

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

L'esquerra marxista radical a la transició (1967-1980)

Albert Planas i Serra

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

L'ESQUERRA MARXISTA RADICAL A
LA TRANSICIÓ (1967-1980)

Doctorand ALBERT PLANAS I SERRA

Director ANTONI SEGURA I MAS

Barcelona, setembre 2014

Programa de doctorat SOCIETAT I CULTURA

UNIVERSITAT DE BARCELONA

ÍNDEX

1-INTRODUCCIÓ

PRESENTACIÓ: L'OBJECTE DE RECERCA.....	14
UN BUIT HISTORIOGRÀFIC.....	25
METODOLOGIA.....	34
ESTRUCTURA DEL TREBALL.....	38

2-MARC GENERAL

EL TROTSKISME I LA IV INTERNACIONAL: ORIGEN, REPRESSIÓ I REFLUX.....	49
LA CRISI DEL MOVIMENT COMUNISTA INTERNACIONAL: EL XX CONGRÉS DEL PCUS I LA RUPTURA SINOSOVIÈTICA... ..	51
LA IRRUPCIÓ DEL MAOISME: UN NOU CORRENT REVOLUCIONARI.....	53
MAOISME: LLIBERTAT I DEMOCRÀCIA?.....	57
1968: L'ANY QUE L'ESQUERRA MARXISTA IRROMP A L'ESCENARI POLÍTIC	61
L'ESPANYA DE FRANCO, L'ESPANYA DEL PCE: LA RECONCILIACIÓ NACIONAL.....	74
DELS BROTS REVOLUCIONARIS ALS NOUS PARTITS.....	83

3-ELS PARTITS

EL PARTITS DEL TREBALL D'ESPANYA (PTE).....	93
---	----

LA FORMACIÓ DEL PCE(i).....	93
PRINCIPIS IDEOLÒGICS. EL CONGRÉS DE CONSTITUCIÓ DE 1973: L'ESTRATÈGIA DEL FRONT POPULAR ANTIFEIXISTA.....	106
L'EXÈRCIT DE LA REPÚBLICA DEMOCRÀTICA.....	114
COMISSIÓ COORDINADORA DE LES FORCES POLÍTIQUES DE CATALUNYA (CCFPC) I L'ASSEMBLEA DE CATALUNYA.....	115
JUNTA DEMOCRÀTICA.....	122
DE LA MORT DE FRANCO AL REFERÈNDUM DE 1976.....	124
EL PTE I LES FORCES ARMADAES: LA INFILTRACIÓ A L'EXÈRCIT.....	128
I CONGRÉS DEL PTE MARÇ 1978.....	141
CAP A LA UNITAT AMB LA ORT: ARA SÍ.....	144
CONGRÉS UNIFICACIÓ PTE-ORT: DE LA FUSIÓ A LA DESCOMPOSICIÓ....	146
DISSOLUCIÓ.....	150
ORGANITZACIÓ COMUNISTA D'ESPANYA (BANDERA ROJA).....	154
ELS ORÍGENS.....	154
UN NOU PARTIT AMB VELS DIRIGENTS: IDEOLOGIA I CULTURA POLÍTICA.....	159
LA REPÚBLICA DEMOCRÀTICA: PRIMER OBJECTIU. DESPRÉS, EL SOCIALISME.....	168
BANDERA ROJA I L'ASSEMBLEA DE CATALUNYA.....	172
ESCISSIÓ I INTEGRACIÓ AL PSUC.....	174
LES SIGLES OCE(BR) CONTINUEN.....	189
EL PROGRAMA POLÍTIC.....	193

CAP AL TERCER CONGRÉS.....	201
ACCIÓ COMUNISTA (AC).....	208
ORIGEN I ORGANITZACIÓ.....	208
LA DEFINICIÓ IDEOLÒGICA: LA REVOLUCIÓ ESPANYOLA HA DE SER SOCIALISTA.....	214
LES ACCIONS ARMADES, UN RECURS D'ACCIÓ COMUNISTA.....	219
EL PROGRAMA DE TRANSICIÓ D'AC: CRÍTICA I RENOVACIÓ.....	225
DE L'INTENT DE FUSIÓ AMB EL POUM A L'AUTODISSOLUCIÓ.....	228
LIGA COMUNISTA REVOLUCIONÀRIA (LCR).....	232
ORÍGENS DE LA LCR: LA IMPLOSIÓ DEL FRONT OBRER DE CATALUNYA (FOC).....	232
DEL FOC AL GRUPO COMUNISMO.....	237
... I DEL GRUPO COMUNISMO A LA LCR.....	239
EL PARTITI REVOLUCIONARI I LA IV INTERNACIONAL: MILITÀNCIA I RADIOGRAFIA INTERNA.....	245
CARACTERÍSTIQUES I VERBALISME A LA LCR.....	253
LA LCR I EL PROCÉS CAP A LA DEMOCRÀCIA.....	258
ORGANITZACIÓ D'ESQUERRA COMUNISTA (OEC).....	267
L'ORIGEN: ABANS DE L'OEC, ELS CÍRCULOS OBREROS COMUNISTAS (COC).....	267

UNES NOVES SIGLES, UN NOU PARTIT, LA MATEIXA LÍNIA ANTICAPITALISTA.....	273
UN PARTIT D'INSPIRACIÓ CONSELLISTA.....	275
MORT DE FRANCO I FI DEL FRANQUISME.....	280
UNA MIRADA CRÍTICA: EL SEGON CONGRÉS	283
MOVIMENT COMUNISTA DE CATALUNYA (MCC).....	285
UNA ESCISSIÓ D'ETA.....	285
DE KOMUNISTAK A MOVIMIENTO COMUNISTA DE ESPAÑA (MCE).....	288
IDEOLOGIA I ORGANITZACIÓ.....	290
ELS MILITANTS I LES XIFRES.....	294
LA REPÚBLICA DEMOCRÀTICA I POPULAR COM A ETAPA PRÈVIA AL SOCIALISME.....	297
LA PRIMERA ETAPA DE LA TRANSICIÓ: LA RUPTURA DEMOCRÀTICA I LA PARTICIPACIÓ EN ELS ORGANISMES UNITARIS.....	301
QÜESTIÓ NACIONAL I FEMINISME: LA PUNTA DE LLANÇA.....	310
DE LA PARTICIPACIÓ RUPTURISTA A LA REPRESA REVOLUCIONÀRIA....	313

4- L'ESQUERRA MARXISTA RADICAL CONTRA EL REPTE INSTITUCIONAL

LA RUPTURA CATALANA DE 1977: EL 15-J.....	318
CONCÓRRER LES ELECCIONS: SÍ O NO? I AMB QUI?.....	319
PACTES PREVIS A LES ELECCIONS 1977.....	325

INICIATIVES CAP A LA UNITAT.....	333
LES CANDIDATURES.....	342
RESULTATS I VALORACIONS.....	366
DE LA VALORACIÓ ELECTORAL A LA CRISI.....	383
LES CAUSES DE LA CRISI.....	383
LA CRISI SACSEJA ELS PARTITS.....	398
LA DIVISIÓ EN EL REFERÈNDUM CONSTITUCIONAL.....	419
MÉS DIVISIÓ QUE MAI.....	419
CONTROVÈRSIES.....	435
LES ELECCIONS LEGISLATIVES I MUNICIPALS DE 1979.....	441
SENSE UNA CANDIDATURA UNITÀRIA A LES ELECCIONS LEGISLATIVES.....	441
CAMPANYA ELECTORAL: ELS PROGRAMES.....	446
UNA VALORACIÓ CRÍTICA.....	456
ELS AJUNTAMENTS: UNES NOVES ELECCIONS, UNA NOVA OPORTUNITAT.....	459
LES CANDIDATURES DE L'ESQUERRA REVOLUCIONÀRIA A CATALUNYA.....	461
ELS MATEIXOS RESULTATS DE SEMPRE.....	474
UNITAT PEL SOCIALISME: LES ELECCIONS AL PARLAMENT DE CATALUNYA.....	481
CAP A LA CERCA DE LA UNITAT: UNITAT PEL SOCIALISME.....	481
EL PROGRAMA ELECTORAL.....	493

UNA ENTESA QUE ARRIBA MASSA TARD.....	500
5- CONCLUSIONS.....	505
6- BIBLIOGRAFIA.....	526
7- DOCUMENTACIÓ ANNEXA.....	539
ANNEX 1. QUADRES I RESULTATS ELECTORALS.....	539
ANNEX 2. DOCUMENTACIÓ.....	549
ANNEX 3. ENTREVISTES.....	566
RESUM.....	773

ÍNDIX DE SIGLES I ORGANITZACIONS

AC: Acción Comunista

AST: Acción Sindical de Trabajadores

BRC: Bandera Roja de Catalunya

CCC: Col·lectiu Comunista Català

CCFPC: Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya

CCOO: Comissions Obreres

CES: Comités de Estudiantes Socialistas

CFC: Círculos de Formación de Cuadros

CHE-CHO: Comités de Huelga Estudiantiles-Comités de Huelga Obreros

COA: Comissions Obreres Anticapitalistes.

COC: Círculos Obreros Comunistas

CSUT: Confederación de Sindicatos Unitarios de Trabajadores

CUPS: Candidatura d'Unitat Popular pel Socialisme

CUM: Col·lectiu d'Unificació Marxista

CUT: Central Única de Trabajadores

EC: Estat Català

EE: Euskadiko Ezquerria

EMK: Euskadiko Mugimendu Komunista

ESBA: Euskadiko Sozialisten Batasuna

ERC: Esquerra Republicana de Catalunya

ETA: Euskadi Ta Askatasuna

FER: Fédération des Etudiants Révolutionnaires

FNC: Front Nacional de Catalunya

FOC: Front Obrer de Catalunya

FUT: Front per a la Unitat dels Treballadors

FSF: Força Socialista Federal

FTN: Foment del Treball Nacional

FRAP: Frente Revolucionario Antifascista y Patriota

GOA: Grups Obrers Autònoms

GRAPO: Grupos de Resistencia Antifascista Primero de Octubre

HB: Herri Batasuna

IR: Izquierda Revolucionaria

IRA: Irish Republican Army

JCR: Joventuts Comunistes Revolucionàries / Jeunesses Comunistes Révolutionnaires

JGR: Jove Guàrdia Roja

JSR: Juventudes Socialistas Revolucionarias

LC: Lliga Comunista

LCR: Lliga Comunista Revolucionària.

MCE: Movimiento Comunista de España

MCC: Moviment Comunista de Catalunya

MIR: Movimiento de Izquierda Revolucionaria

MOE: Movimiento Obrero Español

MCPV: Moviment Comunista del País Valencià

NOC: Núcleos Obreros Comunistas

OCE-BR: Organización Comunista de España-Bandera Roja

OEC: Organtizació d'Esquerra Comunista

OICE: Organización de Izquierda Comunista de España

OMLE: Organización de Marxistas Leninistas Españoles

ORT: Organización Revolucionaria de Trabajadores

PCE: Partido Comunista de España

PCF: Partit Comunista Francès / Parti Communiste Français

PCI: Partit Comunista Italià / Partito Comunista Italiano

PCE (i): Partit Comunista d'Espanya (internacional)

PCE (m-l): Partit Comunista d'Espanya (marxista-leninista)

PCE (r): Partit Comunista d'Espanya (reconstituït)

PORE: Partit Obrer Revolucionari d'Espanya

POUM: Partit Obrer d'Unificació Marxista

PSAN: Partit Socialista d'Alliberament Nacional.

PSAN-P: Partit Socialista d'Alliberament Nacional – Provisional

PSC: Partit dels Socialistes de Catalunya

PSOE: Partido Obrero Socialista Español

PSP: Partido Socialista Popular.

PSUC: Partit Socialista Unificat de Catalunya.

PTC: Partit del Treball de Catalunya

PTE: Partit del Treball d'Espanya

PT: Partit dels Treballadors

RAF: Rote Armee Fraktion

SDEUB: Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona

SDS: Sozialistische Deutsche Studentenbund

SU: Sindicat Unitari

SWP: Socialist Workers Party

TOP: Tribunal de Orden Público

UEC: Union des Etudiants Communistes

UER: Unión de Estudiantes Revolucionarios

UDS: Unión Democrática de Soldados

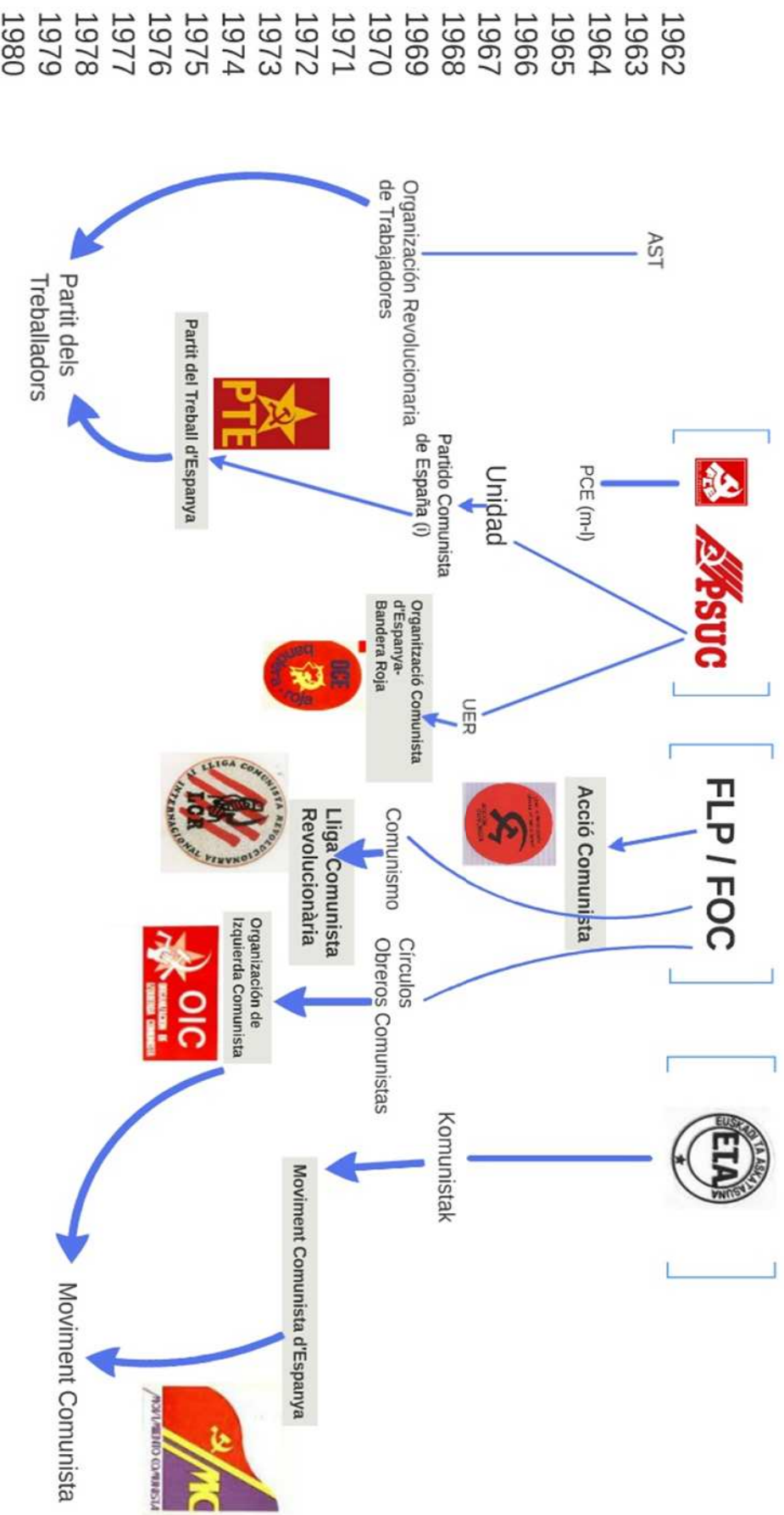
UJCML: Union des Jeunesses Communistes (marxistes-leninistes)

UP: Universitat Popular

UpS: Unitat pel Socialisme

USO: Unión Sindical Obrera

MAPA PANORÀMIC L'ESQUERRA MARXISTA RADICAL (PTE, OCE-BR, AC, LCR, OIC I MC)

1. INTRODUCCIÓ

PRESENTACIÓ: L'OBJECTE DE RECERCA

Aquest treball de Tesi doctoral vol aprofundir en una temàtica cronològicament recent i poc estudiada dins la nostra historiografia. El nucli d'estudi són les organitzacions polítiques que es formen a l'esquerra del PSUC a partir dels anys seixanta del segle XX i que es desenvolupen durant tota la dècada dels setanta. Aquest objecte d'estudi – les organitzacions de l'esquerra radical – formen un conjunt que, tot i les seves diferències, mantenen trets comuns que ens permeten la seva anàlisi com un col·lectiu amb identitat pròpia, i per això hem optat per estudiar-les conjuntament. La seva importància no es va limitar a participar en les diferents convocatòries electorals, sinó que va consistir en participar de manera activa en l'erosió del règim franquista impossibilitant la seva continuïtat a mig i llarg termini. Igualment, l'actuació de l'esquerra revolucionària durant el període estudiat impregnà de valors i pautes culturals a part dels sectors populars i obrers més radicalitzats¹. Aquest és el principal llegat que aportà l'extrema esquerra juntament amb la formació de capital humà que posteriorment ocuparà càrrecs de direcció i responsabilitat a la democràcia, i que en ocasions des de partits progressistes, han dirigit la mirada cap a les classes subalternes.

A desgrat de les diferències d'origen i d'orientació ideològica, tots aquests partits compartien les mateixes característiques. És per això que aquesta recerca estudia el conjunt de l'esquerra marxista radical atès que des de la ciència històrica no podem caure en l'*atomització* sistemàtica de la recerca. Sense desmerèixer a les investigacions

¹Martínez, Ricard: "A la izquierda de lo posible. Las organizaciones revolucionarias durante el tardofranquismo y más allá", a Tébar, Javier (ed.): *Resistencia ordinaria: la militancia y el*

antifranquismo catalán ante el Tribunal de Orden Público (1963-1977). Universitat de València

que parteixen de la microhistòria, creiem més enriquidor estudiar el conjunt si totes elles compartien la mateixa arrel i els mateixos principis enlloc d'una sola formació. Contràriament, seria estudiar una única illa que es troba situada amb altres illes formant conjuntament un arxipèlag. La virtut d'aquest estudi es situa precisament en atorgar una interpretació global del fenomen durant la dècada dels setanta. Per això a l'hora d'abordar cada organització de manera individual segurament el nivell de concreció serà diferent a les investigacions especialitzades per cadascuna d'elles.

El naixement del socialisme científic a partir de la publicació de *El Manifest Comunista* de Karl Marx i Friedrich Engels el 1848 inaugurà un nou projecte polític que pretenia la construcció d'una nova societat sense classes. El 1917, amb el triomf de la revolució soviètica liderada per Lenin, deixà de ser un projecte per convertir-se en realitat. És durant el període d'entreguerres que el socialisme s'erigí com a alternativa real al capitalisme, imatge que es reforçà per la victòria de l'URSS, tot i l'elevat cost humà i material, sobre l'Alemanya nazi al front de l'Est durant la Segona Guerra Mundial – anomenada Gran Guerra Patriòtica (1941-1945) pels soviètics–. La divisió bipolar del món en dos blocs durant la Guerra Freda (1947-1991) consagrà l'alternativa socialista tot i l'esfondrament final del bloc comunista.

Durant tot aquest període una part de la militància política d'esquerres del món occidental s'estructurà a partir dels principis marxistes en els seus diversos corrents internacionals. En el cas del període cronològic que comprèn aquesta recerca (1968-1980), el terratrèmol ideològic que suposà el maig del 68 i la puixança de les mobilitzacions antifranquistes a partir de mitjan dels seixanta la paraula *revolució* es convertí en el mot que anhelava una esperança col·lectiva per construir una nova societat més lliure i més igualitària. L'alternativa socialista era concebuda i sovint idealitzada com un sistema millor que l'experiència quotidiana que es vivia en els països occidentals sota una democràcia parlamentària, i que en el cas espanyol, l'experiència es vivia agreujada per la dictadura del general Franco. Les alternatives que va proposar l'esquerra radical no només propugnaven un canvi polític per després del franquisme: el seu discurs projectava l'enderrocament del franquisme, i a continuació, una profunda transformació a curt termini que impregnava la política, l'economia, la

cultura, l'urbanisme, i al capdavant, tot allò que esdevenia públic. Així cal situar el nostre objecte d'estudi i les seves comunitats militants dins un projecte basat en l'afany per aconseguir un nou ordre col·lectiu i que arrelà en una part de la societat dels seixanta i setanta des de Barcelona fins a París passant per Torí o Boston. Seguint l'ideari de l'esquerra revolucionària, el canvi que s'iniciava a l'estat espanyol amb la mort de Franco no havia de convertir-se en una transició cap a la democràcia, sinó un canvi que significués un pas en ferm cap al socialisme. I és que a la fi del franquisme, com deia el poeta Martí i Pol –militant del PSUC entre 1968 i 1982–, “*tot estava per fer i tot era possible*”². En aquest sentit el desenllaç de la Transició estava encara per escriure's a 1975, i en tot cas, fou la conseqüència de la correlació de forces entre l'elit procedent del règim dictatorial i l'oposició antifranquista. Fou un procés relativament curt, canviant i complex sense previsió on tots els agents participants es van veure sorpresos per la mateixa dinàmica. Així des d'aquesta recerca rebutgem aquells anàlisis *deterministes* carregats de presentisme que assegurin la inevitabilitat de l'evolució cap a l'actual règim de llibertats i drets democràtics una vegada superat el franquisme.

Quan encunyem el terme *esquerra marxista radical, extrema esquerra o esquerra revolucionària* ho fem per designar aquella esquerra que s'originà com a resposta crítica i revolucionària a l'existent fins aleshores hereva a nivell mundial de la III Internacional, i en el cas de Catalunya, aquelles organitzacions marxistes que es desenvolupen a l'esquerra del PSUC-PCE. De fet, però, tal com explica Ramon Cotarelo al pròleg de la tesi doctoral de Consuelo Laiz³, el radicalisme polític ha estat sempre present des de la Revolució Francesa com a l'opció per escollir dins les més radicals entre les plausibles. Així Danton tenia a la seva esquerra a Robespierre, alhora que *l'Incorruptible* tenia a Marat com a més a l'esquerra, i Babeuf es situava encara com a opció més radical que *l'amic del poble* Marat. Durant els vuit-cents i nou-cents

²Fragment de la poesia "Ara mateix" del llibre *L'àmbit de tots els àmbits*(1981)

³ Ramón Cotarelo: del pròleg Laiz, Consuelo: *La Lucha final: los partidos de la izquierda radical durante la transición española*. Los Libros de la Catarata, 1995, pag.8

sempre es desenvoluparà una esquerra del marxisme i l'anarquisme “*si bé amb alts i baixos i grans discontinuïtats històriques en el terreny orgànic*”⁴.

Si fem el terme marxista *radical* és perquè es modifica la composició de l'ala radical del marxisme. Els nous partits que sorgeixen a l'esquerra acusen els partits comunistes existents fins aleshores d'haver abandonat la interpretació radical que havien ostentat. Serà a partir d'aquest moment que passen a ser anomenats *tradicionals* com a resultat de la superació per l'esquerra de nous partits que es declaren fidels a la doctrina marxista. Semànticament, els nous partits no s'autoanomenaven ni *radicals* ni *d'extrema esquerra*, sinó que es definien com a *esquerra revolucionària*, i en la documentació, apareixen sovint amb les sigles acrònims en castellà *IR* –Izquierda Revolucionaria–. L'adjectivació més utilitzada –*revolucionària*– era per diferenciar-se de l'esquerra tradicional, a qui anomenaven *esquerra reformista* o *revisionista*, també *majoritària* a partir dels resultats electorals del 15 de juny de 1977, considerant que havien traït els principis bàsics del marxisme a l'hora de renunciar a la revolució com una presa sobtada del poder per part dels treballadors i a la posterior dictadura del proletariat⁵. En canvi, el PSUC/PCE sí que anomena puntualment a l'esquerra marxista radical com a extrema esquerra, per bé que gairebé sempre ho redueix com una expressió de l'*esquerranisme*, i per això són anomenats partits o grupuscles *esquerranosos*.

Bàsicament la metamorfosi dels partits comunistes existents del sud d'Europa va consistir en la matisació de les posicions de la Tercera Internacional tot adaptant-se a posicions més característiques a les dels partits socialdemòcrates del nord d'Europa, alhora que tots els temes del nou discurs eurocomunista “*ressuscitaven el discurs*

⁴ Sans Molas, Joel: *L'últim esclat. Esquerra revolucionària, moviment obrer i canvi polític a Catalunya (1975-79)*. Treball final de Màster, inèdit, UAB, 2012.

⁵ La totalitat de l'esquerra marxista radical comparteix les següents paraules de Diosdado Toledano (LCR) durant una entrevista amb l'autor de la recerca: “*Izquierda revolucionaria es el término que más me complace, a diferencia de la izquierda reformista*”. Una qüestió diferent era a qui atribuïen l'adjectivació “*esquerra revolucionària*”. Pel militant d'Acció Comunista (AC) Pedró Gómez “*els maoïstes no eren revolucionaris, sinó que eren estalinistes*”. Ni en l'autodefinició l'esquerra revolucionària estudiada en aquesta recerca actuava com un bloc unitari.

original socialdemòcrata sobre la via gradual pacífica i constitucional al poder”⁶. En el cas de Catalunya i Espanya a partir de 1956 es gestava una nova etapa marcada per la idea de la reconciliació nacional i la unió de “*los hijos de los vencedores y los vencidos*”⁷, deixant enrere el llegat de l’estalinisme més dogmàtic. En els darrers anys de la dictadura el PSUC “*va caminar al mateix ritme que la política europea*”⁸ amb la defensa d’una nova meta a assolir: el socialisme democràtic, que es concretaria en el cas italià amb el *compromís històric*, i més genèricament arreu del món occidental amb el nom d’*eurocomunisme*. La democràcia i la defensa dels seus valors es convertien en part de l’ADN indestriablement de la definició marxista del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC) així com del seu homònim espanyol, mentre que l’esquerra radical tenia un únic objectiu: fer la revolució. L’estratègia del PSUC -a Catalunya-, i el PCE -a la resta d’Espanya-, s’encaminà a la lluita per la democràcia. Aquesta democràcia apareixia en el terreny teòric com el primer estadi per avançar cap al socialisme “*però en la pràctica aquest fou un objectiu subordinat, a partir de la consideració que en les societats desenvolupades no era possible avançar cap al segon sense consolidar i aprofundir la primera*”⁹. Vet aquí la diferència amb l’esquerra radical. Amb l’argumentació exposada fins aquí no es voldria qüestionar la voluntat revolucionària del PSUC ni dels seus militants: el seu ideal era inequívocament el socialisme i també es definia com un partit revolucionari. És clar que el PSUC era un partit comunista i encoratjava la revolució com qui més; i la democràcia parlamentària, també. La diferència era la concepció de la mateixa revolució: calia fer-la de la mateixa manera que la liderada per Lenin el 1917 a Rússia? És evident que pel PSUC no. El seu ideal de socialisme procedia per la via democràtica; l’eurocomunisme dels anys setanta era una via d’aconseguir el socialisme diferent a l’experiència soviètica on les llibertats democràtiques eren tant importants com la fita del socialisme. De fet, l’opció eurocomunista no només va representar una ruptura amb l’estalinisme i el socialisme existent als països de l’est, sinó també la crítica al leninisme per la renúncia a esdevenir

⁶ Anderson, Perry: La paràbola de la socialdemocràcia. *L’Avenç*. núm. 112, febrer 1988, pag.54

⁷ Molinero, Carme; Ysàs, Pere: *Els anys del PSUC. El partit de l’antifranquisme (1956-1981)*. L’Avenç, 2010, pag. 20

⁸ Vilanova i Vila-Abadal, Francesc: *Lectura per a anticomunistes i ignorants nostrats*. Revista l’Avenç, n°362, pag. 49

⁹ Molinero, Carme; Ysàs, Pere: *Els anys del PSUC. El partit de l’antifranquisme (1956-1981)*. L’Avenç, 2010, pag.85

el partit dirigent. Els *eurocomunistes* van entendre que l'aliança entre les forces del treball i la cultura representaven la majoria, i per tant, permetia en primer lloc posar fi a la dictadura, i en segon lloc, avançar pacíficament cap al socialisme per la via democràtica.

En el si de la lluita antifranquista és innegable que l'objectiu principal i comú de tota l'oposició era el derrocament de la dictadura franquista. Bona part de l'antifranquisme tenia com a horitzó el restabliment d'un règim democràtic de la mateixa manera que gaudien els ciutadans de França, la República Federal d'Alemanya o la Gran Bretanya. També és cert, però, que una quantitat minoritària lluità contra la dictadura des d'una òptica anticapitalista amb l'objectiu final de la transformació profunda de la societat, on l'establiment d'una societat igualitària era l'estrella que guiava a tots els seus fidels. Per tots aquests partits inicialment la democràcia no representa cap fita a assolir, tot i que posteriorment, sobretot amb la participació electoral, mudaran camaleònicament els principis leninistes. Segons la crítica leninista la democràcia parlamentària esdevenia un instrument de dominació de la burgesia antagònica amb l'alliberament social de la classe obrera, sense que això significués la renúncia a participar en aquest sistema. Dins l'evolució teleològica del marxisme, el leninisme negarà la legitimitat del sistema democràtic per esdevenir una etapa intermèdia abans d'assolir la darrera etapa socialista. I és que l'adjectiu *antifranquista* no es pot fer sinònim de *demòcrata* en totes les ocasions. És en aquest punt on rau la diferència principal entre els partits que formen l'arxipèlag de l'esquerra marxista radical –l'objecte d'estudi d'aquesta recerca– amb els partits comunistes hegemònics del PSUC i el PCE. La fita en la democràcia fou allò que inicialment i teòricament els separà. Tot i que no comparteixo la major part dels arguments ni el retrat que dibuixa sobre Bandera Roja (OCE-BR), sí que pot ser il·lustratiu per aquesta explicació el següent raonament del periodista Francesc-Marc Álvaro en una de les seves publicacions més polèmiques: “*Els partits i grupuscles que estaven situats a l'esquerra del PSUC i del PCE consideraven que la fi del franquisme havia de ser el començament d'una via cap alguna modalitat de societat socialista, a imitació dels diversos experiments que es podien trobar al planeta. El PSUC i el PCE, en canvi, havien evolucionat durant la clandestinitat i, des d'una posició més realista, van arribar a l'any 1975 amb la idea –inspirada en el seus homòlegs italians– del “compromís històric”, això era una aliança amb la burgesia contra els sectors*

reaccionaris per portar la democràcia (que ells etiquetaven com a “formal”) i bastar un sistema pluralista que, òbviament, no exclogués els comunistes. D’aquesta manera, la lluita pel socialisme formava part d’una segona fase, un cop les estructures democràtiques s’haguessin assentat sense perills d’involució”¹⁰.

Allò que defineix aquestes organitzacions és l’objectiu d’una ruptura econòmica, política i social, entenent aquesta com la presa del poder per part de la classe obrera amb la finalitat d’aconseguir l’emancipació social i la instauració del socialisme. Organitzativament tots ells adoptaren una estructura rígida sota la fórmula del centralisme democràtic, la fórmula organitzativa i de funcionament dels partits comunistes basat en la democràcia interna i on la minoria es subordinava a les posicions de la majoria. Aquesta fórmula permetia una estructura rígida amb una sola veu cantant ja que el seu funcionament comportava que, després de les votacions corresponents, la part minoritària, i per tant derrotada, passava a assumir els plantejaments de la majoria com a propis. Com a inconvenient era una activitat propensa al fraccionalisme, és a dir, a l’escissió dels sectors divergents del grup que no estaven disposats a sacrificar la seva posició derrotada. Cronològicament tots i cadascun dels partits que es formen a l’esquerra del PCE-PSUC neixen a finals dels seixanta i principis dels setanta per oferir un programa revolucionari als treballadors sota dos principis: la imminència d’una revolució proletària que instaurarà el socialisme i la incapacitat de les forces polítiques existents per impulsar aquesta transformació profunda i sobtada. De fet, les resolucions de reconciliació nacional definides pel PCE-PSUC i la voluntat d’integrar-se a la vida política parlamentària per part dels partits comunistes europeus tot abandonant el projecte revolucionari van esdevenir els arguments necessaris per a la gestació d’una nova esquerra marxista radical. Per tant, la creació d’aquestes organitzacions forma part d’un fenomen a nivell europeu de caràcter esquerrà caracteritzat per la defensa de la revolució; la revolució no és únicament percebuda com un canvi polític de substitució d’una classe en el poder per una altra, sinó la transformació total de l’ordre social. És precisament en aquest punt on emergeix la transcendència del partit revolucionari segons Lenin: la revolució només podia

¹⁰ Álvaro, Francesc-Marc: *Els assassins de Franco. Un judici particular del franquisme i dels que van deixar-lo morir al llit*. L’esfera dels llibres, 2005, pag. 120

triomfar si estava dirigida per un partit d'avantguarda de classe capaç d'estendre l'activitat revolucionària a les masses treballadores.

Si tots els partits compartien els mateixos orígens i el mateix programa, per què no es van unificar? Lluny de cercar els punts en comú i establir el comunisme com a element de cohesió, és aquest darrer qui actua com a cavall de batalla i d'element de disgregació entre les formacions del marxisme radical. Les diferents opcions polítiques de l'esquerra comunista s'enfronten per defensar la verdadera interpretació de Marx i Lenin des dels corrents que es consideren hereus d'aquest llegat: trotskistes, maoistes, marxista-leninistes, consellistes... Cada organització busca diferenciar-se de la resta tot centrant-se en les diferències més que cercar els punts en comú. El dogmatisme doctrinari forma part del comportament necessari sense el qual no s'explica que cada organització creu defensar la correcta interpretació, i fruit d'aquest mecanisme, l'automàtica desqualificació de la resta com si d'una heretgia a combatre es tractés. Aquesta actitud persistent i endèmica explica l'atomització de l'esquerra revolucionària: és el que podríem denominar com a *cultura de la diferència*. Van ser el sectarisme i el dogmatisme els dos factors principals que van impossibilitar l'entesa entre l'esquerra marxista radical tot impeding una possible unitat orgànica.

Seria una quimera estudiar la totalitat de les organitzacions revolucionàries durant la Transició: es tracten de centenars de partits, organitzacions, grupuscles i moviments. De bon antuvi estudiarem aquelles que s'engloben dins l'esfera marxista; per tant, en queden fora totes les organitzacions anarquistes. Igualment no tractarem la totalitat de l'esquerra marxista radical. D'acord amb els informes policials elaborats el 1977 que analitzaven l'extrema esquerra aquesta es pot dividir en tres grups: “*EXTREMA IZQUIERDA: tres bloques forman los grupos situados a la izquierda del PCE: los que desarrollan la lucha armada; los que preconizan la acción revolucionaria violenta y rechazan plenamente el proceso democrático; y los que aceptan con reparos el proceso democrático y han solicitado su legalización*”¹¹. Posant nom a aquesta segmentació de

¹¹ *Boletín de Situación*, nº202, 2 març de 1977. Arxiu Govern Civil de Barcelona, caixa 514, notes informativas Jefatura Superior Policía.

l'esquerra marxista radical els mateixos informes de la *Jefatura Superior de Policia de Barcelona* conclouien que eren les següents sigles:

- “*violentos: FRAP y PCE(r)*
- *grupos que preconizan la acción revolucionaria violenta en las condiciones adecuadas y rechazan el proceso democrático: PCE (i) i PCE(ur)*
- *grupos que ideológicamente preconizan la acción revolucionaria pero que aceptan, con reparos, el proceso democrático, convencido del fracaso que supondría oponerse al mismo: PTE, ORT, MC, OCE-BR, LCR, OICE*”¹².

Seguint aquest esquema, estudiarem aquelles organitzacions de l'esquerra marxista radical que no practiquen la lluita armada, que participen en el procés democràtic i que tenen un recorregut des de principis dels setanta i fins a finals de la mateixa dècada. La Lliga Comunista Revolucionària (LCR), el Partit del Treball d'Espanya (PTE), l'Organització d'Esquerra Comunista (OEC)¹³, l'Organització Comunista d'Espanya (Bandera Roja), el Moviment Comunista (MC) i Acció Comunista (AC) es van gestar entre els anys 1968-1975, en un procés semblant que havia experimentat Europa occidental i Estats Units durant l'etapa 1965-1970. La diferència catalana i espanyola fou que el naixement d'aquestes organitzacions polítiques es dugué a terme en un context de dissidència política i el perllongament al llarg dels setanta per la situació de clandestinitat, d'una banda, i per l'alta mobilització ciutadana i política que es produí durant el canvi de la dictadura a la democràcia, d'altra banda. Tots ells participen a les convocatòries electorals democràtiques, on el vot d'esquerres es decanta

¹²*Boletín de situación*, nº 201, 23 de febrer de 1977. AGCB, caixa 514, notas informativas Jefatura Superior Policia.

¹³Al llarg d'aquest treball tractarem aquesta organització indiferentment en les seves sigles en català (Organització d'Esquerra Comunista [OEC]) així com en castellà (Organización de Izquierda Comunista [OIC]). En qualsevol cas les dues sigles es refereixen a la mateixa formació política. A nivell ortogràfic en el cas català s'apostrofarà, però no quan les sigles siguin les referents en castellà. Exemple: l'OEC, la OIC. Aquesta situació es pot repetir en el cas de OCE (Bandera Roja) tot i que les seves sigles siguin les mateixes en català i castellà.

majoritàriament cap als partits de l'esquerra tradicional ja existents des de la II República i amb un fort protagonisme durant el període de la Guerra Civil –PSOE i PCE/PSUC–. A finals dels setanta, quan encara no feia ni deu anys del seu naixement, l'esquerra marxista radical s'endinsa en una greu crisi; alguns partits desapareixeran de l'escenari polític, mentre altres derivaran cap els moviments socials o bé romandran a la marginalitat política. Per tant, aquest estudi abordarà cronològicament des del naixement d'aquestes organitzacions a finals dels anys seixanta fins a les eleccions al Parlament de Catalunya de març de 1980; aquesta serà la darrera cita electoral on continuen les mateixes sigles de l'esquerra radical presents des de 1975. Entenem que la Transició, almenys en el cas de Catalunya, no coincideix amb el calendari jurídic definit per la promulgació de la Constitució de 1978; políticament la Transició finalitza en el moment en què Catalunya recupera les seves institucions i l'autogovern que havia gaudit en el marc democràtic de la II República (1931-1939) i que amb la victòria dels rebels franquistes a la Guerra Civil foren anorreades. Són les eleccions al Parlament de Catalunya de 1980 el moment que culmina la transició democràtica a Catalunya amb el restabliment de la Generalitat, la promulgació d'un nou Estatut d'Autonomia quaranta anys més tard de la seva supressió pel règim franquista i les primeres eleccions al Parlament.

El marc geogràfic d'aquesta investigació serà Catalunya -per bé de l'existència de dinàmiques polítiques comunes arreu de l'Estat- però concretat en aquelles organitzacions que tenien el seu projecte i àmbit d'actuació el marc de l'Estat, tot i defensar en els seus programes el dret a l'autodeterminació com un principi democràtic irrenunciable. Per això aquesta recerca ha exclòs grups de l'independentisme català d'inspiració marxista per definir el seu projecte en el marc català o dels Països Catalans; bàsicament en el cas de Catalunya estem parlant del Partit Socialista d'Alliberament Nacional (PSAN) i les seves escissions.

Segons les xifres conegudes l'esquerra marxista radical va arribar a aplegar 50 000 membres arreu de l'Estat en el moment de màxima implantació¹⁴. No obstant això, creiem que aquesta xifra s'ha de rebaixar pràcticament fins a la meitat si ens volem cenyir a la realitat i tractant de militància política. Així ho ha corroborat les entrevistes amb el líders polítics del període, la documentació interna de cada partit i altres fonts externes. És el cas de la documentació policial. Segons un informe datat a la primavera de 1977 estimava que *“los efectivos totales de los primeros (PTE, ORT, MC, OCE) no se estiman por encima de 20 000 afiliados en su conjunto, destacando el PTE por su incidencia en el campo estudiantil y la ORT en el laboral. Los trotskistas, menos importantes cuantitativamente, no llegan en su conjunto a encuadrar ni la mitad de los anteriores”*¹⁵. Es tractaven majoritàriament de joves procedents de l'àmbit universitari i obrer del món urbà, àdhuc del cinturó metropolità de Barcelona. La rebel·lió d'aquesta generació es produeix contra l'*statu quo* imperant a l'època, tenint com a darrer objectiu la instauració d'una societat sense classes. Tanmateix, la rebel·lió també és generacional: la revolta esdevé contra la societat adulta, que políticament es canalitza contra el seu avantpassat i antecessor polític – el PCE/PSUC –, acusat d'haver renunciat a la revolució i als principis bàsics del comunisme. D'aquesta manera la joventut marxista més radical cerca els seus referents doctrinals en els seus *avis polítics* – Marx, Engels, Trotski, Rosa Luxemburg- o bé en figures contemporànies – Che Guevara, Mao Zedong, Ho Chi Minh –. De fet, la història de l'esquerra esdevé una crítica permanent i sostinguda contra l'herència rebuda com a subjecte de canvi i motor de transformació: *“Cada nueva generación revolucionaria tiene que superar el pasado reconociéndolo y rechazándole al mismo tiempo”*¹⁶.

Electoralment, a les eleccions generals de juny de 1977 l'anomenada esquerra revolucionària aconseguí aplegar prop de 300 000 vots a nivell estatal tot i concórrer en aquestes eleccions dividida en diferents candidatures i sota unes altres sigles per

¹⁴Busse, Michel: *La nueva democracia española. Sistema de partidos y orientación del voto (1976-1983)* Editorial Unión, 1984, pag.122

¹⁵*Boletín de situación*, nº210, maig 1977. AGCB, caixa 537, notas informativas de la Jefatura Superior de Policía, años 1975-76-77.

¹⁶ Santos, Jesús a Teodori, Massimo: *Las nuevas izquierdas europeas (1956-1976)*. Volum I. Editorial Blume, 1977, pròleg pag.13.

esquivar la situació d'il·legalitat. Dos anys més tard, ja legalitzats tots els partits, l'esquerra radical va obtenir més de mig milió de vots, assolint la cota del 25% del total de vots de l'esfera marxista (PCE/PSUC). Aquest serà el sostre electoral de l'esquerra marxista radical, iniciant a partir d'aquest moment un descens electoral i de suport social, àdhuc la dissolució d'alguns d'aquests partits.

A Catalunya els anys de la Transició van ser d'una extremisme ideològic que afectà sobretot a l'esquerra. Les enquestes d'opinió van reflectir aquest radicalisme imperant als setanta: l'ubicació de l'electorat espanyol el 1979 en una escala dreta-esquerra un 11% de la població es definia d'extrema esquerra, un 31% d'esquerra, un 42% de centre, dreta un 11% i extrema dreta un 4%¹⁷. Aquesta radicalitat política es traduïa en mesures concretes que esdevenien hegemòniques a la societat dels setanta i accentuadament entre la joventut, assimilant reivindicacions pròpies de l'esquerra i àdhuc de l'extrema esquerra. Així, per exemple, *“un 89 por 100 de los jóvenes es partidario de que los trabajadores tengan derecho a participar en la gestión de las empresas y el 68 por 100 piensa que los bancos deben ser nacionalizados”*¹⁸.

UN BUIT HISTORIOGRÀFIC

L'estudi de l'arxipèlag format per el conjunt de l'esquerra radical és encara avui un territori en gran part inexplorat i desconegut. Trenta anys més tard són pocs els estudis sistemàtics sobre l'esquerra radical durant el procés de transició de la dictadura a la democràcia a Catalunya i Espanya. L'estudi del fenomen apareix de forma tangencial, dispers, incomplet i mancat d'una visió unitària enmig de l'abundant bibliografia sobre els diferents models explicatius de la transició. Aquesta recerca pretén rompre la cita que afirma que la història l'acaben fent aquells que subsisteixen políticament. Ens

¹⁷ Soto, Álvaro: *La transición a la democracia. España 1975-1982*. Alianza, Madrid, 1998, pag.196

¹⁸ Mir García, Jordi: “Salir de los márgenes sin cambiar las ideas. Pensamiento radical, contracultural y libertario en la Transición española”. *Ayer* nº81, 2011, pag. 83-109.

sumarem a la pregunta “*Quantes històries dels darrers anys del franquisme i de la Transició no s’han escrit en funció del sistema de partits polítics actual?*”¹⁹ per tal de rescatar la història d’una opció política que ha estat oblidada pel presentisme de la representativitat de l’actual democràcia o bé sovint deformada per la justificació de la posterior trajectòria d’alguns dels seus protagonistes; uns protagonistes que no sabien a inicis dels setanta quin seria el desenllaç més enllà de la dictadura ni quines serien les opcions polítiques que fracassarien i quines no. Posarem a la llum el discurs d’una generació que visqué en un context molt concret, que somnià per la revolució, que batallà per una autèntica ruptura amb el franquisme però que la successió dels esdeveniments no els donà el protagonisme que ells mateixos s’adjudicaven en els anàlisis sobre la correlació de forces. Aquest buit no només afecta la historiografia: quantes pel·lícules tracten sobre l’univers de l’esquerra revolucionària durant els setanta a Catalunya? I novel·les? El cançoner tampoc serva dins l’imaginari col·lectiu el record d’una opció ideològica que prengueren aquells qui avui ronden la jubilació.

També s’ha tendit a defugir de l’estudi d’aquestes organitzacions polítiques sota l’argument d’una existència fugissera amb un programa considerat com a poc representatiu de la societat de l’època i reservat als sectors més fidels del dogmatisme marxista. L’altre argument per menystenir les organitzacions de l’esquerra radical com a objecte d’estudi ha estat la seva poca implantació o la migradesa quantitativa de la militància. M’agradaria aprofitar l’avinentsa per fer dues consideracions. Quantes organitzacions polítiques del mateix període d’una mida similar o fins i tot menors han estat estudiades i publicades en forma de monografia? Si el MIL²⁰ (Movimiento Ibérico

¹⁹ Segura i Mas, Antoni: “Memòria i història de la Transició”, dins Aracil, Rafael; Segura, Antoni (eds.): *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya*. Edicions Universitat de Barcelona, 2000, pag.19

²⁰En són exemple les monografies com Segura, Antoni i Solé Sugranyes, Jordi (ed.): *El Fons MIL: entre*

el record i la història. Editorial Afers i Centre d’Estudis Històrics Internacionals, Els Papers del Pavelló

de la República, 2006; Tajuelo, Telesforo: *El Movimiento Ibérico de Liberación, Salvador Puig Antich y los grupos de Acción Revolucionaria Internacionalista: teoría y práctica, 1969-1976*. París, Ruedo Ibérico, 1977; Cortade, André: *Le 100: histoire désordonnée du MIL, Barcelone 1967-1974*. Paris, Dérive 17, 1985; Téllez Solá, Antonio: *El MIL y Puig Antich*. Barcelona, Virus, 1994; Tolosa, Carlota: *La torna de la torna: Salvador Puig Antich i el MIL*. Empúries, 1999; Rosés Cordovilla, Sergi. *El MIL: una historia política*. Barcelona, Alikornio, 2002.

de Liberación), el PSAN²¹ (Partit Socialista d'Alliberament Nacional) han estat objecte d'estudi, per que no ho han de ser les organitzacions de l'esquerra marxista radical? Uns dels tòpics que afecta negativament a l'esquerra revolucionària ha estat precisament la seves xifres numèriques. Efectivament, quantitativament eren pocs comparats amb el PSUC. Però tampoc eren tan pocs: durant els setanta el conjunt de grups a l'esquerra del PCE i del PSUC s'havien situat com a segona força de l'oposició a la dictadura. Numèricament, per exemple, la militància de l'esquerra revolucionària fins a 1975 fou superior a la socialista del PSOE. Si ens cenyim a altres indicadors observarem la transcendència de l'esquerra marxista radical en el si de l'antifranquisme: a Catalunya la suma de sentències del *Tribunal de Orden Público* (TOP) corresponents a l'esquerra revolucionària és lleugerament superior al PSUC.

Retornant a la historiografia, les referències inicials sobre el nostre objecte d'estudi apareixen mercès a les investigacions d'àmbit universitari com la tesi doctoral de Consuelo Laiz publicada amb el títol *La lucha final. Los partidos de la izquierda radical durant la transición española* (1995)²², estudiant des del nacionalisme radical basc d'ETA, el revolucionarisme armat del FRAP i els GRAPO fins a les organitzacions PTE, ORT, MC i LCR. Si bé en els darrers anys han aparegut estudis sobre l'esquerra revolucionària, aquests presenten dues observacions. La primera és que la majoria d'elles aborden l'estudi des de la sociologia, l'antropologia i la ciència política, mancant una mirada des del prisma i la ciència de l'historiador. És el cas del doctor en Ciències de la Informació José Manuel Roca que ha estudiat rigorosament l'esquerra marxista radical²³. La publicació *El proyecto radical. Auge y declive de la izquierda revolucionaria en España (1964-1992)* esdevé un salt qualitatiu en l'estudi sobre el fenomen. Fou el mateix autor qui ressenyà per a la revista *L'Avenç* l'article "L'esquerra

²¹ Rubiralta, Fermí: *Orígens i desenvolupament del PSAN, 1969-1974*. Edicions La Magrana, 1988; Buch i Ros, Roger: *L'Herència del PSAN: les aportacions humanes i ideològiques del Partit Socialista d'Alliberament Nacional dels Països Catalans (1968-1980) al sistema polític actual*. Col·lecció Base històrica 82, 2012; Buch i Ros, Roger: *El Partit Socialista d'Alliberament Nacional, PSAN: 1974-1980*. Institut de Ciències Polítiques i Socials, 1995.

²² Laiz, Consuelo: *La lucha final. Los partidos de la izquierda radical durant la transición española*. Los libros de la Catarata, Madrid, 1995

²³ José Manuel Roca es doctorà amb la tesi *Poder y pueblo. Un análisis del discurso de la prensa de la izquierda radical sobre la Constitución Española de 1978*, dirigida per Fernando Ariel del Val Merino, Universidad Complutense de Madrid (1995)

marxista radical davant el canvi de règim i el procés constituent”²⁴. Des de l’antropologia Josepa Cucó ha dedicat articles al Moviment Comunista²⁵ emfasitzant la reconversió d’aquest partit revolucionari cap a una ONG durant la dècada dels noranta²⁶. En segon lloc, destaca la literatura publicada per antics militants i membres, exercitant el gènere de l’autojustificació o senzillament el memorialístic - *Memorias de un bolchevique andaluz* (2002), de José Gutiérrez Álvarez-. L’exdirigent de la LCR Jaime Pastor ofereix el punt de vista de l’extrema esquerra, narrant el perquè de la inexistència d’una ruptura radical amb el franquisme a *Mito y realidad de la transición política española. Una mirada desde la izquierda radical*²⁷, mentre que Miquel López Crespí –membre de l’Organització d’Esquerra Comunista – publica el 2001 una obra de combat contra el *carrillisme* i les claudicacions de l’esquerra hegemònica a “*No era això. Memòria política de la Transició*”.²⁸

En tot cas sí que als darrers anys de la dictadura i els primers anys de la Transició aparegueren ressenyes sobre l’origen i dinàmica de l’esquerra radical. És el cas de l’article publicat per Guillermo Castro a Cuadernos Ruedo Ibérico nº 26-27 amb el títol *Hacia un análisis de la nueva izquierda española*, aparegut a 1970. Darrera el nom de Julio Sanz Oller, José Antonio Díaz Valcárcel denuncià el dogmatisme i el sectarisme que practicava l’esquerra radical a *La larga marcha del movimiento obrero hacia su autonomía*, publicada també per Cuadernos Ruedo Ibérico a 1972. Fou el mateix autor qui el mateix any publicà també a Ruedo Ibérico – amb seu a la Rue de Latran número 6 de París – un assaig contra la burocratització del partit revolucionari i la política seguida per CCOO a *Entre el fraude y la esperanza. Las Comisiones Obreras de Barcelona*.

²⁴ Roca, José Manuel: “L’esquerra marxista radical davant el canvi de règim i el procés constituent”. *L’Avenç*, nº207, 1996, pag. 16-21

²⁵ Cucó, Josepa: “Recuperando una memoria en la penumbra. El Movimiento Comunista y las transformaciones de la extrema izquierda española” a *Historia y política*, nº20, 2008 i Cucó, Josepa: La izquierda de la izquierda. Un estudio de antropología política en España y Portugal”, a *Papeles del CEIC*, volum 2007/1, nº29, CEIC, Universida del País Vasco, <http://www.ehu.es/CEIC/pdf/29.pdf>.

²⁶ Cucó, Josepa: “De cómo un partido de la izquierda revolucionaria se convierte en ONG” a Cucó, Josepa i Santamarina, B (coords): *Políticas y ciudadanía, miradas antropológicas*. Associació Valenciana d’Antropologia, 2010

²⁷ Pastor, Jaime: “Mito y realidad de la transición política española. Una mirada desde la izquierda radical” a Pagès, Pelai (dir.): *La transició democràtica als Països Catalans*. PUV, 2005, pag.229-237

²⁸ López Crespí, Miquel: *No era això. Memòria política de la transició*. Lleida, Edicions el Jonc, 2001

Seguint en la mateixa línia, *Crítica de la izquierda autoritaria en Cataluña. 1967-1974* (Ruedo Ibérico, 1975) esdevé una obra de combat contra el partit d'avantguarda revolucionària, on Antonio Sala i Eduardo Duran (pseudònims de José Antonio Díaz i Santiago López Petit) relaten de forma crítica l'origen i les característiques de tres organitzacions pertanyents a l'esquerra revolucionària: Bandera Roja (BR), Liga Comunista Revolucionaria (LCR) i el Partido Comunista de España (internacional) (PCI) –sigles que el 1975 donarien pas a PTE–.

Amb motiu de la reforma política i la convocatòria d'unes eleccions legislatives a l'horitzó per primera vegada després del franquisme es publicaren diferents guies electorals de caràcter sintètic sobre el conglomerat d'organitzacions polítiques, programes electorals i líders del moment. *Guía electoral 1977* (Cambio 16, Madrid, 1977) i en l'àmbit català *Els grups polítics a Catalunya. Partits i programes* (Editorial Avance, Volum 3, 1976) en són un bon exemple, on es tracta a la LCR, el MC, la ORT, el PTE i altres partits que encapçalaven l'esquerra marxista radical. Un any més tard Jesús Maria Gutiérrez actualitzava el panorama polític de Catalunya tot ampliant-ne l'espai i abraçant l'espectre sindical i social a *Guia política, sindical i social dels Països Catalans* (Edicions La Magrana, 1978).

En aquest context l'esquerra marxista radical fou tractada de manera específica a *Qué són las organizaciones marxista-leninistas* (Editorial La Gaya Ciencia, 1976), de Carlos Trías, *Diccionario de la izquierda comunista* (Libros Mosquito, Dopesa, 1977) de Sánchez Carreté o bé de manera més extensa a *Los partidos marxistas. Sus dirigentes, sus programas* (Editorial Anagrama, 1977) de Fernando Ruiz i Joaquín Romero.

Les mateixes organitzacions i líders polítics han estat alhora els encarregats de resseguir a través de publicacions les seves pròpies trajectòries. És el cas de OCE-BR a "*Balance de quince años de lucha comunista 1968-1983*" (Bandera Roja, 1983), on esbossa críticament la seva pròpia història. El MC publicà *De Franco a Juan Carlos I. El*

Movimiento comunista en la Transición, 1975-1979 (Editorial Revolución, 1979), així com fulletons divulgatius sobre la ideologia i trajectòria²⁹. Més recentment, l'associació *Pa, Treball i Llibertat*, una entitat formada per antics militants del Partit del Treball d'Espanya, impulsà la iniciativa d'escriure una obra sobre la història del partit a Catalunya. El resultat és el millor treball sobre un partit de l'esquerra marxista radical fins el dia d'avui, titulat *Pan, Trabajo y Libertad. Historia del Partido del Trabajo de España*³⁰. L'interès per rescatar la memòria i la militància dels anys setanta foren motiu per donar vida a *l'Asociación por la Memoria Histórica del Partido del Trabajo de España y de la Joven Guardia Roja*, la mateixa entitat que el 2010 publicà la monografia *PTE, la lucha por la ruptura democrática en la Transición*³¹.

La revista *El Viejo Topo* va erigir-se com l'aparador per a divulgar pluralment tota mena de projectes i opinions polítiques en forma d'articles, columnes o entrevistes al llarg de la dècada dels setanta. A tall d'exemple, el 1979 Jorge Redo publicava una entrevista de 5 pàgines al líder de la LCR Miguel Romero titulada *Miguel Romero. La Liga Comunista Revolucionaria*³². Trenta dos anys més tard, la mateixa revista *El Viejo Topo* dedicà el número 115 a la lluita de les esquerres contra el franquisme³³. En el dossier apareixen 4 articles referents a l'esquerra revolucionària: 3 sobre la LCR³⁴ i un sobre el PTE³⁵, tots ells redactats per antics militants. La mateixa revista publicà al n°126 un article de Ricard Martínez que ofereix una excel·lent panoràmica del conjunt de l'esquerra revolucionària des dels anys seixanta fins als vuitanta³⁶. Una cosa diferent

²⁹¿Que es el MC? ABPR, CF 75.41 Mov-7

³⁰Martín Ramos, José Luis (Coord.): *Pan, trabajo y libertad. Historia del Partido del Trabajo de España*. El Viejo Topo, 2011

³¹DDAA: *PTE, la lucha por la ruptura democrática en la Transición*. Asociación por la Memoria Histórica del Partido del Trabajo de España y de la Joven Guardia Roja, 2010.

³²“Miguel Romero. La Liga Comunista Revolucionaria”. *El Viejo Topo*, n°33, 1979, pag. 9-14

³³ DDAA: “La izquierda contra el franquismo”. *Viento Sur*, n°115, març 2011

³⁴Caussa Martí: “La LCR y la izquierda radical (1965-1975)”; Romero, Miguel: “El choque contra la Transición”; Martínez Muntada, Ricard: “La LCR más allá del franquismo: de la unidad trotskista al Partido de los Revolucionarios y la fusión con el MC (1978-1991)”

³⁵Errejón, José Antonio: “El Partido del Trabajo de España” a *Viento Sur*, n°115, març 2011.

³⁶Martínez, Ricard: “La izquierda revolucionaria de ámbito estatal, de los setenta a los ochenta: una brevísima historia” a *Viento Sur*, n° 126, gener 2013. Pag. 108-118

són els estudis detallats de cada organització: mentre sí existeix una bibliografia sobre el PTE i la LCR, altres organitzacions resten verges al pas per l'impres. Recentment, els treballs de l'investigador de la UAB Joel Sans Molas semblen que volen posar fi a aquesta situació pel que fa a l'OEC. Per això Sans ha presentat la comunicació "L'Organització d'Esquerra Comunista en el moviment obrer: les Plataformes i Comissions Obreres Anticapitalistes (1971-1977)" per la *VIII Trobada Internacional d'Investigadors del Franquisme* que se celebrà el 21 i 22 de novembre de 2013 organitzada pel Centre d'Estudis sobre les Èpoques Franquista i Democràtica (CEFID-UAB) i la Fundació Cipriano García de CCOO de Catalunya, amb el suport de la Red de Archivos de CCOO. En la finalització d'aquesta tesi doctoral el mateix Sans Molas prepara la publicació d'una obra que gira a l'entorn de quatre organitzacions de l'esquerra revolucionària (PTE, MC, LCR i OIC) entre els anys 1974-1979, la relació d'aquestes organitzacions amb el canvi polític i les seves estratègies i intervenció en el moviment obrer.

Una bona introducció a l'ambient i l'origen de l'esquerra marxista radical és la monografia sobre el Front Obrer de Catalunya (FOC)³⁷, escrita a partir de les comunicacions de les *VI Jornades Història del Socialisme* celebrades el 1994, especialment rellevant el primer capítol "Trajectòria del FOC: de l'Associació Democràtica Popular a la Tercera Conferència (1959-1969)", escrit per Ramon Alquézar, i que denota el debat que portarà posteriorment a formar grups com l'OIC o la LCR. La Fundació Rafael Campalans també publicà el 1994 la documentació de la II, III i IV Conferències del FOC que tingueren lloc el setembre de 1965, gener de 1969 i juny de 1969, respectivament. A nivell estatal, sense cap mena de dubte, el millor estudi sobre les organitzacions front fou la tesi doctoral de Julio García Alcalá publicada en forma de llibre el 2001³⁸.

³⁷DDAA: *El Front Obrer de Catalunya*. VI Jornades Història del Socialisme, 3 i 4 novembre de 1994. Editorial Rafael Campalans.

³⁸ García Alcalá, Julio Antonio: *Historia del FELIPE: FLP, FOC y ESBA: de Julio Cerón a la Liga Comunista Revolucionaria*. Estudios políticos, Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 2001.

A nivell internacional Itàlia ha esdevingut l'exemple on emmirallar-se per historiadors i investigadors dedicats a la qüestió. Els grups d'extrema esquerra, algun lligats a la lluita armada, van proliferar al país transalpí pocs anys abans que ho fessin a Espanya, és a dir, entre mitjan dels seixanta i principis dels setanta. Fou precisament durant els anys setanta quan ja van aparèixer les primeres obres que analitzaven el fenomen i l'obra de l'esquerra revolucionària en aquest país. Giuseppe Vettori publicà el 1973 la referencial *La sinistra extraparlamentari in Italia: storia, documenti, analisi politica* (Newton Crompton, Roma, 1973). L'estudi de Vettori no restà aïllat enmig de l'abundant bibliografia política de l'època: el 1976 arribava a les llibreries italianes *I gruppi extraparlamentari di sinistra: genesi e organizzazione*, de Carlo Vallauri (Bulzoni, Roma, 1976), així com *Le origini della sinistra extraparlamentare* (Mondadori, Milà 1976), de M. Maffi. Tant sols un any més tard fou el torn de Degli Incertiamb *La sinistra rivoluzionaria in Italia* (Savelli, Roma, 1977), i a continuació, Mino Monicelli el 1978 amb *L'ultrasinistra in Italia. 1968-1978* (Laterza, Roma-Bari, 1978). Altrament, l'estudi de l'esquerra marxista radical a Itàlia es troba particularitzada en la història d'una organització com Lotta Continua a *Storia di Lotta Continua*, de Luigi Bobbio (Savelli, Roma, 1979). Sigui com sigui, en pocs anys l'esquerra marxista radical italiana fou estudiada i publicada; conseqüentment, tota obra publicada esdevé lectura, i per tant, interioritzada i assimilada per la societat civil. En resum, queda clar que a Catalunya i Espanya existeix un buit historiogràfic sobre aquesta qüestió. La finalitat d'aquesta investigació serà precisament intentar omplir aquest greuge comparatiu. I no precisament per posar punt i final a l'estudi de l'esquerra revolucionària: aquesta no és la meva intenció. Tot al contrari: posar damunt la taula un nou treball per revifar críticament el debat sobre l'esquerra marxista radical durant el procés de canvi constituent.

En una situació ben diferent resta el PCE a Espanya i el PSUC a Catalunya amb nombroses recerques, estudis, articles, tesis doctorals, publicacions, col·loquis i congressos: l'obra d'aquests partits ha estat publicada i assimilada. És resseguint la seva trajectòria on es pot cercar l'origen de les escissions que més tard van cristal·litzar en partits de l'esquerra radical. *Miseria y grandeza del Partido Comunista de España:*

1939-1985³⁹, de Gregorio Morán, esdevé d'obligada consulta per comprendre el debat ideològic que donà peu a les divergències i escissions dins el PCE. En el cas de Catalunya, Carme Molinero y Pere Ysàs han reescrit la història del PSUC a la monografia publicada el 2010 per l'Avenç *Els anys del PSUC. El partit de l'antifranquisme (1956-1981)*⁴⁰ aportant noves tesis a l'obra de Carme Cebrián *Estimat PSUC*⁴¹ publicada el 1997. Els estudis sobre el PSUC han estat complementats en els darrers anys per Giaime Pala a partir de la seva tesi doctoral *Teoría, práctica militante y cultura política del Partido Socialista Unificado de Catalunya (1968-1977)*.⁴²

Nogensmenys, les darreres investigacions sobre la militància i l'esquerra anticapitalista a la dècada dels seixanta i setanta permeten encarar el futur amb optimisme. En els darrers anys s'han posat en marxa un seguit d'investigacions i publicacions per corregir el buit historiogràfic comentat anteriorment. Des del món universitari estan en preparació un conjunt de tesis doctorals que tenen com a objecte d'estudi els grups de l'esquerra marxista radical i que també estudia aquesta recerca. Ricard Martínez i Muntada (UAB) està enllestint la seva tesi doctoral dedicada a la Lliga Comunista Revolucionària (LCR) amb el títol *Una experiencia de la izquierda revolucionaria en el Estado español: la Liga Comunista Revolucionaria (1971-1991)*. També des de la UAB Joel Sans i Molas investigará la OIC (Organización de Izquierda Comunista), mentre que Josep Maria Solé i Soldevila per la Universitat de Barcelona dedica la tesi doctoral al grup Bandera Roja (BR). Roser Manté Cot va investigar el 2004 la formació del PCE (i) i a resseguir la seva trajectòria fins el 1973 amb el treball final de llicenciatura que portà per títol *Formación y evolución del Partido Comunista de España (internacional) PCE (i) 1968-1973*. L'historiador Fernando Paniagua fa temps que estudia els grups obrers autònoms. Obtingué el DEA el 2005 amb el treball *Círculos de formación de*

³⁹ Morán, Gregorio: *Grandeza y miseria del Partido Comunista de España*. Planeta, 1996.

⁴⁰ Molinero, Carme; Ysàs, Pere: *Els anys del PSUC. El partit de l'antifranquisme (1956-1981)*. L'Avenç, 2010.

⁴¹ Cebrián, Carme: *Estimat PSUC*. Empúries, 1997.

⁴² Pala, Giaime: *El PSUC: l'antifranquisme i la política d'aliances a Catalunya (1956-1977)*. Editorial Base, 2011; Pala, Giaime (ed.): *El PSU de Catalunya, 70 anys de lluita pel socialisme : materials per a la història*. Ediciones de Intervención Cultural i Associació Catalana d'Investigacions Marxistes, 2008; Pala, Giaime: "Una semilla de discordia. La entrada de Bandera Roja en el PSUC". *Revista HMIC*, núm. 9, 2011.

cuadros - Grupos obreros autónomos. Los primeros pasos de la autonomía obrera en Barcelona (1969-1973), presentat al Departament d'Història Contemporània de la Universitat de Barcelona i publicat amb el mateix títol. El 2012 s'estrenà el documental *Setenta y dos horas, autonomía obrera en la Barcelona de los años 60*, amb guió de Paniagua i direcció d'Oriol Murcia, fill del dirigent obrer José Antonio Murcia. Simptomàticament, el *V Congreso Internacional Historia de la Transición: las organizaciones políticas*, celebrat a Almeria al novembre de 2011, comptà amb un número de comunicacions referents a l'esquerra revolucionària⁴³ equiparable a l'esquerra comunista tradicional representada pel PCE/PSUC; un fet impensable dècades enrere. Així cal emmarcar aquesta tesi dins les investigacions de joves i no tan joves historiadors que intenten esmenar el buit historiogràfic que ha patit l'esquerra marxista radical fins als nostres dies.

Més enllà de l'àmbit universitari, trenta- cinc anys més tard, diferents associacions i entitats polítiques i civils han posat en marxa un procés de recuperació de la memòria de la militància revolucionària. El 2006 es constituí la *Asociación por la Memoria Histórica del Partido del Trabajo y de la Joven Guardia Roja* amb la finalitat de recuperar la memòria de l'extingit PTE. En el cas de Catalunya, l'any 2005, coincidint amb la celebració del trentè aniversari de la fundació del PTC, molts dels seus antics militants van fer una trobada de celebració a l'Hospitalet de Llobregat i decidiren obrir una plana web per tal de recuperar la memòria històrica del partit, alhora que van crear l'associació "Pa, Treball i Llibertat" amb la mateixa finalitat. Set anys més tard part dels seus objectius es van concretar en la publicació del llibre *Pan, trabajo y libertad. Historia del Partido del Trabajo de España*, coordinat per José Luis Martín Ramos i publicat per "El Viejo Topo" el 2011. L'any anterior la *Asociación por la Memoria Histórica del Partido del Trabajo de España y de la Joven Guardia Roja* ja aconseguí editar el llibre *PTE, la lucha por la ruptura democrática en la Transición* d'acord amb la línia de l'entitat. La Lliga Comunista Revolucionària (LCR) ha seguit els passos del PT

⁴³Escudero Andújar, Fuensanta y González Martínez, Carmen: "Jóvenes y rebeldes: el idealismo efímero de la extrema izquierda"; Planas i Serra, Albert: "La izquierda marxista radical en la Transición. Catalunya, 1968-1980"; Rodríguez Tejada, Sergio: "Nueva izquierda, extrema izquierda: bases intelectuales y prácticas militantes de las organizaciones revolucionarias al inicio de la transición española"; Sans Molas, Joel: "Entre las instituciones y la movilización: la crisis de la izquierda radical durante la Transición" a *V Congreso Internacional Historia de la Transición en España: Las Organizaciones políticas*. Almeria, 14 al 18 de novembre de 2011.

i en finalitzar aquest treball “El Viejo Topo” acaba de publicar *Historia de la Liga Comunista Revolucionaria (1970-1991)*, monografia coordinada per l’antic membre de la LCR Martí Caussa i l’historiador Ricard Martínez i Muntada, i amb la participació -a banda dels dos coordinadors- dels antics membres Ramón Contreras, José María Galante, Manuel Garí, Josu Ibargutxi, Petxo Idoyaga, Justa Montero, Jaime Pastor, José Luís Pérez Herrero, Acacio Puig i Miguel Romero. Paral·lelament a la publicació de *Historia de la Liga Comunista Revolucionaria (1970-1991)* ha estat creat el web <http://historialcr.info> amb l’objectiu de donar a conèixer els documents originals que es citen al llibre i que pel seu volum han resultat impossible de publicar a l’edició en paper. Sens dubte el llibre ha esdevingut l’estudi publicat més complet fins avui sobre la Lliga Comunista Revolucionària i una de les millors contribucions historiogràfiques a l’esfera de l’esquerra revolucionària.

Rescatar la memòria de la militància anticapitalista del període també ha estat l’objectiu del documental *El somni dels herois*, produït per “La Trinxera” i dirigit per Jacobo Sucari. El documental s’estrenà el 17 d’octubre de 2013 als cinemes Girona de Barcelona deixant ocupats tots els seients de la sala, escena que es repetí a les successives projeccions de novembre. I un darrer exemple per finalitzar l’empenta civil a l’hora de rescatar la memòria de la militància revolucionària: el 6 de novembre de 2013 va tenir lloc a Facultat de Lletres de la UAB la Jornada “De la dissidència cristiana al comunisme revolucionari. La Força Socialista Federal (1962-1972)”, organitzada pel GERD (Grup d’Estudis sobre la República i la Democràcia) de la UAB i el col·lectiu d’antics militants de la Força Socialista Federal, amb la participació d’historiadors especialistes en el fenomen i el relat d’antics militants.

METODOLOGIA

Sens dubte per poder elaborar aquesta recerca ha resultat imprescindible la consulta del fons documental de l’Arxiu Biblioteca Pavelló de la República (ABPR). La investigació

s'ha vertebrat a partir del Fons DPP (Sèrie Documents Partits Polítics) de la col·lecció CEHI, on figuren 63 caixes de documentació exhaustivament buidades referents als partits estudiats i organitzades a través de les següent subsèries: Acció Comunista (AC), Acció Comunista - Col·lectiu d'Unificació Marxista - Partit Obrer d'Unificació Marxista (AC-CUM-POUM), Lliga Comunista (LC), Lliga Comunista Revolucionaria (LCR) Arxiu 1 i Arxiu 2, Movimiento Comunista de España (MC), Organización Comunista de España (Bandera Roja) (OCE(BR)), Organización de Izquierda Comunista de España (OICE), Partido de los Trabajadores de España (Unificación PTE-ORT), Partido del Trabajo de España (PTE), Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM).

A banda del fons DPP, a l'arxiu del Pavelló de la República també s'hi deposita altra documentació com són els Fons Personals de Joan Font –dirigent de la LCR- Wilebaldo Solano i Víctor Alba –POUM- i Jordi Martínez – Organització Comunista d'Espanya (Bandera Roja). Han estat d'una gran utilitat la consulta fullets volants aplegats al Fons FV (Sèrie Fulls Volants). Es tracten de milers de fullets i opuscles sobre organitzacions polítiques pertanyents a la col·lecció del CEHI o bé a la col·lecció Figueras, ordenats per temàtica, anys i esdeveniments polítics. D'aquest fons s'ha treballat les Subsèries Fons FV. Sèrie Fulls Volants, Subsèrie Eleccions Generals 1977 (Documents), Subsèrie Eleccions Generals 1977 (Premsa), Fons F-FV. Sèrie Fulls Volants així com la totalitat dels fulls volants no catalogats. A l'ABPR ha estat el lloc on majoritàriament s'ha consultat la totalitat de la premsa així com també les publicacions periòdiques de cada organització: òrgans d'expressió, butlletins mensuals, publicacions puntuals i tot tipus de revistes relacionades amb l'esquerra marxista radical.

Tot i les dimensions de l'Arxiu Biblioteca del Pavelló de la República, els fons corresponents a les formacions Organización Comunista de España (Bandera Roja) i la Organización de Izquierda Comunista (OIC) quantitativament són inferiors a la resta de partits estudiats. Per això la consulta documental s'ha ampliat a l'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC). Tots dos disposen de fons propis, i en el cas de Bandera Roja es tracta de la cessió que féu el partit en el moment d'incorporar-se orgànicament al PSUC a 1989: es tracten de 32 metres lineals en 7 grans cubs formats per 4 caixes cada cub. A

banda d'aquest fons, s'ha treballat també aquella documentació dipositada en el fons 230 corresponent al PSUC: la signatura T-1350 per OCE (BR) i la T-1404 per l'OEC. La documentació del PTE també ha estat ampliada mercès a la documentació de l'*Asociación por la Memoria Histórica del Partido del Trabajo de España y de la Joven Guardia Roja de España*, organització nascuda el 2005 i encarregada de vetllar per la recuperació documental del PTE a través del seu portal web *www.pte-jgre.es*, o bé tal com afirmen els seus impulsors "*para recuperar nuestra memoria histórica, reivindicar el papel que tuvimos en la lucha por la democracia, mantenernos en contacto, y quién sabe, a lo mejor también, tener un papel en las luchas presentes y futuras por la emancipación de la humanidad*".

Treballar a l'Arxiu del Govern Civil de Barcelona (AGCB) deixa un regust agredolç a tot investigador. Milers de caixes desordenades s'amunteguen sobre prestatgeries sense cap tipus d'inventari. La recompensa d'aquest desastre organitzatiu és la qualitat de la documentació que s'hi conserva. Quan l'atzar està al costat de l'investigador una jornada pot ser molt gratificant si es té la sort de topar-se amb la documentació que s'està cercant. En el nostre cas han estat consultades desenes de caixes i resultant especialment profitoses les etiquetades com a *Actividades Contra el Régimen, Informes y referencias politico-sociales, Notas informativas Jefatura Superior Policia de Barcelona* i *Notas sobre la situación politico-social en Cataluña*. Aquesta consistirà en una font d'informació externa i aliena als partits estudiats de manera que serà contrastada i complementada amb aquella documentació d'arxiu elaborada per les mateixes organitzacions.

La cerca documental s'ha completat amb la consulta de l'Archivo Histórico del Partido Comunista de España (AHPCE) de Madrid, treballant les seccions *Nacionalidades y regiones* i *Activistas*, ambdues aportant documentació sobre el PCE(i) i *Bandera Roja*, precisament dues escissions que afectaren el PCE-PSUC; el Centre Documental de la Comunicació (CEDOC) de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), tot i que gran part de la documentació es troba també duplicada a l'esmentada de l'ABPR; i l'Arxiu

Històric de la Comissió Obrera Nacional de Catalunya (AHCONC), on el Fons Centre Treball i Documentació (CTD) –partits polítics– s’hi preserva documentació relativa a les organitzacions estudiades. Aquest mateix fons custodia les “Notas Miguel Núñez 1972-1974” que em van ser d’utilitat per treure part de l’entrellat sobre les converses per formalitzar l’ingrés de Bandera Roja de Catalunya al PSUC. Altres arxius treballats per desenvolupar aquesta investigació han estat l’Ateneu Enciclopèdic Popular (AEP), l’Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB) i l’Arxiu *Acción el Red* (Madrid) on s’hi guarda part de la documentació del MC.

Per finalitzar la citació de la documentació d’arxiu, Marta Campoy del PTE tingué la generositat de deixar-me consultar el seu arxiu personal i transferir-me part de la documentació de l’arxiu personal de Manel Gràcia, important per la documentació que guardava sobre la *Unión Democrática de Soldados* (UDS) i la política del partit a l’exèrcit.

Les entrevistes són una font d’informació importantíssima a l’hora de comprendre el context en què van actuar les organitzacions de l’esquerra revolucionària que hem estudiat, i sens dubte, són un element de primera categoria per a la reconstrucció del passat. Totes les entrevistes han estat efectuades en solitari per l’autor d’aquest treball exceptuant el cas de Miren Izarre i Luis Mendiguren que fou compartida amb el també historiador Joel Sans. A les entrevistes s’ha procurat entrevistar des del dirigent polític – en alguns casos s’ha entrevistat el secretari general del partit com el cas de Dídac Fàbregas (OIC), Manel Gràcia (PT), Eugenio del Ríó (MC), Jordi Borja i Ignasi Faura (Bandera Roja) – fins al militant de base amb l’objectiu de rebre un relat plural i divers. Els primers, els líders i quadres de partit, m’han servit per investigar l’origen com a partit, la línia política i ideològica, preguntar sobre els debats interns, etc. En definitiva, per contrastar, corroborar o ampliar aquella informació que es desprèn de la investigació d’arxiu. En canvi, les entrevistes a militants de base han estat útil per saber de primera mà el funcionament del partit a la seva quotidianitat, les relacions entre la militància, les experiències sectàries amb altres formacions, i tantes altres experiències com a militants. Destacaria la sorpresa després d’efectuar algunes entrevistes. Fou el cas quan Manel Gràcia m’explicà la infiltració del PT dins l’exèrcit o quan els militants d’Acció

Comunista Ferran López i Pedro Gómez em relataven la política d'atracaments i que ells mateixos havien protagonitzat: tots dos són exemples d'una informació impossible de trobar a la documentació d'arxiu i que només es pot treure'n l'entrellat a partir de les fonts orals. Entre els entrevistats hi ha des dels qui trenta-cinc anys més tard reneguen del seu pas per l'extrema esquerra i es defineixen com a *anticomunistes* i *liberals* fins aquells que continuen militant a les files de l'esquerra des d'Esquerra Unida i Alternativa (EUiA).

El 19 d'abril de 2012 vaig entrevistar el militant del PCE(r) José Antonio Ramón Teijelo a la Biblioteca del Pavelló de la República explicant-me, a banda de la seva militància a l'OMLE i al PCE (r), l'experiència d'un expres encara amb comptes pendents amb la justícia espanyola i francesa. La veritable sorpresa va tenir lloc pocs dies més tard, estant assentat a la taula del pis que visc a Barcelona de dilluns a divendres, quan aparegué el seu rostre a la televisió alhora que el presentador del telenotícies pronunciava "*Detinguts tres membres del GRAPO pel segrest de l'empresari Publio Cordón*". També han estat entrevistades altres persones que no han fet pas per l'extrema esquerra que estudiem però que sí han tingut contacte o incidència amb ella. És el cas d'Heribert Barrera (ERC), Francesc Espinet (PSUC) així com Jordi Planes i Maria Àngels Roque com a testimonis del maig parisenc del 68. Les entrevistes es reprodueixen per escrit a la documentació annexa. No es tracten d'una transcripció literal sinó que han estat editades per tal de sintetitzar els continguts transmesos o bé per corregir aquelles imperfeccions que produeix el pas de la via oral a l'escrita.

ESTRUCTURA DEL TREBALL

La tesi doctoral es troba dividida en 5 apartats: Introducció, tres capítols (*Marc general*, *Els partits i L'esquerra marxista radical contra el repte institucional*) i Conclusions. En aquesta Introducció s'explica l'objecte d'estudi, les justificacions per portar a terme una investigació d'aquestes característiques, la metodologia emprada, la justificació de

l'estructuració i els agraïments. La Introducció deixa pas al capítol de contextualització internacional de l'esfera comunista dels anys seixanta i que ens ajuda a comprendre l'esquerra marxista radical a Catalunya com un fenomen internacional. Per tant, el Marc general exposa la fi del monolitisme comunista a causa de la ruptura sino-soviètica entre l'URSS i la República Popular de Xina a partir del XX Congrés del PCUS i la irrupció d'una nova esquerra en el context del 68 allunyada dels postulats tradicionals del comunisme a l'òrbita de la III Internacional. Sense la pretensió de ser un repàs exhaustiu de l'esquerra revolucionària a Europa, sí que es relata breument el naixement i evolució orgànica de l'esquerra marxista radical, principalment a Itàlia, França i la Gran Bretanya. És en aquest capítol on també s'expliquen els corrents del marxisme que definiran a l'esquerra marxista radical de Catalunya i Espanya (trotskisme, maoisme, leninisme). Ja centrats a nivell estatal, el capítol finalitza narrant l'evolució del PCE-PSUC des dels anys cinquanta i les causes ideològiques que portaren a l'aparició d'una nova esquerra a l'Estat i especialment a Catalunya, així com l'impacte que tingueren contra la dictadura.

El segon capítol, Els partits, tracta l'origen, evolució i ideologia política de cada partit (PT, BR, AC, LCR, OIC i MC). L'ordre en què apareixen no és per ordre cronològic de formació ni tampoc atzarós. M'explicaré: els orígens de l'esquerra revolucionària a Catalunya els hem de cercar al PSUC, al FOC o bé a l'independentisme armat sota les sigles d'ETA. Els dos primers, el PT i BR, són fruit de dues escissions que sofrí el PSUC i que cristal·litzaren en dues noves formacions a la seva esquerra entre 1967 i 1968. Acció Comunista és el partit amb menys implantació dels estudiats i nasqué a l'exili format per membres procedents del FLP (Frente de Liberación Popular)⁴⁴ profundament oposats a la política del PCE. Els dos següents, LCR i OIC, tenen els seus orígens en el Front Obrer de Catalunya (FOC), que després de la seva implosió el 1969, deixaren lloc a noves i diverses formacions, entre les quals la LCR, de tendència

⁴⁴Al llarg d'aquest treball ens referirem al FLP i la seva homòloga catalana, el FOC (Front Obrer de Catalunya), com a *organitzacions front*. Popularment el FLP era conegut també com a *Felipe*. Sobre les organitzacions front s'ha publicat algunes monografies de referència com García Alcalá, Julio Antonio: *Historia del "Felipe" (FLP, FOC y ESBA): de Julio Cerón a la Liga Comunista Revolucionaria*. Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 2001 o García Rico, Eduardo: *Queríamos la revolución. Crónicas del FELIPE, Frente de Liberación Popular*. Flor del Viento Ediciones, 1998. En el cas del FOC destaquen els treballs DDAA: *El Front Obrer de Catalunya. VI Jornades Història del Socialisme*, 3 i 4 novembre de 1994. Editorial Rafael Campalans, 1994 i Fundació Rafael Campalans: *El Front Obrer de Catalunya*. Fundació Rafael Campalans, 1994.

trotskista, i l'OEC, de caire consellista. El Moviment Comunista, tot i situar-se dins l'esquerra marxista radical, no procedeix de la tradició comunista ni del socialisme de les organitzacions front, sinó que es formà a partir d'una escissió d'Euskadi Ta Askatasuna (ETA) que a inicis dels setanta s'expandí per la resta de la geografia espanyola. El capítol descriu els principis ideològics de cada partit des dels seus orígens fins a finals dels setanta, els projectes polítics abans i després de la mort del dictador, les relacions amb els organismes unitaris com l'Assemblea de Catalunya, els contactes internacionals i la redefinició ideològica i estratègia que adoptaren davant un desenllaç de la Transició que no havien vaticinat ni molt més desitjat. Aquest capítol consta de 6 subcapítols corresponents a les 6 formacions estudiades, iniciant-se cronològicament a la segona meitat dels anys seixanta amb les escissions que afectà PSUC principalment entre 1967 i 1968 així com per la implosió del FOC el 1969, i finalitzant l'estudi de cada cas en particular a finals de la dècada dels setanta amb els respectius congressos que defineixen el futur de cada organització: dissolució (PTE), integració a altres formacions (OEC), desaparició (AC) o bé la continuïtat política des del resistencialisme i la pedagogia del socialisme revolucionari (LCR, MC). Una menció especial mereix OCE (Bandera Roja): una part de la militància i la direcció van abandonar els principis revolucionaris d'inspiració maoista per ingressar a les files del socialisme democràtic del PSUC entre juliol i novembre de 1974; la resta que conservà les sigles continuà amb l'activitat del partit fins als anys vuitanta preservant el dogmatisme ideològic que l'havia definit des dels orígens.

Els 6 subcapítols pertanyents a cada organització han estat escrits de manera autònoma. Per aquest motiu no comparteixen el mateix esquema i en moltes ocasions tampoc la longitud; és evident que la documentació generada per un partit com el PTE és molt superior a un grup reduït com Acció Comunista (AC). Dins els subcapítols també s'ha investigat sobre qüestions específiques de cada partit i que s'ha cregut desenvolupar per la seva rellevància historiogràfica. En aquest sentit aquesta tesi posa a la llum qüestions fins ara desconegudes o poc tractades com la infiltració del PTE a l'exèrcit o les accions armades practicades per Acció Comunista (AC) el 1976. En aquesta mateixa direcció la construcció del relat de grups com la Organización de Izquierda Comunista (OIC) o Acció Comunista ja esdevé per si mateixa una humil aportació a la historiografia.

L'esquerra marxista radical contra el repte institucional és el capítol més extens i s'analitza el conjunt del 'esquerra marxista radical en el període central de la Transició comprès entre les eleccions del 15-J de 1977 fins a les eleccions al Parlament de Catalunya de 1980, moment en què podem afirmar que es finalitza el període de la Transició a Catalunya; aquest és el període en què perdura l'esquerra revolucionària tal com havia estat configurada a mitjans dels setanta. Aquelles organitzacions de l'esquerra marxista radical que no s'hagin autodissolt a 1980 es mantindran a l'espai de la marginalitat política, actuant des del resistencialisme i fent tasques pedagògiques de divulgació del socialisme revolucionari.

Aquest capítol es troba dividit en 5 subcapítols corresponents als 5 episodis en què ha estat estudiada l'esquerra revolucionària com un bloc compacte: les eleccions del 15-J de 1977, la crisi de l'esquerra revolucionària fruit de la valoració electoral, la posició davant el referèndum constitucional, les eleccions legislatives i municipals de 1979, i les eleccions al parlament català celebrades el 20 de març de 1980. La convocatòria d'eleccions per part del Govern d'Adolfo Suárez pel 15 de juny de 1977 va ser una notícia celebrada i esperada per l'esquerra marxista radical, tot i denunciar les deficiències i mancances democràtiques en què foren convocades. De bon antuvi, un grup com la OCE (Bandera Roja) ja optà per no presentar-se en aquest comicis argüint que la seva finalitat era la legitimació democràtica de la monarquia hereva del franquisme, per la qual cosa optà pel boicot. La resta de grups sí que es presentaren a les eleccions, però dividits en diferents candidatures i projectes, tot i que tots ells preconitzaven la necessitat d'una candidatura unitària entre les forces de caràcter obrer o bé de l'esquerra revolucionària. Sigui com sigui, cap d'elles obtingué representació parlamentària atès que el vot d'esquerres s'identificà amb aquells partits existents des dels anys trenta. Sotmesos a una profunda crisi política però encara mantenint les xifres de militància almenys fins 1978, els esdeveniments de la transició invalidaren el seu projecte revolucionari situant-se metafòricament "en fora de joc", situació que s'agreujà per l'aprovació d'un nou marc jurídic i polític amb la promulgació de la Constitució de 1978. Com explica el capítol, el referèndum constitucional fou motiu de divisió entre els grups estudiats optant per totes les opcions possibles: SÍ (PTE), NO (LCR,) i abstenció

(MC, OIC, AC, OCE-BR). La divisió es mantingué al llarg de 1979 per a les eleccions de 1979 –legislatives i municipals–, any en què experimentà una reestructuració amb fusions orgàniques (MC-OEC i PTE-ORT) que tanmateix no impedí un nou fracàs en la primera i única experiència de presentar una candidatura unitària: Unitat pel Socialisme.

Per acabar, a les Conclusions s'exposen els resultats obtinguts al llarg de la recerca i es donarà explicació als interrogants plantejats inicialment. És innegable que l'esquerra marxista radical fou una opció política a tenir en consideració durant el procés que anomenem la Transició. Aplegà prop de 50 000 persones a nivell estatal entre simpatitzants i militants, i electoralment, aquesta xifra es canalitzava oscil·lant entre 300.000 i 500 000 vots en el conjunt de l'Estat en el seu període de màxima implantació. La seva influència sindical i capacitat de mobilització no va ser gens menyspreable. Malgrat això, l'experiència de l'esquerra marxista radical fou efímera: a finals dels setanta algunes formacions ja s'havien autodissolt, mentre que d'altres van emprendre altres vies cap a la marginalitat política. D'aquesta manera la pregunta que ens precedeix és la següent: per què l'esquerra revolucionària no aconsegueix adaptar-se a la democràcia? La investigació intentarà donar explicacions a altres preguntes: per què les organitzacions de l'esquerra radical no van quallar electoralment? Quina va ser la seva importància al procés de la transició? Quin ha estat el llegat d'aquestes organitzacions i què han aportat a la configuració de la nova democràcia? Les Conclusions intentaran explicar quines ha estat la contribució de l'esquerra revolucionària a la democràcia i quin fou el paper en el si de l'antifranquisme. Preguntes, doncs, que juntament amb altres interrogants, abordarem al llarg del present treball.

Finalment, la documentació annexa recull les diferents entrevistes efectuades en aquesta investigació així com un apèndix amb dades i aquells documents més rellevants i que hem cregut interessant la transcripció en la seva totalitat ja que per la seva longitud només han estat introduïts parcialment en el cos del treball.

AGRAÏMENTS

Permeteu-me la llicència de comentar un afer personal personal. He recorregut els prop de deu mil quilòmetres que separen Moscou de Pequín en tren. He caminat durant centenars de quilòmetres pel Pirineu a través del GR 11 i he creuat Catalunya recorreguent el GR 2 i desenes de camins. Doncs bé, va existir el primer quilòmetre entre l'estació moscovita de Kazansky en direcció Pequín. Igualment vaig fer el primer pas al refugi de Malniu que em portaria aquella mateixa tarda a Puigcerdà. Aquesta Tesi doctoral també té el seu primer pas, el primer quilòmetre: la idea d'estudiar l'extrema esquerra –així la vam anomenar el primer dia– va sortir esporàdicament a les aules durant el darrer curs de llicenciatura d'Història i comentat seriosament al despatx de la Dra. Cristina Borderías. Guardat al congelador durant un temps, i coincidint amb l'inici del Màster en Estudis Històrics al curs 2008-2009, no vaig dubtar que aquest havia de ser el meu projecte davant la convocatòria de les beques predoctorals. “*Vés a veure en Toni Segura, el director del CEHI*” - em va comentar el professor Andreu Mayayo. I així va ser: acceptà gratament ser el Director d'aquesta recerca alhora que m'obrí les portes del Centre d'Estudis Històrics Internacionals. El treball de recerca del Master en Estudis Històrics tingué com a nucli d'estudi la Lliga Comunista Revolucionària; alhora teníem clar, això sí, que l'horitzó era estudiar l'esquerra marxista radical com a fenomen integral. Aleshores ens decantàrem per estudiar només la LCR atès el volum de documentació dipositat a l'Arxiu-Biblioteca Pavelló de la República sobre aquest grup, sent suficient per les característiques del treball de recerca del Master en Estudis Històrics que finalment es presentà i avaluà al Departament d'Història Contemporània el setembre de 2009. Ja s'havia posat fil a l'agulla per encarar aquesta Tesi doctoral.

Aquesta tesi doctoral ha estat possible gràcies a la concessió de la beca predoctoral APIF (Ajuts a Personal Investigador en Formació) de la Universitat de Barcelona, beca inscrita al Departament d'Història Contemporània de la Facultat de Geografia i Història i que s'ha gaudit al Centre d'Estudis Històrics Internacionals. És en aquest centre de recerca d'història del segle XX sobre Catalunya i Espanya on he après l'ofici d'historiador. I això ha estat possible mercès a la qualitat professional i humana del personal que forma aquest autèntic equip de primera divisió. En poques paraules es fa difícil donar les gràcies a tots ells per la convivència viscuda al llarg d'aquests anys i pel

tracte rebut dia rere dia. Són l'Elisenda, la Paola, l'Alberto, l'Oscar, en José i en Dani. I tots nosaltres capitanejats per la Lola. Un agraïment immens a la Mercè, i en Miquel per compartir dia sí i dia també un cafè. Moltes gràcies al director d'aquesta recerca, Dr. Antoni Segura i Mas, per acceptar dirigir la tesi, obrir-me les portes del CEHI i mantenir-les obertes. Si baixem dos pisos més avall, tot investigador que hagi treballat a l'Arxiu Biblioteca del Pavelló de la República s'haurà adonat que les bibliotecàries faciliten la feina a tot investigador. Moltes gràcies a l'Olga, la *Fuen*, la Lídia, la Gemma, la Lourdes, la Judith i a tots els becaris que han fet pas pel Pavelló. M'agradaria també donar les gràcies a altres investigadors que en aquests moments també estan dedicant la seva tesi doctoral a l'esquerra revolucionària com en Joel Sans i en Ricard Martínez, amb qui hem compartit materials i opinions sobre el nostre objecte d'estudi.

Totes les persones entrevistades que apareixen en aquesta tesi mereixen les meves sinceres gràcies. La seva generositat a l'hora de concedir-me un espai del seu temps és un dels aspectes més positius que pot experimentar un investigador; precisament un dels avantatges d'estudiar la història més recent és precisament la consulta de fonts orals que protagonitzaren els esdeveniments estudiats. Com indica el títol d'aquesta investigació, una part d'ells m'ha ensenyat que *tot estava per fer i tot era possible*. I que quaranta anys més tard encara tot estar per fer i que precisament avui hem de cercar en les utopies les possibles sortides de l'actual atzucac: la lluita continua. L'altra part restant ha aprofitat els avantatges del sistema capitalista que tant entjaren durant la joventut i m'han citat a les seves residències situades en els barris més acomodats de Barcelona. Ells són l'exemple de moltes o poques coses, però l'entrellat que n'he volgut treure és que tothom es mereix una segona oportunitat.

Amb en Pau de Tremp i l'Àlex Ros –entre tants d'altres, com en Joan Frigola!- vaig viure bones estones a la Facultat de Geografia i Història, i que anys més tard, hem reviscut pels carrers i bars de Ciutat Vella. Ells sempre m'han aportat un punt de vista particular i molt agraït. Des de que vaig començar aquesta aventura m'he convertit en un autèntic nòmada per arreu de Barcelona. En 5 anys he viscut en 6 pisos diferents. Els disset companys de pis que he tingut en aquest període tenen un lloc reservat en els

agraïments. Moltes gràcies a totes les persones que m'han acompanyat en aquest trajecte.

Els meus amics de la Garrotxa constitueixen un tresor incalculable, i sovint ironitzen afablement quan parlem sobre Barcelona i el meu doctorat; a tots ells les gràcies per alegrar-me els cap de setmana.. Les gràcies a Manuel Espinosa i família per deixar-me allotjar a casa seva durant l'estada a Madrid que em permeté visitar el Archivo Histórico del PCE, l'Arxiu de *Acción en Red* i efectuar les entrevistes a Empar Pineda i Eugenio del Río, exdirigents del Moviment Comunista.

I per descomptat a la meua família per estar sempre al meu costat i atorgar-me el suport incondicional sense defallir. Sense vosaltres tota aquesta història no hagués estat possible. Si la meua primera publicació va estar dedicada especialment als meus pares, aquesta tesi ho fa cap als meus germans. Va per vosaltres, Abel i Aleix.

2. MARC GENERAL

La victòria aliada a la II Guerra Mundial va reforçar el prestigi dels partits de l'esquerra socialista i comunista existents per la seva contribució a la resistència contra el feixisme i el nazisme alhora que prometia amb notable credibilitat un futur de reformes i transformacions socials a l'Europa Occidental. No obstant això, a partir de la dècada dels cinquanta l'experiència de diversos esdeveniments i transicions arreu del planeta impactarà sobre l'esquerra tradicional. Aquests canvis en ocasions desbordaran els seus plantejaments donant peu a nous corrents ideològics crítics amb les directrius que emanaven de Moscou -fins aleshores veu hegemònica dins l'esfera marxista-. És el que es coneix com a *crisi del moviment comunista internacional* i esdevindrà l'element principal per a la gestació i formació d'una *nova esquerra*⁴⁵ que es concretarà en la formació d'organitzacions autònomes a la dècada dels seixanta, entre les quals cal situar l'esquerra revolucionària. Catalunya i Espanya no en foren excepcions, així que el creixement de l'esquerra revolucionària a finals dels seixanta i el seu desenvolupament durant la dècada dels setanta no esdevindrà un fenomen particular de Catalunya i Espanya sinó que cal inscriure'l dins el marc europeu i internacional.

L'origen de l'esquerra revolucionària té com a inicis la crítica a la degeneració burocràtica de l'URSS durant els anys 20⁴⁶. Si fem una mirada retrospectiva ens adonarem que la crítica –des de posicions revolucionàries- al model estalinista implantat a l'URSS ja s'havia produït des dels inicis arran de la successió de Lenin i liderada per

⁴⁵ “Nova Esquerra” (*New Left* en anglès) és un terme que fou encunyat per primera vegada a la Gran Bretanya a principis dels seixanta a partir de la publicació de la revista *New Left Review*, formada per antics militants que abandonaren el Partit Comunista de la Gran Bretanya disconformes amb la invasió d'Hongria de 1956 i per la crítica al model soviètic de l'URSS. Entre els impulsors de la revista es trobaven intel·lectuals com E. P. Thompson, John Saville, Ralph Miliband, Charles Taylor i Stuart Hall – primer editor-. A partir de 1962 la revista estigué liderada per Perry Anderson. Per més informació sobre la revista consultar Birchall, Ian: “The Autonomy of Theory: a short history of New Left Review”. *International Socialism*, nº10, agost 1980, pag. 51–91 i Lin, Chun : *The British New Left*. University Press, 1993.

⁴⁶ Vettori, Giuseppe: *La sinistra extraparlamentari in Italia: storia, documenti, analisi politica*. Newton Compton, Roma, 1973, pag. 11

la figura de Lev Trotski⁴⁷. A Espanya el comunisme antiestalinista quallà pionerament ja als anys trenta a través de petites organitzacions que acabaran confluint al Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM)⁴⁸. A la fi de la Segona Guerra Mundial, el trotskisme podia ser considerat com l'únic corrent estructurat del marxisme crític amb els socialisme existent a l'URSS. Només algunes excepcions puntuals trenquen amb aquesta afirmació; principalment es tractava dels seguidors d'Amadeo Bordiga aplegats al *Partito Comunista Internazionale* (PCInt)⁴⁹.

La IV Internacional havia estat fundada per Trotski ja el 1938 basant-se en la teoria de Lenin del partit d'avantguarda i considerant-la com l'única força capaç de dur a terme la revolució mundial, denunciant l'adulteració del marxisme perpetrada per Stalin i les organitzacions de la seva òrbita com la III Internacional i la successora Kominform⁵⁰ a partir de 1947. És durant la dècada dels anys seixanta quan es produeix un ressorgiment dels moviments marginals de l'esquerra que reaccionen amb fervor davant la rigidesa dogmàtica del model soviètic així com l'aparició de nous corrents que posteriorment donaran vida a noves organitzacions.

⁴⁷En aquesta recerca esciurem el nom del revolucionari soviètic com a Trotski, tot i que també és escrit Trotskii, Trotsky, Trotskij o Trotzky en altres publicacions, així com el ideològica que el segueix serà escrita com a *trotskisme*.

⁴⁸ El POUM va ser fundat el 1935 com a fusió del partit Esquerra Comunista d'Espanya dirigit per Andreu Nin i Juan Andrade, i el Bloc Obrer i Camperol (BOC) aleshores encapçalat per Joaquim Maurín i Julià. La historiografia ha estudiat àmpliament el POUM i sobretot la biografia del seu líder Andreu Nin. Veure, entre d'altres, Pagès, Pelai: *Andreu Nin: una vida al servei de la classe obrera*. Laertes, 2009; Pagès, Pelai: *Andreu Nin: su evolución política (1911-1937)*. Zero, 1975; Solano, Wilebaldo: *Biografía breve de Andreu Nin*. Sefhora, 2006; Solano, Wilebaldo: *El POUM en la historia: Andreu Nin y la revolución española*. Los libros de la Catarata, 2000; Bonelli, Riccardo: *Joaquín Maurín, Andreu Nin: rivoluzionari nella Spagna del 1936*. Prospettiva, 2004; DDAA: *Andreu Nin i el socialisme*. Centre d'Estudis Històrics Internacionals - Publicacions Universitat de Barcelona, 1998; Pi de Cabanyes, Oriol: *Què va dir Andreu Nin*. Nova Terra, 1978; Bonamusa, Francesc: *Andreu Nin y el movimiento comunista en España: 1930-1937*. Anagrama, 1977.

⁴⁹ Vettori, Giuseppe: *La sinistra extraparlamentari in Italia: storia, documenti, analisi politica*. Newton Compton, 1973, pag.10.

⁵⁰*Kominformés* l'acrònim usual per referir-se a l' *Oficina d'Informació dels Partits Comunistes i Obrers*, creada com a substituta de la III Internacional fundada a 1919 i coneguda per la seva abreviatura en rus Komintern

EL TROTSKISME I LA IV INTERNACIONAL: ORIGEN, REPRESSIÓ I REFLUX

A *grosso modo*, el trotskisme és un corrent del socialisme que es desenvolupa a partir del pensament polític del revolucionari rus Lev Trotski. Trotski havia estat membre del corrent menxevic entre 1903 i fins a la revolució de 1917, esdevenint una de les figures més rellevants de la Revolució d'Octubre així com de la futura Rússia Soviètica. Va ser l'artífex del totpoderós Exèrcit Roig i Ministre de Guerra. Tot i ésser el dirigent més ben valorat per substituir Lenin en el moment de la seva mort, va ser derrotat en la successió al lideratge de la revolució soviètica per Stalin, mantenint diferències estratègiques, ideològiques i organitzatives. Amb tot, va acabar enfrontat a Stalin, fins al punt de ser expulsat del país i posteriorment assassinat a Mèxic el 1940 a mans de l'agent estalinista Ramon Mercader⁵¹.

La gran aportació de Trotski al pensament socialista va ser la teoria de la revolució permanent, segons la qual el triomf de la revolució socialista era inconcebible dins de les fronteres nacionals d'un país. Per Trotski i els seus seguidors la revolució socialista s'havia d'iniciar a la palestra nacional, desenvolupar-se a la internacional per finalitzar la revolució a nivell mundial; el mateix Trotski clarificà que la revolució socialista era permanent perquè només podia consolidar-se si abastava la totalitat del planeta⁵².

El trotskisme com a corrent polític apareix en les lluites entre els dirigents soviètics pel lideratge del partit i del govern després de la mort de Lenin. El mateix Trotski havia impulsat un primer grup d'oposició, es va incorporar a 1926 a Oposició Conjunta, organitzada per diversos grups d'oposició a Stalin, essent derrotats en el XV Congrés del Partit al desembre de 1927. Aleshores Stalin va intensificar la repressió en forma d'expulsions, deportacions i empresonaments contra els crítics als seus plantejament de *socialisme en un sol país* i a les noves mesures econòmiques endegades. Trotski va ser expulsat del partit i deportat a Kazakhstan. A inicis de 1929 va ser expulsat de la URSS,

⁵¹Deutscher, Isaac: *Trotsky, el profeta desterrado (1929-1940)*. Editorial Era, 1969, 484 pàgs.

⁵²Trotsky, Lev: *La revolución permanente*. Ruedo Ibérico, 1972, 137 pàgs.

el 1932 se li va retirar la nacionalitat sota les acusacions de traïció al socialisme i espionatge contra l'Estat soviètic⁵³.

Els seguidors de Trotski van constituir a l'abril de 1930 la primera organització internacional pròpiament trotskista: El Buró Internacional de l'Oposició Internacional, coneguda com Oposició d'Esquerra. Per tal de definir el nou moviment, va tenir lloc una conferència el 1933 a París que determinà⁵⁴ el caràcter del trotskisme⁵⁵. El resultat del moviment liderat per Trotski va ser la fundació d'una nova Internacional, la IV, que es definia com el partit de la Revolució Mundial i que tenia com document fundacional i pragmàtic el *Programa de Transició* del mateix Lev Trotski. La seva salut es veié ràpidament delmada per la intensificació de la repressió contra el trotskisme i els opositors a Stalin com ho corroboraren els assassinats d'Andreu Nin (1937), Rudolf Klement (1938) i el mateix Trotski (1940).

Després d'un llarg període d'escassa presència, el trotskisme va rebrotar a Europa arrel de les mutacions sofertes per l'esquerra així com pel terratrèmol polític i ideològic del maig francès. L'epicentre de la represa trotskista va tenir lloc a França i de la mà d'Ernest Mandel i Alain Krivine, ambdós exmembres escindits del Partit Comunista Francès (PCF) i dirigents de les *Jeunesses Communistes Révolutionnaires* (JCR). Seguint les posicions de Guy Hermet⁵⁶, la ideologia i l'actitud de l'extrema esquerra espanyola segueix els mateix comportament que les organitzacions del mateix ram que es formen a

⁵³ Iniesta, Rafael: *La premsa trotskista 1939-2000: catàleg de les publicacions periòdiques trotskistes a les biblioteques catalanes*. Servei de Publicacions Universitat Autònoma de Barcelona, 2003, pag. 9.

⁵⁴ Els punts que s'acordaren a la conferència foren els següents: 1- La independència del partit proletari respecte a qualsevol pacte interclassista; 2- El caràcter internacional i permanent de la revolució socialista; 3- La definició de l'URSS com a estat obrer; 4- La condemna a la política econòmica de l'URSS; 5- consigna a treballar a les organitzacions de masses; 6- El rebuig a la fórmula de la dictadura democràtica del proletariat i dels camperols; 7- Necessitat de mobilitzar a les masses amb consignes democràtiques; 8- Front únic entre socialistes i comunistes; 9- Rebuig a la definició de socialdemocràcia com a socialfeixisme; 10- Necessitat d'establir democràcia interna dins el partit; 11- Distinció de tres tendències dins el comunisme: la marxista, la dretana i la centrista.

⁵⁵ Fins a la dècada dels cinquanta els seguidors de les tesis de Trotski no s'autoanomenaven "trotskistes" sinó que empraven les denominació de "bolxevics-leninistes".

⁵⁶ Hermet, Guy: *Les communistes en Espagne; étude d'un mouvement politique clandestine*. Presses de la Fondations Nationale de Sciences Politiques, 1971.

França i Itàlia. Si aquesta és la regla general, en el cas de la LCR s'accentua aquest comportament, especialment amb la filial francesa⁵⁷. Des de mitjan de 1969 van existir contactes entre la Ligue Comuniste de Krivine⁵⁸ i exiliats espanyols -el més destacat dels quals era Jaime Pastor, exiliat a París des de 1969- a França lligats al *Grupo Comunismo* per tal de constituir una secció espanyola adherida a la IV Internacional. Anteriorment el març de 1970 el Secretariat de la IV Internacional convidà a Acció Comunista a esdevenir la seva secció espanyola la IV Internacional⁵⁹, petició que fou rebutjada. Finalment, el 1972 s'oficialitzarà la secció espanyola de la IV Internacional amb l'acceptació per part de Lliga Comunista Revolucionària (LCR), grup que es formà a principis de 1971 i que des dels inicis simpatitzà amb la IV Internacional.

LA CRISI DEL MOVIMENT COMUNISTA INTERNACIONAL: EL XX CONGRÉS DEL PCUS I LA RUPTURA SINOSOVIÈTICA

A nivell internacional l'aparició d'una nova esquerra tingué els orígens en XX Congrés del Partit Comunista de la Unió Soviètica celebrat el 1956 i les crítiques que despertà, sobretot la procedent des de la Xina revolucionària de Mao. La mort de Stalin a 1953 provocà la cristallització d'aquells conflictes que s'havien mantingut latents sense rompre la inqüestionable direcció monolítica del PCUS. El febrer de 1956 el nou secretari general del PCUS pronunciava, en la clausura del XX Congrés, el discurs conegut com a "*informe secret*", caracteritzat per la crítica i la denúncia a la figura del seu antecessor en el càrrec Ióssif Stalin. El que fins aleshores s'havia erigit com a líder del comunisme a nivell mundial, el successor de Lenin, la figura que havia estat clau en la lluita contra el nazisme durant la Segona Guerra Mundial i el Pare de la Pàtria del Socialisme es convertia de la nit al dia en un tirà sense pietat de tots aquells que s'havien oposat a la seva obra i figura. El caràcter de les denúncies presentades per Kruschov en el transcurs del XX Congrés significaren un terratrèmol devastador amb

⁵⁷Santos, Jesús (pseudònim de Pedro de la Llosa): "Prólogo a la edición española" dins Teodori, Massimo: *Las nuevas izquierdas europeas (1956-1976)*. Editorial Blume, 1978, volum I, pag.29.

⁵⁸Romero, Miguel: El trotskismo de la Liga, dins Bensaïd, Daniel: *Trotskismos*. El Viejo Topo, 2007.

⁵⁹*Carta del Secretariado Unificado de la Cuarta Internacional a Acción Comunista*. ABPR, DPP (AC2), caixa 2, carpeta F, document 1, pag. 18, 15 de març 1970, pag.18

unes conseqüències traumàtiques per a l'univers comunista. La reacció de la República Popular de Xina ja apuntava a una conjunt de divergències que posteriorment donarien lloc al futur conflicte entre els dos partits comunistes més importants del món.

La trajectòria del Partit Comunista Xinès havia estat ja diferent atesa l'autonomia gaudida des dels anys trenta respecte d'altres partits comunistes. Tot i els intents de la URSS per controlar els diferents partits comunistes d'arreu del món a través de la Internacional Comunista, a partir de 1936 el PCX ja va aplicar una política revolucionària autònoma. El mateix Mao declarà que després del VII Congrés de la Internacional Comunista celebrat el 1935 que aquesta jo no s'immergí en les qüestions internes del partit xinès⁶⁰.

La formulació de la condemna a Stalin durant la celebració del XX Congrés del PCUS afectà de retruc a la Xina comunista liderada per Mao. Les denúncies de Kruschov contra el que havia estat fins aleshores com a referent del comunisme mundial van ser considerades per la Xina de Mao com una crítica als principis revolucionaris del marxisme com la lluita de classes o la dictadura del proletariat. La figura de Stalin era venerada a la Xina i Mao llavors era conegut també com l'"Stalin xinès", de manera que la crítica i el culte a la personalitat de Ióssif Stalin també s'efectuava cap a Mao. Davant la desestalinització impulsada per Jruschov, el Partit Comunista Xinès respongué "*con una reivindicación atemperada de los méritos de Stalin*"⁶¹, postulant-se contrari a les resolucions del XX Congrés del PCUS i marcant una línia pròpia i diferenciada de l'òrbita moscovita.

El Partit Comunista Xinès entrà en conflicte obert amb el comunisme soviètic a inicis dels seixanta tot i compartir bona part del *corpus* doctrinari. El dirigent xinès Mao Zedong es desmarcà de la línia soviètica en punts essencials como les relacions amb els

⁶⁰ Claudín, Fernando: *La crisis del movimiento comunista*. Ruedo Ibérico, 1970, volum 1, pag. 503

⁶¹Río, Eugenio del: *Izquierda e ideología. De un siglo a otro*. Talasa Ediciones, 2005, pag.129

Estats Units i la valoració de la figura d' Stalin. Ideològicament Mao trencà amb el PCUS en dos sentits, aportant així el nucli del nou cos doctrinari: en primer lloc rebutja la via revolucionària occidental aconsellada per Stalin, i en segon lloc, el model d'industrialització soviètic. A més, l'abandonament de l'ortodòxia ideològica per part de Khrushchov, que fins i tot parlava d'aconseguir una "convivència pacífica" amb l'Occident capitalista, va enfrontar a Mao, per a qui la lluita contra el capitalisme fins a la victòria era un dogma ideològic irrenunciable.

Altrament, mentre la Unió Soviètica pretenia tractar a la Xina com un més dels seus satèl·lits, a l'estil dels països d'Europa Oriental, els dirigents de la República Popular desitjaven un tracte en condicions d'igualtat. No en va, un dels objectius de la lluita comunista a la Xina havia estat alliberar el país de la submissió a les potències estrangeres. Així, Mao començava a veure la Xina com el nou referent real del comunisme al món, que havia d'abandonar a una Unió Soviètica que traïa a la causa ideològica. Precisament aquest creixent enfrontament ideològic portaria la Unió Soviètica a cancel·lar el seu projecte d'ajudar la Xina en el seu projecte nuclear.

LA IRRUPCIÓ DEL MAOISME: UN NOU CORRENT REVOLUCIONARI

La conseqüència de la ruptura entre Moscou i Pequín fou la divisió del moviment comunista internacional en dos corrents: el representat per la Unió Soviètica i els partits comunistes vinculats a ella, defensors de la coexistència pacífica d'una major independència dels partits comunistes a l' Europa Occidental d'una banda; i de l'altra el que tenia com a protagonistes el PCX i l'Albània d'Enver Hoxha, acusant al primer corrent, encapçalat per la Unió Soviètica, d'haver degenerat la revolució socialista iniciada per Lenin i continuada per Stalin.

A banda del trotskisme, abans dels anys seixanta l'esquerra revolucionària es manifestà bàsicament en forma de corrents en el si dels grans partits d'esquerra. Serà a partir d'aquesta dècada, els seixanta, quan les dissensions internes tendiran a formalitzar-se,

donant lloc en algunes ocasions a nous partits polítics creant així els altres corrents de l'esquerra revolucionària presents durant els anys setanta⁶²; entre aquests, el maoista es pot considerar com el brot més influent sorgit a partir de la crisi del moviment comunista internacional i on s'hi refugiaren tres grans organitzacions revolucionàries de l'Estat espanyol durant els seixanta: el PCE (m-l), el PCE (i) i OCE (Bandera Roja). Així entenem que a la segona meitat dels seixanta van tenir lloc un conjunt d'escissions de tendència maoista dins els partits comunistes, propugnat pels postulats revolucionaris i doctrinals de Mao i la recuperació de les tesis més ortodoxes del marxisme, el leninisme i la revolució proletària. El debat nominalista just acabava de començar. Per la majoria el comunisme ortodox era un terme reservat a l'esfera soviètica; contràriament eren els seguidors de Mao els que s'autoproclamaven autènticament ortodoxos al marxisme acusant als soviètics de *desviacionisme*.

La divisió entre Rússia i Xina va comportar una transformació de l'esquerra marxista arreu d'Europa i el món. Tot i que la Xina no intentà crear una nova Internacional, sí que va sorgir un nou corrent mundial de partits i grups comunistes de suport a la República Popular de Xina. Aquests nous partits tindran com a essència bàsica l'exaltació de Mao i Stalin contra el front encapçalat per Jruschov i acusats d'abandonar l'essència leninista. La desestalinització, la institucionalització de la polaritat amb Washington juntament amb les resolucions dels partits comunistes europeus d'integrar-se a la vida política parlamentària de les democràcies occidentals abandonant així el projecte revolucionari van ser els elements més destacats que explicaren la irrupció del maoisme, sovint traduïda en la creació de partits polítics situats ideològicament a l'esquerra dels partits comunistes tradicionals.

L'anomenada Revolució Cultural empresa per Mao el 1966, interpretada com una manifestació de les lluites pel poder a la Xina revolucionària, suposà una campanya de recuperació de l'ortodòxia ideològica del Partit alhora que consagrava el dirigent comunista com a líder absolut i inqüestionable de la República Popular de Xina.

⁶² Cucó, Josepa: "Recuperando una memoria en la penumbra. El Movimiento Comunista y las transformaciones de la extrema izquierda española". *Historia y Política*, nº20, juny-desembre 2008, pag. 73-96

Aquesta tornada al poder es va produir a través d'una enorme campanya de reafirmació ideològica en la qual es va encoratjar a l'exèrcit i als joves a condemnar a tots aquells que s'apartaven de l'ortodòxia de l'esperit revolucionari. Mentrestant, a l'Europa Occidental alguns intel·lectuals i joves marxistes frustrats pel fracàs de la revolució a Europa i desencantats amb el socialisme soviètic, actualitzaren el marxisme mercès a la teoria de l'imperialisme. Les diferents experiències revolucionàries dels seixanta (revolució castrista, la guerra del Vietnam, el FLN d'Algèria, etc.) eren segons ells una demostració de la lluita contra el capitalisme imperialista. Però sobretot fou la figura de Mao Zedong la que es convertí per tots ells en el gran marxista-leninista d'aleshores sobretot arran de la Revolució Cultural a partir de 1966.

Disset anys després del triomf de la revolució comunista de 1949, és amb la Revolució Cultural engendrada per Mao a partir 1966 quan ressorgeix amb vehemència novament l'admiració pel maoisme. Aquest interès procedent des d'Europa tingué lloc “*en el período mismo de la Revolución Cultural y en empatía, más bien imaginaria, con el proceso chino*”⁶³. Captivà fonamentalment a joves universitaris i obrers radicalitzats que es distanciaven de l'esquerra tradicional alhora que sintonitzaven més amb els components innovadors del maoisme més que en el bagatge de l'herència comunista. Sí, efectivament, eren marxistes com bona part de la joventut progressista d'inicis dels setanta i combregaven amb Lenin i Stalin, però sobretot s'identificaven amb la imatge bondadosa i romàntica d'un règim exemplar que transmetien els mitjans oficials de la Xina on Mao romania al capdavant. Curiosament cap dels partits seguidors de Mao a Espanya va incorporar el terme *maoista* a les seves sigles. Només la *Organización Revolucionaria de Trabajadores* (ORT) incorporà el terme Mao en el nom de la seva joventut: *Unión de Juventudes Maoístas* (UJM). La justificació d'aquest fet procedia que s'autoproclamaven comunistes i marxista-leninistes, donant a entendre que era el PCE-PSUC qui s'havia desentès dels principis originaris del comunisme.

El maoisme va calar en l'esfera de l'esquerra radical de diferents països de l'Europa Occidental, entre els quals Espanya. La transcendència del maoisme com un nou

⁶³Rífo, Eugenio del: *Izquierda e ideología. De un siglo a otro*. Talasa Ediciones, 2005, pag.135

corrent marxista fou per accelerar la formació d'una nova esquerra, i sobretot, a l'hora d'importar bona part dels moviments d'avantguarda que experimentava el món occidental: “*Ha servido como de valla a la penetración de muchas ideas surgidas en las luchas que se desarrollan en Francia y en Italia a partir del 68*”⁶⁴. L'arcaisme en el terreny ideològic dels partits maoistes contrastava amb l'incorporació de reivindicacions puntuals més interessants a l'esfera cultural i social i que compartia amb bona part de l'esquerra, ja fos revolucionària o no: la defensa dels drets dels homosexuals, les reivindicacions en defensa del medi ambient o l'avortament lliure.

A nivell doctrinari el maoisme es destacà més aviat a l'hora de formular una aliança de front nacional antiimperialista imitant l'exemple del front antijaponès creat als anys trenta amb una visió acrítica tot i les diferències amb l'Espanya dels anys seixanta i setanta. Mentre que els comunistes soviètics desconfiaven de l'esperit revolucionari dels camperols veient als treballadors urbans com la classe capaç d'enfrontar-se al poder burgès, Mao considerà els camperols com l'autèntic motor de la revolució per la mateixa composició de la societat xinesa. Aquesta visió del món rural com el qual havia d'alçar-se contra els poders establerts va ser la principal aportació de Mao al pensament comunista. Molts moviments comunistes, sobretot a Àsia i Llatinoamèrica, han pres aquesta idea del maoisme, considerant a la pagesia com la classe social que ha de rebel·lar-se contra el poder i arribar a l'ideal de la dictadura del proletariat.

L'adscripció al corrent del maoisme no determinà la política a seguir durant la Transició i l'inici de la democràcia en el cas dels partits espanyols. Si ens fixem en la trajectòria de quatre organitzacions que podem incloure dins la família *maoista* veurem que opten per tres sortides diferents. En primer lloc el PCE (m-l) optà per la lluita armada a través de FRAP i romangué a la il·legalitat durant la Transició i la jove democràcia interpretant-la com la continuació del feixisme i l'imperialisme a Espanya després de la mort de Franco; el PTE i la ORT s'inscrivien dins el consens de la reforma

⁶⁴Santos, Jesús(pseudònim de Pedro de la Llosa): “Prólogo a la edición española” dins Teodori, Massimo: *Las nuevas izquierdas europeas (1956-1976)*. Editorial Blume, 1978, volum I, pag. 16

i aplaudiren qüestions com la Constitució o nous estatuts d'autonomia per a les diferents comunitats autònomes com Catalunya o Andalusia; i finalment un grup com el Moviment Comunista participà en els organismes unitaris de l'antifranquisme, però una vegada es succeïren els esdeveniments adoptà una política de rebuig al consens constitucional i al nou marc juridicopolític establert . La ideologia, almenys en aquest cas dins el bloc que denominem com a maoista, per tant, no determinà l'acció.

MAOISME: LLIBERTAT I DEMOCRÀCIA?

De bon antuvi, el maoisme s'importà com a recepta anticapitalista. Pels joves que abraçaren el maoisme *“los males tenían un origen concreto: el capitalismo, llamado también el sistema a secas”*⁶⁵. La importació del maoisme tampoc es comprèn sense el component de rebel·lió cultural que significà. El maoisme captà bona part del seu gruix militant a la joventut universitària, que una vegada finalitzada l'etapa de formació també significà en ocasions la fi de la militància revolucionària per donar inici moltes vegades a una trajectòria professional gens menyspreable. Es tractava d'una joventut formada a través de les lectures dels clàssics marxistes i que rarament mai havien militat als partits comunistes tradicionals (PCE-PSUC), i sobretot estaven enlluernats per una imatge massa bondadosa de la Revolució Cultural. En la seva vessant cultural, com també ho feren el trotskisme i el consellisme, el maoisme s'enrolà d'un discurs que trencava tabús presents a la societat dels setanta com el patriarcalisme o la sexualitat, així com altres reivindicacions com el dret a l'autodeterminació de les nacionalitats.

Què significava a la pràctica quotidiana el pensament de Mao Zedong? Més que la referència de la República Popular de Xina, essent conscients que el model xinès no era aplicable a l'Espanya dels 70, el maoisme era entès per la militància com una revolució democràtica i nacional: *“La revolució xinesa no era el nostre referent, sinó el pensament maotsetung de revolució i l'actuació de línea de masses”*⁶⁶. La revolució es

⁶⁵ Cucó, Josepa: “La izquierda de la izquierda. Un estudio de antropología política en España y Portugal”. *Papeles del CEIC Universidad el País Vasco*, nº29, març 2007. <http://www.ehu.es/CEIC/pdf/29.pdf>, pag.2

⁶⁶ Entrevista a Manel Gracia

concebia com a nacional per tal de d'alliberar la pàtria segrestada per una burgesia venuda a l'imperialisme. La revolució també s'interpretava com a democràtica perquè s'havien de portar a terme un programa de reformes com a pas anterior a la instauració del socialisme. Aquest programa de reformes havia d'estar impulsat pel proletariat i el partit comunista atès que es considerava a la burgesia com a incapaç de promoure un conjunt de reformes econòmiques i socials per la seva vinculació amb l'imperialisme. Tot i el seu radicalisme verbal, els partits maoistes defensaran una evolució *etapista* cap al socialisme, és a dir, abans de procedir cap al socialisme pròpiament dit calia el pas per una etapa democràtica i popular. Només d'aquesta manera entendrem la política d'aliances dels grups maoistes estudiats en aquesta investigació i a la crítica que seran sotmesos pels trotskistes.

A gran trets a Europa impactà el maoisme amb tres idees bàsiques. La primera va ser la denominada línia de masses, que incloïa normes com la de ser alumnes i mestres al mateix temps o la que feia referència a “*de les masses a les masses*”. Totes dues eren normes que tenien una funció moral de no situar-se per sobre la classe treballadora, sinó fondre's en elles. La segona va ser la revolucionarització ideològica, situant la revolució al centre de la discussió política: “*El maoisme a l'MC jo crec que va ser més una mística que una definició política. La definició maoista ve per la influència de Xina, de la Revolució Cultural, que representava per nosaltres una permanent revolució que era per nosaltres una revolució dins del poder. Ens ho vam empassar tot. Jo dissenyava reformes agràries pel desert de Monegros. Ens va seduir de Mao la relació amb les masses, entre el partit i les masses*”⁶⁷. I la tercera la crítica dins el bloc comunista, sobretot la crítica cap al model de socialisme soviètic. Aquestes normes van aportar una nova càrrega marxista plena d'ideologia que a la mateixa vegada esdevenia “*empapada de un colectivismo asfixiante y contraria a una saludable autonomía individual*”⁶⁸.

⁶⁷Entrevista a Miren Izarre

⁶⁸Cucó, Josepa: *La izquierda de la izquierda. Un estudio de antropología política en España y Portugal*. Papeles del CEIC Universidad el País Vasco, nº29, març 2007. <http://www.ehu.es/CEIC/pdf/29.pdf>, pag.13

El maoisme comportava un alt component autorepressiu per a la militància vertebrant-se com un grup rígid d'uniformització de les persones en un context de clandestinitat sota la dictadura. Més enllà de militar en una organització política clandestina es convertia en una forma de veure la vida difícilment compatible amb la llibertat individual. La pràctica militant subordinava la llibertat com a persona a l'interès col·lectiu del partit al servei del socialisme. En aquest sentit són conegudes experiències sofertes per joves militants obligats a canviar de trajectòria professional per tal de *proletaritzar-se* entre els treballadors fabrils. Comportaments, pautes de consum i relacions humanes com comprar-se un cotxe, tenir un fill o el festeig sentimental -fins i tot en democràcia- sovint havien de comptar amb el vistiplau del partit. En efecte, la revolució va eclipsar certs aspectes de la llibertat –individual i col·lectiva-, mostrant com a moviment greus mancances culturals cap als drets individuals i la democràcia; la cultura democràtica del maoisme era d'una pulcritud democràtica més aviat dubtosa.

A inicis del segle XXI allò que ens sobta és la ambivalència del discurs maoista: com podien fer proselitisme d'un dels dictadors més salvatges del segle XX amb l'aspiració a bastir una nova societat lliure i igualitària? Abans de tot, entre els grups d'inspiració maoista de Catalunya i Espanya tenien poques i vagues referències sobre allò que succeïa a l'interior la República Popular de la Xina. Se'n sabien gens o poques coses: *“Sobre el maoisme i la Revolució Cultural no en teníem ni puta idea. Hi havia gent que era molt reticent sobre això, jo mateix. Sí que hi havia una simpatia cap al maoisme. Després és evident que els militants necessiten els elements mobilitzadors i mites. Va influir molt més la cultura del 68 que la Revolució Cultural, entre altres coses, perquè no en teníem ni idea. Aleshores podia haver-hi textos amb referències de Mao, era com fer retòrica revolucionària”*⁶⁹. En tot cas sí que existien canals limitats de difusió del maoisme: *“El maoísmo fue el universo ideológico y militante integrado por los seguidores de las ideas que venían de China a través de las Ediciones en Lenguas Extranjeras de Pekín”*⁷⁰. Els admiradors de Mao llegien o es formaven a través dels escrits oficials que procedien de la República Popular de Xina i els textos més coneguts de Mao: *“Ens ho llegíem tot: “Les Obres Escollides de Mao”, el “Llibre Roig” de Mao,*

⁶⁹ Entrevista a Jordi Borja

⁷⁰Río, Eugenio del: *Izquierda e ideología. De un siglo a otro*. Talasa Ediciones, 2005, pag.128

“La China Construye”, “El Pekín Informa”, ens arribava a França i ho passàvem a l’interior clandestinament. Teníem les notícies que rebíem de l’Ambaixada Xina”⁷¹. En aquest sentit el desconeixement del què succeïa a l’interior del règim de Mao era absolut: “Los admiradores de la Revolución Cultural desconocíamos en buena mediada la cruel dimensión de la experiencia china”⁷². Durant aquesta etapa la Xina de Mao tampoc s’interessà per la cobertura i ajuda dels diferents partits polítics que reivindicaven el seu espai polític des d’Europa. Cap dels partits estudiats en aquesta investigació que declaraven ser seguidors del pensament de Mao tingué contactes sostinguts amb el PCX, i en tot cas només la ORT aprofitant el viratge del PCE(m-l) cap a l’Albània d’Enver Hoxha el 1976. Els únics contactes internacionals de manera permanent del PTE consistiran amb el PC de Romania el 1976 i alguns contactes amb el règim nord-coreà⁷³. En tot cas l’única organització de l’extrema esquerra a Catalunya amb forts vincles internacionals serà la trotskista LCR amb l’adscripció a la IV Internacional, però no el cas del PTE, el MC, BR, AC o l’OEC, tot i els contactes que poguessin establir a títol individual amb partits comunistes d’arreu del món.

Tots els referents ideològics del maoisme pertanyien a realitats polítiques no democràtiques, des de Mao a la República Popular de Xina fins a l’activitat guerrillera del *Che* Guevara. Com enquadrava un sentiment antifranquista amb el referent a una dictadura? Les interpretacions marxistes sobre dictadura i democràcia no es corresponien semànticament amb la definició que es concebia des de les democràcies occidentals pel mateix terme. És a dir, una cosa era la democràcia burgesa, i l’altra, la democràcia socialista, altrament anomenada *popular*. La paraula democràcia sovint implicava una fort component de maniqueisme: la democràcia popular o socialista era bona, la autèntica, mentre en canvi la burgesa no era ni tan sols considerada com a tal: “*para nosotros la democracia parlamentaria burguesa no era ni podía ser una democracia*”⁷⁴. El referent socialista era sostingut amb la justificació que el poder restava en mans del

⁷¹Entrevista a Miren Izarre

⁷²Río, Eugenio del: *Izquierda e ideología. De un siglo a otro*. Talasa Ediciones, 2005, pag.138

⁷³Martín Ramos, José Luis (Coord.): *Pan, trabajo y libertad. Historia del Partido del Trabajo de España*. El Viejo Topo, 2011, pag.332.

⁷⁴Entrevista a Eugenio del Río

poble a la Xina o el proletariat en el cas de la URSS; en tot cas en aquest darrer la crítica era per la degeneració burocràtica que havia experimentat la revolució. En aquests països es tolerà la pràctica de mètodes dictatorials persistents mentre es menyspreà la llibertat en les democràcies de l'Europa Occidental.

Aquells que havien idolatrat a Mao a finals dels seixanta i principis dels setanta difícilment continuen amb la mateixa posició més enllà de la mort del Gran Timoner. L'adhesió a Mao es desinfla a partir de 1976 per dos motius: en primer per la mateixa mort del dirigent a 1976, i en segon, per la dinàmica que emprengué la transició a partir del bienni 1976-1977. Molts d'ells excusen la seva admiració per Mao justificant que es va tractar d'un afer de la joventut antifranquista tal com narra l'exdirigent del Moviment Comunista Eugenio del Río: *“Nos sentimos incómodos al abordar la cuestión. Fue un episodio juvenil, en una época turbulenta, dentro de un panorama ideológico que, desde la perspectiva actual, nos parece bastante diparatado. Con el paso del tiempo, y salvo para quienes quedaron petrificados bajo el peso de aquellas ideas, evocar la experiencia maoísta resulta bastante absurda y a veces hasta penosa”*⁷⁵, reconeixent més endavant que tots plegats tenien un mal coneixement de la realitat, i fins i tot, estats de ceguera col·lectiva.

1968: L'ANY QUE L'ESQUERRA MARXISTA RADICAL IRROMP A L'ESCENARI POLÍTIC

El conflicte sino-soviètic va tenir com a principal conseqüència la ruptura del moviment comunista internacional en dos corrents: el primer el representat per la Unió Soviètica, partidària de les noves tesis de Jruschov, la coexistència pacífica i l'autonomia dels partits comunistes d'Europa Occidental i els inicis ideològics del que es coneixerà posteriorment com a *eurocomunisme*; el segon era el corrent més doctrinari del marxisme, representat pel corrent xinès – i també albanès- que defensava el llegat de la figura d'Stalin i acusava a la Unió Soviètica d'haver degenerat la revolució socialista.

⁷⁵ Río, Eugenio del: *Izquierda e ideología. De un siglo a otro*. Talasa Ediciones, 2005, pag.128-138

És durant la dècada dels seixanta, principalment a la segona meitat, quan es produeixen les escissions dels partits comunistes d'arreu del món occidental donant lloc a les noves formacions de l'esquerra revolucionària. Els joves revolucionaris responien a la pregunta “*l'esquerranisme la malaltia infantil del comunisme?*” replant el clau afirmant que l'esquerranisme s'havia convertit no en la malaltia sinó precisament en el remei.

Cronològicament, en el cas espanyol, les causes que propicien l'aparició de l'esquerra revolucionària són anteriors a 1968; aquest fet és indiscutible. Fins i tot alguns grups estudiats en aquesta recerca, com Acció Comunista (AC) i el Partit de Treball d'Espanya [aleshores PCE (i)] ja eren presents a l'arena política catalana abans de 1968, i per tant, podem afirmar que el naixement de l'esquerra marxista radical a Catalunya és anterior i desvinculada del procés revolucionari francès, àdhuc l'impacte i repercussions del 68 és poc transcendent pels grups de l'esquerra marxista radical ja existents. Tot i això, l'episodi del Maig del 68 contribueix a cristal·litzar les tensions en el si de l'esquerra i esdevingué un catalitzador per a l'expansió dels corrents revolucionaris i els seus referents internacionals des de Ho Chi Minh fins a la lectura de clàssics com Rosa Luxemburg o Lev Trotski.

El desenvolupament de l'esquerra marxista radical i les seves diferents expressions tingué un desigual arrelament arreu d'Europa⁷⁶. Itàlia i França van ser el nucli principal on es desenvolupà una nova esquerra fruit de la radicalització ideològica de la dècada dels seixanta, principalment entre joves i estudiants universitaris, brotant noves organitzacions. L'auge de les mobilitzacions socials durant el bienni 1968 i 1969 comportà el naixement de nous grups que reclamaven el seu llegat revolucionari. Tot i això, aquestes organitzacions revolucionàries tingueren una presència social que en poques ocasions sobrepassà la marginalitat, i en cap cas aconseguiren impactar en l'arc parlamentari dels rígids sistemes polítics ni en els partits de l'esquerra tradicional. En tot cas només a França la nova esquerra d'orientació revolucionària participà en el

⁷⁶ A dia d'avui el millor retrat sobre el desenvolupament de l'esquerra radical a nivell europeu continua sent l'obra de Chris Harman *The fire last time: 1968 and after*, publicada per Bookmarks el 1998.

conglomerat socialista aplegat al *Parti Socialiste Unifié* (PSU) de Michel Rocard i on també es reorganitzà el socialisme tradicional cap a la refundació del Partit Socialista.

El bienni 1967-1968 les revoltes estudiantils van irrompre com un nou agent dins l'escenari polític d'Itàlia. Les protestes tenien com a origen la denúncia per les males condicions de l'ensenyament, d'una banda, i per la negativa a acceptar els plans de reforma universitària del govern, d'altra banda. A mesura que es propagaren les protestes s'hi afegiren nous elements com la denúncia a la repressió policial a les primeres mobilitzacions o un factor extern a la dinàmica universitària com foren les campanyes en contra la guerra de Vietnam. Les protestes estudiantils s'iniciaren fins i tot abans que les revoltes dels estudiants francesos: les primeres lluites es van iniciar ja al curs 1966-67 a les universitats de Pisa, Trento i Venècia. El fet més destacable fou la política d'ocupació de facultats com principal acte de protesta. Així es succeïren ocupacions arreu de la geografia italiana al segon semestre del curs 66-67: el 9 de febrer era ocupada la facultat d'humanitats; el dia 10, la universitat politècnica de Nàpols; durant el mes de març, la de Trento i Gènova... mentre a les universitat de Roma i Bolonya es produïren importants manifestacions en contra de la guerra de Vietnam⁷⁷. A la tardor, a l'inici del curs 1967-68, l'epicentre de les reivindicacions estudiantils va tenir lloc a la Facultat de Lletres de la Universitat de Torí, que seria ocupada a partir del 27 de novembre, situació que s'estendria a les principals universitats del país transalpí⁷⁸. Després de les vacances de Nadal, la meitat de les 36 universitats de tot el país es trobaven afectades per les ocupacions.

La contestació que experimentà la universitat va tenir també el seu reflex dins l'esquerra política italiana. A partir de la segona meitat dels seixanta van cristal·litzar amb potències noves formacions en el si de l'esquerra radical amb fortes influències del leninisme, el maoisme i l'autonomisme obrer, reservant un paper marginal al trotskisme

⁷⁷Teodori, Massimo: *Las nuevas izquierdas europeas (1956-1976)*. Editorial Blume, 1978, volum I, pag.444

⁷⁸Harman, Chris: *The fire last time: 1968 and after*. Bookmarks, 1998, pag.133,

precisament per la major implantació del maoisme⁷⁹. Tots aquests grups autodefinits com a marxista-leninistes van utilitzar la universitat com a principal centre de reclutament i agitació política. El primer partit polític maoista va ser fundat a Livorno el 1966 amb el nom de PCI (m-l) com a confluència de diferents grupuscles escindits del PCI. El 1968 apareixia *Avanguardia Operaia* (AO) a Milà, un grup d'inspiració leninista que tenia com principal objectiu la construcció del partit revolucionari marxista-leninista. A la fàbrica FIAT Mirafiori de Torí naixia *Lotta Continua* (LC) a l'estiu de 1969 com l'organització més potent de l'esquerra revolucionària italiana durant els setanta, i a la tardor del mateix any irrompia a la palestra política l'organització obrerista *Potere Operaio*, ambdós afavorits pel context d'auge de mobilitzacions i vagues obreres conegut com *l'Autunno caldo* (tardor calenta).

Tot i l'existència de desenes de grups formats a finals dels seixanta al llarg de la dècada dels setanta es reestructurà l'espai a l'esquerra del PCI (*Partito Comunista Italiano*), de manera que tres grans formacions copaven l'espai de l'esquerra marxista radical. Es tractaven de *Lotta Continua*, el *Partito di Unità Proletaria per il comunismo* i *Avanguardia Operaia*⁸⁰. El *PdUP per il Comunismo* sorgí arran de la confluència entre *Partito di Unità Proletaria* i *Il Manifesto* el 1974. Aquest mateix any *Avanguardia Operaia* intentà cercar la unitat amb la resta de forces de l'esquerra revolucionària en la direcció de participar en el conjunt de reformes impulsades per l'esquerra tradicional. Aquesta política d'entesa amb altres partits donà els seus fruits a les eleccions locals i regionals de 1975, unint-se amb el *PdUP (Partito di Unità Proletaria per il comunismo)* i altres grupuscles revolucionaris formant la coalició *Democrazia Proletaria* (DP). Els

⁷⁹ Birchall, Ian H.: "The Revolutionary Left in Europe" a *International Socialism*, n° 86, febrer 1976, pàgs. 9-14.

⁸⁰ L'esquerra revolucionària a Itàlia ha estat àmpliament estudiada ja des dels anys setanta. El periodista i escriptor Walter Tobagui publicà pionerament *Storia del movimento studentesco e dei marxisti-leninisti in Italia* (Editorial Sugar, Milà, 1970). Giuseppe Vettori publicà el 1973 la referencial *La sinistra extraparlamentari in Italia: storia, documenti, analisi politica* (Newton Compton, Roma, 1973). L'estudi de Vettori no restà aïllat enmig de l'abundant bibliografia política de l'època: el 1976 arribava a les llibreries italianes *I gruppi extraparlamentari di sinistra: genesi e organizzazione*, de Carlo Vallauri (Bulzoni, Roma, 1976), així com *Le origini della sinistra extraparlamentare* (Mondadori, Milà 1976), de M. Maffi. Tant sols un any més tard fou el torn de Degli Incerti amb *La sinistra rivoluzionaria in Italia* (Savelli, Roma, 1977), i a continuació, Mino Monicelli el 1978 amb *L'ultrasinistra in Italia. 1968-1978* (Laterza, Roma-Bari, 1978). Altrament, l'estudi de l'esquerra marxista radical a Itàlia es troba particularitzada en la història d'una organització com *Lotta Continua* a *Storia di Lotta Continua*, de Luigi Bobbio (Savelli, Roma, 1979). La crisi de l'esquerra revolucionària italiana ha estat publicada per Riccardo Albione a la revista *Internacional Socialist* (segona sèrie, número 6, tardor 1979 pàgs. 137-144).

resultats més importants de DP es van recollir als principals centres industrials del nord, especialment a Milà i Torí. La política d'entesa a l'esfera revolucionària s'aprofundí en motiu de les eleccions legislatives de 1976 quan DP incorporà la potent *Lotta Continua*. La coalició obtingué 556.000 vots que representaven l'1,51% dels vots i aconseguint així 6 representants a la Cambra de Diputats de Roma: 3 per PdUP, 1 per Lotta Continua i 2 per AO. La forta irrupció a l'escenari polític d'aquestes tres organitzacions convertirà Itàlia en el país amb més militants i seguidors de l'esquerra revolucionària a nivell europeu a inicis dels setanta i amb tres publicacions d'edició diària als quioscos italians. Al mateix temps el país transalpí comptava amb el partit comunista més influent i potent de l'Europa Occidental i el partit comunista més gran d'un país capitalista, el PCI - amb una oscil·lació entre el milió i mig i els dos milions de militants i molts més seguidors entre 1945 fins a la seva dissolució a 1991-. Per això el PCI es mostrarà impermeable davant l'aparició d'una nova esquerra més radicalitzada i d'uns moviments socials que mai no van poder fer trontollar l'electorat ni la implantació del PCI pel prestigi i arrelament inqüestionable que gaudia en tots els terrenys de la vida pública italiana. Tot i l'impacte social i cultural que tingué l'esquerra revolucionària no immutà el rígid sistema polític italià ni el PCI; l'adopció de la política de *compromís històric* i l'eurocomunisme per part del partit d'Enrico Berlinguer vingué donat per altres reflexions. En tot cas sí que l'activitat armada de les *Brigate Rosse* sacsejà la política transalpina convertint-se en un dels grups armats més important de l'Europa Occidental durant als setanta juntament amb la RAF alemanya, l'IRA irlandès i ETA al País Basc. El moment culminant de l'activitat armada de les *Brigate Rosse* fou a la primavera de 1978 amb el segrest d'Aldo Moro, primer ministre d'Itàlia en dues ocasions, i posterior execució el 9 de maig de 1978.

A França el *Maig del 68* actuà com a experiència catalitzadora per a l'esquerra revolucionària; fins aleshores no existia un moviment a l'alça de l'esquerra extraparlamentària ni s'havia produït un fenomen com les ocupacions d'universitat a l'estil italià. Dins el nostre objecte d'estudi el *maig parisenc* és entès com un moviment radical que aspirava a establir una cultura alternativa a l'existent amb la incorporació de nous valors emergents dels seixanta i que desbordà els partits de l'esquerra tradicional pels seus continguts plenament radicals i antiautoritaris: "*La gràcia del 68 és que no són els partits, sinó que és la gent; els comunistes [Partit Comunista Francès] van intentar*

rebotar-ho. L'esclat dels estudiants no era... El més important va ser el canvi de mentalitat. Les regles del joc en democràcia són els partits polítics, i en canvi el maig del 68 va ser un canvi de mentalitat, que va ser molt important, al marge dels partits polítics"⁸¹. El primer lloc on impactà amb notorietat l'esquerra marxista radical fou a la universitat. En aquest sentit la gran prova per la seva inflexió van ser les revoltes del maig i juny de 1968 de França. Inicialment els estudiants van acudir a les revoltes sense cap direcció política, i en algunes ocasions, sota l'estructura de grups anarquistes i revolucionaris al marge -àdhuc en contra- del Partit Comunista Francès: "*Això surt en un moment determinat per gent d'esquerra que vol canviar les coses, i més tard s'hi ajunten altres persones, com Cohn-Bendit. I segur que s'hi afegeixen els trotskistes i maoistes*"⁸². Fins i tot el lideratge dels estudiants sorgí espontàniament erigint noves figures com Daniel Cohn-Bendit, Jacques Sauvageot o Alain Geismar. La incipient esquerra revolucionària, a diferència dels moviments estudiantils totalment organitzada i jerarquitzada, era extremadament feble i participà a la revolta parisenca sempre a redós de l'embat estudiantil: les organitzacions trotskistes i maoistes comptaven amb una militància de pocs centenars amb escassa implantació dins la classe obrera⁸³. Les *Jeunesses Communistes Révolutionnaires* (JCR) havien estat fundades per Alain Krivine el 1966, i la *Fédération des Étudiantes Révolutionnaires* (FER), fundada a l'abril de 1968 -ambdós d'inspiració trotskista- van participar a la revolta del maig de 1968⁸⁴ seguint la dinàmica dels sindicats i les associacions universitàries. Per la seva banda, la tendència proximesa present a l'interior de l'*Union des étudiants communistes* (UEC) -mantinguda a l'òrbita del PCF fins el 1961- creà la *Union des Jeunesses Communistes (marxistes-leninistes)* (UJCML) el 1966, centrant bona part de la lluita als principals centres industrials i a la solidaritat amb el Vietnam⁸⁵. Com les JCR i la FER van participar -ni que fossin els seus militants a títol individual- a la revolta inicial del Barri Llatí, tot i que la UJCML se'n desmarcà inicialment endesignar el proletariat com a únic protagonista de la revolució en detriment dels estudiants: "*Estas son las tres*

⁸¹ Entrevista a Maria Àngels Roque.

⁸² Entrevista a Maria Àngels Roque

⁸³ Harman, Chris: *The fire last time: 1968 and after*. Bookmarks, 1998, pag.109

⁸⁴ Bensaïd, Daniel; Weber, Henri: *Mayo 68: un ensayo general*. Ancho Mundo, 1969, pag.117-122.

⁸⁵ Teodori, Massimo: *Las nuevas izquierdas europeas (1956-1976)*. Editorial Blume, 1978, volum I, pag.239

*principales organizaciones estudiantiles en presencia en mayo del 68. Son, desde sus particulares puntos de vista, la que cumplen la función comunista en el medio estudiantil y las que van a dar una imagen a las luchas futuras, sin que ninguna de ellas por sí sola consiga encuadrarlas ni encabezarlas”*⁸⁶. És després dels episodis de 1968 que els grups que se n'autoproclamaven hereus reforçaran la definició ideològica en els corrents del marxisme revolucionari –trotskisme, maoisme, consellisme- cercant així la coherència ideològica i el corpus doctrinari que els mancava.

El nucli de la revolta estudiantil s'originà a la universitat de Nanterre: davant l'estat generalitzat d'agitació, les autoritats van clausurar-la el dia 2 de maig. L'endemà, com a reacció, els estudiants van ocupar el pati de la Universitat de la Sorbona, al centre de París. La resposta del rector fou derivar l'assumpte cap a la policia: l'edifici fou desallotjat violentament per la força dels cossos de seguretat de l'estat. Aquella mateixa nit del 3 de maig la reacció dels estudiants va ser l'ocupació de tot el Barri Llatí, on es produïren violents enfrontaments amb la policia: s'iniciava la revolta dels estudiants al centre de la capital gala. El balanç de la primera nit de disturbis del 3 al 4 de maig de 1968 va ser d'enfrontaments violents amb la policia, alçament de barricades, desenes de ferits per les dues parts i prop de gairebé 600 detinguts. Espontàniament la revolta es perllongà fins l'11 de maig, afectant a la totalitat del Barri Llatí i mantenint-se fins aleshores com un afer estudiantil. La revolta no havia començat: el dia 10 de maig el moviment estudiantil convocà una manifestació que reuní a 50.000 persones i s'apoderà del centre del Barri Llatí. Aquella mateixa nit la policia rebé ordres d'atacar i esdevingué la nit que s'alçaren més barricades, però també la nit de més repressió policial⁸⁷. Les protestes contra la repressió van marcar fins aquí la primera part de la revolta per deixar pas a la segona part, definida per l'expansió més enllà dels universitaris i la incorporació del món obrer. Per això les principals centrals sindicals i partits polítics d'esquerres van convocar a la vaga general pel dia 13 de maig. Un milió de persones van secundar a la vaga tot manifestant-se pel centre de París. A partir de

⁸⁶Vidal Villa, Jose Maria: *Mayo 68: París fue una fiesta*. Editorial Bruguera, 1978, pag.20

⁸⁷Teodori, Massimo: *Las nuevas izquierdas europeas (1956-1976)*. Editorial Blume, 1978, volum II, pag.470-472.

l'endemà els estudiants intentaren estendre les ocupacions cap als principals centres fabrils del país. Tot i que inicialment toparen amb el recel de les cúpules dirigents dels sindicats -especialment de la CGT- finalment a la protesta obrera s'hi sumaren els treballadors obrers i part de sectors professionals fins a tal punt de paraitzar el funcionament del país. Mentrestant, les batalles entre manifestants-amb la incorporació d'obriers- i policia al Barri Llatí continuaren amb més violència que mai. Davant la situació de revolta generalitzada i de caos absolut, la resposta del President De Gaulle fou prendre la iniciativa: el 30 de maig dissolgué l'Assemblea Nacional i convocà eleccions, traslladant així la conflictivitat al terreny electoral i desactivant la protesta obrera i estudiantil, a la vegada que una gran manifestació progovernamental es passejava pacíficament pels Camps Elisis. Progressivament la situació a les fàbriques i serveis es normalitzà, i finalment la Sorbona fou reoberta el 16 de juny. I De Gaulle sortí reforçat després pel pas per les urnes del 23 de juny en aconseguir 294 dels 485 representants a l'Assemblea Nacional Francesa.

Una vegada finalitzat l'esprial revolucionari, el govern de De Gaulle decretà el 12 de juny de 1968 la dissolució de les organitzacions del moviment revolucionari⁸⁸ definides com a *esquerranoses*. Després de la il·legalització, alguns grups senzillament van desaparèixer. Altres van reconvertir-se per separat cap a noves sigles reajustant-se el panorama de l'esquerra radical i extraparlamentària, fracassant en l'intent d'un procés unitari de caràcter revolucionari. La FER va derivar cap a l'*Alliance des Jeunes pour le Socialisme*, convertint-se en la secció juvenil de l'*Organisation Communiste Internationalistes*, el partit trotskista fidel als principis de J. Lambert i escindit de la IV Internacional. La *Ligue Communiste Révolutionnaire* (LCR) va ser fundada a principis de 1969 per Alain Krivine per reemprendre el llegat trotskista de les *Jeunesses Comunistes Révolutionnaires* (JCR). La LCR s'erigí com el partit de l'esquerra marxista radical més important dels grups sorgits a França després de 1968, amb diversos milers de militants i amb la presència de premsa diària als quioscos francesos a mitjan de 1970, representant la secció francesa de la IV Internacional. A banda de la potent *Ligue*

⁸⁸ El decret ordenava la dissolució de les següents organitzacions: *Fédération de la Jeunesse Révolutionnaire*, *Mouvement du 22 mars*, *Union des Jeunesses Communistes marxistes-leninistes*, *Parti Communiste Internationaliste*, *Jeunesse Communistes Révolutionnaire*, *Voix Ouvrière*, *Groupe Révoltes*, *Organisations Communiste Internationaliste*, *Fédération des Étudiants Révolutionnaires*, *Comité de Liaison des Étudiants Révolutionnaires*

Communiste Révolutionnaire l'espectre trotskista francès era també disputat per *Lutte Ouvrière*, creat als anys trenta, reconstituït en diverses ocasions i liderat a partir dels setanta per Arlette Laguiller; a diferència de la LCR, sempre fou contrària a ingressar a la IV Internacional⁸⁹. La il·legalització de la UJC (m-l) va propiciar el reagrupament del corrent maoïsta a l'entorn d'un nou grup, la *Gauche Prolétarienne* (GP), que es convertí en el grup de l'esquerra marxista radical més potent de França entre 1968 i 1970⁹⁰, moment en què el grup fou prohibit, i el seu líder, Alain Geismar, detingut i condemnat a 15 mesos de presó. Alguns dels seus militants van ser detinguts després de l'estiu de 1970 arran de les accions promogudes anteriorment, com la invasió de botigues de luxe, sabotatges a les fàbriques, robatori de bitllets de metro per posteriorment ser distribuïts entre els usuaris com a acte de protesta per l'encariment del seu preu...⁹¹En definitiva, tots ells neixen com a herència del maig francès i com a encarregats de construir el partit revolucionari des de diferents posicions revolucionàries.

La revolta del maig de 1968 no només modificà el camp de l'esquerra revolucionària sinó també bona part de l'esquerra socialista francesa, sobretot el Partit Socialista Unificat (PSU), l'únic partit de l'esquerra socialista francesa que participà a la revolta del 68 recolzant els estudiants i animant a l'autogestió obrera⁹². El PSU evolucionà des de la seva fundació a 1960 com un grup de l'esquerra dissident com a confluència de socialistes i comunistes crítics amb els dos grans partits de l'esquerra francesa (SFIO i PCF) fins a un nou partit socialista heterogeni sota el lideratge de Michel Rocard on “convivían tendencias tradicionales de la izquierda socialista, corrientes izquierdistas, trotskistas, maoístas, cuadros sindicales, campesinos y obreros revolucionarios, un elevado número de cristianos cada vez más radicalizados y los grupos que apoyaban una estrategia de unidad y de renovación de la izquierda”⁹³. A les eleccions presidencials de 1969 es comprovà que el PSU es mantenia per damunt dels grups de

⁸⁹Avenas, Denise: *"Lutte ouvrière" et la révolution mondiale*. Maspero, 1971, 45 pàgs.

⁹⁰Teodori, Massimo: *Las nuevas izquierdas europeas (1956-1976)*. Editorial Blume, 1978, volum I, pag.521

⁹¹Teodori, Massimo: *op.cit.* pag.522

⁹²Hirsh, Arthur: *The French New Left: an intellectual history from Sartre to Gorz*. South End Press, 1981, pag.152

⁹³Teodori, Massimo:*op.cit.* pag. 606.

l'extrema esquerra francesa, però alhora també a molta distància del Partit Comunista Francès: a la primera volta de les eleccions Rocard va aconseguir el 3,6% dels vots davant els 21,2% del comunista Declos, el 5% del socialista Defferre i només l'1% de Krivine al capdavant de la LCR. Al mateix temps, els mals resultats del socialisme francès van accelerar el procés d'unitat que es concretà en la refundació del Partit Socialista (PS) com a punt de trobada entre l'SFIO i diferents organitzacions del socialisme francès encapçalades per François Mitterrand, primer secretari del PS a partir de 1971 (1971-1981) i més tard en President de la República Francesa (1981-1995).

A la Gran Bretanya els moviments revolucionaris van ser molt limitats i restaren lligats bàsicament a la intel·lectualitat. El punt de partida de la nova esquerra a les illes es situa el 1956 quan s'inicia una revolta a les files comunistes per la invasió soviètica d'Hongria⁹⁴. A banda de l'òrbita aplegada al voltant del Partit Comunista de la Gran Bretanya, a partir de la segona meitat dels cinquanta el Partit Laborista quedà controlat pel corrent *modernista*, que es situava a l'ala dreta del partit. La mutació del Partit Laborista cap a un partit més progressista i menys socialista juntament amb la persistent pèrdua d'influència del Partit Comunista donà peu al creixement de petits grups radicals sovint relacionats amb reivindicacions concretes com la creació de la *Vietnam Solidarity Campaign* (VSC) el 1966 o la *Campanya per el Desarmament Nuclear* (CND) constituïda a finals dels cinquanta. A nivell de l'esquerra revolucionària el fet més destacable fou la creació de *Socialist Workers Party* (SWP) per Tony Cliff el 1977, de signe marcadament anticapitalista i amb influències trotskistes tot i romandre en tot moment fora de la IV Internacional i agrupada a nivell europeu al voltant de l'esquerra anticapitalista, reservant un paper residual al maoisme arreu de les illes britàniques⁹⁵. La constitució del SWP no partia del no-res; de fet es constituïa com a hereu i continuació d'*Internacional Socialists Group* (IS)⁹⁶, un grup reduït d'un

⁹⁴ Teodori, Massimo: *Las nuevas izquierdas europeas (1956-1976)*. Editorial Blume, 1978, volum I, pag.142-145

⁹⁵ Birchall, Ian H.: "The Revolutionary Left in Europe" a *International Socialism*, n°86, febrer 1976, pàgs. 9-14.

⁹⁶ Harman, Chris: "The crisis of the European revolutionary left". *International Socialism*, segona sèrie, n°4, primavera 1979.

centenar de membres a la seva fundació el 1962 a partir del *Socialist Review Group* i que augmentà fins a 1000⁹⁷ en iniciar-se la dècada dels setanta. L'activitat durant els seixanta consistí bàsicament en la promoció de campanyes contra l'imperialisme –des de la denúncia a la guerra del Vietnam fins al suport a l'IRA (Irish Republican Army)⁹⁸–, el racisme i la lluita contra el capitalisme.

A Alemanya l'esquerra revolucionària quedà eclipsada per l'activitat armada de la RAF (*Rote Armee Fraktion*) a partir de la seva formació el 1970⁹⁹. A la dècada dels seixanta el fet més destacat a l'esquerra alemanya va ser l'expulsió de la SDS (*Sozialistische Deutsche Studentenbund*) com a branca estudiantil de l'SPD (*Sozialdemokratische Partei Deutschlands*) el 1961, de manera que es formà per primera vegada a la RFA un grup autònom que es definia explícitament com a socialista, un espai que havia quedat abandonat pel gir cap a la socialdemocràcia més pragmàtica sancionat en el congrés de Godesberg el 1959 de l'SPD¹⁰⁰, on oficialment abandonà el concepte de lluita de classes i alguns dels principis marxistes que havien definit el partit des de la seva fundació el 1863. Durant els primers anys dels seixanta continuà com a grup estudiantil amb la universitat com a únic àmbit d'actuació. Va ser la guerra del Vietnam el fet que traslladà l'activitat de l'SDS al carrer amb noves pràctiques d'agitació basades en l'acció directa. Les manifestacions contra la guerra del Vietnam a Berlín a finals de 1966 van comportar una violenta resposta per part de les forces d'ordre públic: la policia irrompé a la seu de l'SDS i segrestà els seus fitxers.

La política alemanya donà un gir el 1966 amb l'entrada al govern per part de l'SPD juntament amb els democratacristians de la CDU, formant així el que s'ha conegut com

⁹⁷ Harman, Chris: *The fire last time: 1968 and after*. Bookmarks, 1998, pag.257

⁹⁸ Harman, Chris: "History of the International Socialists. Towards a revolutionary party". *Internacional Socialism*, nº77, abril 1975.

⁹⁹ La principal monografia sobre la RAF traduïda al castellà és Becker, Jillian: *Los Hijos de Hitler: historia de la banda terrorista Baader-Meinhof*. Editorial Aymà, 1979. Des d'un altre punt de vista més afí 1972 el MIL publicà l'obra de Emile Marensin *Sobre la violencia revolucionaria: la Banda Baader de la prehistoria a la historia*, traducció parcial de la monografia del mateix autor *La "Bande à Baader" ou la violence révolutionnaire*, publicada per Éditions Champ Libre també l'any 1972.

¹⁰⁰ Teodori, Massimo: *op.cit.* pag.259

la *Gran Coalició*. Va ser aleshores quan es formà un moviment conegut com “oposició extraparlamentària” o amb les seves sigles APO (*Außerparlamentarische Opposition*) entès com un moviment de protesta d’aquelles forces extraparlamentàries d’esquerres i moviments de caràcter alternatiu, entre les quals destacava la SDS. El fet més destacat de l’APO consistí en erigir-se com l’únic nucli d’oposició d’aquells col·lectius mancats de representació al Parlament: pacifistes, comunistes, sindicalistes, intel·lectuals d’esquerres... Tot i l’expansió més enllà del nucli universitari encapçalat per l’SDS, les xifres d’afiliació sempre van ser discretes: A Berlín els nombre de membres mai no va superar els 300, i en tota la RFA la xifra es reduïa als 1500¹⁰¹.

El 1967 i 1968 dos fets van marcar la trajectòria de l’SDS. El dos de juny de 1967, en els transcurso de les manifestacions de rebuig a la visita del Xa de Pèrsia a Berlín, l’estudiant Benno Ohnesorg rebé un tret de la policia que li causà la mort. Immediatament després l’SPS amb el seu líder Rudi Dutschke al capdavant van convocar manifestacions arreu del país per esclarir la mort del jove estudiant. Poc menys d’un any més tard, l’11 d’abril de 1968 Dutschke va ser víctima d’un atemptat per part d’un ultradretà que el deixà greument ferit. Les manifestacions contra l’atemptat promogudes per l’APO van coincidir amb la campanya contra l’aprovació de la llei d’excepció que aleshores s’estava discutint a seu parlamentària. Ambdós fets van conformar el període àlgid de mobilitzacions de l’SDS el 1968. Tanmateix, els esdeveniments futurs van conduir el moviment cap a una altra direcció. L’aprovació de la llei d’excepció el 24 de juny de 1968 marcà el declivi del moviment, i juntament amb la victòria de Willy Brandt a les eleccions federals de 1969 i la dissolució de l’SDS el 1970 comportà la radicalització d’una part dels seus membres. Alguns van fer camí cap al *Deutsche Kommunistische Partei* (DKP) arran de la seva legalització el 1968; altres però, van canalitzar la seva radicalització cap a guerrilla urbana al llarg de la dècada dels setanta concretada amb les sigles RAF. Aquest fou precisament la trajectòria de Ulrike Meinhof, una de les seves fundadores i dirigents de la primera generació.

¹⁰¹Teodori, Massimo: *op.cit.* pag.389. Aquestes dades es contradiuen amb la pàgina 539 de la mateixa obra: “En 1968, el SDS contaba con más de 400 miembros y el conjunto del movimiento extraparlamentario podía llegar a contar en toda la República Federal con un auténtico ejército, surgido espontáneamente, de entre 30 000 y 60 000 activistas”.

A Portugal després del 25 d'abril de 1974 i durant el posterior procés revolucionari diferents partits de l'esquerra marxista radical s'implicaren en el procés revolucionari per intentar determinar-lo cap a les seves posicions transformadores¹⁰². Tot i el protagonisme de partits com el *Partido Comunista Portugues (marxista-leninista)*, el *Movimento Reorganizativo do Partido do Proletariado*, el *Partido Revolucionário do Proletariado (Brigadas Revolucionárias)*, el *Movimento de Esquerda Socialista* i *Uniao Democrático Popular*, només aquest darrer aconseguiria representació electoral amb un diputat a les eleccions a l'Assemblea Constituent celebrades el 25 d'abril de 1975¹⁰³, discutides des de la seva convocatòria per les diferents forces revolucionàries per manca de legitimitat o bé per ser considerades com una farsa electoral després que algunes forces -com el maoista MRPP (Movimento Reorganizativo do Partido do Proletariado)- foren vetades a l'hora de participar en aquests comicis¹⁰⁴. Per la seva banda, a Grècia l'esquerra marxista radical va brotar durant el règim militar (1967-1974). El corrent maoista en el si del Partit Comunista de Grècia (KKE) va escindir-se'n el 1964 per formar l' Organització de Marxistes-Leninistes de Grècia i posteriorment constituir el Partit Comunista Marxista-Leninista de Grècia. Dos altres grups de l'esquerra revolucionària grega van ser fundats a l'exili: el Partit Socialista dels Treballadors va ser creat el 1967 a Londres per exiliats com Maria Styllou i Panos Gargana just després del cop d'estat que originà la dictadura dels coronels; i el 1970 ho feia el Moviment Comunista Revolucionari de Grècia (EKKE). La caiguda de la Junta dels Coronels a l'estiu de 1974 esperonà la creixuda dels partits d'esquerra, sobretot el comunista KKE i el recent nascut socialdemòcrata PASOK liderat per Andreas Papandreu; un auge que també afectà a l'esquerra revolucionària, però que a diferència d'aquests dos gran partits de l'esquerra grega, s'estroncà a finals dels setanta provocant la crisi i el col·lapse dels grups existents¹⁰⁵.

¹⁰²Inàcia Rezola, Maria: "Del Movimiento de los Capitanes al Consejo de la Revolución: la cuestión electoral y el debate en torno a la institucionalización del Movimiento de las Fuerzas Armadas". *Historia y Política*, nº7, gener-juny 2002, pag.186

¹⁰³Cucó, Josepa: *La izquierda de la izquierda. Un estudio de antropología política en España y Portugal*. Papeles del CEIC Universidad el País Vasco, nº29, març 2007. <http://www.ehu.es/CEIC/pdf/29.pdf>, pag.24

¹⁰⁴Sánchez Cervelló, Josep: *La Revolución portuguesa y su influencia en la transición española : 1961-1976*. Editorial Nerea, 1995, pag.199-200

¹⁰⁵ Harman, Chris: *The fire last time: 1968 and after*. Bookmarks, 1998, pag.310

L'ESPANYA DE FRANCO, L'ESPANYA DEL PCE: LA RECONCILIACIÓ NACIONAL

La línia seguida a Espanya pel PCE i pel PSUC a Catalunya segueixen la mateixa trajectòria que la majoria de partits comunistes europeus tot i la condició de clandestinitat o exili dels seus membres. A partir de 1947 els comunistes espanyols ja van posar punt i final a la lluita de guerrilles que tingué com a màxima operació la invasió de la Vall d'Aran el 1944. Quinze anys més tard de la victòria franquista a la Guerra Civil Espanyola (1936-1939) el PCE havia descartat la possibilitat de derrocar el franquisme a través de la lluita armada i per això encetà una nova estratègia d'aliances a Catalunya i Espanya que redefiní la seva política basada en la penetració clandestina dins el Sindicat Vertical i altres ens franquistes¹⁰⁶. Als anys cinquanta, doncs, es posava fi a l'etapa resistent que havia definit l'antifranquisme dels anys quaranta per iniciar una nova etapa d'oposició al franquisme amb protagonistes diferents i un nou objectiu en comú: acabar amb la dictadura i obrir un nou règim de llibertats democràtiques.

Durant la celebració del V Congrés (1954) el PCE apostà per la creació d'un ampli front antifranquista amb la finalitat de liquidar la dictadura i formar un govern provisional de caràcter democràtic. Seguint aquest principi es culminà la nova estratègia del PCE amb la teorització de la política coneguda com a *Reconciliació Nacional* (1956) segons la qual s'havia de superar la línia divisòria de la Guerra Civil entre vencedors i vençuts; la Reconciliació Nacional estava dirigida a tots els espanyols independentment del seu passat amb la finalitat de cercar una sortida democràtica a la dictadura. Es tractava d'un gir tàctic que inaugurava una nova política pels comunistes espanyols: l'acceptació de la via pacífica i de masses com a model per superar la dictadura franquista, i posteriorment, dins un programa de màxims, d'accés al socialisme. La reunió del ple ampliat del Comitè Central celebrat a la RDA el 1956 va

¹⁰⁶Lardín, Antoni: *Obrers comunistes. El PSUC a les empreses catalanes durant el primer franquisme (1939-1959)*. Editorial Cossetània, 2007, pag.157-195

mostrar fidelitat a les resolucions del XX Congrés del PCUS¹⁰⁷, així com la ratificació de la Reconciliació Nacional, i tàcticament, la substitució de la dictadura del proletariat per la via pacífica cap al socialisme: l'objectiu principal del PCE passava a ser l'enderrocament de la dictadura franquista.

La línia del PCE va ser sancionada pel PSUC durant la celebració del I Congrés a França (1956). La seva finalitat era assolir l'hegemonia política a Catalunya dins d'un moviment antifranquista ampli i “*només ho seria si comptava amb una oposició políticament transversal i sòlida numèricament*”¹⁰⁸. En el cas de Catalunya si afirmem que el PSUC es va erigir com el partit hegemònic de l'antifranquisme¹⁰⁹ va ser, a banda de ser el partit amb una base militant més destacada, per liderar el front interclassista a favor de la democràcia i l'autogovern nacional sense renunciar a la seva identitat comunista. A diferència és aquí on posteriorment l'esquerra revolucionària no volgué prendre'n part inicialment, ja fos per negar-se a col·laborar amb forces no obreres o per la inexistència d'un programa de matriu comunista.

La línia de Reconciliació Nacional dels comunistes espanyols a nivell estatal juntament amb les decisions adoptades al XX Congrés del PCUS i les resolucions dels partits comunistes europeus d'integrar-se a la via parlamentària tot abandonant el projecte revolucionari a nivell internacional van esdevenir els motius principals que expliquen la creació de partits marxistes revolucionaris a l'esquerra del PCE, i en el cas de Catalunya, del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC). S'havien posat els fonaments per l'aparició de nous partits crítics amb aquestes posicions adoptades, i que

¹⁰⁷ La intervenció de Dolores Ibárruri condemnà sense massa contundència la repressió durant l'etapa d'Stalin al capdavant de la URSS, tot lloant el seu paper i referent marxista “*Durante muchos años Stalin era uno de los marxistas más firmes y consecuentes y de una firmeza y voluntad que impresionaba a los que lo conocían... a nosotros nos duele como una profunda quemadura el conocimiento de la actividad negativa de Stalin que antes desconocíamos. Yo creo que la respuesta hay que buscarla en la reafirmación de la tesis marxista sobre le papel de los héroes en la historia (...) Stalin era un gran marxista y sus obras deben presidir siempre nuestra actividad,*” a Morán, Gregorio: *Miseria y grandeza del Partido Comunista de España 1939-1985*. Planeta, 1986, pag. 289

¹⁰⁸ Pala, Giaime: *El PSUC: l'antifranquisme i la política d'aliances a Catalunya (1956-1977)*. Editorial Base, 2011, pag.23.

¹⁰⁹ Molinero, Carme; Ysàs, Pere: *Els Anys del PSUC: el partit de l'antifranquisme, 1956-1981*. Avenç, 2010.

resseguint dogmàticament els principis del marxisme, van donar peu a l'aparició d'allò que hem denominat com a esquerra marxista radical o esquerra revolucionària.

A l'estiu de 1963 es constituí dins el PCE la primera facció favorable als postulats de Pequín, publicant més endavant a cavall de Brussel·les i París l'òrgan *Mundo Obrero Revolucionario*¹¹⁰. Aquest mateix grup, disconformes amb la política de Reconciliació Nacional defensada per Carrillo i insatisfets per les noves directrius del PCUS, un any més tard s'escindiren per donar vida al Partido Comunista de España (marxista-leninista) [PCE (m-l)]: “El 1 de marzo de 1964 salió a la luz el primer número de *Mundo Obrero Revolucionario del P.C.E. M-L*, y el 1 abril del mismo año el primer número de *La Chispa, de Oposición Revolucionaria del P.C.E.* Estos dos grupos se unificaron después de muchas vicisitudes y el 1 de marzo de 1965 se editó el primer número del periódico *Mundo Obrero, órgano del C.C. del Partido Comunista de España Marxista-Leninista.*”¹¹¹

EL PCE (m-l): CONTRA LA RECONCILIACIÓ NACIONAL... I CAP A LA LLUITA ARMADA

El PCE (m-l) fou el primer grup a l'estat espanyol que aixecà la veu contra les noves formulacions del PCE titllades de *revisionistes*, tot i que tingué els primers anys d'existència tingué com a epicentre la ciutat belga de Brussel·les. De fet, un any abans s'havia format en aquesta ciutat el primer partit maoista de tot Europa: el Partit Marxista-Leninista de Bèlgica¹¹². Els escindits consideraven que s'havia renunciat a dos principis doctrinaris bàsics del marxisme: la lluita de classes com a motor de canvi i transformació de la història i la defensa dels interessos dels treballadors concretat en la dictadura del proletariat. Igualment tampoc estaven disposats a renunciar, tal com

¹¹⁰Morán, Gregorio: *Miseria y grandeza del Partido Comunista de España 1939-1985*. Planeta, 1986, pag. 375

¹¹¹ “¡Unámonos marxistas-leninistas!” *Mundo Obrero*, nº24. Setembre-octubre 1967. pag.1

¹¹²Roldán, Horacio: *El Maoísmo en España y el Tribunal de Orden Público (1964-1976)*.Servicio de Publicaciones Universidad de Córdoba, 2010, pag. 32.

propugnava la Reconciliació Nacional, a la violència com a eina per a l'assalt del poder en la seva fase revolucionària. I així ho manifestaven públicament a la via pública: *“Sobre las 21 horas del día de ayer, se produjo una manifestación de corta duración en la localidad epigrafiada, compuesta por unas 100 personas con la pancarta “No vía pacífica, si vía revolucionaria” y “Fuera yankis de España”, formada por el Partido Comunista de España (m-l) y la Organización de Juventudes Marxistas Leninistas”*¹¹³. En resum, assumien la història del PCE fins a 1956 i apostaven per la guerra nacional revolucionària enlloc de la Reconciliació Nacional. De la següent manera el mateix PCE (m-l) resumia les diferències respecte al PCE: *“Dos tendencias opuestas han aparecido en el movimiento comunista español: la representada por Santiago Carrillo, por una parte, que pretende derrocar a Franco por la vía pacífica, implantar una república burguesa en la que el Partido comunista estaría representado en el parlamento y pasar al socialismo tras una lucha parlamentaria y evolutiva. Por otra parte nosotros, con la tendencia defendida por todos los marxistas-leninistas, del paso al socialismo por la vía violenta. (...) Nuestro deseo sería poder realizar el paso pacífico pero no podemos centrar nuestra esperanza en ello. La burguesía no abandonará sus privilegios, no dejará voluntariamente la escena de la historia. Tenemos que arrancárselos y obligarla a ceder el paso a la nueva clase ascendente. Ello es una ley general de la lucha de clases”*¹¹⁴. En el si de la divisió del moviment comunista internacional, el PCE (m-l) es situà favorable a Pequín davant les tesis del XX Congrés del PCUS; la figura d' Stalin s'havia erigit com un referent inqüestionable: *“Corregir el daño que el revisionismo ha causado y devolver la dimensión real de la figura histórica de Stalin es por tanto tarea que incumbe a cada comunista, a cada hombre honrado dentro y fuera del partido (...) Stalin en una Rusia infectada de zarismo, de provocadores, espías y agentes de la burguesía, dirigió con mano firme el Partido durante casi 30 años, sentó la base económica del país por medio de los planes quinquenales, creando la base material para la construcción del socialismo. Durante la Gran Guerra patriótica contra el Fascismo invasor, Stalin, al frente del Partido, llevó al pueblo soviético a la victoria”*¹¹⁵.

¹¹³Nota informativa. Asunto: manifestación relámpago en Sabadell. AGCB, Gobernadores Civiles, Acciones Contra el Régimen (I), caixa 141, 23 agost de 1970.

¹¹⁴ “Diferenciémonos de los revisionistas”. *Mundo Obrero*, nº5, setembre-octubre 1965 pag.3.

¹¹⁵ “Stalin: cuestión de principio”. *Mundo Obrero*, nº6, Novembre 1965. pag.1

Segons el PCE (m-l), l'Espanya de finals dels seixanta no era res més que la continuïtat del procés revolucionari iniciat amb la II República i que denomina com a *etapa democràtica-nacional* pel seu caràcter antiimperialista, antimonopolista i antilatfundista. La continuïtat d'aquesta etapa estroncada pel franquisme consistia en l'enderrocament de la dictadura –concebuda sempre com feixista- i la recuperació de la independència nacional arran de la pèrdua de la sobirania com a conseqüència de l'Acord de 1953 amb els EUA. El PCE (m-l) estableix la lluita armada revolucionària com a estratègia per eradicar fins a la seva fi el poder *yanquifranquista* establert i donant pas a la darrera fase d'instauració socialista. Aquest esquema teleològic restava condicionat a l'ús de la violència: aquesta es legitimava i s'argumentava com a la única possibilitat per manllevar el poder a les classes dominants i la destrucció de l'aparell repressiu, burocràtic i militar de l'Estat burgès¹¹⁶.

La República ideada pel PCE (m-l) es situava en el context de la República de 1931 però transformada cap a un nou escenari popular i federatiu. Popular per desmarcar-se de l'excessiva influència burgesa que impregnà l'etapa dels anys trenta. El nou poder popular es garantiria a través de la dictadura del proletariat en una primera fase per avançar posteriorment cap a una societat sense classes. I federal per apostar per un model territorial descentralitzat amb Catalunya, el País Basc i Galícia sota el mateix estat.

El dia 23 de gener de 1971 el PCE (m-l) impulsava juntament amb altres grups marxistes¹¹⁷ la constitució del *Comité Coordinador pro Frente Revolucionario*

¹¹⁶ Domínguez Rama, Ana: La violencia revolucionaria del F.R.A.P. durante el tardofranquismo. *Actas II Congreso Internacional de Historia de Nuestro Tiempo*, 2010, pags. 393-410

¹¹⁷ El Comitè Coordinador Pro FRAP estigué inicialment format, a banda del PCE (m-l), el Frente Español de Liberación Nacional (FELN), Vanguardia Socialista i el Comité Pro Frente de Madrid, que agrupava a les organitzacions Oposición Sindical Obrera (OSO), Comités Anti-imperialistas (CAI), Federación Universitaria Democrática Española (FUDE), Unión Popular de Mujeres (UPM), Comisiones de Barrio (COB), Federación de Estudiantes Demócratas de Enseñanza Media (FEDEM), Unión Popular de Profesores Demócratas (UPPD) i Agrupaciones de Jóvenes Comunistas (marxistas-leninistas), a *Comunicado sobre la constitución del comité coordinador pro Frente Revolucionario Antifascista y Patriota (FRAP)*. Recurs electrònic <http://www.frap.es/FRAP/OCTAVILLA1.pdf>.

Antifascista y Patriota (FRAP) amb la finalitat de “*examinar la urgente necesidad de llegar a la formación de un órgano unitario que coordine y oriente la lucha de nuestro pueblo contra la dictadura y el imperialismo yanqui*”¹¹⁸. Els partits presents al Comitè Coordinador estableixen la necessitat de construir el *Frente Revolucionario Antifascista y Patriota* com a autèntic representant del poble espanyol sota aquests sis punts:

- “*Derrocar la dictadura fascista y expulsar al imperialismo yanqui mediante la lucha revolucionaria*
- *Establecimiento de una República Popular y Federativa, que garantice las libertades democráticas para el pueblo y los derechos para las minorías nacionales*
- *Nacionalización de los bienes monopolísticos extranjeros y confiscación de los bienes de la oligarquía*
- *Profunda reforma agraria, sobre la base de la confiscación de los grandes latifundios*
- *Liquidación de los restos del colonialismo español*
- *Formación de un ejército al servicio del pueblo*”¹¹⁹

Dos anys més tard de fer-se públic el comunicat es constituí formalment el FRAP. Durant la conferència de proclamació del FRAP al novembre de 1973 Julio Álvarez del Vayo va dissoldre el seu Frente Español de Liberación Nacional (FELN) per integrar-lo al FRAP i ocupar-ne la presidència. L'exministre republicà ocupà un lloc preminent a l'organització; fou ell mateix qui proposà reconduir el FRAP com el braç armat del PCE (m-l).

¹¹⁸ *Comunicado sobre la constitución del comité coordinador pro Frente Revolucionario Antifascista y Patriota (FRAP)*. Recurs electrònic <http://www.frap.es/FRAP/OCTAVILLA1.pdf>.

¹¹⁹ *¿Qué es el FRAP?* Cuadernos Políticos, Editores Frente Unido, nºespecial, gener 1974.

És durant els darrers dos anys de la dictadura franquista que el PCE (m-l) estableix els fonaments que permeteren desencadenar el pas cap a la lluita armada¹²⁰. La culminació teòrica de la lluita armada s'aprovà durant la celebració del III Ple (ampliat) del Comitè Central d'abril de 1975, i més concretament a la ponència "Sobre la violència revolucionaria y la fase actual": "*Actualmente nuestro Partido y el FRAP, tras un profundo y minucioso análisis de la situación ha considerado que ha llegado el momento de dar nuevos pasos en la preparación práctica de las masas para desencadenar la violencia revolucionaria y pasar a formas violentas y armada de lucha contra la dictadura y la dominación yanqui*"¹²¹. L'anàlisi de la situació establí que Espanya travessava una situació prerevolucionària on l'ús de la violència era concebuda com una eina legítima davant un poder que era considerat com a feixista. La violència, doncs, era entesa com l'eina necessària per forçar la ruptura amb la dictadura franquista al mateix temps que coincidia, segons la interpretació del PCE (m-l), per un moment de debilitat del règim franquista i per la penetració a l'Estat de la crisi econòmica i social iniciada a nivell internacional el 1973. Així el PCE (m-l) va guiar el FRAP cap a un nou pas qualitatiu consistent en incrementar el nivell de la lluita, àdhuc cap a la lluita armada, creient en una correlació de forces a favor de la revolució. Així afirmava que "*en gran medida podemos afirmar que se dan las condiciones objetivas y subjetivas revolucionarias*"¹²². És en aquesta anàlisi dels factors subjectius que el PCE (m-l), igual que la totalitat dels grups revolucionaris estudiats en aquesta recerca, errava en els plantejaments atès que "*esa correlación de fuerzas favorable a una ruptura revolucionaria, en la España de 1975, era inexistente*"¹²³.

¹²⁰ L'estudi més profund sobre la violència del PCE (m-l)/FRAP és l'estudi d'Anna Domínguez Rama "La violencia revolucionaria del F.R.A.P. durante el tardofranquismo" a *Actas II Congreso Internacional de Historia de Nuestro Tiempo*, 2010, pag. 393-409.

¹²¹ *Sobre la violencia revolucionaria y la fase actual. III Pleno ampliado del Comité Central del Partido Comunista de España (marxista-leninista)*. Ediciones Vanguardia Obrera, 1975, pag.10-13. Recurs electrònic <http://www.frap.es/FRAP/3pleno.pdf>, pag.10.

¹²² *Sobre la violencia revolucionaria y la fase actual. III Pleno ampliado del Comité Central del Partido Comunista de España (marxista-leninista)*. Ediciones Vanguardia Obrera, 1975, pag.10-13. Recurs electrònic <http://www.frap.es/FRAP/3pleno.pdf>, pag.10.

¹²³ Domínguez Rama, Ana: La violencia revolucionaria del F.R.A.P. durante el tardofranquismo. *Actas II Congreso Internacional de Historia de Nuestro Tiempo*, 2010, pag.406

Sigui com sigui, el salt qualitatiu es produí a l'abril de 1975 quan el partit decidí que el seu braç armat, el *Frente Revolucionario Antifascista y Patriota* (FRAP), passés a cometre accions armades “*de caracter limitado y elevar de manera general la lucha revolucionaria*”¹²⁴ davant el que considerava com a maniobres de l'oligarquia per assegurar la continuïtat del franquisme. Com explica Castro Moral “*grupos marginales dentro de la izquierda radical encuentran en el terrorismo la forma de multiplicar su presencia, la resonancia de sus acciones compensa así lo limitado de sus recursos*”¹²⁵, encara que el pas a les accions armades fou un fet excepcional dins l'esquerra revolucionària espanyola. Cap de la resta dels grups maoistes - ni el MCE, ni la ORT, ni Bandera Roja ni encara menys el PCE (i)- ni de l'esquerra marxista radical van seguir els esquemes del PCE (m-l) per crear un grup armat; l'aparició dels GRAPO¹²⁶¹²⁷ a

¹²⁴*Documentos del II Congreso del PCE (ml)*. Eds. Vanguardia Obrera, Madrid, 1977, pag.10

¹²⁵Castro Moral, Lorenzo: La izquierda y la tentación de las armas, pag.134 dins Roca, José Manuel (ed): *El proyecto radical. Auge y declive de la izquierda revolucionaria en España (1964-1992)*. Los libros de la catarata, 1993, pag.145

¹²⁶ Per conèixer sintèticament els GRAPO és il·lustratiu el retrat que féu la Jefatura Superior de Policia de Barcelona a principis de 1977: “*El origen remoto de los Grupos de Resistencia Antifascista Primero de Octubre (GRAPO) debe situarse a mediados de 1968 en el contacto establecido en Bruselas entre dos grupúsculos procedentes de fracciones disidentes del PCE (m-l) y formados con militantes en el exterior. El propósito de crear una organización auténticamente marxista-leninista desembocó con la resolución de fundar la Organización de Marxistas Leninistas Españoles. En junio de 1973 se celebra el en interior la I Conferencia Nacional, sustituyendo el nombre por Organización de Marxistas Leninistas de España. En la Conferencia se acuerda el “armamento del pueblo y formación de milicias populares. Disolución de los cuerpos represivos militares, policiales y judiciales; disolución de las Cortes contrarrevolucionarias. Depuración del Ejército de elementos fascistas y reaccionarios para ponerlo al servicio del pueblo. Enjuiciamiento de contrarrevolucionarios y agentes de la reacción por los tribunales populares*”

Durante 1974 se desarrollaron las Conferencias Constituyentes de las Nacionalidades de Euzkadi y Cataluña. En Galicia había sido constituida con anterioridad.

En la primera semana “reconstituido” el Partido Comunista de España, que se encontraba degenerado y destruido por la camarilla carrillista. La OMLE desaparece al sustituirse por el Partido Comunista de España (Reconstituido)

El nuevo partido se pronuncia por la huelga general, bien organizada y en el momento adecuado, capaz de llegar a la insurrección armada. El Congreso acordó la creación de una Sección Técnica con dependencia directa de la Comisión Ejecutiva, encargada de dirigir el aparato militar, formar comandos especiales, controlar a los militantes y simpatizantes que se encuentran cumpliendo el servicio militar para obtener información sobre armamento y acuartelamientos, con el fin de preparar robos de armas, así como también proyectar robos de multicopistas, falsificación de documentos, ...

En octubre de 1975 se celebró el I Pleno del CC que define como objetivo la preparación de la insurrección armada.

Objetivos:

- *derrocar por la violencia de las masas al sistema actual*
- *implantar una dictadura del proletariado*
- *llevar a cabo la economía planificada socialista*
- *suprimir la propiedad privada sobre los medios de producción*
- *erradicar la ideología reaccionaria*

Estrategia:

- *boicot a cualquier tipo de elecciones que organice el actual sistema*
- *apoyo a otros sectores, partidos y personas que se opongan al Estado*
- *no supeditar su trabajo a los acuerdos con otras fuerzas populares vacilantes y revisionistas (PCE)*
- *educación y organización de la clase obrera*
- *preocuparse continuamente por la situación de las masas, creando entre ellas todo tipo de organizaciones y estando a su frente en todas sus acciones*
- *preparar a las masas para la lucha*
- *utilizar todas las formas de luchas y saberlas combinarlo*
- *unir a toda la clase obrera en un único ejército proletario*
- *llevar a cabo el levantamiento armado general, cuando se hayan creado las condiciones generales que garanticen el triunfo del pueblo.*

Táctica:

- *El PCE(r) tiene como objetivo principal la reconstrucción del auténtico partido comunista de España, destruido por el revisionismo*
- *formación de un gobierno provisional democrático revolucionario*
- *formación de Consejos Obreros y Populares como base de nuevo Estado*
- *Nacionalización de los monopolios, de las empresas extranjeras y del capital financiero*
- *libertad de expresión, organización y manifestación para el pueblo*
- *separación de la Iglesia y el Estado*
- *organización de la clase obrera en un sindicato único, sobre una base democrática*
- *mejoramiento general de las condiciones de vida y trabajo*
- *derecho de autodeterminación de Galicia, Euzkadi y Cataluña*
- *Desmantelamiento de las bases norteamericanas y reintegración de Gibraltar a la soberanía nacional*

Organización bajo el principio del centralismo democrático.

Zonas de influencia y número estimado de militantes: Sevilla, Cádiz y Córdoba, unos 100 militantes concentrados especialmente en Sevilla y Cádiz; Galicia, unos 90 militantes; Madrid, unos 80 militantes;

1975 com a grup revolucionari armat representa una reproducció de l'excepció com fou el FRAP.

A la primavera de 1975 s'intensifiquen les accions armades del FRAP contra “agents d'uniforme” (Policia, Guàrdia Civil i exèrcit) que culminarien en finalitzar l'estiu del mateix any amb un balanç final de 3 morts: dos membres de la Policia Armada i un Tinent de la Guàrdia Civil així com 4 ferits, entre els quals, un soldat nord-americà¹²⁸. La reacció de l'aparell repressiu estatal actuà paral·lelament a les accions armades del FRAP, i a l'estiu de 1975 ja s'havien detingut centenars de militants. La judicialització dels detinguts comportà les sentències més dures des de la postguerra arran de la promulgació del “*Decreto-Ley sobre Prevención del Terrorismo*”, aprovat el 27 d'agost de 1975 amb la finalitat d'endurir els mecanismes de repressió estatal davant l'augment de la violència d'ETA i del FRAP . Els judicis sumaríssims a què foren sotmesos van deixar un total d'11 penes de mort de les quals se'n complirien 5: l'execució per afusellament el 27 de setembre de 1975 dels 3 militants del PCE (m-l)/FRAP Ramón García Sanz, José Luis Sánchez-Bravo Solla i Xosé Humberto Baena Alonso al camp de tir de Hoyo de Manzanares i els 2 membres d'ETA Ángel Otaegui Etxebarria i Juan Paredes Manot “Txiki” a Burgos i Barcelona, respectivament.

DELS BROTS REVOLUCIONARIS ALS NOUS PARTITS

La divisió del moviment comunista internacional i la fi del monolitisme també repercutí en el comunisme espanyol. L'aposta del PCE per la URSS trontollà arran de la invasió

Barcelona, unos 70 militantes; Vascongadas, unos 40 militantes” a Anexo I Grupos de Resistencia Antifascista Primero de Octubre (GRAPO). AGCB, Notas informativas Jefatura Superior Policia, Boletín de situación nº193, caixa 514.

¹²⁷Fins al dia d'avui la investigació més destacada dels GRAPO és Gómez Parra, Rafael: *GRAPO: Los hijos de Mao*. Fundamentos, 1991.

¹²⁸Domínguez Rama, Ana: “La violencia revolucionaria del F.R.A.P. durante el tardofranquismo”. *Actas II Congreso Internacional de Historia de Nuestro Tiempo*, 2010, pag.404

de Txecoslovàquia per part de l'Exèrcit Roig a l'estiu de 1968. El PCE desaprovà la operació de Breznev comportant canvis en la política d'aliances, i sobretot, de l'inici d'allò que més tard es coneixerà com a *eurocomunisme*: l'acceptació de la llibertat i la democràcia parlamentària com a elements propis juntament amb una autonomia dels partits comunistes de la ribera mediterrània nord respecte a la URSS. Així els partits comunistes d'Europa Occidental (Itàlia, França, Portugal) seran tractats pels nous grups de l'esquerra radical com a grups a combatre per les renúncies manifestades en el terreny del socialisme marxista. Entenien que els partits comunistes d'Itàlia (PCI), França (PCF) i Espanya (PCE –PSUC en el cas català–) s'integraven dins allò que consideraven com la socialdemocràcia, i per tant, havien renunciat a fer la revolució com havia estat entesa fins aleshores a imitació de l'exemple soviètic de 1917: una traïció al principis més elementals del marxisme. Juntament amb la divisió del moviment comunista internacional en diferents famílies, el fenomen de l'esquerra revolucionària també s'explica en el cas espanyol pels debats sorgits en els partits de l'oposició antifranquista durant els anys seixanta. Mentre el PSUC continuava la trajectòria orgànica iniciada els anys trenta, en el cas català l'esquerra revolucionària no comptava amb cap continuïtat ni lligam amb el passat, en tot cas només amb el referent del POUM. Sigui com sigui, doncs, la construcció d'aquestes formacions s'inicià amb el comptador a zero.

L'origen de l'esquerra revolucionària a Catalunya i Espanya procedeix de quatre grans nínxols: el PSUC-PCE, el FOC-FLP, el nacionalisme radical i el catolicisme de base obrer. Aquestes substrats s'entrecreuen a vegades els uns amb els altres i sovint trobem vasos comunicants. Trobem, per exemple, militants provinents del catolicisme social en tot l'espectre de l'esquerra radical. A Catalunya la “nova esquerra” revolucionària es gestà en una fase de radicalització permanent que s'inicia al curs 1966-67 i que perdura fins a principi dels setanta. En el cas de Barcelona és especialment destacada l'anomenada la “*primavera dels esquerrans*” de 1967¹²⁹: ja no només es tractava d'enderrocar la dictadura, sinó que també es generalitza la visió de la lluita pel socialisme i la revolució. L'acceleració del socialisme és un fenomen que es produí a

¹²⁹Marcet, Xavier: “L'oposició antifranquista en els anys seixanta”, dins DDAA: *El Front Obrer de Catalunya. VI Jornades Història del Socialisme, 3 i 4 novembre de 1994*. Editorial Rafael Campalans, pag.37.

bona part de les organitzacions progressistes de l'antifranquisme, i per això patiren una crisi per la radicalització ideològica. En aquest sentit, el socialisme sofreix una crisi d'èxit. En aquest petit espai de temps té lloc un conjunt d'esdeveniments que contribueixen a la radicalització ideològica i la seva traducció en forma de noves organitzacions o la mutació de les existents. Aquesta situació primer afecta el PSUC. Els estudiants universitaris radicalitzats juntament amb obrers provoquen una ruptura encapçalada per "Miguel" (pseudònim de Manuel Valverde Valseca) el 1967, creant una escissió amb el nom d'*Unidad*, que més tard donarà vida a un dels grups més importants de l'esquerra marxista radical a Catalunya: el Partit Comunista d'Espanya (internacional), conegut amb les sigles de PCE (i) i a partir de 1975 amb el nom de Partit del Treball d'Espanya (PTE). Del mateix nínxol en sorgirà alhora una nova organització el 1968: pocs mesos més tard de la creació d'*Unidad*, un grup se'n distanciarà per formar Unió d'Estudiants Revolucionaris (UER), l'embrió de Bandera Roja (OCE-BR). El FOC-FLP fou el segon nínxol origen de l'esquerra radical i que també experimentà la radicalització ideològica i la puixança del socialisme revolucionari a la segona meitat dels seixanta. La radicalització i posterior implosió del FOC el 1969 derivarà en l'aparició del grup *Comunismo* -més tard Lliga Comunista Revolucionària (LCR) el 1971- i *Círculos Obreros Comunistas*, grup originari que el 1974 donarà peu al partit Organització d'Esquerra Comunista (OEC). Continuant amb les organitzacions front, de la Federació exterior del FLP (*Frente de Liberación Popular*) ja es formà Acció Comunista (AC) el 1964. El tercer nucli d'origen de l'esquerra radical fou el nacionalisme radical. En el cas de Catalunya, el sector marxista del Front Nacional de Catalunya crearà el partit més influent de l'esquerra independentista de Catalunya amb les sigles de Partit Socialista d'Alliberament Nacional (PSAN). L'única organització de l'esquerra marxista radical que no té els seus orígens ni una base destacada a Catalunya inicialment serà el Moviment Comunista que procedeix d'una escissió d'ETA i que posteriorment arrelà a Catalunya. Finalment, el darrer nínxol fou el catolicisme de base obrer. A nivell estatal l'*Asociación Sindical de Trabajadores* (AST) desembocarà a l'Organització Revolucionària de Treballadors (ORT). A Catalunya la Força Socialista Federal (FSF) fou un partit socialista d'esquerres creat el 1964 procedent del grup cristià CC (Cristians Catalunya); a partir de 1966 hi penetra el marxisme-leninisme, element que causa crisi a l'organització fins a la seva dissolució el 1968. Tanmateix, el seu llegat revolucionari i militant continua a diferents organitzacions revolucionàries: *Comisiones de Estudiantes Socialistas* (CES),

Partit Comunista Revolucionari (PCR), els *Comités de Huelga Estudiantiles* (CHE) i *Comités de Huelga Obreros* (CHO). Així és entre finals dels seixanta i primers dels setanta quan el PSUC té un “*ensurt*” per la competència sorgida a la seva esquerra, afectant sobretot el món universitari i en menor mesura una part del moviment obrer. Una competència que només en ocasions puntuals aconseguirà qüestionar-li l’hegemonia, i que en qualsevol cas, el PSUC consolidarà entrats als setanta.

Com demostra aquesta etapa de radicalització que s’inicia el 1966-1967, la penetració, difusió i propagació de l’esquerra radical és un fenomen que s’inicia ja abans de 1968 i que es desenvolupa en sincronia amb l’espai europeu. Dit en altres paraules, l’esquerra revolucionària a Catalunya i Espanya no neix a partir dels esdeveniments de 1968, tot i que sí actuaren com a catalitzador i acceleració de corrents revolucionaris. En tot cas es pateix un cert anacronisme a l’hora de cristal·litzar-se en forma de partits polítics orgànics; una falca respecte a Europa que no va més enllà dels 4 anys: els partits polítics que conformen l’esquerra radical més importants de Catalunya neixen entre la segona meitat dels anys seixanta i els dos primers anys de la dècada dels setanta. Una vegada superada la primera etapa de radicalització on es constitueixen les organitzacions (1966-1972) aleshores es consoliden fins a la mort del dictador per experimentar el seu creixement fins a les eleccions del 15-J de 1977. Una vegada celebrades les eleccions l’esquerra radical entra en una profunda crisi –no només electoral ni tampoc de militància- que es salda amb la dissolució d’alguns partits entre 1978 i 1980 o bé en la radicalització ideològica contra el nou marc refugiant-se en els moviments socials.

UN FENOMEN EUROPEU... PERÒ CONDICIONAT PER LA DICTADURA

L’esquerra marxista radical situada a Catalunya i Espanya està formada per un conglomerat d’organitzacions que reproduïx, amb diferent intensitat, les divisions, pugnes i corrents del moviment comunista internacional. La divisió del moviment comunista internacional i la fi del monolitisme també repercutí en el comunisme

espanyol. Ras i curt: l'aparició de noves organitzacions revolucionàries a finals dels anys seixanta no és un fet només de l'Espanya franquista, sinó que s'inclou com una part més d'un fenomen a nivell europeu. En tot cas només podem afirmar que el seu naixement en el marc de la dictadura franquista condicionarà lleugerament el desenvolupament i definició d'aquesta nova esquerra. A continuació assenyalarem breument les diferències i les conseqüències derivades respecte al marc europeu.

L'obligada clandestinitat de l'esquerra revolucionària durant el franquisme limitava l'aparició pública i la lliure expressió dels seus militants; per tant el seu desenvolupament es produeix en unes circumstàncies diferents respecte a la majoria de països d'Europa Occidental. La militància hagué d'afrontar la repressió en forma de detenció, tortura i fins i tot la mort. Com veurem a continuació, una bona part de les sentències del Tribunal de Orden Público (TOP) corresponien a militants de l'extrema esquerra. El compromís del militant amb l'organització requeria una dedicació total i absoluta, l'entrega les vint-i-quatre hores del dia i el temor a poder ser detingut en qualsevol instant.

El Tribunal de Orden Público va ser creat el 2 de desembre de 1963 amb l'objectiu de jutjar els delictes que alteressin l'ordre públic. Pel franquisme, però, entre els delictes d'ordre públic s'hi inclouen els que coneixem com a *delictes polítics* en el marc d'un règim no democràtic. D'aquesta manera les accions de l'oposició antifranquista que fins aleshores eren jutjats en consell de guerra esdevenien competència del nou tribunal especial; l'antifranquisme, doncs, es va convertir en el punt de mira del TOP. De les xifres de persones processades a finals de la dictadura se'n desprèn el desafiament que suposà l'oposició al règim: 911 el 1971, 506 el 1972, 975 el 1973, 1107 el 1974, 1184 el 1975 i 370 el 1976¹³⁰. El delicte més imputat que afectava als grups de l'esquerra revolucionària i a la resta de l'oposició fou el de *asociaciones ilícitas*, així com tota propaganda (premsa, octavetes, pintades, adhesiu, etc.) generada per aquests igualment constituïa el delicte de propaganda il·legal. En menor mesura el TOP també jutjà a partir

¹³⁰ Del Águila, Juan José: *El TOP. La represión de la libertad (1963-1977)*. Editorial Planeta, 2001, pag.260.

de 1971 a membres de l'esquerra revolucionària acusats de *terrorismo*. Sota aquesta acusació es jutjaven aquells delictes referents a l'alteració de la via pública amb l'exercici de la violència a baixa intensitat: destrossa d'aparadors comercials, trencament de vidres d'entitats financeres, alçament de barricades... La resta de l'activitat jutjada com a *terrorista* i relacionada amb aquells delictes que considerem *de sang* (mort, atemptat, atracament a mà armada, segrest...), sovint estretament lligada a la lluita armada, continuà reservada als Consells de Guerra sota justícia militar d'acord amb el *Decreto sobre rebelión militar, bandidaje y terrorismo* de 1960, tal com així ho demostren els arxiconeguts casos que afectaren al MIL de Salvador Puig Antich – condemnat a pena de mort i executat amb el mètode de garrot vil el 2 de març de 1974, el procés de Burgos contra 16 militants d'ETA a 1970 o les penes de mort contra tres militants del FRAP executades el setembre de 1975.

Durant els gairebé catorze anys d'existència (1963-1977), en el conjunt de l'Estat incoà un total de 22.660 processos i dictà 3798 sentències, de les quals 2839 foren condemnatòries. En el cas de Catalunya van ser processades 1808 sentències afectant a 1697 persones¹³¹ i representant un 20,22% del total de sentències emeses pel TOP. Entre els casos de militància coneguda i que foren processats pel TOP destaca la presència de processats vinculats a CCOO. De les 1032 sentències amb militància coneguda, 423 va pertànyer a Comissions Obreres (41% de total de sentències amb militància coneguda). No queda dubte, doncs, que CCOO representà el desafiament obrer a la dictadura. Molt per darrere, la militància més repetides corresponen al PSUC (148), al PCE (m-1) (69) i al SDEUB (51). A partir de 1972 augmenta considerablement la presència de processats que es vinculen a partits polítics, més que al moviment obrer de Comissions Obreres. Entre els partits polítics és el PSUC qui concentra gran part d'aquests processats, essent indiscutiblement el partit amb més pes a l'antifranquisme català i el partit que patí amb més intensitat i durant més temps la repressió del règim

¹³¹ En aquest total de 1808 sentències es contemplen els catalans d'origen o d'adopció procedents d'altres regions de l'Estat, nascuts a Catalunya però detinguts fora del Principat i les persones residents fora de Catalunya que van ser detingudes en territori català. Descomptades les persones que foren jutjades en més d'una ocasió per aquest tribunal, el resultat és de 1697 persones entre aquelles que foren detingudes en territori català i aquelles que foren detingudes a altres parts de l'Estat però que havien nascut a Catalunya.

franquista. Fins i tot el PSUC ha estat qualificat com el partit de l'antifranquisme¹³²; metafòricament el professor Andreu Mayayo ha escrit que si el PSUC pot considerar-se como el pal de paller de l'antifranquisme, la palla correspon en bona mesura a CCOO¹³³.

Alhora la repressió sobre els partits de l'esquerra radical, nascuts de manera frontal al PSUC, és intensa a partir de la seva irrupció a partir dels setanta si atenem a la quantitat de persones que hi militaven i el nombre de processats que el TOP establí que estaven vinculats a partits com el PCE (i), a la LCR o el MC. Ras i curt: l'esquerra revolucionària patí una intensa acció repressiva per part del TOP, o dit altrament, per part de la dictadura franquista. Si agrupem les sentències dictades pel TOP classificades per tendències ideològiques ens adonarem de la transcendència de l'esquerra revolucionària, i dins d'aquesta, sobretot del maoisme. De totes les organitzacions de l'esquerra marxista radical sorgides a partir de la dècada dels seixanta el PCE (m-l) fou el grup que patí més vehement la repressió de la dictadura franquista com així ho demostra les sentències dictades pel Tribunal de Orden Público (TOP). A escala estatal els grups maoistes van ser objecte de 391 sentències, situant-se a poca distància del primer grup representat pel comunisme del PCE i PSUC amb 410 sentències. Tal com afirma Horacio Roldán *“el movimiento maoísta, tomado en su conjunto, fue, tras el PCE, la tendencia más representativa de la constestación social y política contra el régimen de Franco. Incluso por encima de CCOO y de la propia ETA”*¹³⁴. Tampoc es poden menysprear el total de 101 sentències corresponents al trotskisme. Entre els grups maoistes el que patí amb més vehemència la repressió del TOP fou, amb diferència, el PCE (m-l) amb 209 sentències, seguit pel PCE (i) amb 88, i a continuació el MCE amb 40¹³⁵. En el cas de Catalunya varia lleugerament el comportament: l'esquerra

¹³²Molinero, Carme; Ysàs, Pere: *Els Anys del PSUC: el partit de l'antifranquisme, 1956-1981*. Avenç, 2010.

¹³³ Mayayo Artal, Andreu: pròleg a Tébar Hurtado, Javier (ed.): *Resistencia ordinaria. La militancia y el antifranquismo catalán ante el Tribunal de Orden Público (1963-1977)*. Publicacions de la Universitat de València, 2012, pag.10

¹³⁴ Roldán Barbero, Horacio: *El maoísmo en España y el Tribunal de Orden Público (1964-1976)*. Servicio de Publicaciones de la Universidad de Córdoba, 2010, pag. 15

¹³⁵ Roldán Barbero, Horacio: *El maoísmo en España y el Tribunal de Orden Público (1964-1976)*. Servicio de Publicaciones de la Universidad de Córdoba, 2010, pag.100

revolucionària concentra 192 sentències davant les 183 del conglomerat comunista del PSUC-PCE-JCC; el PCE (ml)-FRAP va ser objecte de 73 d'aquestes sentències, seguit del PCE (i) amb 42 i la LCR amb 30¹³⁶. A Catalunya, a diferència del conjunt estatal, la suma de sentències corresponents a l'esquerra revolucionària és lleugerament superior al PSUC, però a molta distància de CCOO. Sigui com sigui, és innegable la repressió del TOP cap a les organitzacions de l'esquerra revolucionària, fet que demostra “*su papel activo y destacado en el conjunto del antifranquismo*”¹³⁷.

És en aquest punt on ens preguntem el per què d'aquests alts índexs de repressió que afectaren a l'esquerra revolucionària tenint en compte que el total de la militància dels grups estudiats en aquesta recerca no s'equiparà mai quantitativament al PSUC, i en canvi, sí que el nombre de processats davant el TOP de l'esquerra radical superà el bloc comunista format pel PSUC. Les investigacions de l'historiador Pau Casanellas ens ajuden a comprendre els nostres interrogants: els aparells repressius del règim tingueren una especial consideració a l'hora de reprimir les organitzacions revolucionàries. I així ho reconegué a 1976 el director general de seguretat Victor Castro Sanmartín en afirmar que l'esquerra revolucionària *gaudia* d'una “*intolerancia drástica, rabiosa*” en contraposició d'una certa tolerància cap al PSOE i intolerància cap al PCE-PSUC¹³⁸. Igualment, i ja dissolt el TOP, els primers mesos de 1977 i fins a les eleccions legislatives del 15 de juny de 1977 es produí un autèntica persecució fins al punt de ser considerat com un “estat d'excepció selectiu” en ser detingudes durant aquest període un total de 4733 persones, la majoria militants d'organitzacions armades o de l'esquerra revolucionària¹³⁹. En definitiva, aquestes xifres confirmen la transcendència de l'esquerra revolucionària en el conjunt de l'oposició al franquisme.

¹³⁶ En el cas de Catalunya les xifres han estat extretes de AA.VV.: *Institucions i organitzacions*, <http://topcat.ccoo.cat/docs/institucionsiorganitzacions.pdf>, pag. 22-23

¹³⁷ Martínez, Ricard: “A la izquierda de lo posible. Las organizaciones revolucionarias durante el tardofranquismo y más allá”, a Tébar Hurtado, Javier (ed.): *Resistencia ordinaria. La militancia y el antifranquismo catalán ante el Tribunal de Orden Público (1963-1977)*. Publicacions de la Universitat de València, 2012, pag.149

¹³⁸ Casanellas Peñalver, Pau: *Morir matando: el franquismo en crisis ante la violencia política, 1968-1977*. Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona, 2011, pag.359

¹³⁹ Casanellas Peñalver, Pau: *Morir matando: el franquismo en crisis ante la violencia política, 1968-1977*. Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona, 2011, pag.461-462

Com la resta de l'oposició, la repressió obligava a condicionar les expressions públiques dels partits. Propaganda, manifestacions al carrer, butlletins o qualsevol altra manifestació d'aquests partits restava totalment prohibida i perseguida... fins i tot fotografies dels líders revolucionaris: *“En la sección destinada a librería, que se halla en uno de los altillos, se exhiben, fijadas a la pared, frente a la caja registradora, varias fotografías, entre las que figura la del líder comunista chino Mao-Tsé-Tung. La existencia de estas fotografías en el día de la fecha asciende al número de seis y se venden al público al precio de treinta y cinco pesetas. Barcelona, 8 de julio de 1968”*¹⁴⁰.

Una de les alternatives a l'acció de carrer per evitar la repressió van esdevenir les *manifestacions llampec*, concretades en un lloc precís durant un interval de temps molt reduït i amb la participació d'entre trenta i prop d'un centenar de militants. Tots els grups de l'esquerra marxista radical van practicar aquest tipus de manifestacions, a vegades acompanyades de violència i així descrites per la policia: *“Sobre las 20 horas del día 30 de abril, se manifestaron en las inmediaciones de la empresa A.E.G., situada en la calle ctra. de castelar de la ciudad de Tarrasa, de 60 a 70 jóvenes de ambos sexos, durante unos 30 minutos, portando dos pancartas con los siguientes textos: 1º de mayo, una comisión obrera, OT; y por un gobierno obrero y campesino, por la Huegla General, OT, al mismo tiempo que arrojaban gran cantidad de propaganda subversiva (...) firmada por “Comité de Tarrasa de la O. T. (sección española de Liga Internacional de la O.T.) y otros de tamaño folio avalados por “Comité Provincial de la Fracción Bolchevique Leninista y Comité Provincial de la LCR”*¹⁴¹ o bé *“Editados por “Comité Local de la LIGA COMUNISTA organización simpatizante de la IV Internacional, en la mañana de día de la fecha han sido recogidos hojas de propaganda revolucionaria en la Ciudad de Sabadell de estat Unidad, alusivos*

¹⁴⁰ *Fotografías de Mao-Tse-Tung, para la venta al público.* AGCB, AGCB, Gobernadores Civiles, Acciones Contra el Régimen (I), caixa 288.

¹⁴¹ *Nota informativa 6 mayo de 1974.* AGCB, Actividades Contra el Régimen 1973-1975, Dirección General de la Guardia Civil, , caixa 289

*entre otras cosas a los aumentos de precios, contra los despidos, detenciones y sanciones, ante el 1º de Mayo*¹⁴².

La clandestinitat condicionà també l'estructura organitzativa. Totes les formacions marxistes es van veure obligades a enquadrar-se en grups rígids i cohesionats sota la fórmula organitzativa del centralisme democràtic. Aquesta fórmula aplicada en un marc no democràtic comporta l'aïllament, dificulta el debat intern fins a impossibilitar pràcticament un funcionament democràtic, i en general, dificulta la transmissió d'idees amb les altres organitzacions de la mateixa òrbita provocant la dispersió en diferents grups i partits. La clandestinitat obligava a un funcionament hermètic per poder sobreviure i evitar la repressió. L'atomització de l'esquerra revolucionària s'explica també, juntament amb altres raons d'igual o més pes, per la rigidesa organitzativa i l'aïllament dels grups comunistes durant la seva formació als anys seixanta i principis dels setanta sota la dictadura franquista. A Catalunya, doncs, l'esquerra revolucionària s'emmarca dins el context internacional però alhora també s'ha de concebre com un anhel de transformació d'una part de la societat que es veié determinada per les singularitats polítiques i socials de l'Espanya dels anys seixanta i setanta.

3. ELS PARTITS

EL PARTIT DEL TREBALL D'ESPANYA

LA FORMACIÓ DEL PCE(i)

¹⁴²Nota informativa 20 abril 1974. AGCB, Actividades Contra el Régimen 1973-1975, Dirección General de la Guardia Civil, caixa 289

Els anys seixanta van significar un procés de radicalització cap a l'esquerra del ventall de les forces polítiques presents tan a Catalunya com a Espanya, procés que s'accelerà sobretot a partir de 1966. A la primavera de 1967 cristal·litzà dins el panorama polític català una nova formació sorgida arran de les tensions internes del PSUC. És en aquesta situació que cal situar l'origen del Partit Comunista d'Espanya (internacional), que a partir de 1975 donaria nom a les sigles de Partit del Treball d'Espanya (PTE).

Va ser a la universitat –i en el moviment obrer en menor mesura – on esclataren amb més intensitat les faccions internes i els debats en els si de l'esquerra política, esdevenint bressol de noves organitzacions polítiques. Un informe polític redactat pel vicesecretari general del Movimiento sobre la joventut reconeixia la ruptura dels estudiants universitaris amb el franquisme: *“A nivel universitario no hay que hacerse ilusiones, se encuentra bastante distanciado de nuestro sistema político vigente y de los principios ideológicos que lo conforman”*¹⁴³. I enmig d'aquesta ruptura, les opcions de l'esquerra radical foren presents en el si del moviment estudiantil juntament amb l'estratègia comunista del PSUC. La universitat catalana sofrí un procés de radicalització d'ençà els curs 1967 més per la dinàmica interna que no pas *“resultat de la imitació dels processos viscuts en d'altres països, tot i que es veié estimulada pel nou clima polític que s'estava estenent pels campus europeus”*¹⁴⁴, és a dir, la radicalització per part de l'esquerra catalana en el món universitari és anterior als esdeveniments produïts a França durant el maig de 1968.

Contextualment, el període d'escissió que donà lloc al PCE(i) es caracteritzà per un auge de la repressió contra el PSUC i l'antifranquisme en general. Fou aquesta persecució repressiva que afectà al PSUC que *“va crispar els ànims dels militants, particularment entre els sectors més esquerrans, no exclusivament els integrats en*

¹⁴³Nota informativa del vicesecretari General del Movimiento sobre la Juventud. AGCB, Informes y referencias politico-sociales, 1969-1973, caixa 94.

¹⁴⁴Molinero, Carme; Ysàs, Pere: *Els Anys del PSUC: el partit de l'antifranquisme (1956-1981)*. Barcelona: Avenç, 2010, pag.70

l'esquerra radical sinó també alguns dels que militaven al PSUC"¹⁴⁵. La tensió i les divergències sobre el debat ideològic van esclatar arran de donar-se a conèixer la "Declaración de abril" per part del Comitè Executiu del PCE amb Santiago Carrillo al capdavant, convertint-se en el detonant que provocà la ruptura dins el PSUC. Segons l'article, Carrillo advocava per un gran pacte entre partits polítics, inclosos també els sectors anomenats *aperturistes* del franquisme, amb la finalitat d'acabar amb la dictadura i avançar cap a un règim democràtic i de llibertats. La proposta de Carrillo que va mal rebuda pel Comitè d'Estudiants del PSUC: un grup de joves universitaris, encapçalats per "Miguel"¹⁴⁶ s'oposà a la *Declaración de abril*, justificant que es tractava de l'abandonament de la via revolucionària tot adoptant principis que titllava de *revisionistes*. Una vegada expulsat del Comitè Local de Barcelona, "Miguel" convocà una reunió amb representants del Comitè d'Estudiants, el responsable de l'anomenat Sector 3 –Sants, Poble Sec, Zona Franca i Hospitalet– del Comitè Local de Barcelona, Francesc Bonamusa i un militant obrer que tenia la seva plena confiança -Nicolás Sánchez¹⁴⁷ - exposant la disconformitat de la seva expulsió i la urgència de reconstituir el partit davant la deriva de la direcció liderada per Carrillo i López Raimundo. Tots els assistents li feren costat, exceptuant l'universitari Pau Verrié. Aquest fou el nucli inicial

¹⁴⁵ Molinero, Carme; Ysàs, Pere: *Els Anys del PSUC: el partit de l'antifranquisme (1956-1981)*. Barcelona: Avenç, 2010, pag.13

¹⁴⁶ Pseudònim de Manuel Valverde Valseca. Nascut a Valladolid el 1905 als cinquanta emigrà a França per motius laborals. És aquí on entra en contacte amb el Partit Comunista Francès i destacant per la capacitat de lideratge i confrontació. Aquestes aptituds li facilitaren l'ingrés al PCE a França, a l'exili. Una vegada acomiadat del seu lloc de treball a França, és enviat pel partit a Barcelona amb l'objectiu d'integrar-se al PSUC en qualitat de dirigent atesa la dèbil implantació del partit arran de les detencions dels quadres dirigents del PSUC als seixanta i la crisi per les expulsions de Claudín i Semprún. El 1965 Valverde és escollit membre del Comitè Central del PSUC i membre del Comitè de Barcelona, on és el responsable de la relació amb el Comitè d'Estudiants del PSUC. Més endavant la Jefatura Superior de Policia de Barcelona ressenyava el 8 d'octubre de 1977 la seva activitat com a membre del PCE (i), grup homònim que s'havia desvinculat de l'originari PCE (i) a inicis dels setanta prenent el nom de PCE (ista): "Se ha tenido conocimiento de la presencia en Barcelona de MANUEL VALVERDE VALSECA, n/ 16-2-1905, en Valladolid, h/ José y Ana, y con domicilio accidental en la c/Calaf, 46, ático 1ª (domicilio éste de la madre de CRISTINA FERRE AGUSTI, amante del epigrafiado). Este individuo es el Secretario General del PCE (i), que patrocina la vanguardia propagandística de reconocimiento de la R.A.S.D. (República Árabe Saharaui Democrática), prestando total apoyo al F. Polisario. De momento se desconoce la residencia habitual en Barcelona, si bien efectua frecuentes visitas al domicilio indicado anteriormente. Se trata de un elemento sumamente violento y caracterizado como máximo responsable del P.C.E. (i). Su personalismo dentro del mismo es absoluto, hasta tal punto que el Internacional posiblemente dejaría de tener entidad como grupo si este elemento fuera neutralizado. Por otra parte, CRISTINA FARRE AGUSTI, a la que hemos hecho alusión, tiene dos hijos de corta edad, qu en numerosas ocasiones son dejados al cuidado de la madre -HERMINA AGUSTI BARTOLOME. Se ampliará. Barcelona, 8 de octubre de 1977" a *Notas informativas de Jefatura Superior de Policía a partir de agosto de 1977*. AGCB, Gobernadores Civiles, caixa 476.

¹⁴⁷ Martín Ramos, José Luis (Coord.): *Pan, trabajo y libertad. Historia del Partido del Trabajo de España*. El Viejo Topo, 2011, pag.31

que es separà del PSUC i s'aplegà al voltant de la publicació *Unidad*, prenent així el nom de la publicació portaveu del Comitè Local de Barcelona del PSUC. La ruptura va estar caracteritzada pel pes del Comitè d'estudiants i va captar alguns militants obrers – sobretot del sector 3 del PSUC referent a Sants i Zona Franca– i algun intel·lectual¹⁴⁸. Sigui com sigui, la ruptura no va aconseguir l'objectiu de dividir el PSUC en dos ni molt menys prendre el llegat de les seves històriques sigles.

La diferència a partir de la segona meitat dels seixanta respecte a les dècades anteriors serà la irrupció de nous partits minoritaris que provocaran la ruptura del monolitisme present a l'esfera comunista del PCE/PSUC fins aleshores, i alhora, denotant un cert trasbals de l'esquerra cap a l'esquerra radical o extrema esquerra. Un exemple d'aquesta situació és la que descriu la mateixa policia franquista a la de Mataró: “*En la ciudad de Mataró se observan grupos de las diferentes tendencias dentro del Partido Comunista, que si bien hasta el año 1968 pertenecían en su mayoría al comunismo ortodoxo (“carrillismo”) en la actualidad son muy numerosos los que se han desviado hacia la rama “marxista-leninista”, aunque continua existiendo estrecho contacto entre los elementos de ambos grupos o tendencias*”¹⁴⁹.

A les diferències ideològiques causants de la ruptura caldria alhora agregar-hi un fort component de confrontació personal. Tanmateix, aquest personalisme només tingué transcendència i fou l'inici d'un procés col·lectiu de radicalització per les divergències de fons sobre la lluita contra la dictadura franquista¹⁵⁰. La ruptura intentà atreure els dissidents amb la direcció del PSUC o antics expulsats acusats de *claudinisme*. Sigui com sigui, no aconseguí incorporar elements significatius del PSUC; en tot cas sí que comptava amb tots aquells grups dependents del Comitè d'Estudiants com l'Escola Normal. Des de bon principi el sector escindit encapçalat per Manuel Valverde hagué d'admetre el fracàs a l'hora de pretendre aplegar part del PSUC i supplantar la seva

¹⁴⁸ Martín Ramos, José Luis: “Del blau al roig: el camí de la revolta”. *L'Avenç*, nº 170, maig 1993, pag.30-35

¹⁴⁹ *Actividades comunistas en Mataró*. AGCB, caixa 288, Actividades Contra el Régimen 1973-1975,.

¹⁵⁰ Martín Ramos, José Luis (Coord.): *Pan, trabajo y libertad. Historia del Partido del Trabajo de España*. El Viejo Topo, 2011, pag.19

legitimitat. Comptat i debatut, es tractava d'un grup de poques desenes de militants majoritàriament del món universitari, formalitzant-se com a partit amb les sigles de PCE (i) a finals de 1967¹⁵¹ i publicant *Mundo Obrero* d'ençà el mes de gener de 1968. Només en el terreny universitari el grup *Unidad* aconseguí la pretensió de suplantar el PSUC en els primers moments: “*És indubtable que la constitució del grup Unidad va tenir greus conseqüències, atès que es va emportar bona part dels militants universitaris*”¹⁵².

Paral·lelament a l'aparició d'un nou partit que es situava a l'esquerra del PSUC acusant-lo de *revisionista* es produí un procés de radicalització de les organitzacions front i bona part de l'esquerra catalana. La Força Socialista Federal (FSF) emprengué un procés de radicalització que culminà en el desplaçament de la direcció socialista per una nova línia que assumia els principis revolucionaris dels leninisme ja a finals de 1967. De la mateixa manera, en el si del Front Obrer de Catalunya (FOC) es proclama l'aspiració de convertir-se en el partit revolucionari d'avantguarda de la classe obrera, irrompent una crisi interna arran de l'expulsió de la facció definida com a *petitburgesa* durant la celebració de la IV Conferència al juny de 1969¹⁵³. I és que els primers anys d'existència el PCE(i) esdevingué referència i mirall per a les faccions dissidents del PSUC i el FOC; aquest fet només fou un reflex, ja que l'esfondrament del Front Obrer de Catalunya es traduí en la proliferació de diferents organitzacions marxistes (OEC, LCR) que ocuparen un espai similar al del PCE (i) a principis dels setanta. Altrament, la implosió del FOC el 1969 provocà que un bon nombre d'antics militants de les organitzacions front tingueren com a destí el PCE (i). Aquesta és la trajectòria de biografies transcendentals per l'organització com el cas de Manel Gracia -Secretari General del Partit a partir de 1971- o José María Palomas -cap del partit a Catalunya

¹⁵¹ Per bé que l'investigador i sociòleg Guy Hermet afirma a *Les communistes en Espagne: étude d'un mouvement politique clandestine* (Presses de la Fondation Nationale de Sciences Politiques, 1971, pag.84) que la constitució oficial del PCE (i) va tenir lloc els dies 22 i 23 de febrer de 1969 a Lieja (Bèlgica) el grup ja s'estructurà a partir de finals de 1967 i adoptant les sigles de PCE(i).

¹⁵² Molinero, Carme; Ysàs, Pere: *Els anys del PSUC. El partit de l'antifranquisme (1956-1981)*. L'Avenç, 2010, pag. 67

¹⁵³ DDAA: *El Front Obrer de Catalunya*. Fundació Rafael Campalans, Columna, 1994, pag.69

fins al relleu de Gracia- i Juan Domingo Linde, tots ells joves obrers procedents del FOC i vinculats a l'Escola del Clot.

Ideològicament el maoisme es convertirà en el referent que permet estructurar el partit procedent d'*Unidad* després d'un curt període de desorientació teòrica, i alhora convertir-se en una alternativa política que permetia un enfrontament dogmàtic amb el PCE. La policia titllava la propaganda del PCE (i) de comunista *Pro China*, i fins i tot anomena el PCE (i) com a *Partido Comunista Pro China*: “Se adjunta un ejemplar del boletín *EL MUNDO OBRERO ROJO*, órgano del Comité Central del Partido Comunista Pro China, correspondiente al pasado mes de enero, del que han circulado algunos ejemplares en diversas localidades de la provincia”¹⁵⁴. La Revolució Cultural de Mao va engendrar una gran expectativa entre la joventut, no només pel seu radicalisme polític, sinó pel component de revolta generacional contra els adults i contra el vell aparell polític de la URSS, que alhora a l'Estat espanyol i a les democràcies de l'Europa occidental es traduïa contra els partits comunistes tradicionals fidels a l'òrbita moscovita. Políticament s'havia convertit en una forma d'expressió de rebel·lia generacional. A Catalunya i a la resta de l'Estat espanyol entre 1966 i primers dels 70 el model de la República Popular de la Xina va esdevenir atractiu pels joves militants comunistes, però en canvi, no per la vella guàrdia comunista del PSUC/PCE; cap dels membres del comitè central d'aquests partits es va veure atret per la Xina de Mao. En tot cas només l'experiència de Jordi Solé Tura en el període de Bandera Roja

L'eufòria pel creixement continuat i sostingut del partit el 1968 contrastà amb la repressió soferta a partir del primer mes de 1969. El 14 de gener de 1969 foren detinguts bona part de l'organització que havia sorgit de l'Escola Normal de Barcelona: Onofre Janer, Josep Maria Corbella, José Ramos, Teresa Ferran, Antoni Creus, Francesc Roca, Mercè Soteras i Teresa Alabèrnia¹⁵⁵. La notícia quedà eclipsada per l'episodi de l'assalt al rectorat de la Universitat de Barcelona el 17 de gener, promogut pels *Comités de*

¹⁵⁴Nota informativa. Asunto: propaganda comunista ProChina. AGCB, Gobernadores Civiles, Acciones Contra el Régimen (I), caixa 141

¹⁵⁵Martín Ramos, José Luis (Coord.): *Pan, trabajo y libertad. Historia del Partido del Trabajo de España*. El Viejo Topo, 2011, pag.54

Estudiantes Socialistas (CES), i amb el suport de joves del PCE (i), que culminà amb la defenestració d'un bust de Franco del despatx del Rector i la crema d'una bandera espanyola.

Aquella mateixa tarda un grup d'estudiants del PCE (i) va fer esclatar un petit artefacte aprop del Palau de Pedralbes, essent detinguts Miquel Masgrau, Carme Albareda, Monica Maragall, Maria Cristina Llaras Jordana i Joan Ignasi Paul Arzak: “*Sobre las 21,30 horas del día de ayer se ha producido una explosión en el kiosko urinario, situado en la Avda. del Generalísimo, en las inmediaciones del Palacio de Pedralbes*”¹⁵⁶. Tant l'assalt al Rectorat de la Universitat de Barcelona com l'esclat d'un artefacte a la Diagonal de Barcelona el 17 de gener constituïren dues accions dins l'estratègia del PCE(i) anomenada “*organització de la violència*”, definida per la mateixa organització mesos abans.

L'ocupació del Rectorat fou una idea sorgida de la reunió celebrada la nit anterior entre diferents grups estudiantils contraris a les reformes universitàries anunciades pel rector Albaladejo¹⁵⁷. No tots els grups estudiantils eren partidaris d'aquest tipus de manifestacions: per una banda les *Comisiones de Estudiantes Socialistas* (CES), plataforma estudiantil de caràcter anticapitalista i partidària de l'autogestió a la Universitat creada per Universitat Popular (UP)¹⁵⁸ -la branca universitària de la Força Socialista Federal (FSF)¹⁵⁹- i també inicialment amb el suport del FOC tot i que més tard se'n desvinculà, va decidir “*que la única contestación posible ante las “demagogias” de Albaladejo era la violencia, el choque*”¹⁶⁰, i per l'altra “*La Unión de*

¹⁵⁶ *Incendios en la zona universitaria de Pedralbes y detención de cinco estudiantes*. AGCB, Gobernador Civil, Jefatura Superior de Policía, 17 gener de 1969.

¹⁵⁷ “La noche del 16 de enero, dos grupos estudiantiles se reunieron para discutir acaloradamente la posición a adoptar ante la nueva política universitaria anunciada por el rector Albaladejo que se resumía en el slogan de Libertad y diálogo”, *Gaceta Universitaria*, nº134-135, pag.5.

¹⁵⁸ Colomer, Josep Maria: *Els estudiants de Barcelona sota el franquisme*. Editorial Curial, 1978, vol.II, pag.293

¹⁵⁹ *Els moviments universitaris de la postguerra a Barcelona*. Universitat Popular (UP). ABPR, CF 51.24 Mov, pag.1

¹⁶⁰ *Gaceta Universitaria*, nº134-135, pag.5

*Estudiantes Revolucionarios (U.E.R.), por el contrario, juzgó que no era oportuna la violencia*¹⁶¹. Per això mentre els primers – *Comisiones de Estudiantes Socialistas*¹⁶²– juntament amb el suport del PCE (i) convocaven a una gran assemblea al Paranimf de la Universitat, els segons –PSUC i *Unión de Estudiantes Revolucionarios (UER)*, embrió d’OCE-BR– contraprogramaven la xerrada *La función social de la Universitat* a la Facultat d’Econòmiques amb Jordi Solé Tura com a conferenciant.

El dia 17 de gener a les 12 del migdia s’iniciava l’assemblea al Paranimf de la Universitat que tenia com idea original ocupar el Rectorat: *“Es promou com a una de les consignes d’aquell any, que venia del Maig Francès, que eren les ocupacions de càtedres i facultats. Es decideix l’ocupació del Rectorat. La idea era ocupar el Rectorat”*¹⁶³. Fins i tot es van adoptar mètodes de defensa activa preveient l’actuació policial: *“S’esperava una gran repressió policial si ocupàvem el Rectorat. Aquesta vegada vam pensar que havíem de plantar cara. Per això vam fer còctels molotov a casa en Tono i la Carme Albareda (...) i la nit abans el vam anar a provar a Horta, a allà dalt a les boles del Porcioles. Es van anar a provar i vam veure que funcionaven. L’endemà en vam repartir entre la gent”*¹⁶⁴. L’ocupació derivà cap a l’assalt del Rectorat: durant la celebració de l’assemblea es va decidir assembleàriament l’assalt. Allà mateix, amb una corda, es va fer caure el bust de Franco que presidia la sala, i a continuació, els membres de CES i PCE (i) es van dirigir cap al rectorat. Aquests dos

¹⁶¹ *Gaceta Universitaria*, nº134-135, pag.5

¹⁶² Amb la crisi de la Força Socialista Federal a partir de 1968 bona part de les CES van desembocar cap al PCR. El *Partido Comunista Revolucionario (PCR)* va ser fundat entre finals de 1968 i principis de 1969 com a hereu del llegat socialista i revolucionari de la FSF. A partir dels següents mesos s’hi van enquadrar els *Comités de Huelga Estudiantiles* i els *Comités de Huelga Obreros*, coneguts per les seves sigles com a “CHE-CHOS”, fins aleshores a l’òrbita dels *Comités de Estudiantes Socialistas (CES)*, que havien estat fundats per la Força Socialista Federal i el seu grup universitari Universitat Popular (UP) el 1967. Establerts a la Universitat de Barcelona, el PCR era ferm defensor del poder estudiantil, restava influenciat pel maoisme i era partidari de la vaga general revolucionària com a mesura d’insurrecció armada cap a la presa del poder. Dissolt el 1970, bona part dels seus membres intentaren reemprar el seu llegat a través del Partit Comunista Proletari (PCP), grup encara més extremista i precursor d’activitats violentes contra els que consideraven revisionistes, principalment el PSUC i els catedràtics d’ideologia progressista en considerar-los responsables d’apagar la consciència revolucionària del moviment estudiantil.

¹⁶³ Entrevista a Joan Tàsias

¹⁶⁴ Entrevista a Joan Tàsias

grups executors -en total una cinquantena de membres entre els dos grups, amb majoria dels CES- van ser els que van pujar fins al despatx del rector¹⁶⁵. Una vegada forçada la porta, es va fer fora a empentes el rector Albaladejo i immediatament van obrir la finestra del rectorat que donava al carrer per llençar-hi el bust de Franco, retirar la bandera espanyola i s'hi hissà una bandera roja¹⁶⁶, així com es requisà tot allò que podia ser d'interès: “*Jo personalment mateix vaig fumar durant dos dies del tabac del despatx del rector, fins i tot el tabac li vam fotre!*”¹⁶⁷.

Els incidents universitaris de Barcelona juntament amb les protestes per la mort del jove Enrique Ruano el mateix 20 de gener de 1969 en caure del pati interior d'un edifici on l'havia traslladat la policia es saldaren amb la declaració d'Estat d'excepció a tot el país a partir del 24 de gener i durant tres mesos. Com a conseqüència de la declaració d'Estat d'excepció es dugueren a terme detencions en massa a tot el territori: la mateixa nit del 24 de gener en què fou declarat l'estat d'excepció la policia visità els domicilis d'uns quaranta estudiants de la Universitat de Barcelona. Els detinguts afectaren especialment al PSUC i Comissions Obreres, i en menor mesura, contradictòriament, als grups de l'esquerra marxista radical i als grupuscles que protagonitzaren l'assalt al Rectorat. Transcorreguts aquestes tres mesos, continuaven detingudes 729 persones “*de les quals només 301 eren estudiants*”¹⁶⁸. El cas d'un informe elaborat per la Jefatura Superior de Policia de Barcelona¹⁶⁹ durant l'Estat d'excepció per a procedir a la detenció d'antifranquistes n'és la prova més fefaent: la majoria de persones que figuren a la llista qualificats com a “*comunista*” pertanyen al PSUC o a CCOO, denotant l'estat incipient de l'esquerra marxista radical a 1969. A la llista sí que hi figuren militants del PCE(i), com Antoni Albareda Tiana, Teresa Alabèrnia, José Miguel Roa López, Antoni Creus,

¹⁶⁵Entrevista a Joan Tàsias

¹⁶⁶Colomer, Josep Maria: *Els estudiants de Barcelona sota el franquisme*. Editorial Curial, 1978, vol.I, pag.30

¹⁶⁷Entrevista a Joan Tàsias

¹⁶⁸Molinero, Carme; Ysàs, Pere: *Els anys del PSUC. El partit de l'antifranquisme (1956-1981)*. L'Avenç, 2010, pag.80

¹⁶⁹*Relación de personas más destacadas por sus antecedentes y actividades contra el Régimen*. AGCB, notas sobre la situación político-social en Cataluña, caixa 189. Veure ANNEX.2

Cristina Llaras Jordana, Paul Arzak i altres, demostrant així la preeminència del PCE (i) a l'espai situat a l'esquerra del PSUC. De fet, com a membres del que anomenem extrema esquerra hi figuren Jordi Solé Tura, aleshores com a líder de Organització Comunista d'Espanya (Bandera Roja) i professor de dret a la Universitat de Barcelona. El nom a la llista segurament se'l guanyà a pols pel seu passat com a membre del PSUC i la participació a la Caputxinada de 1966 més que per l'activitat a Bandera Roja. Sigui com sigui, fou el PSUC qui sortí més damnificat de l'estat d'excepció de 1969 en comparació als detinguts de l'esquerra radical.

Els informes de la Jefatura Superior de Policia de Barcelona sobre l'assalt del Rectorat impliquen –encertadament– a membres del PCE (i), com el jove estudiant de la UB Antoni Albareda: “*Estudiaba Ciencias Económicas en esta Ciudad y se destacó como activista, suponiéndose hubiera participado en el asalto al Rectorado de esta Universidad*”¹⁷⁰. De fet, durant l'estat d'excepció foren detinguts els estudiants del PCE (i) Joaquim Berenguer, Antoni Albereda, Frederic Sánchez, Carme Perramon i Miquel Inglés¹⁷¹. Antoni Albareda, “Tono”, fou detingut per la Guàrdia Civil i entregat a disposició de la autoritat militar el 31 de maig de 1969. Jutjat en Consell de Guerra el 26 de juny del mateix any, fou acusat de “*pertenecer al titulado Partido Comunista de España (internacional) y haber participado en atracos a mano armada*”¹⁷², i condemnat a 23 anys de reclusió major, juntament amb els també militants del PCE(i) Miquel Inglés Pedrero, i Frederic Sánchez Juliach, pèrit industrial i estudiant de ciències exactes, respectivament. Una vegada empresonats tots tres foren els impulsors d'una vaga de fam a la presó Model de Barcelona: “*La huelga, como ya se dijo en Nota del pasado 18 del corriente, fué iniciada a instigación de los penados Antonio Albareda*

¹⁷⁰*Huelga de hambre en la cárcel modelo de Barcelona*. AGCB, gobernadores civiles, actividades anti-régimen de las centrales sindicales y del PSUC en la provincia de Barcelona, caixa 237, 21 de març de 1970.

¹⁷¹Colomer, Josep Maria: *Els estudiants de Barcelona sota el franquisme*. Editorial Curial, 1978, vol.I, pag.34

¹⁷²*Huelga de hambre en la cárcel modelo de Barcelona*. AGCB, gobernadores civiles, actividades anti-régimen de las centrales sindicales y del PSUC en la provincia de Barcelona, caixa 237, 21 de març de 1970

*Tiana, Miguel Ingles Pedrero y Federico Sánchez Juliach*¹⁷³, sumant-s'hi més tard altres presos polítics, entre els quals el també militant del PCE (i) Joaquim Berenguer Claria, que es perllongà almenys fins a finals de març de 1970: “*Se mantienen, en el día de hoy, en huelga de hambre los reclusos José Sánchez Vílchez; Jerónimo Vázquez Rey, Andrés Martínez Ojeda, Antonio Plata Palma, Joaquín Berenguer Claria, Jose María Montagut Freixa y Eduardo Butragueño Cerviño, habiendo cesado en la misma Andrés Ruiz Millan; pero, se sumó a ella Antonio Ruiz López*”¹⁷⁴.

Durant els primers anys (1968-1971) l'activitat es centrava en el repartiment de propaganda en els principals nuclis d'actuació, ja fos a la fàbrica, al barri o la universitat: “*A las 6 horas de hoy, por funcionarios de la dotación de un coche radio-patrulla, han sido recogidas en la Avenida de José Antonio, a la altura de la empresa Hispano-Olivetti, una 2000 hojas. Dichas hojas se titulaban “La lucha de clases es el motor de la Historia”. Van firmadas por el Comité Regional del Partido Comunista de España (internacional) y fechadas en enero de 1970*”¹⁷⁵. El *modus operandi* comú en tots aquestes actuacions clandestines era el següent: “*Según noticias obtenidas, dichas hojas fueros arrojadas desde un coche Renault 4-L, ocupado por tres jóvenes, que precedía a un grupo de 15 ó 20 jovenzuelos que iban gritando y portaban algunas pancartas, disolviéndose a los pocos instantes esta manifestación*”¹⁷⁶. Aquesta documentació policial posa de manifest també que els manifestants eren

¹⁷³*Huelga de hambre en la cárcel modelo de Barcelona*. AGCB, gobernadores civiles, actividades anti-régimen de las centrales sindicales y del PSUC en la provincia de Barcelona, caixa 237, 21 de març de 1970.

¹⁷⁴*Huelga de hambre en la cárcel modelo de Barcelona*. AGCB, gobernadores civiles, actividades anti-régimen de las centrales sindicales y del PSUC en la provincia de Barcelona, caixa 237, 21 de març de 1970.

¹⁷⁵*Nota informativa. Asunto: propaganda subversiva*. AGCB, Gobernadores Civiles, Acciones Contra el Régimen (I), caixa 141

¹⁷⁶*Nota informativa. Asunto: manifestación relámpago y difusión de propaganda subversiva*. AGCB, Gobernadores Civiles, Acciones Contra el Régimen (I), caixa 302.

majoritàriament joves que rondaven els vint anys: “*Los manifestantes, que eran jóvenes de ambos sexos, de edad inferior a los 20 años*”¹⁷⁷.

Les activitats propagandístiques augmentaren d'intensitat a partir de 1971 amb l'anomenada estratègia *organització de la violència*. Una manifestació del 6 de febrer de 1971 que transcorregué entre la Rambla del Carmel i el Passeig Maragall de Barcelona finalitzà amb l'atac a un cotxe de policia mitjançant un còctel molotov. El resultat fou l'incendi del cotxe patrulla tot causant ferides als quatre policies que ocupaven el vehicle¹⁷⁸. No fou la única ocasió. Les manifestacions al carrer protagonitzades pel PCE(i) sovint comportaren el llançament de còctels molotov i la destrucció del mobiliari urbà amb pals de fusta o ferro: “*Se tiene conocimiento en este Servicio que a las 20'15 horas de ayer unas doscientas personas, portando dos pancartas con la hoz y el martillo y profiriendo gritos de Franco Asesino y Guardia Civil y Policia pistolero a sueldo, se manifestaron en Hospitalet de Llobregat (...) avalada por el Comité Local del Partido Comunista de España (internacional), arrojaron sobre la calzada abundante propoganda subversiva y cuatro botellas de líquido inflamable que al explotar no causaron daños alguno (...) Se ha sabido que la Policia Gubernativa se hizo cargo de un coche SEAT-950, cuya matrícula y propietario se desconoce, en cuyo interior fueron halladas 5 botellas de líquido inflamable. Barcelona 17 de marzo de 1972*”¹⁷⁹.

En aquesta etapa el partit sofrí el cop més dur de la seva curta trajectòria fins al moment: la detenció del Comitè Regional de Catalunya, així com l'aparell de propaganda i la direcció de la branca juvenil els dies 23 i 24 d'abril de 1971: “*La*

¹⁷⁷Nota informativo. Asunto: manifestación relámpago con banderas y lanzamiento de propangada. AGCB, Gobernadores Civiles, Acciones Contra el Régimen (I), caixa 141.

¹⁷⁸Martín Ramos, José Luis (Coord.): *Pan, trabajo y libertad. Historia del Partido del Trabajo de España*. El Viejo Topo, 2011, pag.68

¹⁷⁹Nota informativa. Asunto: manifestación en Hospitalet de Llobregat con lanzamiento de propaganda subversiva y 4 botellas de líquido inflamable. AGCB, Gobernadores Civiles, Acciones Contra el Régimen (I), caixa 141.

Jefatura Superior de Policía de Barcelona ha dado a conocer la siguiente nota: En el día de ayer fueron puestos a disposición de la autoridad judicial, que ordenó su ingreso a prisión, los detenidos con motivo de la desarticulación del Comité Regional del Partido Comunista de España (Internacional), Alberto Barreda Pinos, Rosaura Martínez Guerrero, Ricardo Clarés Busquets, José Fera Luna, José Pablo Ferrándiz Blas, María Isabel Ferrándiz Blas, Antonio Quintana Pérez, José María Calvet Romani, Rafel Villa Vea-Murguía, Jorge Enrique Curto Mila, Pedro Nolla Bernardo, Luis Adolfo González Gutiérrez, José María Palomas Santamaría, Tomás González Pardo, Ramón Caballero Delgado, Eduardo López Aguilar y Juana Romero Vázquez. Implicados en la misma organización clandestina, se encontraban en prisión José Miguel Roa López y Miguel Jiménez Hinojosa, este último en la enfermería de dicho establecimiento penitenciario, casi totalmente restablecido de las lesiones que se produjo al arrojarse desde una ventana del lugar de su detención, después de agredar a los inspectores que procedían a la misma. En la prisión de mujeres fueron internadas, al día siguiente de su detención, Eulalia Lledó Cunill y María Dolores Viladrich.¹⁸⁰

L'únic membre de Comitè Regional que aconseguí evitar la detenció fou Manel Gracia: els dies 23 i 24 d'abril estava de baixa laboral i la policia era sabedora del seu lloc de treball a la fàbrica Ossa, però desconeixia la seva residència habitual. Després d'aquesta detenció massiva, Manuel Gracia es féu amb la secretaria del partit a Catalunya amb un Comitè Regional totalment renovat

L'operació policial contra la direcció del PCE (i) a Catalunya obrí el debat i tota mena de sospites sobre l'autoria i culpabilitat entre els mateixos membres del partit. Entre els detinguts, Rosaura Martínez i Ricard Clares van impulsar una nova formació: el "*Partit Comunista d'Espanya (Internacional)-linia proletària*"¹⁸¹, grup marginal que es perllongà en la il·legalitat fins als anys vuitanta¹⁸². La conseqüència més sagnant d'aquest episodi fou l'assassinat de Juan Guerrero Escavia: el seu cos mort a trets fou

¹⁸⁰ "Sobre la detención de un grupo de comunistas". ABC, 28 de maig de 1971, pag.51-52

¹⁸¹ Amb el canvi de nom del PCE(i) per PTE a 1975, el PCE(i)l-p recuperà les sigles de PCE(i).

¹⁸² Els informes policials denoten la situació d'il·legalitat del partit. És el cas del seu secretari general, Manuel Valverde, controlat per la Brigada Regional de Informació de la Jefatura Superior de Policía de Barcelona a l'octubre de 1977. Al text de la nota a peu de pàgina nº143 es pot observar el control policial efectuat sobre Manuel Valverde en data de 8 d'octubre de 1977 a la fitxa *Asunto: Manuel Valverde Valseca*, AGCB, Jefatura Superior de Barcelona, Gobernadores Civiles, caixa 476, nº 7295.

trobat a Sant Fost de Capcentelles (Vallès Oriental) el 13 de juny de 1971. Tanmateix, no es tractà d'un cas de sectarisme polític, sinó d'infiltració policial. Guerrero, d'origen asturià, fou militant del PCE i detingut el 1963. En obtenir la llibertat es féu agent a càrrec del comissari Claudio Ramos, cap de la Brigada Politico-Social d'Oviedo. A 1969 arriba per primera vegada a Catalunya on es convertí en responsable de propaganda del Comitè Regional del PCE(i) el 1971, just poc abans de la detenció massiva de la direcció del partit a Catalunya. Segons sembla, Guerrero va ser executat “*como represalia a su continuada infiltración*”¹⁸³. Entre grups de l'esquerra marxista radical desconexem a dia d'avui experiències concretes de sectarisme que comportaren l'aniquilació física de militants. Contràriament sí que hem pogut documentar –mercès al informes policials elaborats mitjançant la infiltració en aquests grups– exemples d'altre violència: “*Elementos del Partido Comunista Proletario, han manifestado a un confidente, que posiblemente la semana próxima, cometan algún sabotaje contra dos automóviles propiedad de elementos socialistas, que combaten al grupo comunista proletario*”¹⁸⁴¹⁸⁵. De totes maneres, és evident que els grups de l'esquerra marxista radical destil·laven grans dosis de sectarisme a inicis dels setanta, i així ho reconeixen els protagonistes del període, justificat amb la cerca de la puresa dogmàtic del marxisme i per la contínua repressió policial: “*Quienes militábamos en el PCE(i) de los primeros setenta éramos extremadamente sectarios dentro de un clima general de sectarismo que afectaba a casi todas las organizaciones a la izquierda del PCE y que se acentuaba con las oleadas represivas que periódicamente descargaba el régimen. Una “clandestinitis” llevada al paradoxismo impedía realizar un auténtico trabajo de masas*

¹⁸³Martín Ramos, José Luis (Coord.): *Pan, trabajo y libertad. Historia del Partido del Trabajo de España*. El Viejo Topo, 2011, pag.71

¹⁸⁴ AGCB, Actividades Contra el Régimen (III), 1971, caixa 140, 20 gener de 1971.

¹⁸⁵Per “Grupo Comunista Proletario” fa referència al Partido Comunista Proletario. El PCP era un grupuscle format a Barcelona a l'estiu de 1970 que recollia part del llegat del Partido Comunista Revolucionario (PCR), partit que havia estat fundat el 1968 a la Universitat de Barcelona i ferm defensor del poder estudiantil, d'influència maoista i partidaris de la vaga general revolucionària com a mesura d'insurrecció armada cap a la presa del poder. El PCR destacà pel seu front estudiantil (Comités de Huelga Estudiantiles) i el front obrer (Comités de Huelga Obreros), coneguts per les seves sigles com a “CHE-CHOS”, a qui sovint han mal atribuït l'assalt al Rectorat de la Universitat de Barcelona, ja que va ser obra de militants dels Comitès de Estudiantes Socialistas (CES) amb el suport de joves del PCE(i). Per la seva banda, el PCP destacà per organitzar-se a través de milícies cometent accions violentes principalment a les universitats. El seu lema era “*palo al lacayo*”. En ser detinguts part dels seus membres al febrer de 1971, el grup es va dissoldre.

lo que, en la práctica y salvo contadas excepciones, se traducían en ir la cola de las iniciativas del PCE para intentar “enrojecerles”¹⁸⁶.

PRINCIPIOS IDEOLÓGICOS. EL CONGRESO DE CONSTITUCIÓN 1973: L'ESTRATÈGIA DEL FRONT POPULAR ANTIFEIXISTA

El PTE es declarava marxista-leninista i tenia com a finalitat la instauració del socialisme a través de la presa del poder per part dels treballadors: “*El Partit del Treball d’Espanya és un partit polític proletari. El programa fonamental del Partit del Treball d’Espanya consisteix en derrocar el poder de la burgesia i totes les altres classes explotadores i substituir la dictadura de la burgesia per la dictadura del proletariat. El Partit del Treball d’Espanya ha de defensar la ideologia marxista-leninista dels qui l’ataquen i prostitueixen, i recollir la tradició revolucionària del gloriós Partit Comunista d’Espanya que presidí el gran dirigent José Díaz.*”¹⁸⁷ La definició ideològica de marxisme-leninisme es concebia en el sentit més pur del terme leninista: la revolució no es fa, la revolució s’organitza. Els referents eren Marx, Engels, Lenin, Stalin i Mao, que es consideraven tots ells hereus del pensament marxista revolucionari. Dins de la família comunista es situaven dins l’òrbita maoísta: “*No vam renegar mai d’Stalin, i érem bastant maoistes*”¹⁸⁸. A diferència d’altres grups de l’esquerra revolucionària no es pot afirmar el mateix d’altres referents revolucionaris com Che Guevara o el Partit del Treball d’Albània¹⁸⁹ i per això la referència ideològica del PCE(i) era autodefinida com *marxisme-leninisme pensament mao-tsetung*.

¹⁸⁶ Errejón, José Antonio: “El Partido del Trabajo de España”. *Viento Sur*, nº114, març 2011, pag. 79-86

¹⁸⁷ *Estatuts del Partit del Treball d’Espanya*. Comitè Nacional de Catalunya del PTE, 1973, pag.14

¹⁸⁸ Entrevista a Manel Gracia

¹⁸⁹ Qui sí tenia contactes amb el PT d’Albània fou el PCE(m-l). En tot cas aquest partit també s’erigí pel PCX com el partit revolucionari d’Espanya.

Després de la segona gran detenció que minvà el PCE (i) es plantejà la seva refundació. Es formà un nou Comitè Regional - format per Manel Gracia (Secretari General), José Antonio Morales, Joan Mayoral, Emili Teixidor, José Maria Gordillo i Vicente Bagán- amb la finalitat de reforçar el partit i preparar un Congrés de Constitució per marcar les noves línies del partit. Manel Gracia fou l'encarregat de preparar i coordinar la celebració d'aquest congrés, per la qual cosa renuncià a formar part del Comitè Regional de Catalunya a canvi de dedicar-se a l'aparell estatal. En conseqüència, Joan Mayoral passà a ocupar la secretaria del partit.

El debat precongressual no estigué exempt de discussió sobre la línia estratègica a adoptar. El 1972 un nucli intern del partit temptà la via armada propugnant crear un front armat del partit contrari a la línia de masses, amb esperit avantguardista i de no integració als organismes de lluita antifranquista transversals com CCOO o l'Assemblea de Catalunya. Contràriament la línia majoritària que s'imposà en el debat intern defensava que calia una línia de masses i que era necessària una etapa intermèdia entre la dictadura franquista i la instauració del socialisme. Era necessari, doncs, unir a les masses contra el franquisme sota la iniciativa del proletariat per tal de restar protagonisme a la burgesia. Una vegada assolit aquest plantejament calia derrocar el franquisme, destruir l'estat feixista i constituir un govern provisional encarregat d'endegar profundes reformes. *“Aquest era el nostre plantejament, i el que va guanyar el congrés de 1973”*¹⁹⁰ i que cristal·litzà en la estratègia del Front Popular i la proclamació d'una República Democràtica com a període d'avantsala al socialisme. Aquesta fou la estratègia que desenvolupà el Congrés de Constitució i que resseguí ideològicament fins pràcticament a la seva dissolució el 1980.

En el Congrés de Constitució celebrat a l'abril de 1973 definí les línies estratègiques del PCE (i) per tal de derrocar la dictadura i establir un règim de caràcter democràtic; aquesta estratègia es va confirmar posteriorment en el III ple del Comitè Central d'un any més tard així com en la I Conferència del PCE (i) de març de 1975. El Congrés transcendeix perquè el partit adoptarà el que anomenarà “línia de masses”. Aquesta

¹⁹⁰ Entrevista a Manel Gracia.

assenyala que la tasca més immediat és el derrocament de la dictadura franquista, imperant la necessitat de fer una defensa decidida de la democràcia i les llibertats, entenent que dinamitza les lluites socials i en cap cas representa l'abandonament de la revolució. Per això a partir del congrés de 1973 defensarà una nova política d'aliances de tota l'oposició contra la dictadura a través d'un front popular finalment materialitzat en un govern provisional de caràcter revolucionari. El programa d'aquest front popular es limitaria a la instauració d'una democràcia parlamentària. Aquest escenari del PCE (i) no dista de les posicions del PSUC concretat en el conegut com a "Pacte per la Llibertat", de la mateixa manera que el govern provisional estaria format per tots aquells sectors no identificats amb el franquisme¹⁹¹. Per això l'últim apartat de l'informe al II Ple ampliat del Comitè Central del PSUC celebrat al juliol-agost de 1974 es congratulava que *"el PCE (i) ha fet certes correccions als seus plantejaments polítics que comporten un apropament als nostres, i ha moderat en la seva propaganda el llenguatge insultant que feia servir en referir-se al PCE i al PSUC"*¹⁹².

La resolució de la situació internacional pràcticament restava inalterat respecte els anys anteriors. D'una banda s'apuntava a l'imperialisme capitalista del Estats Units d'Amèrica com un enemic dels tots el pobles, i de l'altra, assumia la degeneració socialista de la Unió Soviètica: *"El PCUS a partir del XX Congreso, tergiversando y abandonando los justos principios marxistas-leninistas, rompiendo los acuerdos de las Conferencias de Moscú de los años 1957-1960, ha dado pasos efectivos en la restauración del capitalismo en la URSS, frenando la lucha revolucionaria del proletariado y las masas populares"*¹⁹³. En canvi situa la República Popular de Xina com el nou model i mirall socialista a seguir: *"La Revolución Cultural China ha supuesto el fortalecimiento de la Dictadura del Proletariado en aquel país, consiguiendo espectaculares éxitos en todos los terrenos de la Revolución Socialista,*

¹⁹¹Sans, Joel:*L'últim esclat. Esquerra revolucionària, moviment obrer i canvi polític a Catalunya (1975-1979)*. Treball final de Màster, UAB, inèdit, 2012, pag.37

¹⁹² "El paper dels comunistes. Juliol-agost 1974. Últim apartat de l'informe al II Ple ampliat del CC del PSUC", a López Raimundo, Gregorio: *Escrits. Cinquanta anys d'acció, 1937-1988*. Ajuntament de Barcelona, Centre d'Història Contemporània de Catalunya i Nous Horitzons, pag.99.

¹⁹³ *Congreso de Constitución. Resoluciones de la línea política. PCE(i)*. <http://www.pte-jgre.com>. <http://dl.dropboxusercontent.com/u/16468358/archivo/Documentos/PCE%28i%29%20Org%20Cent/Resoluciones%20Congreso%20de%20Constitucion.pdf>. Març 1973, pag.1

*ideològic, polític i econòmic, aportando un enorme caudal de experiencia para el proletariado y todos los pueblos del mundo*¹⁹⁴. Pel PCE (i) la URSS esdevé una potència imperialista que disputa amb Estats Units la hegemonia mundial. Davant aquests dos blocs imperialistes, el partit destaca un pol revolucionari liderat per la Xina de Mao juntament amb països comunistes com Albània, Corea del Nord o Vietnam, formant així l'avantguarda del moviment comunista mundial i capdavanters de la lluita contra l'imperialisme i en defensa de la llibertat dels pobles oprimits.

L'anàlisi de la situació espanyola afirmava que el franquisme era i havia estat en tot moment una dictadura feixista al servei del capitalisme: *“Bajo las condiciones de dominación fascista y gracias a la superexplotación y expoliación de la clase obrera y las masas trabajadoras, se ha continuado en España el desarrollo capitalista, prosiguiendo la concentración monopolista en todas las ramas de la producción”*¹⁹⁵. A l'hora de definir aquest Estat feixista afegia, a més, que es tractava d'una manifestació de terrorisme d'Estat: *“El fascismo es la forma de Estado terrorista que actúa abierta y descaradamente contra el pueblo”*¹⁹⁶. Ras i curt: segons l'anàlisi del PCE (i), el franquisme era un règim feixista, i per extensió, també terrorista.

Aquesta realitat política havia enfortit la ja existent vella oligarquia, a qui atorgava la culpabilitat del sotmetiment a la misèria i l'analfabetisme de les masses treballadores de la ciutat i del camp. Precisament en la dissecció de la societat espanyola, el PCE(i) conclouïa que el proletariat era la classe més nombrosa i de tall antifeixista. Aquesta es situava com a força hegemònica i qui havia de protagonitzar la lluita revolucionària: *“La contradicción principal en los países de capitalismo monopolista como el nuestro, es la existente entre la burguesía y el proletariado; para resolverla totalmente en favor de este último es preciso realizar la revolución proletaria e instaurar el Estado de Dictadura del Proletariado bajo cualquiera de sus formas”*¹⁹⁷. El 1973, per tant, el PCE

¹⁹⁴ Congreso de Constitución. Resoluciones de la línea política. PCE(i), op.cit., pag.1

¹⁹⁵ Congreso de Constitución. Resoluciones de la línea política. PCE(i), op.cit pag.2

¹⁹⁶ Propuesta a todos los demás partidos y organizaciones antifascistas que participan en la Asamblea de Cataluña. <http://www.pt-e-jgre.com/archivo/archivodocumentos.html>. pag. 4

¹⁹⁷ Congreso de Constitución. Resoluciones de la línea política. PCE(i), op.cit, pag.4

(i) descartava vies pacífiques cap al socialisme: la dictadura del proletariat s'iniciava amb la destrucció violenta de l'aparell estatal burgès. A diferència d'altres organitzacions de l'esquerra revolucionària el PCE (i) no contemplava que es tractés d'una lluita per l'alliberament nacional, ja que en cap cas Espanya esdevenia una colònia nord-americana, sinó que situava l'imperialisme *ianquic* com un aliat del règim franquista.

Una vegada elaborat l'anàlisi de la realitat establia els passos a seguir en la lluita contra la dictadura i l'imperialisme: “*La tarea más inmediata y más candente consiste en derrocar y liquidar a la reacción fascista*”¹⁹⁸. L'enderrocament de la dictadura i la fi de la influència nord-americana sobre la economia es situaven en primera instància com a conquestes més immediates. Conseqüentment, aconseguir aquestes dues fites comportaria segons els esquemes del PCE(i) la consecució de llibertats democràtiques, concebudes aquestes com a primer gran objectiu a assolir.

Per enderrocar el franquisme i conquerir les llibertats més elementals calia la unitat de la classe obrera i l'aliança amb altres sectors; segons el PCE(i) el proletariat no era suficient per vèncer en aquesta batalla, i per això cerca el suport a “*a todas la clases y capas antifascistas y antiimperialistas*”, “*al mayor número de clases y capas interesadas en la liquidación del fascismo y el control imperialista con la clase obrera como fuerza básica y dirigente*”¹⁹⁹. Aquest Front Antifeixista que defensava el PCE (i) – i més tard PTE- era entès com una aliança interclassista de tots els partits obrers i partits democràtics que s'oposessin a la dictadura, així com en personalitats independents i progressistes que tinguessin com a finalitat posar fi a la dictadura i instaurar un marc de llibertats democràtiques. Una carta enviada el 9 de setembre de 1974 al Comitè Central del PCE posava de manifest que l'aliança amb el partit de Santiago Carrillo era fonamental per engendrar aquesta política basada en el Front Antifeixista. El contingut de la carta pretenia establir converses formals amb el PCE amb la finalitat política de derrocar el règim de Franco: “*En cumplimiento de las tareas*

¹⁹⁸ Congreso de Constitución. Resoluciones de la línea política. PCE(i), op.cit, pag.5

¹⁹⁹ Congreso de Constitución. Resoluciones de la línea política. PCE(i), op.cit, pag.5

encomendadas per nuestro Congreso de Constitución, en el sentido de buscar la unidad con el máximo de fuerzas susceptibles de enfrentarse a la dictadura fascista para materializar su derrocamiento, y dada la especial importancia que a nuestro modo de ver resta en este sentido el P.C. de E., queremos poner en vuestro conocimiento nuestro deseo de entablar conversaciones entre nuestras direcciones”²⁰⁰.

Programàticament aquest Front Antifeixista contenia una àmplia instauració de llibertats democràtiques, una amnistia general i immediata pels presos polítics, la tornada dels exiliats i la convocatòria d’unes eleccions lliures, així com també:

- *“Desarticulación de las organizaciones y de todo el aparato burocrático y represivo fascista*
- *Anular los tratados y acuerdos con los EEUU*
- *Aplicar las medidas que sean necesarias para privar a la reacción fascista de su base económica*
- *Medidas para mejorar las condiciones de vida en las masas trabajadoras de la ciudad y el campo*
- *Independencia para el Sahara Occidental y devolución de Ceuta y Melilla a Marruecos²⁰¹”*

Una etapa intermèdia sota un Govern Provisional amb la participació de totes les organitzacions democràtiques era qui havia d’assegurar la transició cap al procés constituent. Les tasques d’aquest govern eren les següents:

²⁰⁰Al Comité Central del Partido Comunista de España. AHPCE, caixa 159, carpeta 4.1.

²⁰¹Congreso de Constitución. Resoluciones de la línea política. PCE(i),op.cit, pag.6

- *“sea organo de la revolución popular*
- *cumpla el programa de Frente Popular antes descrito*
- *sancione el armamento general del pueblo*
- *tome las medidas necesarias para un control efectivo de la economía*
- *Gobierno Provisional que convoque y garantice la realización de unas elecciones libres que decidan la futura Constitución y forma de gobierno.*²⁰²”

Una vegada convocades les eleccions lliures aquest Govern Provisional es dissoldria i la nova sobirania popular residiria en els representants lliurement elegits a les eleccions. A diferència dels altres organismes unitaris (Assemblea de Catalunya o la futura Junta Democràtica) el Front Antifeixista ideat pel PCE (i) i posteriorment ja sota les sigles de PTE contemplava el dret a l'autodeterminació dels pobles, un referèndum per escollir la forma de l'Estat, la dissolució de l'aparell repressiu del franquisme i la depuració de totes aquelles persones implicades en la dictadura; aquests eren precisament punts que compartien tots els grups de l'esquerra marxista radical i que, en canvi, no es contemplava en els programes d'altres grups de l'esquerra com el PSUC o els partits socialistes que finalment confluïren al PSC.

Catalunya, Euskadi i Galícia eren concebudes cadascuna d'elles com una nació²⁰³, considerant-les subjectes d'una situació d'opressió nacional: *“En cuanto al problema nacional de Cataluña, hay una serie de cuestiones que tenemos completamente claras, como son: que lo fundamental en estos momentos es luchar por acabar con la opresión nacional, devolviendo al pueblo su derecho inalienable para ejercer la autodeterminación, y que esto sólo será posible uniendo todo el pueblo para derrocar al fascismo”*²⁰⁴. Des dels orígens el partit va defensar com un dret inalienable

²⁰² Congreso de Constitución. Resoluciones de la línea política. PCE(i), op.cit, pag.6

²⁰³“Los comunistas apoyamos la libre autodeterminación de las nacionalidades de Cataluña, Euzkadi y Galicia, es decir, el deseo expresado libremente por ellas” a Congreso de Constitución. Resoluciones de la línea política. PCE(i), op.cit, pag.8

²⁰⁴ Congreso de Constitución. Resoluciones de la línea política. PCE(i) op.cit , pag.8

l'autodeterminació, és a dir, a expressar lliure i democràticament el seu futur i la relació amb la resta de l'Estat espanyol. Aquesta lluita per posar fi a la opressió nacional durant la dictadura s'inseria dins la lluita per derrocar el feixisme i posteriorment com un dret democràtic a exercir dins un marc legal de drets i llibertats, defensant el federalisme com a model d'organització territorial entre els diferents pobles de l'Estat espanyol en experiències concretes com la Constitució de 1978 o els Estatuts d'Autonomia.

Finalment el Congrés de Constitució elegí el Comitè Executiu i n'estructurà les seves competències. Eladio García Castro fou nomenat Secretari General per unanimitat; Manuel Armenta s'encarregà de l'aparell del partit des de la posició de Secretari d'Organització i responsable de Moviment Obrer i Finances; Nazario Aguado dirigí la publicació del partit Mundo Obrero Rojo i les relacions exteriors; José Luis Molano s'encarregava de les secció juvenil i finalment Manel Gracia com a responsable de la política territorial. A nivell de Catalunya, el novembre de 1974 en el transcurs del Vè Congrés Ampliat del Comitè Nacional de Catalunya Manel Gracia deixà la Secretaria General del partit a Catalunya. La persona indicada per assumir la responsabilitat era José Maria Gordillo, però declinà l'oferiment a favor de Joan Anton Sánchez Carreté “*que a la razón era responsable del Comité Local de Barcelona y estaba finalizando estudios de ESADE*”²⁰⁵.

L'EXÈRCIT DE LA REPÚBLICA DEMOCRÀTICA

L'estratègia del Front Popular Antifeixista que tenia com a finalitat la proclamació d'una República Democràtica com a període d'avantsala al socialisme contemplava un

²⁰⁵ Martín Ramos, José Luis (Coord.): *Pan, trabajo y libertad. Historia del Partido del Trabajo de España*. El Viejo Topo, 2011, pag. 153

paper preeminent de l'exèrcit. Com havia de ser aquest exèrcit que havia de garantir i materialitzar la República Democràtica? El PCE (i) ideava un *“Ejército Democrático con un funcionamiento y unas estructuras democráticas y un Ejército Nacional y Defensivo, dotado, preparado e instruido, que defiende la primacia del hombre sobre el arma con un conocimiento científico de la guerra y de sus leyes, que desarrolle la investigación sobre las nuevas tecnologías y técnicas militares”*²⁰⁶. Aquesta declaració de principis es concretava amb l'aprovació d'un estatut de drets i deures pels militars que havia de reconèixer el dret de pensament, de consciència, de religió, d'expressió, d'associació, manifestació, etc. així com el dret a sindicar-se per la defensa dels seus interessos. Sigui com sigui el rol que havia de desenvolupar el nou exèrcit tenia com a objectiu prioritari *“y la primera responsabilidad de los militares, será la defensa de las instituciones libremente elegidas por el pueblo y la Constitución”*²⁰⁷.

El PCE (i) contemplava un projecte d'exèrcit basat en sis punts per tal que assegurés el procés rupturista de la nova República Democràtica. El primer punt proclamava l'amnistia per tots aquells militars i soldats que havien estat reprimits per defensar idees democràtiques. En segon lloc, establia el restabliment de les llibertats democràtiques i els drets humans en el funcionament de l'exèrcit i la reforma del codi de la justícia militar per encabir aquests drets. Eradicar la propaganda política i ideològica del règim franquista en el si de l'exèrcit era el tercer punt. El quart, la desmilitarització de la vida política i el sotmetiment de la forces d'ordre públic únicament al govern civil. El desarmament dels partits polítics d'extrema dreta, els sometents i les associacions d'excombatents era fonamental per assegurar el control de la violència, i era establert com a tal en el cinquè punt. Si bé exigia el desarmament i la dissolució de les bandes feixistes proposava la creació de milícies armades formades per la classe obrera per millorar la defensa de la sobirania nacional i la Constitució lliurement aprovada. I finalment *“depurar a todos aquellos militares que se opongan a la realización de estas medidas, así como a que el Ejército sirva de garantía al proceso*

²⁰⁶*Sobre la política para el Ejército español*. Arxiu personal Manel Gracia, Secretaría para asuntos del Ejército, 1976, pag. 88

²⁰⁷*Sobre la política para el Ejército español*. Arxiu personal Manel Gracia, Secretaría para asuntos del Ejército, 1976, pag.85

constituyente”²⁰⁸.L’aplicació d’aquest programa per a l’exèrcit era només viable en el marc de la República Democràtica, i per la seva definició programàtica esdevenia de caràcter transitori atès que “*habrá de evolucionar necesariamente bien hacia la dictadura del proletariado, o bien retroceder a la dictadura de la burguesía*”²⁰⁹.

COMISSIÓ COORDINADORA DE FORCES POLÍTIQUES DE CATALUNYA (CCFPC) I L’ASSEMBLEA DE CATALUNYA

Amb la voluntat de desenvolupar el programa de Front Popular –Front Antifeixista– el Comitè Regional de Catalunya intentà formar part dels dos gran organismes unitaris de l’antifranquisme a Catalunya per tal d’influir així en la seva alternativa antifranquista. A Catalunya el PCE (i) entenia que la forma d’avançar cap al Front Popular era en primera instància l’Assemblea de Catalunya, seguidament dels acords amb altres organitzacions que qualificava d’antifeixistes i finalment la lluita independent del partit amb les masses.

La Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya (CCFPC) havia estat constituïda el 1969 per ERC, FNC, MSC, PSUC i UDC; el seu programa es manifestava en set punts bàsics resumits en l’exigència de llibertats democràtiques, millora de les condicions de vida de la població, reivindicació de l’Estatut de Catalunya de 1932 i la convocatòria d’unes corts constituents.

El PCE (i) sol·licità una reunió formal amb el CCFPC per de formar-ne part. A la reunió, celebrada al domicili de Joan Raventós a finals de juny de 1973, hi va assistir, a banda de l’amfitrió per part del MSC, Joan Cornudella del FNC i Antoni Gutiérrez Díaz pel PSUC. Manuel Gracia i Joan Mayoral van ser els representants del PCE(i), exposant

²⁰⁸*Sobre la política para el Ejército español*. Arxiu personal Manel Gracia, Secretaría para asuntos del Ejército, 1976, pag.85

²⁰⁹*Sobre la política para el Ejército español*. Arxiu personal Manel Gracia, Secretaría para asuntos del Ejército, 1976, pag. 88-89

la voluntat d'integrar-se al CCFPC tot seguint les directrius acordades en el darrer congrés del partit. La resposta dels interlocutors fou negativa, argumentant que la classe treballadora ja es trobava suficientment representada dins l'organisme. Nogensmenys, Joan Raventós i Antoni Gutiérrez Díaz havien també exposat que es tractava d'un organisme tancat²¹⁰. A banda d'aquestes justificacions, el PCE (i) sospitava que la seva presència al *Consell* podia representar una forta competència a les altres forces d'esquerra, sobretot pel PSUC. De la mateixa manera va interpretar la negativa a formar part del CCFPC com una expressió d'aïllar el projecte rupturista que representava.

Paral·lelament a la negativa a formar part del CCFPC el partit sol·licità l'ingrés a l'Assemblea de Catalunya. Va ser al mes de juliol de 1973 quan passà a esdevenir-ne membre de ple dret i entrà a formar part de la Comissió Permanent, essent Joan Mayoral –secretari general del Comitè Regional de Catalunya- i Miguel Sodupe els representants del PCE (i) a l'Assemblea de Catalunya. La primera vegada que el PCE (i) assistí a una Comissió Permanent de l'Assemblea, al setembre de 1973, serví en primera instància per mostrar l'adhesió del partit a l'organisme unitari. En segon lloc, per manifestar les coincidències i retreure les mancances. Programàticament mantenia el suport al primer i segon punt de l'Assemblea (llibertats democràtiques i amnistia), però divergia en el tercer (Estatut d'Autonomia). El restabliment de l'Estatut d'Autonomia de 1932 no significava l'exercici democràtic del dret a l'autodeterminació de Catalunya: “*Los estatutos del 32 supusieron una importante mejora en cuanto al reconocimiento de los derechos del pueblo de Cataluña, pisoteados durante decenios, aunque insuficiente desde nuestro punto de vista revolucionario*”²¹¹. A més de no reconèixer aquest dret, l'Estatut de 1932 no gaudia del reconeixement ni del consens de la pluralitat de forces polítiques catalanes en considerar que l'Estatut aprovat i referendat pel poble de Catalunya era el de 1931. Sigui com sigui, una de les contribucions del PCE (i) i aportació com a membre de l'Assemblea fou la reivindicació del dret a l'autodeterminació de Catalunya:

²¹⁰ Martín Ramos, José Luis (Coord.): *Pan, trabajo y libertad. Historia del Partido del Trabajo de España*. El Viejo Topo, 2011, pag. 108

²¹¹ *Pasajes de la intervención de Joaquín Badia sobre la situación en Cataluña. Documentos del Tercer Pleno del Comité Central de nuestro Partido*, <http://www.pte-jgre.com/archivo/Hacia%20el%20Socialismo/HaciaI4.pdf>, 1974, pag.30-31

⁶ “Informe político presentado por el Secretario General Ramon Lobato por encargo del Comité Ejecutivo”. *Hacia el Socialismo*, nº 5, 1975, pag.40.

*“Continuamente nuestro Partido hace propaganda del derecho del pueblo de Cataluña a la autodeterminación y no se ha quedado ahí, sino que explícitamente lo hemos propuesto en la Asamblea de Cataluña como punto fundamental en cuanto es un derecho que reclama el pueblo”*²¹².

La segona ocasió que participà en una reunió de la Comissió Permanent fou el 28 d'octubre de 1973 a l'església Santa Maria Mitjancera de Barcelona, lloc on s'havia de celebrar la II Sessió Plenària, i que culminà amb la detenció de 113 membres de l'Assemblea de Catalunya. L'informe del Jefe Superior de Policía de Barcelona destacava la transcendència de l'operació policial al mateix temps que anunciava la presència del PCE(i) entre els 113 detinguts: *“Los 113 detenidos constituyen la elite, la flor y nata del PSUC, del PCE (i) y sus facciones; de Bandera Roja; PSOE, ERC, FNC, Unió Democràtica de Catalunya, Moviment Socialista de Catalunya, CCOO, Comunidades Cristianas de Base de Barcelona y demás comarcas catalanas”*²¹³. La operació policial minvà seriosament la estructura orgànica del PCE (i), següent detinguts Joan Mayoral, secretari del Comitè Regional de Catalunya, Miguel Sodupe i Jordi Carrera, que assistia com a delegat lleidatà.

Pel PCE (i) l'Assemblea de Catalunya era concebuda com un ampli front unitari antifranquista aglutinat sota un programa de mínims que s'havia d'assolir juntament amb la resta de pobles d'Espanya. A l'entendre del PCE (i) l'actuació de l'Assemblea no s'havia de limitar a semblança d'un parlament clandestí o un parlament a l'ombra, sinó que s'havia també d'articular a tot el poble fins a assolir els objectius d'un programa de mínims: aquesta va ser la línia del PCE (i) impulsada com a membre de l'Assemblea. Per això davant la X^a Sessió Permanent celebrada al maig de 1974, el PCE (i) recriminava la passivitat mostrada per l'Assemblea de Catalunya en diferents episodis de la lluita antifranquista com la poca implicació en el Procés 1001, les escasses mobilitzacions arran de la detenció dels 113 membres de l'Assemblea de

²¹² *Congreso de Constitución. op.cit* , pag.8

²¹³ Batista, Antoni; Playà, Josep: *La gran conspiració: crònica de l'Assemblea de Catalunya*. Editorial Empúries, 1991, pag.32

Catalunya o bé per aconseguir l'indult a la pena de mort de Puig Antich. L'Assemblea de Catalunya, a parer del PCE (i) i més tard les sigles de PTE, havia d'assumir com a pròpies les reivindicacions populars i promoure mobilitzacions de solidaritat.

La estratègia de Front Popular sota un programa de mínims va ser traslladat en forma de proposta als partits i organitzacions membres de l'Assemblea de Catalunya a l'agost de 1974. El cop militar de l'11 de setembre de 1973 contra el Govern de Salvador Allende a Xile impactà la totalitat de l'esquerra europea, traçant a partir d'aquesta experiència diferents vies d'avenç cap al socialisme. Tot i defensar l'obra desenvolupada pel govern d'Unitat Popular el PCE (i) va considerar l'experiència xilena com un exemple de la impossibilitat d'avenç cap al socialisme sense la destrucció de l'anterior Estat burgès, i per tant, negava la via pacífica i democràtica cap al socialisme: *“Comprometerse a respetar el juego de la legalidad burguesa en este proceso socialista suponía, en otras cosas, propugnar y acomodar toda actividad política del gobierno, de los partidos, del proletariado y de las masas a la llamada vía pacífica hacía el socialismo, con lo qual la revolución quedaba desarmada y en las peores condiciones para aplastar los inevitables intentos contrarrevolucionarios de la burguesía que jamás han vacilado en violar su propia legalidad cuando el ascenso revolucionario del proletariado y de las masas oprimidas amenazan sus intereses de clase”*²¹⁴.

Aquesta lectura va tenir la seva traducció per la situació espanyola a finals del franquisme: tant el PCE (i) com la totalitat de l'esquerra marxista radical considerava que l'inici de la transició cap a un nou règim democràtic i popular havia de suposar una ruptura total amb el franquisme en tots els àmbits defensant conseqüentment la depuració de l'exèrcit, els cossos i forces de seguretat de l'Estat, la judicatura, el funcionariat, etc. així com el control econòmic dels mitjans productius i la nacionalització de la banca. La proposta del PCE (i) a l'Assemblea de Catalunya contenia, a banda de les reivindicacions ja presents en els punts programàtics, doncs, la inhabilitació dels responsables i protagonistes de la dictadura en la totalitat de l'esfera

²¹⁴*Sobre la lucha de clases en Chile. Declaración del C.C. del PCE(i).* AGCB, Actividades Contra el Régimen 1973-1975, caixa 289.

pública. En primer lloc exigien la dissolució dels aparells repressius de la dictadura i la depuració dins la jerarquia militar: “*Disolución de la G.C., P.A. y B.P.S., así como todos los tribunales e instituciones represivas y burocráticas fascistas. La depuración del ejército de todos los mandos fascistas y su sustitución por otros probadamente democráticos*”²¹⁵. Altrament, en el primer punt de l’Assemblea de Catalunya on s’exigeix la legalització de tots els partits i organitzacions polítiques, el PCE (i) en reclama l’exclusió d’aquest dret a “*los elementos, partidos y organizaciones fascistas*”. En el terreny de l’economia defensava la intervenció pública i totes aquelles mesures per tal d’impedir “*el sabotaje de la economía y de la producción por los elementos fascistas*”²¹⁶. I finalment en l’organització territorial la proposta del PCE (i) de programa del govern provisional havia de garantir el lliure exercici del dret a l’autodeterminació de Catalunya en el termini més breu possible, defugint de la consecució de qualsevol Estatut d’Autonomia. El PCE(i) defensà el dret a l’autodeterminació de Catalunya, Euskadi i Galícia com un dret democràtic a conquerir i com un punt innegociable en el programa del Govern Provisional encarregat de dirigir el procés constituent una vegada enderrocat el franquisme. Finalment el darrer punt on divergia era en la mateixa concepció de l’Assemblea de Catalunya: aquesta havia d’erigir-se com el nucli alternatiu on havien de confluïr tots els interessos de l’oposició antifranquista, i per tant, totes les lluites sectorials havien de convergir en aquest organisme unitari; per això el PCE (i) criticarà sovint la poca implicació de l’Assemblea de Catalunya en experiències i lluites quotidianes.

... I LA REIVINDICACIÓ DEL DRET A AUTODETERMINACIÓ A L’ASSEMBLEA DE CATALUNYA

²¹⁵ *Propuesta a todos los demás partidos y organizaciones antifascistas que participan en la Asamblea de Cataluña*. <http://www.ptejgre.com/archivo/archivodocumentos.html>, 28 agost de 1974, pag.2.

²¹⁶ *Propuesta a todos los demás partidos y organizaciones antifascistas que participan en la Asamblea de Cataluña*. <http://www.ptejgre.com/archivo/archivodocumentos.html>, 28 agost de 1974, pag.2

Sovint els partits polítics treuen pit en destacar que han estat pioners o capdavanters en algunes reivindicacions. Tanmateix, algunes afirmacions són qüestionables. És el cas de l'afirmació formulada des del PTE “*puede decirse con conocimiento de causa que el PTE fue el único partido que defendió públicamente el derecho a la autodeterminación y que así lo trasladó a los diferentes organismos unitarios antifranquistas*”²¹⁷. Altres partits van defensar també el dret a l'autodeterminació de les nacionalitats davant els organismes unitaris, com el Moviment Comunista de Catalunya, el Partit Socialista d'Alliberament Nacional o el Front Nacional de Catalunya. També el Partit Socialista Obrer Espanyol defensà l'autodeterminació de les nacionalitats com a membre de la Plataforma de Convergència Democrática a 1975.

El model d'organització territorial del PTE entre les diferents nacionalitats de l'Estat va quedar definit en el text *Sobre la Cuestión Nacional en España*, publicat pel mateix PTE el desembre de 1975²¹⁸. Sense significar cap aportació teòrica, el text serví per reafirmar el dret a l'autodeterminació de les nacionalitats com una lluita integrant més contra la dictadura franquista i com un exercici de normalització democràtica. El model territorial defensat en el text era una República Federal dins un marc de plena igualtat i amb dret a l'autodeterminació per cadascun dels diferents pobles de l'Estat.

La exercici del dret a l'autodeterminació era un pas més a conquerir en la lluita cap al socialisme. Pel PCE(i) no es podia comprendre l'alliberament de classe sense alhora també fer-ho per l'alliberament nacional. En aquest sentit, doncs, la classe obrera havia de convertir-se en la primera defensora de la plena llibertat nacional de Catalunya com a motor de canvi i transformació cap a una societat socialista. “*La lucha por la plena soberanía nacional, es decir, la lucha por el ejercicio al derecho de autodeterminación*

²¹⁷ Martín Ramos, José Luis (Coord.): *Pan, trabajo y libertad. Historia del Partido del Trabajo de España*. El Viejo Topo, 2011, pag. 156

²¹⁸ Badia, Joaquín (pseudònim de Manel Gracia); Iparagirre, Mikel: *Hacia el Socialismo. Sobre la Cuestión Nacional en España*. Partido del Trabajo de España, desembre 1975, nº7.

*va indisulublemente ligada a la lucha por el socialismo. No es posible, pues luchar consecuentemente por la emancipación de clase sin hacerlo al mismo tiempo por la emancipación nacional. La clase obrera, por lo tanto, en tanto lucha por su emancipación de clase, es la más interesada en conquistar la plena libertad nacional (...) En esta línea un Partido marxista-leninista ha de ser un Partido de clase y por ello un Partido nacional que ha de ser vanguardia en la lucha por la consecución de los derechos nacionales”*²¹⁹

L’adscripció política de les assemblees territorials de l’Assemblea de Catalunya denota el predomini del PTE en el si de l’extrema esquerra. Un estudi publicat a la Revista *L’Avenç*²²⁰ revela la composició dels representants a la Permanent de febrer de 1976 segons partit polític i nivell de representació territorial era la següent: 1 supracomarcal corresponen al PTE i 19 de comarcals - 6 membres CSC, 4 al PTE, 3 del PSAN, 2 del PSUC, 2 de No-Alineats i 2 independents. Pel que fa a municipis i barris destaca per l’hegemonia del PSUC: dels 25 representants de municipis, 10 corresponien al PSUC, i la resta, 6 del PTE i 1 per CSC, MCC, PPC i No-Alineats, així com 5 independents. Els 24 representants de barris o veïns corresponien a 14 del PSUC, 6 al PTE, 3 de CDC i 1 al CSC. Per tant, el PSUC s’erigia amb 26 delegats com el partit amb més representació, seguit dels 17 del PTE i els 8 de CSC.

JUNTA DEMOCRÀTICA

²¹⁹ *Resoluciones sobre la situación política. Perspectivas inmediatas y tareas. II sessió IV Ple del Comitè Central. Dies 6 i 7 setembre 1979.* <http://www.ptre-jgre.com/archivo/archivodocumentos.html>. pag. 1

²²⁰ Botella, Joan; Marcet, Joan; Anglada, C.; Bertran, Josep Maria; Carreras, T.: “Els membres: les persones i les organitzacions”. *L’Avenç*, n°43, novembre 1981, pag.28-33

A l'estiu de 1974 naixia sota l'impuls del PCE la Junta Democrática de España (JDE) amb un programa comú d'onze punts²²¹. A grans trets eren tres els punts que diferenciaven el programa de Front Popular – i que compartien bona part de l'esquerra marxista radical– del PCE (i) dels organismes unitaris: el dret a l'autodeterminació de les nacionalitats de l'Estat, la convocatòria d'una consulta per tal d'elegir la forma d'Estat entre monarquia o república i finalment la depuració de l'estat franquista.

La reacció inicial del PCE (i) va ser crítica, considerant el procés de formació com a poc participatiu i mancat de l'absència de forces polítiques presents a la lluita antifranquista. El PCE (i) entenia que els protagonistes de la dictadura i les seves organitzacions havien de ser excloses d'un nou marc democràtic, divergint així del segon punt de la Junta Democrática amb el principi que “*su programa garantizan a los fascistas los mismos derechos que para el pueblo*”²²². Respecte al setè punt considerava que en cap cas l'exèrcit podia restar neutral si no es procedia a la depuració advertint del perill de

²²¹ Els 11 punts eren:

1. La formació d'un govern provisional que substitueixi a l'actual, per a retornar a l'home i a la dona espanyols, majors de divuit anys, la seva plena ciutadania mitjançant el reconeixement legal de totes les llibertats, drets i deures democràtics.
2. L'amnistia absoluta de totes les responsabilitats per fets de naturalesa política i l'alliberament immediat de tots els detinguts per raons polítiques o sindicals. La legalització dels partits polítics, sense exclusions.
3. La llibertat sindical i la restitució al moviment obrer del patrimoni del Sindicat Vertical.
4. Els drets de vaga, de reunió i de manifestació pacífica.
5. La llibertat de premsa, de ràdio, d'opinió i d'informació objectiva dels mitjans estatals de comunicació social, especialment en la televisió.
6. La independència i la unitat jurisdiccional de la funció judicial.
7. La neutralitat política i la professionalitat, exclusivament militar per a la defensa exterior, de les Forces Armades.
8. El reconeixement, sota la unitat de l'Estat espanyol, de la personalitat política dels pobles català, basc, gallec i de les comunitats regionals que ho decideixin democràticament.
9. La separació de l'Església i de l'Estat.
10. La celebració d'una consulta popular, entre els dotze i els divuit mesos –contats a des del dia de la restauració de les llibertats democràtiques-, amb totes les garanties de llibertat, igualtat d'oportunitats i imparcialitat, per a triar la forma definitiva de l'Estat.
11. La integració d'Espanya en les Comunitats europees, el respecte als acords internacionals i el reconeixement del principi de la coexistència pacífica internacional.

²²² *Propuesta a todos los demás partidos y organizaciones antifascistas que participan en la Asamblea de Cataluña*. <http://www.pte-jgre.com/archivo/archivodocumentos.html>, 28 agost de 1974, pag.2

*“dejar el poder real en las mismas manos y quedan como arbitros de la situación”*²²³. El PCE (i) discutia el vuitè punt de la Junta Democràtica argüint que es negava el dret a l'autodeterminació de Catalunya, Euskadi i Galícia, concebut pel PCE (i) com un principi alienable a les conquestes democràtiques. Finalment, el darrer punt programàtic de la Junta Democràtica –la coexistència pacífica a nivell internacional– era qüestionat per la vigència dels tractats militars firmats durant el franquisme amb els Estats Units.

La crítica més contundent del PCE (i) al programa de la Junta Democràtica era l'acusació de servir als interessos de la burgesia en detriment de cercar una ruptura amb el franquisme : *“este programa no va dirigido al pueblo, a los antifascistas sino que va encaminado a garantizar a la burguesía monopolista la continuación de su poder y dominación sobre el pueblo”*²²⁴. Per aquests motius el PCE (i) es mostrà inicialment contrari a la Junta Democràtica tan per la forma com s'havia creat com per la declaració programàtica.

El rebuig a la Junta Democrática durà fins a mitjan de 1974, quan efectua un viratge per tal d'acostar posicions amb la finalitat de sol·licitar-ne l'ingrés: *“Existe una base sustancial de coincidencias frente al fascismo, con las fuerzas de ideología proletaria en el interés común de poner fin a la dictadura y restablecer la democracia. Debido a esto es por lo que hace cerca de dos meses solicitamos conversaciones con la Junta, que hace algunos días han podido iniciarse”*²²⁵. El partit sol·licità formalment l'ingrés exigint dues condicions: no donar suport a la declaració preliminar feta pública el 27 de juliol de 1974 i l'incorporar del dret a l'autodeterminació de Catalunya, Euskadi i Galícia en el novè punt. Una vegada feta pública aquesta voluntat va tenir lloc una reunió a París entre Ramón Lobato i Nazario Aguado per part del PCE (i) amb Santiago

²²³ *Propuesta a todos los demás partidos y organizaciones antifascistas que participan en la Asamblea de Cataluña.Op.cit, pag.2*

²²⁴ *Propuesta a todos los demás partidos y organizaciones antifascistas que participan en la Asamblea de Cataluña.Op.cit, pag.4*

²²⁵ Declaración publica del Comité Ejecutivo de nuestro partido. *Mundo Obrero Rojo*, nº28, 3 de noviembre de 1974, pag.4

Carrillo per tal de tractar l'ingrés a la Junta Democràtica obtenint així el compromís del secretari general del PCE a recolzar l'entrada del PCE (i) a la *Junta*.

Al mes de març de 1975 es celebrà la I Conferència de quadres del PCE (i). L'informe polític elaborat pel Secretari General, Ramón Lobato – pseudònim de Eladio García Castro– , fou aprovat per unanimitat. Aquest desglossava la situació del moment i traçava l'actuació del partit en un moment de canvis profunds. El darrer capítol correspon al canvi de nom de PCE(i) per Partido del Trabajo de España (PTE). El canvi respongué segons el mateix partit a la necessitat d'evitar confusions amb les sigles de l'històric partit comunista dirigit per Santiago Carrillo. L'informe de García Castro no fa referència a l'exigència del PCE de canvi de nom per accedir a la Junta Democràtica, però és evident que just després d'aquest canvi n'esdevingué membre de ple dret: *“Desde hace varios meses se ha sometido a discusión en todo la organización el cambio de nombre. La conclusión unánime es que es conveniente cambiarlo ahora. El único nombre científicamente correcto y que concuerda con los principios que nos guían es Partido Comunista, pero esa es precisamente la confusión que queremos evitar con respecto al Partido que hoy en España ostenta ese nombre. Tanto por nuestro propio convencimiento como por la opinión de la gran mayoría de nuestras organizaciones el nombre que se propone es: Partido del Trabajo de España.”*²²⁶

DE LA MORT DE FRANCO AL REFERÈNDUM DE 1976

Poc abans de la mort del dictador Franco el programa polític del PTE encaixava plenament en les reivindicacions de l'Assemblea de Catalunya: llibertats polítiques i sindicals, amnistia i llibertats nacionals per a Catalunya. En aquesta línia, considerant l'Assemblea de Catalunya com l'únic organisme defensor de la democràcia a Catalunya, el Comitè Nacional de Catalunya convidava a l'Assemblea de Catalunya, a la Junta Democràtica d'Espanya i a tots els organismes democràtics a unir-se en una mateixa alternativa democràtica amb la finalitat d'avançar *“en la formació d'un Govern*

²²⁶*Hacia el socialismo. Informe aprobado por la Primera Conferencia del Partido del Trabajo de España.* Partido del Trabajo, nº5, febrer de 1975, pag. 40

Provisional d'Autonomia de Catalunya, Euskadi i Galícia que garanteixi la plena democràcia política als pobles i la celebració d'unes eleccions lliures per a que el poble escolleixi el seu propi govern"²²⁷.

L'anunci de la mort de Franco accelerà l'aposta del PT per la democràcia i l'Assemblea de Catalunya. Per això citava a tot el poble de Catalunya a preparar una gran mobilització popular i pacífica secundada per l'Assemblea de Catalunya sota el lema "*Per la conquesta de la democràcia*". El caràcter d'aquesta mobilització havia de contenir -segons el PTE-, a més de les conegudes reivindicacions de l'Assemblea de Catalunya, la lluita contra "*les mesures econòmiques que el govern de Juan Carlos ha decretat, que afecten greument les condicions de vida de les classes populars*"²²⁸. A finals de 1975 el PTE es situa en el camp de la ruptura política amb el franquisme i assumeix plenament els principis publicats al *Manifest per la Ruptura*, impulsat per l'Assemblea de Catalunya i aparegut el 29 d'octubre de 1975 anticipant la mort imminent de Franco. El *Manifest* era un crit contra qualsevol reforma política que desemboqués en la continuïtat del règim franquista, proposant en canvi una alternativa democràtica plenament rupturista consistent en l'aplicació dels 4 punts programàtics: constitució d'un govern provisional a Catalunya, la coordinació de tots els organismes unitaris de l'Estat i la crida a tota la població a mobilitzar-se per la ruptura.

Seguint el programa rupturista el febrer de 1976 alertava dels intents que pretenien un pacte entre els sectors més evolucionistes del règim amb part de l'oposició democràtica, denunciant que la condició *sine qua non* per formalitzar negociacions era l'acceptació de la monarquia de Joan Carles I: "*Juan Carlos ha nomenat el seu primer govern en el que predominen les posicions evolucionistes i que pretén iniciar un procés de reformes per arribar a una monarquia pseudodemocràtica, de la que volen excloure les forces*

²²⁷ *Avant*, n°3, 1 de novembre de 1975, pag.3

²²⁸ *Avant*, n°4, 5 de desembre de 1975, pag.5

polítiques que més conseqüentment defensen els interessos de la classe obrera i el poble treballador. (...) Per aconseguir els seus objectius, els ministres del govern estableixen contactes amb partits polítics del que anomenen “oposició moderada”, per arribar a acords que els permetin materialitzar la reforma del règim. L’acceptació de la monarquia de Juan Carlos és la condició necessària per a aquests acords, a partir de la qual poder iniciar el procés cap a la seva democràcia”²²⁹. Contraris a aquest tipus de reforma, el Comitè Nacional de Catalunya, en tot cas, es mostrava partidari d’un pacte entre sectors del franquisme i l’oposició democràtica “sempre i a condició que aquest pacte s’estableixi entorn a la instauració d’un Govern Provisional d’àmplia coalició democràtica que garanteixi l’obertura d’un procés constituent a fi que sia el poble qui lliurement decideixi la forma d’Estat i de govern que desitja”²³⁰. En qualsevol cas el programa del PT una vegada mort Franco emfatitzava la instauració d’un govern provisional a partir del qual s’iniciaria el procés constituent; aquest era el camí que s’havia de seguir, oposant-se, per tant, al conjunt de reformes successives endegades des del govern de Suárez a partir de l’estiu de 1976. El model de transició defensat pel PT seguia l’esquema convencional de la majoria de les oposicions que evolucionen d’un règim no-democràtic a un de democràtic o revolucionari: l’oposició provoca el fracàs del règim anterior, es nomena a un govern de concentració nacional de caràcter provisional que s’encarrega de convocar eleccions i en funció dels resultats s’elegeix el nou parlament. Per això considerà que no s’havia produït la ruptura, i per contra, el desenvolupament de la via reformista fou la causa que limità la qualitat de la nova democràcia, impossibilitant l’aplicació de mesures del seu programa com el dret a l’autodeterminació de les nacionalitats, l’elecció de la forma d’Estat –monarquia o república– i la depuració de l’aparell administratiu del franquisme, entre d’altres.

Per aquestes raons, i com la resta de les forces antifranquistes democràtiques, el PTE s’oposà al referèndum de *Llei per a la Reforma Política* celebrat el 15 de desembre de 1976 posicionant-se a favor del boicot que es concretava en l’abstenció; el lema de

²²⁹ *Avant*, n°6, 5 de gener de 1976, pag.3

²³⁰ Comunicat de premsa del IX Ple del Comitè Nacional de Catalunya del PTE. *Avant*, n°9, 14 d’agost de 1976, pag.7

l'Assemblea de Catalunya ja denotava el seu caràcter antidemocràtic: “*Poble de Catalunya si vols la llibertat, l’amnistia i l’Estatut d’Autonomia cal que t’abstinguis de participar en el referèndum*”. El PT justificava aquesta posició argumentant que la convocatòria del referèndum era una maniobra del gran capital que tenia com a finalitat atorgar legitimitat democràtica i popular a “*les forces reaccionàries que durant quaranta anys han mantingut al règim franquista per a tenir oprimint al poble i subjugades a les nacionalitats, es preparen per garantir la continuïtat de la seva negra negociació*”²³¹.

La campanya a favor de l’abstenció en el referèndum del PT es complementà amb una crida a recolzar el programa de la *Plataforma de Organizaciones Democráticas* (POD) –integrada per Coordinación Democrática i les assemblees unitàries territorials com l’Assemblea de Catalunya en el cas català–. Contra la jornada del referèndum el PTE pretenia impulsar una vaga general política amb la finalitat d’imposar el projecte rupturista dels organismes unitaris, i així ho manifestà públicament demanant el suport a partits com el PSUC: “*El Comitè Central del Partit del Treball d’Espanya, conscient de la situació tan favorable per a aquesta mobilització general, per a la Vaga General Política; fent-se ressò del clamor popular que rebutja la maniobra reformista i demanda la llibertat i la unitat de totes les forces obreres, i tenint en compte tot el que hem dit, us proposar entaular converses a tots els nivells amb l’objectiu d’arribar a un acord immediat a fi d’unir els nostres esforços per preparar, impulsar i organitzar la Vaga General Política per l’alternativa de la Plataforma d’Organismes Democràtics.*”²³²,

²³¹Declaració del Comitè Nacional de Catalunya del Partit del Treball d’Espanya. *Avant*, nº12, 5 de desembre de 1976, pag. 2-3

²³²Carta Oberta del Comitè Nacional de Catalunya del PTE al PSUC. *Avant*, nº12, 5 desembre 1976, pag.8

EL PTE I LES FORCES ARMADAES: LA INFILTRACIÓ A L'EXÈRCIT

Gairebé tots els partits de l'oposició antifranquista tindran presència clandestina a l'exèrcit basada en aquells militants que complien el servei militar i que desenvolupaven tasques de proselitisme, informació o bé solidaritat amb la resta de companys. A banda del PTE – i mercès a la documentació dipositada a l'arxiu personal de Manel Gracia– resulta molt difícil trobar documentació sobre la qüestió²³³. Tanmateix, s'ha localitzat alguna excepció com *Informe sobre el trabajo en el Ejército (interno)* de la OCE (Bandera Roja) que concreta l'activitat dels grups d'esquerres a l'exèrcit com la formació dels Comitès de Soldats i la divulgació de pedagogia antimilitarista. El document revela la convocatòria d'una assemblea –sense datar– de soldats que aglutinà a 40 membres amb la presència dels partits “*PCE-PSUC (con predominancia en dos cuarteles, los más importantes numéricamente); LC (con considerable influencia en el CIR); la OCE (llevando la iniciativa total en dos cuarteles); PTE (con presencia en dos cuarteles)*”²³⁴. L'assemblea acordà les activitats a desenvolupar dins l'exèrcit:

- a) *Fortalecer y dar continuidad a los Ctés de Soldados (CCSS) ya existentes y asegurar las coordinadoras e instancias unitarias y su contacto entre si; impulsar la creación de nuevos CCSS y su generalización*
- b) *Asegurar la centralización informativa de todos los cas. [camaradas] que van a la mili así como su destino de cara a : poner en contacto los camaradas que han de marcharse con el CM*
- c) *Recoger el máximo de información y datos sobre cuestiones militares (direcciones de oficiales; artículos de revistas y documentos militares*

²³³ En el cas del PSUC destaca la recerca de Giame Pala “Contra el ruido de sables. La política militar del PSUC en la etapa final del franquismo” a *Actes del Congrés la transició de la dictadurafranquista a la democràcia*. Barcelona, 20, 21 i 22 d'octubre de 2005. CEFID-Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, 2005, pàg.194-202. Pala narra les relacions entre el PSUC i la UMD (Unión Militar Democrática), les tasques de proselitisme dins l'exèrcit executades per militants, i més interessant, apunta indicis d'infiltració a l'exèrcit únicament amb finalitats informatives.

²³⁴ *Informe sobre el trabajo en el Ejército (interno)*. ANC, Fons 112 Organització Comunista de Espanya – Bandera Roja, caixa 10

d) *Ir planteando en la práctica una política global contra el militarismo burgués*”²³⁵.

Allò que diferenciarà el PCE (i) i més tard PTE de la resta de partits polítics de l'esquerra com de l'extrema esquerra serà la política d'infiltració de militants a l'exèrcit i a les acadèmies militars amb la finalitat de fer fracassar qualsevol intent d'un cop d'estat involucionista. Cal diferenciar l'activitat propagandística a l'interior de l'exèrcit de la política d'infiltració. Una cosa és la propaganda i l'altra la subversió. En el cas de la segona “*no anàvem a fer una activitat propagandística. Anàvem a aprendre, a observar, a controlar el funcionament de les estructures per impedir que l'exèrcit sortís al carrer a disparar contra el poble*”²³⁶.

A l'entendre del PCE (i) l'exèrcit era el poder fonamental sobre el qual es sustentava el franquisme i un instrument al servei de la classe dominant: “*On estava el poder del franquisme? A l'exèrcit. El PTE és l'únic partit d'Espanya que s'infiltra a l'exèrcit, amb oficials i suboficials. Teníem més de 200 persones infiltrades permanentment dins l'exèrcit*”²³⁷. L'anàlisi del PTE argumentava que la burgesia pretenia presentar a l'Exèrcit com una institució situada al marge de la política, quan segons la seva opinió esdevenia el principal component de l'aparell de l'Estat amb un fort caràcter de classe. La dissecció de l'anàlisi seguia afirmant que en les societats capitalistes la norma general és que mentre la tropa està formada per les classes populars, els comandaments i l'alta jerarquia militar es troba en mans de la classe dominant exercint una importància notable sobre la política. En el cas espanyol es tractava de la continuació del mateix exèrcit vencedor de la Guerra Civil, veient-se beneficiat durant la dictadura franquista pels serveis prestats als grans capitalistes: “*Estos militares han disfrutado del botín de guerra: participación impune en todo tipo de especulaciones, robos, estafas y negocios*

²³⁵*Informe sobre el trabajo en el Ejército (interno)*. ANC, Fons 112 Organització Comunista de Espanya – Bandera Roja, caixa 10

²³⁶ Entrevista a Marta Campoy

²³⁷ Entrevista a Manel Gracia

*sucios de todo tipo, convirtiéndose en una banda de gánsters degenerados, dedicados a los negocios y a la buena vida*²³⁸.

Sobre aquests principis pel PCE (i) era erroni esperar que l'exèrcit adoptés un caràcter democràtic al servei de dels interessos populars, i per això era necessari l'actuació del partit dins l'exèrcit mitjançant la infiltració en tota la seva jerarquia. Tot i que l'activitat propagandística del PCE(i) a l'exèrcit s'inicia a principis dels setanta, és després del cop d'Estat dels Coronels a Portugal quan el partit pren la iniciativa d'actuació a l'exèrcit i el Comitè Executiu nomena a Manel Gracia responsable de la política a l'exèrcit: *"Ja a l'any 74 teníem clar que el poder del franquisme estava a l'exèrcit i que en una hipotètica transició s'erigia com a àrbitre de la situació, així que aquest any vam començar a treballar en la infiltració dins l'exèrcit"*²³⁹.

La finalitat de la política d'infiltració a l'exèrcit no era causar un cop d'Estat per canviar la situació política de l'Estat: les aspiracions eren més modestes. Bàsicament consistia en un pla per impedir que l'exèrcit reprimís violentament a la població civil en cas d'un aixecament militar fruit d'avenços cap a la democràcia o el socialisme essent mal vistos des de la jerarquia militar. L'estratègia a seguir era apoderar-se dels quarters militars en cas de revolta militar: *"La finalitat no era crear un cop d'Estat, no no, no era la nostra intenció. La finalitat era evitar que l'exèrcit sortís al carrer a reprimir el poble. Teníem un pla, un comitè que dirigia això, amb un enginyers de camins, dos enginyers aeronàutics... Teníem un pla per cada per cada regió militar que englobava oficials i soldats, un pla per cada quarter militar amb la finalitat de saber com s'havia d'actuar en cada moment. Coneixíem les maniobres del SIM, la policia secreta de l'exèrcit. La UMD, no! Aquesta gent preconitzava només una reforma democràtica de l'exèrcit. El nostre paper no era per una reforma, sinó per actuar sobre l'exèrcit"*²⁴⁰. Per tant, la

²³⁸*El trabajo político en el ejército 1973 a la actualidad.* Arxiu personal Manel Gracia, 1976, pag.4

²³⁹Entrevista a Manel Gracia

²⁴⁰Entrevista a Manel Gracia

política d'infiltració a l'exèrcit practicada pel PTE durant anys es diferenciava substancialment dels objectius de la Unión Militar Democrática (UMD), ja que per aquest col·lectiu la finalitat era endegar reformes democràtiques en el si de l'exèrcit. La finalitat del PTE consistia en fer fracassar o inviablable un aixecament militar i la posterior repressió cap a la població civil. Així ho corroboren les entrevistes amb el responsable del PTE²⁴¹ per a l'exèrcit com la documentació interna i secreta referent a la infiltració del partit a l'exèrcit: *“Debemos penetrar en el Ejército. Debemos penetrar en el Ejército para prepararnos militarmente, para preparar militarmente al Partido. Debemos penetrar en el Ejército para poder incidir en él desde dentro, para llevar a los militantes más honrados nuestra política. Debemos penetrar en el Ejército para crear un amplio frente democrático, de tal forma que cuando los reaccionarios intenten lanzar las tropas contra el pueblo, éstas se vuelvan contra ellos”*²⁴². Les octavetes clandestines firmades pel Comitè Central del PCE(i) adreçades als soldats transmetien més pragmàticament aquesta estratègia: *“Cuando llegue el momento no tiréis contra el pueblo ¡Tirad contra los que oprimen al pueblo! ¡Tirad contra los que os ordenen disparar contra el pueblo! ¡Poned las armas al servicio de la revolución! ¡Promoved asambleas de masas y formad comités revolucionarios en todas las unidades militares!”*²⁴³.

El treball del PCE (i) a l'exèrcit en dividí en dues secretaries diferenciades: una per a soldats de tropa i una altra per a oficials i suboficials. Un dels èxits més notables d'aquesta política consistí en la formació de membres a les Acadèmies Militars: *“Teníem dues polítiques a l'exèrcit: els soldats i els oficials i suboficials. Preguntaràs que es necessitava temps: una acadèmia eren 5 anys. Doncs tot això estava pensat i planificat. Primera ofensiva: ficar gent als suboficials, que eren 3 anys. Segona: Acadèmia General de Saragossa. Això significava seleccionar gent pel partit molt fidel i no fitxats per la policia i que ho deixen tot per ficar-se a l'exèrcit. Això vol dir estar*

²⁴¹“La nostra intenció era bloquejar l'exèrcit. Coneixíem les maniobres del SIM ja que hi teníem oficials infiltrats, així que estàvem per apoderar-nos dels quartels per bloquejar un aixecament militar”,
Entrevista a Manel Gracia

²⁴² Document intern (s.n). Arxiu personal Manel Gracia

²⁴³ *Soldados y marinos, no lo olvidéis nunca: ¡El poder está en las armas! ¡Sois pueblo y al pueblo os debéis!* AHPCE, sección activistas, caixa 93, carpeta 49/23.

molt a sobre seu, alimentar-los. Aquí vam ficar unes 70 persones, a les Acadèmies. També hi havia altres camins que també vam fer, que eren les milícies universitàries, que sortien alferes provisionals i els Cuerpos no de Armas que amb un any ja entraven a l'exèrcit: sanitat, farmàcia...”²⁴⁴. L'ingrés a les Acadèmies Militars era una tasca laboriosa pel partit i d'absolut sacrifici pel militant; significava renunciar a la seva vida personal i familiar, a més de sacrificar qualsevol aspiració en l'àmbit professional. Havien de trencar amb el seu passat, àdhuc amb el partit i la militància comunista: “Els militants que anaven a les acadèmies eren els més clandestins; fins i tot van simular abandonar el partit. Això podia crear problemes amb els companys i la família: no tenien possibilitats d'explicar perquè abandonaven el partit. No podien dir realment perquè anaven a l'exèrcit. Només la gent que estava organitzada sota la direcció de les dues secretaries (per l'exèrcit i els comandants) sabia el perquè. Els militants que van ser destinats a l'exèrcit eren els més preparats. Les normes de seguretat eren molt exhaustives. En només caure un militant podia fer caure tota l'organització. No era cap broma... Havien de tenir molt clar els objectius del partit per poder desenvolupar la tasca a l'interior de l'exèrcit. Van acabar entrant a la part dels comandants, a les acadèmies, al voltant de 70 militants del PT”²⁴⁵²⁴⁶.

Per a l'ingrés a l'Acadèmia General Militar de Saragossa era necessari superar diferents fases de selecció; el PTE va atorgar-hi una prioritat absoluta respecte altres tasques: “*Debemos afrontar la superación de estos exámenes como nuestra tarea política más importante, la más fundamental en estos momentos*”²⁴⁷. Els informes interns del PT destacaven la importància i les dificultats per accedir a l'Acadèmia General Militar: d'un total de 2000 aspirants cada any només eren seleccionats 450. La primera fase consistia en un examen previ realitzat a la mateixa Acadèmia de Saragossa consistent en

²⁴⁴ Entrevista a Manel Gracia

²⁴⁵ Entrevista a Marta Campoy

²⁴⁶ Quantificar la militància del PTE infiltrada a les acadèmies militars és a dia d'avui una qüestió complicada. La poca documentació, la clandestinitat del procés, la desconeixença dels militants i la negativa dels protagonistes a l'hora de donar a conèixer més dades en són els motius. Tot i el testimoniatge de Manel Gracia -responsable de la política d'infiltració a l'exèrcit del PTE- en quantificar fins a una setantena de militants, creiem que aquesta xifra és totalment desproporcionada si parlem exclusivament de les acadèmies militars.

²⁴⁷ Document intern (s.n). Arxiu personal Manel Gracia

un reconeixement mèdic, proves de caràcter gimnàstic i psicotècniques i altres de caràcter científic. Les proves físiques consistien segons la documentació interna del PTE en exercicis com saltar verticalment amb els peus junts una distància superior als 40 centímetres, córrer 50 metres en menys de 8 segons, llançar una bola de 5 kg. a una distància mínima de 6 metres i córrer un quilòmetre en menys de quatre minuts. El partit preparava els membres del PTE amb consells per afrontar les proves físiques i diferents exemples per superar favorablement les proves psicotècniques: *“Este examen está compuesto de dos partes fundamentales, perfectamente interrelacionadas: inteligencia y personalidad. Hay que tener en cuenta que esta prueba se realiza en un sólo día y que por lo tanto es un reto a la fatiga y a la contradicción. Las preguntas que formulan estan preparadas para motivar las contradicciones y las exageraciones, hay que intentar incurrir en el menor numero posible de ellas, que quede bien claro. De una manera general podemos enfocar como el prototipo militar: el militar es un hombre para el que la patria y el ejército estan por encima de todo, y esa es la esencia de su vida, es trabajador y no se desanima ante las granes empresas, nunca abandona un trabajo una vez iniciado, es un hombre disciplinado, acepta la subordinación con todas sus consecuencias. Tambien el compañerismo ocupa uno de los lugares de honor en el estadio militar, es un individuo religioso, sin ser místico, es un hombre que confía en las personas que le rodean... Con esta descripción aproximada del tópico militar pueden responder la gran mayoría de las preguntas que en los exámenes se formulan”*²⁴⁸.

La segona fase s’iniciava vint dies després de superar la primera i era coneguda com a *fase de campament*. Les proves a superar eren també psicològiques escrites i orals, així com físiques; totes elles selectives. Finalment la tercera fase, ja dins l’Acadèmia, es cursaven assignatures de ciències físiques i dues de formació militar. Una vegada superades aquestes proves s’assolia la condició de cadet; dos anys més tard alferes, i finalment tinent.

²⁴⁸Document intern (s.n). Arxiu personal Manel Gracia, pag.25

Els mateixos militants desconeixien la política d'infiltració a l'exèrcit que practicava el seu partit. És més: fins i tot en certs sectors del partit es nega encara avui a reconèixer el treball dins l'exèrcit per por a patir represàlies²⁴⁹. Una vegada els membres eren seleccionats per ingressar a les acadèmies militars simulaven l'abandó al partit amb la finalitat d'evitar sospites de la seva militància comunista, guanyant-se així les crítiques dels seus companys i l'adjectivació de “traïdor” a la causa del socialisme. Les raons per quals decidien fer carrera militar eren desconegudes per tothom – familiars, amics, parelles, militància- a excepció de la secretaria del partit per a l'exèrcit coordinada per Manel Gracia. La situació dels infiltrats era compromesa fins a les darreres conseqüències: actuaven com a clandestins dins una situació ja de clandestinitat política. Mentre el moviment de la *Unión Democrática de Soldados* fou descobert i nombrosos soldats detinguts i alguns portats davant un consell de guerra acusats de sedició militar, la infiltració a les acadèmies d'oficials aconseguí desenvolupar-se sense que se n'aconseguís conèixer l'entramat: “*Va ser una cosa tan ben portada que ningú ens va descobrir. Per això ningú te'n vol parlar a tu. L'exèrcit és una cosa molt seriosa. La por és per patir represàlies dels militars, de l'extrema dreta... La qüestió és que es va portar molt bé i mai ningú els va enganxar. Tampoc anaven a fer un propaganda, sinó a aprendre. Era molt difícil que ens descobrissin. En els cas de la UDS era més fàcil que els enganxessin, però no en el cas dels militars del PT que es van infiltrar no*”²⁵⁰. En tot cas sí que la situació personal dels infiltrats s'agreujà amb la implosió del partit el 1980, romanent sense cap mena de cobertura i ajuda moltes vegades enmig d'una carrera militar de 5 anys de durada. Juntament amb les persones que hipotecaren els béns personals i immobles per finançar les campanyes electorals seran els grans damnificats de la autodissolució del PT a l'entrada dels anys vuitanta: “*amb la dissolució del PTE, qui va quedar més penjat van ser els infiltrats a l'exèrcit*”²⁵¹.

²⁴⁹ Entrevista a Marta Campoy

²⁵⁰ Entrevista a Marta Campoy

²⁵¹ Entrevista a Marta Campoy

Els cossos i forces de seguretat de l'Estat eren coneixedors de l'activitat propagandística de militants del PCE(i) a l'interior de l'Exèrcit, però no en la totalitat de les seves accions. El 7 de juliol de 1971 la Segona Secció de l'Estat Major Central informava que “*por la Policia Gubernativa se ha localizado en una capital de provincia y en parte desarticulado, una red, al parecer extensa, del Partido Comunista Internacional*”^{252,253}. Segons el text, la finalitat dels detinguts era “*realizar proselitismo sobre la tropa*”, esbrinant que “*parece ser que han logrado formar células con elementos que cumplen talmente Servicio Militar en Cuerpos de los Tres Ejércitos*”, intervenint també documentació del PCE(i) que tenia com a finalitat la captació de simpatitzant i militants mentre complien el període de Servei Militar.

LA U.D.S. (UNIÓN DEMOCRÁTICA DE SOLDADOS)

A nivell de soldats es considerava que l'exèrcit del moment era el regne de les arbitrarietats més absolutes, de l'autoritarisme i de la corrupció. La lògica del PTE seguia l'esquema que negava la neutralitat de l'exèrcit, considerat com un element al servei de les classes dominants. Per això en primera instància calia impedir la seva utilització com a element clau del franquisme: “*Nos mentalizan para que creamos que estamos sirviendo a la patria, cuando en realidad es a un piñado de ladrones y asesinos a los que servimos*”²⁵⁴. I, contràriament, allò que calia era reconfigurar-lo al servei de la

²⁵² Es refereix en tot moment al PCE(i) tot i l'ús indegut que en fa. El mateix informe policial deixa clar que el PCI és el “*Partido Comunista de España (Internacional) que se crea en Barcelona en el año 1967 como escisión del Partido Socialista Unificado de Cataluña (PSUC), denominación que adapta en aquella región el Partido Comunista de España, por no estar de acuerdo con la línea política seguida por Santiago Carrillo, Secretario General del mismo, acusándoles de pacifistas, revisionistas y aburguesados. El PCI aspira al establecimiento de una República Popular, con los comunistas como partido único, excluyendo a todos los demás y preconizando que dicho Partido estuviera dirigido y se nutriera, exclusivamente, de la clase obrera o proletaria, por ser la única con contenido netamente revolucionario. Para ello preconizan la insurrección armada com el medio más rápido y eficaz para derribar el Régimen imperante en España. Este escisión que, como se dice, nació en el seno del PSU de C., no tardó en extenderse al resto del Partido Comunista de España, como lo prueba el hecho de que en la actualidad se conozca la existencia de los Comités regionales del Partido Comunista Internacional en Madrid, Oviedo, Bilbao, Zaragoza, Sevilla y Barcelona. Sus miembros y seguidores son, en su mayoría, gente joven, muy politizada y de gran agresividad*”.

²⁵³ *Acción de proselitismo del Partido Comunista Internacional en las FAS*. AHPCE, secció divergències, caixa 159, carpeta 4.4.

²⁵⁴ *La Voz del Soldado*, nº2, abril 1976, pag.1

democràcia i les classes populars: “*La única garantía de que el ejército no disparará contra el pueblo es que el ejército esté a su servicio*”²⁵⁵.

El treball dins l'exèrcit durant els dos primers anys fou més aviat discret i modest: “*En resumen podem sintetizar estos dos ños como los de la timidez en todo lo referente al trabajo político dentro del cuartel, quedando reducido por lo general a la promoción de actividades culturales y al proselitismo individual*”²⁵⁶. El salt qualitatiu en els quarters militars no tingué lloc fins a la constitució de la *Unión Democrática de Soldados* a principis de 1976.

L'embrió de la UDS s'havia gestat al llarg de 1974 i tingué fins i tot una efímera organització precedent. A Madrid un important grup de soldats de més de quinze quarters impulsaren la creació de l'*Asamblea Democrática de Soldados de Madrid* i elaboraren un projecte de programa amb unes reivindicacions que més tard adoptarà també la *Unión Democrática de Soldados*, com la reducció del servei militar a sis mesos i en el mateix territori de residència, millora de les condicions de vida en els quarters i democratització de l'exèrcit²⁵⁷. Dissolta al maig de 1975, els soldats que havien treballat en la seva formació decidiren agrupar-se al voltant d'una nova publicació per tal de popularitzar entre els soldats les seves reivindicacions: *La hora del Soldado*.

Després de més d'un any de treball al voltant de *La hora del Soldado*, el gener de 1976 es formalitzava la *Unión Democrática de Soldados* (UDS), organització que agrupava a “*todos los soldados demócratas que quieren una España democrática y un Ejército democrático*”²⁵⁸ sota l'impuls del PTE i amb un programa de defensa dels interessos

²⁵⁵ *La Voz del Soldado*, nº2, abril 1976, pag.1

²⁵⁶ *El trabajo político en el ejército 1973 a la actualidad*. Arxiu personal Manel Gracia, 1976, pag.7

²⁵⁷ Duran, Miguel (pseudònim de Manel Gracia): *El movimiento de soldados en España*. Federación de Uniones de Soldados y Marineros Demócratas de las Fuerzas Armadas, 1977, pag.12

²⁵⁸ “Constitución de la U.D.S. en Madrid”. *La Voz del Soldado*, nº2, abril 1976, pag.3

dels soldats resumit amb l'objectiu de “*organizar a las amplias masas de soldados para la lucha por la defensa de sus intereses económicos y políticos en los cuarteles, e incorporar al Movimiento de Soldados a la lucha activa contra el fascismo y por la conquista de las libertades democráticas en unidad de combate con todo el pueblo*”²⁵⁹.

A nivell immediat el pla de lluita de la *Unión Democrática de Soldados* tenia com a objectiu la millora de les condicions de vida a les casernes militars, qualificant la situació als quarters d'aleshores com a “*criminal régimen carcelario*”²⁶⁰. Entre aquestes reivindicacions es situen antigues exigències de l'*Asamblea Democrática de Soldados*, com la reducció del servei militar a sis mesos de durada o la prestació de la *mili* a la mateixa regió de residència, juntament amb altres de noves com l'abonament al 100% de salari durant el temps d'integració a l'exèrcit, la llibertat immediata de tots els objectors de consciència, la facilitat per continuar els estudis cursats, la fi de les arbitrarietats i abusos sofertes pels soldats a l'interior dels quarters i altres millores materials de les condicions de vida. A mitjà termini la UDS declarava treballar per la instauració d'un règim democràtic a Espanya; entre les reivindicacions figuraven les principals exigències dels organismes unitaris antifranquistes: àmplies llibertats, amnistia, la formació d'un Govern Provisional que garantís tots els drets democràtics i que convoqués eleccions lliures on el poble elegís en llibertat i lliurement la forma de govern i d'Estat, el dret a l'autodeterminació de les nacionalitats, etc. A parer de la UDS aquestes eren les aspiracions de la majoria de la població i per això era imprescindible la unitat democràtica per acabar amb el franquisme i l'edificació d'un nou règim respectuós amb els drets i llibertats democràtiques. Finalment com a objectiu a llarg termini es proposava la constitució d'un exèrcit democràtic i nacional al servei d'una Espanya totalment democràtica pensant que només en el marc democràtic era possible l'existència d'un exèrcit democràtic²⁶¹.

²⁵⁹ Duran, Miguel (pseudònim de Manel Gracia): *El movimiento de soldados en España*. Federación de Uniones de Soldados y Marineros Demócratas de las Fuerzas Armadas, 1977, pag. 17

²⁶⁰ “Constitución de la U.D.S. en Madrid”. *La Voz del Soldado*, nº2, abril 1976, pag.3

²⁶¹ “*La Unión Democrática de Soldados ofrece una alternativa organizativa practica a corto plazo: las reivindicaciones de mejores condiciones de vida en los cuarteles; a medio plazo: acabar con el fascismo y conquistar las libertades democráticas y a largo plazo: la construcción de un ejército Democrático y Nacional al servicio del pueblo*” a *El trabajo político en el ejército 1973 a la actualidad*. Arxiu personal Manel Gracia, 1976, pag.16

Per la UDS la millora de les condicions laborals només podia prosperar amb la conquesta d'un règim democràtic: *“Sin democracia es imposible tener una participación en la vida del cuartel, es imposible la existencia de Tribunales de Apelación, es imposible tener un estatuto justo de derechos y deberes del soldado, es imposible modificar el fascista código de Justicia Militar que hoy sirve para justificar todo cuanto ocurre en el Ejército. Para esto es imprescindible la conquista de un Ejército Democrático, lo cual no es posible más que cuando el pueblo conquista la libertad e instaure el Régimen Democrático que necesitamos”*²⁶². El PTE volgué, doncs, lligar inalienablement la millora de les condicions de vida dels soldats amb la conquesta de les llibertats democràtiques. De la mateixa manera algunes de les condicions de vida que patien els soldats van ser denunciades des de les pàgines de *El Soldado*, l'òrgan de premsa i portaveu de la UDS: *“En los cuarteles tenemos grandes problemas de comida, servicios, horario, dinero, excesiva duración de la mili, falta de medios...”*²⁶³. El moviment en defensa dels soldats intentà propagar la seva activitat més enllà de les casernes militars amb el propòsit de buscar complicitats a la societat civil. En el cas de Catalunya durant el festival de musical Canet Rock de 1976 el públic celebrà amb aplaudiments l'exhibició d'una pancarta de la UDS. Al mateix juliol de 1976 la UDS llegí un comunicat durant la celebració del míting de l'Assemblea de Catalunya sent contestats positivament amb el crits de *“Soldado, amigo, el pueblo está contigo”*, situació que es repetí en la celebració d'un míting posterior a la I Jornades de la Dona Catalana²⁶⁴.

A finals de 1976 la UDS emprengué un pas més i impulsà la *Federación de Uniones de Soldados y Marineros Demócratas de las Fuerzas Armadas* (FUSM), formada per les delegacions de la UDS d'arreu de l'Estat. El programa combinava les reivindicacions

²⁶²*El Soldado*, nº 10 setembre 1976, pag. 2

²⁶³*El Soldado*, nº 10 setembre 1976, pag. 2

²⁶⁴Duran, Miguel (pseudònim de Manel Gracia): *El movimiento de soldados en España*. Federación de Uniones de Soldados y Marineros Demócratas de las Fuerzas Armadas, 1977, pag. 47

laborals amb un programa polític favorable a la conquesta de drets polítics democràtics i es posicionava contrària al referèndum sobre la Reforma Política. Laboralment incorporava les reivindicacions més bàsiques dels soldats: reducció del servei militar a nou mesos, derogació del decret que obligava a canviar de regió militar a l'hora de complir *la mili*, paga mensual de 2000 pessetes i gratuïtat dels transports públics per als soldats, i el reingrés al cos dels soldats processats per integració a la UDS. Davant el repte de les eleccions legislatives del 15-J convidà a prendre'n part -“*los soldados no podemos adoptar ante las elecciones la postura que la cosa no va con nosotros. Seríamos unos inconscientes si actuáramos así*”²⁶⁵- votant a opcions democràtiques per així conquerir drets i llibertats, entre els quals, aquells referents a la situació dels soldats. L'agitació a l'interior dels quaters provocada per l'activitat de la UDS topà amb la dura repressió de les autoritats militars; des dels seus inicis l'organització hagué de fer front a l'empresonament i la submissió a la jurisdicció militar dels detinguts. El primer soldat detingut acusat de formar part de la UDS fou Federico Zaragoza, detingut a Madrid el mes d'agost de 1976. Poc més tard, el 28 d'octubre van ser detinguts a Barcelona cinc caps i cinc soldats pertanyents al *Regimiento de Infanteria Jaén 25*, tots ells membres de la UDS i acusats de sedició²⁶⁶. Un mes i mig després de la promulgació de l'Amnistia foren detingudes més de trenta membres de la UDS, a més de desenes de trasllats, enduriment de la disciplina... A Catalunya l'octubre de 1977 fou detingut “*Fernando García Gudiña. Detenido por pertenecer a la USD de Catalunya. Pendiente de proceso en el castillo de Figueras*” mentre que al mes de novembre seguiren el mateix infortuni els següents soldats:

- “*Arturo Montserin de Lérida. Detenido en Barcelona junto a los marineros del CIM de Cartagena Juan Antonio Cuenca y Valentín Sacristan. Acusados por actividades relacionadas con la UDS de Catalunya*”
- *José Luis Vergara Rey de Rto. de Artilleria de Campaña nº21 de Gerona acusado de pertenecer a la UDS de Catalunya*

²⁶⁵ “Ante las elecciones”. *La Voz de los Cuarteles*, nº4, maig 1977, pag.1

²⁶⁶ *Otros diez soldados demócratas detenidos*. Arxiu personal Manel Gracia.

- *Felix Hernández del Rto. Jaen 25 de Barcelona acusado de pertenecer a la UDS de Catalunya*
- *Luis Mangliano de la Bateria de Costa de La Scala. Acusado de pertenecer a la UDS de Catalunya*²⁶⁷

Durant l'any 1978 almenys van ser detingudes 65 persones entre soldats i civils relacionats amb la UDS arreu d'Espanya, tots ells essent processats acusats de sedició. Les penes imposades van consistir en la reclosió militar des de 6 anys en el pitjor dels casos, mentre que les més inferiors van reduir-se a "*6 meses de prisión en un castillo militar, y los demás con tres meses*"²⁶⁸.

El primer de març de 1978 la UDS convocà a una jornada de mobilitzacions a nivell estatal per exigir les demandes bàsiques del seu programa: transport gratis pels soldats, dues rebaixes al mes o la concessió de deu dies de permís cada dos mesos. Com a mesura de protesta massiva es convocava a exercir dues mesures a l'interior del quarter: "*Todos al comedor a mediodía y no comer el postre. A retreta, romper filas en silencio*"²⁶⁹. La jornada de protesta també es convocà en solidaritat a tots els soldats instruïts davant Consell de Guerra per formar part de la UDS i en demanda del reconeixement dels drets humans als quarters. Segons els convocants a la jornada de mobilització es saldà amb un èxit rotund de convocatòria, amb la participació del setanta per cent dels soldats.

Del 9 al 12 de setembre de 1978 la UDS celebrà la I Conferència. S'acordà que l'organització es denominés *Unión Democrática de Soldados* en substitució de l'anterior nom de *Federación de Uniones de Soldados y Marineros Demócratas*.

²⁶⁷ ¿Que pretenden? *La Voz de los Cuarteles*, nº8, desembre 1977, pag.1

²⁶⁸ S.n. Arxiu personal Manel Gracia

²⁶⁹ El 1 de marzo todos los soldados unidos. *La Voz de los Cuarteles*, nº10, febrer 1978, pag.1

Organitzativament s'elegí a una nova Comissió Executiva Federal i programàticament es redactà un programa de cinc punts. El primer consistia en la millora de les condicions de vida materials als quarters; en el segon es recollien un conjunt de mesures per a la racionalització de la instrucció; el tercer reivindicava la creació d'una Junta General formada per soldats amb diferents seccions; el quart punt la reforma del Servei Militar, i en el cinquè el reconeixement de drets democràtics sense restriccions pels soldats²⁷⁰.

Davant el referèndum constitucional la UDS va considerar el projecte de Constitució com un gran avenç respecte els quaranta anys de dictadura. Per aquest fet la Comissió Executiva Federal emprengué una campanya de propaganda favorable al SI a la jornada del 6 de desembre de 1978 concretada en tres punts:

- *“ Recomendar a todos los soldados que voten SI en el Referendum Constitucional*
- *Dejar en libertad de voto a todos los miembros de la UDS para que voten según les dicte su consciencia*
- *Limitar la campaña central de la UDS sobre el Referendum a la publicación en La Voz de los Cuarteles i exigir a los poderes públicos el respeto al derecho de voto de los soldados”*²⁷¹.

I CONGRÉS DEL PTE MARÇ 1978

El PTE no celebrà el seu primer Congrés dins la legalitat fins al març de 1978. Aleshores podia ser considerat com “el germà gran” de l'extrema esquerra amb els seus

²⁷⁰ 1a Conferència... programa general. *La Voz de los Cuarteles*, n°14, setembre 1978, pag.3

²⁷¹ “Declaración de la Comisión Ejecutiva Federal de la Unión Democrática de Soldados Ante la Constitución”. *La Voz de los Cuarteles*, n°15, desembre 1978, pag.1-3

1800 militants a Catalunya, i sense cap mena de dubte, el partit més influent de l'esquerra radical a Catalunya i Espanya. El fet més transcendental va ser el debat sobre l'estructura federal del partit: si el PTE reconeixia un estat multinacional i defensava la via federal com a model d'organització territorial de l'Estat, el partit, conseqüentment, també s'havia d'organitzar federalment. Com es traduïa una organització federal de partit? Dues van ser les propostes en aquest sentit, que d'alguna manera o altra, afirmaven l'aposta federal d'estructuració interna, no sense discrepàncies. La ponència amb un caràcter més descentralitzadora de Manel Gracia fou derrotada davant la proposta d'estatuts de Manuel Armenta: *“Constituir-se com a Partit del Treball de Catalunya es produeix després que el partit es declarés com a federal el 1978. Allà lluito per un partit més federal, i sóc derrotat. La meva posició era que el Comitè Central s'havia d'elegir per cooptació dels comitès federals, un federalisme fiscal... En definitiva, donar més importància als comitès federals i menys al Comitè Central. Doncs bé, aquestes posicions són derrotades. Igualment, però la posició vencedora del Congrés decideix declarar el partit com a federal, perquè no hi havia cap altre solució. Tanmateix, és un federalisme descafeïnat. Per això organitzativament el PT adopta una estructura federal i així es crea el Partit del Treball de Catalunya com a federació de Catalunya del PTE”*²⁷². De totes maneres la proposta vencedora sancionà el caràcter federal del partit: *“España es un país multinacional donde además existen regiones claramente diferenciadas. Coherentemente con esto, y puesto que el Partido es correlativo de la política, es necesario que la forma de estructura que adoptemos para el Partido sea la federal y que garantice la máxima autonomía para la organizaciones nacionales y regionales”*²⁷³. Aquesta via federal apostava pel projecte de l'estat de les autonomies que desenvolupà la Constitució, i per això el PTE fou un dels defensors de l'aprovació dels estatuts d'autonomia, entre els quals, el de Catalunya, així com l'impulsor de campanyes a favor de l'estatut d'autonomia com en el cas andalús. A partir del I Congrés, doncs, el PTE emplaçava a les diferents nacionalitats i regions de l'Estat a estructurar-se a partir de les Comunitats Autònomes i els seus respectius estatuts seguint l'article 143.1 que oferia la Constitució²⁷⁴, sense renunciar al dret a

²⁷² Entrevista a Manel Gracia

²⁷³ *Resoluciones del I Congreso del Partido del Trabajo de España*. PTE, març 1978, pag.27

²⁷⁴ *“En el ejercicio del derecho a la autonomía reconocido en el artículo 2 de la Constitución, las provincias limítrofes con características históricas, culturales y económicas comunes, los territorios insulares y las provincias con entidad regional histórica podrán acceder a su autogobierno y constituirse*

l'autodeterminació per a les nacionalitats. El I Congrés del PTE defensà alhora el dret a l'autodeterminació com a mesura d'igualtat entre les nacions membres de l'Estat espanyol, però posant sobre la taula el federalisme com a model d'organització estatal argüint que *“lo más conveniente es la unidad de todos los pueblos de España en un estado multinacional”*²⁷⁵.

Continuant amb el Congrés, a banda de l'adopció federal, la definició ideològica va reprendre l'anàlisi i la contundència verbal que va caracteritzar el partit durant la clandestinitat antifranquista. El primer títol dels estatuts podria servir de la mateixa manera per qualsevol dels grups de l'esquerra marxista radical estudiats en aquesta recerca: *“El Partido del Trabajo de España es un partido político proletario, que basa su ideología en el marxismo-leninismo y que tiene como objetivo conducir a la clase obrera y a las masas trabajadoras de España a la victoria sobre la burguesía y el imperialismo mediante la Revolución Proletaria que, destruyendo el estado burgués e instaurando la Dictadura del Proletariado, abra paso a la construcción del Socialismo y sienta las bases del comunismo”*²⁷⁶. A nivell internacional situava com a enemic principal els Estats Units d'Amèrica; segons la resolució els EUA comprometien la sobirania a través del control militar, econòmic i polític sobre Espanya, a més d'afegir que l'imperialisme nord-americà era contrari als avenços socials de la classe treballadora.

Una vegada declarada la guerra al revisionisme i la seva manifestació a través de l'anomenat eurocomunisme²⁷⁷, les resolucions del I Congrés proposen un ampli front

en Comunidades Autónomas con arreglo a lo previsto en este Título y en los respectivos Estatutos”.
Constitución Española de 1978, Article 143, capítol VIII, capítol III.

²⁷⁵*Resoluciones del I Congreso del Partido del Trabajo de España.* PTE, març 1978, pag.14

²⁷⁶*Estatutos del Partido del Trabajo de España.* <http://www.pte-jgre.com/archivo/Documentos/PTE%20Org%20Cent/Estatutos%20PT.pdf>, PTE, 1978.

²⁷⁷ *“El Eurocomunismo es una variante del revisionismo moderno, que se manifiesta abiertamente a partir del abandono de los principios del marxismo-leninismo, que más tarde provocó la escisión del movimiento comunista internacional, y determinó su paso al terreno de las ideas y políticas de la burguesía. El PTE lucha y luchará contra el eurocomunismo y contra cualquier otra forma de influencia de la burguesía sobre las masas obreras y populares porque sin esa lucha es imposible la victoria sobre el capital”*, a *Resoluciones del I Congreso del Partido del Trabajo de España.* PTE, març 1978, pag.7

dirigit per la classe obrera per tal de derrocar el poder dels monopolis i instaurar un nou règim democràtic i revolucionari que anomena República Democràtica, sense significar canvis considerables respecte al programa del Front Popular o Front Antifeixista: una aliança entre forces progressistes, i sota control de la classe obrera, desenvolupar les mesures necessàries per transformar la societat capitalista cap al comunisme. L'alternativa defensada a les resolucions del I Congrés, doncs, establia la formació d'un govern de *Salvación Democrática* que garantís, en el marc d'una nova constitució, tot un conjunt de drets democràtics per assegurar les bases de la República Democràtica

CAP A LA UNITAT AMB LA ORT: ARA SÍ

Després de la contundent derrota a les eleccions generals de 1979, PTE i ORT es veieren forçats a formar un acord per a les eleccions municipals. L'entesa electoral per irrompre en els consistoris no fou suficient, de manera que accelerà decididament la unificació orgànica entre els dos partits. A la pràctica, programàticament no els separava res i compartien les mateixes posicions sobre els temes centrals de la vida política. Només restava superar un passat marcat per la manca de voluntat a l'hora de cercar l'entesa, i que en aquesta ocasió, estaven disposats a superar: *“En adelante, de una forma seria y responsable, pero entusiasta y muy activa vamos a ser los primeros en crear un ambiente de unidad de camaradería y llaneza para que se puedan dar a las discusiones los intercambios de experiencias y la colaboración en el trabajo práctica de manera que vayamos ganándonos su confianza y su respeto y para que no acepten nunca, como nosotros no vamos a aceptar, maniobras contrarias a la unidad”*²⁷⁸.

De fet, en diferents experiències havien mostrat públicament la seva entesa. És el cas d'un comunicat conjunt entre els dos comitès centrals publicat als respectius diaris el 23 de juliol de 1976 sobre la situació política i la necessitat d'unitat d'acció entre les forces

²⁷⁸A todos los camaradas. *Permanente del Comité Nacional de Catalunya*. ABPR, DPP (Subsèrie ORT), caixa 2, carpeta 5, document 1, 25 març de 1979.

polítiques d'esquerra per forçar la ruptura amb el franquisme i garantir un programa de drets i llibertats a tots els ciutadans²⁷⁹. Dos mesos més tard els comitès centrals avançaven plegats acordant resolucions sobre la línia político- ideològica dirigides a la unificació en un únic partit i publicant-ho en un opuscle de 31 pàgines. El procés es deteriorà per diversos factors, però principalment topà amb les aspiracions dels líders corresponents a l'hora de pactar i distribuir els hipotètics nous càrrecs de direcció. La previsible convocatòria d'unes eleccions generals tampoc hi ajudà: les expectatives de cada partit van convertir el possible aliat en un competidor electoral. Si durant la dictadura els grups de l'esquerra revolucionària disputaven entre si la presència en l'antifranquisme i el moviment obrer, a partir de 1977 s'hi incorporà la disputa electoral com a fenomen inexistent fins al període: *"No érem adversaris, ni tan sols a nivell ideològic, però sí competidors per captar la vanguardia, i en determinats episodis, el vot."*²⁸⁰. Si fins el 1979 no s'havia produït la integració entre PTE i ORT era a causa d'un passat de males relacions i comportaments sectaris que s'havien mantingut des de la clandestinitat durant la dictadura en forma d'acusacions, retrets, menyspreu cap a l'altre, etc. La fusió de 1979 consistí precisament en un pacte entre els Comitès Centrals del PTE i la ORT per donar lloc a una nova entitat fruit de la fusió dels dos partits. La militància no entengué com en un espai molt reduït de temps es van veure obligats a compartir el mateix sostre amb aquells amb qui havien tingut una història de confrontació.

Per a la unificació s'elegí un Comitè d'Unificació integrat per quinze membres de cada partit que redactà les noves bases polítiques i ideològiques. Posteriorment un ple conjunt dels dos Comitès Centrals va ratificà aquestes bases i finalment es celebrà un Congrés d'Unificació l'ú de juliol que va donar lloc a la creació del nou *Partit dels Treballadors*. Les negociacions van estar centrades en delimitar les quotes de poder del nou partit sense la participació de les bases en el debat d'unificació. En el Congrés d'Unificació Eladio García Castro va ser elegit secretari general i es constituí una direcció central, que bàsicament només es tornarà a reunir per formalitzar

²⁷⁹ *Comunicado público del Comité Central de la Organización Revolucionaria de Trabajadores y del Comité Central del Partido del Trabajo de España*. El Correo del Pueblo, nº 51, 23 de juliol de 1976, pag.5.

²⁸⁰ Entrevista Manel Gracia.

l'autodissolució l'any següent. La fusió no quallà a la base militant i la desconfiança va regnar en les dinàmiques de partit. El compromís de cada antic partit amb la nova formació va ser dubtosa: l'òrgan oficial d'expressió del Partit dels Treballadors, *Yesca*, només publicà sis números.

Abans de procedir a la unificació amb la ORT, el PTE celebrà al 29 i 30 de juny el darrer Congrés Federal per tal de procedir a la dissolució del partit i integrar-se juntament amb la ORT al Partit dels Treballadors (PT). El Congrés aprovà resolucions que confirmaven la línia política dels darrers anys com assumir les reivindicacions nacionalistes de les federacions nacionals del partit “*como expresión progresista y revolucionaria de los pueblos frente a la opresión engendrada por el capitalismo*”²⁸¹ o bé algunes altres que suposen una novetat. És el cas de la lluita contra l'energia nuclear o bé apropiar-se de la democràcia com a un element propi, captant un dels punts que definien l'eurocomunisme: “*oponerse a las restricciones de la democracia, defender ésta y desarrollarla*”²⁸².

CONGRÉS UNIFICACIÓ PTE-ORT: DE LA FUSIÓ A LA DESCOMPOSICIÓ

A les bases ideològiques el nou partit es va definir seguint la trajectòria dels dos partits predecessors: “*El partido unificado tiene como base ideológica el marxismo-leninismo, enriquecido por las aportaciones de Mao Tsetung*”²⁸³, defensant consegüentment la

²⁸¹ *Congreso Federal Extraordinario del Partido del Trabajo*. <http://www.ptejgre.com/archivo/Documentos/PTE%20Org%20Cent/Congreso%20Federal%20extraordinario%20del%20PT.pdf>. PTE, juny 1979, pag.10-12.

²⁸² *Congreso Federal Extraordinario del Partido del Trabajo*. <http://www.ptejgre.com/archivo/Documentos/PTE%20Org%20Cent/Congreso%20Federal%20extraordinario%20del%20PT.pdf>. PTE, juny 1979, pag.10-12.

²⁸³ *Congreso de unificación PTE-ORT. Bases ideológicas y políticas y Estatutos*. ABPR, DPP (PTE-ORT), caixa 1, carpeta 2, document 2, pag.1

destrucció de l'Estat burgès i la defensa de la dictadura del proletariat: “*el proletariado una vez derrocada la burguesía precisa para su emancipación dotarse de su propio Estado, el Estado de la Dictadura del Proletariado.*”²⁸⁴

L'anàlisi de la situació política de l'estat conclouïa que s'havia enderrocat el règim feixista de Franco per donar lloc a una democràcia burgesa mercès a les lluites populars. Tot i reconèixer els avenços socials de la nova democràcia, el partit definia que es perpetuava la dominació de classe mitjançant l'Estat burgès. Aquest s'erigia com un instrument de poder per perpetuar la base econòmica de la burgesia i les relacions de producció “*en explotadores y explotados*”²⁸⁵. En altres paraules la Transició havia portat la democràcia, però no la transformació econòmica. Després de definir-se com a comunista i revolucionari, el PT exposava el pla de treball a curt termini: el primer pas de l'etapa revolucionària consistiria en l'establiment de la República Democràtica, desenvolupant així el programa dels antics PTE i ORT de Front Popular. La República Democràtica s'entenia pel PT com el període teleològic i transitori comprès entre la dominació burgesa i la dictadura del proletariat basat en l'aliança entre les classes antimonopolistes –proletariat, pagesia i petita burgesia- sota la direcció del proletariat portant a terme un programa de profundes transformacions. Econòmicament a aquesta etapa li corresponia la nacionalització de la banca, les grans empreses i els monopolis industrials i comercials; la reforma agrària revolucionària i el suport a la petita i mitjana empresa. Políticament, Espanya havia de recuperar la plena independència i sobirania nacional revisant els pactes amb Estats Units; cada nacionalitat tindria el dret a l'autodeterminació. Socialment, es legislaria per la millora de les condicions de vida materials i culturals de la classe treballadora i dels sectors populars²⁸⁶.

El nat Partit dels Treballadors (PT) no tingué continuïtat ni tan sols a curt termini. A la pràctica significà un pacte polític entre dues formacions que ja estaven en crisi; la unió entre si només ajuda a accelerar la seva descomposició. El partit neix a la segona meitat

²⁸⁴Congreso de unificación PTE-ORT. Bases ideológicas y políticas y Estatutos. Op.cit. pag.2

²⁸⁵Congreso de unificación PTE-ORT. Bases ideológicas y políticas y Estatutos. Op.cit. pag.28

²⁸⁶Congreso de unificación PTE-ORT. Bases ideológicas y políticas y Estatutos. Op.cit. pag.30

dels anys seixanta en unes condicions de lluita contra el franquisme i prepara a un conjunt de persones per a la revolució. La lluita contra el franquisme s'interpreta com la primera batalla a guanyar cap al socialisme. Una vegada fracassat el projecte revolucionari per l'assentament de la democràcia, calia reconvertir el partit i redefinir-se ideològicament. És a finals de 1979 quan una de les sortides a la crisi del PT és plantejada pel mateix secretari general, Eladio García Castro, i el professor universitari Enrique Palazuelos, en el document *Radicalismo: Una propuesta para una nueva civilización (Propuesta para un debate)*²⁸⁷.

Aquest corrent proposava transformar el PT en una coordinadora juntament amb els sectors socials més radicals de la societat, unint diferents col·lectius amb antics quadres dirigents del partit. La intenció era la convergència entre la tradició política del PTE amb col·lectius transformadors com l'ecologisme, el pacifisme, el feminisme, el moviment estudiantil, el nacionalisme radical, etc. Si bé aquesta fórmula no aconseguí quallar en el Partit dels Treballadors, posteriorment sí que el PCE emprendre un esquema molt similar per impulsar Izquierda Unida (IU).

En primera instància el document es planteja la funcionalitat del mateix partit en el nou panorama polític de la democràcia espanyola. Una vegada formulada aquesta reflexió el que realment s'està plantejant són els principis ideològics i polítics del partit: “*Un debate que no se puede centrar sólo ni principalmente en las cuestiones inmediatas, de coyuntura, sino que deberá abarcar a los grandes problemas ideológicos y estratégicos*”²⁸⁸. Allò realment transcendent del document és la insinuació que el marxisme i el materialisme històric esdevenen insuficients per combatre el capitalisme a finals de segle XX i que la societat ha experimentat canvis complexos, i per tant, no totes les problemàtiques queden reduïdes a l'antiga lluita entre capital i treball. Per

²⁸⁷García Castro, Eladio; Palazuelos, Enrique: *Radicalismo: Una propuesta para una nueva civilización (Propuesta para un debate)*. ABPR, CF 75.02 Gar

²⁸⁸García Castro, Eladio; Palazuelos, Enrique: *Radicalismo: Una propuesta para una nueva civilización (Propuesta para un debate)*. ABPR, CF 75.02 Gar

García Castro s'havia de replantejar la definició de marxista del partit atès que “*el marxismo-leninismo, entendido dogmáticamente, anula la capacidad de los individuos y conduce al partido al burocratismo*”²⁸⁹. L'endemà mateix d'aquestes declaracions García Castro deixava el càrrec dimitint com a Secretari General del PT.

Durant la convocatòria del Comitè Central del PT al setembre de 1979 García Castro ja havia manifestat la necessitat d'una política més tangible per a la població i que la política del partit en els darrers dos anys havia fracassat a l'hora de quallar en el si de la societat “*El camino que propone nuestro Partido para avanzar es muy duro de aceptar para los sectores menos conscientes y de vanguardia del pueblo. Es más sencillo depositar el voto en un partido mayoritario y esperar que desde el Parlamento y desde los órganos institucionales estas fuerzas desarrollen un proceso de cambio social*”²⁹⁰.

La deficiència del debat sobre el futur del PT és que no hi hagué un debat ampli i general, sinó la existència de documents com *Radicalismo: Una propuesta para una nueva civilización (Propuesta para un debate)*. Tot i reconèixer el fracàs a l'hora d'oferir una alternativa vàlida i la profunda crisi manifestada en la contínua desafiliació de militants, la pèrdua de confiança i credibilitat en amplis sectors del moviment obrer, a Catalunya la línia majoritària del partit s'oposà a la reconversió proposada pel secretari general Eladio García Castro. La resposta es formulà a través del document *Por un proyecto revolucionario en Catalunya* a l'abril de 1980. El corrent majoritari català apostava per seguir el camí emprès per la candidatura Unitat pel Socialisme, és a dir, el debat i l'acció amb la resta de forces revolucionàries “*con el objetivo de levantar una fuerza política de nuevo tipo capaz de abordar con eficacia las tareas*

²⁸⁹ *El Periódico*, 14 de febrer de 1980

²⁹⁰ *Resoluciones sobre la situación política. Perspectivas inmediatas y tareas. II sessió IV Ple del Comitè Central. Dies 6 i 7 setembre 1979.* <http://www.ptc-jgre.com/archivo/archivodocumentos.html>. Pag.11

revolucionarias y la conquista del socialismo”²⁹¹. A Andalusia la situació fou pràcticament la mateixa que a Catalunya responent col·lectivament mitjançant el document *Por un Partido para la revolución socialista (Crítica al proyecto del colectivo radical)*. Al País Basc la proposta de García Castro també és rebutjada i el Partit dels Treballadors d'Euskadi comença un gir d'apropament a l'esquerra abertzale mitjançant la unió amb la formació Herri Batasuna²⁹².

Des de Catalunya es considerà que la reconversió cap a un partit radical era complicat; no endebades aquest no era l'únic entrebanc. Tot i manifestar-se favorablement a la continuïtat, defensaven que la única sortida en cas d'abandonar les sigles de PT era la dissolució i la retirada de l'escena política col·lectiva com a partit; les sortides polítiques i professionals de cadascú aleshores esdevenien assumpte personal: “*Calia acabar el PT amb dignitat: bé anant cap a casa, cap a la dissolució i que cadascú emprengués el que camí que cregués més convenient*”²⁹³.

DISSOLUCIÓ

El procés de dissolució es desenvolupà discretament, sense el trauma que hagués pogut causar anys abans. A nivell estatal s'acordà dissoldre – gairebé exempt de debat– el Partido de los Trabajadores el mes de maig, mentre la federació catalana ho féu formalment en un Congrés celebrat a Cornellà de Llobregat al juliol de 1980. A diferència del cas estatal -de ben segur que Catalunya fou el territori on més dolorosament es produí la desaparició- un reduït grup de militants catalans reaccionà contràriament a la dissolució del PTC durant la celebració del Congrés de dissolució, i s'agruparen al voltant del *Manifiesto por la reconstrucción del Partido de los*

²⁹¹ *Por un proyecto revolucionario en Catalunya*. ABPR, DPP (PTE-ORT), Caixa 1, carpeta 8, document 3.

²⁹² “El PT de Euskadi rechaza la tesis de Eladio García Castro”. *El País*, 8 de juny de 1980

²⁹³ Entrevista a Manel Gracia

Trabajadores de Catalunya como contribución al avance de los comunistas en Catalunya. El grup responsabilitzava la direcció federal del partit d'accelerar la dissolució i d'impossibilitar un debat obert, considerant que allò que estava en crisi era el dogmatisme marxista i que en cap cas la superació s'havia d'efectuar per la via de la descomposició. Tot al contrari: apostaven per una renovació en tots els terrenys amb l'objectiu de contribuir a l'avenç d'un projecte revolucionari inserit en la realitat política i social de Catalunya. Per tant, “*ante la disyuntiva que se plantea en éste Congreso, de disolver o seguir en éste Partido, nosotros hemos tomado ya una opción clara y decidida: estamos por la continuación del Partido y en contra de su disolución*”²⁹⁴. Malgrat aquest intent la sortida a la crisi estava determinada: “*Lo disolvimos porque vimos que no tenía razón de ser, la sociedad ya había cambiado mucho en el año 80. O bien te ibas a casa o bien te integrabas en el PSUC*”²⁹⁵. La implosió del PT també arrossegà altres organismes com les joves joventuts (Joven Guardia Roja) o el seu sindicat afí, la *Confederación de Sindicatos Unitarios de Trabajadores* (CSUT). Només sobrevisqué el sindicat agrícola *Sindicato de Obreros del Campo* (SOC), vinculat al PTE, radicat a Andalusia i que ja gaudia d'una estructura pròpia i amb implantació activa sobre el territori andalús²⁹⁶.

Catalunya era el territori que havia estat bressol de l'antic PCE(i) i on s'havien protagonitzat els èxits més notables. S'intentà una sortida col·lectiva ingressant en altres partits d'esquerra (PSC i PSUC), però aquests hi renunciaren: no acceptaren l'ingrés en massa de quadres i militants més radicalitzats que les pròpies fraccions més a l'esquerra i que alhora procedien de l'extrema esquerra. En tot cas sí que aquests partits acceptaren

²⁹⁴ *Manifiesto por la reconstrucción del Partido de los Trabajadores de Catalunya como contribución al avance de los comunistas en Catalunya.* ABPR, DPP (PTE-ORT), Caixa 1, carpeta 8, document 2, 12 juliol de 1980

²⁹⁵ Entrevista a Manel Gracia

²⁹⁶ El 2007 s'integrà finalment al *Sindicato Andaluz de Trabajadores* (SAT) liderat per Diego Cañamero fruit de la fusió entre petits sindicats rurals, Autonomía Obrera de Cádiz, el Foro Sindical Obrero, el Sindicato Independiente de Trabajadores/as de la Universidad de Granada i el mateix Sindicato de Obreros del Campo (SOC)

l'ingrés individual, però mai com a col·lectiu com pretenia el PTE. Durant un breu període de temps es negocià una sortida cap al PSUC, però no succeí com l'ingrés col·lectiu de Bandera Roja de Catalunya el 1974: *“Vaig intentar negociar amb el PSUC. No van acceptar perquè no els interessava. Sempre els hi vam fer la punyeta, van pensar que organitzaríem una fracció i ells també estaven en plenes fraccions amb el sector prosoviètic. Per tant no volien més radicals a pressionar”*²⁹⁷. Les negociacions amb els socialistes catalans també van sentenciar el rebuig d'un ingrés col·lectiu de comunistes d'arrel maoista al PSC; cap partit oferí una sortida col·lectiva al PT. Enmig de les negociacions fracassades, sí que el PSUC proposà l'absorció d'alguns quadres dirigents a nivell personal. Aquest fou el cas de Manel Gracia, que declinà l'oferta, argumentant que no podia acceptar una sortida diferent a la resta del partit a canvi de garantir la continuïtat política d'uns quants al PSUC: *“ No podíem traïr el partit per salvar-nos uns quants. Era fidel a la gent i al PT. Valia més anar a casa”*²⁹⁸.

Una vegada dissolt el partit els membres es van recloure a l'esfera privada. Les restes del naufragi del PT van tenir diferents sortides. La majoria optà per retirar-se de l'escenari polític i només una minoria es professionalitzà. Els que persistiren en el sistema de partits polítics es reciclaren majoritàriament amb l'ingrés al PSUC i al PSC. A Catalunya la configuració de la llista electoral del Bloc d'Esquerreres d'Alliberament Nacional (BEAN) i de Nacionalistes d'Esquerra comptà també amb antics membres del PTC. Pel que fa als dirigents, alguns aconseguiren la col·locació professional mercès a la seva trajectòria política o bé a la seva formació tècnica. El qui fou secretari general del PT, Eladio García Castro, treballà com a aparellador a l'Ajuntament de Puerto Real (Cadis), una de les poques alcaldies que aconseguí el PTE; Manuel Armenta es dedicà inicialment com a taxista, i més tard treballà per la Junta d'Andalusia; Nazario Aguado es guanyà la vida a l'Ensenyament, mentre que Manuel Gracia com a mutualista²⁹⁹. Ningú s'enriquí a costa del partit: res més lluny de la realitat. Una dura llosa que

²⁹⁷ Entrevista a Manel Gracia

²⁹⁸ Entrevista a Manel Gracia

²⁹⁹ Martín Ramos, José Luis (Coord.): *Pan, trabajo y libertad. Historia del Partido del Trabajo de España*. El Viejo Topo, 2011, pag.312

hagueren de suportar alguns militants foren els crèdits que demanaren a títol personal per finançar les campanyes electorals del PTE i que en algunes ocasions el deute perdurà fins i tot anys més tard a la dissolució del partit³⁰⁰.

Sigui com sigui, la dissolució del PTE fou la representació més fefaent del fracàs del projecte de l'extrema esquerra després de la Transició, quan ja s'havia inaugurat les regles del joc amb la Constitució i l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. Tanmateix, pocs anys més tard, els partits comunistes amb representació parlamentària, PSUC i PCE, també experimentarien processos traumàtics al llarg de la dècada dels vuitanta i evolucionant cap a nous projectes polítics i electorals.

³⁰⁰Martín Ramos, José Luis (Coord.): *Pan, trabajo y libertad. Historia del Partido del Trabajo de España*. El Viejo Topo, 2011, pag.310

ORGANITZACIÓ COMUNISTA D'ESPANYA (BANDERA ROJA)

ELS ORÍGENS

El sorgiment d'unes sigles que donaren vida a una nova organització revolucionària – Bandera Roja³⁰¹ – es situen dins la mateixa cronologia i espai que la creació del PCE(i) a partir de l'estiu de 1967 i com a escissió del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC).

Els estudis publicats fins al moment situen encertadament la creació de la UER a la primavera de 1968 com a embrió del grup Bandera Roja. Tanmateix, eren en clarificar els orígens d'aquest grup estudiantil com un nucli que inicialment s'aplegà al voltant de la publicació *Unidad* però que poc després de constituir-se com a tal un sector estudiantil se'n desvinculà a la primavera de 1968 creant Unió d'Estudiants Revolucionaris (UER), aplegats principalment a les facultats de Dret i Ciències Econòmiques de la Universitat de Barcelona³⁰². “No no.. això és fals. Això ho sé perquè el nom el vaig inventar jo!”³⁰³, comenta Jordi Borja, un dels impulsors de la UER i futur dirigent de Bandera Roja. Segons Borja els membres del nou grup procedien majoritàriament del PSUC i del SDEUB, alguns dels quals sí que havien tingut contacte amb *Unidad*: “Va recollir dos tipus de militants. Els primers venien de les posicions del Claudín, com Solé Tura, jo mateix i altres. No gaires més. I uns altres que eren estudiants i pocs obrers que defensaven construir coses des de baix. Alguns d'aquests sí que van estar al grup *Unidad*, com Joan Ràfols, Francesc Bonamusa... No sé si també Josep Maria Colomer. En tot cas vam organitzar un nucli amb un conjunt d'estudiants

³⁰¹ El nom oficial era *Organización Comunista de España (Bandera Roja)*. A partir d'ara anomenarem a l'organització indistintament OCE(BR), Bandera Roja o directament amb les sigles BR. El partit també era anomenat senzillament Bandera i els seus militants eren coneguts com els *banderes*, i per això també els anomenarem així en algun lloc d'aquesta recerca.

³⁰² Colomer, Josep Maria: *Els estudiants de Barcelona sota el franquisme*. Editorial Curial, 1978, volum I, pag.13.

³⁰³ Entrevista a Jordi Borja

que venien del Sindicat Democràtic (Josep Maria Maymó, Rosa Vilaró, Lluís Isern..), alguns dels quals venien del grup *Unidad*³⁰⁴.

Per tant, l'agrupació de comunistes al voltant de la revista "Bandera Roja" de la UER eren aquells que s'havien escindit també del PSUC però que alhora no es consolidarien dins el grup *Unidad*, organització precursora del PCE(i), juntament amb aquells estudiants implicats a l'experiència del Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona. L'explicació dels *banderes* quatre anys més tard, tanmateix, tendeix a simplificar aquest origen: "*Así la decisiva posición revisionista que desvelaba la práctica del PCE impulso a diversos militantes del mismo a formar un nuevo grupo político en mayo de 1967 que posteriormente degeneraría en un a posición vanguardista bajo las siglas de PCE(i) o internacional. De esta experiencia procedían los militantes que se agruparon en torno a la revista "Bandera Roja" y que se unificaron políticamente en base a la crítica al revisionismo y al izquierdismo*"³⁰⁵.

Els primers mesos la UER actuà com un grup caracteritzat per desplegar noves formes de propaganda i agitació: acció directe, ocupació de càtedres a totes les facultats de la UB, repartiment d'octavetes... Es tractava d'un grup molt reduït que es quantificava entre vint i trenta membres: "*Érem unes 20 persones, potser 30, les que formem la UER. En total, gent que venia del PSUC i del Sindicat Democràtic*"³⁰⁶.

Va ser la UER qui va crear "Bandera Roja" com la seva revista i publicació periòdica a l'octubre de 1968: "*Jo vaig cooperar amb la UER i també vaig participar en la redacció del primer número de la revista Bandera Roja, que va ser publicada a finals de 1968*"³⁰⁷. L'existència de la UER va ser més aviat efímera en ser substituïda per unes

³⁰⁴ Entrevista a Jordi Borja

³⁰⁵ *La lucha de clases en España. Elementos de línea política de la Organización Comunista Bandera Roja*. OCE (BR), 1972, pag.3

³⁰⁶ Entrevista a Jordi Borja

³⁰⁷ Solé Tura, Jordi: *Una història optimista. Memòries*. Edicions 62, 1999, pag.304

noves sigles que tenien com a origen el nom de la seva revista: “*La UER es crea a mitjan de 1968 i a l’octubre es va crear Bandera Roja. BR tenia tres potes: UER (que BR va substituir); un nucli de coordinació i direcció encarregat de fer una revista; i nous fronts a banda de l’universitari: front de barris (Carles Prieto), front ensenyament de primària i secundària (Carme Sala) de xarxes d’escoles laiques concertades, i el front obrer, que va començar a tenir militants*”³⁰⁸.

És al voltant dels debats ideològics apareguts a la revista de discussió “Bandera Roja” quan la UER decideix estructurar-se com a organització política a mitjans de 1969 amb les sigles OCE(BR) “*con ramificaciones en el resto de España*”³⁰⁹. Tal com recorda Solé Tura a les seves memòries, és la UER qui impulsa juntament amb altres grupuscles allò que es coneixerà com Bandera Roja: “*El primer nucli d’acció va ser la Unió d’Estudiants Revolucionaris (UER). La UER va ser, de fet, el motor principal del grup més ampli que va adoptar el nom d’Organització Comunista Bandera Roja*”³¹⁰.

Bandera Roja naixia com un grup format majoritàriament per joves universitaris renegats del PSUC i eclipsats pel revolucionarisme après en algunes ocasions a *Unidad* i poc més tard experimentat a la UER al mateix temps que “*van tenir com a punts de referència gent més veterana, com Alfons Comín, Jordi Borja i jo mateix*”³¹¹. Paral·lelament, tot i la preeminència del sector universitari, Bandera Roja obrí el partit en fronts de lluita ja a finals de 1968: “*De fet els primers nuclis importants del moviment obrer van ser Hispano Olivetti i Pegaso, entre finals de 1968 i principis de 1969. Es van consolidar el front de barris, universitari i obrer. Això va consolidar el grup*”³¹². En aquesta primera fase de formació Bandera Roja es veié reforçada per la incorporació de Comissions Obreres del Baix Llobregat i el grup de Cristians pel

³⁰⁸ Entrevista a Jordi Borja

³⁰⁹ Pala, Giaime: “Una semilla de discordia. La entrada de Bandera Roja en el PSUC”. *Revista HMIC*, núm. 9 (2011), pag.141

³¹⁰ Solé Tura, Jordi: *Una història optimista. Memòries*. Edicions 62, 1999, pag.304

³¹¹ Solé Tura, Jordi: *Una història optimista. Memòries*. Edicions 62, 1999, pag.300.

³¹² Entrevista a Jordi Borja

Socialisme liderat per Alfons Carles Comín: “*La incorporació més important va ser al Baix Llobregat, on hi havia les Comissions Obreres liderades per Ton Albés “Torrent” i Francesc Baltasar. Va ser la incorporació d’una organització que es va integrar sencera. Un altre sector que es va incorporar va ser Cristians pel Socialisme. El Comín va estar a la presó, i va coincidir amb en Solé Tura i amb mi; per això va venir a Bandera Roja*”³¹³.

El bienni 1970-1971 es caracteritzà per un creixement ininterromput de la militància a Catalunya i per un fort impuls a nivell estatal després d’absorbir diferents nuclis comunistes (“*núcleo de Andalucía –escisión del PCE-, Unión Comunista de Madrid –escisión de la ORT-, grupo Rebelión de la emigración –escisión del PCE(m-l)-, núcleo comunista del Baix Llobregat, etc.*”³¹⁴) al mateix temps que es formarien nous comitès a València, Mallorca, Andalusia i Galícia donant forma definitiva al partit Organització Comunista d’Espanya (Bandera Roja). Fora de l’Estat es van crear nuclis a França i Suïssa; a França pels joves estudiants que ampliaven la formació universitària a París “*com Manuel Castells, Josep Ramoneda, Fèlix Ibáñez Fanés i Manuel Campo Vidal*”³¹⁵, i a Ginebre “*amb gent d’empresa a Comissions Obreres, com Máximo Loizu i la filla i el gendre del gran sociòleg Paulo Freire*”³¹⁶.

Aquesta dinàmica expansiva continuaria en el següent bienni, sigui a l’hora de consagrar la implantació a l’àrea metropolitana de Barcelona i en els diferents sectors així com expandir-se per la resta de l’Estat: “*Durante el año 72-73 BR hace importantes progresos. En primer lugar a nivel local de trabajo de masas: consolidación y validez de las Comisiones Obreras de Sectores y del movimiento obrero del Bajo Llobregat, campañas generales y hegemonía en los frentes de Enseñanza y Barrios, importante organización universitaria que contribuye eficazmente a superar el*

³¹³Entrevista a Jordi Borja

³¹⁴*Dos pasos atrás y uno adelante en la OCE(BR)*. ABPR, Fons DPP, Subsèrie OCE(BR), caixa 1, carpeta 6, document 11. pag.2.

³¹⁵Solé Tura, Jordi: *Una història optimista. Memòries*. Edicions 62, 1999, pag.306

³¹⁶Solé Tura, Jordi: *Una història optimista. Memòries*. Edicions 62, 1999, pag.306

ideologismo planteado, inicio de un trabajo entre los jóvenes sectores profesionales con resultados eficaces a nivel de trabajo de masas en Sanidad, arquitectos, etc. En segundo lugar BR aparece como una fuerza capaz de iniciativas generales a nivel local (Vallés, Barcelona, Bajo Llobregat) y reconocida en la escena política (tanto por su presencia de masas como por el prestigio de sus publicaciones y de sus cuadros). En tercer lugar BR empieza a tener una existencia nacional (Madrid, Andalucía, Emigración)”³¹⁷. A l'estiu de 1974, en el moment de màxima expansió i just abans del cisma, és complicat quantificar la militància d' OCE (BR): “És molt difícil avaluar-ho. Bandera Roja tenia militants i altra gent que també ho era però que no comptabilitzàvem. Els cercles eren diferent als militants i servien per formar a la gent. La gent organitzada en cèl·lules de Bandera Roja a Catalunya era d'uns 500 militants. Me'n recordo perquè quan es va crear Convergència Socialista de Catalunya, Isidre Molas em va comentar la possibilitat de fusionar-nos. I em va preguntar que quants érem nosaltres. I jo vaig contestar uns 500. I ell va dir: sereu més que nosaltres! A la resta d'Espanya també uns altres 500 militants organitzats. No més”³¹⁸. Altres referències eleven la xifra fins a l'entorn del miler de militants: “En conjunt va arribar a tenir més de mil militants, la majoria gent jove”³¹⁹, però considerem que aquest xifra hauria de tenir una lectura a la baixa³²⁰.

De la mateixa manera es fa difícil quantificar la ruptura arran de l'escissió que ingressà al PSUC. Després de la ruptura que sofrí al llarg de 1974, el partit aconseguí retenir aproximament la meitat dels militants, xifra que augmentà progressivament fins el 1976, moment en que Bandera Roja afirmà tenir 400 membres³²¹, tot i que creiem que la xifra

³¹⁷ *Documentos Políticos Bandera Roja. Bandera Roja y situación Política 1972-1974*. Arxiu Nacional de Catalunya (a partir d'ara ANC), Fons 230 PSUC (Guerra Civil, exili i clandestinitat, unitat 1350 Bandera Roja-Organització Comunista d'Espanya (OCE-BR), (I), pag.7, juny 1974

³¹⁸ Entrevista a Jordi Borja

³¹⁹ Solé Tura, Jordi: *Una història optimista. Memòries*. Edicions 62, 1999, pag.306

³²⁰ Entrevistes a Ricard Vinyes, Jordi Borja i Ignasi Faura

³²¹ El partit afirmà estar en disposició de “un ejército de 400 hombres bien preparados” a *Informe presentado por el Comité de Catalunya en la reunión de cuadros de Catalunya el 7 marzo 1976*. AHCONC, Fons Centre Treball i Documentació –partits polítics- caixa 58, carpeta OCE (BR), pag.6

fou exposada en el seu moment sense la comprovació pertinent, i en tot cas, es tracta d'una estimació a l'alça.

UN NOU PARTIT AMB VELL DIRIGENTS: IDEOLOGIA I CULTURA POLÍTICA

Bandera Roja es veié influenciada per dos esdeveniments que marcaren la política dels comunistes a la dècada dels seixanta: la crisi del PCE i el Maig parisenc. L'impulsor ideològic de l'organització -Jordi Solé Tura- compartia part de les posicions de Claudín. De fet aquest fou el principal motiu pel qual també fou expulsat del PCE el 1964 juntament amb Jordi Borja. Bona part de la cultura política de Bandera Roja procedia del PSUC però assumint la crítica que Claudín i Semprún havien formulat sobre l'anàlisi de la realitat espanyola i la defensa d'un desenvolupament del capitalisme sota el franquisme, i per tant, assumint també que el partit havia d'adoptar una nova estratègia de lluita contra el franquisme: *“La nostre tesi era que hi havia uns espais de lluita social, cultural, sindical, etc. perquè el règim havia perdut la seva capacitat de controlar des de baix, però en canvi la màquina repressiva era tan brutal com la dels anys 50. Es podia desenvolupar les lluites però difícilment podia ser una lluita directe, política”*³²².

Tanmateix, Bandera Roja no acollí mai a Claudín ni es convertí en paraigua per a *claudinistes*. Encara que reconeixia l'encert de Claudín en el fet de considerar la fi del franquisme com un procés i no com un trencament fruit de les crides a les vagues generals insurreccionals, Bandera Roja es decantà cap a la nova esquerra que brotà arran del Maig francès: *“Com he dit i repetit érem molts els que havíem interpretat el maig de 1968 com l'acte final d'una determinada esquerra i l'acte inicial d'una esquerra renovada”*³²³. L'ambient que propicià l'aparició de Bandera Roja es veié determinat per la crítica des de diferents posicions cap als partits comunistes existents al període: *“Bandera Roja és un producte del 68, per entendre'ns. Hi havia una crítica, un*

³²² Entrevista a Jordi Borja.

³²³ Solé Tura, Jordi: *Una història optimista. Memòries*. Edicions 62, 1999, pag.301

cansament, a les estructures dels partits. I aquí a Espanya i Catalunya hi ha una espècie de demandes a sectors dels PSUC i l'esquerra revolucionària. La primera era la necessitat de treballar des de la base. Si no hi havia un teixit social no podia existir el canvi, tot i les proclames d'enderrocament del règim. I un altra demanda era l'horitzó del socialisme"³²⁴. Aquesta esquerra implicava un component de renovació que tenia com a mirall nous focus i emissors revolucionaris que es desmarcaven de la Internacional Comunista i que s'identificaven principalment amb el corrent maoista del marxisme: "Hi va haver influències varies. Una era la crítica a l'estalinisme i fins i tot a un model de partit rígid, centralitzat, que lligava amb la revolució cultural xinesa. BR lligava amb un model de funcionalment en tres branques. El primer era que feia anàlisi realista de l'entorn: ni fèiem proclames revolucionàries ni dèiem que l'enderrocament del règim seria immediat; el segon era que els fronts funcionaven amb molt autonomia, no hi havia corretja de transmissió; i en tercer lloc era que la política s'anava elaborant a través de la dialèctica entre les pràctiques socials i la ideologia."³²⁵.

En un primer moment es negà a definir-se com a partit polític. La intenció inicial era aplegar-se per organitzar una alternativa al PCE/PSUC, i per tant, es comença per teoritzar una crítica al reformisme³²⁶. El primer número de la publicació "Bandera Roja" argumenta "los grupos de comunistas de BR no pretenden crear una organización ni desarrollarse como tales. Sus militantes se dan la organización mínima para promover su trabajo de masas y no buscan desarrollar esta organización sino las plataformas de trabajo de masas"³²⁷. Era precisament aquesta ambigüitat orgànica la que permeté quallar dins diferents experiències de l'oposició antifranquista més que no pas l'eclecticisme ideològic dels primers anys. Serà en definir el programa polític d'una etapa democràtica-popular prèvia al socialisme un any més tard del seu naixement quan coincidirà amb la voluntat d'estructurar-se com una organització comunista sota una direcció política, és a dir, en base a allò que s'havia negat fins aleshores: un partit d'avantguarda revolucionària.

³²⁴Entrevista a Jordi Borja

³²⁵ Entrevista a Jordi Borja

³²⁶ Entrevista a Pep Martínez

³²⁷ *Bandera Roja*, nº1, novembre de 1968, pag.1

Les primeres coordenades ideològiques que mostrà l'incipient Bandera Roja van ser tres. La primera era l'aplicació dels principis de la lluita de masses com a mètode per construir l'organització de masses que aspiraven a esdevenir. En segon lloc es va considerar el PCE i el PSUC com a partits revisionistes, i com a tals, elements a combatre ideològicament. I finalment es va assumir la crítica que “*al revisionismo hacian los comunistas chinos*”³²⁸. Alhora BR marcava perfil propi distanciant-se de l'amalgama que formava l'esquerra revolucionària qualificant a les altres formacions com a “esquerranistes” tot recitant els arguments exposats a *El izquierdismo, enfermedad infantil del comunismo* de Lenin o l'obra del líder de la revolta estudiantil a París Cohn-Bendit a *El Izquierdismo: remedio a la enfermedad senil del comunismo*³²⁹. El primer número de la publicació Bandera Roja ja era un avís per a navegants en aquest sentit: “*Pero ni lo uno ni lo otro (respeto y colaboración) para los demócratas recolectores de firmas, ni para los revolucionarios verbalistas y pasivos para los cuales la Revolución llena su hora pero no su vida*”³³⁰. I el número 6 de Bandera Roja dedicava un nou article amb els mateixos arguments titulat “*Las posturas infantiles*”³³¹.

La definició ideològica a inicis dels setanta convergia amb la resta de grups de l'esquerra marxista radical en afirmar que es tractava d'un nou partit d'avantguarda comunista. En primer lloc assumia el plantejament leninista segons el qual era el partit d'avantguarda de la classe obrera necessari per conduir aquesta cap a la presa del poder i la instauració del socialisme: “*Es imposible sin el Partido Revolucionario que guie la*

³²⁸ *Análisis de la organización comunista “Bandera Roja”*. ABPR, Fons DPP, Subscripció OCE(BR), caixa 1 carpeta 1, document 6, 1974

³²⁹ Lenin, Vladimir Ilitx: *La Enfermedad infantil del «izquierdismo» en el comunismo*. Ediciones en Lenguas Extranjeras, 1966 i Cohn-Bendit, Daniel: *El Izquierdismo: remedio a la enfermedad senil del comunismo*. Grijalbo, 1969

³³⁰ *Bandera Roja*, nº1, novembre de 1968, pag.1

³³¹ “Los comunistas y las organizaciones de masas. 1. Las posturas infantiles”. *Bandera Roja*, nº6, 1970, pag.3

*lucha de la clase obrera hacia la toma del poder burgués y que dirija la construcción de la sociedad socialista hacia el Comunismo. Este es el partido por el que trabaja la OCE (Bandera Roja)*³³². Per això OCE (BR) presumia de ser el sector més conscient de la classe obrera organitzat políticament amb la finalitat de dirigir la lluita dels treballadors cap a la revolució socialista. En segon lloc, com així també ho expressaren PTE i MC, es definia com a partit marxista-leninista tot incorporant els principis del maoisme: “*La Organización Comunista de España (Bandera Roja) constituye una nueva vanguardia comunista, basada en el marxismo-leninismo-pensamiento Mao Tsetung, que recoge las experiencias de los avances revolucionarios internacionales para desarrollar una nueva estrategia revolucionaria en España*”³³³. OCE (Bandera Roja) es gloriava d’inscriure’s dins la tradició marxista-leninista inspirada en l’experiència i el pensament de Mao Zedong argumentant que “*lo que consideramos aportaciones fundamentales al desarrollo de la teoría revolucionaria de nuestra época, sin apriorismos ni mecanicismos*”³³⁴.

La retòrica revolucionària pretenia desmarcar-se d’allò que havien definit com a *revisionisme* i que els mateixos grups de l’esquerra revolucionària qualificaven com “*la introducción de la política burguesa en el seno del movimiento obrero para poner a éste a romolque de los intereses de las clases dominantes*”³³⁵. A gran trets OCE (BR) entenia que la política de *Reconciliació Nacional* plantejada pel PCE tenia la virtut de superar la línia establerta pel franquisme entre vencedors i perdedors de la Guerra Civil Espanyola (1936-1939) i la lluita pel les llibertats polítiques. Tanmateix, Bandera Roja alertà que l’estratègia de la *Reconciliació Nacional* coincidí amb l’aparició a l’escena política d’una oposició de caràcter liberal encapçalada per partits no definits com a marxistes que podien emportar-se el protagonisme en cas d’efectuar una transició cap a

³³² ¿*Qué es la Organización Comunista de España (Bandera Roja)?*. ABPR, FP Pep Martínez, pendent de catalogació

³³³ ¿*Qué es la Organización Comunista de España (Bandera Roja)?*. ABPR, FP Pep Martínez, pendent de catalogació.

³³⁴ *El revisionismo en España*. Ediciones Bandera Roja, nº 14, maig, 1972, pag.14

³³⁵ *El revisionismo en España*. Ediciones Bandera Roja, nº 14, maig, 1972, pag.3

la democràcia. El temor de Bandera Roja procedia deque l'enderrocament del franquisme com a conseqüència d'una vaga general de caràcter cívic i no insurreccional, com predicava el PCE, desembocaria en una democràcia sota un estat capitalista, on a més, la classe obrera no tindria assegurada la seva hegemonia. Per això Bandera Roja denunciava que la política de Reconciliació Nacional “*se aplicó como una política de sumisión táctica y estratégica a esta fuerza liberal-burguesa*”³³⁶, motiu pel qual era titllada de revisionista. En aquesta conjuntura reclamava urgentment la construcció d'una alternativa obrera al PSUC-PCE capaç de bastir un nou partit comunista amb una tàctica i una estratègia autènticament revolucionària per enderrocar el franquisme i enfrontar-se amb garanties a les “*clases dominantes*”³³⁷ amb la finalitat de superar el capitalisme. La dèria per combatre la política *revisionista* del PSUC arribà fins al punt de tractar específicament aquesta qüestió o bé, com en cas de l'article *La política actual del revisionismo*, elaborar un quadre on s'esquematitzaven totes les diferències entre el PSUC i la OCE(BR) i que a continuació reproduïm el petit fragment sobre la perspectiva política una vegada superat el franquisme: “*La perspectiva política del PCE es la sustitución del Estado franquista por un Estado democrático capitalista a la “europea”, manteniendo intactos los principales aparatos que durante decenas de años han mantenido a la Dictadura (el Ejército sobretodo). Este nuevo Estado haría lo posible para la integración de España en el Mercado Común y la lucha por el socialismo se plantearía entonces a largo plazo en un marco europeo y respetando escrupulosamente la nueva legalidad capitalista. La perspectiva política de la O.C. hoy es la República como objetivo intermedio que sintetiza la necesidad de oponerse al continuismo monárquico, de poner las libertades políticas y de considerar la iniciativa de las masas populares como base principal de obtención y consolidación de las libertades democráticas. La República crea una situación mucho más favorable para las masas populares que los comunistas tienen que convertir en la medida posible en un proceso revolucionario ininterrumpido.*”³³⁸

³³⁶*El revisionismo en España*. Ediciones Bandera Roja, nº 14, maig,1972, pag.11

³³⁷*El revisionismo en España*. Ediciones Bandera Roja, nº 14, maig,1972, pag.66

³³⁸*La política actual del revisionismo. Documentos políticos de la Organización Comunista Bandera Roja. La lucha por la Republica y por el socialismo en España. Documento interno*. ANC, Fons 230 PSUC (Guerra Civil, exili i clandestinitat, unitat 1350 Bandera Roja-Organització Comunista d'Espanya (OCE-BR), (II), juny 1973, pag.20

Si bé el doctrinarisme ideològic i els debats sobre els corrents internacionals del comunisme centraven bona part de les publicacions redactes per la direcció de Bandera Roja, a nivell de militància l'adscripció al maoisme era viscut amb una intensitat diferent. Allò que més apreciaven els seus militants era la crítica a la Unió Soviètica més que la fidelitat als principis del *gran timoner*. Així ho explica el militant del sector universitari Ricard Vinyes: “*Bandera Roja es reivindicava com a maoista. Ara bé, els militants passàvem del maoisme olímpicament. La incorporació a una organització clandestina en els anys 70 és una incorporació que procedeix d’una insurrecció ètica, i en els quals intervé molt l’entorn, les afinitats personals fins i tot més que la ideologia. A mi m’era més important que Bandera Roja fos crítica amb la Unió Soviètica més que la seva adscripció maoista. Havíem llegit Mao, però el teníem com una cosa distanciada. I així com jo molts altres militants*”³³⁹.

A nivell de contactes internacionals Bandera Roja fou un partit ben connectat amb l’extrema esquerra europea, bàsicament a Itàlia i França. Al país transalpí tingueren contactes amb la potent *Lotta Continua*, però els contactes més intensos s’enllaçaren amb l’anomenat *Collettivo Lenin*, establert principalment a les ciutats industrials de Torí i Milà, i *Avanguardia Operaia*: “*A Itàlia sí que vam tenir un lligam estret amb un col·lectiu de Torí que es deia Collettivo Lenin, que més tard es va integrar a Avanguardia Operaia (AO) i que venien de Quaderni Rossi, un col·lectiu d’intel·lectuals i obrers amb un plantejament teòric molt consistent i que van animar les lluites a la FIAT. Amb aquests sí que vam tenir relació orgànica. Més tard AO es va fusionar amb Il Manifesta per formar el PdUP (Partito di Unità Proletaria). Jo tenia contactes personal amb gent de Il Manifesto i Lotta Continua, però eren més personals que polítics. Amb sectors del PCI també hi tenia contacte, sobretot a Torí. Fora d’aquests dos països, no teníem contactes. No recordo més contactes eh...*”³⁴⁰. Una bona prova d’aquests contactes serà el viatge a l’estiu de 1970 de Jordi Borja, Ramón Bagué i

³³⁹ Entrevista a Ricard Vinyes

³⁴⁰ Entrevista a Jordi Borja

Jordi Solé Tura al Piemont per contactar amb el *Collettivo Lenin* i *Avanguardia Operaia*³⁴¹. Els escrits de Miguel Núñez (PSUC) de 1974 sobre BR apuntaven que “*Relaciones con el exterior: con Italia Lotta Continua – Il Manifesto. Mitines en algunas localidades (Milán)*”³⁴². A França els contactes no van ser tan fructífers i es van reduir a relacions amb petits grupuscles: “*A França, pocs, poca cosa... Els portava jo. A França teníem contactes amb dos grups. Una era una escissió de la LCR que es va distanciar de la IV Internacional i que es deia Revolution. Amb aquests hi teníem bastanta sintonia intel·lectual. Després amb un sector de l’ala més esquerrana de la CFT (Confédération Française des Travailleurs Chrétiens) que es deien els Grups Ouvrieres e Paysan. Eren sindicalistes. Tots dos grups eren grups simpàtics però amb poc pes. A París hi havia una cèl·lula de Bandera Roja molt brillant amb gent com Manuel Castells, Campo Vidal, Serra Ramoneda... però que no va reclutar ningú*”³⁴³.

La transcendència de Bandera Roja a l’etapa de desenvolupament com a organització fins a la ruptura interna de 1974 consistí en poder disputar l’hegemonia al principal partit de l’esquerra -el PSUC- en alguns sectors concrets. Quantitativament Bandera Roja no es podia equiparar al PSUC en nombre de militants, però en canvi, sí que “*en alguns sectors, barris, fàbriques, ... va arribar a tenir quadres molt potents. Potser el PSUC tenia més militants, però Bandera Roja es notava més*”³⁴⁴.

A la Universitat arran de la Caputxinada de 1966 i posteriorment amb l’estat d’excepció de 1969, el PSUC hi perdé l’hegemonia que havia gaudit indiscutiblement fins aleshores pels efectes devastadors de la repressió policial i les tensions internes³⁴⁵.

³⁴¹ Solé Tura, Jordi: *Una història optimista. Memòries*. Edicions 62, 1999, pag.307

³⁴² *El P. y BR*. Arxiu Històric Comissió Obrera Nacional de Catalunya (a partir d’ara AHCONC), Fons Centre Treball i Documentació, Notas Miguel Núñez 1972-1974, caixa 5, carpeta “Sobre BR”, 1974

³⁴³ Entrevista a Jordi Borja

³⁴⁴ Entrevista a Jordi Borja

³⁴⁵ Colomer, Josep Maria: *Els estudiants de Barcelona sota el franquisme*. Editorial Curial, 1978, vol.I, pag.41.

És a l'entrada dels setanta quan aquest fet s'agreuja i es posa en evidència: “*Entro a la Universitat als 18 anys [curs 1970-1971], i el meu record és el gran buit del PSUC a la Universitat. El PSUC no existia a la Universitat*”³⁴⁶. Bandera Roja fou una organització que nasqué a la Universitat, i ja des dels seus orígens, fou un bastió en aquest àmbit, aconseguint una influència similar a la del PSUC: “*Com ja he dit, la Universitat va donar la primera empenta a BR, va continuar essent un dels seus nuclis decisius i, de fet, la UER va arribar a ser gairebé tan forta com el PSUC universitari. Per tant, BR va continuar treballant en primera línia durant els anys que prefiguraven el canvi, o sigui de 1969 en endavant, tant entre els estudiants com entre els professors*”³⁴⁷³⁴⁸. Una cosa eren el nombre de militants, i l'altra, la capacitat d'influència i la presència puntual de dirigents estudiantils: “*Jo no diria que Bandera Roja competís per l'hegemonia amb el PSUC. Sí però que amb certs sectors BR tenia quadres més potents. És el cas de la Universitat: hi havia més líders que el PSUC en algunes facultats*”³⁴⁹.

Als barris desplegà una intensa activitat a les Associacions de Veïns i fins tot afirmava que “*la OCE (BR) ha sido la primera organización comunista que impulsó el movimiento de barrios y que hoy posee una experiencia que la sitúa como la única organización capaz de apuntar las perspectivas del movimiento de barrios que el revisionismo, sin éxito, pretende estrangular*”³⁵⁰. L'aportació de Bandera Roja al moviment veïnal i de barris va ser totalment innovadora “*perquè teníem una concepció més enllà de l'agitació. Així com hi havia cultura sindical obrera al PSUC, no n'hi*

³⁴⁶ Entrevista a Ricard Vinyes

³⁴⁷ Solé Tura, Jordi: *Una història optimista. Memòries*. Edicions 62, 1999, pag.317

³⁴⁸ Una llarga llista de professors i estudiants universitaris, més tard futurs professors universitaris, van ser membres de Bandera Roja a principis dels setanta en el sector universitari. Les memòries de Solé Tura s'hi relaciona una llarga llista de personalitats, on s'hi podrien afegir Ricard Vinyes, Jordi Borja, Manuel Delgado, Antoni Castells, Salvador Milà, Josep Ramoneda i molts altres: “*Entre els universitaris, professoris i estudiants, van ser pioners Marina Subirats, Lluís Crespo, Ferran Fullà, Borja de Riquer, Eliseo Aja, Carlos Martínez Shaw, Josep Maria Vidal Villa, Francesc Bonamusa, Joan Oms, Josep Maria Colomer, Elena Posa, Lluís Isern, Marçal Tarragó, Fèlix Ibáñez Fanés, Albert Serra, Anna Pedreira, Eulàlia Vintró, Ramon Bagué, Jordi Domingo, Dolors Alegre, Joan Subirats, Pere Vilanova, Joan Vintró, Santiago de Torres, Carlos González Zorrilla, Josep Maria Bernat, Lluís Boada, Jordi Vallverdú, Manuel Ludevid, Ferran Mascarell, Joan Barril, Rafael Cáceres i Carles Teixidor, entre molts altres*” a Solé Tura, Jordi: *Una història optimista. Memòries*. Edicions 62, 1999, pag.300

³⁴⁹ Entrevista a Jordi Borja

³⁵⁰ Informe movimiento popular. ABPR, DPP (OCE-BR)-2, caixa 2, carpeta 3, document 2, pag.2.

*havia sobre la lluita als barris. Des de posicions marxistes la ciutat no havia estat entesa com un lloc de lluita de classes, hi havia gent que no ho considerava important fins aleshores. Bandera Roja innova en això. (...) BR va ser innovadora en aquesta dialèctica entre diferents nivells de l'organització, poc centralista i al mateix temps amb molta vocació de teoritzar el que s'estava fent, com als barris o a l'ensenyament. Hi havia la voluntat de teoritzar sectorialment*³⁵¹.

Les reivindicacions concretes per millorar les condicions de vida als barris partien de l'equipament de serveis bàsics i la millora principalment de l'habitatge. Per això des de la seva constitució va reivindicar la municipalització del sòl urbà, la reducció del preu del lloguer de l'habitatge fins a un límit del 10% del salari base i una política estatal de construcció social³⁵². Segurament el fet més transcendent de les AAVV pels partits de l'esquerra marxista radical fou el trànsit d'unes reivindicacions concretes que tenien com a finalitat la millora de les condicions de vida als barris cap a la forja d'una alternativa a l'ordenació capitalista de la ciutat i que es materialitzà amb els Plans Populars. Així BR entenia que la lluita per la millora dels barris s'inseria també dins la lluita contra el capital i també com a base per bastir la unitat popular a favor de les llibertats polítiques, la República Democràtica i el socialisme: *“El carácter de la lucha de los barrios es anticapitalistas y pro-socialistas”*³⁵³.

En el sector obrer BR *“va jugar molt clarament la carta de Comissions Obreres i va arribar a tenir un pes significatiu en determinats sectors i determinades empreses, com la Pegaso o l'Olivetti i, sobretot, al Baix Llobregat”*³⁵⁴. A inicis dels setanta Bandera Roja contribuï a dinamitzar les CCOO sobretot al Baix Llobregat i recuperar novament el seu pes transcendental com a sindicat majoritari i principal agent antifranquista a

³⁵¹ Entrevista a Jordi Borja

³⁵² Informe del movimiento popular en Catalunya. ABPR, DPP (OCE-BR)-2, caixa 2, carpeta 3, document 1, pag.1.

³⁵³ Informe movimiento popular. ABPR, DPP (OCE-BR)-2, caixa 2, carpeta 3, document 2, pag.3

³⁵⁴ Solé Tura, Jordi: *Una història optimista. Memòries*. Edicions 62, 1999, pag.318

través de “Sectores” de CCOO³⁵⁵. Amb la creació de “Sectores de CCOO” no es pretenia –segons OCE (BR)– “constituir una nueva coordinación nacional de CCOO distinta a las que ya pueden existir. Sería este un paso en falso en el difícil y complejo caminar hacia la unidad de todas las tendencias de CCOO”³⁵⁶. La raó de l’existència de Sectores de CCOO era justificat per superar “el liderismo y la semi-organización”³⁵⁷ que regnava a les CCOO, així com per construir l’embrió del sindicat de classe capaç d’orientar les lluites obreres cap a les aspiracions polítiques contra la dictadura. La revitalització de CCOO per part de l’OCE(BR) no es pot confondre amb el control en aquest àmbit; en aquest terreny era pràcticament impossible disputar l’hegemonia al PSUC i s’hagué de conformar a tenir incidència en algunes fàbriques i mobilitzacions puntuals: “A nivell obrer vam aconseguir tenir influència a fàbriques com Pegaso i Olivetti, i en menor mesura a altres com la SEAT, a part d’altres sectors com la construcció o la química. En el sector obrer, però, no vam tenir mai l’hegemonia. Sí incidència en les lluites més fortes”³⁵⁸. El pes importantíssim que Bandera Roja tingué en el sector de barris i obrer a principis dels setanta trenca amb aquella imatge, sovint acusació infundada, que Bandera Roja fou una organització de notables i grup culturalista. Rés més lluny de la realitat. En tot cas sí que BR tingué quadres i dirigents d’un gran potencial que poden confondre una part amb la totalitat del grup.

LA REPÚBLICA DEMOCRÁTICA: PRIMER OBJECTIU. DESPRÉS, EL SOCIALISME

A partir de 1970 Bandera Roja concretarà el programa en defensa d’una etapa democràtica i popular per donar lloc més tard a una revolució socialista. Defensarà l’existència d’aquesta fase democràtica com a pas intermedi entre la dictadura franquista i la instauració del socialisme: “La verdadera perspectiva de la clase obrera

³⁵⁵ Botella, José; Riera, Ignasi: *El Baix Llobregat. 15 años de luchas obreras*. Editorial Blume, 1976, pag.77-81.

³⁵⁶ 1ª reunión nacional de sectores de CCOO. ABPR, DPP, F-DPP, caixa 1, carpeta 1, pag.1, febrer 1973

³⁵⁷ 1ª reunión nacional de sectores de CCOO. ABPR, DPP, F-DPP, caixa 1, carpeta 1, pag.3, febrer 1973

³⁵⁸ Entrevista a Ignasi Faura

*es mucho más profunda: la perspectiva de la REPUBLICA POPULAR Y SOCIALISTA. Entonces dará comienzo la fase propiamente socialista de la revolución española, dentro del proceso revolucionario ininterrumpido que ya está en marcha y cuyo hilo conductor es la acción hegemónica del proletariado*³⁵⁹. D'aquesta observació per etapes es despenia que en el país no es donaven les condicions favorables per a una situació revolucionària tot i la correlació de forces favorable a la ruptura amb el franquisme: *“La lucha de clases en España se caracteriza, en estos momentos, por la incapacidad política del bloque dominante para liquidar la lucha popular, y por la capacidad del proletariado y las clases populares para generalizar las luchas reivindicativas y antifranquistas*”³⁶⁰. Una cosa era la crisi política del franquisme i l'altre, ben diferent, la crisi de l'Estat capitalista.

OCE (BR) concebia la revolució no com un xoc frontal ni la possibilitat d'assolir directament el socialisme per les característiques existents sinó defensant un programa gradual per etapes. En primer lloc l'objectiu més immediat era el derrocament del franquisme que permetria aconseguir les llibertats democràtiques més elementals. Una vegada enderrocat el franquisme permetria instaurar la República Democràtica definida com un sistema *burgès* i encara no com a socialista. Fins a la mort del dictador reafirmà el compromís de fer d'aquesta etapa la consigna central de les mobilitzacions atenent que *“es preciso definir aquellos objetivos y consignas que sintetizan lo esencial de las reivindicaciones del pueblo y que permitan convertir tales consignas en los puntos de referencial general de todos los sectores en lucha*”³⁶¹, i així ho expressà en les seves activitats propagandístiques de caràcter clandestí: *“Sobre las 18,30 horas de hoy, se tuvieron noticias en esta Jefatura Superior, de que por las Ramblas, en sentido descendente, tres individuos iban lanzando propaganda. Comisionado un coche radio-patrulla del Departamento de Orden Público, no pudo avisar a dichos individuos, si*

³⁵⁹ *La lucha de clases en España. Elementos de línea política de la Organización Comunista Bandera Roja*. OCE (BR), 1972, pag.122

³⁶⁰ *La lucha de clases en España. Elementos de línea política de la Organización Comunista Bandera Roja*. OCE (BR), 1972, pag.134

³⁶¹ *Proyecto de tesis políticas*. ABPR, Fons DPP, Subsèrie OCE(BR), caixa 1 carpeta 8, document 1, pag.14

bien en el tramo correspondiente entre las calles Puertaferri y Boqueria, habían sido lanzadas unas 1.000 hojas, tamaño folio, en castellano y a multicopista, tituladas “Declaración de la Organización Comunista Bandera Roja”, suscritas por la misma, en cuyo texto se hace un resumen de las recientes luchas obreras, con la muerte del obrero de San Adrian y las lesiones del estudiante. Señalan como alternativa en sustitución del Régimen la implantación de una República democrática, para terminar invitando al pueblo a que el 1º de Mayo sea una jornada de lucha. Barcelona, 27 de abril de 1973”³⁶². Quin era el mètode que defensà la OCE (BR) per posar fi al franquisme? Al llarg dels setanta defensà la *Vaga General Política* com a eina per enderrocar la dictadura. I no només l’enderrocament de la dictadura: també creia que les lluites no podien desenvolupar-se aïlladament sinó que s’havien de canalitzar dins un procés obert “*como punto de partida de una movilización creciente de las masas que derroque la dictadura e imponga la Republica Democrática en un camino de lucha por el Socialismo*”³⁶³.

Com a organització esgrimia que la República Democràtica representava la forma més avançada on es podien desenvolupar les llibertats democràtiques sota el poder de la burgesia com la convocatòria d’unes eleccions per sufragi universal per elegir la nova Assemblea Constituent o el mateix cap de la República. Per tant, les mesures que hauria d’adoptar aquesta etapa denominada com a República Democràtica s’hi havia d’incloure la formació d’un Govern Provisional Democràtic que garantís la convocatòria d’unes eleccions lliures a tots els majors de 18 anys per la designació de l’Assemblea Constituent, atorgament d’ amnistia política i sindical, el ple exercici de totes les llibertats polítiques, el dret a l’autodeterminació de les nacionalitats catalana, basca i gallega, l’immediat restabliment dels Estatuts d’autonomia d’aquestes nacionalitats de forma provisional i com primer pas de concreció de l’autodeterminació, la liquidació de l’aparell franquista i la república com a forma d’Estat³⁶⁴.

³⁶²Nota informativo. Asunto: *Propaganda subversiva*. AGCB, Gobernadores Civiles, Acciones Contra el Régimen (I), caixa 288

³⁶³ “¡Huelga General en el Baix Llobregat!”. *Bandera Roja*, nº21, juny 1974, pag.4

³⁶⁴*Bandera Roja*, nº25, 22 de març de 1975, pag.1

Alhora era aquesta etapa republicana la que assentaria les bases per combatre amb garanties el capitalisme: “*Sólo es posible avanzar en una lucha inmediata por el socialismo cuando las masas han conquistado las libertades, han ampliado el terreno de su lucha en todos los campos y cuando su acción, mediante el pleno disfrute de las libertades políticas entra en radical contradicción con el propio sistema capitalista. Concebemos, pues, la República como el resultado del compromiso posible entre el ascenso de la lucha del pueblo y las clases dominantes*”³⁶⁵.

La dissecció social de la societat espanyola dels setanta que traçava Bandera Roja estava caracteritzat per un esquema senzill, maniqueu i limitat a dos blocs antagònics. Un primer era el *bloc dominant* o *classe dominant* format per la burgesia financera, industrial, terratinent, alta i mitjana burgesia, la pagesia rica, les capes superiors de l'exèrcit, el clergat, tècnics, alta burocràcia falangista i capes superiors de professionals liberals. Contra aquest bloc s'erigia el bloc obrer i popular, format pel proletariat obrer i agrícola, els estudiants, els mestres, els intel·lectuals, tècnics i la petita burgesia urbana i rural. La darrera etapa anomenada República Popular i Socialista és quan l'Estat ja està sota control d'aquest bloc obrer i popular encapçalat per la classe obrera i inicia la revolució socialista: “*El actual bloque dominante habrá sido derrocado a fondo y perderá sus grandes instrumentos políticos y económicos (los aparatos de Estado, el ejército y la policía; las grandes empresas monopolistas, los bancos, los latifundios...).* Ahí empieza la fase propiamente socialista de la revolución española”³⁶⁶.

³⁶⁵*La política democrática del proletariado, la conquista de la República y las libertades políticas en el proceso de la revolución socialista. Bandera Roja de Cataluña.* ABPR, Fons DPP, Subsèrie OCE(BR), caixa 1, carpeta 6, document 5, 1974

³⁶⁶*La política democrática del proletariado, la conquista de la República y las libertades políticas en el proceso de la revolución socialista. Bandera Roja de Cataluña.* ABPR, Fons DPP, Subsèrie OCE(BR), caixa 1, carpeta 6, document 5, 1974, pag.10

BR I L'ASSEMBLEA DE CATALUNYA

La constitució de l'Assemblea de Catalunya el 7 de febrer de 1971 a la parròquia de Sant Agustí de Barcelona per iniciativa de la Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya³⁶⁷ (CFPC) no inclogué inicialment Bandera Roja. Els primers mesos d'existència de la plataforma unitària catalana comptaren amb la seva oposició en considerar que representava la institucionalització del *Pacte per la Llibertat* impulsat pel PSUC i per la poca concreció programàtica dels quatre punts fundacionals. De fet, la totalitat del número 14 de la publicació *Bandera Roja* corresponent al mes de maig de 1972 estigué íntegrament dedicat a la lluita contra el revisionisme del PSUC, i per extensió, a l'Assemblea de Catalunya: “*El PSUC basa todo su táctica en fomentar iniciativas del tipo de la Asamblea de Cataluña en la que se hacen patentes todas las limitaciones y renunciaciones del “pacto por la libertad”. La Asamblea de Catalunya, máxima expresión de la institucionalización del pacto por la libertad, no ha hecho más que publicar una declaración de principios en la que se deja en la más absoluta indeterminación la cuestión clave de la salida democrática*”³⁶⁸.

Tot i la contundència d'aquesta crítica, sis mesos seran suficients perquè Bandera Roja reconduïxi l'oposició a l'Assemblea de Catalunya i en sigui membre de ple dret a finals de 1972. La concreció del programa consistent en l'adveniment d'una república democràtica com a fase posterior a l'enderrocament del franquisme tenia com a estratègia principal l'entesa amb l'oposició al règim. Per tant, segons Bandera Roja calia l'aliança interclassista amb les forces de l'antifranquisme per derrocar la dictadura. I això era precisament el que estava exercint l'Assemblea de Catalunya: “*Hoy pensamos*

³⁶⁷ Formada per Unió Democràtica de Catalunya (UDC), Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), Moviment Socialista de Catalunya, (MSC) i Front Nacional de Catalunya (FNC)

³⁶⁸ *Bandera Roja*, nº14, maig 1972

*que la más importante cristalización de este movimiento antifranquista se halla en la Asamblea de Catalunya*³⁶⁹.

La principal aportació de l'Organització Comunista d'Espanya (Bandera Roja) a l'Assemblea de Catalunya consistí, com així ho defensaren també els altres grups de l'esquerra revolucionària presents als organismes unitaris, a denunciar la manca de solidaritat de la plataforma cap a mobilitzacions concretes; durant la celebració de la X Permanent al gener de 1974, el representant de Bandera Roja hi denuncià la falta d'iniciatives i mobilitzacions en moments com el Procés 1001, l'execució de Salvador Puig Antich i la celebració de les diades del Primer de Mig. Les altres aportacions crítiques de Bandera Roja a l'Assemblea de Catalunya foren denunciar "*la manca d'un treball sistemàtic de popularització de l'alternativa democràtica i la ineficiència operativa*"³⁷⁰.

Malgrat aquestes consideracions, OCE (BR) en tot moment va defensar que les taules democràtiques de l'Assemblea de Catalunya eren el millor instrument per coordinar la lluita juntament amb totes aquelles forces -incloses les d'arrel burgesa- que tenien com a objectiu la consecució un sistema de llibertats polítiques. Al mateix temps aquesta situació em mostrava contradictòria per BR atenent que l'Assemblea de Catalunya estava "*impulsada bajo la iniciativa y dirección del revisionismo como instrumento de amplia convergencia democrática entre los diversos sectores del pueblo y las fuerzas democráticas de la burguesía, quiere ser también la instancia de coordinación y unión del pueblo en lucha*"³⁷¹. A l'entendre de Bandera Roja aquesta situació comportava almenys tres problemes. En primer lloc, limitava els objectius unitaris i la mobilització populars. En segon lloc la coordinació de l'Assemblea de Catalunya suposava subordinar la lluita popular a l'interès democràtic de la burgesia, i finalment en tercer lloc no es concretava la forma republicana d'Estat.

³⁶⁹*Tribuna Roja*, octubre de 1972, pag.1

³⁷⁰ Batista, Antoni; Playà, Josep: *La gran conspiració: crònica de l'Assemblea de Catalunya*. Editorial Empúries, 1991, pag. 125

³⁷¹*Carta abierta a los militantes de la O.C.E.(B.R.) Bandera Roja de Cataluña*. ABPR, Fons DPP, Subsèrie OCE(BR), caixa 1, carpeta 6, document 1,pag.10 (1974)

ESCISSIÓ I INTEGRACIÓ AL PSUC

Entre el setembre de 1973 i l'abril de 1974 tingué lloc un procés de ruptura a l'interior de Bandera Roja que culminà amb l'ingrés d'una part del partit al PSUC. La ruptura s'explica per la convergència diferents factors. El primer fou l'anàlisi dels esdeveniments polítics que tingueren lloc durant el bienni 1973 i 1974, i el segon el canvi d'estratègia política en el sentit de sumar en comptes de restar dins el projecte comunista en un moment en què s'albirava la fi del franquisme. I finalment una crisi de secretaria política en detriment de Jordi Solé Tura. Tots ells elements causants del trencament i l'ingrés de bona part de BR al PSUC mentre es disfressava amb l'abandonament del qualificatiu de *revisionista* que fins aleshores havien llençat pejorativament cap al PSUC.

El cop d'Estat de Pinochet el 13 de setembre de 1973 contra l'experiència xilena de Salvador Allende fou el primer dels esdeveniments que canviaren l'anàlisi d'OCE (BR). L'assassinat de Carrero Blanco tres mesos més tard posava de manifest la fi del règim franquista a curt termini, però a la vegada l'execució de Salvador Puig Antich, d'una banda, i les diferències de l'Exèrcit espanyol amb l'experiència de la Revolució dels Clavells de l'abril de 1974 a Portugal, de l'altra, alertaven de la possibilitat que la sortida de la dictadura no derivés en una situació democràtica. Allò que temia BR era que seguint el model de Pinochet els sectors involucrats del *búnker* franquista podien decantar-se per un nou cop d'estat militar que impossibilités una sortida democràtica a curt termini. L'anàlisi d'aquests esdeveniments comportà "*un black-out ideològic en la muy izquierdista OCE (BR)*"³⁷² que modificà el rumb emprès fins aleshores cap a una direcció oposada en els següents dos anys.

³⁷²Pala, Giaime: "Una semilla de discordia. La entrada de Bandera Roja en el PSUC". *Revista HMIC*, núm. 9 (2011), pag.145

El convenciment que s'acostava la fi del franquisme, i com a conseqüència, l'inici de canvis polítics a curt termini a l'Espanya dels setanta, Bandera Roja es plantejà les preguntes de *què era* i quin volia ser el seu paper en aquest futur immediat. La incertesa del futur més enllà de la mort del dictador va escampar dubtes sobre la manera de fer política en el nou marc com a organització política: *“Cap on anirem? Quan un partit té 200 militants es pot permetre tot. Quan un partit, en clandestinitat, té audiència i creix, es planteja fer política o va a l'aventura. I vam decidir fer política. Com es podia fer política davant un canvi en un futur immediat? Doncs amb els comunistes, i el principal partit comunista era el PSUC. Per això vam entrar al PSUC, perquè el PSUC sí que tenia un projecte. BR no en tenia (...) Una altra cosa són els projectes. Apareix en el país una nova conjuntura política. BR ingressa al PSUC per projecte polític, les diferències ideològiques no eren grans”*³⁷³.

A les memòries Solé Tura narra el debat que s'originà a finals de 1973 dins l'organització: *“La pregunta era si enteníem Bandera Roja com un partit polític que hauríem de crear i desenvolupar no solament contra el franquisme sinó també en confrontació amb les principals forces de l'esquerra clandestina, o com un grup que havia impulsat coses i havia innovat en altres i ara havia de posar tot allò al servei d'una acció i d'una organització més àmplia, i sobretot, unitària”*³⁷⁴. El debat que planteja Tura rau en la conveniència de continuar com un partit revolucionari amb una incidència limitada sobre la població o bé aportat tot el seu llegat a una organització amb un paper central dins l'antifranquisme i el moviment obrer com representava el PCE-PSUC. Aquest debat irrompé dins l'organització a les eleccions per elegir el Secretari General a finals de 1973: *“Es van presentar dues candidatures: Solé Tura i jo. Vaig sortir jo”*³⁷⁵. La candidatura de Solé Tura apostava per prioritzar l'enderrocament de la dictadura mentre que la línia d'Ignasi Faura aprofundia en la creació del partit revolucionari i accentuant la transformació social. Per què les votacions del Consell

³⁷³ Entrevista a Ricard Vinyes

³⁷⁴ Solé Tura, Jordi: *Una història optimista. Memòries*. Edicions 62, 1999, pag.320-322

³⁷⁵ Entrevista a Ignasi Faura

Polític de Bandera Roja van apostar per Ignasi Faura i no per Solé Tura? La resposta és que el sector universitari i professional recolzava l'aposta del fins aleshores Secretari General, però no altres sectors: *“Jo vaig apostar per les transformacions i això va marcar el debat. Qui em recolza a mi? Doncs el front obrer i el de barris”*³⁷⁶.

La crisi de lideratge fou un dels motius que accelerà la crisi de Bandera Roja i que finalment precipità la seva ruptura. Amb l'elecció d'un nou Secretari General la vella direcció de Solé Tura i Jordi Borja van percebre un procés de radicalització que es desmarcava de la seva línia política: *“El primer és que no estàvem gens d'acord amb la radicalització ideològica de BR, de construir la gran organització ideològica, de lluita contra el revisionisme, sinó que pensava que calia un gran front per acabar amb el franquisme. I el dogmatisme i la rigidesa que es va anar implementant en aquell moment. No volíem seguir per aquella via. Vaig abandonar la secretaria de Bandera Roja per aquesta involució radical. És quan marxo a Xile. Quan torno no reingresso a la direcció”*³⁷⁷.

La documentació interna de l'OCE (BR) reproduïx també fidelment aquest debat, i en aquest cas, mostrant-se partidària de la primera opció: *“En definitiva hay dos posibles opciones: la primera a nuestro juicio la correcta; ver claramente que hoy por hoy en nuestro país no hay más política democrática en el seno de la clase obrera y el pueblo que la que representa el PC-PSUC. Y sin renunciar a nada de todo lo que de positivo representa nuestra experiencia, considerar seriamente la convergencia política con el Partido e incluso la integración. La segunda sería seguir insistiendo en algunos elementos que ya han empezado a desarrollarse en los últimos documentos de la O.C.E.; elementos que ya en su momento precipitaron la ruptura y que seguramente seran causa de nuevas crisis y fraccionamientos”*³⁷⁸. La circular nº5 del Comitè Local de Barcelona de maig de 1974 ja alertava de la presència d'aquesta tendència a l'interior

³⁷⁶ Entrevista a Ignasi Faura

³⁷⁷ Entrevista a Jordi Borja

³⁷⁸ *Carta abierta a los militantes de la O.C.E.(B.R.) Bandera Roja de Cataluña*. ABPR, Fons DPP, Subsèrie OCE(BR), caixa 1 carpeta 6, document 1, 1974

del grup i els perills que podia comportar una activitat fraccional. La circular ja assenyalava quines eren les intencions de la tendència: *“Si la perspectiva es, como afirma la tendencia, priorizar un trabajo de masas sobre criterios políticos claros, entender que el PCE-PSUC no es un partido revisionista ya que aún puede dirigir al proletariado, que nuestra tarea es completarlo en sus defectos y no abordar la construcción del Partido(...) No sabemos si van a producirse o no rupturas importantes si que queremos aclarar que cuanto pueda pasar no sucederá por cuestiones organizativas sino por una clara opción política entre una línea proletaria o unas propuestas revisionistas”*³⁷⁹. Finalment la circular posava de manifest la confusió entre la militància sobre aquest debat i exigia al Comitè de Barcelona total transparència i informació sobre la situació del partit en tots els seus fronts. De fet el sector que es va mantenir fidel a les sigles d'OCE (BR) va ser coneixedor de l'activitat fraccional del partit i de l'existència de negociacions entre el grup Bandera Roja de Catalunya i el PSUC: *“És después que Jordi Borja torna de Xile, influït per l'experiència xilena i tot plegat formalitzen una escissió per tornar al PSUC i formar un front per encarar la fi de la dictadura. No ho recuerdo exactament però hi va haver reunions a part del que era pròpiament Bandera Roja i al cap d'un temps sabem que hi ha negociacions i que s'escindeixen”*³⁸⁰.

La discussió sobre quin havia de ser el paper de l'esquerra durant el 1974 per tal d'encarar els esdeveniments que es preveïen es va convertir en el debat central de Bandera Roja fins a eclipsar la resta de qüestions³⁸¹. Aquest debat restarà limitat a la direcció i els quadres dirigents; bona part de la militància en restà aliè i molts d'ells mesos més tard ingressarien al PSUC sense ni tan sols haver discutit àmpliament la

³⁷⁹OCE Bandera Roja. Circular n^o5 del comité de Barcelona. Mayo 1974. ABPR, DPP, F-DPP, caixa 1, carpeta 4 (Organización Comunista de España [Bandera Roja] Comitè de Barcelona. Circulars).

³⁸⁰Entrevista a Ignasi Faura

³⁸¹ Paral·lelament a aquest debat una altra discussió sobre l'Assemblea de Catalunya aguditzà les relacions a OCE (BR) sense ser el causant directe de la ruptura del partit: *“Pero el aspecto que provocó mayor discusión en Catalunya fue la política a seguir en la Asamblea de Catalunya. La discusión polarizó enseguida en dos extremos que se manifestaban de la siguiente forma: era urgente aceptar el Estatuto del 32 como referencia institucional para Catalunya como la mejor manera de mejorar nuestra posición política en la Asamblea de Catalunya y tener un mayor margen de maniobra en la escena política; y la otra, que no podía aceptarse el Estatuto del 32 sin un análisis previo de la cuestión nacional catalana”*a Dos pasos atrás y uno adelante en la OCE(BR), ABPR, FP Pep Martínez,pag.3

qüestió. I no només això: la concepció sobre allò que havia de ser el partit en moltes ocasions no era concebut de la mateixa manera per tots els seus membres. Mentre una part de la militància estava convençuda “*que estàvem muntant era, per fi, l'autèntic partit revolucionari que esperaven les masses populars, desorientades per la manca d'organització del socialisme democràtic i pel “revisionisme pactista” del PCE i el PSUC*”³⁸², la gran majoria del partit entenia que Bandera Roja es tractava d'un grup de mobilització social i de formació de quadres “*com un moviment capaç de lligar contínuament les idees amb les accions i viceversa, sense elaborar teories definitives sobre el gran tema de la democràcia i de l'alliberament dels oprimits*”³⁸³.

Seguint aquesta concepció, gairebé tota la direcció sota el lideratge de Solé Tura impulsà dins la OCE (BR) el grup *Bandera Roja de Catalunya* (BRC) i posteriorment, al juny de 1974, s'organitzà ja com un col·lectiu propi i diferenciat de l'estructura de OCE (BR) pels desacords existents consagrant així la primera ruptura dins els *banderes*: “*A Catalunya, l'OCE ha sofert una important ruptura. Després d'uns mesos de tensions internes i de divergències en la manera de dur la iniciativa concreta a l'exterior, els dos sectors de l'organització que ens oposàvem a Barcelona hem decidit, de comú acord, trencar els vincles organitzatius i actuar com a organitzacions separades. Des d'ara, doncs, juntament amb l'OCE (BR) existeix a Catalunya l'organització “Bandera Roja de Catalunya”*”³⁸⁴. La principal justificació que al·legà el col·lectiu Bandera Roja de Catalunya com a causant de la separació centrava en la necessitat de traçar acords amb els grups partidaris de provocar una ruptura democràtica davant la crisi final del règim: “*Creiem que l'actual ofensiva política de les classes dominants, lluny de cohesionar el règim, aprofundeix la seva crisi i posa en primer pla de la nostra activitat la necessitat*

³⁸² Solé Tura, Jordi: *Una història optimista. Memòries*. Edicions 62, 1999, pag.303

³⁸³ Solé Tura, Jordi: *Una història optimista. Memòries*. Edicions 62, 1999, pag.303

³⁸⁴ *Comunicat de l'organització “Bandera Roja de Catalunya”*. ANC, Fons 230 PSUC (Guerra Civil, exili i clandestinitat, unitat 1350 Bandera Roja-Organització Comunista d'Espanya (OCE-BR), (I), juny 1974, pag.1

de forjar convergències democràtiques que puguin cristal·litzar en compromisos sobre les llibertats de totes les forces que estan avui per una ruptura democràtica”³⁸⁵.

La finalitat d’aquesta operació no era altra que l’ingrés al PSUC per encarar amb més força el darrer tram de la dictadura tot reforçant el principal grup marxista del moment: *“La gran majoria vam optar pel que en podríem dir la suma de forces, o sigui la per reforçar els grups d’esquerra unint les organitzacions existents i no pas mantenir-les separades (...) precisament perquè tenia un capital polític l’havia de posar al servei de la unitat de l’esquerra, i per tant, havia de sumar forces amb un altre grup, que només podia ser el Partit Socialista o el Partit Comunista*”³⁸⁶. La fortalesa del PSUC i la seva condició de partit hegemònic de l’antifranquisme a Catalunya³⁸⁷ expliquen que fos el destinatari de l’escissió de Bandera Roja enlloc d’altres partits marxistes: *“Per què al PSUC? La primera perquè era el partit més potent. El plantejament era que s’acabava el franquisme i es tenia clar que el sistema evolucionaria cap a una democràcia i que es necessitarien grans partits*”³⁸⁸. La fragmentació de l’espai socialista present a Catalunya fins a la formació del PSC a 1978 com a fusió del PSC-Congrés, PSC-Reagrupament i la Federació Catalana del PSOE també explica la decisió d’ingressar al PSUC enlloc del socialisme català: *“En aquell moment el PSUC era, malgrat les limitacions de la clandestinitat, el partit per excel·lència, o sigui, l’element més fort i més cohesionat de l’oposició antifranquista (...) Vèiem llunyà el socialisme espanyol, tant en les persones com en les referències concretes, i a Catalunya encara vèiem massa dispers el socialisme català*”³⁸⁹.

³⁸⁵ *Comunicat de l’organització “Bandera Roja de Catalunya”*. ANC, Fons 230 PSUC (Guerra Civil, exili i clandestinitat), unitat 1350 Bandera Roja-Organització Comunista d’Espanya (OCE-BR), (I), juny 1974, pag,2

³⁸⁶ Solé Tura, Jordi: *Una història optimista. Memòries*. Edicions 62, 1999, pag.320-322

³⁸⁷ Fins i tot el PSUC és anomenat en bona part de la documentació de BR com a “*el Partido*”.

³⁸⁸ Entrevista a Jordi Borja

³⁸⁹ Solé Tura, Jordi: *Una història optimista. Memòries*. Edicions 62, 1999, pag.323

Els ideòlegs d'aquest procés hagueren de rectificar les acusacions que havien llençat cap al PSUC, principalment quan era definit com a *revisionista*. El maig de 1974 rectificaven formalment per primera vegada: “*Ultimamente se ha extendido en nuestra organización una determinada concepción del papel del PCE-PSUC y de nuestra actitud ante él. Esta concepción puede resumirse más o menos así: - El PCE-PSUC se ha convertido ya en un partido totalmente revisionista, identificable con los viejos partidos reformistas y socialdemócratas (...) Creemos que esta concepción es profundamente errónea*”³⁹⁰. No fou la primera ni la última vegada de manifestar públicament aquesta consideració. Fins i tot en el mateix moment en què negociava la integració de Bandera Roja de Catalunya al PSUC -juny de 1974- reafirmaven l'error comès fins aleshores de titllar el principal partit comunista de Catalunya com a *revisionista*: “*En primer lugar, creemos necesario abandonar el concepto de revisionismo para referirnos al PCE-PSUC. Hay que decir claramente que las consignas estratégicas del PCE-PSUC no son revisionistas porque el término no nos aclara nada al respecto. (...) El PCE-PSUC es la organización más representativa del movimiento obrero. No tiene el más mínimo sentido decir que es un partido revisionista, ya que está muy presente y aplica una determinada política*”³⁹¹. Una vegada dit això, era clar que rectificaven amb la finalitat d'integrar-se al PSUC, decisió que havia estat presa des de feia mesos i negociada durant el mes de juny anterior: “*Esta ha de ser nuestra tarea en los próximos meses: desarrollar una práctica unitaria y una buena discusión para llegar a una decisión colectiva sobre nuestras relaciones definitivas con el PCE-PSUC*”³⁹². El camí estava marcat.

INTEGRACIÓ AL PSUC: LES NEGOCIACIONS

³⁹⁰ *Documentos políticos Bandera Roja –interno- Cuestiones de discusión política*. ANC, Fons 230 PSUC (Guerra Civil, exili i clandestinitat), unitat 1350 Bandera Roja-Organització Comunista d'Espanya (OCE-BR), (I), maig 1974, pag.17

³⁹¹ *Cuestiones sobre el PCE-PSUC*. ABPR, Fons DPP, Subsèrie OCE(BR) Caixa 2, carpeta 1, document 6.

³⁹² *Cuestiones sobre el PCE-PSUC*. ABPR, Fons DPP, Subsèrie OCE(BR) Caixa 2, carpeta 1, document 6.

La figura de Jordi Borja va ser fonamental a l'hora d'ingressar col·lectivament com Bandera Roja de Catalunya (BRC) dins el PSUC. De fet, ell fou qui plantejà decididament una vegada retornat de Xile aquesta alternativa i qui s'adreçà formalment al PSUC per tal d'assentar-se i discutir una possible integració: *“Ens vam reunir 12 o 14 dirigents i jo vaig plantejar l'alternativa de trencar amb Bandera Roja per anar cap al PSUC. Aquesta iniciativa la vaig prendre jo; jo era la referència en aquesta direcció. Quan es va consumir l'escissió el Jordi Solé era qui tenia un carisma intern i extern més important. Jo ho vaig pensar més però el Jordi Solé era qui tenia capacitat pedagògica, de comunicació”*³⁹³. De fet, però, el PSUC era coneixedor de la dinàmica rupturista interna que afectava la OCE (BR) atès que el membre de la direcció del PSUC Miguel Núñez tingué contacte amb Solé Tura ja des del febrer del mateix any³⁹⁴. De fet, però, com explica Borja, existien institucions més enllà dels partits polítics que trencaven l'aïllament entre els membres d'un i altre partit: *“Fixa't que hi havia molts contactes a molts nivells amb el PSUC. Quan vam crear el Centre d'Estudis Urbans (CEU) ja teníem relacions entre BR i PSUC. Des del primer moment el CEU, que havia estat impulsat per gent de BR, vam incorporar gent del PSUC. Hi havia molta relació en molts sectors... aleshores hi havia contactes. No és que truquéssim a la porta”*³⁹⁵.

A l'Arxiu Històric de la Comissió Obrera Nacional de Catalunya es conserven els escrits manuscrits de Miguel Núñez, essent d'un enorme interès per aquesta qüestió la carpeta que porta per títol *“Sobre BR”*, on Núñez hi anotà el procés que portà el PSUC a integrar el col·lectiu de la OCE (BR) denominat Bandera Roja de Catalunya (BRC). Les reunions per negociar la integració de Bandera Roja al PSUC van tenir lloc entre finals de maig i principis de juny de 1974. En el document *El P. y BR* hi descrigué les consignes que havia de seguir el PSUC davant una futura taula de negociacions. La primera consigna feia referència a l'advertiment de no caure en provocacions davant les crítiques dels seus interlocutors: *“No responder a la crítica para no agravar*

³⁹³ Entrevista a Jordi Borja

³⁹⁴ Pala, Giaime: Una semilla de discordia. La entrada de Bandera Roja en el PSUC. *Revista HMIC*, núm. 9 (2011), pag.146

³⁹⁵ Entrevista a Jordi Borja

diferencias, pese a qui se deformaban nuestras posiciones para atacarlas”³⁹⁶. De la mateixa manera, instava a no entrar en la polèmica interna de BR ni que fos per facilitar l’entrada del sector de Solé Tura al PSUC. Sobre la futura unitat, escrivia que la prioritat era cercar la unitat en un sol partit, però “*sólo si ello es producto de la realidad. Si no, entendimiento y colaboración, crítica constructiva*”³⁹⁷. En cas de produir-se una hipotètica unitat ja anotava quin seria el destí dels nous militants: “*Los que vengan a nuestras filas serán recibidos no como recién llegados a la lucha, sino como cuadros revolucionarios y dirigentes de masas. Serán como cualquier camarada y sus capacidades determinarán sus responsabilidades en el Partido*”³⁹⁸.

Abans dels contactes bilaterals entre BRC i el PSUC entre finals de maig i principis de juny de 1974 per acordar la integració dels banderes, a principis de maig del mateix any el PSUC ja discutí en una reunió la necessitat o no d’incorporar Bandera Roja de Catalunya al partit. El primer torn de paraula fou pel mateix Núñez, que esbossà la breu història de BR i les seva línia política basada en la República Democràtica Popular. Les següents intervencions de López Raimundo, Cipriano García, Gutiérrez Díaz –a grans trets- van mostrar-se disposats a conèixer les posicions dels *bandera* i consideraven com un fet molt positiu la possibilitat d’integrar-los. El mateix secretari general del PSUC considerava que BR era “*después del P., la fuerza mas activa en la influencia de masas Barcelona, Bajo Llobregat y Vallés*”³⁹⁹. En canvi, Josep Serradell no era del mateix parer i afirmava que “*no tienen ideas. No tienen organigrama*”⁴⁰⁰ mentre que Josep Clariana va dir que “*ofrecen la política de Claudín en lo esencial. El enemigo a el[?]*”⁴⁰¹. Finalment el secretari general del PSUC acordà la voluntat del PSUC a

³⁹⁶*El P. y BR*. AHCONC, Fons Centre Treball i Documentació, Notas Miguel Núñez 1972-1974, caixa 5, carpeta “Sobre BR”, 1974

³⁹⁷*El P. y BR*. AHCONC, Fons Centre Treball i Documentació, Notas Miguel Núñez 1972-1974, caixa 5, carpeta “Sobre BR”, 1974

³⁹⁸*El P. y BR*. AHCONC, Fons Centre Treball i Documentació, Notas Miguel Núñez 1972-1974, caixa 5, carpeta “Sobre BR”, 1974

³⁹⁹*Nogués*. AHCONC, Fons Centre Treball i Documentació, Notas Miguel Núñez 1972-1974, caixa 5, carpeta “Sobre BR”, 1974.

⁴⁰⁰*Miró*. AHCONC, Fons Centre Treball i Documentació, Notas Miguel Núñez 1972-1974, caixa 5, carpeta “Sobre BR”, 1974.

⁴⁰¹*Josep*. AHCONC, Fons Centre Treball i Documentació, Notas Miguel Núñez 1972-1974, caixa 5, carpeta “Sobre BR”, 1974.

facilitar la petició de Bandera Roja amb el rerefons d'una possible incorporació orgànica⁴⁰².

El primer contacte entre Bandera Roja i el PSUC es va establir entre Jordi Borja i Miguel Núñez per tal de decidir com es concretaria l'entrada dels *banderes*: “*Sé que en un determinat moment es va muntar una cita entre el Miguel Núñez i jo al Guinardó. Vam decidir iniciar un procés de negociació no en el sentit de repartiment de càrrecs, sinó de com fer-ho. Es va crear una comissió de 2 representants per partit: Miguel Núñez i Isidor Boix pel PSUC i Josep Maria Maymó i jo mateix per BR*”⁴⁰³. Les dues primeres reunions anotades per Miguel Núñez i BRC no hi consta la data de celebració, per bé que pensem que es produïren a finals de maig de 1974 si seguim el mateix ritme de les tres trobades del mes de juny on sí hi figura la data: 2, 7 i 10 de juny. A la primera reunió per part de BRC hi assistiren Solé Tura, Enric Solé, Teresa Eulalia Calzada i Blanca Moll, i Núñez en representació del PSUC⁴⁰⁴. Segons els apunts a mà en aquesta primera reunió no queda clar el nivell de compromís de BRC per ingressar al PSUC. Núñez apunta sobre Solé Tura: “*No creia que los contactos seria oportuno entrar en el P. [P sempre es refereix al PSUC]*”⁴⁰⁵. Contradictòriament al capdavant del primer full Núñez hi apuntà “*opción consciente de entrar al P. No presentarse como grupo en los organismos porque consolida BR. Ellos quieren consolidar un grupo*”⁴⁰⁶. Finalment a Enric Solé se li atribueix la frase “*entrar en el P pero en el momento*

⁴⁰²Pala, Giaime: Una semilla de discordia. La entrada de Bandera Roja en el PSUC. *Revista HMIC*, núm. 9 (2011), pag.148

⁴⁰³ Entrevista a Jordi Borja

⁴⁰⁴ El nombre de persones que participaren en aquestes reunions varia segons les reunions. Així deixa de tenir sentit nomenar una llista tancada de persones que van assistir a les reunions. Gregorio Morán apunta que per part de BRC foren Solé Tura, Jordi Borja, Alfons Carles Comín i Josep Maria Maymó; pel PSUC no hi assistí el secretari general sinó una representació formada per Miguel Núñez, Isidor Boix i Cipriano García, a Morán, Gregorio: *Miseria y grandeza del Partido Comunista de España 1939-1985*. Planeta, 1986, pag.496-497. Segons Molinero y Ysàs per part del PSUC en formaren part Miguel Núñez i Isidor Boix, però no Cipriano García. Per Bandera Roja de Catalunya no hi assistí tampoc Alfons Carles Comín, a Molinero, Carme; Ysàs, Pere: *Els anys del PSUC. El partit de l'antifranquisme (1956-1981)*. Editorial L'Avenç, 2010, pag.147.

⁴⁰⁵*Reunión con el P*. AHCONC, Fons Centre Treball i Documentació, Notas Miguel Núñez 1972-1974, caixa 5, carpeta “Sobre BR”, 1974, full 1

⁴⁰⁶*Reunión con el P*. AHCONCm Fons Centre Treball i Documentació, Notas Miguel Núñez 1972-1974, caixa 5, carpeta “Sobre BR”, 1974, full 2

oportuno”⁴⁰⁷. A la segona reunió no hi consten els interlocutors de Núñez. El text feia referència a la poca informació dels militants de BR sobre la línia política del PSUC, i “*que además tienen ideas falseadas sobre nuestra política*”⁴⁰⁸ es queixava Núñez, afegint més tard “*falta entendimiento, conocimiento de la política del P.*”

Va ser durant la tercera entrevista el 2 de juny de 1974 quan Solé Tura anuncià la voluntat d'integrar BRC dins el PSUC. En aquesta trobada Solé ensenyà totes les cartes: “*BR ha fracasado. Es justa la política del P., no hay otra. Se ha mantenido una política sistemática de desprestigio y tergiversación. El BR sobre el reivisionismo una manipulación. Separarse de BR izquierda. Proceso discusión y entrar P.*”⁴⁰⁹. Jordi Borja i Enric Solé van puntualitzar l'argumentació del seu company de files: “*Se trata de encontrar el momento oportuno entrar P. no es ahora*”. Els banderes també van valorar els sectors de BR que serien propensos a integrar-se al PSUC: “*Una buena parte de estos frentes Barrios, Enseñanza, Universidad, Profesionales. Bajo Llobregat situación crítica desmoralizados. Si el P. deja los enfrentamientos y ayuda, son posibles cambios allí también. Alfonso y G^a Nieto posiciones favorables al P.*”⁴¹⁰.

Cinc dies més tard es retornaren a reunir Jordi Solé Tura, Jordi Borja i Enric Solé amb Núñez i Isidor Boix. Després d'un repàs a la història de BR, Jordi Borja prengué la paraula per assenyalar els passos que havien de materialitzar per agilitzar el procés de convergència: “*Proceso político que debe realizarse. Tirar adelante una política. Análisis político y práctica política. Barrios trabajo conjunto y discusión política. Estar BR en los organismos unitarios. Propuestas 1) cohesionar a los militantes del P. que trabajen en conjunto con el P. 2) mantener la relaciones a nivel de grupo dirigente, no haciendo lo fundamental. No correr a nivel central. Discutir por abajo es lo*

⁴⁰⁷ *Reunión con el P.* AHCONC, Fons Centre Treball i Documentació, Notas Miguel Núñez 1972-1974, caixa 5, carpeta “Sobre BR”, 1974, full 2

⁴⁰⁸ *Entrevista B.R.* AHCONC, Fons Centre Treball i Documentació, Notas Miguel Núñez 1972-1974, caixa 5, carpeta “Sobre BR”, 1974.

⁴⁰⁹ *2-VI-74 Entrevista con B.R.* AHCONC, Fons Centre Treball i Documentació, Notas Miguel Núñez 1972-1974, caixa 5, carpeta “Sobre BR”, 1974. pag.1

⁴¹⁰ *2-VI-74 Entrevista con B.R.* AHCONC, Fons Centre Treball i Documentació, Notas Miguel Núñez 1972-1974, caixa 5, carpeta “Sobre BR”, 1974, pag.2

esencial”⁴¹¹. El temor exposat per Enric Solé posava de relleu el perill que la militància no seguís els passos de la direcció en cas d’integrar-se al PSUC, és a dir, “1) que no se vayan a casa 2) que no se vayan a O.C. 3) ni entren en el P. como mal menor”⁴¹². A la part final de la trobada, Núñez hi apuntà els acords a què havien arribat: seguir els contactes entre les dues direccions, establir relacions a cada front concret i discutir sobre el model obrer. La darrera reunió fou la celebrada el 10 de juny de 1974 entre Camps (Isidor Boix) i Enric Solé “sobre el proceso de unión en el sector obrero”⁴¹³, on aquest darrer proposà l’entrada dels *Sectores de CCOO* -fins aleshores propers a OCE (BR)- a la COLB (Comissió Obrera Local de Barcelona).

La decisió d’integrar-se dins el PSUC va ser acordat per les dues parts en aquest mateix mes de juny i és durant el mes de juliol quan es concreta aquesta operació. Una vegada consolidat com col·lectiu propi, la direcció de Bandera Roja de Catalunya (BRC) “dirigió una serie de comunicados internos a sus compañeros con vista a crear el clima idóneo para una futura incorporación al PSUC”⁴¹⁴. En són exemple la *Carta abierta a los militantes de la OCE(Br)* firmada per Bandera Roja de Catalunya⁴¹⁵ i l’abandó del terme revisionista per referir-se al PSUC publicat a *Cuestiones sobre el PCE-PSUC*⁴¹⁶. Les intencions de Bandera Roja pretenien una entrada progressiva, però per contra, el PSUC va exigir un ingrés ràpid: “Nosaltres proposàvem que fos un procés lent, de mesos, que les cèl·lules tinguessin temps per discutir i col·laborar. El PSUC ho va precipitar molt”⁴¹⁷.

⁴¹¹Reunión BR 7-VI-74. AHCONC, Fons Centre Treball i Documentació, Notas Miguel Núñez 1972-1974, caixa 5, carpeta “Sobre BR”, 1974, pag.2

⁴¹²Reunión BR 7-VI-74. AHCONC, Fons Centre Treball i Documentació, Notas Miguel Núñez 1972-1974, caixa 5, carpeta “Sobre BR”, 1974, pag.2

⁴¹³Pala, Giaime: Una semilla de discordia. La entrada de Bandera Roja en el PSUC. *Revista HMIC*, núm. 9 (2011), pag.150

⁴¹⁴Pala, Giaime: Una semilla de discordia. La entrada de Bandera Roja en el PSUC. *Revista HMIC*, núm. 9 (2011), pag.151

⁴¹⁵*Carta abierta a los militantes de la OCE(Br), Bandera Roja de Cataluña*. ABPR, DPP (OCE-BR), caixa 1, carpeta 6, document 1.

⁴¹⁶*Cuestiones sobre el PCE-PSUC*. ABPR, Fons DPP, Subsèrie OCE(BR) Caixa 2, carpeta 1, document 6

⁴¹⁷Entrevista a Jordi Borja

La primera ruptura de l'estiu de 1974 es consumà ràpidament i tingué com epicentre l'àrea metropolitana de Barcelona "siendo mayoritaria en los frentes de barrios, profesionales, enseñanza y universidad y muy minoritaria en los de empresas y jóvenes. El mismo proceso que ha provocado la ruptura en Barcelona ha empezado en el resto de Catalunya"⁴¹⁸. Finalment al mes de novembre de 1974 la segona onada que s'integrà al PSUC exposà les seves raons a *Una escisión de la OCE (BR)*⁴¹⁹. L'ingrés cap al PSUC tingué lloc en dues fases: la primera es consumarà a l'estiu de 1974 bàsicament al Barcelonès i la segona serà al novembre amb l'entrada del sector de Bandera Roja procedent del Baix Llobregat: "El sector de Bandera Roja del Baix Llobregat es va incorporar més tard. A Barcelona s'havien radicalitzat molt les coses. Va ser important al sector de barris, poc en els sector obrer perquè els militants de la fàbrica Pegaso es van quedar. Al Baix Llobregat en Ton Albés i en Francesc Baltasar van liderar l'entrada massiva"⁴²⁰.

El procés culminà el 25 de novembre de 1974. Aquest dia Bandera Roja de Catalunya va anunciar que s'identificava amb la política del PSUC i que aquest partit era qui millor representava els interessos de les classes populars. Segons el comunicat, publicat al diari *Treball* del PSUC, l'ingrés col·lectiu era efectiu a partir del primer de desembre de 1974, i s'explicava per la voluntat d'accelerar la crisi de la dictadura i preparar les condicions necessàries per imposar una ruptura democràtica. En aquest marc Bandera Roja de Catalunya justificava l'ingrés tot assegurant que "l'enfortiment del Partit dels comunistes és la millor garantia per fer avançar la lluita de masses, accelerar el procés de convergència entre totes les forces d'oposició de Catalunya i de tot Espanya, enderrocar la dictadura franquista i obrir pas a un règim democràtic"⁴²¹. Al mateix temps no descuidava el caràcter comunista de la integració al PSUC: "L'enfortiment del Partit dels comunistes és també la millor garantia de realització de les aspiracions

⁴¹⁸*Documentos Políticos Bandera Roja. Bandera Roja y situación Política 1972-1974*. ANC, Fons 230 PSUC (Guerra Civil, exili i clandestinitat, unitat 1350 Bandera Roja-Organització Comunista d'Espanya (OCE-BR), (I), pag.14, juny 1974

⁴¹⁹*Una escisión de la OCE (BR)*. ABPR, DPP (OCE-Br), caixa 1, carpeta 6, document 9

⁴²⁰ Entrevista a Jordi Borja

⁴²¹ Comunicat de l'organització Bandera Roja de Catalunya. *Treball*, n°403, 10 de desembre de 1974, pag.7

socialistes del nostre poble”⁴²². Just una setmana abans, apareixia també a l'òrgan d'expressió del PSUC l'anunci que oficialitzava l'ingrés de BRC: “*El primer de desembre vinent entrarà en vigor l'acord conclús entre el Comitè Executiu del PSUC i Bandera Roja de Catalunya segons el qual aquesta darrera organització s'autodissol i els seus membres passen a engrossir les files del nostre Partit. Les converses menades amb aquest fi a partir del darrer setembre varen permetre de constatar que, després de les discussions internes fetes per BRC arran de la seva separació de l'Organització Comunista d'Espanya Bandera Roja, la totalitat dels seus components s'identificaven en allò fonamental amb la política del nostre Partit i desitjaven ingressar-hi col·lectivament en les condicions que assenyalen els Estatuts del PSUC*”⁴²³. En aquesta mateixa data la pròpia OCE (BR) assumia la pèrdua d'una part del partit a favor del PSUC i que afectava principalment el Baix Llobregat: “*El proceso de fraccionamiento está prácticamente terminado, habiendo salido de la OCE alrededor de 1/3 de los camaradas especialmente del Bajo Llobregat, Madrid y Galicia*”⁴²⁴.

A nivell de militància l'ingrés definitiu seguí un altre calendari més lent que l'oficial anunciat als diaris i corresponent a les respectives direccions. En alguns casos es retardarà algunes setmanes i fins i tot mesos: “*Durante este mes de marzo [1975] hemos ingresado colectivamente los militantes de la OCE (BR) en las filas del P.C. de España y del PSU de Cataluña. Con ellos hemos culminado satisfactoriamente un proceso emprendido hace varios meses*”⁴²⁵. A banda dels acords presos entre les direccions dels dos partits, el procés d'integració havia comptat alhora un treball en comú entre les dues militàncies que posà les bases “*de una gran cordialidad y camaradería entre los militantes comunistas*”⁴²⁶. Per finalitzar el procés d'integració al PSUC la militància

⁴²² Comunicat de l'organització Bandera Roja de Catalunya. *Treball*, n°403, 10 de desembre de 1974, pag.7

⁴²³ Ingrésc col·lectiu de Bandera Roja de Catalunya al PSUC. *Treball*, n°402, 26 novembre de 1974, pag.1

⁴²⁴ *OCE (BR) Comunicado de la S.P. pval.* ABPR, DPP, F-DPP, caixa 1, carpeta 13 (Organización Comunista de España [Bandera Roja] Secretaria Política), 25-11-1974

⁴²⁵ *Comunicado de la secretaria política de la Organización Comunista de España (Bandera Roja).* AHCONC, Fons Centre Treball i Documentació –partits polítics–, caixa 58, carpeta OCE (BR), 31 de març de 1975

⁴²⁶ *Comunicado de la secretaria política de la Organización Comunista de España (Bandera Roja).* AHCONC, Fons Centre Treball i Documentació –partits polítics–, caixa 58, carpeta OCE (BR), 31 de març de 1975

procedent de Bandera Roja participà en seminaris i cursos de reflexió i autocrítica sobre la política seguida fins aleshores a BR i l'estudi de la línia política del PSUC. És després de l'experiència pràctica i teòrica que els nous militants del PSUC manifestaven la voluntat que *“ingresamos con una plena identificación en la medida que consideramos la política del P. [Partido, en referència al PSUC] como la alternativa revolucionaria que la clase obrera y las clases populares de nuestro país necesitan hacia la marcha del socialismo”*, alhora que llençaven un dard a la resta de partits que es situaven a l'esquerra del PSUC: *“el camino emprendido por BR de Catalunya y la OCE (BR) puede ser el camino de otras organizaciones que aún hoy creen que la alternativa revolucionaria no pasa por el PCE. A ellas nos dirigimos con nuestra experiencia, instándolas al diálogo, la reflexión común, la más abierta unidad de acción”*⁴²⁷.

L'aportació de Bandera Roja al PSUC va ser important quantitativament. BR era, després del propi PSUC, el partit amb la influència més activa sobre el moviment obrer i el moviment estudiantil a Barcelona; fins i tot al Baix Llobregat la importància numèrica de BR era similar a la del PSUC⁴²⁸. Però també qualitativament: *“El ingreso de Bandera Roja no es sólo una aportación cuantitativa, de por sí interesante. Es también una aportación de calidad, por la valía de sus militantes”*⁴²⁹. En primer lloc, diversos membres de BRC van passar a formar part del Comitè Central del PSUC, i entre ells, Jordi Solé Tura i Alfons Carles Comín també del Comitè Executiu. Alhora, els militants que ingressaren al PSUC van ser coneguts com a *“banderes blanques”* pel fet de retornar al PSUC fins i tot més moderats ideològicament una vegada experimentada l'experiència per l'extrema esquerra. Per això van encaixar perfectament dins el PSUC: *“los líderes de Bandera entendéis la política del partido mejor que los propios cuadros del PSUC”*⁴³⁰ - sentenciava Miguel Núñez setmanes després de l'absorció.

⁴²⁷ *Comunicado de la secretaria política de la Organización Comunista de España (Bandera Roja)*. AHCONC, Fons Centre Treball i Documentació –partits polítics-, caixa 58, carpeta OCE (BR), 31 de març de 1975

⁴²⁸ Cebrián, Carme: *Estimat PSUC*. Editorial Empúries, 1997, pag.142

⁴²⁹ *Mundo Diario*, 7 de gener de 1975.

⁴³⁰ Morán, Gregoria: *Miseria y grandeza del Partido Comunista de España 1939-1985*. Editorial Planeta, 1986, pag.496.

LES SIGLES OCE(BR) CONTINUEN

Mentrestant, la línia que es va quedar amb les sigles de Bandera Roja va oposar-se a la reconversió ideològica i continuà qualificant el PSUC com a partit *revisionista*: “*Se’n anaven amb els reformistes; eren ells que marxaven, nosaltres no ens vam moure*”⁴³¹. Aquest sector liderat per Ignasi Faura –fins a 1976 encara amb el pseudònim de José Sierra– (nou secretari general de l’organització), Ferran Fullà i Joan Oms recolliren els vestigis d’OCE (BR) per continuar amb la finalitat de construir un partit revolucionari amb el seu propi perfil, encara que afectat per les baixes a la militància. Al novembre de 1974 reconeixien que “*en el corto espacio de seis meses, la O se ha dividido por dos veces. Cerca de la mitad de los antiguos camaradas han abandonado la O o se dirigen al revisionismo*”⁴³². En altres documents és la mateixa OCE (BR) qui reconeix que els escindits es tractaven de la majoria segons els sectors: “*La ruptura se consuma rápidamente en Barcelona, siendo mayoritaria en los frentes de barrios, profesionales, enseñanza y universidad y muy minoritariamente en las empresas y jóvenes. El mismo proceso que ha provocado la ruptura en Barcelona ha empezado en el resto de Catalunya*”⁴³³.

Es fa difícil quantificar el nombre de militants que es mantingueren fidels a les sigles de OCE (BR) després del novembre de 1974⁴³⁴. Segons les xifres del mateix partit “*La OCE cuenta hoy con unos centenares de militantes*”⁴³⁵. Més rellevant és l’aproximació

⁴³¹ Entrevista a Pep Martínez

⁴³²*Dos pasos atras y uno adelante en la OCE(BR)*. ABPR, FP Pep Martínez, pendent de catalogació, pag.1

⁴³³*Bandera Roja y situación política 1972-1974*. ABPR, Fons DPP, Subsèrie OCE(BR) caixa 2, carpeta 1, document 5.

⁴³⁴ Alguns testimonis orals neguen que el sector que continuà sota les sigles de OCE (BR) fos menor respecte el sector que ingressà al PSUC. A tall d’exemple, el militant Pep Martínez explica que “*el Borja [Jordi Borja]deia que ens havíem quedat més gent que no pas la que havia marxat al PSUC*”. Tot i aquest testimoniatge, la documentació d’arxiu, bibliografia publicada fins al moment i la resta d’entrevistes apuntes justament a la direcció oposada.

⁴³⁵*Dos pasos atras y uno adelante en la OCE(BR)*. ABPR, FP Pep Martínez, pag.6

que ens proporciona Gregorio Morán: *“Bandera Roja contaba en septiembre de 1974 con dos docenas de cuadros políticos y un par de centenares de militantes, en su mayoría residentes en Cataluña, veinte en el resto de España”*⁴³⁶. Ni la mateixa militància que continuà al partit no coneix amb exactitud la quantificació de la militància i les xifres sempre són relatives: *“No tinc ni idea de quants militants érem. Els tirats que vam quedar a BR després de 1974 no érem quatre arplegats”*⁴³⁷. L’aleshores secretari general Ignasi Faura defensa que els continuadors de Bandera Roja no van ser una minoria, a més d’afegir un nou element que explica el comportament dels escindits: *“La meva percepció és que se’n degueren anar una tercera part. La majoria es queda a Bandera Roja. El que marxen són els quadres intel·lectualment més potents, amb més relacions polítiques i eren la majoria del nucli originari. Aquí hi ha una diferència: el nucli originari procedia del PSUC amb una trajectòria que els que vam capitanejar el manteniment de BR no la teníem. Aquestes vincles no hi eren i ja havíem entrat a BR assumint que la història del PSUC aportava poc a l’hora de transformar políticament el país. Tenia poc atractiu. Això pot explicar a nivell personal el diferent comportament (...) No tinc gaires detalls més sobre el procés de ruptura. No tinc records. No hi havia documentació interna ni llistes a la clandestinitat. Hi havia cèl·lules, i no sabíem les que havien quedat o no. No sabíem el número de cèl·lules que teníem! Tot això formava un conglomerat que no... Però Mereño fa un estudi que dóna uns números superiors als que jo pensava! Per les dades que dóna la capacitat de mobilització era superior a la que érem conscients”*⁴³⁸. Per la seva banda Jordi Borja també s’apunta a la tesi que no es tractaven d’una minoria tot i que el gruix dels quadres més potents sí van marxar al PSUC: *“Els que vam anar al PSUC estan convençuts que eren majoria, i els que es van quedar també. No sé dir-ho. La gent que va marxar tenia més visibilitat i això pot donar la impressió que eren la gran majoria. Però jo no n’estic segur. Sí que després d’això Bandera Roja va quedar com un grup petit. La gent que va anar al PSUC era gent que escrivia, hi havia gent que tenia una presència pública... Jo no menysprearia la gent que es va quedar”*⁴³⁹. Dit això, OCE (BR) es congratulava

⁴³⁶ Morán, Gregoria: *Miseria y grandeza del Partido Comunista de España 1939-1985*. Editorial Planeta, 1986, pag.496-497

⁴³⁷ Entrevista a Pep Martínez

⁴³⁸ Entrevista a Ignasi Faura

⁴³⁹ Entrevista a Jordi Borja

d'haver superat les dues escissions de 1974 denunciant que la seva finalitat era eliminar-la com a tal i renunciar a la línia política que havien desenvolupat fins aleshores per passar a militar a les files del PCE-PSUC.

A nivell local la OCE (BR) no féu un repàs exhaustiu sobre la nova situació del partit després de les escissions i es negà a fer un nou recompte quantitatiu. Tot i això sí que informà puntualment sobre l'estat del partit a les poblacions més destacades; per a Catalunya la secretaria política informava que després de la ruptura s'havien reestructurat les formes de funcionament unificant a tots els comitès locals en un únic comitè de Catalunya i la desaparició del front d'ensenyants⁴⁴⁰. Continuant amb la quantificació de la militància, el setembre de 1976 el partit afirmava que ens els darrers tres mesos havien crescut un 15%, aclarint que es tractava d'un ritme de creixement normal però que a la vegada quedava molt per sota de les possibilitats que oferia el context. Per això van endegar la campanya "Promoción Mao Tse-Tung" els tres darrers mesos de 1976 amb la finalitat d'atraure nous militants i recuperar una nova dinàmica de proselitisme⁴⁴¹.

Aquells que van continuar amb les sigles de BR analitzaren les causes que provocaren la ruptura del partit en el document *Dos pasos atras y uno adelante en la OCE(BR)*, i en menor mesura, també a la circular nº6 del Comitè de Catalunya de la OCE(BR). Segons aquests, l'escissió es justificava amb dos arguments. El primer argument dels escindits, exposat àmpliament al llarg de les 25 pàgines del document *Una escisión de la OCE (BR)*, defensava "la imposibilidad de trazar una alternativa política al PCE y al revisionismo en la actual situación general"⁴⁴², o sigui, "lo que hemos intentado explicar, hasta ahora, ha sido el fracaso de la propuesta política de la organización

⁴⁴⁰ *Comunicado de la Secretaría Política*. ABPR, DPP, F-DPP, caixa 1, carpeta 13 (Organización Comunista de España [Bandera Roja] Secretaria Política), 21-11-1974.

⁴⁴¹ *Por una amplia incorporación a la OCE(BR) de la nueva vanguardia*. ABPR, DPP, F-DPP, caixa 1, carpeta 5 (Organización Comunista de España [Bandera Roja] Comitè de Catalunya)

⁴⁴² *Dos pasos atras y uno adelante en la OCE(BR)*. ABPR, FP Pep Martínez, pendent de catalogació, pag.1

como alternativa al PCE y los errores⁴⁴³ que hemos cometido al intentar construir una línea política”⁴⁴⁴. Dit en altres paraules, pel col·lectiu aplegat al voltant de Bandera Roja de Catalunya (BRC) era impossible avançar cap a una via política revolucionària al marge del PCE-PSUC⁴⁴⁵. A més, continuaven esgrimint, no era una qüestió relativa a l'estat espanyol, sinó que formava part d'un fracàs a nivell europeu a l'hora de crear un pol a l'esquerra dels partits comunistes majoritaris: “El reciente proceso escisionista que todavía vivimos, no es, sin embargo la sola expresión de profundas divergencias políticas en nuestro seno. Es, a nuestro entender, mucho más. Es el fracaso de una propuesta política y organizativa de alternativa al PCE y, en general, a los PC de la región capitalista europea”⁴⁴⁶. El segon argument divagava sobre si s'havia de qualificar la política del PCE de revisionista. Aquests dues justificacions no van convèncer a la minoria que van continuar atacant els escindits amb les acusacions de *possibilistes* i *oportunistes* per l'opció d'inserir-se dins el procés “democrático-burgués inminente, y los planteamientos de intervención y participación directa en el mismo sin más perspectiva que el revisionismo encubierto por la llamada revolución científico-técnica”⁴⁴⁷.

Pel sector crític contrari a ingressar al PSUC existiren raons causants de la ruptura. En primer lloc situava l'ambigüitat teòrica i ideològica del partit, sense descriure amb

⁴⁴³ Tres eren els errors que van considerar a l'hora de marcar la línia política: “a)La no intervenció en el estudio, análisis y polémica de las nuevas condiciones de desarrollo de la lucha de clases a nivel internacional, nuevas condiciones derivadas de la división en bloques y la estrecha interrelación entre los países imperialistas. b)La falta de elementos políticos para un correcto análisis de la evolución de la lucha de clases en España, y de la estrecha correlación entre el ascenso de la lucha de masas y la forja de un compromiso democrático con las clases dominantes. c) El análisis del PCE y de su política que basado por un lado en elementos ideologistas y, por otro en críticas ciertas respecto a su línea de masas y a determinadas análisis sobre la realidad social española, deducían su carácter “revisionista” de una manera harto artificiosa como posteriormente los hechos nos han demostrado” a *Una escisión de la OCE (BR)*. ABPR, DPP (OCE-Br), caixa 1, carpeta 6, document 9, pag.14

⁴⁴⁴*Una escisión de la OCE (BR)*. ABPR, DPP (OCE-Br), caixa 1, carpeta 6, document 9, pag.13

⁴⁴⁵*Circular nº6 del comité de Catalunya de la OCE(BR)*. ABPR, DPP, F-DPP, caixa 1, carpeta 6 (Organización Comunista de España [Bandera Roja] Comité de Cataluña. Circulares.

⁴⁴⁶*Una escisión de la OCE (BR)*.ABPR, DPP (OCE-Br), caixa 1, carpeta 6, document 9, pag.1

⁴⁴⁷*Dos pasos atras y uno adelante en la OCE(BR)*. ABPR, FP Pep Martínez, pendent de catalogació, pag.1

concreció en què consistiren les diferències presents a l'interior del partit, però deduïm que es tractava de la indefinició sobre els principis revolucionaris de BR. En segon lloc, i com a raó determinant, situava “*una tendencia creciente en el seno del Bloque Dominante a una salida democrática, vista la incapacidad de salida desde el propio Franquismo*”⁴⁴⁸, esdevenint així l'opció democràtica com la més plausible una vegada superada la dictadura. La conjuntura d'aquests dos factors, fou segons OCE (BR), el marc adequat per aquells nuclis de l'OCE que no havien trencat definitivament “*con el economicismo y el pragmatismo en que el revisionismo se basa*”⁴⁴⁹ per retornar-hi enmig d'un intent frustrat per arrastrar a la vegada tota la OCE donat el prestigi i influència dels seus promotors (Solé Tura, Jordi Borja, Carles Comín). La segona explicació que atorgava OCE (BR) a l'escissió del sector majoritari cap al PSUC al novembre de 1974 fou que davant les dificultats per emprendre les regnes del partit van iniciar un procés de renúncia general dels postulats marxista-leninistes que els conduí cap al PSUC. Ras i curt: l'entrada al PSUC de BRC es considerava un exercici d'oportunisme polític, i per definició, l'oportunisme sempre era definit com a revisionista.

EL PROGRAMA POLÍTIC

La celebració del I Congrés de la OCE (BR) el 1975 va traçar la línia política i definí l'estratègia a seguir després de les escissions que la delmaren greument l'any anterior: “*Jo crec que l'aspecte principal que vam resoldre era situar la República com l'eix principal de la lluita*”⁴⁵⁰. La I Sessió del I Congrés va aprovar tres grans resolucions. La primera feia referència a la crisi de l'imperialisme i l'auge de la revolució proletària a nivell mundial. La segona resolució va aprovar les tesis polítiques i va concretar l'estratègia i la tàctica per a l'Espanya del moment. I finalment es van elegir els estatuts de l'organització⁴⁵¹. Aquest congrés, a la pràctica, es convertí en un exercici col·lectiu

⁴⁴⁸ *Dos pasos atras y uno adelante en la OCE(BR)*. ABPR, FP Pep Martínez, pendent de catalogació, pag.4

⁴⁴⁹ *Dos pasos atras y uno adelante en la OCE(BR)*. ABPR, FP Pep Martínez, pendent de catalogació, pag.4

⁴⁵⁰ Entrevista a Ignasi Faura

⁴⁵¹ “I Congreso de la OCE(BR)”. *Bandera Roja*, nº32, 20 setembre de 1975, pag.1

per reafirmar el caràcter revolucionari que havia definit el partit durant els primers anys d'existència i que fou discutit per aquells que ingressaren al PSUC. En aquest sentit reprengué doctrinàriament el marxisme afirmant que el comunisme era “*una tendencia histórica irreversible que nace objetivamente de la absoluta necesidad que tiene la clase obrera de destruir la explotación y opresión capitalista, e instaurar sobre sus cenizas un orden nuevo*”⁴⁵² i justificant així que no era un ideal “*como dicen los reformistas moderados*”⁴⁵³. Els primers estatuts de 1975 es van autoqualificar com “*la fracción avanzada de la clase obrera, organizada políticamente para dirigir la lucha de los trabajadores, y de conjunto de las clases populares de todas las nacionalidades de España*”⁴⁵⁴ alhora que definien la concepció sobre la revolució socialista basada en la destrucció revolucionària de l'Estat burgès per les masses populars i la creació d'un nou Estat sota la dictadura del proletariat.

El programa polític entre 1975 i 1977 es centrà en la convocatòria d'una vaga general política amb la pretensió de provocar una ruptura amb el franquisme tot culminant amb la instauració d'una República Democràtica que era acceptada com una etapa prèvia i temporal al socialisme. La *Vaga General Política* era concebuda no simplement com la convocatòria d'una vaga general durant un dia concret, sinó com un procés obert “*ya de ofensiva del proletariado que debe culminar en la liquidación de la Dictadura y la instauración de la República*”⁴⁵⁵. La República Democràtica va esdevenir la consigna central de la OCE durant el període 1975-1977 creient que era la reivindicació comuna de les mobilitzacions que s'estaven produint aleshores així com l'opció més avançada sota la qual es podia definir un sistema de llibertats democràtiques.

⁴⁵²*Por una política revolucionaria. Para la preparación de la 2a sesión del 1r Congreso.* ABPR, Fons DPP, Subsèrie OCE(BR), caixa 1 carpeta 11, document 1, pag.1

⁴⁵³*Por una política revolucionaria. Para la preparación de la 2a sesión del 1r Congreso.* ABPR, Fons DPP, Subsèrie OCE(BR), caixa 1 carpeta 11, document 1, pag.1

⁴⁵⁴*Estatutos de la Organización Comunista de España (Bandera Roja).* ANC, Fons 112 Organització Comunista de Espanya – Bandera Roja, caixa 1, pag.1

⁴⁵⁵*Informe presentado por el comite de Catalunya en la reunión de cuadros de Catalunya el 7 marzo 1976.* AHCONC, Fons Centre Treball i Documentació –partits polítics- caixa 58, carpeta OCE (BR), pag.3

El conjunt de mobilitzacions que es van produir durant el bienni 1975-1976 va fer pensar a la OCE (BR) que “*la Huelga General Política está en marcha, la Huelga General Política ya ha comenzado a manifestar cuales seran sus principales características*”⁴⁵⁶. La satisfacció per la constatació d’aquesta situació quedava diluïda pel caràcter que atorgaven als moviments de masses. Segons la OCE, fins al moment no s’havia aconseguit que l’ampli moviment contra la dictadura estigués sota control de corrents revolucionaris o ni tan sols de signe comunista. En aquesta situació es reafirmava en el paper d’esdevenir la fracció avançada del proletariat amb la finalitat de dirigir el que anomenaven com a “*Huelga General Política*”⁴⁵⁷ amb l’objectiu de substituir el govern i la monarquia de Joan Carles I per un govern provisional i donar pas a la República Democràtica sota un programa de mínims.

En què consistia el programa de mínims que exigia la OCE (BR)? El programa de mínims que estava disposat a assolir la OCE contemplava la forma republicana de l’Estat, l’amnistia política, el ple exercici de les llibertats polítiques, el dret a l’autodeterminació de les nacionalitats catalana, basca i gallega, la liquidació de l’aparell franquista i la “*formación de un Gobierno Provisional Democrático, que garantice la convocatoria de elecciones libres a todos los mayores de 18 años para la designación de la Asamblea Constituyente*”⁴⁵⁸. La política d’acords de la OCE descartava qualsevol aliança o pacte que no incorporés aquest programa considerat de mínims: “*Rechazamos cualquier alianza que no parta de la imposición de un Gobierno*

⁴⁵⁶Informe presentado por el comite de Catalunya en la reunión de cuadros de Catalunya el 7 marzo 1976. AHCONC, Fons Centre Treball i Documentació –partits polítics- caixa 58, carpeta OCE (BR), pag.1

⁴⁵⁷Informe presentado por el comite de Catalunya en la reunión de cuadros de Catalunya el 7 marzo 1976. AHCONC, Fons Centre Treball i Documentació –partits polítics- caixa 58, carpeta OCE (BR), pag.3

⁴⁵⁸Bandera Roja, nº25, 22 de març de 1975, pag.1

Provisional, del reconocimiento de las autonomías nacionales, y del ejercicio de las plenas libertades políticas”⁴⁵⁹.

A la tardor de 1976 celebrà el seu II Congrés sense que significués cap ruptura amb les bases anteriors. El partit continuà definint-se com un partit comunista d'avantguarda organitzada sota el pensament marxista-leninista i inspirat en la figura de Mao Zedong amb la finalitat d'aportar una línia estratègica i política que permetés als treballadors fer la revolució, aconseguir la presa del poder i crear les bases suficients per avançar cap al comunisme. El cos teòric exposat als primers compassos d'aquest congrés era una fidel reproducció dels principis més elementals del pensament leninista. El II Congrés apostà per la via revolucionària i rupturista cap al socialisme, és a dir, situava la dictadura del proletariat com l'únic procés revolucionari per transformar el capitalisme cap al comunisme. Segons la OCE (BR), les experiències soviètica, xinesa i vietnamita havien demostrat que la revolució només era possible partint de la destrucció de l'Estat burgès i la presa del poder pel proletariat; és a dir, la revolució –entenia OCE(BR)– havia de destruir l'antic Estat per edificar el nou poder proletari. Prèviament, la dictadura del proletariat havia d'assentar les bases del nou ordre sota la direcció del partit revolucionari tot executant un programa anomenat de *transformació socialista* basat en les següents reformes contundents :

- *“Socialización del aparato productivo, ordenación y centralización de la producción de acuerdo a las necesidades sociales mediante la Planificación central*
- *Socialización de la Banca, Cajas de Ahorro, gran y mediante industria, latifundios*
- *Respeto a la pequeña propiedad tanto industrial, comercial, agraria, como del suelo urbano*
- *Superación de la división social del trabajo*

⁴⁵⁹*Bases de acuerdo y perspectivas políticas. ABPR, Fons DPP, Subsèrie OCE(BR), caixa 1 carpeta 10, document 1, pag.10*

- *Mejora de las condiciones de vida y trabajo de las masas*

política de coexistencia pacífica y solidaridad internacional proletaria”⁴⁶⁰.

Una vegada reproduïts els principis teòrics de la revolució el Congrés de BR es centrà en la situació d’Espanya. L’anàlisi era calcat al descrit a la vaga general política: tot i l’increment de les mobilitzacions, la situació espanyola no podia ser definida com a prerevolucionària ni la lluita obrera era de matriu revolucionària. Davant aquesta impossibilitat per avançar imminentment cap a la revolució descrita anteriorment, proposava la política d’unitat popular, és a dir, la “*construcción de una firme alianza estratégica entre el proletariado, el semiproletariado, el campesinado pobre y amplios sectores de la pequeña burguesía, en torno a un programa progresivo de objetivos inmediatos comunes, que en su consecución crean las condiciones favorables para el avance revolucionario, para el aislamiento y derrota de la política burguesa, y para la conquista del socialismo*”⁴⁶¹. És en aquest punt on l’aliança d’aquests sectors havia de permetre executar el programa de mínims ja concretat en el I Congrés sota la fórmula de la República Democràtica: liquidació de la dictadura i imposició de la República, eleccions lliures a una assemblea constituent, dissolució de l’aparell franquista i millora de les condicions de vida de la classe obrera.

L’anàlisi que efectuava la OCE (BR) a finals de 1976 sobre la situació espanyola venia definida pel llançament d’una ofensiva del gran capital per tal de donar sortida al franquisme i reorganitzar l’Estat sota un nou model: “*La principal característica del momento actual es el lanzamiento de la contraofensiva del gran capital para dar salida a la crisis general del franquismo y reorganizar bajo nuevas formas su estado*”⁴⁶².

⁴⁶⁰ *II Congreso O.C.E. (Bandera Roja)*. Ediciones Bandera Roja, 1979, pag.26

⁴⁶¹ *II Congreso O.C.E. (Bandera Roja)*. Ediciones Bandera Roja, 1979, pag.56

⁴⁶² *Informe del Comité Ejecutivo para el Comité Central de la OCE (BR). Hacia un frente republicano como primer paso de unidad popular*. ANC, Fons 112 Organització Comunista de Espanya – Bandera Roja, caixa 4, pag.1, desembre 1976

Aquest nou model d'Estat, segons la OCE, es caracteritzaria per la instauració d'una democràcia limitada que institucionalitzaria la monarquia sota un règim autoritari. La burgesia seria qui recolzaria aquest nou règim mentre les classes populars en serien els grans damnificats, on a més, la sobirania popular es veuria retallada per subordinació a l'imperialisme nord-americà mercès a l'entrada d'Espanya a l'OTAN i al Mercat Comú europeu. La OCE (BR) continuava esgrimint que els instruments per legitimar aquesta ofensiva del gran capital eren el Referèndum sobre la Llei per a la Reforma Política d'aquell mateix desembre de 1976 i la convocatòria d'unes hipotètiques eleccions a les Corts monàrquiques i eleccions municipals sense la consecució prèvia de les llibertats polítiques. Davant aquests pronòstics, calia delimitar els passos d'aquesta ofensiva per tal d'enfrontar-s'hi fins al punt de derrotar-la. Per això OCE (BR) apostava per oposar-se als tres instruments que estaven cridats a legitimar el nou poder de la monarquia (referèndum, eleccions a Corts –OCE (BR) pronosticava encertadament que serien convocades cap als mesos de maig-abril 1977– i eleccions municipals –previstes per finals de 1977–). En el cas específic de Catalunya afegia el gener de 1977 que l'ofensiva governamental pretenia neutralitzar les lluites obreres i veïnals a través d'un gran pacte social o bé amb petites concessions a les reivindicacions pendents; i en la qüestió nacional sembrar confusió a través de la creació d'un Consell Regional liderat per Samaranch lluny de l'estatut d'autonomia llargament reivindicat des de l'Assemblea de Catalunya⁴⁶³.

Conseqüentment, OCE encomanava traçar una tàctica precisa per tal que la classe obrera i el poble recuperessin la iniciativa política tot trencant els projectes reformistes de la monarquia. La tàctica a seguir es basava en dos línies d'execució: la vaga general política –*Huelga General Política*– i la creació d'un Front Electoral Republicà per a les eleccions municipals: “*Toda nuestra política debe centrarse en la construcción del*

⁴⁶³ Bandera Roja vinculava la consecució d'un estatut d'autonomia per a Catalunya a la República, de manera que va inserir la reivindicació nacional dins la campanya de la Unió de Republicans de Catalunya “Si vols l'Estatut, lluita per la República”.

Frente Republicano, como primer paso de la Unidad Popular que ya definimos”⁴⁶⁴. La pretensió entre finals de 1976 i principis de 1977 per la OCE (BR) va ser crear les condicions polítiques per aïllar a la Monarquia i aglutinar les masses al voltant d’un gran Front Republicà com a únic camí cap a la vaga general. Els objectius del Front Republicà, doncs, eren debilitar l’enemic –Monarquia i gran capital–, evitar l’aliança entre el govern i la mitjana burgesia, atreure la petita burgesia al camp popular i trencar l’aïllament del moviment obrer⁴⁶⁵.

Per contra, a parer de la OCE, si una cosa havia aconseguit la ofensiva del gran capital era dividir la unitat de l’oposició democràtica entre els partits “*democrático-burgueses (DC, liberales y socialdemócratas), los partidos reformistas (PSOE, PSP, PCE, PTE, MC) y los grupos proletarios y populares radicales (ORT, LCR, OICE, KAS, PSAN, UPG y por la OCE*”⁴⁶⁶. Els primers eren aquells que acceptaven les regles imposades per la monarquia si bé aspiraven a un sistema democràtic de major qualitat. Els segons, a parer de la OCE, acceptaven el marc de la monarquia *autoritària* com un primer pas, confiant en ampliar la seva base d’intervenció en el poder de forma progressiva. Finalment, els tercers eren aquells que rebutjaven el sistema de democràcia limitada de la Monarquia així com també el rebuig a unes eleccions a Corts, i que en canvi treballen per la desestabilització de la Monarquia i la imposició de la República: a finals de 1976 la OCE (BR) ja prengué la decisió de boicotejar unes futures eleccions a Corts com a mesura de rebuig a la monarquia. Per això l’òrgan d’expressió de Bandera Roja titulava “*Ningún apoyo popular a la farsa electoral*”⁴⁶⁷. De fet, fou l’únic partit de l’esquerra marxista radical estudiat en aquesta recerca que optà per aquesta fórmula

⁴⁶⁴*Informe del Comité Ejecutivo para el Comité Central de la OCE (BR). Hacia un frente republicano como primer paso de unidad popular.* ANC, Fons 112 Organització Comunista de Espanya – Bandera Roja, caixa 4, pag.3-4, desembre 1976

⁴⁶⁵*Informe del comité de Cataluña a la conferencia enero 1977. Informe sobre la situación en Catalunya y la táctica de la organización.* ABPR, DPP, F-DPP, caixa 1, carpeta 5 (Organización Comunista de España [Bandera Roja] Comitè de Catalunya)

⁴⁶⁶*Informe del Comité Ejecutivo para el Comité Central de la OCE (BR). Hacia un frente republicano como primer paso de unidad popular.* ANC, Fons 112 Organització Comunista de Espanya – Bandera Roja, caixa 4, pag.1-2, desembre 1976

⁴⁶⁷ “Ningún apoyo popular a la farsa electoral”. *Bandera Roja*, n°57, maig 1977, pag.1

davant les eleccions a Corts del 15-J de 1977 tot i ser conscients del fracàs que suposaria: “*En la preparación propiamente dicha del boicot a las legislativas, tengamos en cuenta que en cuanto a resultados numéricos, es una batalla perdida de entrada. Es decir, que una mayoría de gente acudirá a votar porque es la primera vez en 40 años que pueden expresar su opinión política aunque sea con limitaciones y que la mayoría de partidos van a llamar al voto*”⁴⁶⁸.

Mentrestant la tàctica establerta sobre la construcció del partit determinarà el futur més immediat de l'OCE(BR), principalment a l'hora d'afrontar les eleccions generals que serien convocades pel 15 de juny de l'any vinent. Pels *banderes* l'actitud dels principals partits de l'esquerra marxista radical era qualificada com a *oportunista de dretes*. En el cas del Moviment Comunista aquesta consideració partia de la crítica sustentada en el fet que intentava formar el partit sobre la defensa de les llibertats a imitació del PCE, salvant algunes excepcions com la defensa del dret a l'autodeterminació de les nacionalitats. En canvi, al PTE i a laORT la crítica de l'OCE(BR) procedia del fet que aspiraven a representar el proletariat en competència oberta amb el PCE. Sigui com sigui, el pecat principal de tots tres era “*la construcción del partido se reduce para ellos al hecho de arrancar un margen de tolerancia por parte del Gobierno al actuar dentro de los mecanismos de negociación Monarquía-oposición burguesa, y poder aparecer como fuerza solvente*”⁴⁶⁹. La crítica cap als altres grups s'expressà també en el document “*Proyecto para el Congreso. La construcción del partido revolucionario en España*”, on a gran trets es criticava el *seguidisme* que practicaven cap a les polítiques del PCE, seguint els mateixos arguments exposats en el II Congrès: “*Si la posición del MCE significa una constante subordinación a la política reformista del PCE, la posición del PTE es la de abanderado del oportunismo en su afán de presidir la alternativa al PCE, al margen de concretar una política proletaria y a caballo constante de propuestas contradictorias que llegan hasta su confluencia política con los*

⁴⁶⁸Informe del comité de Cataluña a la conferencia enero 1977. Informe sobre la situación en Catalunya y la táctica de la organización. ABPR, DPP, F-DPP, caixa 1, carpeta 5 (Organización Comunista de España [Bandera Roja] Comitè de Catalunya).

⁴⁶⁹II Congreso O.C.E. (Bandera Roja). Ediciones Bandera Roja, 1979, pag.95

*socialistas en algunas cuestiones y a la construcción de sindicatos grupuscular sin ningún contenido de clase para buscar posiciones de control en la clase obrera*⁴⁷⁰.

Altres grups amb menys influència de l'esquerra radical tampoc no es van lliurar de les crítiques: a la ORT se l'acusà d'imitar la mateixa política del PTE i a l'OIC d'ambigüitat ideològica a l'entorn del consellisme.

CAP AL TERCER CONGRÉS

Els preparatius per encarar el III Congrés de la OCE(BR) al llarg de 1978 van servir per fer una parada, avaluar la trajectòria recorreguda fins aleshores i, en cas necessari, fer l'autocrítica corresponent. El fracàs del projecte revolucionari durant el procés de transició serà la principal qüestió que hagueren d'abordar fins a la celebració del tercer congrés celebrat el 1979.

És el 1977 quan la OCE (BR) s'adonà que aquest projecte de república democràtica forjada arran de l'aliança entre el proletariat urbà i rural juntament amb la petita burgesia podia quedar obsolet per la dinàmica que emprengué el procés de transició: *“En la actual situación de la lucha de clases en nuestro país un hecho se evidencia cada vez con mayor fuerza: la consolidación de la política burguesa a partir de la estabilización monárquica y la impotencia de la izquierda revolucionaria en ofrecer una alternativa viable a la actual situación de crisis*⁴⁷¹. Davant el canvi d'escenari es modificaren els plantejaments de manera que els objectius polítics del nou període es van concretar en tres: *“a) Acabar con la Monarquía b) Acabar con la democracia restringida c) Instaurar la República*⁴⁷². A nivell organitzatiu les necessitats del

⁴⁷⁰*Proyecto para el Congreso. La construcción del partido revolucionario en España.* ABPR, FP Pep Martínez, pag.5

⁴⁷¹*Bases de acuerdo y perspectivas políticas.* ABPR, Fons DPP, Subsèrie OCE(BR), caixa 1 carpeta 10, document 1, pag.1.

⁴⁷²*Informe sobre el estilo del trabajo en la OCE (BR).* ABPR, DPP, F-DPP, caixa 1, carpeta 5 (Organización Comunista de España [Bandera Roja] Comitè de Catalunya).

període van obligar a canviar algunes de les dinàmiques assumides com a partit. El fet més destacable en aquesta direcció fou la fi del proselitisme a l'hora de captar nous militants. El partit argumentava que deixava d'exigir una gran formació teòrica als aspirants a formar part de Bandera Roja atès que *“ya se adquirirá una vez dentro de la OCE en práctica de defensa de la política comunista poniéndose al frente de las luchas”*⁴⁷³.

Entre la mort del dictador i fins la finalització del procés constituent, la OCE(BR) aplaudia el fet de defensar en tot moment una ruptura democràtica protagonitzada pel proletariat que es concretava en la imposició d'un govern provisional, la conquesta de les llibertats democràtiques, l'elecció d'una assemblea constituent, el derrocament de la monarquia i la imposició de la república com a forma d'estat enlloc de la reforma progressiva del franquisme protagonitzada *“por el gran capital y los sectores que componían la UCD, con la colaboración de la oposición democrática, POD, Plata-Junta y la Comisión de los 9”*⁴⁷⁴. I com la resta de l'esquerra revolucionària es mostrà crítica amb la Llei d'Amnistia aprovada el 15 d'octubre de 1977 en considerar que no comportava la dissolució dels cossos repressius del franquisme ni tampoc la depuració al capdavant del Ministerio de l'Interior, així com la negativa a les reformes del sistema penitenciari⁴⁷⁵. En canvi, la resta de la trajectòria no fou aprovada positivament. La crítica principal s'adreçà a la consigna de construir un front republicà després de les eleccions de 1977 que havia propugnat el comitè central; aquesta estratègia fou considerada com un error. Segons la crítica de la OCE (BR) el problema havia estat l'incorrecte anàlisi de la correlació de forces, infravalorant el pes del PCE-PSUC i del PSOE i creient en una hipotètica reacció d'aquests dos grans partits cap a les posicions rupturistes de la OCE(BR). La conseqüència directe d'aquest error comportà *“una práctica triunfalista y verbalista en ocasiones que nos distanciaba de las masas”*⁴⁷⁶.

⁴⁷³*Informe sobre el estilo del trabajo en la OCE (BR)*. ABPR, DPP, F-DPP, caixa 1, carpeta 5 (Organización Comunista de España [Bandera Roja] Comitè de Catalunya)

⁴⁷⁴*Hacia el 3er Congreso. IV pleno ampliado del comité central*. OCE (Bandera Roja), 1978, pag.10

⁴⁷⁵*Petición pública de la OCE (bandera roja) sobre el proyecto de Amnistia*. ABPR, FV 1977, caixa 5, carpeta OCE-BR.

⁴⁷⁶*Hacia el 3er Congreso. IV pleno ampliado del comité central*. OCE (Bandera Roja), 1978, pag.12

La celebració del III Congrés acabaria de reconèixer els errors comesos fins al moment i el llegat heretat del II Congrés. Les resolucions es mostraren continuistes a l'hora de valorar negativament la plataforma de *Coordinación Democrática* pel seu caràcter reformista i d'acceptació de la monarquia. El problema, segons l'organització, fou no admetre la dimensió ni l'èxit de la via *reformista* en el seu moment expressada a través d'aquesta plataforma unitària. El III Congrés de 1979 afirmà que una de les principals insuficiències fins aleshores havia estat la incapacitat per desenvolupar una política seguint els principis del marxisme-leninisme i “ *el pensament Mao Zedong*” que impedí conseqüentment primer combatre una línia revisionista a l'interior del partit (escissions de 1974), i en segon lloc “*hacer frente a la ofensiva burguesa en el terreno ideológico entre las masas*⁴⁷⁷”. Per això els Estatuts aprovats en el III Congrés de 1979 declaraven una vegada més el caràcter revolucionari del partit, la defensa de la dictadura del proletariat i l'admiració pel Partit Comunista Xinès (PCX): “*Nuestra programa general se orienta hacia la toma revolucionaria del poder y la construcción del socialismo, previa destrucción del viejo estado burgués. Esto es, sustituir la dictadura de la burguesía por la dictadura del proletariado, y el capitalismo por el socialismo. Nuestro objetivo es el comunismo, la sociedad sin clases. (...) La Organización Comunista de España (Bandera Roja) forma parte del movimiento comunista internacional. El Partido Comunista de China ocupa un lugar destacado en este movimiento*”⁴⁷⁸.

Una vegada analitzat el passat, tocava decidir el full de ruta a seguir després d'inaugurar un nou marc jurídic i polític regit per la Constitució, a qui s'oposaren frontalment fent campanya per l'abstenció en defensa de tots aquells drets que la ciutadania no pogué

⁴⁷⁷*Resoluciones del IIIer Congreso O.C.E (Bandera Roja)*. Edicions Bandera Roja, 1979, pag. 9

⁴⁷⁸*Estatutos de la Organización Comunista de España Bandera Roja. III Congreso 1979*. ANC, Fons 230 PSUC (Guerra Civil, exili i clandestinitat, unitat 1350 Bandera Roja-Organització Comunista d'Espanya (OCE-BR), (II), pag.1-3

exercir a la Carta Magna⁴⁷⁹. En qualsevol cas, la OCE (BR) va ser reticent a qualificar el nou marc com a democràtic; la nomenclatura que utilitzà per definir el nou Estat fou com una “*dictadura democraticoburguesa, de tipo parlamentario y monárquico*”⁴⁸⁰. El programa de mínims acordat al III Congrés pretenia aprofundir en la democratització del nou Estat i assentar aquelles bases possibles per tal d’avençar cap al socialisme. Per tant, el programa de mínims de 1979 ja descartava mesures transformadores a curt termini pel desenllaç de la Transició. Així el programa de mínims contemplava mesures d’aquest tipus com “*difundir el socialismo como forma de amplia democracia del pueblo y organización colectiva de la economía y sociedad*”⁴⁸¹, denotant la derrota de les forces revolucionàries i l’assentament d’un règim parlamentari que impossibilitava aplicar el seu projecte a curt i mitjà termini: “*No obstant, cal dir que els mateixos fets ens han mostrat els límits actuals de la resposta revolucionària. La confirmació, en una pràctica política ofensiva, de que la nostra táctica (Programa mínim, República, proposta comunista autonòmica) no és pas una tàctica immediatista sinó una tàctica pel període en el que cal situar aquesta perspectiva general de moltes formes diferents*”⁴⁸². Davant aquest nou marc caracteritzat per la marginalitat política la tasca principal va romandre en el si de la pedagogia i la resistència sense renunciar a principis bàsics com la república: “*Organizar y dirigir la resistencia obrera, popular y campesina a la crisis capitalista. Luchar por los derechos democráticos, nacionales y sindicales. La conquista de la República Federal*”⁴⁸³.

Transcorreguts els paràmetres principals de la Transició i a l’inici de la democràcia la OCE (BR) pateix una crisi de militància, fet alhora extensible a bona part de l’esquerra

⁴⁷⁹ Segons BR, a la ciutadania li foren arrabassats els drets d’elegir el cap d’Estt, el dret a l’autogovern de les nacions i regions de l’Estat, el dret popular a les transformacions socialistes, els drets de la dona, la joventut i les minories oprimides, el dret a l’autodeterminació de les nacionalitats i a altres llibertats polítiques i sindicals, a “Abstención. Luchemos por los derechos constitucionales del pueblo”. *Bandera Roja*, 4-11 desembre 1978, n°115, pag.1

⁴⁸⁰ *Resoluciones del IIIer Congreso O.C.E (Bandera Roja)*. Edicions Bandera Roja, 1979, pag.51

⁴⁸¹ *Resoluciones del IIIer Congreso O.C.E (Bandera Roja)*. Edicions Bandera Roja, 1979, pag.59

⁴⁸² *Circular del Comitè de Catalunya*. ANC, Fons 112 Organització Comunista de Espanya – Bandera Roja, caixa 2

⁴⁸³ *Resoluciones del IIIer Congreso O.C.E (Bandera Roja)*. Edicions Bandera Roja, 1979, pag.59

revolucionària. A partir de 1978 s'inicia una sagnia de militants que abandonen el partit per la manca d'un horitzó polític concret. Per corroborar aquest fet resultà rellevant la troballa del document *Encuesta a los militantes o células de empresa de más de 250 trabajadores sobre el trabajo del partido en su empresa*, on el partit envia un qüestionari a omplir referent al període 1978-1980 a les empreses de més de 250 treballadors on hi consta l'existència de militants de Bandera Roja. En el cas de Catalunya es tracten, segons la documentació dipositada a l'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC), de les empreses Ossa, Pegaso, Cometsa, Metro, Renfe i B.Central. Aquest revela que a partir de l'octubre de 1978 en cap de les enquestes creix el número de militants, i en els millor dels casos, el partit aconsegueix frenar-ne la pèrdua sostinguda; mantenir-ne el número fou l'excepció i no la regla com així ho demostren les empreses de la resta d'Espanya. El fet més transcendent a la causa d'aquesta pèrdua de militants és la resposta comuna que tots ells atorguen a la pregunta *¿Cuáles son las causas del crecimiento o decrecimiento del partido?* Més que les divergències polítiques la resposta comuna fou *Desorientación o desánimo*, així com *Cansancio* a l'apartat "Otros"⁴⁸⁴. L'enquesta també denota altres respostes sorprenents sobre la línia política seguida a CCOO. En el cas de la factoria de Pegaso, els membres respongueren *"dogmatica, sectarios, creyéndonos ser el oblijo del mundo, izquierdista"*⁴⁸⁵.

Aquest clima de desorientació política i manca de perspectives a curt termini col·laborà a la disgregació que sofrí OCE (BR). Alguns militants es donaren de baixa per retirar-se a la vida privada, i d'altres evolucionaren cap a les files del PSUC. Alhora, l'activitat fraccional es trobava a l'ordre del dia. El 1978 un sector nacionalista a l'interior del partit decidí separar-se, i juntament amb personalitats independents a l'òrbita del PSUC, s'organitzarà a través del nom Col·lectiu Comunista Català (CCC), liderat per l'antic líder d' OCE(BR) Joan Oms. Aquest col·lectiu es podria definir com una agrupació de notables amb nul·la base militant amb l'interès de compatibilitzar l'herència marxista amb el nacionalisme català d'esquerres, àdhuc comunista, des del següent punt de vista: *"¿Donde estan los comunistas? Algunos en el area nacionalista, es evidente, pero la*

⁴⁸⁴*Encuesta a los militantes o células de empresa de más de 250 trabajadores sobre el trabajo del partido en su empresa*. ANC, Fons 112 Organització Comunista de Espanya – Bandera Roja, caixa

⁴⁸⁵*Encuesta a los militantes o células de empresa de más de 250 trabajadores sobre el trabajo del partido en su empresa*. ANC, Fons 112 Organització Comunista de Espanya – Bandera Roja, caixa 8.

mayoría no estan ahí. La convergencia deber ser, pues, multifacética y desde nuestra posición actual (desde los CCC) lo que debe plantearse es tanto intentar dotar a la cuestión nacional de la perspectiva internacionalista como intentar introducir la problemática nacional en aquellos sectores de orientación comunista que por múltiples razones no han alcanzado a comprender su significado. En todo caso huir de posturas excluyentes”⁴⁸⁶. La curta trajectòria del CCC desembocà a finals de 1979 quan es creà el grup Nacionalistes d’Esquerra (NE) com a partit aglutinador de l’independentisme d’esquerres. Per tant, davant les primeres eleccions al Parlament de Catalunya de 1980 no concorrerà amb la candidatura que agrupava les quatre grans forces revolucionàries de Catalunya -Unitat pel Socialisme- sinó amb la recent formada Nacionalistes d’Esquerra. De bon antuvi, al març de 1980, el CCC ja criticà la manca d’entesa amb una candidatura pràcticament calcada com era el BEAN: “El error de no haber sabido llegar a una entente con el BEAN es algo que seguramente se pagará caro (...) La cuestión de fondo es que tal como esta la situación en Catalunya que se presenten dos listas electorales para un mismo espacio política es sencillamente suicida”⁴⁸⁷. El III Congrés de Bandera Roja ja assumí críticament la clandestinitat, la desorientació política i el sectarisme que ells mateixos havien practicat com a causes principals a l’hora d’explicar la divisió de l’esfera marxista radical en diferents grups i organitzacions: “La unificación de los marxista-leninistas es un objetivo necesario en el proceso de la construcción del partido. En España la clandestinidad primero, el ultraactivismo y sectarismo, y la desorientación política en la actualidad, han favorecido la aparición de diferentes núcleos de orientación marxista-leninista”⁴⁸⁸.

Una vegada superades les eleccions a l’hemicicle català de 1980 i fracassar novament en el terreny electoral amb les sigles UpS (Unitat pel Socialisme), un sector del partit es mostrava partidari de dissoldre el partit i ingressar col·lectivament al PSUC/PCE: “En

⁴⁸⁶Un debate para un proyecto de emancipación. ABPR, DPP (OCE-BR)-Arxiu 2 Pep Martínez, caixa 4, carpeta 1, pag.16.

⁴⁸⁷Un debate para un proyecto de emancipación. ABPR, DPP (OCE-BR)-Arxiu 2 Pep Martínez, caixa 4, carpeta 1, pag.17.

⁴⁸⁸Resoluciones del IIIer Congreso O.C.E (Bandera Roja). Edicions Bandera Roja, 1979, pag.65

*los últimos quince días se ha manifestado con claridad la actuación abierta de un grupo fraccional en el seno de nuestro Partido en Catalunya (...) actúan objetivamente como agentes de otro partido explicando que la OCE (BR) no tiene ninguna salida, que la dirección es irrecuperable y que la única perspectiva es entrar en el PC tanto en Catalunya como en el resto del Estado*⁴⁸⁹. Per aquesta raó, una vegada identificats foren expulsats per activitat fraccional dins el partit. No obstant això, només anticiparen el desenllaç d'OCE (BR) com a partit polític. Al llarg de la dècada dels vuitanta s'aproparen progressivament al PSUC, començant per demanar el vot al PSUC i PCE per a les eleccions legislatives de 1982 i finalment ingressant-hi el 1989.

⁴⁸⁹ *Circular a todos los comités y células*. ANC, Fons 112 Organització Comunista de Espanya – Bandera Roja, caixa 5, setembre 1980.

ACCIÓ COMUNISTA (AC)

ORIGEN I ORGANITZACIÓ

La formació d'Acció Comunista és atípica dins el panorama de l'esquerra revolucionària. Cronològicament dista respecte a la resta de partits per formar-se abans de 1968, i territorialment per fer-ho fora de les fronteres de l'Estat en el si de la comunitat a l'exili. Igualment l'evolució durant els anys setanta tampoc segueix la dinàmica ni els mateixos paràmetres que els grups estudiats en aquest treball.

El grup sorgeix el 1965 fruit de la unitat entre diferents grups que es trobaven a l'exili, bàsicament l'exili parisenc: el grup impulsor i més important fou la federació exterior del FLP-FOC⁴⁹⁰, que juntament amb les Juventudes Socialistas Revolucionarias i alguns exmilitants del PCE⁴⁹¹ constituïren Acción Comunista (AC). Així ho exposà AC anys més tard: “*Acción Comunista surge en 1964-1965 de la conjunción de una parte del sector marxista del FLP (especialmente su Federación exterior), de la entonces llamada Juventud Socialista Revolucionaria (POUM) y de antiguos militantes del PCE*”⁴⁹². Les habituals discussions ideològiques s'agregaren quan el FLP de l'interior

⁴⁹⁰ El personatge més important era José Luis Leal Maldonado, que posteriorment seria membre de l'UCD de Suárez i nomenat Ministre d'Economia a 1979. Leal fou també una de les personalitats encarregades de redactar la revista *Acción Comunista*. Com a altres impulsors cal destacar Antonio Ubierna, Manuel Castells Oliván i José María Riaño de Castro. Aquest darrer residia a la ciutat de Colònia (RFA) completant el estudi de doctorat. Durant la Transició fou el líder d'Acció Comunista a Catalunya fins a la seva dissolució el 1978, i posteriorment es retirà a la vida professional com a editor i president d'Ediciones del Serbal.

⁴⁹¹ Els més rellevants foren Pedro de la Llosa (aleshores amb el pseudònim de Jesús Santos) i Carlos Semprún Maura. De la Llosa trencà amb el PCE disconforme amb l'invasió soviètica de Budapest el 1956 i a principis dels seixanta, just abans de formar el grup Acció Comunista, fou membre de les Juventudes Socialistas Revolucionarias (JSR). De la Llosa és autor del pròleg a l'edició espanyola de la referencial obra *Las Nuevas izquierdas europeas (1956-1976)* de Massimo Teodori, publicada per l'editorial Blume el 1978. De la Llosa també publicà l'obra *¿Tiene el socialismo prehistoria? Acerca de la naturaleza social de los países llamados socialistas*, amb el pseudònim d'Alfonso Castaños també per l'Editorial Blume el 1977. Per la seva banda Semprún marxà del PCE fins i tot abans que l'expulsió del seu germà Jorge al 1964 per les desavinences amb la línia oficial del partit encapçalat per Santiago Carillo.

⁴⁹² *¿Que es Accion Comunista ?* ABPR, DPP(AC2), caixa 3, carpeta C, document 2, pag.1

s'assabentà de l'existència de contactes entre el Comitè Executiu de la Federació Exterior i les Juventudes Socialistas Revolucionarias (JSR)⁴⁹³.

Durant el 1964 la federació exterior del FLP, creada al Congrés de 1962, topà ideològicament amb la direcció de l'interior. El problema de fons era major: la concepció i finalitat del mateix FLP. La federació exterior criticà el funcionament del FLP i s'assenyalava la possibilitat de posar fi a l'experiència de l'organització per deixar pas a un partit revolucionari juntament amb altres grups d'esquerra, com les JSR⁴⁹⁴. A les seves publicacions afirmà que “*el FLP no es ni puede ser la organización capaz de dirigir la toma del poder por parte de la clase obrera*”⁴⁹⁵. Les publicacions de la federació exterior senyalaven el FLP com un grup no revolucionari i que evolucionava cap a la socialdemocràcia i el revisionisme. L'altre acusació que efectuava la delegació exterior argumentava que la política del *Felipe* es basava en el seguidisme cap a la política del PCE. Ras i curt: si volien la revolució calia el partit revolucionari, i entenien que aquest no era el FLP-FOC-ESBA.

De la mateixa manera, el sector exterior es queixà que els membres de l'interior impediren la discussió de seves posicions, àdhuc expulsaren els elements més visibles de la tendència durant la celebració del Consell Federal del FLP celebrat el 1965 en considerar-los *liquidacionistes*. Es tractaven d'Antonio Ubierna, Ricardo López Delgado i Carlos Semprún⁴⁹⁶. És d'aquesta manera que la majoria de la federació exterior del FLP trenca amb el grup de l'interior i amb les Juventudes Socialistas Revolucionarias impulsen la formació Acció Comunista (AC) com “*un grup autònom*

⁴⁹³ Les Juventudes Socialistas Revolucionarias eren les joventuts vinculades al POUM i dirigides des de la secretaria general per Wilebaldo Solano. Els anys seixanta eren un minúscul grup ubicat a París que publicava la revista *Futuro*.

⁴⁹⁴ García Alcalá, Julio: *Un modelo de oposición al franquismo: las organizaciones frente (FLP, FOC, ESBA)*. Tesi Doctoral, 1997, UCM, <http://eprints.ucm.es/2466/1/H0042202.pdf>, pag. 407

⁴⁹⁵ *Guía de discusión- Proyecto 2*. ABPR, DPP(AC2). Caixa 2, carpeta F, document 2, pag.1

⁴⁹⁶ García Alcalá, Julio: *Un modelo de oposición al franquismo: las organizaciones frente (FLP, FOC, ESBA)*. Tesi Doctoral, 1997, UCM, <http://eprints.ucm.es/2466/1/H0042202.pdf>, pag. 428

amb una certa pretensió de ser ciment d'organitzacions d'esquerra i extrema esquerra"⁴⁹⁷. La personalitats més significatives a l'hora de constituir-se com a grup van ser el sociòleg Manuel Castells, José Luis Leal, José María Riaño de Castro des de Colònia (RFA) com a membres de la federació exterior del FLP juntament amb Pedro de la Llosa de les JSR i Carlos Semprún⁴⁹⁸. Quantitativament estem tractant d'un volum de persones que podien ser comptades per unitats i que a grans trets formaven un nucli al voltant de les dues desenes de membres entre els grups de París, Frankfurt, Colònia, Brussel·les i Ginebra: "*Aquest nucli inicial jo diria no que aplegava més de 20-25 persones*"⁴⁹⁹. En el moment en què part de la federació exterior del FLP trenca amb els membres de l'interior per després impulsar AC ironitza que "*el número de militantes en el interior no rebaban los dedos de una mano*"⁵⁰⁰. El 1965 es constitueix a Brussel·les el primer Comitè de Coordinació format per Antonio Ubierna, José Maria Riaño i Alfons Barceló que actua com a secretaria d'organització⁵⁰¹.

Inicialment s'estructurà com un grup antiestalinista⁵⁰² que crea una revista -*Acción Comunista*- que té una certa acollida per la qualitat dels seus articles, fonamentalment escrits per Leal i més tard per Semprún i Pedro de la Llosa amb diferents pseudònims. La primera editorial tractava sobre la revolució agrària a Espanya i fou escrita per José Luis Leal. A partir d'aquí es comencen els contactes amb altres nuclis a l'exterior i intenten arrelar a l'interior: "*La revista AC es distribueix primer a nuclis de l'emigració com Frankfurt, Brussel·les i Colònia, i algunes arriben a Barcelona, Madrid i Sevilla*"⁵⁰³.

⁴⁹⁷ Entrevista a Alfons Barceló

⁴⁹⁸ Entrevista a Alfons Barceló

⁴⁹⁹ Entrevista a Alfons Barceló

⁵⁰⁰ *Guía de discusión- Proyecto 2*. ABPR, DPP(AC2). Caixa 2, carpeta F, document 2, pag.1

⁵⁰¹ Entrevista a Alfons Barceló

⁵⁰² "*Ens definim com a marxistes revolucionaris amb un element molt important de caràcter democràtic i d'elements de llibertats. Intentem també recuperar elements de l'acràcia anarquista i una forta crítica a l'estalinisme, alhora amb un allunyament a la Xina, que consideràvem que no era socialisme*". Entrevista a Alfons Barceló.

⁵⁰³ Entrevista a Pedro Gómez

A Barcelona el nucli d'AC es constituí el 1967; era l'únic nucli a nivell català i estava format per no més de 10 militants: “*Quatre gats! La majoria estava a fora, a l'exterior*”⁵⁰⁴. A principis dels setanta la militància ja revertia majoritàriament a l'interior i la militància a l'exterior inicià un saldo negatiu difícil de revertir: “*Hay que constatar que en los últimos años los militantes del exterior, en vez de aumentar, disminuyen. Esto no se debe solamente a que algunos regresan al interior, sino a que hay muchos que se salen o son expulsados. La causa de esto radica en la imposibilidad objetiva de ligar una concepción teórica a una praxis: en la vida diaria no hay una realidad de lucha, excepto en ciertos países en que se hacen algunos intentos en este sentido. Esto hace que algunos militantes obreros se intelectualicen, a falta de militancia revolucionaria activa*”⁵⁰⁵. El 1976 Acció Comunista assolí la màxima implantació a Catalunya amb 9 cèl·lules al Comitè Local de Barcelona que representaven una cinquantena de militants. Al Baix Llobregat AC comptà amb tres cèl·lules i també una per Granollers-Vallès; en total a Catalunya es fregà el centenar de militants al punt àlgid de 1976. A la resta d'Espanya Acció Comunista tingué implantació a Madrid⁵⁰⁶, Sevilla⁵⁰⁷, València, Salamanca, Galícia i un petit grup al País Basc, que comptant amb els de Catalunya, no arribaven als 300 militants⁵⁰⁸.

⁵⁰⁴ Entrevista a Ferran López. Pedro Gómez també afirma que el nucli inicial d'Acció Comunista a Barcelona estava format per una desena de militants.

⁵⁰⁵ *Actas del Congreso año 1971 de Acción Comunista –documento interno- enero 1972*. ABPR, DPP (AC2), caixa 4, carpeta C, document 1, pag.2.

⁵⁰⁶ A Madrid existia el grup *Unión de Hermanos Proletarios* (UHP) que entren en contacte amb gent d'Acció Comunista de València durant els anys 1968-69. Després d'aquests contactes UHP s'acaba integrant a Acció Comunista el 1970. Els representants d'Acció Comunista que van participar a les darreres reunions a Madrid per certificar l'entrada d'UHP a AC foren Alfons Barceló, Antonio Alfonso i José Maria Riaño, entrevista a Alfons Barceló.

⁵⁰⁷ A Sevilla el nucli d'Acció es formà a partir de 1969 gràcies a la tasca de dos membres. El primer fou Enrique Martín Calleja, un obrer del metall que contactà amb AC durant l'època que treballà a la factoria Hispano Suïza del país transhelvètic. El segon membre fou Antonio Morillas, jove estudiant expulsat de la Universitat de Sevilla i que entrà en contacte amb Acció Comunista quan traslladà la seva matrícula a València. En retornar els dos, un de Suïssa i l'altre de València, Acció Comunista organitza una cita per tal que s'encarreguessin d'extendre l'organització per Sevilla a partir de 1970: el primer dedicat a l'àmbit obrer i el segon a l'universitari. En el moment de màxima implantació a Sevilla Acció Comunista disposà de fins a una trentena de militants i simpatitzants, segons Carrillo-Linares, Alberto: *Subversivos y malditos en la Universidad de Sevilla (1965-1977)*. Centro de Estudios Andaluces, 2008, pag.244 i 447

⁵⁰⁸ Entrevista a Pedro Gómez

A partir de la seva formació AC experimenta una evolució caracteritzada per la defensa del socialisme. Interpretava que la situació a Espanya era d'un capitalisme monopolista d'Estat molt avançat, i que per tant, l'última i única sortida era el socialisme i no el projecte de la revolució democràtica burgesa atribuït al PCE/PSUC. Per això era indispensable crear el partit revolucionari del proletariat, ja que segons els seus plantejaments *“sin teoría revolucionaria no hay movimiento revolucionario, sin vanguardia política no hay revolución; - la teoría revolucionaria es el marxismo leninismo”*⁵⁰⁹, així com també més sintèticament *“sin partido revolucionario no hay revolución posible. El partido revolucionario del proletariado no puede surgir de la simple dinámica de la lucha de clases”*⁵¹⁰. Com tots els grups de l'esquerra revolucionària, doncs, naixia per satisfer aquesta demanda davant la inexistència d'una oferta revolucionària per part del PCE/PSUC, a qui consideraven com a partit reformista: *“Todos los grupúsculos tienen razón en decir que el PC español, como la inmensa mayoría del movimiento comunista internacional, han traicionado y seguiran traicionando los intereses históricos de la clase obrera y de la lucha de masas condenándola al más burdo reformismo”*⁵¹¹.

Els estatuts regulaven l'accés de nous militants al partit. Els militants d'Acció Comunista ironitzaven sobre les condicions d'ingrés afirmant que *“era más difícil entrar a Acción Comunista que a l'Opus”*⁵¹². Segons la regulació interna, els aspirants havien de passar per un període de proves de sis mesos on havien de complir les sis condicions bàsiques per esdevenir militant⁵¹³. Durant aquest temps de prova no gaudien de veu ni vot a excepció que la seva cèl·lula o grup de treball dictaminés excepcionalment el contrari. Aquells que no superaven les condicions podien pagar

⁵⁰⁹ *Guía de discusión- Proyecto 2*. ABPR, DPP(AC2). Caixa 2, carpeta F, document 2, pag.1

⁵¹⁰ *Guía de discusión- Proyecto 2*. ABPR, DPP(AC2). Caixa 2, carpeta F, document 2, pag.2

⁵¹¹ *Critica a Acción Comunista*. ABPR, DPP(AC2). Caixa 2, Carpeta A1, document 1, pag.1

⁵¹² Entrevista a Pedro Gómez

⁵¹³ *1/ quién esta de acuerdo con los principios fundamentales y las perspectivas generales de AC 2/ Cotiza regularmente 3/ se integra en una célula 4/ Contribuye a los trabajos manuales y técnicos de la organización (escribir a máquina, paquetes, carteles...) 5/ participa en una organización o en un trabajo en contacto con las “masas” (Comisión obrera, de barrio,...) 6/ acepta lealmente la disciplina democrática de AC*, a *Proposta d'estatuts Provisionals d'AC*. ABPR, DPP(AC2), caixa 2, Carpeta E, document 1, 1969.

igualment la quota de militant però eren admesos com a simpatitzants i mai com a militants. Igualment AC deixava sense militància a tot aquell membre que incomplís alguna de les condicions de forma injustificada. Aleshores el militant passava a ser col·laborador, perdent la veu i el vot a les reunions reservades als militants. En tot cas, aquell militant “retrocedit” a col·laborador tenia dret a reingressar novament com a militant a AC després “*de un nuevo período probatorio que será particularmente riguroso*”⁵¹⁴. També eren suspesos de militància tots aquells individus que per indisciplina o irresponsabilitat posessin en perill el grup, fos facilitant la repressió, la disgregació o la desmoralització.

Com tots els grups de l’oposició antifranquista, el partit repartia entre la militància un conjunt de normes de disciplina i seguretat per evitar la repressió a què eren exposats. En el cas d’Acció Comunista es troba un exemplar a l’Arxiu Biblioteca del Pavelló de la República sota el títol “*Cuadernillo 1º. Proyecto provisional de normas de disciplina y seguridad*”⁵¹⁵. Les mesures contemplaven normes de seguretat que s’havien de seguir al domicili, durant les converses telefòniques, al treball, amb la correspondència i durant les pròpies accions de militància. A continuació s’exposaven les normes a seguir en cas de detenció i durant l’interrogatori a comissaria. Finalment, es recollien també un conjunt de mesures sobre com comportar-se durant el judici, l’estada a la presó i una vegada obtinguda novament la llibertat. Les normes de seguretat d’Acció Comunista no esdevenen cap novetat respecte a altres grups de l’oposició antifranquista; és més, alguns textos són directament copiats dels documents *Normas de Seguridad* (1960) i *Medidas de Seguridad* (1970) del PSUC⁵¹⁶.

Continuant a nivell organitzatiu, Acció Comunista no disposà mai d’alliberats a sou tot i que sí ajudà econòmicament a sufragar despeses d’allotjament i desplaçaments a

⁵¹⁴ *Proposta d’estatuts Provisionals d’AC*. ABPR, DPP(AC2), caixa 2, Carpeta E, document 1, 1969.

⁵¹⁵ *Cuadernillo 1º. Proyecto provisional de normas de disciplina y seguridad*. ABPR, DPP (AC2), caixa 4, carpeta A, document 1.

⁵¹⁶ Rúa Fernández, José Manuel: “Ens vigilen! Normes de seguretat al PSUC clandestí (1956-1976)”, dins *Sense memòria no hi ha futur. Actes de les III Jornades de Joves Historiadors i Historiadors de la Universitat de Barcelona*. Editorial Afers, 2004, pag. 187-192.

membres com Ferran López, José Miguel Iriondo⁵¹⁷ i Antonio Ubierna⁵¹⁸. La cèl·lula era l'estructura base de l'organització i les seves tasques es resumien en aplicar la línia política de l'organització, participar a l'hora d'elaborar la línia política, distribuir les publicacions i recaptar nous militants. L'activitat de les cèl·lules estava coordinada pels comitès locals i provincials, elegits directament pels militants corresponents. A un nivell superior es situaven les organitzacions regionals i nacionals, que havien d'adoptar l'estratègia política d'Acció Comunista a les respectives nacionalitats o regions. I finalment, com tots els partits polítics estudiats en aquesta recerca, es situaven el comitè central, el comitè executiu i finalment el congrés. El comitè central s'encarregava de dirigir el partit en el període intercongressual, aplicar la línia política dels congressos i estava format per 27 membres del partit elegits directament pel congrés. El comitè executiu tenia la missió de portar a la pràctica les decisions adoptades pel comitè central i era elegit pel comitè central. Finalment el congrés era l'organisme de màxima importància del partit; s'havia de reunir anualment per elaborar la línia política i adoptar les mesures organitzatives així com per modificar o canviar els estatuts.

LA DEFINICIÓ IDEOLÒGICA: LA REVOLUCIÓ ESPANYOLA HA DE SER SOCIALISTA

El primer número de la revista *Acción Comunista* va aparèixer al mes de gener de 1965 significat la presentació ideològica de la nova organització política amb el mateix nom. La revista es feia ressò de les aspiracions revolucionàries de part de la joventut i la intel·lectualitat, remarcant, però, que aquestes ànsies es trobaven defraudades per les organitzacions existents. Al seu entendre dos problemes resumien el distanciament entre la nova generació militant que representava i els vells partits polítics. El primer alertava que les transformacions que havia experimentat el país en els darrers 25 anys no havien estat recollides per les organitzacions polítiques, per la qual cosa les seves repercussions “obligan a revisar las concepciones estratégicas y tácticas que han animado hasta

⁵¹⁷ Entrevista a Pedro Gómez

⁵¹⁸ Entrevista a Alfons Barceló

*ahora al movimiento obrero español*⁵¹⁹. L'altre gran problema que havia d'afrontar el socialisme espanyol segons AC es situava en la crisi del moviment comunista internacional i l'adopció dels seus referents. Després de la celebració del XX Congrés del PCUS, la revolució cubana i la ruptura sino-soviètica era evident per part d'AC que calia una discussió teòrica per satisfer la seva voluntat de restituir el marxisme com una doctrina crítica revolucionària. En aquest debat afirmava que el caràcter de la revolució espanyola era clarament socialista. Contràriament es distanciava d'altres vies revolucionàries com la revolució cubana argumentant que una revolució de naturalesa nacional i democràtica s'havia transformat en socialista; al seu entendre només era oportú un front classista format per l'entesa de les forces revolucionàries.

A l'hora d'analitzar la societat del moment, considerava que si fins aleshores el moviment de masses no havia estat capaç de precipitar una crisi prerevolucionària era per factors subjectius i no objectius: per AC es donaven totes les condicions objectives per desembocar en una situació prerevolucionària. La tasca que s'encomanava era precisament superar la debilitat dels factors subjectius dins el moviment de masses⁵²⁰. Després de l'esclat revolucionari de 1968 AC situava entre els factors que contribuïen a rompre les condicions subjectives a nivell europeu la forja d'una nova generació de caràcter revolucionari que defugia del control dels aparells tradicionals del moviment obrer, la socialdemocràcia, l'estalinisme i la burocràcia sindical.

Acció Comunista sempre es caracteritzà per la definició de partit revolucionari i per això afirmava sense dilacions que "*nuestro propósito fundamental no es el de mejorar el capitalismo ni atenuar sus contradicciones, sino el de aprovechar éstas a fondo y abreviar sus días*"⁵²¹. Per això es distanciava del que titllaven com *reformisme* i de l'*electoralisme* que se'n desprenia. En aquest sentit afirmava que la seva finalitat era treballar a favor de la consciència i l'autonomia de la classe obrera cap a una societat on

⁵¹⁹ Por una alternativa socialista. *Acción Comunista*, nº1, gener 1965, pag. 8-9.

⁵²⁰ *Boletín de discusión interno nº16 juny-juliol 1970. Acción Comunista*. ABPR, DPP (AC2), caixa 1, carpeta B, document 1, pag. 3.

⁵²¹ ¿Reforma o revolución? *Cuadernos militantes de Acción Comunista*, nº1, pag.2. Ateneu Enciclopèdic Popular (AEP), Ref .11894 C.432, pag.2

els òrgans de decisió no fossin els partits polítics sinó les classes treballadores organitzades a partir dels seus centres de treball i residència. La dictadura del proletariat, doncs, era per AC la fita final a assolir entesa com “*el ejercicio del poder político por los trabajadores exclusiva y efectivamente, de democracia de los trabajadores y del ejercicio del poder por éstos a partir de organismos elegidos y revocables por ellos mismos*”⁵²². Els consells obrers s’erigien segons AC com la forma d’organització de la classe obrera per emancipar-se i bastir la dictadura del proletariat per desmarcar-se de l’estalinisme, considerat com l’expressió d’una dictadura de la burocràcia sobre els treballadors. En aquesta direcció l’esquema elemental per l’autoorganització de la classe obrera requeria la democràcia directe amb l’elecció de delegats d’assemblea revocables en tot moment, la negativa als pactes interclassistes, la total autonomia de classe i la lluita per les llibertats democràtiques.

La definició ideològica d’Acció Comunista no fou mai homogènia. Es tractava d’un partit trotskitzat, filotrotskista, però no podem considerar-lo un partit trotskista *strictu sensum*. Era un grup marxista i revolucionari heterodox des de gent que es definia com a trotskista fins altres com a luxemburguistes o bé d’altres d’inspiració consellista. Organitzativament els estatuts van reconèixer el dret a tendència i fins i tot el dret a fracció i aquest funcionament va convertir-se en bandera pel partit: “*El model organitzatiu és la principal definició ideològica: <libertad de tendencia y libertad de fracción>. Tu pots organitzar-te en fracció i no estàs obligat a fer propaganda de la majoria*”⁵²³. Per això els militants d’AC afirmen orgullosament que “*cap grup més he vist que té aquest funcionament intern amb dret a tendència i fracció*”⁵²⁴. I és que Acció Comunista sempre s’esforçà per evitar caure en el burocratisme que tant criticava de la resta de partits comunistes. Les experiències pràctiques van demostrar la correcta aplicació d’aquests drets: una part d’Acció Comunista declarada com a fracció consellista no va estar obligada a seguir la propaganda sindical majoritària adoptada pel partit.

⁵²² ¿Reforma o revolución? *Cuadernos militantes de Acción Comunista*, nº1, pag.3. ABPR, DPP (AC2), caixa 3, document 1, pag.4

⁵²³ Entrevista a Pedro Gómez

⁵²⁴ Entrevista a Ferran López

Els fets de maig del 68 van tenir poca influència a la línia del partit tot i l'entusiasme que van despertar. Tal vegada l'únic impacte va ser el reforçament del sector favorable a la IV Internacional i l'atracció que podia despertar AC com a grup relacionat amb el trotskisme⁵²⁵. I és que sovint la poca claredat ideològica del partit portà algunes experiències de confusió relacionades amb els “ismes”, especialment sobre la definició trotskista. El número 3 de la revista *Acción Comunista*, i més concretament l'article firmat per Jesús Santos –pseudònim de Pedro de la Llosa– “*León Trotsky, el gran tabú*”, significà un intent de defensar l'obra i la personalitat del revolucionari rus víctima de la repressió estalinista alhora que parlava de la necessitat de superar el llegat trotskista des de posicions crítiques. El debat estava servit i la resposta no es féu esperar. L'ú d'abril de 1966 Wilebaldo Solano com a cap visible del POUM contestà amb la “*Carta a Acción Comunista: León Trotsky y Andrés Nin*”⁵²⁶ amb la finalitat de puntualitzar qüestions sobre el trotskisme i el llegat del POUM durant la Guerra Civil Espanyola.

El debat també estigué present a l'interior del partit. A tall d'exemple un militant del partit identificat com a “Pedro” –nascut a la Barceloneta, treballador a l'empresa química Hoechst de Frankfurt (RFA)- afirmava que militava a AC per la defensa del trotskisme – de fet, Pedro estava afiliat a la IV Internacional –: “*Yo soy trotskysta. Y milito en Acción Comunista en la convicción de que ésta es la idea que la anima. Entiendo por trotskismo la defensa de la Revolución Permanente y no por etapas, la Revolución Mundial y no el socialismo en un solo país, la lucha de clases y no la colaboración entre ellas, la democracia obrera y no el terror burocrático*”⁵²⁷. En canvi, un altre membre identificat com a Eduardo –pseudònim d'Antonio Ubierna– militava al mateix partit que Pedro sense coincidir amb la mateixa definició i posava sobre la taula el debat sobre els “ismes” en el si del partit: “*Pedro afirma ser trotskysta y tiene pleno derecho a serlo. Yo afirmo que no soy trotskista y no creo ser excepción en AC. El*

⁵²⁵ Entrevista a Alfons Barceló

⁵²⁶ *Carta a Acción Comunista: León Trotsky y Andrés Nin*. Edició digital de la Fundació Andreu Nin, setembre 2006, <http://www.fundanin.org/solano30.htm>.

⁵²⁷ *Boletín de discusión interno nº16 juny-juliol 1970. Acción Comunista*. ABPR, DPP (AC2) Caixa 1, carpeta B, document 1 pag. 21

César tiene simpatías “castristas”. Yo tengo cada día más reservas a hacer el castrismo. Si Pedro, César y yo trabajamos juntos en la misma organización sobre la base de su Plataforma y estatutos, me parece que hay que reconocer que AC no se define por un “ismo”⁵²⁸. Entre la militància s’ha detectat experiències de males relacions entre aquells que es definien com a trotskistes i aquells que no. Els segons afirmaven que els trotskistes “predicaven un llenguatge molt revolucionari però a la pràctica els seus comportaments no eren tan revolucionaris. A dins d’AC vaig viure alguna experiència sectària, sobretot amb aquests companys que es definien com a trotskistes”⁵²⁹; en canvi, però, eren acusats pels primers d’indefinió ideològica.

No fou l’única qüestió a superar sobre el trotskisme. En data de març de 1970 el Secretariat de la IV Internacional enviava una carta a Acció Comunista convidant a esdevenir la seva secció espanyola: “*¡Adelante, hacia la afiliación de A.C. a la IVª Internacional, hacia el reforzamiento de la IVª Internacional, hacia la construcción de la sección española de la IVª Internacional!*”⁵³⁰. Després de justificar la necessitat d’un partit d’avantguarda revolucionària per superar la debilitat de la consciència de classe a l’Estat, la carta del Secretariat de la IV Internacional convidava a AC a definir-se sobre el trotskisme, apuntant a un conjunt d’avantatges que comportava l’adscripció a la IV Internacional: “*Adhiriéndonos a la IVª Internacional acabareis con toda tendencia a la expectativa organizativa y programática en vuestras propias filas y en vuestra periferia, daréis un golpe decisivo en favor de la consolidación organizativa y política, daréis un perfil político preciso y definitivo de A.C. en España, llegaréis a ser un polo de reagrupamiento real en el seno de la nueva vanguardia*”⁵³¹.

⁵²⁸ *Boletín de discusión interno nº17 juliol-agost 1970. Acción Comunista. ABPR, DPP (AC2) Caixa 1, carpeta B, document 1 .pag.9-10*

⁵²⁹ Entrevista a Ferran López.

⁵³⁰ *Carta del Secretariado Unificado de la Cuarta Internacional a Acción Comunista. ABPR, DPP (AC2), caixa 2, carpeta F, document 1, pag. 18, 15 de març 1970, pag.18*

⁵³¹ *Carta del Secretariado Unificado de la Cuarta Internacional a Acción Comunista. ABPR, DPP (AC2), caixa 2, carpeta F, document 1, pag. 18, 15 de març 1970, pag.18*

La resposta a la petició de la IV Internacional es sintetitza també en la figura d'un tal Eustakio: *“Es cierto que los camaradas que hoy militamos en AC hemos llegado a posiciones trotskistas partiendo de diferentes ideologías y circunstancias políticas, pero de eso a convertir un dogma el programa de la IV Internacional va un abismo”*⁵³². Tot i les simpaties que a nivell personal molts militants mantenien cap al trotskisme, el partit no es va voler limitar únicament a una definició ideològica ni formar part de cap entitat internacional. Així ho explica el militant Ferran López: *“Nosaltres no vam voler ser mai la delegació de la IV Internacional. La nostra concepció no era només trotskista, érem més heterogenis. AC no es va definir mai com un grup trotskista”*⁵³³. AC no fou mai la secció espanyola de la IV Internacional; aquest títol l'ostentarà la Lliga Comunista Revolucionària (LCR) des de la seva fundació el 1971. En els anys següents els membres d'AC manifestaran el tracte despectiu rebut per la LCR precisament per aquest fet: *“Tot i compartir el mateix projecte eren molt sectaris creient-se superiors per representar la IV Internacional a Espanya”*⁵³⁴.

LES ACCIONS ARMADES, UN RECURS D'ACCIÓ COMUNISTA

Acció Comunista rebutjava la lluita armada per espontània i individual, i situava la lluita dins el moviment organitzat de masses. Malgrat aquesta premissa es plantejà temporalment la possibilitat de dur accions puntuals contra entitats bancàries o empreses amb la exclusiva finalitat de sanejar unes finances del partit delmades endèmicament; per això les accions mai no foren reivindicades ni es considerà com a lluita armada. És en aquesta situació que AC va portar a terme “*expropiacions*” a bancs i empreses exclusivament amb la finalitat de recaptar fons pel partit. La decisió fou presa durant el Congrés celebrat a París al Nadal de 1975. En aquest Congrés és quan Jose Miguel Iriondo “*Angel*”, exmilitant del Front Obrer d'ETA i com a cap visible d'un

⁵³² *Boletín de discusión interno nº17 juliol-agost 1970. Acción Comunista. ABPR, DPP (AC2), caixa 1, carpeta B, document 1, pag.16*

⁵³³ Entrevista a Ferran López

⁵³⁴ Entrevista a Ferran López

petit nucli de bascos recentment integrats a AC, plantejà l'ús de les armes per obtenir finançament justificant que la situació espanyola era d'una fase prerevolucionària, i que com a necessitat d'aquest context el partit s'havia de dotar d'un grup armat⁵³⁵. Després de l'exposició la majoria del Congrés hi dóna el vistiplau afirmativament: “*Dins l'eufòria del moment la gent ho accepta*”⁵³⁶. De fet, Acció Comunista havia mantingut contactes sostinguts i permanents amb ETA al llarg de 1973 i 1974 tal com s'ha corroborat a la documentació d'AC, i que a més dels intercanvis de materials cal destacar l'ingrés a AC d'un nucli de bascos exmilitants d'ETA: “*Desde hace unos meses mantenemos relaciones con ETA, fruto de las cuales hasta el momento es el intercambio de material y algunas reuniones mantenidas. El material lo conocéis todos. Las cantidades que nos han pasado han impedido materialmente que llegara con rapidez y en condiciones de tener un ejemplar cada uno*”⁵³⁷.

La conseqüència més immediata fou la ruptura del partit: “*Això és el que crea l'escissió*”⁵³⁸. La part contrària a cometre accions armades abandonà el partit per ingressar al POUM el 1976, entre els quals s'hi trobà un dels fundadors i ideòlegs del partit Antonio Ubierna. Més que la causa principal, la presa de la lluita armada fou el darrer motiu que precipità la sortida d'aquesta minoria: “*Bueno... Jo crec que no és per això. El problema és un altre... L'Ubierna era un personatge de la vella guàrdia, i vivia a París. La meva impressió és que quan torna a Espanya es veu desplaçat. El partit ha anat canviant i es troba marginat, hi ha un canvi de lideratges. El grup que se'n va és precisament el grup al voltant d'Ubierna. La lluita armada és l'excusa (...) Al final hi ha un intent d'unificació amb el POUM a 1978, i els que es volien unificar eren els mateixos que havien marxat el 1975: s'intenten unificar por arriba cuando los habíamos echado per abajo*”⁵³⁹.

⁵³⁵ Entrevista a Albert Recio

⁵³⁶ Entrevista a Albert Recio

⁵³⁷ Informe sobre ETA. ABPR, DPP (AC2), caixa 4, carpeta E, document 4, pag.17

⁵³⁸ Entrevista a Pedro Gómez

⁵³⁹ Entrevista a Albert Recio

L'ús de la violència armada plantejà no gensmenys altres tensions a l'interior del partit. Una part de la militància qüestionà el pagament de les quotes com a mitjà de finançament de l'organització si alhora el partit obtenia recursos econòmics a través de les accions armades. En segon lloc, ràpidament el partit cospà la subordinació del debat teòric a l'ús de la violència: “*El que vaig aprendre en aquells tres mesos és que la política acaba en mans de la pistola*”⁵⁴⁰. I tercer lloc, la imposició de la voluntat d'aquells que posseïen les armes en detriment del debat intel·lectual: algunes discussions van finalitzar quan una de les parts posava la pistola damunt la taula: “*Allò important és que en un grup armat sempre se't apunten els més brutus. I això se't pot anar de les mans*”⁵⁴¹.

No es tractava d'un braç armat pròpiament dit, sinó de militants que en un moment puntual se'ls encarregava una missió determinada. Una vegada executada reprenien la militància quotidiana. De fet pels mateixos militants esdevenia un acte més dins la militància política a Acció Comunista. Quin era el *modus operandi*? És aquí on rau la transcendència de José Miguel Iriondo. Qui duia la coordinació de les accions armades fou només i únicament el personatge d'“*Angel*”, pseudònim pel qual era conegut Iriondo. Aquest motiu s'explica per la seva experiència en armes de foc després d'haver militat al Front Obrer d'ETA i pels contactes que havia establert amb els revolucionaris portuguesos. D'on s'obtenien aquestes armes? Es tractava d'armament estranger que procedia de la Revolució dels Clavells de Portugal, i més concretament, mercès a la cessió gratuïta que en féu el *Partido Revolucionário do Proletariado-Brigadas Revolucionárias (PRP-BR)*⁵⁴²⁵⁴³. Fugat de la Guàrdia Civil després d'escapar-se emmanillat i creuant la frontera hispanofrancesa pel Bidasoa, Iriondo es refugià a París, i posteriorment a Portugal, on coincidí amb la Revolució dels Clavells i el període

⁵⁴⁰ Entrevista a Albert Recio

⁵⁴¹ Entrevista a Albert Recio

⁵⁴² El PRP-BR aconseguí 3000 fusells robats a l'exèrcit portuguès a la tardor de 1975 pel capità Fernandes, afí al PRP-BR i que a partir d'aleshores passà a la clandestinitat. Per això les armes que emprà AC no eren pistoles sinó aquestes armes de canó llarg.

⁵⁴³ A banda d'Acció Comunista, el PRP-BR i LUAR (Liga de Unidade e Acção Revolucionária) van tenir contacte amb altres grups de l'oposició antifranquista, especialment amb ETA (Euskadi Ta Askatasuna), així com la UDP (Uniao Democrático Popular) es relacionà amb el FRAP, segons Sánchez Cervelló, Josep: *La revolución portuguesa y su influencia en la transición española (1961-1976)*. Editorial Nerea, 1995, pag.277

revolucionari; és en aquesta etapa que aconseguix el subministrament d'armes per part del PRP-BR. A continuació, i juntament amb altres exiliats bascos, arriba a Barcelona ja com un membre més d'AC.

Des de la direcció del partit Iriondo contacta amb els militants que es creien més ben preparats per executar l'atracament. El primer pas, doncs, era decidir qui formava part del "comando". En moltes ocasions els membres que integraven un comando no s'havien vist fins aleshores. Normalment era un grup format per sis o set persones, dues de les quals anaven armades. Una vegada escollits els membres aquests eren citats personalment per Iriondo el dia abans i a cadascú se li encarregava la tasca a executar: *"Em truca Iriondo i em diu: pasa mañana a verme. Quédate a dormir aquí. Tengo una pipa. Solo tendrás que aguantar a la gente"*⁵⁴⁴. En el cas d'aquest comando on estava integrat Pedro Gómez s'assaltà un taller de mobles ubicat al carrer Sepúlveda de Barcelona amb al finalitat de fer-se amb els diners corresponents de la paga extraordinària del 18 de juliol. El cas d'un altre entrevistat desitja mantenir l'anonimat tot i que judicialment el delicte ha prescrit així com per la negativa a fer públic noms que es puguin implicar a l'activitat. En el seu cas com a militant d'AC se li encarregà actuar com a xofer – a més de prestar el vehicle propi- en un atracament armat d'una oficina del Banco Popular. El resultat de l'atracament fou un botí de 8 milions de pessetes que es destinà íntegrament a les arques d'AC, i que en algunes ocasions tenien com a finalitat socórrer econòmicament als familiars dels detinguts.

Les accions armades protagonitzades per Acció Comunista es van iniciar a principis de 1976 i es van allargar fins mig any més tard i només van tenir lloc a Catalunya. La repressió policial, d'una banda, i la manca d'armes després de ser interceptades les existents per part de la policia, d'altra banda, van posar fi a les accions violentes d'AC. El darrer assalt fou el citat anteriorment al Banco Popular de Badalona el dia 30 de

⁵⁴⁴Entrevista a Pedro Gómez

juliol de 1976 i la crònica periodística de *La Vanguardia* revela aquesta pràctica per part de membres d'Acció Comunista: “*Con fingido propósito, en la mañana del 30 de julio de 1976, en Badalona, un desconocido penetró en el domicilio del director de la sucursal del Banco Popular Español en la referida ciudad. Una vez en el interior, facilitó la entrada a Juan Manzanares Ros, quien portaba una metralleta, y los dos, tras intimidar a la familia, conminaron el mencionado director a ir a las oficinas bancarias, en las cuales penetraron, con otros tres desconocidos, también armados, y consiguieron que les fuere abierta la caja fuerte de la entidad, de la cual se apoderaron de 9.800.000 pesetas. Intervinieron en el hecho igualmente Pedro Cambón Fernández y José María Riaño Castro. El primero empleado del banco, facilitó a sus compañeros del hecho y con anterioridad al mismo datos propicios para la perpetración del robo. El segundo, portó en el coche de su propiedad la cantidad sustraída, que fue llevada a la calle de Camprodón, 29, donde «Acción Comunista» estaba domiciliada y presidida por Herencio Juárez García. También en Badalona Riaño tenía un taller, en el cual la policía encontró dos metralletas con su correspondiente munición, numerosa propaganda de «Acción Comunista», varias multicopistas y libros de tendencia marxista. De tal taller tenía una llave Manzanares. En el mismo local la policía recuperó 8.894.000 pesetas, cantidad que le fue entregada ala entidad bancaria*”⁵⁴⁵.

Si l'atracament esdevingué notícia fou perquè es saldà amb la detenció del assaltants i la captura de bona part del botí aconseguit. Si ens fixem en la notícia tot el botí no va ser capturat per la policia. Acció Comunista aconseguí retenir la xifra d'un milió de pessetes de l'atracament perquè el botí es dividí en dues parts: una petita part es quedà a la guantera del cotxe de Juan Manzanares⁵⁴⁶, i la segona fou la recuperada per la policia

⁵⁴⁵ “Aplazado el primer juicio político tras la supresión del T.O.P. contra cuatro miembros de Acción Comunista acusados de terrorismo en Badalona”. *La Vanguardia*, 28 juny 1977, pag.15

⁵⁴⁶ Juan Manzanares Ros fou militant d'Acció Comunista fins que passà a actuar “*pel seu compte*”: després de protagonitzar accions armades contra entitats bancàries encarregades pel partit es féu atracador a títol personal. Manzanares fou l'autor de l'atracament de la sucursal del Banc de Sabadell de la ciutat de Valls l'1 de juny de 1985 on resultà ferit de gravetat el governador civil de Tarragona, Vicente Valero Costa. Manzanares retingué vuit hostatges dins la sucursal bancària i pretenia parlar amb el ministre de l'Interior José Barrionuevo; Vicente Valero i l'alcalde de Reus Pau Nuet actuaren com a mediadors, però mitja hora després d'haver entrat a la sucursal bancària Manzanares Ros disparà dos trets contra el governador civil, un al coll i l'altra al pulmó. A continuació la Guàrdia Civil entrà dins la sucursal i detingué a Juan Manzanares Ros. A més de Manzanares també fou detingut el segon assaltant, Francisco

al taller de fusteria que tenia Riaño a Badalona⁵⁴⁷. Altrament, la detenció dels membres d'Acció Comunista fou casual i propiciada per la figura de Manzanares. I és que abans de militar a Acció Comunista, Manzanares Ros havia estat un delinqüent comú. Durant la reclusió penitenciària coincidí amb un pres dels GRAPO que posteriorment morí en esclatar-li la bomba que manipulava. Una vegada inspeccionat l'accident, la policia trobà el nom i la direcció de Juan Manzanares Ros dins les pertinences del cadàver. Així inicialment es detingué a Manzanares per presumpte vinculació amb els GRAPO i no per les accions armades a AC.

Com a conseqüència de la *caiguda* de Manzanares altres tres membres d'AC foren detinguts i posteriorment posats en llibertat provisional sota fiança de 25.000 pessetes abans de ser jutjats. El judici contra Juan Manzanares Ros s'havia de celebrar el 27 de maig de 1977, però fou suspès per raons de procediment jurídic i coincidí com el primer judici polític després de la dissolució del Tribunal de Orden Público (TOP). Tres-centes persones, la majoria procedents de Santa Coloma de Gramenet, població on vivia Manzanares, es concentraren davant el Palau de Justícia en suport a l'encausat. Diferents parlamentaris catalans havien sol·licitat per escrit la seva llibertat, així com altres càrrecs electes com Felipe González, Simón Sánchez Montero, José Alonso, Juan María Bandrés, Manuel Villar Arregui, Pablo Castellanos i Gregorio Peces Barba. Una vegada suspès el judici l'advocat defensor demanà la llibertat condicional per Manzaneres, essent atorgada després que militants d'Acció Comunista dipositessin les 25.000 pessetes de fiança⁵⁴⁸.

Jiménez Martínez -conegut com "El Escarola" i exmilitant d'AC- així com la companya de Manzanares, Josefa Sánchez Sánchez, per esperar els dos atracadors a l'interior d'un cotxe per facilitar el que havia de ser la posterior fuga, a "El gobernador civil de Tarragona, herido grave cuando mediaba en un atraco con rehenes a una oficina bancaria en Valls". *El País*, 2 de juny de 1985. Per més informació es pot llegir l'experiència de Ludovic Forès i Boada "Només anava al banc..." *Quaderns Vilaniu*, nº50, 2006, pag. 41-43. Joaquim Jordà explicà aquest fet a la gran pantalla amb el títol *Veinte años no es nada* (2004) com a continuació del documental *Numax presenta* (1980) que tractava sobre l'experiència d'autogestió dels treballadors de la fàbrica d'electrodomèstics "Numax", entre els quals, Josefa Sánchez Sánchez.

⁵⁴⁷ Entrevista a Pedro Gómez.

⁵⁴⁸ *La Vanguardia*, 28 juny 1977, pag.15

EL PROGRAMA DE TRANSICIÓ D'ACCIÓ COMUNISTA: CRÍTICA I RENOVACIÓ

El projecte d'Acció Comunista per encarar la fi del franquisme partia de la crítica al Programa de Transició escrit per Trotski afirmant que havia quedat obsolet, i per tant, s'havia d'actualitzar a la realitat dels anys setanta, tot i que encara era “*sin duda el más avanzado y próximo a nosotros*”⁵⁴⁹. En aquesta direcció remarcava que Trotski fonamentava la crítica al capitalisme pel seu estancament i la manca d'elasticitat; els dos factors -segons AC- ja no condicionaven de cap manera el capitalisme a la segona meitat del segle XX. Per corroborar la fi de l'estancament del capitalisme a Espanya i a Europa Occidental Acció Comunista afirmava que la productivitat per treballador es doblava cada 10-15 anys així com un creixement anual del PIB a l'entorn del 5% durant els darrers anys. Amb els salaris exactament igual: augment salarial que oscil·laria de 1964 a 1970 un 25 % a Luxemburg o un 30% a Alemanya⁵⁵⁰.

La percepció sobre el proletariat espanyol, però, encara es basava en un ideal de proletariat manchesterià amb una forta consciència i identitat de classe així com per una solidaritat important entre la classe obrera. L'anàlisi d'Acció Comunista defensava que la identitat de classe a Espanya era superior a la dels països occidentals “*pues aquí es más descarnado el contraste entre los pobres y los ricos. Los obreros propiamente dicho no gozan de un nivel de vida y de consumo que les haga creer que son elementos de una pirámide social única. La idea predominante es los de arriba y los de abajo, una sociedad dividida en clases antagónicas, con un estrecho pasillo de clases medias*”⁵⁵¹. L'eufòria d'aquest anàlisi massa simplista contrastava amb altres consideracions més realistes a l'hora de comprendre la qualitat de la consciència del moviment obrer espanyol: AC observava com el moviment obrer era escèptic sobre les possibilitats d'un triomf revolucionari. Les causes d'aquesta consideració eren atribuïdes al temor per la

⁵⁴⁹ *Bases para un anteproyecto de Programa de Transición*. ABPR, DPP(AC2). Caixa 4, carpeta b, document 1, novembre 1974, pag.3

⁵⁵⁰ *Bases para un anteproyecto de Programa de Transición*. ABPR, DPP(AC2). Caixa 4, carpeta b, document 1, novembre 1974, pag.3

⁵⁵¹ *Programa táctico –anteproyecto-*. ABPR, DPP(AC2). Caixa 4, carpeta b, document 4, 1971, pag.1

repressió, la vaporització de les tradicions revolucionàries i l'auge de les tendències individualistes.

Si el diagnòstic variava aleshores el remei també s'havia de modificar. Tot i això, AC assumia que elaborar un nou “*programa de transició*” al socialisme adaptat a 1970 no era gens fàcil i argumentava que cap dels vells corrents havia gosat fer-ho fins aleshores; pel que fa a les corrents pròximes al trotskisme criticava que les organitzacions “*se limitan a vivir de un Programa (el redactado por Trotski en los años 30) que, como luego veremos, no responde ya a nuestras condiciones históricas y que ha pasado a ser un clásico, es decir, un importante texto histórico... para citarlo*”⁵⁵².

En aquesta situació Acció Comunista entenia que la lluita pel socialisme no es podia limitar a un enfrontament entre les masses treballadores i els propietaris dels mitjans de producció: aquesta visió de la presa del poder socialista es considerava superada alhora que desprenia greus errors tàctics. Poc abans de la mort de Franco situava una fase democràtica prèvia a l'etapa revolucionària pròpiament dita. El catàleg de reivindicacions per aquesta fase representava un projecte rupturista: “*Lucha contra el aparato represivo del Estado burgués. Disolución de la policia armada, guardia civil y brigada político social; liquidación del estado centralista y del aparato político y administrativo correspondiente; separación de la Iglesia y estado; Otras medidas sociales: libertad de concepción y aborto bajo vigilancia médica gratuita*”⁵⁵³. En canvi seria a la posterior fase revolucionària on s'executarien els projectes de caràcter socialista com la col·lectivització dels mitjans de producció i els serveis públics, la nacionalització del sòl, l'expropiació de la banca, la supressió dels impostos indirectes,

⁵⁵²*Documento de discusión sobre la cuestión del Programa de Transición. ABPR, DPP(AC2). Caixa 4, carpeta b, document 3, pag.1*

⁵⁵³*Bases para un anteproyecto de Programa de Transición. ABPR, DPP(AC2). Caixa 4, carpeta b, document 1, novembre 1974, pag.14*

la institucionalització d'un poder revolucionari a través dels consells obrers i la democràcia directe, entre d'altres⁵⁵⁴.

La pregunta que es formulà Acció Comunista després de la mort de Franco i fins pràcticament a la seva desaparició del panorama polític el 1978 era si decantar-se entre la ruptura amb el règim franquista o la revolució socialista. La resposta va ser sempre taxativa: calia la revolució socialista, i aquesta era entesa com un aspecte més de la revolució a nivell mundial. En tot moment clarificà que els seu propòsit fonamental no era millorar el capitalisme ni atenuar les seves contradiccions sinó aprofitar les seves debilitats i contradiccions per abreujar-ne l'existència. Per fer front al que consideraven com la dominació dels monopolis pensaven que només era apte l'alternativa de la revolució socialista. En aquesta direcció la dictadura del proletariat esdevenia sinònim de la democràcia dels treballadors. Alhora alertava que la dictadura del proletariat no s'havia de confondre amb la dictadura d'un sol partit; és en aquesta consideració que es distanciava del socialisme real de Moscou així com amb el corrent maoista. Les experiències havien demostrat segons AC que la substitució de la dictadura del proletariat per la dictadura d'un partit havien conduït a la liquidació de la democràcia dels treballadors i a la usurpació del poder per una burocràcia. El partit no havia de convertir-se mai en un òrgan de poder sinó en el catalitzador de la construcció del socialisme. Com explica un militant la funció del partit era proposar però en tot cas la decisió havia de ser presa per les masses organitzades assembleàriament: *“el partit proposa i les masses decideixen”*⁵⁵⁵.

⁵⁵⁴“Institucionalización del control obrero de la producción; colectivización de los servicios públicos y transportes; nacionalización del suelo urbano; supresión impuestos indirectos; suspensión de su cargo todos los jefes militares; destitución de todos los directores y de servicios de las instituciones estatales de prensa, radio y televisión; expropiación de la banca, monopolios, trusts, industrias básicas, transportes; expropiación de los latifundios y grandes propiedades sin indemnización; institución de un poder revolucionario sobre la base del sistema de los Consejos y de la democracia obrera: Congreso General de Consejos de Trabajadores como autoridad suprema en cuestiones económicas, políticas y legislativas; organización de las milicias obreras y de las fuerzas armadas indispensables, estas últimas bajo el control de los Consejos Obreros”, a *Bases para un anteproyecto de Programa de Transición*. ABPR, DPP(AC2). Caixa 4, carpeta b, document 1, novembre 1974, pag.16

⁵⁵⁵ Entrevista a Ferran López

Acció Comunista es distanciava dels organismes unitaris a l'hora de cercar una ruptura amb el franquisme per evolucionar cap un règim democràtic; per això mai en formà part, ni de Coordinació Democràtica així com tampoc de l'Assemblea de Catalunya. El seu lema era “*No a los pactos y organismos interclasistas*”⁵⁵⁶ i en tot moment defensà la democràcia directe, l'elecció de delegats mitjançant l'assemblearisme i representants revocables i sotmesos a l'assemblea permanentment. Fora d'aquest esquema titllava a la resta de posicions com a “*reformistes*”, denunciant que queien en el parany de l'electoralisme, és a dir, que centraven la seva intervenció política en els processos electorals tot fent del parlamentarisme l'únic camp de lluita. Si alguna cosa havia mostrat l'experiència històrica xilena de Salvador Allende per Acció Comunista era que assolir el govern a través d'unes eleccions no significava la presa del poder. Així afirmava que com a revolucionaris havien de centrar la prioritat en la “*lucha e intervención política en la autoorganización de la clase (delegados elegidos y revocables por la asamblea hoy, consejos obreros mañana), en la la lucha a muerte entre burgueses y trabajadores*”⁵⁵⁷. En tot cas la participació a la candidatura del Frente para la Unidad de los Trabajadores (FUT) per concórrer les eleccions del 15 de juny de 1977 s'entenia com l'ocasió per divulgar el programa i aprofitar l'oportunitat per fer actes polítics.

DE L'INTENT DE FUSIÓ AMB EL POUM A L'AUTODISSOLUCIÓ

Si bé els grups de l'esquerra revolucionària van experimentar un creixement sostingut de la militància a mitjans dels setanta, AC seguí la seva pròpia evolució. Amb el dictador agonitzant pocs mesos abans de la seva mort el partit reconeixia que estava en una situació complicada que posava en perill l'existència com a tal: “*Estamos hoy en día en una situación que no dudamos en definir de crítica. Tras varios años de marcha organizativa nos encontramos por fin enfrentados a un paso que nos cierra el camino y sin solucionar el cual no podemos avanzar, en suma es la misma existencia de AC lo*

⁵⁵⁶ ¿Reforma o revolución? Cuadernos militantes de acción comunista, 1977, pag.6

⁵⁵⁷ ¿Reforma o revolución? Cuadernos militantes de acción comunista, 1977, pag.2

que se encuentra en entredicho”⁵⁵⁸. Un any més tard, a inicis de 1976, una part de la militància a Catalunya abandonava el partit per ingressar al POUM després de les gestions per reagrupar a OIC i POUM en una sola formació que no van prosperar. Consultant la documentació no s’aconsegueix treure’n l’entrellat de manera clara sobre les causes d’aquesta escissió. És a les entrevistes amb exmilitants d’AC on s’han cercat les causes. D’una banda la temptativa armada d’Acció Comunista dividí a l’organització en dos. I en segon lloc, aquesta part contrària a emprendre les armes va ser alhora la mateixa que s’havia format al voltant d’Antonio Ubierna i erigida com la vella direcció a l’exili que una vegada retornats a l’interior d’Espanya es veieren marginats pel pes de l’interior. És aleshores quan en no tenir el relleu que esperaven juntament amb la decisió de les “expropiacions” decidiren ingressar al POUM.

No és la transició política cap a la democràcia qui condueix una organització antifranquista i revolucionària com AC cap a una crisi irreversible sinó que durant el franquisme ja restava immers en greus problemes estructurals a nivell de militància i direcció, a banda de les preocupacions comunes amb la resta de partits marxistes: “*Bien sabemos que la discusión política es muy pobre. Este bajo nivel político de los militantes se nota cuando éstos deber hacer frente a las demandas de la lucha política*”⁵⁵⁹. Durant el procés de transició es planyia que havia estat la burgesia qui havia hegemonitzat el canvi de govern d’una dictadura a una democràcia parlamentària. Segons Acció Comunista, el període comprès entre la mort de Franco i els dos anys posteriors s’havien caracteritzat per un auge del moviment de la lluita de classes amb un gran potencial que no es canalitzà a nivell polític. En aquesta situació Acció Comunista argumentava que l’esquerra revolucionària era l’única alternativa capaç de desenvolupar la potencialitat del moviment obrer. Aquest potencial no s’havia pogut desenvolupar per la dispersió organitzativa de l’esquerra revolucionària, fet que havia impedit impulsar una alternativa socialista durant la transició, o si més no un “*polo de referencia cualitativamente distinto al de la alternativa parlamentaria y democrática*”⁵⁶⁰. Sigui

⁵⁵⁸*Hacia la construcción de un partido revolucionario*. ABPR, DPP(AC2). Caixa 4, carpeta A, document 18, maig 1975, pag.1

⁵⁵⁹*En torno a los problemas organizativos*. ABPR, DPP(AC2). Caixa 4, carpeta A, document 19.

⁵⁶⁰*Enjuiciamiento de la coyuntura*. ABPR, DPP(AC2). Caixa 2, carpeta J, document 2, gener 1978.

com sigui, el programa polític d'Acció Comunista després de la mort de Franco estigué caracteritzat pel desconcert total. El partit ja no comptava amb els membres que havien creat la revista *Acción Comunista* i la gent de l'interior no tingué la capacitat per teoritzar amb la mateixa qualitat.

Aquella part d'Acció Comunista que no ingressà al POUM perdura dos anys més fins dissoldre's a 1978. Un dels darrers actes d'Acció Comunista fou l'enèsim intent fallit d'unificar-se amb el POUM i el CUM. Fins i tot es constituí una Comissió Coordinadora d'Unificació entre els dos partits que celebrà dues conferències a la primavera de 1978 amb l'objectiu de construir una nova organització revolucionària eficaç per a la defensa dels explotats i a favor del socialisme⁵⁶¹. La bona marxa de les dues conferències s'interrompé durant la celebració del Congrés d'Unificació celebrat a l'octubre de 1978 quan els representants del POUM abandonaren el Congrés davant les primeres discrepàncies⁵⁶²⁵⁶³.

Per què AC s'autodissolgué? La resposta era compartida per tota la militància: *“AC es dissolt per la incapacitat d'incidència en el nou marc. En aquest marc AC va creure que no hi havia de continuar”*⁵⁶⁴. Bona mostra d'aquest fet és el debat sorgit el 1978 sobre la possible convocatòria de les eleccions municipals. En cas de convocar-se AC protagonitzava un exercici de realisme assumint que *“a estas alturas, y sobre viendo la estrategia del PSOE y las posibilidades reales de incidir parece bastante evidente que nuestra política no puede darse como una política de enfrentamiento frontal, de batalla*

⁵⁶¹ *1a Conferència: por la unificación de los marxistas revolucionarios*. ABPR, DPP(AC2), caixa 6, carpeta B document 1 (a), 1978.

⁵⁶² *AC-CUM-POUM. Informe sobre el Congreso*. ABPR, DPP (AC2), caixa 6, carpeta 6 (B) document 5a

⁵⁶³ Per veure més sobre el fracàs de les negociacions entre POUM, CUM i AC veure capítol “En fora de joc: de la valoració electoral a la crisi” a l'apartat “Acció Comunista: de la unitat fallida amb el POUM i el CUM a l'autodissolució”

⁵⁶⁴ Entrevista a Ferran López

por el poder”⁵⁶⁵. Un partit amb escassa implantació que sofrí diferents crisis d’existència durant el franquisme observa com l’esquerra revolucionària de la qual forma part és esborrada del nou mapa polític configurat durant la Transició: és en aquesta reflexió quan observen que el seu partit ja no era, ni molt menys, un instrument transformador de la societat ni tampoc havia esdevingut el partit revolucionari pel qual havia estat creat. Per això celebrà un congrés d’autodissolució i els pocs militants⁵⁶⁶ restants ingressaren a altres partits d’esquerra, i més majoritàriament se’n anaren cap a casa abandonant la militància política.

⁵⁶⁵ *Ante las elecciones municipales*. ABPR, DPP (AC), caixa 2, carpeta J, document 3, 9 de març de 1978.

⁵⁶⁶ A 1978 a Barcelona restaven únicament 25 militants d’AC, segons entrevista a Pedro Gómez.

LA LLIGA COMUNISTA REVOLUCIONÀRIA

ORÍGENS DE LA LCR: LA IMPLOSIÓ DEL FRONT OBRER DE CATALUNYA (FOC)

Els orígens de la LCR cal cercar-los a les *organitzacions front*. Dit en altres paraules, eren les organitzacions que s'havien format a l'esquerra del PCE i del PSUC d'ençà els anys seixanta, i que tenien les següents denominacions segons la seva territorialitat: el Frente de Liberación Popular (FLP) per a Espanya⁵⁶⁷, conegut altrament com a *Felipe*; el Front Obrer de Catalunya (FOC) al Principat; i l'Euskadiko Sozialisten Batasuna (ESBA) pel País Basc.

És a Catalunya on el FOC pren més força respecte a les filials espanyola i basca; en tot cas, la seva militància anava poc més enllà del centenar de militants⁵⁶⁸. Aquestes organitzacions apareixen a partir dels anys 60 desmarcant-se tant de l'ortodòxia dels partits comunistes tradicionals com dels corrents socialdemòcrates europeus, decantant-se preferentment per una tercera via revolucionària, inspirant-se en els moviments guerrillers procedents de l'Amèrica Llatina i del Tercer Món davant el fracàs de la revolució al món occidental. Tot i no complir ni deu anys de vida, el FOC tingué una importància cabdal com a partit polític a la Catalunya dels seixanta: “A Catalunya les dues organitzacions majoritàries durant els anys 60 eren indiscutiblement el PSUC i nosaltres, el FOC”⁵⁶⁹. Va erigir-se com una alternativa socialista entre el PSUC i el Moviment Socialista de Catalunya, i durant els anys de la seva existència tingué una incidència gens menyspreable en el món obrer i universitari, qüestionant l'hegemonia

567 A més de les federacions catalana (FOC) i basca (ESBA), n'hi havia set més amb la denominació d'FLP pel conjunt d'Espanya: Galícia, Nord (Santander, Astúries i Lleó), Aragó, Llevant (País Valencià i Múrcia), Sud (Andalusia, Extremadura i Canàries, Centre (Madrid i Castelles) i Exterior, segons el treball de doctorat de Daniel Escribano *Aquí falta el Partit! Aproximació a les estratègies de l'esquerra radical en el moviment obrer al final del franquisme*. Treball inèdit, UAB, 2005

568 Longo, Aurora; Lallana, Concepción: *La Liga Comunista Revolucionaria (1971-1979)*. Tesina de Llicenciatura, UCM, 1979, pag.2

⁵⁶⁹ Entrevista a Dídac Fàbregas i Guillén

del PSUC en aquests dos àmbits. I és que en determinades ocasions el PSUC perdé l'hegemonia a favor d'aquells sectors que qualifiquem com a “radicals” o “revolucionaris”. En el moviment obrer, i concretament dins a CCOO, “durant un parell d'anys [1968-69], l'hegemonia d'un model o de l'altra sobre CCOO no va acabar de decantar-se definitivament, tot i que globalment, les posicions dels militants comunistes sempre van tenir-hi el pes més gran”⁵⁷⁰. I en el món universitari, després de la repressió executada arran de la Caputxinada de 1966 i “atès que en l'organització universitària del partit [PSUC] no es va prendre cap mesura per superar aquell impàs, finalment les posicions del PSUC van deixar de ser majoritàries en l'assemblea de districte, en benefici de les propostes del FOC-UP”⁵⁷¹. Respecte a l'esquerra revolucionària, el FOC transcendí per ser tronc comú de bona part de les seves organitzacions, dirigents i militants.

EL FOC, UNA ORGANITZACIÓ HETERODOXA

La gestació del FOC fou bastant complex. Per bé que el partit fou fundat formalment el 1963 i federalitzat amb el FLP i l'ESBA, tingué les arrels en la Nova Esquerra Universitària (NEU) i hereu de l'Associació Democràtica Popular de Catalunya (ADPC). La Nova Esquerra Universitària fou creada el 1958 per personatges aplegats al voltant de la revista *El Ciervo*, a més d'altres estudiants i obrers procedents de la JOC i l'HOAC. Aquest col·lectiu, dispers fins aleshores, s'homogeneïtzà quan entrà en contacte amb el grup que a Madrid acabava de fundar el Frente de Liberación Popular (FLP) al 1959, constituint així l'Associació Democràtica Popular de Catalunya⁵⁷², mantenint la NEU com a nivell universitari: “*El lideratge era del Cerón i els seus col·laboradors. Aquest moviment s'organitza de diferents maneres: el sector català es constitueix com a Associació Democràtica Popular de Catalunya, i ells continuen com*

⁵⁷⁰Molinero, Carme; Ysàs, Pere: *Els Anys del PSUC: el partit de l'antifranquisme (1956-1981)*. Barcelona: Avenç, 2010, pag.57

⁵⁷¹Molinero, Carme; Ysàs, Pere: *Els Anys del PSUC: el partit de l'antifranquisme (1956-1981)*. Barcelona: Avenç, 2010, pag.68

⁵⁷²Alquézar, Ramon: Trajectòria política del FOC: de l'Associació Democràtica Popular a la Tercera Conferència (1959-1969), dins DDAA: *El Front Obrer de Catalunya*. VI Jornades Història del Socialisme, 3 i 4 novembre de 1994. Editorial Rafael Campalans, pag.18.

*a Felipe. Qui eren aquests a Catalunya? Doncs Comín, Jutglar, Manel Garriga, Gomis, Massana, Jordi Maluquer, la Maite Bages, i dos de la primera direcció, que són en Joan Sardà i en Rudolf Guerra. Moltes d'aquests pertanyien al grup del Ciervo. L'ADP era una cosa poc ordenada. L'ADP constitueix la NEU -els estudiants de la NEU estaven a l'ADP- però això més tard ja es va discutir”⁵⁷³. El debat dins l'ADPC es centrava en la necessitat de convertir-se o no en un partit polític *strictu sensum* fins a consumir la ruptura al juny de 1961. El sector partidari de constituir-se immediatament en partit polític, liderat per personatges com Isidre Molas, Antoni Jutglar i Rodolf Guerra, ja utilitzà les sigles de FOC a 1961, mentre el segon va romandre a l'ADPC per tal de mantenir la seva heterogeneïtat: “Vam parlar de la necessitat d'anar cap a un partit. Un sector creiem que és l'hora d'organitzar-se com a partit, com nosaltres, el sector de treballadors i nosaltres, els estudiants. Això era un tema que es parlava, i tothom estava d'acord que tard o d'hora ens havíem de convertir en un partit polític. Fins i tot empràvem les sigles de FOC, que eren màgiques! D'altres eren més partidaris de mantenir una cosa més oberta, d'acció, i més participació amb la presència social; que era un projecte, i que el salt a partit polític s'havia de fer més endavant (...)El resultat va ser que per raons externes, no estratègiques, no va ser possible trobar un acord: l'ADP va seguir amb el sector Urenda i els altres vam adoptar el nom de FOC. Uns i altres s'acusaven de ser moderats i radicals; tots érem moderats i radicals, no hi havia diferències ”⁵⁷⁴. Finalment, va ser la repressió policial soferta en aquesta etapa la que condicionà el trànsit de les dues branques presents a l'ADPC cap a la constitució d'un nou partit polític a principis de 1963 dins el col·lectiu de les organitzacions “Frente” i que es denominaria Front Obrer de Catalunya (FOC): “Hi ha una gran caiguda el 1962, que anem a la presó. A la presó, coincidim uns del FOC i altres de l'ADP, i decidim que això s'unifiqui i que es reestructuri, sense excloure a ningú, i que es creés sota una estructura de partit i amb el nom de FOC a la tardor de 1962. Els responsables d'incorporar més gent són bàsicament el Miguel Cando i el Pasqual Maragall, que incorporen altra gent (...)A la tardor de 1962 comença la reestructuració del FOC”.⁵⁷⁵*

⁵⁷³ Entrevista a Isidre Molas

⁵⁷⁴ Entrevista a Isidre Molas

⁵⁷⁵ Entrevista a Isidre Molas

Una de les característiques del FOC fou la seva heterogeneïtat ideològica. Des de la constitució del FOC a 1963 existien dues ànimes presents a l'interior del partit. D'una banda els que anomenem *gradualistes*, definits per la crítica amb la socialdemocràcia i el comunisme soviètic, partidaris de la nova esquerra europea defensora d'impulsar un llarg procés de reformes econòmiques i polítiques dins la societat capitalista. L'altre sector era el dirigit per la militància més jove i partidària d'establir un esquema leninista segons el qual la instauració del socialisme requeria el trencament violent amb el poder establert⁵⁷⁶. El debat no només era d'arrel ideològica, sinó també organitzatiu: “*El debat sobre el marxisme és interior dins el FOC. Els que defensaven una radicalització marxista ho feien per introduir el leninisme per cobrir les deficiències d'organització, per introduir més disciplina i perquè així l'executiva manés d'una puta vegada de veritat! Volien fer un partit leninista*”⁵⁷⁷. L'increment de la militància durant el bienni 1967-1968 per part de joves universitaris foren els qui constituïren un sector juvenil amb una trajectòria diferenciada dels seus líders històrics, decantant-se cap a l'extrema esquerra creant així una ala esquerra del FOC. És en aquesta ocasió quan per primera vegada sonà a casa del FOC el timbre que alertava del perill d'escissió: “*Es va notar a mesura que van créixer i es va polaritzar. Hi va haver una etapa en què el socialisme revolucionari va guanyar dins el FOC*”⁵⁷⁸. Serà a Catalunya on les tensions entre els dos sectors esdevenen més punyents fins a tal punt que es constitueix una fracció dins el FOC hegemnitzada pels qui podríem definir com a *leninistes*. Les crítiques de la fracció a l'organització front tenien les següents bases:

- La manca d'una vessant internacionalista de l'organització front. Manca de construir un projecte a nivell internacional

576 Escribano, Daniel: *Aquí falta el Partit! Aproximació a les estratègies de l'esquerra radical en el moviment obrer al final del franquisme*. Treball inèdit, UAB, 2005, pag.4

⁵⁷⁷ Entrevista a Isidre Molas

⁵⁷⁸ Entrevista a Isidre Molas

- Crítica al socialisme real dels països de l'Est, URSS i Xina, sense presentar encara una alternativa, tot i definir-se com a marxistes revolucionaris.
- Reconeixen la necessitat de construir un partit revolucionari a nivell estatal
- Aposten per una solució federal a nivell organitzatiu
- Acusen a les *organizaciones Frente* de practicar el *seguidisme* reformista amb la participació dins CCOO⁵⁷⁹.

La radicalització del FOC s'estava coent des de 1966, ja abans de l'obertura del curs universitari 1968-1969 sota l'efecte "xarampió"⁵⁸⁰ del maig francès; per tant, quedi clar que la radicalització dins el FOC i part de l'esquerra catalana és anterior als esdeveniments produïts a França durant el maig de 1968. La primera fase de radicalització del FOC havia tingut lloc durant l'estiu de 1967, de manera que com afirma Laiz "*el curso 1967-1968 transcurre en esa situación de abierta subversión contra el sistema político y de constante incremento de la radicalidad de las acciones*"⁵⁸¹. La primera circular interna del Comitè Executiu del FOC datada a novembre de 1967 donava fe del salt qualitat que havia experimentat, assegurant que s'havia convertit en una organització revolucionària amb l'objectiu fonamental d'esdevenir la base del partit revolucionari amb vocació de ser l'avantguarda de la classe obrera⁵⁸². L'evolució cap a una refundació ideològica del partit aparca la riquesa intel·lectual que caracteritzà el partit en els seus anys inicials per donar pas a un debat més ideològic i determinat pel dogmatisme. La III Conferència del FOC, celebrada el 1968 reafirmà la línia revolucionària tenint com a tasca política principal

⁵⁷⁹ Longo, Aurora; Lallana, Concepción: *op.cit.* pag 3

⁵⁸⁰ Alquézar, Ramon: "Trajectòria política del FOC: de l'Associació Democràtica Popular a la Tercera Conferència (1959-1969)", dins DDAA: *El Front Obrer de Catalunya*. VI Jornades Història del Socialisme, 3 i 4 novembre de 1994. Editorial Rafael Campalans, pag.10.

⁵⁸¹ Laiz, Consuelo: *La Lucha final: los partidos de la izquierda radical durante la transición española*. Los Libros de la Catarata, 1995, pag. 65

⁵⁸² Martín Ramos, José Luis: "La radicalización de los años 60", dins DDAA: *El Front Obrer de Catalunya*. VI Jornades Història del Socialisme, 3 i 4 novembre de 1994. Editorial Rafael Campalans, pag.66.

*“proponiéndose y proponiendo como tarea de todos los elementos y grupos revolucionarios, la creación de un partido de tipo nuevo, de un partido que asumirá, como función primordial el impulso constante de la autonomía política y organizativa de la clase obrera, condición de su ruptura revolucionaria con el sistema, mediante el desarrollo de una política de Frente Socialista y a través del ejercicio de la función crítica radical en relación con todas las realidades de la lucha anticapitalista y antiimperialista, así como de las realizaciones socialistas”*⁵⁸³.

DEL FOC AL GRUPO COMUNISMO...

A l'estiu de 1969 cristal·litzaven les diferències dins les anomenades *organizaciones frente*, desembocant finalment en la seva implosió aquest mateix any. Què havia succeït? La victòria dels postulats *leninistes* a la III Conferència del FOC inicià una lluita pel control del poder dins el FOC que es saldà amb l'expulsió dels representants del sector leninista durant la IV Conferència sota l'acusació de fraccionalisme: *“La III Conferència de 1968 és la derrota del sector gradualista. La III Conferència és la victòria dels marxistes, dels leninistes, leninisme com una forma de concreció del marxisme. Aleshores el sector que ja en deien trotskista, creu que ha guanyat i creu també que aconsegueix el programa, però no, perquè no va ser aprovat perquè havia de ser ratificat però no ho va ser perquè es va declarar l'estat d'excepció de 1969. El sector obrer, el sector gradualista i altres sensibilitats del FOC es posicionen contràriament a aquesta colla de buròcrates que volen manar. Cometen un error imperdonable perquè comencen a fer entrar gent per integrar-los directament a la fracció per tal d'assegurar la seva majoria. A la IV Conferència són expulsats per activitat fraccional”*⁵⁸⁴. Les resolucions de la IV Conferència celebrada el juny de 1969 argumentà també les diferències irreconciliables amb els expulsats a diferents nivells: *“El estallido de la crisis del F.O.C. que ha culminado con la expulsion por la IV*

⁵⁸³ “Declaració de la III Conferència del F.O.C.”, dins Fundació Rafael Campalans: *El Front Obrer de Catalunya*. Fundació Rafael Campalans, 1994, pag.87.

⁵⁸⁴ Entrevista a Isidre Molas

*Conferencia de miembros de la pequeña burguesía radicalizada, se había incubado a lo largo del último período en el seno del partido, y supuso el enfrentamiento antagónico e irreconciliable entre dos concepciones ideológicas, políticas y organizativas*⁵⁸⁵. El sector majoritari del FOC atacà greument als expulsats titllats de *petita burguesia radicalitzada* i acusats de voler instrumentalitzar el FOC sota “*una élite de intelectuales falsamente revolucionarios*”⁵⁸⁶ més que no pas l’objectiu de crear un partit obrer revolucionari.

De fet el mateix 1969 es desintegraran per la dissolució les *organizaciones frente* per deixar pas a noves formacions polítiques, denotant així la seva heterogeneïtat: “*Los pequeño-burgueses que fueron expulsados optarán por el método fraccional y por la disolución del partido*”⁵⁸⁷. La ruptura del FOC el 1969 significà la seva sentència a mort; durant pocs mesos el sector que s’havia mantingut sota les sigles de FOC agonitzà fins a dissoldre’s al gener de 1970. Sigui com sigui “*el FOC es va autoliquidar, víctima del decantament cap a l’extrema esquerra en acabar la dècada dels seixanta*”⁵⁸⁸. Els antics militants del FOC es dispersaren⁵⁸⁹; alguns van militar a les files de l’extrema esquerra, principalment al PCE (i) -posteriorment PTE- i d’altres ho van fer seguint les passes del trotskisme des de la LCR (Juan Colomar “Carapalo”, Joan Font, Martí Causa, Meritxell Josa) o bé des del consellisme de l’OIC com el seu secretari general Dídac Fàbregas; gran part, però, seguí engreixant les files del socialisme català, primer de la mà de Convergència Socialista de Catalunya i més tard confluint al PSC. Aquesta

⁵⁸⁵ “Declaración de la IV Conferencia del FOC. Junio de 1969”, dins Fundació Rafael Campalans: *El Front Obrer de Catalunya*. Fundació Rafael Campalans, 1994, pag.99

⁵⁸⁶ “Declaración de la IV Conferencia del FOC. Junio de 1969”, dins Fundació Rafael Campalans: *El Front Obrer de Catalunya*. Fundació Rafael Campalans, 1994, pag.99

⁵⁸⁷ “Declaración de la IV Conferencia del FOC. Junio de 1969”, dins Fundació Rafael Campalans: *El Front Obrer de Catalunya*. Fundació Rafael Campalans, 1994, pag.99

⁵⁸⁷ “Declaración de la IV Conferencia del FOC. Junio de 1969”, dins Fundació Rafael Campalans: *El Front Obrer de Catalunya*. Fundació Rafael Campalans, 1994, pag.103

⁵⁸⁸ Martín Ramos, José Luis (del pròleg): *El Front Obrer de Catalunya*. Fundació Rafael Campalans, 1994, pag.12.

⁵⁸⁹ Per veure més sobre la dispersió que provocà la implosió del FLP-FOC consultar el capítol 16 de la tesi doctoral García Alcalá, Julio Antonio: *Un modelo de oposición al franquismo: las organizaciones frente (F.L.P. – F.O.C. – E.S.B.A.)*. Tesi doctoral, UCM, 2003, pàgs.549-584. La tesi doctoral fou la base del llibre *Historia del Felipe (FLP, FOC y ESBA). De Julio Cerón a la Liga Comunista Revolucionaria*. Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 2001.

fou la trajectòria de personatges com Pasqual Maragall, Isidre Molas o Narcís Serra, tot i que alguns també desembocaren al PSUC, com Alfons Carles Comín⁵⁹⁰. En qualsevol cas com ha apuntat Ramon Alquézar sí que el FOC esdevingué una notable escola de polítics que floririen durant la transició i la consolidació de la democràcia⁵⁹¹.

En plena crisi de les organitzacions fronta l'estiu de 1969 una part reduïda inicia un període de discussió i clarificació política ideològica d'acord amb els posicionaments en defensa del marxisme revolucionari i la pràctica a nivell internacional. El nucli eren bàsicament universitaris estudiants de Ciències Polítiques i Sociologia, entre els quals Manuel Garí, Miguel Romero i Jaime Pastor, que a París s'havia relacionat amb les joventuts trotskistes (JCR) de Krivine⁵⁹². És així com constitueixen el *grupo Comunismo*, germen de la LCR. La gent que trencà inicialment amb el FOC per formar el *grupo Comunismo* no era, almenys en aquest període, trotskista. En qualsevol cas, sí que es tractaven de joves que s'havien radicalitzat per l'experiència en els moviments estudiantils o a CCOO, anhelant que la seva organització es mostrés partidària de la revolució, el comunisme i una estructura organitzativa de caire leninista. El nexa comú que compartien era la urgència de construir un grup eminentment comunista, i la novetat, que tingués un caràcter antiestalinista radical, i que en aquest cas, va decantar-se per l'adscripció al trotskisme pels contactes que havien establert amb les *Jeunneses Communistes Revolutionnaires* (JCR).

... I DEL GRUPO COMUNISMO A LA LCR

⁵⁹⁰ Militants i dirigents destacats del PSUC com Xavier Folch, Manuel Vázquez Montalbán o Àngel Abad havien militat en algun moment de la seva història al FOC.

⁵⁹¹ Alquézar, Ramon: "Trajectòria política del FOC: de l'Associació Democràtica Popular a la Tercera Conferència (1959-1969)", dins DDAA: *El Front Obrer de Catalunya*. VI Jornades Història del Socialisme, 3 i 4 novembre de 1994. Editorial Rafael Campalans, pag.19.

⁵⁹² García Alcalá, Julio Antonio: *Un modelo de oposición al franquismo: las organizaciones frente (F.L.P. – F.O.C. – E.S.B.A.)*. Tesi doctoral, UCM, 2003, pàg.581

Els primers mesos del grup es basaren en la configuració de les bases teòriques i és només amb l'aparició del primer número de la revista *Comunismo*⁵⁹³ al febrer de 1970 quan s'aclareix parcialment l'adscripció trotskista del grup. És en aquest punt on bona part dels seus membres adopten el trotskisme així com l'anàlisi de la situació que descriu el *Grupo Comunismo* ja està basada en els principis doctrinaris de la IV Internacional, tot i que formalment mai no en formà part:

- Deteriorament del capitalisme progressiu a nivell mundial
- Transformació i modificació de la classe obrera com a conseqüència dels canvis en la industrialització
- Aparició d'una nova avantguarda revolucionària a nivell mundial que qüestiona i s'oposa a l'estalinisme com a pràctica socialista i que s'organitza independentment de la III Internacional.

El debat sobre l'adhesió a la IV Internacional trotskista gairebé comportà la desaparició de l'organització sofrint una escissió d'aquells que es mostraren refractaris a la IV Internacional, fins aleshores aplegats a la fracció Aurora i posteriorment organitzats com a *Organización Trotskista (OT)*: “*Por eso cuando unos meses más tarde la mayoría del grupo se definió a favor de la IV Internacional, se produjo la salida de un grupo de militantes que se alinearon con las posiciones de Pierre Lambert y constituyeron la Organización Trotskista (OT) y, más tarde, la LOC y el PORE. Esta reclusión teoricista estuvo a punto de significar la desaparición del grupo Comunismo*”⁵⁹⁴.

La supervivència del grup fou rescatada mercès a la innegable tasca dels seus militants, bàsicament a les lluites obreres a fàbriques a cavall entre 1970 i 1971. El cas més

⁵⁹³ El nom de la revista reivindicava una continuïtat amb els orígens del trotskisme a Espanya a mans d'Andreu Nin, que va editar la revista *Comunismo* de 1931 a 1934.

⁵⁹⁴ Causa, Martí: “La LCR y la izquierda radical (1966-1975)”. *Viento Sur*, nº 115, març 2011, pag.52

rellevant fou el de l'empresa Harry-Walker, una de les primeres experiències de lluita obrera del grup *Comunismo* i que posà a prova la seva existència. El desembre de 1970 s'iniciava al barri de Sant Andreu de Barcelona una vaga a l'empresa de components per a l'automoció Harry-Walker que reclamava millores a les hores extraordinàries i la reducció d'una productivitat que consideraven esgotadora⁵⁹⁵. El conflicte laboral s'agreujà: les parades parcials de producció dels dies 14, 15 i 16 de desembre van tenir com a resposta de l'empresa l'acomiadament de 13 treballadors. La reacció de la resta de treballadors fou l'aturada total de la producció i l'ocupació de la fàbrica a partir de dia 17 de desembre. L'endemà, 150 policies van irrompre a la fàbrica per expulsar els treballadors en vaga. Aquesta situació es perllongà fins el 16 de febrer de 1971: en total 62 dies de vaga⁵⁹⁶. Pel correcte funcionament de la vaga els treballadors decidiren organitzar-se assembleàriament mitjançant un Comitè Unitari. La posició inflexible de l'assemblea de treballadors per retornar a la producció reclamava la llibertat dels detinguts, la readmissió de tots els acomiadats, la fi de les sancions, l'augment de 3000 pessetes al mes per tots els treballadors i la prohibició dels contractes eventuais⁵⁹⁷. Finalment, i per decisió assembleària, el 15 de febrer es posà fi a la vaga amb un balanç poc favorable pels treballadors: no s'aconseguí cap de les reivindicacions, i per contra, 59 acomiadaments, sis detencions i cap increment salarial⁵⁹⁸. En el transcurs de la vaga van sorgir diferents posicions i tensions entre els grups polítics i l'Assemblea de Treballadors. En primer lloc, un grup com el PCE (i) rebutjà formar-ne part i ordenà als seus membres reingressar a la producció a principis de gener. En segon lloc, el grup *Proletario* fou acusat per l'Assemblea de Treballador d'intentar patrimonialitzar la

⁵⁹⁵ El conflicte s'inicià ja al mes de setembre de 1970 amb una parada de 20 minuts com a conseqüència de les males condicions materials existents a la nau industrial. A més, “*un compañero es sancionado con 2 meses de suspensión de empleo y sueldo. Entregan 40 cartas de amonestación. La respuesta inmediata de los trabajadores fue un paro de 30 minutos. El día 1 de octubre son sancionados 3 compañeros con 20 días de chocolate* [sanció corresponen a 20 dies sense treballar, i per tant, sense remuneració] *por no aceptar los boletines de prima directa. Días 3 y 5: asambleas y paros parciales en el puesto de trabajo, en señal de solidaridad con los sancionados. La empresa sigue actuando segun su constumbre: 5 compañeros son sancionados con 20 días y 80 son amonestados por escrito. Esta vez, nuestra respuesta quedó reducida a la solidaridad económica, comprendiendo, sin embargo, que no era esta la verdadera solución*”, a *Harry Walker en lucha ¡A todos los trabajadores de Barcelona! ¡A la opinión pública!* ABPR, FV Treballadors. Fàbriques (Harry Walker), 1970/2.

⁵⁹⁶ *Harry-Walker: 62 días de huelga*. Trabajadores de Harry-Walker, juny 1971, pag.11

⁵⁹⁷ *Harry-Walker en lucha. Manifiesto de la Asamblea de Trabajadores. 45 días de huelga*. ABPR, CF 51.23 Har

⁵⁹⁸ Escribano, Daniel: *Aquí falta el Partit! Aproximació a les estratègies de l'esquerra radical en el moviment obrer al final del franquisme*. Treball inèdit, UAB, 2005, pag.26

vaga, àdhuc apropiar-se-la. *Comunismo*, per la seva banda, es mantingué fidel a les directrius de l'Assemblea, tot i que la criticà per les postures sindicalistes i per la manca d'objectius assolits.

Va ser aquesta reduïda activitat en el si del moviment obrer la que portà a la conclusió que *Comunismo* no podia romandre com a tal: calia construir un partit revolucionari més enllà del grup *Comunismo*. Un factor extern com foren les campanyes contra la pena de mort sol·licitades durant el Consell de Guerra de Burgos a militants d'ETA permeté alhora la dinamització de l'activitat militant. Si el primer número de la revista *Comunismo* data de febrer de 1970, un any més tard ja apareix el primer número de *Combate*, que ja es defineix com “*órgano de la Liga Comunista Revolucionaria*”. El naixement de la LCR restà estretament vinculada a l'aparició del diari *Combate* a principis de 1971: és en aquest punt on apareixen per primera vegada les sigles de la LCR, just després de finalitzar la vaga a Harry-Walker. De fet, és entre 1967 i 1971 on es produeix el naixement de la immensa majoria de partits de la nova esquerra, mostrant alhora la pluralitat d'aquesta esquerra heterodoxa⁵⁹⁹.

L'objectiu de la LCR, com la resta de l'esquerra radical, era la construcció del partit revolucionari, que d'acord amb l'esquema dels marxistes clàssics, era l'instrument necessari que havia de dirigir el procés revolucionari. La construcció del partit revolucionari era necessari també per tal d'abordar les següents qüestions:

- Assumir la direcció política de les lluites obreres i fabrils més importants, així com la conquesta dels sectors més avançats de la joventut obrera i universitària.

599 Heine, Hartmut: “La contribución de la Nueva Izquierda al resurgir de la democracia española, 1957-1976”, dins Fontana, Josep: *España bajo el franquismo*. Editorial Crítica, pag.142-159.

- Concretar el programa de transició de la revolució espanyola a través d’elaborar un pla d’acció i intervenció quotidiana dels militants en el moviment de masses
- Esdevenir agents actius d’un futur canvi polític.

Amb poc menys d’un any de vida la LCR celebrà el I Congrés al gener de 1972. Les discussions van evidenciar les diferències sobre la política sindical a CCOO i es decidí definir la LCR com a una organització simpatitzant de la IV Internacional. De fet, els únics acords del I Congrés de la LCR foren l’adhesió a la IV Internacional, l’aprovació dels estatuts del partit i l’elecció d’un Comitè Central.

Sindicalment la direcció de la LCR havia ordenat la no participació a CCOO argumentant que estaven controlades pel PSUC/PCE, i que com a grup considerat com a reformista, apaivagava l’esperit revolucionari del poble espanyol. Les divergències no resoltes en el si de l’estratègia obrera, i concretament la tàctica a seguir a CCOO, van ressorgir novament durant el I Congrés. El debat dividí en dos posicions diferents la LCR provocant la primera i gran escissió a la història del partit. A grans trets, la tendència “*En Marcha*” era partidària de mantenir una organització sindical pròpia, mentre que la tendència “*Encrucijada*” defensava l’entrisme a CCOO⁶⁰⁰. Impossibilitada la reconciliació, el novembre de 1972 es consumà l’escissió quan la tendència “*Encrucijada*” abandonà la LCR i formà la Liga Comunista (LC) al juny de 1973. Tanmateix, sembla que la ruptura es produí mesos abans atès que el juny de 1972 el Comitè Central de la LCR rectificà i decidí l’entrada a CCOO renunciant a qualsevol intent de crear la pròpia central sindical⁶⁰¹.

⁶⁰⁰ Iniesta, Rafael: *La premsa trotskista (1939-2000). Catàleg de les publicacions periòdiques trotskistes a les biblioteques catalanes*. Servei de Publicacions Universitat Autònoma de Barcelona, 2003, pag.23

⁶⁰¹ “Resoluciones del Comité Central de la LCR sobre táctica en el movimiento obrero organizado”. *Combate*, nº10, juliol 1972, pag.3.

Aquesta escissió suposà un greu cop a l'existència de la LCR: la part escindida representava la meitat de la militància, tant a les bases com a la direcció. De fet, la supervivència de la LCR estigué garantida mercès a que simultàniament a la ruptura amb la LC tingué inici un procés de convergència amb ETA VI, que alhora actuà de pol d'atracció cap a altres petits grups situats a l'esquerra radical⁶⁰². El 1970 havia tingut lloc la VI Assemblea d'ETA, en la qual l'organització armada basca es decantà cap a posicions més socialistes per deixar el nacionalisme més radical a la branca d'ETA coneguda com a V Assemblea (ETA V). Arran d'aquest viratge el II Congrés de la LCR aprovà una resolució per tal d'acostar posicions amb la direcció d'ETA VI: *“Teniendo en cuenta la evolución política de ETA a partir de la ruptura con el nacionalismo, expresada en la primera parte de la VI Asamblea y el acercamiento a posiciones marxistas revolucionarias que surgieron de la 2a parte de la VI Asamblea; y analizando el grado de coincidencias en la actuación práctica en el último período, mandada al Comité Central para que éste establezca planes de unidad de acción de modo privilegiado con ETA, inicie el debate fraternal a todos los niveles, pragmático, y político con ETA”*⁶⁰³. Per la seva banda, l'evolució d'ETA VI cap al trotskisme s'accelerà pels contactes que tenen alguns dirigents amb la direcció francesa de la *Ligue Communiste Revolutionnaire*⁶⁰⁴. Aquest procés culminarà amb la fusió de les dues organitzacions i ratificat en el III Congrés de la LCR el 1973, donant lloc a una nova organització d'àmbit estatal denominada LCR-ETA VI⁶⁰⁵, sigles que es mantindran fins al IV Congrés del partit celebrat a 1976.

És en aquest punt on correspon trencar un dels tòpics més estesos dins el món trotskista: si bé és certa la tendència al fraccionalisme i l'escissionisme, no podem percebre la història dels partits i grups a l'òrbita de la IV Internacional únicament com una història d'escissions; dins el panorama polític dels 70 a Catalunya i Espanya es produeixen fusions i absorcions en el si de la família trotskista. La fusió entre la LCR i ETA VI

⁶⁰² “Fusion ETA (VI) – LCR. Por la construcción del partido revolucionario”. *Combate*, nº21, desembre 1973, pag.11

⁶⁰³ “Resoluciones del II Congreso de LCR”. *Comunismo*, nº5, desembre 1972, pag. 46

⁶⁰⁴ Bruni, Luigi: *ETA. Historia política de una lucha armada*. Editorial Txalaparta, 1979, pag.24

⁶⁰⁵ Mentre a nivell estatal el nom fou LCR-ETA (VI) fins a 1976, a Euskadi només les sigles ETA (VI).

propicià l'absorció el 1974 de la Fracció Bolxevic Leninista, grup escindit de l'Organització Trotskista, amb implantació majoritària a Barcelona⁶⁰⁶, i de la *Fracción Leninista* d'ETA, grup minoritari d'ETA VI que s'havia oposat a la fusió amb la LCR⁶⁰⁷. Posteriorment la LCR absorbí grups de militants procedents de la LC, del PORE, d'AC⁶⁰⁸ i Plataformas⁶⁰⁹, així com també la major part de *Tendencia Obrera* de la LC, i finalment, la fusió amb la LC sancionada durant el V Congrés de la LCR el 1978.

EL PARTIT REVOLUCIONARI I LA IV INTERNACIONAL: MILITÀNCIA I RADIOGRAFIA INTERNA

Els resultats de la investigació han xifrat en un nombre situat a l'entorn dels 250 militants a Catalunya en el moment de màxima afiliació del partit, mentre que en el conjunt de l'Estat espanyol difícilment la LCR aplegava 2500 militants. Sigui com sigui, la investigació qüestiona i redueix notablement les xifres de militàncies fins avui publicades. És el cas de *Los partidos marxistas. Sus dirigentes, sus programas*, afirmant que “*La LCR cuenta con más de 3500 militantes que intervienen en todas las naciones y regiones del estado español*”⁶¹⁰; i encara més desproporcionat són els 6000 militants que quantifiquen José Manuel Roca⁶¹¹ i Michel Busse⁶¹². La *Guia política, sindical i social dels Països Catalans* publicada a 1978, assenyalava que la LCR tenia 1500 adherits

606 *Combate*, nº24, juny 1974, pag.7-9

607 *Combate*, nº26, setembre 1974, pag. 14

608 Quan es produeix l'autodissolució d'Acció Comunista a 1978 un grup de militants ingressà a la LCR. Entrevista a Pedro Gómez.

609 Escribano, Daniel: *op.cit.* Pag.32

610 Ruiz, Fernando; Romero, Joaquín: *Los partidos marxistas. Sus dirigentes, sus programas*. Editorial Anagrama, 1977, pag 196.

611 Roca, José Manuel: *El proyecto radical. Auge y declive de la izquierda revolucionaria en España (1964-1992)*. Los libros de la catarata, 1993, pag.51

612 Busse, Michel: *La nueva democracia española*. Editorial Unión, 1984, pag. 122.

només al Principat de Catalunya⁶¹³, sense especificar quants d'aquests es tractaven d'afiliats *stricto sensu*. En qualsevol cas es tracta d'una quantificació que s'excedeix, de ben segur més propera a la propaganda política que no a la realitat existent.

Segons la tesina de llicenciatura de Aurora Longo i Concepción Lallana⁶¹⁴, la militància de la LCR a Catalunya l'any 1979 era de 350 militants, 320 dels quals es concentraven a Barcelona ciutat i el seu cinturó obrer: el graner militant i electoral del partit esdevé un fet metropolità. Pel que fa al total de l'Estat, es tractava d'una xifra que no assolía els 2500 militants, sobretot concentrats al País Basc i Navarra (800), Catalunya (350) i Madrid (350)⁶¹⁵. Les autores del citat estudi van elaborar una enquesta entre els 237 delegats al V Congrés (octubre 1978), celebrat durant el mes d'octubre de 1978, amb els resultats que ens permeten conèixer la composició del partit. Segons l'estudi, tres de cada quatre delegats tenien entre 20 i 29 anys, el 22% més de 30 anys i només un 1,5% tenia menys de 20 anys. Per tal de contrastar dades, les xifres públiques emeses pel Comitè Nacional de Catalunya convocat a 1977 denoten que *“la mitjana d'edat és superior a 24 anys i reflexen una organització que sap incorporar a la joventut revolucionària i els quadres madurs i amb experiència del moviment obrer i popular”*⁶¹⁶. Pel que fa a la divisió sexual, segons l'estudi de Longo i Lallana, dels 237 delegats, 54 eren dones (22,8%) i 183 homes. Les dades oficials del partit a Catalunya coincideixen bastant en aquest aspecte: *“el 70% de l'organització són homes i només un 30% són dones. A l'òrgan de direcció nacional aquestes són menys del 24%. Aquestes dades són font de reflexió necessària per exigir-nos més gran dedicació del conjunt de la Lliga Comunista Revolucionària a la incorporació de la dona al marxisme revolucionari i les tasques de direcció”*⁶¹⁷.

613 Gutiérrez, Jesús Maria: *Guia política, sindical i social dels Països Catalans*. Edicions La Magrana, 1978, pag.110

614 Luengo, Aurora; Lallana, Concepción: *La Liga comunista Revolucionaria (1971-1978)*. Tesina de llicenciatura, Universidad Complutense de Madrid, 1979, pag.62

615 Seguint l'estudi de Luengo i Lallana, la resta de militants de la LCR es distribuïa territorialment de la següent manera: País Valencià 150 militants, Galícia 100, Astúries 100, Aragó 80 i Andalusia 100, essent pràcticament inexistent la militància fora d'aquestes zones.

616 “1r Congrés Nacional de Catalunya de la LCR”. *Demà* nº0, febrer 1977

617 “1r Congrés Nacional de Catalunya de la LCR”. *Demà* nº0, *op.cit.*

No es pot dir el mateix amb l'origen social dels delegats. Per les historiadores es trobava dividida entre obrers industrials (37%), treballadors assalariats (24%) i petita burgesia urbana (28%). En canvi, les dades del partit segons els assistents al 1r Congrés Nacional de Catalunya de la LCR revelen una composició diferent: *“La proporció de militants d’origen obrer és del 55% i componen actualment obrers industrials i treballadors assalariats més del 90% de l’organització”*⁶¹⁸. Pel que fa a la ocupació professional dels delegats, la meitat eren treballadors assalariats. Els obrers industrials significaven el 28%, els estudiants un 7,7% i un 5,6% era pels professionals liberals. El ram més present entre els delegats era el metall amb un 30%. A continuació es situava la ensenyança (16%), i en menys importància, la sanitat (9%), la banca (8,5%) i la química i la construcció (6%). La radiografia de la militància el 1976 segons dades del I Congrés LCR-ETA VI no alterava significativament la composició dels delegats de dos anys més tard, per bé que s’accentuava el component obrer: la mitjana d’edat es situava als 23 anys, només un terç eren dones. Pel que fa a la ocupació professional, el 60% eren treballadors assalariats (38% d’obers industrials) i un 29% d’estudiants. Gairebé la meitat de la militància era d’origen obrer⁶¹⁹. Finalment, la filiació sindical segons el treball de les historiadores apuntava a una majoria cap a Comissions Obreres: un 69% dels delegats que eren afiliats ho feien a CCOO, un 27% a la UGT i un 4% a altres sindicats. Les xifres del I Congrés Nacional de Catalunya celebrat a 1977 també certificava el pes de la militància sindical a CCOO: *“Més del 40% de militants intervenen a Comissions Obreres i el 21% en AAVV. Això demostra una forta inserció dins el moviment obrer i popular”*⁶²⁰.

L’evolució de la militància varià segons els episodis que van marcar la trajectòria de la LCR. El primer és la ruptura del partit en dues parts arran de l’escissió que provocà la LC el 1972: *“La ruptura significó partir per la mitad la implantación y los cuadros de*

618 “1r Congrés Nacional de Catalunya de la LCR”. *Demà* n^o, *op.cit.*

619 *Resoluciones del I Congreso LCR-ETA VI*. LCR, 1976, pag.11

620 “1r Congrés Nacional de Catalunya de la LCR”. *Op.cit.*

*la IV Internacional en el Estado español. Las dos organizaciones surgían debilitadas e iban a afrontar un período de estancamiento*⁶²¹. La supervivència i continuïtat de la LCR es perllongà mercès a la fusió amb ETA VI, aportant el 50% de la militància i la renovació de l'organització: “*En estas condiciones es fácil explicarse la importancia decisiva que tuvo para la LCR la fusión con ETA VI (...). Pero lo cierto es que del I Congreso LCR-ETA VI ha surgido una organización profunda, necesariamente renovada*⁶²².” Aquest fou el primer salt quantitatiu –i alhora qualitatiu– en l'evolució de la LCR. El segon va ser el creixement de la militància que tingué lloc entre els 12 mesos que separen el juny de 1975 amb el juliol de 1976, quan la LCR triplicà el nombre d'afiliats; només un 18% de la militància de la LCR el 1976 ja estava militant a l'organització abans de la fusió amb ETA VI (desembre de 1973). Finalment, va tenir lloc a finals d'octubre de 1978 el V Congrés de la LCR, també anomenat Congrés d'Unificació, que i va consagrar la unificació entre la LCR i el sector majoritari de la LC erigint la LCR com a única secció espanyola de la IV Internacional.

El V Congrés celebrat el 1978 va coincidir amb el moment de màxima afluència del partit. Segons les dades del mateix Congrés, el partit treia pit amb la propagandístiques xifres de 10 000 militants – la màxima afiliació del partit el 1978 es situà a una xifra inferior als 2500 militants-, dos mil a les joventuts i una presència a trenta-set províncies. La transcendència del Congrés venia marcada per la línia política a seguir davant la convocatòria d'eleccions legislatives i municipals per l'any següent, alhora com el posicionament a favor del NO a l'immediat referèndum sobre la Constitució. El lema escollit pel Congrés *-Por la vía revolucionaria al socialismo-* era per si sola una declaració de principis.

Pel que fa a la presència del partit sobre el territori, la implantació comarcal del partit fora del cinturó industrial de Barcelona (Vallès Occidental, Baix Llobregat i Barcelonès) era testimonial, àdhuc inexistent. Ja he fet esment que els estudis més aproximats sobre la militància del partit afirmen que 320 dels 350 militants de la Lliga

621 *Resoluciones del I Congreso LCR-ETA VI*. LCR, 1976, pag. 6

622 *Resoluciones del I Congreso LCR-ETA VI*. LCR, 1976, pag.7

el 1979 estaven concentrats a Barcelona. Seguidament anem a qüestionar o corroborar aquestes xifres donades per Aurora Luengo i Concepción Lallana.

La troballa d'un informe intern titulat *Informe situación del P.en comarcas*⁶²³ a l'Arxiu Biblioteca del Pavelló de la República (ABPR) ens permet quantificar i territorialitzar els militants fora de l'àrea metropolitana de Barcelona, tot i que l'informe és incomplet. A la comarca del Bages s'hi localitzaven dos militants, ambdós suriencs, per bé que “*hay uno de Artés y otro de Suria actualmente en la mili, mas un simpatizante próximo también en la mili*”⁶²⁴. Els dos militants es tractaven d'un treballador del metall d'un petita empresa del ram, d'on era el responsable de formació de la UGT, i un tal Pep, estudiant i alhora empleat en el negoci familiar i membre d'un grup ecologista de Manresa. El diagnòstic sobre la situació política del municipi era pèssim atès que “*el problema fundamental de intervención está en el atraso político del pueblo y la desmoralización existente. La candidatura municipal que ganó fueron independientes de derechas.*”⁶²⁵ A banda dels militants, el partit comptabilitzava 6 simpatitzants. Cal dir que la relació entre la comarca del Bages i la LCR és inexistent fins a 1977, i que de fet, s'inicia en la campanya electoral del 15-J sense aconseguir aleshores ni un sol militant a tota la comarca⁶²⁶.

A l'Anoia també s'hi localitzaven dos militants: Paco Ortega, treballador de la construcció i responsable comarcal de CCOO, i un treballador conegut com a *Nevado*, també militant de CCOO. A la comarca de l'Osona un únic militant, antic membre de les Joventuts. Al Garraf no existia ni un sol militant, mentre que es localitzava un militant de Vilassar pel Maresme. La proposta de la direcció del partit a les cèl·lules de cada comarca era estructurar l'organització del partit “*para que puede funcionar*

⁶²³*Informe situación del P.en comarcas*. ABPR, DPP (subsèrie LCR), caixa 8, carpeta 7

⁶²⁴*Op.cit.*

⁶²⁵*Op.cit.*

⁶²⁶*Comarca del Bages. Documentació LCR sobre comarques*. ABPR, DPP (LCR-Arxiu2), caixa 8 carpeta 7

autonomamente y tenir sus propios responsables políticos y de organización”⁶²⁷. La estratègia per portar a bon port aquesta finalitat era la dedicació d’una persona a cadascuna de les comarques per tal d’organitzar i estructurar el partit. El problema era que a banda d’aquesta persona no existien en gran part de les comarques més militants a qui adreçar-se: era predicar en el desert. A la ciutat de Lleida només comptava amb un militant de la LCR (*Hugo*) i encara “*no està implantant enlloc i de moment no hi ha gaires bones perspectives*”⁶²⁸.

La situació es podia encarar amb més optimisme en algunes poblacions vallesanes i del Baix Llobregat. Només a Montcada i Reixac s’hi concentraven més militants -7⁶²⁹- que les 5 comarques citades en el paràgraf anterior; a Sant Cugat del Vallès, 5 militants⁶³⁰; 10 a Sabadell; 14 a Terrassa... Al Vallès Occidental existien 9 cèl·lules (4 a Terrassa, 3 a Sabadell, 1 a Rubí i una a Montcada i Reixac)⁶³¹. A l’Hospitalet de Llobregat almenys hi podem quantificar 18 militants a finals de 1977⁶³².

Seria excessiu afirmar que a la ciutat de Barcelona acollia fins a 300 militants de la LCR. Segons un document intern titulat *Dossier organización. Elecciones 1*⁶³³, i concretament a l’apartat *Estructura a nivel de Barcelona*, a inicis de 1979 la capital catalana aplegava poc menys de 200 militants que treballaven dividits militant de la següents agrupacions:

SANTS	14
-------	----

⁶²⁷*Op.cit.*

⁶²⁸*Informe referent a Lleida i la comarca del Bages.* ABPR, DPP (LCR-Arxiu2), caixa 8, carpeta 7

⁶²⁹*Nota acerca de la situación de la mole Montcada, Sardanyola, La Llagosta.* ABPR, DPP (LCR-Arxiu2), caixa 8, carpeta 7

⁶³⁰ *Informe al C.E. sobre la situación del partit al Vallès i propostes.*ABPR, DPP (LCR-Arxiu2), caixa 8, carpeta 7.

⁶³¹*Informació del Comitè del Vallès (6-1-1978).*ABPR, DPP (LCR-Arxiu2), caixa 8, carpeta 7

⁶³²*Tareas urgentes de la organización en l’Hospitalet y reestructuración organizativa.*ABPR, DPP (LCR-Arxiu2), caixa 8, carpeta 7

⁶³³*Dossier organización. Elecciones 1.* ABPR, DPP (LCR-Arxiu2), caixa 8, carpeta 1

GRACIA/EIXAMPLE	15
CLOT/SAGRERA	12
SANT ANDREU/CIUTAT MERIDIANA	20
VERNEDA	8
POBLE NOU	18
GUINARDÓ/HORTA/CARMEL	17
TRINATAT/NOU BARRIS	16
CIUTAT ANTIGA	21
UNIVERSITAT	16
SEAT ⁶³⁴	25
TREBALL INTERN	8

Un any i mig més tard, la militància romania sense gaires canvis, si més no en les cèl·lules de què disposem informació⁶³⁵: Gràcia 12 militants; Carmel/Guinardó 16; Nou Barris Clot 22 militants; Sants 19; Gràfiques i Químiques 10; Serveis 12.

Sens dubte, i per reblar el clau, la quantificació aproximada de la militància de la LCR a Catalunya queda resumida en un breu document intern titulat *Primer informe organització*⁶³⁶, datat a novembre de 1979. Segons el mateix, resta incomplet i té un

⁶³⁴ Aquesta xifra és corroborada a l'entrevista efectuada al dirigent de la LCR Diosdado Toledano a la fàbrica SEAT: "En SEAT, en los mejores momentos, la LCR tuvo 25 militantes. Eran cuadros, era gente con discurso, preparados. Eso nos daba una influencia. En SEAT de Martorell la línea representada por la LCR dentro de CCOO tenía un respaldo del 60-70% de los trabajadores". L'objectiu sindical de la LCR fou mantenir en tot moment la participació de l'assemblea en els diferents llocs de treball.

⁶³⁵ *Canviar per millorar 19-9-198*. ABPR, DPP (LCR-Arxiu2), caixa 8, carpeta 1

⁶³⁶ *Primer informe organització*. ABPR, DPP (LCR-Arxiu2), caixa 8, carpeta 1.

valor aproximat. Malgrat això, representa amb les dades disponibles fins el moment la militància censada i amb carnet del partit en el conjunt del territori català:

BARCELONA	157
SABADELL	23
TERRASSA	22
BAIX LLOBREGAT	15
RESTA BARCELONÈS	10
L'HOSPITALET	8
RUBÍ	7
SÚRIA	3
MONTCADA	3
MARTORELL	1

El resultat és un total de 247 militants. Tot i que podem considerar a la baixa les dades per la naturalesa del document, seria exagerat quantificar per sobre de 300 persones la militància de la LCR a Catalunya durant el període estudiat, ja que la quantificació pel mateix partit coincideix cronològicament amb els anys de més militància de la LCR. Alhora, podem corroborar la pèssima implantació del partit fora del cinturó industrial de Barcelona. La territorialització de la militància era una realitat metropolitana, essent pràcticament inexistent a comarques situades fora del cinturó industrial de Barcelona. Altrament aquesta hiperconcentració metropolitana s'agreujava si ens remuntem abans de 1977; la presència a comarques de la Catalunya Central no s'inicia fins a la campanya electoral que la LCR concorregué amb el FUT. Si la militància és un fet metropolità, també ho és l'electorat. El votant de la LCR i les seves coalicions electorals procedeix en gran part del cinturó industrial de Barcelona, concretament de municipis, barris i districtes amb un alt percentatge de treballadors obrers: Sant Boi de Llobregat,

Badalona, Montcada i Reixac, Sabadell, Barberà del Vallès, així com els barris barcelonins d'Horta, Ciutat Meridiana i Trinitat Vella.

CARACTERÍSTIQUES I VERBALISME A LA LCR

L'òrgan màxim de direcció era el Congrés, format pels delegats elegits de les bases regionals i nacionals. La celebració tenia lloc cada 2/3 anys i havia de definir la estratègia política del partit, així com l'elecció del Comitè Central, que es feia càrrec de la direcció fins a la celebració del següent Congrés. A Catalunya l'òrgan de direcció nacional era el Comitè Nacional. Si anem a les bases, l'estructura primària era la cèl·lula, on havia d'estar integrat tot militant. Les cèl·lules es reunien periòdicament per tal de discutir les orientacions polítiques acordades per la direcció i la seva aplicació concreta en el respectiu lloc d'intervenció.

El funcionament organitzatiu del partit es basava en el centralisme democràtic, entès com *“un partido centralizado a escala de Estado entorno a un programa y una estrategia(...) que sea el producto de una confrontación y debate entre todos sus miembros; que los órganos de dirección encargados de aplicarlos sean el fruto de una elección democrática”*⁶³⁷. La LCR va fer compatible l'adopció del centralisme democràtic amb la democràcia interna, o dit en altres paraules, amb el dret a tendència, i així estava reconegut en els seus estatuts:

- *“Artículo 29A.- La organización reconoce el derecho de tendencia, lo que significa: En el momento que una discusión está abierta, camaradas de distintas células, con conocimiento y autorización de los órganos de dirección, pueden reunirse y escribir un texto con sus posiciones. Sobre la base de este texto-plataforma presentando al Comité Central, podrá solicitarse de éste el*

⁶³⁷Resoluciones del V Congreso LCR-LC. LCR, 1978, pag.51.

reconocimiento como tendencia, el derecho a aparecer como tal dentro de la organización, a realizar reuniones periódicamente, a viajar bajo control del Comité Central, con los gastos pagados por la tesorería central para defender sus posiciones y a hacerse representar proporcionalmente en el Congreso y Conferencias”⁶³⁸.

Allò que diferencia la LCR de la resta de partits d'esquerra és la seva adscripció trotskista. La principal diferència amb la resta de partits de l'extrema esquerra era la integració a una organització internacional. D'acord amb els principis doctrinaris del trotskisme, una de les característiques del partit serà la seva vessant internacionalista, cercant la creació d'una nova Internacional- la IV -. Segons la LCR el caràcter de la revolució socialista era inevitablement mundial. Aquest internacionalisme de la LCR s'orientà especialment cap a l'Amèrica Llatina, bressol de models revolucionaris en expansió i que a la pràctica es manifestarà en accions de suport i solidaritat⁶³⁹, tot i que per norma general *“nuestras simpatías eran por todos los movimientos de liberación nacional de aquella época, que eran muy diferentes. Una relación muy estrecha con Argelia. La actividad de la Liga en aquella época era de extender la revolución mundial, de apoyar todas las luchas antiimperialistas. Vietnam fue la lucha de toda nuestra generación (...) Fue una lucha ejemplar que apoyamos incondicionalmente”⁶⁴⁰.* La definició com a partit trotskista no impedirà la presa d'altres referències revolucionàries alienes al trotskisme. En aquest sentit les referències es van estendre cap a tots els moviments d'alliberament. És aquí on va prendre importància la figura de Che Guevara com a referent a l'hora d'estendre la revolució arreu del planeta: *“Una actitud de más afinidad fue con el guevarismo. De algún modo, más allá de lo que había escrito, la actitud de Che Guevara de extender la revolución y que el socialismo no se podía construir en un solo país también era compartida por nosotros. Más allá de las*

⁶³⁸Resoluciones del I Congreso LCR-ETA VI. LCR, 1976, pàgs. 124-125

⁶³⁹“La LCR ha multiplicado las acciones simbólicas de solidaridad internacional, organizando ataques relámpago contra las oficinas de la ITT, manifestaciones ante la embajada de Bolivia, contra la intervención americana en Vietnam”, a Duran, Eduardo: Sala, Antonio: *Critica a la izquierda autoritaria en Cataluña, 1967-1974*. Ruedo Ibérico, 1975, pag.34

⁶⁴⁰ Entrevista a Diosdado Toledano

*críticas a la metodología –nosotros no éramos partidarios de la guerra de guerrillas- esa voluntad de extender la revolución nos identificó. Fue uno de nuestros iconos como mucha tanta gente”*⁶⁴¹.

El verbalisme i la tendència al barroquisme dialèctic defineixen les formes – sobretot escrites -del partit, especialment durant la primera etapa (1971-1975). A tall d'exemple, el primer número de *Comunismo*-febrer 1970- supera les 90 pàgines d'extensió emprant un llenguatge incompreensible per novells en vocabulari marxista. Aquest verbalisme va ser una barrera per la incorporació d'obers al partit? De bon antuvi, el gust per la teorització i la retòrica barroca de ben segur que no són un esquer per la majoria d'obers. Si ens fixem en la militància, un 28% es tracten d'obers industrials i un 37% prové socialment d'aquesta classe. Per contra, la meitat dels membres de la LCR eren treballadors assalariats no adscrits com a obrers industrials. D'entrada, doncs, els obrers industrials no formaven el col·lectiu majoritari dins el partit, essent la retòrica una barrera suplementària per a l'ingrés de nous obrers al partit. Dit això, si comparem aquestes xifres amb les del partit comunista hegemònic a Catalunya, el PSUC, ens adonem que el retrat *psuquer* tenia la següent composició social segons la mostra dels 1217 delegats participants en el IV Congrés (octubre-novembre de 1977): 30,28% obrers industrials, 21,6% tècnics i administratius, 17,8% forces de la cultura, 3,42 treballadors autònoms⁶⁴². Si ens fixem un partit de l'extrema esquerra revolucionària com el Moviment Comunista de Catalunya ens adonem que la situació és pràcticament calcada a la de la LCR: 60% de treballadors assalariats (entre els quals hi figuren els obrers industrials), 30% d'estudiants i un 10% de professionals (professors, metges, advocats, etc.)⁶⁴³. En resum: no es tracta d'una anomalia que els obrers industrials no componguin el gruix majoritari d'un partit comunista. Tanmateix, sí que el 60% de l'electorat comunista a Catalunya es nodreix d'obers industrials⁶⁴⁴. En el cas de la LCR, com veurem més endavant, el graner electoral procedeix en gran part del cinturó

⁶⁴¹ Entrevista a Diosdado Toledano

⁶⁴² Mayayo, Andreu: “Militants: els senyals lluminosos de l'organització” a *La nostra utopia PSUC: cinquanta anys d'història de Catalunya*. Nous Horitzons, PSUC, 1986.

⁶⁴³ Colomer, Joel; Aguilera, C.R.; Subirats, Joan; Vintró, Joan: *Els grups polítics a Catalunya. Partits i programes*. Editorial Avance, Volum 3, 1976

⁶⁴⁴ Botella, Joan: *L'electorat comunista a Catalunya*. Tesi doctoral, Facultat de Dret UAB, 1982.

industrial i obrer de Barcelona, concentrat en les comarques del Baix Llobregat, el Barcelonès i el Vallès Occidental, de manera que el vot *lliguista* procedeix de municipis – i més concretament barris i districtes – amb un alt percentatge de població formada per treballadors i obrers industrials. Això, però, ja són figures d'un altre paner.

Tanmateix, la pregunta que ens hauríem de formular és si el verbalisme i el gust per la retòrica van significar una barrera per afrontar els problemes i elaborar una crítica a la vida quotidiana, ja que sovint els trotskistes, i per extensió tot el marxisme, se'ls ha acusat d'estar més abocats als anàlisis econòmics i polítics que no per bastir una visió revolucionària de la nova societat. En tot cas, observant els manifestos electorals dels partits bona part del programa estava adreçat a entusiasmar als electors amb un canvi col·lectiu en diferents espais de la vida quotidiana. La importància del programa de la LCR rau en què fou precursor –juntament amb gran part de l'esquerra i l'esquerra revolucionària- d'algunes iniciatives que posteriorment s'han aplicat o bé d'altres que resten encara en les reivindicacions d'alguns partits d'esquerra. Estem parlant que la LCR fou l'únic partit a exigir el dret a vot als 16 anys ja en les primeres eleccions democràtiques de 1977, a la vindicació de l'avortament lliure i a càrrec de la Seguretat Social, a denunciar la discriminació contra el col·lectiu homosexual i transsexual, a la divisió territorial de Catalunya –com la totalitat del món nacionalista català-, a la creació d'una única xarxa pública sanitària... En qualsevol cas no discutirem la validesa del projecte polític de la LCR. Una altra cosa ben diferent és el caràcter de la propaganda del partit. Els mecanismes de transmissió del partit cap la societat de masses van fracassar estrepitosament. Lluny d'atreure l'atenció popular, la propaganda es reduïa a l'ús intern, incapaç de difondre's més enllà del cercle militant: “*es una propaganda hecha a la medida de los burócratas que la conciben, la difunden y la leen*”⁶⁴⁵. Les entrevistes mantingudes amb militants i dirigents del partit transmeten la mateixa sensació de frustració: “*La LCR és com una bona pel·lícula. El problema d'aquesta pel·lícula, però, és que ningú la va veure al cinema*”⁶⁴⁶.

⁶⁴⁵ Duran, Eduardo: Sala, Antonio: *op.cit.* pag 121.

⁶⁴⁶ Entrevista a Jaume Roures.

El dogmatisme i la puresa ideològica han regit sempre en el comportament de la LCR. El partit percebia la doctrina trotskista com la evolució natural del marxisme-leninisme i sota un prisma teleològic que resseguia els diferents estadis resumits en els personatges de Marx, Engels, Lenin i finalment Trotski: *“De una forma general, creemos que los esquemas del trotsquismo representan la verdadera continuidad de la línea leninista, y un real enriquecimiento del leninismo, que constituye, en conjunto, el arma teórica afilada de que disponemos los comunistas”*⁶⁴⁷. Dins el panorama de l'esquerra comunista, els trotskistes han tingut com a únic referent el seu únic teòric i mestre: Trotski. En canvi, han estat perseguits i odiats tant per l'esquerra en general –maoistes, partits adscrits a la III Internacional- com per tota la dreta. D'aquesta manera la supervivència de la LCR ha consistit en un replegament interior. A més cal afegir-hi una peculiar situació: la inexistència d'una revolució trotskista triomfant que esdevingués el paradís terrenal i mare pàtria exemplar de la teoria trotskista. A causa de totes aquestes situacions, la única sortida possible per a la LCR ha estat el refugi en la puresa doctrinària. D'aquí la poca connexió que ha tingut amb la societat, la manca de pragmatisme i la impossibilitat de canalitzar el missatge trotskista amb els problemes i reivindicacions populars. A tall d'exemple, la LCR basarà la seva actuació durant el període estudiat (1975-1980) sota dos principis inalterables: la unitat i independència de classe. La puresa revolucionària sí que efectivament va esdevenir un mur que va aïllar el partit del pragmatisme polític. Per posar un exemple, el partit no va participar en l'entitat antifranquista més important del país, l'Assemblea de Catalunya, per considerar-lo com un organisme interclassista, i per tant, contrari al seu principi d'independència de classe. L'aplicació d'aquest principi és indubtable que va condicionar l'activitat de la LCR, distanciant-se en gran mesura de tots aquells sectors socials més participatius en la oposició política, i conseqüentment, limitant les seves possibilitats d'extensió numèrica i de popularitzar el seu projecte polític.

Tanmateix, la rigidesa dogmàtica de la IV Internacional i aplicada a Catalunya per la LCR presenta buits ideològics en determinades qüestions. Estic bàsicament fent referència a la qüestió de les nacionalitats i la decisió del partit per apostar inequívocament pel dret a l'autodeterminació dels pobles que es troben dins l'Estat

⁶⁴⁷*Comunismo*. Febrer 1970, nº 0/1, pag.45

espanyol. D'aquesta manera els posicionaments de la LCR esdevenen experiències innovadores en el si de la IV Internacional, ja que el partit ha de recórrer a la pròpia elaboració davant el silenci del trotskisme en certs episodis. Ras i curt: el programa de la LCR és la reproducció dels principis dogmàtics de la IV Internacional conjuntament amb projectes de *collita pròpia*.

La defensa de la puresa ideològica del mestre Trotski ocupa part de les discussions entre els trotskistes; sense conèixer aquesta situació no comprenem les polèmiques doctrinals entre les diferents tendències del trotskistes – mandelistes, lambertistes, posadistes,...- les quals s'atribueixen la autèntica i única interpretació del teòric Trotski. El llegat fraccional dels trotskistes és importantíssim. Fins a la mort de Franco havien sorgit dins la LCR diferents fraccions: l'Organització Trotskista, la Lliga Comunista i la Fracció Bolxevic Lenista. Com a altres grups trotskistes caldria sumar-hi els vestigis del POR de Posadas i la mandelista independent Acció Comunista. El panorama trotskista a la ciutat de Barcelona davant una militància propera al centenar era de membres dividits en diferents fraccions i escissions formalitzades en organitzacions. No obstant això, si bé és cert el llegat fraccionalista de l'esfera trotskista, també ho és el llegat de reunificacions i fusions: la Fracció Bolxevic Leninista, la Fracció Leninista d'ETA, la Lliga Comunista i altres formacions i grupuscles acaben confluint dins la LCR entre 1973 i 1978.

LA LCR I EL PROCÉS CAP A LA DEMOCRÀCIA

Per a definir el canvi que es produeix a Espanya a la fi del franquisme la LCR aplica la doctrina del *Programa de transició* de Trotski –el document fundacional de la IV Internacional-. La LCR entenia que el país estava immers en una situació revolucionària i que el caràcter de la revolució espanyola era únicament socialista, sense haver de passar necessàriament per una “*democràcia parlamentària burgesa*”⁶⁴⁸. Segons el *Programa de transició*, les condicions econòmiques de la revolució havien assolit la

648 “España, eslabón débil de Europa capitalista”. *Combate*, nº10, juliol 1972.

maduresa. El problema era la distància existent entre aquesta situació objectiva i la consciència de classe del proletariat. Aleshores aquí radicava la transcendència del partit revolucionari de caràcter avantguardista, que no era altre que ajudar a les masses a la conquesta del poder per part del proletariat: *“Para nosotros, marxistas revolucionarios, los problemas estratégicos parten del hecho de que la conciencia de clase proletaria no es homogénea. El instrumento central de esta lucha, el núcleo a partir del cual el proletariado puede desprenderse del dominio de la ideología burguesa, sustraerse de la misma a través de las luchas de amplios sectores de la clase, es el Partido”*⁶⁴⁹ o bé *“No hay conquista del poder sin un Partido Revolucionario”*⁶⁵⁰. De fet, el lema i títol del document *“El partido revolucionari”* era tota una declaració com a partit obrer d’avantguarda: *“El partido revolucionario tiene como fin transformar a la clase obrera de ser explotada económica, política e ideológicamente en una fuerza revolucionaria consciente”*⁶⁵¹.

Als darrers anys del règim la LCR s’oposà als projectes de reforma i ruptura política, proposant a canvi el derrocament de la dictadura i la destrucció de l’Estat capitalista mitjançant l’acció del moviment de masses: *“El derrocamiento de la dictadura solo puede ser el producto de la acción decidida, organizada y violenta de la clase obrera a la vanguardia de los explotados y oprimidos”*⁶⁵². L’anàlisi de la LCR era que la dictadura franquista es trobava en una situació de crisi irreversible engendrada per diferents factors. Si fem una mirada més enllà dels Pirineus, la LCR anunciava que *“el período que vivimos está inmerso en el ascenso de masas internacional abierto en el Mayo del 68 y es un período de características revolucionarias”*⁶⁵³. Dins el panorama internacional també considerava que *“la España franquista es hoy el eslabón más débil de la cadena imperialista en Europa”*⁶⁵⁴. Internament, considerava que *“por un lado el crecimiento económico alcanzado por el capitalismo español ha sido totalmente*

649 *La crisis de la dictadura franquista*. ABPR, DPP (LCR-Arxiu2), caixa 2, carpeta 2, pag.21

650 *El partido revolucionario*. ABPR, DPP (LCR-Arxiu2), caixa 2, carpeta 2

651 *El partido revolucionario*. *Op.cit*

652 *La crisis de la dictadura franquista*. ABPR, DPP (LCR-Arxiu2), caixa 2, carpeta 2, pag.20

653 *El periodo y la revolucion*. ABPR, DPP (LCR-Arxiu2) caixa 2 carpeta 1.

654 “España, eslabón débil de Europa capitalista”. *Combate*, nº10, juliol 1972

*insuficiente para atenuar las explosivas contradicciones sociales (...) Por otra parte la clase obrera es la principal protagonista del movimiento de masas en ascenso*⁶⁵⁵.

Allò que divergeix entre la LCR i alguns grups de l'esquerra radical, sobretot els d'inspiració maoista, era la negativa a participar en els organismes unitaris d'oposició a la dictadura perquè són considerats com a pactes interclassistes. A l'entendre de la LCR l'error de partits com l'ORT, el PTE o BR era doble. En primer lloc per renunciar a l'autonomia de la classe obrera tot enllaçant aliances amb la burgesia democràtica per participar en els organismes d'oposició a la dictadura. En segon lloc per caure en el parany d'una revolució *etapista*, és a dir, definida per l'existència d'una fase democràtica i burgesa anterior a la dictadura del proletariat: *“La dictadura solo podrá ser derrocada por la acción revolucionaria de las masas, afrontando el estado burgués, destruyendo su aparato de represión, ocupando las fábricas y las tierras y amenazando la propiedad capitalista. Este proceso significará la apertura de un proceso de revolución permanente que pondrá a la orden del día la victoria de la Revolución Socialista y no ninguna etapa intermedia de democracia parlamentaria burguesa*⁶⁵⁶. A parer de la LCR les organitzacions maoistes PTE, ORT i MCE cometien l'error de situar-se dins la mateixa política que el PCE i PSOE basada en l'alternativa democràtica i de consens amb la resta de forces antifranquistes⁶⁵⁷.

La negativa a recolzar una fase parlamentària i burgesa durant una situació revolucionària era un principi eminentment leninista i teoritzat pel mateix Lenin a les *“Tesis d'Abri!”* de 1917: cap suport al govern burgès de Kerenski. En definitiva, la lluita, a més d'antifranquista, era també anticapitalista i revolucionària, que per definició, significava la negativa a un sistema democràtic de tall parlamentari i plural. Aquesta situació es perllongà almenys fins a 1976; de fet la convicció de la LCR sobre una ruptura total amb el franquisme es va mantenir al llarg de la Transició sense percebre la tendència majoritària de la ciutadania favorable a un sistema de

⁶⁵⁵La crisis de la dictadura franquista. ABPR, DPP (LCR-Arxiu2), caixa 2, carpeta 2.

⁶⁵⁶La crisis de la dictadura franquista. Op.cit, pag.19

⁶⁵⁷“Su programa y el nuestro”. *Combate*, nº44, 1 de febrer de 1976, pag.3

parlamentarisme democràtic. Tanmateix, l'estratègia es caracteritzava per "*preparar y organizar la huelga general revolucionaria que propone la LCR, para acabar con la dictadura y destruir el Estado burgués*⁶⁵⁸". Aquells moviments que no anessin encaminats cap aquest objectiu eren, senzillament, maniobres de la burgesia per tal de desviar l'energia revolucionària de les masses cap a objectius purament reformistes.

Com s'havia d'enderrocar el franquisme segons la LCR? A les línies anteriors s'ha exposat que seria mitjançant una "*Huelga General Revolucionaria (HGR)*" en els principals centres industrials de l'Estat. Sigui com sigui, i a diferència d'altres organitzacions, la LCR no va caure en la temptació de la lluita armada. La *HGR* no s'havia de convertir en una insurrecció no armada ni violenta, sinó en una força de masses. Igualment entenia que la pràctica de la violència, i en especial els mètodes d'ETA, no eren els apropiats per aconseguir les reivindicacions de la classe obrera ni tampoc les aspiracions nacionals del País Basc. Tot i això, en el verbalisme del partit sí que existeixen referències favorables a la lluita armada, sempre abans de la mort del general i en cap cas després. Alguns documents interns parlen de la necessitat d'armar el proletariat amb finalitats d'autodefensa i de violència revolucionària en les lluites contra la dictadura. En altres paraules es tractava d'emprendre la violència per la necessitat d'autodefensar-se davant la violència estatal, que era percebuda com la violència repressiva de la dictadura. La proposta més extravagant pretenia la infiltració dins l'Exèrcit per tal de crear una oposició militar revolucionària enfrontada a la casta militar dominant en el moment en que es produís un hipotètic enfrontament generalitzat. En el cas de la LCR es limità a una proposta, i que de tots els grups de l'esquerra revolucionària, només el PTE materialitzà aquesta pretensió cap a una realitat.

L'evolució estratègica de la LCR féu un tomb a partir de 1974 i es materialitzà en el IV Congrés de 1976. El gir de la LCR fou admetre que probablement l'etapa postfranquista no esdevindria d'arrel socialista: "*Sin embargo, afirmar que el derrocamiento del franquismo abre un proceso de revolución permanente no significa*

658"España, eslabón débil de Europa capitalista". *Combate*, nº10, juliol 1972

que la única forma de gobierno que puede suceder a la dictadura franquista sea la dictadura del proletariado”⁶⁵⁹. Des de la seva fundació, la LCR havia defensat la instauració del socialisme revolucionari a Catalunya i Espanya mitjançant la vaga general revolucionària, desestimant la ruptura com la reforma política. Va ser el context polític i la correlació de forces qui va obligar a modular el projecte revolucionari de la LCR cap a un programa situat en el si de la ruptura: “Uno se define como revolucionario porque parte de la conclusión que la transformación de la sociedad exige una acto previo a la toma del poder. Cuando las circunstancias en que actuas no son revolucionarias tus propuestas no se pueden plantear, de alguna manera estas obligado a presentar unas propuestas avanzadas. No es que abandones tu programa revolucionario sino que las circunstancias políticas no te permiten ir más allá”⁶⁶⁰. El canvi estratègic de la LCR consistí en l'abandonament de les tesis més esquerranistes optant per situar-se en un terreny *rupturista*, defensant una autèntica ruptura política amb la dictadura tot deixant en una segona fase la revolució proletària que havia d'enderrocar la societat capitalista i instaurar el socialisme: “La aspiración del movimiento de masas al ejercicio pleno de las libertades democráticas, sin recorte alguno, es enorme. Los marxistas revolucionarios negamos que estas libertades puedan ejercitarse plenamente bajo el capitalismo. Pero en tanto las masas no descubran por su propia experiencia la necesidad de destruirlo i de constuir una democracia obrera, combatimos decididamente por el máximo de democracia posible bajo el Estado burgués”⁶⁶¹. La perspectiva de la LCR continuava sent la destrucció de l'Estat capitalista, però la correlació de forces i la manca de consciència revolucionària dels treballadors a la fi del franquisme obligà a situar la lluita per les llibertats i la democràcia com a primer pas cap al socialisme.

La nova estratègia de la LCR fou exposada des de les pàgines de *Combate* defensant una ruptura total amb el franquisme per a continuació celebrar eleccions lliures a un

659 *La crisis de la dictadura franquista*. ABPR, DPP (LCR-Arxiu2), caixa 2, carpeta 2.

660 Entrevista a Diosdado Toledano

661 *Congreso de LCR-ETA VI. Construir un partido revolucionario*. LCR, 1976, pag.63

parlament constituent: “*Todo lo que suponga mantener un día más este régimen, todo lo que no sea destruirlo hasta el final, supone el mantenimiento de los asesinatos, la represión arbitraria, el terror policíaco. Acabar con el continuísmo franquista implica la disolución de los cuerpos represivos, la legalidad inmediata de todos los partidos obreros, la abolición de la monarquía juancarlista y la convocatoria inmediata de elecciones libres por sufragio universal para la Asamblea constituyente. Esta es la respuesta que oponemos a la crisis del franquismo y ésta es la batalla conjunta que proponemos a todas las organizaciones obreras*”⁶⁶².

Per la LCR situar-se dins l’espai de la ruptura política era antagònic amb qualsevol reforma del franquisme. En aquest sentit el projecte *reformista* era concebut com el projecte del gran capital per anticipar-se a la iniciativa del moviment de masses. Per això la lluita de la LCR intentarà allunyar la iniciativa popular dels objectius de la burgesia que es concretaven en el projecte de reforma del franquisme cap a una democràcia liberal. Alhora, tot i situar-se dins la ruptura, la LCR divergia substancialment dels principis de la *Junta Democrática de España* (JDE) i la resta d’organismes unitaris antifranquistes. En primer lloc i com a grup trotskista pregonava la unitat i independència de la classe obrera, principi, per tant, contrari a formar part d’organismes interclassistes com la Junta Democràtica o l’Assemblea de Catalunya. En segon lloc, a qüestions programàtiques i estratègiques. A gran trets la LCR titllava de *capitulació* el programa de la JDE considerant una traïció el discurs sobre la *reconciliació nacional*, la negativa a reconèixer el dret a l’autodeterminació de les nacionalitats i les divergències sobre l’aplicació de l’amnistia i les responsabilitats penals dels actes repressius. De la mateixa manera també es posicionarà contràriament a la constitució de *Coordinación Democrática* (CD) perquè entenien la plataforma unitària com “*un pacto político a los sectores llamados reformistas del gobierno, y del franquismo en general*”⁶⁶³, defensant en tot moment que la ruptura pactada amb els sectors reformistes del franquisme era una via incorrecte per derrocar la dictadura.

⁶⁶² “Pactos: con quien y a que precio”. *Combate*, nº48, 1 abril de 1976, pag.1

⁶⁶³ “Comunicado de la LCR-ETA (VI) ante la constitución de Coordinación Democrática”. *Combate*, nº 49, 15 abril de 1976, pag.5

Aquest programa polític va ser aprovat i ratificat al I Congrés LCR-ETA VI a l'agost 1976 i es resumia en els següents punts:

- Convocatòria immediata d'eleccions a una Assemblea Constituent per sufragi universal lliure, directe i amb dret a vot a partir dels 16 anys.
- Plenes llibertats democràtiques: dret associació, reunió, manifestació, vaga, informació...
- Convocatòria d'eleccions municipals
- Legalització de tots els partits i organitzacions obreres
- Dret a l'autodeterminació de les nacionalitats oprimides
- Dissolució dels cossos repressius del franquisme i exigència de responsabilitats pels crims comesos durant la dictadura⁶⁶⁴

En el món laboral les reivindicacions no podríem afirmar que fossin únicament de contingut anticapitalista: readmissió dels acomiadats, escala salarial mòbil, jornada laboral de 40 hores, oposició a l'aprovació d'expedients de regulació d'ocupació i assegurança obligatòria de malaltia. En canvi, sí que reivindicava la nacionalització sota control obrer de les empreses en crisi⁶⁶⁵, el control obrer sobre la producció, la nacionalització sense indemnització de totes les empreses tancades i la reobertura de l'activitat amb control obrer així com també la nacionalització sense indemnització de la indústria clau. Sobre una hipotètica reforma fiscal la LCR proposava la nul·litat de

⁶⁶⁴ “El 12 de noviembre a la huelga general”. *Combate*, nº60, segona quinzena octubre 1976, pag.2

⁶⁶⁵ *Combate*, nº30, febrer de 1975, pag.18

tributs sobre els salaris, i en canvi “*todos los ingresos fiscales pagados por los capitalistas*”⁶⁶⁶.

La LCR es presentà a les eleccions del 15-J de 1977 impulsant la coalició electoral FUT (Front per a la Unitat dels Treballadors) amb un programa basat en aquestes propostes. Com la resta de partits polítics de l'esquerra, va tenir com a prioritats l'amnistia, la legalització de tots els partits polítics i la convocatòria d'unes eleccions lliures i constituents, deixant en un segon terme el programa revolucionari. Al llarg de la Transició, tanmateix, va mantenir l'esperança d'una vaga que es canalitzés amb l'enderrocament revolucionari de la dictadura i el procés de reforma política: “*Para llegar a un programa revolucionario esto no excluye que durante un período concreto uno tenga que tener un programa de transición, es decir, como relacionar de modo consecuente las reivindicaciones inmediatas para llegar a una transformación revolucionaria. No hay tantas contradicciones. Tenía su relación. Otro tema es el de las elecciones...Fue una cuestión de pragmatismo. Nosotros criticamos de los partidos de izquierda es que hiciesen de la lucha institucional una lucha en si, que por la práctica se convertía en un fin. Eso no nos llevaba a negar el campo de las elecciones para hacer difusión de nuestras ideas, y en caso de tener presencia utilizar para hacer de altavoz. Otra cosa es que cuando te lanzas en las elecciones y no consigues nada una parte de la militancia lo percibe como un fracaso*”⁶⁶⁷. Lluny de les aspiracions de la LCR el resultat del procés de transició finalitzà amb una ruptura pactada amb el franquisme i l'estabilització de la democràcia amb la promulgació de la Constitució de 1978. Aquesta no fou la ruptura que havia defensat la LCR ni cap de les forces de l'esquerra marxista radical. Per això hagueren de reconsiderar els seus posicionaments una vegada transcorreguts els principals capítols de la Transició. En el cas de la LCR, la celebració del Vè Congrés (1978) esdevingué l'exercici per analitzar el procés de transició i decidir la nova estratègia per tal d'encarar la nova democràcia que acabava de néixer. L'opció que aprovà la LCR apostà per la radicalització ideològica i l'enfrontament amb el marc jurídic i polític que just s'acabava d'inaugurar, essent conscients de caure en una situació de marginalitat política i on la tasca del partit

⁶⁶⁶ “Su programa y el nuestro”. *Combate*, nº44, 1 de febrer de 1976, pag.4

⁶⁶⁷ Entrevista a Diosdado Toledano

passava per l'acumulació de forces. Així la LCR defensarà com a pròpies totes aquelles causes i reivindicacions de caràcter progressista amb l'objectiu de “*generar consciencia, generar organizaci3n, generar movilizaci3n. Cuando se plasmaría en una crisis de ruptura? Esto ya no dependía de nosotros!*”⁶⁶⁸.

⁶⁶⁸ Entrevista a Diosdado Toledano

ORGANITZACIÓ D'ESQUERRA COMUNISTA (OEC)

L'ORIGEN: ABANS DE L'OEC, ELS CÍRCULOS OBREROS COMUNISTAS (COC)

La *Organización de Izquierda Comunista de España* (OICE) és l'evolució dels *Círculos Obreros Comunistas* (COC). Com altres organitzacions de l'esquerra revolucionària, els COC van néixer arran de la dispersió provocada per la implosió del FOC a 1969, tenint com a origen els sectors obrers més radicalitzats que no s'agruparen al voltant de *Comunismo*. Per explicar els COC, però, abans caldrà parlar de les *Plataformas*; anem pas a pas.

La primera vegada que aparegué el nom de *Plataformas* fou a finals de 1969 arran de la crisi que patí el FOC durant aquest any. Paral·lelament a l'auge de militància del grup frontista català tingué lloc un procés de radicalització d'una part biològicament jove i influenciada pels moviments revolucionaris del maig francès. Com s'ha fet referència a l'apartat de la LCR, les tensions internes van desembocar en l'expulsió a principis de 1969 del sector crític amb la política seguida a CCOO⁶⁶⁹. Immediatament, aquest reduït grup, caracteritzat per l'oposició a la política sindical practicada a CCOO, s'aplegà al voltant de la revista de formació *¿Qué hacer?* sota el lideratge del tàndem format per Manuel Múrcia Ros⁶⁷⁰ i José Antonio Díaz Valcárcel⁶⁷¹ i sindicalment formant el nou

⁶⁶⁹ Díaz Valcárcel, José Antonio: *Luchas internas en Comisiones Obreras (Barcelona, 1964-1970)*. Editorial Bruguera, 1977. Julio García Alcalá també ha tractat també les tensions i l'expulsió del sector obrer disconforme amb la línia oficial del FOC seguida a CCOO a *Un modelo de oposición al franquismo: las organizaciones frente (F.L.P. – F.O.C. – E.S.B.A.)*. Tesi doctoral, UCM, 2003, pàg.560.

⁶⁷⁰ Treballador obrer del metall a les fàbriques Feber i Harry Walker. Procedent de la JOC, s'incorporà al FOC el 1963 i en fou el seu líder sindical més destacat. Impulsà la Coordinadora del metall de Barcelona de Comissions Obreres. Defensor d'una major autonomia dels sindicats en relació als partits, a finals de 1968 se separà del FOC, juntament amb José Antonio Díaz. Ambdós publicaren la revista *¿Qué hacer?* i participà en els Círculos de Formación de Cuadros i a nivell sindical impulsà les Plataformes de Comissions a l'empresa Harry Walker.

⁶⁷¹ Militant del FOC i un dels fundadors de CCOO. Fou un dels impulsors dels Círculos de Formación de Cuadros i del sindicat antiautoritari *Plataformas* el 1969. Posteriorment evolucionà cap a posicions del moviment autònom i més tard a la CNT. Díaz Valcárcel és l'autor del conegut llibre publicat amb el pseudònim de Julio Sanz Oller *Entre el fraude y la esperanza. Las Comisiones obreras de Barcelona*,

sindicat “Plataformas”⁶⁷². Pocs mesos més tard, a finals de 1969, donen peu al grup de formació teòrica *Círculos de Formación de Cuadros* (CFC).

Identificats inicialment amb l'autonomia obrera, les Plataformes⁶⁷³ rebutjaren la participació a CCOO denunciant que estaven sota el control reformista del PSUC i per la seva política entrista a CCOO. La crítica principal que dirigien cap a CCOO “*els vèiem com a socialdemòcrates i revisionistes, no volien canviar les coses ni crear un nou model de societat*”⁶⁷⁴. Per aquest motiu s'erigien les “Plataformas”, assembleàries organitzativament i adoptant diferents noms segons la zona: en el cas de Catalunya, per exemple, al Vallès s'anomenaren *Plataformes de Comissions Obreres, Plataformas Anticapitalistas* al Baix Llobregat⁶⁷⁵ o bé *Plataformas de Trabajadores Anticapitalistes* a la ciutat de Barcelona⁶⁷⁶. L'objectiu de *Plataformas* era aplegar sectors de l'anomenat Bloc Històric en les diferents lluites amb la finalitat d'aconseguir resultats concrets i potenciar una lluita obrera alternativa a la via sindical de CCOO.

Els CFC rebran un nou impuls mercès a l'aterratge dels darrers militants que romangueren al FOC fins a la seva desaparició, entre els quals Dídac Fàbregas: “*Jo*

editat per Ruedo Ibérico al 1972, així com l'intent d'escriure l'història de CCOO a *Luchas internas en Comisiones Obreras. Barcelona 1964-1970*. Editorial Bruguera, 1977.

Manuel Múrcia Ros i José Antonio Díaz Valcárcel també van participar des de Barcelona a les iniciatives impulsades pel mateix grup que cristal·litzarà a partir de 1971 en el MIL i que s'agrupava al voltant de l'Equip Obrer (EO) entre 1969 i al llarg de 1970. Tanmateix, a començaments de 1971 van sorgir les diferències entre els membres i els dos prengueren camins diferenciats. Mentre José Antonio Díaz va romandre a les Plataformas i a la revista *Nuestra Clase*, Manuel Múrcia va escindir els GOA (Grups Obrers Autònoms) del nucli originari dels MIL al desembre de 1971, a Segura, Antoni; Solé, Jordi: *El fons MIL. Entre el record i la història*. Editorial Afers, pag. 17-20.

⁶⁷² Sobre el naixement de les Plataformes i l'origen de l'OEC veure la comunicació de Sans Molas, Joel: “L'Organització d'Esquerra Comunista en el moviment obrer: les Plataformes i Comissions Obreres Anticapitalistes (1971-1977)”. *VIII Trobada Internacional d'Investigadors del Franquisme*, CEFID-UAB i Fundació Cipriano García de CCOO de Catalunya, 21 i 22 de novembre de 2013.

⁶⁷³ Utilitzarem com a nom genèric “Plataformes” per referir-nos als diferents nom que adoptà el grup segons el territori

⁶⁷⁴ Entrevista a Maria Jesús Bono Lahoz

⁶⁷⁵ Entrevista a Maria Jesús Bono Lahoz

⁶⁷⁶ Sans Molas, Joel: *L'últim esclat. Esquerra revolucionària, moviment obrer i canvi polític a Catalunya (1975-1979)*. Treball final de Màster, inèdit, 2012, pag.43.

[Dídac Fàbregas] *em quedo al FOC fins a darrera hora com a home fort. Quan desapareix el FOC aleshores m'ajunto amb Manuel Murcia i José Antonio Díaz a Círculos de Formación de Cuadros, bàsicament per la relació personal molt estreta que mantenia amb ells tot i que havien trencat amb el FOC*⁶⁷⁷. És aleshores quan entra en escena la figura de Dídac Fàbregas: “*Decidim que com a superestructura política per aglutinar els millors dirigents de Plataformas crearem una organització que com a funció principal serà crear un lloc de formació i discussió per a membres de Plataformes, i això és el que donarà lloc als Círculos Obreros Comunistas*”⁶⁷⁸. Les Plataformes desenvolupaven un treball que quedava limitat a l'àrea sindical de manera que Fàbregas s'adonà ràpidament que li mancava una organització política per traslladar el conflicte de la fàbrica al carrer. És aleshores quan es formen els *Círculos Obreros Comunistas* (COC) com a organització política estretament vinculada a les Plataformes, reagrupant part de l'antiga militància procedent dels Círculos de Formación de Cuadros, grup en el qual s'ajuntà Fàbregas en desaparèixer el FOC⁶⁷⁹. Seria incorrecte afirmar que els COC són la successió dels CFC; una bona part dels membres no compartí aquesta trajectòria. Els CFCs trencà a 1970 desembocant als COC de Dídac Fàbregas o al grup defensors de l'autonomia obrera coneguts com a GAO (Grupos Autónomos Obreros)⁶⁸⁰, entre els quals es trobava el fundador del CFC Manuel Múrcia.

L'aparició de les sigles COC van restar estretament lligades a la trajectòria del seu fundador i futur secretari general de l'OIC Dídac Fàbregas: “*qui marca la trajectòria*

⁶⁷⁷Entrevista a Dídac Fàbregas i Guillén

⁶⁷⁸Entrevista a Dídac Fàbregas i Guillén

⁶⁷⁹Entrevista a Dídac Fàbregas i Guillén. Així també ho expliquen altres estudis com Sans, Joel: “L'Organització d'Esquerra Comunista en el moviment obrer: les Plataformes i Comissions Obreres Anticapitalistes (1971-1977). *VIII Trobada Internacional d'Investigadors del Franquisme*, CEFID-UAB i Fundació Cipriano García de CCOO de Catalunya o el mateix Fàbregas en algunes de les seves publicacions, Hernández, Jerónimo: “Aproximación a la historia de las Comisiones obreras y de las tendencias forjadas en su seno”. *Cuadernos de Ruedo Ibérico*, nº39-40, tot i que amb algunes diferències narratives respecte a aquesta investigació.

⁶⁸⁰Per saber més sobre els grups autònoms el 2012 s'estrenà el documental *Setenta y dos horas, autonomía obrera en la Barcelona de los años 60*, produït per l'historiador Fernando Paniagua i el fill de Manuel Murcia, Oriol Murcia. Paniagua obtingué el DEA el 2005 amb el treball *Círculos de formación de cuadros - Grupos obreros autónomos. Los primeros pasos de la autonomía obrera en Barcelona (1969-1973)*, presentat al Departament d'Història Contemporània de la Universitat de Barcelona i publicat amb el mateix títol. Sobre els grups autònoms de caràcter armat consultar l'obra de D. Jordi: *Grups autònoms: una crònica armada de la transacció democràtica*. El Lokal, 2013

*dels COC és El Pájaro; era el líder indiscutible*⁶⁸¹. En sortir de la presó de Jaén al gener de 1971 després de ser condemnat pel TOP, Fàbregas es troba un panorama de divisió fruit de les desavinences entre Díaz –evolucionà cap a posicions anarcosindicalistes i del moviment autònom- i Murcia – viatjà a Israel primer i després evolucionà políticament cap als GOA– provocant la inactivitat de Plataformes: “*Plataformas se distinguió este año por su estancamiento político (...) Plataformas estuvo ausente en la organización de luchas*”⁶⁸². En aquest punt “*torno a muntar les Plataformes de CCOO i ja de vell antuvi Círculos de Obreros Comunistas. Començo a refundar l’organització Círculos*”⁶⁸³. Els primers anys dels COC “*creixem molt ràpidament*”⁶⁸⁴, gràcies a que Fàbregas emprengué els contactes amb alguns dels antics membres del FOC a Catalunya així com del Frente de Liberación Popular (FLP) de València⁶⁸⁵ i Aragó, formant sobre aquests tres grups el nucli inicial dels Círculos Obreros Comunistas. Els COC gaudiren d’una certa implantació pel llegat acumulat dels CFC a fàbriques com *La Maquinista*, Harry-Walker, Macosa, Philips, etc. Territorialment, el Vallès era la zona amb més implantació dels COC i les Plataformes. A tall d’exemple, a la primera assemblea de Plataformas del Vallès Oriental celebrada a l’octubre de 1972 hi assistiren 80 persones de diferents poblacions vallesanes i de més de 16 empreses diferents⁶⁸⁶.

⁶⁸¹ Entrevista a Maria Jesús Bono Lahoz. Les entrevistes a Angel Merino Benito i el mateix Dídac Fàbregas, conegut amb el pseudònim de *El Pájaro* per la militància i *Jerónimo Hernández* com a autor, corroboren el personalisme de Fàbregas dins els COC i la OIC.

⁶⁸² Hernández, Jerónimo: Aproximación a la historia de las Comisiones obreras y de las tendencias forjadas en su seno”. *Cuadernos de Ruedo Ibérico*, nº39-40. pag.73.

⁶⁸³ Entrevista a Dídac Fàbregas i Guillén

⁶⁸⁴ Entrevista a Dídac Fàbregas i Guillén

⁶⁸⁵ La darrera etapa del FOC caracteritzada pels principis leninistes de la IV Conferència i liderada per Dídac Fàbregas és quan aquest emprèn els contactes amb les cèl·lules de València i que continuen més endavant. Així també ho explica García Alcalá a la seva tesi doctoral: “*En las células valencianas continuaron las relaciones con el sector continuista de Fábregas, en un proceso de incremento de la actividad y de la militancia. En la ciudad levantina estas relaciones con FOC continuaron tras 1969 primero dentro de las Plataformas Anticapitalistas y luego de la Organización de Izquierda Comunista*” a García Alcalá, Julio Antonio: *Un modelo de oposición al franquismo: las organizaciones frente (F.L.P. – F.O.C. – E.S.B.A.)*. Tesi doctoral, UCM, 2003, pàg.582

⁶⁸⁶ *Primera Asamblea Libre de Trabajadores del Vallés Oriental*. AHCONC, 2.4.6.1. Plataformes de Comissions Obreres del Vallès.

Els inicis estaran forjats en la retòrica revolucionària i en la lluita contra el revisionisme del PCE encarnat a la figura de Santiago Carrillo. Si el capitalisme era considerat pels grups socialistes com l'origen de tots els mals, el revisionisme era considerat pels grups que s'autodefinien com a revolucionaris com la política seguidista del capitalisme que negava els principis revolucionaris del marxisme: *“El P.C. de Carillo, Bandera Roja y otros acólitas revisionistas, hace ya mucho tiempo que renunciaron al marxismo revolucionario y a la lucha por el comunismo. Son la nueva versión de la política social demócrata y reformista que los viejos partidos socialdemócratas no pueden jugar hoy ya en el seno del MOE. Son expresión de la política imperialista que defiende los intereses del capitalismo a largo plazo en el seno del MOE. Son los perfectos continuadores de la política interclasista y frente populista que se desprendió de la era Stalinista de la III INTERNACIONAL COMUNISTA, negación total de la táctica de la lucha de clases revolucionaria”*⁶⁸⁷. Els COC interpretaven que el pecat del revisionisme residia en la seva mateixa finalitat d'abocar a un sistema homologable a les democràcies parlamentàries de les societats occidentals, un sistema que no era defensat ni com a una etapa transitòria prèvia al socialisme. Ras i curt: no es tractava de democràcia - *democràcia-burguesa*⁶⁸⁸ segons el diccionari de l'esquerra revolucionària-, es tractava de socialisme. Sigui com sigui, el revisionisme era llegit des del prisma revolucionari com un element en defensa dels interessos de la burgesia, i per tant, antagònic als interessos del moviment obrer. Poc abans de la mort del dictador a 1975 l'OIC reiterava a través del llibre *La Lucha económica y la lucha política en la formación de la conciencia de clase* les maldats del revisionisme i la denúncia al caràcter burgès de la democràcia parlamentària occidental: *“En primer lugar, de los que se tratará es de desenmascarar la realidad material de la democracia burguesa, su carácter de clase práctico y cómo el tratamiento oportunista que los revisionistas han dado históricamente a tales cuestiones ha llevado a un abandono total y absoluto del punto de vista marxista revolucionario para pasarse al campo del punto de vista de la burguesía”*⁶⁸⁹.

⁶⁸⁷Documento de Vigo. Declaración del comité nacional de Círculos Obreros Comunistas. ABPR, DPP (OIC), caixa 1, carpeta 1, doc. 9 pag.38.

⁶⁸⁸Op.cit. ABPR, DPP (OIC), caixa 1, carpeta 1, doc. 9, pag. 39

⁶⁸⁹Fábregas i Guillén, Dídac: *La Lucha económica y la lucha política en la formación de la conciencia de clase*. S.l.: Organización de Izquierda Comunista, 1975, pag. 27

Més enllà de la crítica al revisionisme, el programa polític dels COC a l'inici dels setanta propugnava per la unitat política entre el poble treballador amb un programa comú en defensa dels interessos de tots aquells que considerava com a explotats, assumir les llibertats polítiques de la classe obrera i abordar *“la cuestión de la disolución de las leyes y cuerpos represivos no es nada más que la consecuencia lógica de nuestro programa de lucha armada por el Socialismo”*⁶⁹⁰. La línia política dels COC s'inclinà des dels inicis pel consellisme, i així ho expressaren diferents documents de l'organització publicats el 1973 com *Anteproyecto declaración línea política* o l'anomenat *Documento de Vigo. Declaración del comité nacional de Círculos Obreros Comunistas*. Seguint la línia consellista més elemental, els COC defensaven que la revolució havia de ser protagonitzada per la classe obrera i que la representativitat quedaria fixada per aquelles assemblees que s'haguessin significat durant el període de lluita revolucionària. A continuació aquests mateixos representants serien els dirigents de la Dictadura del Proletariat, al mateix temps que la constitució dels consells obrers *“descansará sobre la base de la democracia directa de las Asambleas y órganos de lucha. La revocabilidad y eligibilidad más absoluta presidirá su actuación, y su tarea fundamental es integrar al más amplio número posible de la clase obrera de la ciudad y el campo. Ningún partido puede sustituir la función dirigente de los Consejos Obreros, base fundamental de nuevo Estado Proletario”*⁶⁹¹. Per tant, la base del nou estat tenia com a base els consells obrers i no el partit revolucionari. Així acceptava dins aquest model un sistema pluripartidista amb la voluntat de respectar el dret a partit i l'exercici de llibertats polítiques per tots aquells que formaven part de la lluita pel socialisme, sense concretar com es concretaven aquestes mesures.

⁶⁹⁰ *Anteproyecto de declaración política*. ABPR, DPP (OIC), caixa 1, carpeta 1, doc. 8. pag.6

⁶⁹¹ *Anteproyecto declaración línea política*. Círculos Obreros Comunistas. ANC, Fons 273 Organització d'Esquerra Comunista (OEC), caixa 1 “orígenes”, pag.65, 1973

UNES NOVES SIGLES, UN NOU PARTIT, LA MATEIXA LÍNIA ANTICAPITALISTA

El salt qualitatiu dels COC es produí el 1973, quan es fusionaren amb els *Núcleos Obreros Comunistas* (NOC) del País Basc. Del resultat de la fusió de les dues organitzacions es crea una nova organització estatal, fundant així la Organización de Izquierda Comunista de España (OICE) a 1974 i estenent-se feblement per arreu de la geografia per bé que la implantació territorial sempre es concentrà entre Catalunya, el País Valencià i al País Basc: “*El 1973 ens agrupem amb un grup basc que eren els NOC i ja formen la OICE amb implantació a tot Espanya, de la quan jo sóc fundador i secretari general*”⁶⁹². La creació d’un nou partit no comportà cap ruptura sinó la continuïtat ideològica que representaven els COC. El nou partit es definia pel seu eclecticisme ideològic, l’assemblearisme com a model organitzatiu i la voluntat de crear un partit revolucionari per a la classe treballadora. L’eclecticisme de l’OIC consistí en mantenir-se al marge dels dos gran corrents polítics de l’extrema esquerra –maoisme i trotskisme- bevent de diversos referents ideològics. Lenin, Rosa Luxemburg, Gramsci i Lukács seran els autors marxistes preferits per l’OICE, però sobretot es caracteritzarà durant els seus primers anys de vida per la defensa del model consellista: “*El FOC era comunista? Sí. Comunista tradicional? No. Era un comunisme antiestalinista. Teníem una concepció de no partit, heterodoxos. No crèiem en el partit únic, tampoc en la dictadura del proletariat basada en els consells obrers,... El FOC era un comunisme heterodox i una idea consellista. Crèiem en Gramsci i Rosa Luxemburg. Què enteníem per consellisme? Un model de societat sense partit, dictadura del proletariat basada en els consells obrers de fàbrica escollits per democràcia directe i revocable. Dissenyàvem un estat sota el principi de la democràcia directe. No érem anarquistes però si consellistes, i amb un concepte multipartidista en el si del nou socialisme. Tot plegat molt difícil de funcionar. No teníem un estat de referència: ni URSS ni Xina*”⁶⁹³. No obstant això, a nivell de la militància, sobretot en el front obrer, la discussió ideològica es vivia amb diferent intensitat: “*Al front obrer, on jo militava, el programa polític eren les reivindicacions concretes. La gent que estàvem al front obrer la formació teòrica*

⁶⁹² Entrevista a Dídac Fàbregas i Guillén

⁶⁹³ Entrevista a Dídac Fàbregas i Guillén

era mínima; la discussió era pamfletària, en forma de consignes i idees molt curtes. La discussió teòrica quedava reservada al front universitari, però no a l'obrer. El debat i la teoria política esdevenia a la universitat; al front obrer era d'acció, no de pensament"⁶⁹⁴.

A nivell internacional, l'OIC es va negar a tenir un estat de referència: ni la URSS ni la Xina eren elements referencials. Sovint s'ha afirmat que l'OIC era l'única organització de l'esquerra radical que no tenia contactes internacionals. Res més lluny de la realitat: sí que tingué contactes i experiències amb partits de fora de l'Estat. A Portugal va establir relació amb dos partits durant la revolució portuguesa: el Partit Revolucionari dels Treballadors (PRT) i el *Movimento de Esquerda Socialista* (MES). Prova d'aquesta relació fou el viatge d'una delegació encapçalada per Angel Merino i Miguel Pajares a Portugal poc abans de les eleccions del 15-J de 1977 per estudiar la qüestió electoral atesa l'experiència recent dels revolucionaris portuguesos davant les urnes: "*Nos paseamos por la geografía política portuguesa, por la experiencia vivida por la izquierda revolucionaria en estos dos últimos años y por un sinfín de cosas que hoy es imposible transcribir*"⁶⁹⁵. L'altre relació internacional que establí fou amb el *Movimiento de Izquierda Revolucionaria* (MIR) de Xile. A causa del cop d'estat del general Augusto Pinochet l'11 de setembre de 1973 i la repressió engendrada per la dictadura militar, alguns militants del MIR exiliats a Espanya són acollits per l'OIC. La tasca principal que desenvolupà l'OIC en aquest àmbit fou de solidaritat i de suport logístic: "*El máximo responsable del MIR en España tuvo mi pasaporte. Después de un año de entregárselo, denuncié la pérdida de mi pasaporte a la Policía. Esta era la consigna a seguir*"⁶⁹⁶. L'acte de la reunió del Comitè Central reunit el mes de febrer de 1977 ja apuntava la voluntat d'aprofundir relacions amb el MIR xilè atès l'establiment de militants a l'interior d'Espanya: "*Contactos con el MIR. Se manifestó la necesidad de profundizar más, entorno a las relaciones políticas, así como el intercambio de materiales. El contacto queda agilizado, en la medida que militantes del Mir se*

⁶⁹⁴Entrevista a Maria Jesús Bono Lahoz

⁶⁹⁵*La Voz de los Trabajadores*, 23 abril 1977, pag.8

⁶⁹⁶Entrevista a Angel Merino

establecerán en España”⁶⁹⁷. La mateixa reunió del Comitè Central també revelà una reunió amb la representació a l'exili del POUM, però els contactes no anaren més enllà de reunions pel procés de reunificació que vivia el POUM amb la delegació a l'interior i la crisi provocada per la fuga de militants cap a les files del PSC.

UN PARTIT D'INSPIRACIÓ CONSELLISTA

Definim el consellisme com un ampli corrent del moviment obrer, que abraça des de sectors amb posicions anarquitzants fins a organitzacions polítiques de tall leninista, amb el comú denominador de la defensa a ultrança de l'autonomia del moviment obrer i especialment de l'impuls de les assemblees amb representació directe i revocable com a forma d'organització de les lluites obreres. Per l'aleshores secretari general de l'OICE el consellisme era “*el model de societat sense partit únic amb dictadura del proletariat basada en els consells obrers de fàbrica d'acció directe i revocable*”⁶⁹⁸. Els consells obrers havien de resultar elegits mitjançant la democràcia directe per part de les assemblees de fàbrica amb la possibilitat de ser revocables en tot moment, donant lloc a la nova estructura de l'estat. Fàbregas afegeix que “*no érem anarquistes perquè defensàvem l'estat i sí crèiem en la democràcia directe*”⁶⁹⁹, i sobretot destaca que van negar sempre el principi leninista de partit únic, permetent així en el si del consellisme l'existència de diferents organitzacions polítiques. En l'imaginari col·lectiu de la militància el consellisme era la imitació acrítica⁷⁰⁰ dels *soviets* de 1917 definits com els comitès del Bloc Històric Revolucionari que havien de dirigir la revolució juntament amb referències d'experiències revolucionàries: “*Nosotros copiamos la estructura consejista y la teoría sobre la construcción del Bloque Histórico Revolucionario a*

⁶⁹⁷ *Acta del C.C. Febrero 1977*. ANC, Fons 273 Organització d'Esquerra Comunista (OEC), caixa 12, pag.1

⁶⁹⁸ Entrevista a Dídac Fàbregas i Guillén

⁶⁹⁹ Entrevista a Dídac Fàbregas i Guillén

⁷⁰⁰ “*Ens crèiem la definició del consellisme acríticament perquè la revolució era una qüestió de fe*”. Entrevista a Maria Jesús Bono Lahoz

*través de la hegemonía cultural de Gramsci. La cultura consejista bebe mucho de Italia, de la primera izquierda alemana y del leninismo de los soviets”.*⁷⁰¹

L'organització i lluita obrera mitjançant els consells obrers perseguia diferents finalitats. En primer -argumenten els defensors del consellisme- assegurava la unitat de la classe obrera per davant dels diversos nivells de consciència i les diferents sectorials. En segon lloc, garantia la pràctica democràtica a través de la participació de la totalitat dels treballadors en les discussions i la presa de decisions. Per tant, es tractava d'una forma d'organització on tenien espai totes les tendències i corrents del moviment obrer, negant d'aquesta manera l'existència del partit únic. I en tercer lloc, els consells de fàbrica i de barri esdevenien l'instrument per la lluita contra l'Estat burgès i la base edificadora del futur estat proletari.

El *consellisme* obrer teoritzat per Anton Pannekoek (1873-1960) propugnava que els consells obrers sorgits dels processos revolucionaris havien de mantenir en tot moment la capacitat de decisió i gestió de la revolució, oposant-se a les opcions estatistes i partidistes del comunisme mostrades fins aleshores de la mà de Lenin, Trotski o Stalin. Pel acèrrims del consellisme cap estat podia substituir la tasca dels consells obrers, de la mateixa manera que cap partit podia dirigir la revolució. Tot el protagonisme revolucionari residia en els consells obrers: *“La dictadura del Proletariado es la forma específica de Estado Proletariado en el proceso de transición hacia la construcción de la Sociedad Comunista (...) Ningún partido puede sustituir la función dirigente de los Consejos Obreros, base fundamental del nuevo Estado proletario. El contenido orgánico de los consejos obreros deberá estar constituido por aquellos sectores de la clase obrera que hayan tenido una participación activa en la lucha contra el capitalismo y que representen la defensa a ultranza de la lucha por el Socialismo.*^{702,}

⁷⁰¹Entrevista a Angel Merino

⁷⁰²*Anteproyecto de declaración política*.ABPR, DPP (OIC), caixa 1, carpeta 1, doc. 8 Pag.65

La definició que mostrava el seu del secretari general no era estrictament consellista; a 1974 Dídac Fàbregas publica l'obra *El militante y la construcción del partido comunista* –amb el pseudònim de Jerónimo Hernández– seguint els esquemes leninistes més dogmàtics i inflexibles, defensant l'existència d'un partit d'avantguarda revolucionari “*que debe orientar la lucha de los trabajadores hacia la toma del poder y la construcción del Socialismo*”⁷⁰³, amb diverses referències sobre Lenin, Gramsci i Mao. Dos anys més tard, el mateix Fàbregas parlava de la necessitat d'estructurar la revolució en base als consells obrers, reprenent així el fil del socialisme de tendència consellista: “*El programa de la Revolución Proletaria solamente podrá estar en el orden del día de la lucha de masas cuando éstas hayan desarrollado un largo y extenso combate a través de un proceso sinuoso de avances y retrocesos, donde cada nuevo avance ha significado una derrota de la burguesía y del reformismo, consolidado y organizado a las fuerzas revolucionarias. Hasta llegar a tal situación donde la lucha continuada de las masas tras dicho programa les plantee la necesidad de lanzarse a la toma del poder e iniciar a través de una dictadura de clase la transición hacia el Socialismo (...) de la Dictadura Proletaria basada en los Consejos Obreros*”⁷⁰⁴. Tot i el personalisme que gaudia Fàbregas com a secretari general de l'OIC, la simplicitat que demostrà com a teòric li valgueren les crítiques des de les seves pròpies files, especialment del sector universitari, com les del docent de filosofia a la UAB Josep Subirós o el cineasta Joaquim Jordà.

Allò que diferencia l'OIC respecte als altres partits de l'esquerra marxista radical, almenys en el pla teòric, és també que es basa en l'autoemancipació de la classe treballadora. Amb aquesta consideració cercava evitar el *substitucionisme*, és dir, la substitució del poder de l'assemblea obrera per altres organismes representants de la classe treballadora. L'OIC interpretà en la seva etapa inicial que tota delegació del poder obrer només podia anar dirigida cap a les assemblees obreres amb la justificació que “*el proletariado al defender sus asambleas soberanas, está rechazando la validez de la reglamentación legal de la burguesía que tiende a evitar que se puede unificar en*

⁷⁰³ Fàbregas i Guillén, Dídac. *El Militante y la construcción del Partido Comunista*. S.l.: Organización de Izquierda Comunista de España, 1974, pag.96

⁷⁰⁴ Fàbregas i Guillén, Dídac: *La Lucha económica y la lucha política en la formación de la conciencia de clase*. S.l.: Organización de Izquierda Comunista, 1975, pag.79

*los centros de producción la institución de órganos de combate y de que éstos intenten presentarse como células de Poder Proletario al nivel que sea*⁷⁰⁵. En tot cas sí que el consellisme de l'OIC reconeixia que l'assemblea havia d'elegir els seus representants de forma directe, restant totalment a disposició del consell obrer i essent revocables permanentment i en cada lluita: *“Los obreros tienden a aceptar como correcto y eficaz que en cada momento de la lucha obrera se elijan los hombres que tienen que transmitir sus exigencias a la dirección y que son revocables en todo momento por la Asamblea a la cual están sometidos totalmente. Es la forma más inmediata y concreta a través de la cual los obreros ejemplarizan como entienden ellos el combate contra el burocratismo y el sustituisimo*⁷⁰⁶. Alhora, la lluita anticapitalista contra l'Estat burgès no implicava la seva substitució per un poder dels comunistes ni d'un partit, sinó de tots els treballadors. L'OIC idealitzava una futura República Socialista dels Treballadors que havia de permetre que: *“tots els treballadors, a través de la democràcia directe, gestionem totes les activitats socials. En el moviment obrer i popular i en el futur Socialisme, els comunistes defensem que siguem els mateixos treballadors els qui prenguem totes les decisions i les desenvolupem a partir dels representants democràticament elegits (i revocables) a les nostres Assembles*⁷⁰⁷.

Resulta contradictori que la crítica al partidisme defensat ja inicialment pels Círculos Obreros Comunistas i també en l'OICE acabi manifestant-se en forma d'allò que precisament es mostraven crítics: el partit revolucionari. L'OICE era conscient que mancava avançar cap a la construcció d'un gran partit comunista autènticament revolucionari i anticapitalista. Tanmateix, per bastir aquesta alternativa i en les seves relacions deixaven de banda a l'esquerra que qualificaven de *revisionista*, és a dir, PSUC-PCE i PSOE. Era un pas més enllà que l'autonomia i dependència de la classe obrera que defensava el trotskisme, i en el cas català, la LCR. Ja no es tractava de la unitat d'acció de les forces obreres, sinó únicament amb aquelles organitzacions amb

⁷⁰⁵Fábregas i Guillén, Dídac: *La Lucha económica y la lucha política en la formación de la conciencia de clase*. S.l.: Organización de Izquierda Comunista, 1975, pag.76

⁷⁰⁶Fábregas i Guillén, Dídac: *La Lucha económica y la lucha política en la formación de la conciencia de clase*. S.l.: Organización de Izquierda Comunista, 1975, pag.76

⁷⁰⁷*¿Qué es? La Organización de Izquierda Comunista*. ANC, Fons 230 PSUC (Guerra Civil, exili i clandestinitat), unitat 1404 Organización de Izquierda Comunista, Organización de Izquierda Comunista de España (OIC-OICE), 1976

qui compartia el caràcter anticapitalista. Aquesta orientació possibilitarà la preservació de la puresa ideològica en algunes lluites locals, però restarà potencial dins els canvis polítics que s'experimentaran amb la mort del dictador i l'inici del procés de transició cap a la democràcia. A les eleccions del 15-J pogué participar seguint aquest principi amb la candidatura del FUT i un any més tard convergí amb el Moviment Comunista. Quedi aquí una diferència de l'OEC respecte a la resta de l'esquerra marxista radical: la seva lluita era anticapitalista i com a tal negava l'entesa amb aquelles forces obreres no definides com a revolucionàries.

De tots els partits de l'esquerra marxista radical l'OIC –juntament amb la LCR– serà qui tindrà una actitud més hostil amb els organismes unitaris. Declinarà participar en qualsevol organisme unitari, fins i tot en les Assemblees Democràtiques a nivell local, i considerava la participació de l'esquerra revolucionària en aquests organismes com una claudicació política. L'oposició s'efectuava per principis ideològics i tàctics. Com a definició ideològica anticapitalista de partit, l'OIC plantejava la viabilitat d'utilitzar la lluita armada de masses per assolir la conquesta del poder i la implantació de la dictadura del proletariat. Els objectius democràtics de l'Assemblea de Catalunya ni figuraven en el catàleg programàtic de l'OIC ni tan sols a curt termini. De la mateixa manera l'OIC propugnava l'autonomia i la independència de la classe obrera, impossibilitant el pacte amb forces no obreres. En aquest sentit “*vam considerar [OIC] que els moviments interclassistes no tenien cap valor; no reconeixíem l'estat democràtic i no volíem una democràcia representativa per sufragi universal, ja que el nostre model era la democràcia d'elecció directe, l'assemblearisme*”⁷⁰⁸. Aquest comportament s'intentà reconsiderar el 1976 quan l'OIC demanà l'entrada a les Assemblees Democràtiques a nivell local com un exercici d'aplicació de la seva política d'Unitat Popular. Tanmateix, les condicions que demanava per formar-ne part van impossibilitar la seva entrada: “*Sin embargo, sí planteamos nuestro ingreso como miembros con plenos derechos y deberes bajo las siguientes condiciones: que se acepte el programa de democracia radical que proponemos y que no se nos exija como*

⁷⁰⁸ Entrevista a Dídac Fàbregas i Guillén

partido, por el hecho de pertenecer a la Asamblea Democrática, la vinculación y dependencia a la Asamblea de Catalunya”⁷⁰⁹.

MORT DE FRANCO I FI DEL FRANQUISME

A la fi del franquisme el capitalisme espanyol havia estat incapaç de crear un model polític amb la possibilitat de guanyar-se la confiança pacífica del proletariat⁷¹⁰. Així es podria resumir la lectura efectuada des de l'Organització d'Esquerra Comunista. L'argumentació continuava amb l'afirmació que el règim havia fracassat a l'hora d'aplicar el seu aparell ideològic en els diferents camps de la quotidianitat, com la cultura, les costums morals, etc., i per tant, no havia aconseguit incrustar l'ADN franquista dins la genètica de les masses treballadores. Altrament, a la mort del dictador l'OIC interpretava que la lluita del moviment es destacà a l'hora d'agreguar les pròpies contradiccions del capitalisme espanyol, però per contra, la capacitat del proletariat restava encara limitada per imposar una situació revolucionària. Havia estat la debilitat del proletariat i la manca de consciència dins el moviment obrer, segons el partit a finals de 1975, allò que havia impossibilitat una ruptura amb el franquisme, permetent d'aquesta manera les maniobres reformistes del règim. Aquest any 1975 el mateix secretari general de l'OICE defensava que *“no existe en nuestro país unas amplias proletarias que estén encorsetadas en la ideología democrática burguesa, el radicalismo de nuestra lucha proletaria es el mejor garante histórico de nuestra afirmación, la primacía de organizaciones reformistas con un cierto pero orgánico, no tiene un reflejo dialéctico en las luchas de masas, en todo caso hay un divorcio amplio entre la capacidad combativa y radicalidad ideológica de las masas y su expresión organizativa, y esto se explica por la ausencia de unas claras alternativas políticas y*

⁷⁰⁹ *¿Por qué la OICE plantea hoy su participación en las Asambleas Democráticas?* ANC, Fons 230 PSUC (Guerra Civil, exili i clandestinitat), unitat 1404 Organización de Izquierda Comunista, Organización de Izquierda Comunista de España (OIC-OICE), (I), pag.6-7

⁷¹⁰ Fábregas i Guillén, Dídac: *La Lucha económica y la lucha política en la formación de la conciencia de clase*. S.l.: Organización de Izquierda Comunista, 1975, pag.47

organizativas en la ICE y en el seno del MOE”⁷¹¹. Segons l’anàlisi el problema residia en la crisi de direcció política del proletariat amb la inexistència d’un partit aglutinador que defensés els seus interessos i en la debilitat de la consciència política revolucionària.

En aquest atzucac l’OIC plantejà l’acceleració de la lluita obrera autònoma i anticapitalista, no només per posar fi al franquisme ni per les llibertats democràtiques, sinó per l’objectiu amb majúscules d’aixecar un nou projecte d’acord amb la dictadura del proletariat: “*Lo que se plantea es presentar unos presupuestos de intervención diaria y continuada que luchan por darle un carácter amplio y abierto a la lucha de masas, demostrando en dicha lucha la incapacidad histórica del capitalismo español de resolver dichas necesidades, desarrollar una amplia explicación de bajo que presupuestos políticos debe estructurarse la libertad y la democracia (que no son otros que bajo el marco de la dictadura proletaria) que haga posible la conquista de los objetivos inmediatos y generales del proletariado*”⁷¹². Per tant, aquells objectius que situava a curt termini a mitjans de 1976 eren de caràcter maximalista i concretats en la consecució de totes les reivindicacions econòmiques i socials, el derrocament de la monarquia, la instauració de la República Socialista dels Treballadors com a mostra de poder obrer i el judici als responsables de la dictadura⁷¹³. El fet més important de la política de la OEC a inicis de 1977 serà en el camp sindical: al mes de gener les Plataformes decideixen dissoldre’s després de fracassar en cercar la unitat sindical amb altres forces concretada a través de la CUT (Central Única de Trabajadores). Aleshores els membres de Plataformes no seguiran tots la mateixa sortida, sinó que ingressaran a diferents sindicats –CCOO, UGT o USO– segons les característiques de cada situació, tot i que majoritàriament ho feren a CCOO. Si durant la dictadura l’OEC havia estat capaç de crear les seves pròpies estructures sindicals i competir puntualment amb CCOO, aquest model va esdevenir insostenible en el canvi de conjuntura política en el que el conflicte laboral de fàbrica es subordinà a un programa polític.

⁷¹¹Fábregas i Guillén, Dídac: *La Lucha económica y la lucha política en la formación de la conciencia de clase*. S.l.: Organización de Izquierda Comunista, 1975, pag.47

⁷¹²Fábregas i Guillén, Dídac: *La Lucha económica y la lucha política en la formación de la conciencia de clase*. S.l.: Organización de Izquierda Comunista, 1975, pag.47

⁷¹³*La monarquía capitalista sigue asesinando*. ANC, Fons 230 PSUC (Guerra Civil, exili i clandestinitat), unitat 1404 Organización de Izquierda Comunista, Organización de Izquierda Comunista de España (OIC-OICE), 1976

La política que seguí el partit a inicis de 1977 i fins a les eleccions del 15-J es concretà en *El programa de transició per a Catalunya*, que representava una línia continuista amb les política seguida fins al moment. Plantejava una alternativa a tot el poble – definit com a Bloc Històric–, interpretant que els seus interessos eren antagònics no només amb la burgesia franquista, sinó també amb tot allò que denominava Bloc Dominant, on s’incloïa a sectors de l’oposició antifranquista, com Convergència Democràtica de Catalunya. Segons la OIC, però, el problema a l’hora de bastir una oposició al franquisme era la inexistència d’un bloc enfrontat a la classe dominant. Argumentava aquest fet justificant que CDC, socialistes i PSUC recolzaven la reforma política del bloc dominant “*abandonando la lucha por la democracia y dentro de ella la lucha por la resolución del problema nacional*”⁷¹⁴, mentre que PTE, ORT i MCC s’havien sumat al projecte rupturista de Tarradellas i de suport condicional al govern de Suárez.

Contràriament, OIC traçava com a línies generals l’autoorganització obrera, la unitat de classe contra la divisió sindical i l’antagonisme de classe contra la burgesia i qualsevol pacte social. *El programa de transició per a Catalunya* a la pràctica es concretava amb un conjunt de propostes, algunes de les quals van ser incloses dins la candidatura on participà l’OIC – el Front per a la Unitat dels Treballadors- per a les eleccions del 15-J. Les relacions laborals quedaven regulades a “*l’estatut del treballador*”. Aquest estatut establia la supressió de l’atur, la igualtat salarial – *a trabajo igual, salario igual*⁷¹⁵ era el lema que resumia aquest principi–, la supressió de les discriminacions per raons d’edat, sexe i nacionalitat, així com la retribució salarial del 100% en cas de malaltia, accident o jubilació. Les relacions econòmiques i socials tenien com a principi el control de les condicions de vida i de treball per part dels treballadors. Per això el programa de transició establia com a eix principal el control obrer de la producció. Altrament, la sanitat i l’educació quedarien regulades per un model públic, únic i sota control dels treballadors. Altres sectors de l’economia, com la indústria farmacèutica, el sòl urbà, els

⁷¹⁴*Tareas de la OIC en Catalunya*. ABPR, DPP (OIC), caixa 1, carpeta 3, document 3, pag.1-2

⁷¹⁵*Programa de transición para Catalunya*. ABPR, DPP (OIC), caixa 1, carpeta 3, document 6, pag 1-4

transports i gran part dels serveis no només serien estatitzats o municipalitzats, sinó també sota el control dels treballadors. La definició del programa de transició incloïa també una reforma fiscal i la majoria d'edat establerta als 16 anys. Més enllà d'aquestes proclames el programa de transició no especifica com es duria a terme la gestió del control per part dels treballadors. Si d'una banda es clarifica el *què*, d'altra banda no es concreta el *com*.

El programa de transició per Catalunya finalitzava amb un punt que compartia amb la resta de l'esquerra revolucionària. Sense embuts l'OIC exigia la dissolució de l'aparell administratiu, repressiu i judicial del franquisme així com la judicialització dels seus responsables: *“disolución de los cuerpos y legislaciones represivas, juicio popular contra los responsables de crímenes contra los trabajadores, control del pueblo trabajador sobre la administración de la justicia”*⁷¹⁶.

UNA MIRADA CRÍTICA: EL SEGON CONGRÉS

El II Congrés de l'OIC, celebrat el 1977, esdevingué un exercici d'autocrítica i reconeixia el errors d' anàlisi massa optimistes a l'hora de valorar el potencial revolucionari de les lluites obreres que s'estaven desenvolupant a les acaballes del franquisme. Durant la celebració del Congrés es va constatar que l'esquerra revolucionària estigué durant els darrers cinc anys de la dictadura a la primera línia de combat en les lluites dels treballadors, que aconseguí un important creixement en la seva influència política, que patí intensament la repressió franquista i que contribuí com ningú a l'erosió del règim franquista com a elements positius previs al procés de transició cap al nou règim democràtic. Per contra, però, també assenyalava que l'esquerra radical observà *“como el propio desarrollo de la situación política, de la propia transición de una firma de dominación a otra, se iban desarrollando desde una autotransformación que algunos no quisieron reconocer y otros no supimos encajar con la suficiente coherencia, cara a readecuar nuestra táctica desde el necesario desarrollo*

⁷¹⁶Programa de transición para Catalunya. ABPR, DPP (OIC), caixa 1, carpeta 3, document 6, pag 1-4

y actualización de nuestros principios revolucionarios y estratégicos”⁷¹⁷. Continuant amb aquesta autocrítica, el Congrés de l’OIC encaixà dolgudament que la via de reforma cap a una democràcia parlamentària –burgesa segons el seu vocabulari– suposà un fort cop per les formacions polítiques que es situaven a l’esquerra revolucionària, atès que els projectes de ruptura revolucionària, més o menys radicals, no es compliren i en el seu lloc s’evolucionà del franquisme a un règim que mai defensaren com a propi. És en aquest punt quan emeten el *mea culpa* i l’autocrítica més punyent: “*Debíamos, por tanto, readecuar la línea revolucionaria a este nuevo período (...) Llegamos a las elecciones generales del 15 de junio con una cierta acomodación –superficial- de nuestros postulados políticos al nuevo espacio democrático restringido que se nos ofrecía. Pero lo que subyacía en todo instante eran los análisis de siempre. Es por ello que montamos una alianza electoral sumamente errónea, sobre las bases de un programa también erróneo que se basaba en supuestos rupturistas radicales*”⁷¹⁸. Com afrontar el futur després dels pèssims resultats electorals, com veurem més endavant, comportarà diferents estratègies. El mateix secretari general proposarà des d’una posició minoritària l’ingrés a les files del PSC assumint les conseqüències de ser expulsat del partit per portar a terme una activitat acusada com a *fraccionalista*. La majoria del partit, contràriament, decidirà ingressar a les files del Moviment Comunista creient d’aquesta manera reforçar l’acció de l’anomenat Bloc Històric Anticapitalista. I mentrestant “*molta gent va marxar del partit durant la unificació*”⁷¹⁹: alguns feren camí cap al PSC, altres cap al PSUC, pocs van emprendre una reconversió ideològica cap a partits conservadors⁷²⁰ i altres van posar fi a la militància política retirant-se a l’esfera privada i en alguns casos centrant-se en la projecció professional.

⁷¹⁷ *Resoluciones del II Congreso*. OIC, 1977, pag.18

⁷¹⁸ *Resoluciones del II Congreso*. OIC, 1977, pag.18

⁷¹⁹ Entrevista a Angel Merino

⁷²⁰ L’exemple més paradigmàtic fou segurament el successor de Dídac Fàbregas a la secretaria general de l’OIC José Vicente Villaescusa, que abandonà l’OIC ingressant més tard al Partido Popular (PP) i essent nomenat director general de la RTV Valenciana (1996-2004) durant els governs de Eduardo Zaplana al capdavant de la Comunitat Valenciana.

MOVIMENT COMUNISTA DE CATALUNYA

UNA ESCISSIÓ D'ETA

L'origen del Moviment Comunista, a diferència de les altres organitzacions estudiades, no té l'origen en les organitzacions front (FLP, FOC, ESBA) ni en el PCE/PSUC. L'inici cal cercar-lo en els debats interns que experimentà ETA a mitjan dels seixanta. Fins a finals de 1963, ETA –fundada quatre anys abans– mantindrà una certa homogeneïtzació ideològica basada en el rebuig al marxisme i al comunisme⁷²¹. L'augment de la conflictivitat laboral a partir del curs 1962-1963, el context europeu d'auge del marxisme en el si de l'esquerra i la influència d'obres com *Vasconia. Estudio dialéctico de una nacionalidad* (1963), de Federico Krutwig, contribuiran a rompre el tabú anticomunista present inicialment a ETA i a bona part del nacionalisme basc. Així és a partir de 1963 que es configura dins a l'organització independentista ETA una tendència partidària “a conectar directamente con la lucha de los trabajadores”⁷²².

Les diferències ideològiques en el si del grup independentista basc es manifestaren ja abans de la IV Assemblea, convocada el juny de 1965, on van quedar definides, a grans trets, tres tendències. La primera, anomenada *culturalista* o *etnolingüística* -encapçalada per José Luis Álvarez Emparantza “Txillardegui”, Benito del Valle i Juan José Etxabepostava per plantejaments exclusivament nacionalistes, defugint del marxisme com a eina d'alliberament nacional. La segona tendència, definida com a *tercermundista*, apostava més netament per posicions d'esquerres i amb plantejaments similars a les organitzacions d'alliberament nacional que durant els seixanta s'oposaven a les potències colonials i estava liderada per personatges com Julen de Madariaga i els germans Txabi i José Antonio Etxebarrieta, entre d'altres. Finalment, el sector *obrerista* sostenia que la revolució basca havia de ser socialista i sota la direcció de la classe

⁷²¹ Bilbao, Kepa: *Crónica de una izquierda singular. De ETA-Berri a EMK/MC y a Sutik-Batzarre*, pag.19 <http://www.kepabilbao.com/descargas/Cronicadeunaizquierdasingular.pdf>

⁷²² Bilbao, Kepa: *Crónica de una izquierda singular. De ETA-Berri a EMK/MC y a Sutik-Batzarre*, pag.31 <http://www.kepabilbao.com/descargas/Cronicadeunaizquierdasingular.pdf>

obrera; aquest tercer sector estava liderat per Patxi Iturrioz i Eugenio del Río, que a partir de 1964 guanyaran pes dins l'organització.

És durant la IV Assemblea, celebrada a l'agost de 1965, i davant l'absència de la vella guàrdia que havia fundat ETA – figures de la talla com Madariaga, Benito del Valle, Txillardegui es trobaven a l'exili – on es defineix per l'opció socialista, i per tant, s'oficialitza la política de la moneda de les dues cares⁷²³: ETA és un moviment d'alliberament nacional i de classe. A més d'aquesta definició, la direcció d'ETA a l'interior -anomenada Oficina Política- restarà controlada aquest període per Patxi Iturrioz i la tendència que aleshores liderava. Ràpidament l'Oficina Política va ser fortament criticada per subordinar la lluita nacional a la lluita de classes i derivar l'organització cap a les tesis del PCE⁷²⁴. Serà d'aquesta manera que les dues tendències restants – la etnicista de Txillardegui i la tercermundista– convergiran ja durant els mesos anteriors a la celebració de la V Assemblea per crear un front comú contra el que consideraven com una *desviació espanyolista* d'ETA a mans del sector obrerista.

La cristallització de la pluralitat ideològica esclatà durant la celebració de la V Assemblea, celebrada el desembre de 1966 a Gaztelu. A l'inici de l'Assemblea el líder del sector *eticista* Txillardegui acusà a la tendència *obrera* de voler convertir ETA en un moviment “*norteño*” i comunista, desviant els principis ideològics fundacionals de l'organització cap a l'espanyolisme i el comunisme⁷²⁵. La primera part de l'Assemblea estigué monopolitzada al voltant del debat sobre l'expulsió del grup *obrera* encapçalat pel tàndem Patxi Iturrioz-Eugenio del Río. L'Assemblea es desenvolupà en un clima enrarit: els delegats favorables a la línia obrera abandonaren la sessió argumentant raons poc democràtiques a la metodologia i per l'expulsió d'Iturrioz per part del Comitè Executiu d'ETA, ja controlat per l'aliança entre les línies tercermundista i etnolingüística; per aquest motiu una quarta part l'abandonaren per no

⁷²³ Garmendia, José María: “ETA: nacimiento, desarrollo y crisis (1959-1978)” a Elorza, Antonio (coord.): *La Historia de ETA*. Ediciones Temas de Hoy, 2000, pag.117

⁷²⁴ Segura, Antoni: *Euskadi. Crònica d'una desesperança*. L'Avenç, 2009, pag.21

⁷²⁵ Garmendia, José María: *Historia de ETA. Volum I_II*. Editorial Haranburu, 1979, pag.205

legitimar-la⁷²⁶. A continuació la línia política defensada pel sector *obrerista* fou derrotada a l'Assemblea davant l'aliança dels altres dos corrents, avinguts tot i les seves diferències ideològiques “*solamente para vencer al equipo de la Oficina Política, vista como el peor enemigo, a eliminar cuanto antes*”⁷²⁷. Seguidament, l'assemblea decidí expulsar els membres de la línia *obrerista* de l'Oficina Política i la seva condemna aprovada a l'informe *Txatarra*, segons el qual s'acusava de ser una tendència no basquista i de caràcter espanyolista.

Fou en aquest punt quan Patxi Iturrioz, Eugenio del Río i la resta de la minoria obrerista, aliens a la segona part de l'assemblea, van aplegar-se al voltant del nom d'*ETA Berri* (Nova ETA), aprofundint en la línia comunista i emprenent un nou camí en solitari. Els escindits divergien sobre el caràcter nacionalista de la línia majoritària d'ETA, denunciant els aspectes que consideraven més reaccionaris i xovinistes del nacionalisme basc- per classista i petitburgès- alhora que valoraven la poca acceptació de la doctrina marxista dins les bases ideològiques. Es tractaven majoritàriament d'universitaris fortament influenciats per la revolució cubana i les figures de Fidel Castro i *CheGuevara*, exemples a partir dels quals es podien conjugar indestriablement la lluita de classes amb l'afirmació nacional⁷²⁸, i d'aquesta manera “*explicar la historia de su país prescindiendo del nacionalismo burgués*”⁷²⁹. La nova organització trenca definitivament amb el llegat *etarra* el 1968 “*razón por la cual estimó conveniente desprenderse de toda vinculación con el nombre de ETA*”⁷³⁰, moment que anuncià el canvi de nom: “*En el 68 -hasta entonces había utilizado el nombre de ETA Berri- adopta el nombre de Movimiento Comunista Vasco (Komunistak)*”⁷³¹.

⁷²⁶ Jáuregui, Gurutz: “ETA: orígenes y evolución ideológica y política” a Elorza, Antonio (coord.): *La Historia de ETA*. Ediciones Temas de Hoy, 2000, pag. 241

⁷²⁷ Bruni, Luigi: *ETA: historia política de una lucha armada*. Txalaparta, 1998, pag. 69

⁷²⁸ Laiz, Consuelo: *La Lucha final: los partidos de la izquierda radical durante la transición española*. Los Libros de la Catarata, 1995, pag. 44

⁷²⁹ Hervella García, Gustavo: “La izquierda marxista-leninista: el Movimiento Comunista, M.C. y el nacionalismo 1972-1982” a *Actes del Congrés La transició de la dictadura franquista a la democràcia. Barcelona, 20, 21 i 22 d'octubre de 2005*. CEFID-Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, 2005, pag.166.

⁷³⁰ ¿*Que es el MC?* ABPR, CF 75.41 Mov-7, pag.3

⁷³¹ Entrevista a Eugenio del Río

DE KOMUNISTAK A MOVIMIENTO COMUNISTA DE ESPAÑA (MCE)

L'organització elabora un programa sota uns principis que podríem qualificar de socialistes i revolucionaris propis del marxisme-leninisme, tot i que es centre encara només al País Basc. Els plantejaments polítics d'aquesta etapa coincideixen amb les teories de Lenin: presa del poder per part de la classe obrera mitjançant l'organització d'un partit d'avantguarda revolucionària. La qüestió nacional queda inserida dins la construcció del socialisme i la lluita de classes, i seguint els plantejaments leninistes, respectant el dret a l'autodeterminació de les nacions. És d'aquesta manera que el problema nacional basc deixa de figurar com un objectiu a abordar prioritàriament, i per tant, podríem afirmar que s'exclou dins la definició de partit nacionalista. Senzillament, com la resta de l'esquerra del període, ja fos radical o no, apostava pel dret a l'autodeterminació dels pobles. És el naixement com a una escissió d'ETA que explicarà una major implicació en la qüestió nacional més enllà del principi leninista sobre l'autodeterminació dels pobles present a la resta de l'esquerra marxista, tot i que en aquesta etapa mai no defensà un programa independentista per a les diferents nacionalitats de l'Estat; el seu model territorial fins a 1976 es vertebrava a través d'una república federal.

Territorialment Komunistak restava limitada al País Basc, i és per això que es plantejà la possibilitat de deixar l'àmbit d'actuació basc per estendre's a la resta d'Espanya a través de la unitat amb altres grups. El fet transcendent de la primera etapa era la voluntat d'unir-se "*amb tota aquella gent que compartia el mateix projecte revolucionari*"⁷³². El debat culminà a l'octubre de 1971 quan s'uniren amb la Organización Comunista de Zaragoza, procedent alhora del Frente de Liberación Popular (FLP). A conseqüència de la unió amb l'*Organització Comunista de Zaragoza* (OCZ) i la voluntat de transformar-se en un partit d'àmbit d'actuació estatal, Komunistak canvia novament les seves lletres pel de Moviment Comunista d'Espanya: "*El MCE nace como organización a finales de 1971, pues hacía tres años que*

⁷³² Entrevista a Empar Pineda

*desarrollaba su actividad con el nombre de “Movimiento Comunista Vasco”*⁷³³. Al gener de 1972 apareix el primer número de *Servir al pueblo* -l'òrgan d'expressió de la direcció del MCE- on el partit justifica la creació d'una força d'arrel estatal sota el principi d'estendre la lluita de classes més enllà de la serra d'Aralar: “*Haber encerrado nuestro trabajo en los límites de una sola de las nacionalidades de España, hubiera sido, en efecto, algo contrario a nuestros principios*”⁷³⁴. Tot i l'existència de la publicació *Servir al pueblo*, convertida en la publicació central del MCE, continuava la publicació *Zer Egin* com a òrgan regional d'Euskadi. De fet, el partit es va estructurar federalment a partir de les diverses federacions regionals, amb la corresponent publicació cadascuna d'elles. Aquest fou el cas de *La causa del pueblo* pel País Valencià, *Loita* a Galícia o *La veu dels treballadors* per Catalunya. Sigui com sigui, a 1972 el MCE només es troba fortament implantat a Euskadi, amb una influència menor a Aragó i molt escassa influència a Catalunya i Madrid.

Poc després de donar vida a les sigles MCE, a la primavera de 1972 afronta una nova fusió amb *Unificación Comunista* del País Valencià. Es tractava d'una organització bàsicament obrera procedent del grup revolucionari *Tribuna Obrera* que havia buscat refugi ideològic en el marxisme-leninisme. Seguidament, al maig de 1972 s'uní al MCE la *Federación de Comunistas*, representant el grup que més contribuí numèricament a crear el Moviment Comunista mercès a la seva implantació a Madrid i Galícia. De fet, només a partir d'aquesta unió es pot afirmar que el MC pren la dimensió de caràcter estatal⁷³⁵.

La implantació del MCE a Catalunya ja s'inicia durant l'etapa de Komunistak, concretament a l'any 1970. Aquest procés s'explica mercès a la tasca d'aquelles persones enviades a sou per Komunistak –alliberats– amb la finalitat de construir el partit a Catalunya o bé per l'exili de militants que fugen de la pressió policial que patia Euskadi. Són dues parcelles que arriben del País Basc les que formen el primer nucli del

⁷³³*Els partits polítics en la Catalunya d'avui*. Edicions Catalunya, 1974. pag. 18

⁷³⁴*Servir al pueblo*, nº1, gener de 1971, pag.2

⁷³⁵*¿Que es el MC?* ABPR, CF 75.41 Mov-7, pag.6

Moviment Comunista –inicialment Komunistak- a Barcelona. Es tractaven d’Ignasi Álvarez Dorronsoro i Montse Oliván com a alliberats i la parella Javier Zubillaga i Mertxe Gurrutxaga cercant refugi lluny del Euskadi: “*Aquests quatre són els que van muntar l’organització inicial*”⁷³⁶. El primer grup es formà després de presentar-se clandestinament en un seminari el 1970 a la Facultat d’Arquitectura de la Universitat de Barcelona: “*Muntem un grupet de 8-9 persones, que surt la cèl·lula d’arquitectura. I a medicina es forma una altre cèl·lula també a 1970*”⁷³⁷. Més tard el nucli universitari es va estendre a Filosofia i Lletres, en ocasions iniciant la implantació amb el següent mètode: “*Hi ha militants que canvien de carrera perquè no hi teníem gent*”⁷³⁸. Si la implantació a Catalunya del Moviment Comunista arribà per la via basca, una vegada establert el nucli a Barcelona aleshores la via barcelonina permeté expandir el grup per altres ciutats de la geografia espanyola. Aquest fou el cas de Sevilla pel curs 1971-1972: el Moviment Comunista posà el primer peu a la capital andalusa a partir dels contactes universitaris sobretot a la Facultat d’Econòmiques de la *Hispalense* i en la figura de María Dolores Descalzo Reymundo⁷³⁹.

IDEOLOGIA I ORGANITZACIÓ

El *modus operandi* que culmina amb la existència d’un grup situat a l’esquerra revolucionària segueix aproximadament el següent esquema: un grup de joves amb bona voluntat i sobretot excés de voluntarisme polític no accepta la vida quotidiana sota un règim dictatorial com el franquisme. Aleshores la decisió serà organitzar-se per combatre la dictadura. Per lluitar contra el franquisme és quan constitueixen una formació clandestina, l’eina necessària per organitzar l’erosió del règim. És una vegada constituïda aquesta eina quan s’ha de dotar d’una ideologia, que normalment serà

⁷³⁶ Entrevista a Luis Mendiguren

⁷³⁷ Entrevista a Luis Mendiguren

⁷³⁸ Entrevista a Miren Izarre

⁷³⁹ Carrillo-Linares, Alberto: *Subversivos y malditos en la Universidad de Sevilla (1965-1977)*. Centro de Estudios Andaluces, 2008, pag. 447

d'esquerres, i com més radical, millor. Uns adopten el trotskisme, altres el maoisme, altres el consellisme, etc. i aquesta ideologia va estretament relacionada amb una referència històrica: Cuba, la República Popular de Xina, URSS, etcètera.

El Moviment Comunista serà un grup de l'esquerra marxista radical que en la seva fundació es definirà ideològicament com a marxista-leninista. En aquesta primera etapa d'impàs inicial estigué influenciat per un focus emissor revolucionari com el guevarisme, però la influència va anar disminuint amb els temps per la vinculació del castrisme amb la Unió Soviètica, l'allunyament del *Che* a l'illa de Cuba i el fracàs dels seus projectes revolucionàries, àdhuc la seva mort a 1967. No serà fins als setanta, ja sota les sigles de Moviment Comunista, quan penetrà la influència de Mao Zedong fins a esdevenir-ne l'element vertebrador: “*En su fundación como grupo vasco en 1968 se define como marxista y leninista, y en el 71, no antes, se adopta el famoso pensamiento de Mao Tse-Tung. El pensamiento de Mao está en primer plano durante cinco o seis años. Nunca hay una desconexión formal, pero si un abandono de hecho. Cuando? A final de la década de los setanta*”⁷⁴⁰. Per tant a principis dels setanta el MCE inaugurarà una nova etapa caracteritzada per l'enlluernament cap al Partit Comunista Xinès fins a esdevenir l'eix matriu dels militants; sense cap mena de dubte que la gran influència i font doctrinal per bona part de l'esquerra revolucionària fou el maoisme.

El nom de l'òrgan central d'expressió del Moviment Comunista d'Espanya –*Servir al pueblo*– és alhora el títol d'un discurs de Mao pronunciat el 1944 “*en memòria de Chang Si-te*⁷⁴¹, *militante comunista ejemplar por su entrega abnegada al servicio del pueblo*⁷⁴²”, i segons la mateixa publicació, el tercer discurs més llegit i citat del líder revolucionari xinès⁷⁴³. La primera etapa del MCE (1971-1974) es defineix per la

⁷⁴⁰ Entrevista a Eugenio del Río

⁷⁴¹ Chang Si-te fou un soldat del Regiment de Guàrdies del Comité Central del Partit Comunista de Xina. A 1933 s'incorporà a la revolució, formà part a la Gran Marxa i posteriorment fou ferit. Morí accidentalment el 5 de setembre de 1944 a conseqüència de l'esfondrament d'un forn mentre produïa carbó.

⁷⁴² *Servir al pueblo*, n°1, gener 1972, pag. 5.

⁷⁴³ El tres discursos més llegits de Mao, segons el MCE, són “*En memoria de Norman Bethune*”, “*El viejo que removi6 las montañas*” i el citat “*Servir al pueblo*”.

interpretació doctrinal dels principis de Mao Zedong, a qui consideren la etapa teleològicament actualitzada del marxisme-leninisme. Si a continuació reproduïm la següent cita és per la claredat sobre l'admiració cap al *Gran Timoner* Mao: “*La teoría revolucionaria del proletariado fue fundada por Carlos Marx, con la colaboración de Federico Engels. Posteriormente fue desarrollada hasta una nueva fase por Lenin y después enriquecida por Stalin. En la época actual –época en la que el imperialismo se aproxima a su completa ruina y el socialismo avanza a grandes pasos hacia la victoria en todo el mundo- el camarada Mao TseTung ha elevado el marxismo-leninismo a un estado superior. Por eso decimos que el pensamiento Mao TseTung es el marxismo leninismo de nuestra época. El camarada Mao TseTung ha abordado y dado solución a las cuestiones más importantes de nuestro tiempo. Sus aportaciones a la teoría marxista-leninista del partido proletario, sus concepciones sobre la guerra popular y el frente democrático-nacional, sobre el desarrollo ininterrumpido de la revolución por etapas, sobre la ideología proletaria y la lucha ideológica, sobre la línea de masas, sobre el arte y la literatura y sobre la continuación de la revolución bajo la dictadura del proletariado, así como su desarrollo enriquecedor del materialismo dialéctico o filosofía marxista, nos permiten adecuadamente a los comunistas resolver adecuadamente los más diversos problemas*”⁷⁴⁴. A nivell internacional compartia la crítica del PCX efectuada cap a l'URSS després de la celebració del XX Congrés del PCUS i la consideració d'haver degenerat el socialisme cap a una dictadura burocràtica: “*La Unión Soviética, patria de Lenin i de Stalin i bressol del socialisme, ha caigut en mans dels adversaris del socialisme. Això ha estat el resultat d'un llarg procés de lluita entre els partidaris del socialisme i alguns dirigents aburgesats, els quals han acabat per instaurar llur dictadura sobre les àmplies masses populars*”⁷⁴⁵. La crítica cap a l'URSS es perllongà tal com exposà el I Congrés de 1975; novament s'acusava a Moscou de caure en el parany revisionista i de practicar una política imperialista: “*Aquesta nova burgesia, encimbellada als llocs directrius de l'Estat, s'ha lliurat a la difusió de la ideologia burgesa revisionista, conreant l'individualista i propagant l'estil de vida burgès; ahora s'ha llençat a una desenfrenada política d'expansió imperialista, subjugant nombrosos pobles (com és ara Txecoslovàquia i Mongòlia*

⁷⁴⁴Por la independencia nacional. Movimiento Comunista de España, març 1972. pag. 43-44

⁷⁴⁵Línea política i ideològica. *op.cit.* pag.10

Exterior), entremetent-se en els assumptes interns de molts països (Bangla Desh, Índia, Orient Mitjà...) i imposant la seva presència militar en àmplies zones del globus”⁷⁴⁶.

Aquesta etapa inicial estigué caracteritzada per la preocupació arran de la puresa i fidelitat ideològica dels militants als principis de Mao Zedong. El partit establirà el que denominà *principi de selecció*, basat en un període de proves per a tots aquells aspirants a formar part de ple dret del MCE. La pertinença al partit quedava regulada per la fidelitat als principis ideològics i organitzatius, així com condicionada per l’adscripció a les classes treballadores: *“Pueden ser miembros de nuestro partido todos los que, perteneciendo al pueblo trabajador, se adhieran a nuestros ideales, acepten nuestra política y nuestras normas organizativas, se incorporen a una de nuestras organizaciones y trabajen activamente en ella, observen nuestra disciplina, y reconozcan materialmente el partido cotizando regularmente”⁷⁴⁷*. A continuació s’establí el criteri d’admissió, i finalment, la vigilància revolucionària com a nous membres d’una força revolucionària. Tot i la preocupació gairebé patològica per la puresa doctrinària dels militants i el partit, la mateixa direcció assenyalava els dèficits de formació en aquest terreny. No tots els membres gaudien de la formació i els coneixements marxistes adequats i en moltes ocasions el coneixement de la realitat restava alterat o bé incomplet: *“Nuestras limitaciones, sin embargo, son evidentes. Hemos hablado ya de la necesidad de extender en alto grado nuestra influencia entre las masas. Nuestra asimilación del marxismo-leninismo y nuestro conocimiento de la realidad tienen que mejorar también mucho.”⁷⁴⁸*

Continuant amb la militància, la *proletarització* d’alguns membres va esdevenir una pràctica freqüentada pel Moviment Comunista així com altres grups de l’esquerra revolucionària. Entenem la *proletarització* com una pràctica militant que exerciren

⁷⁴⁶ La revolució mundial avança sense parar. *I Congrés del MCE*. Moviment Comunista d’Espanya, 1975, pag.11

⁷⁴⁷ El principio de selección. *Servir al pueblo*, nº3, març-abril 1972, pag.5

⁷⁴⁸ “Informe del Comité de dirección saliente ante el I Congreso del Movimiento Comunista”, dins *De Franco a Juan Carlos I. El Movimiento comunista en la Transición, 1975-1979*. Editorial Revolución, 1979, pag.37

joves no proletaris basada en la renúncia de la promoció professional per posar en primer terme el compromís i la militància política, subordinant la llibertat individual a l'interès del partit. La finalitat de la proletarització era doble: seguir el principi revolucionari d'”*inserir-se a les masses*” i penetrar l'activitat del partit en aquells llocs de treball on es tenia poca o nul·la implantació. Aquesta pràctica tingué ocasió durant els anys inicials del Moviment Comunista, és a dir, en el trienni 1972-1974, moment en què el maoisme fou l'eix vertebrador del grup. La proletarització era una decisió voluntària del militant o una imposició del partit? Doncs segurament una confluència de les dues coses: es tractava d'una aportació del militant però enormement condicionada per la pressió col·lectiva que exercia el context: “*Eren voluntàries, eren voluntàries discutides. Es parlava de la conveniència de proletaritzar-se o hi havia gent que s'apuntava. Són experiències del 72-73-74. Eren voluntàries, però sí que hi havia una certa pressió no només del partit, del context social. Era vist com la més gran contribució que es podia fer [per part del militant]. Era un pensament de l'època, no només del nostre partit, bastant general.*”⁷⁴⁹

ELS MILITANTS I LES XIFRES

Quantitativament, el Moviment Comunista no fou un partit amb gaires militants ni tampoc multiplicà el nombre de militants durant el període central de la Transició com la LCR o el PTE. A nivell estatal no arribaren a 5000 membres en el bienni de màxima expansió del partit -1977 i 1978-; en el cas de Catalunya, per les entrevistes efectuades, la xifra tampoc mai no assolí el mig miler de militants: “*A principis dels setanta teníem 200 militants. Al màxim moment també 200, no érem més. Entre adherits, simpatitzants, potser al voltant de 500. Tampoc ens vam expandir més. A nosaltres ens semblaven molts militants*”⁷⁵⁰. Altres entrevistes afegixen més xifres a la militància del MCE: “*Al front obrer, teníem unes 60-70 persones a Catalunya [1974]. Teníem presència a empreses com Telefònica, Maquinista, Macosa, Standard, Roselson, Braun, AFA, Deslite, Renfe, Unidad Hermética (...) La gent s'organitzava molt ràpidament en*

⁷⁴⁹ Entrevista a Miren Izarre i Luis Mendiguren

⁷⁵⁰ Entrevista a Empar Pineda

aquells anys. El número de militants que teníem el 1979, uns 400, no havia canviat gaire respecte el 1974. El 74 quan vaig venir aquí a Universitats 120-130 persones, al front obrer 60, ensenyament unes 30”⁷⁵¹.

La consulta de la documentació del partit permet esvair dubtes. Es tracten dels censos elaborats per la comissió d’organització del Moviment Comunista i que només eren d’ús intern; el primer any que s’elaboraren correspon al 1979, i per tant, es veuen beneficiats per la recent integració del militants procedents de l’Organització d’Esquerra Comunista (OEC). Aquests informes interns diferenciaven entre militants i afiliats. Després de la unificació amb l’OEC, el maig de 1979 el MCC comptava amb 289 militants (33,9% dones) i 204 afiliats (38,6% dones), sumant un total de 493 membres. Un any més tard, les xifres s’havien estabilitzat en 281 militants i 239 afiliats, sumant un total de 520 adherits. Finalment, el cens de 1981 xifra en 277 militants (38,9% dones) i 200 afiliats (37,5% dones) reduint el nombre de membres a 477 en el cas de Catalunya⁷⁵².

Qui eren aquests centenars de militants? Segons la xifres a les publicacions del partit a principis dels setanta⁷⁵³, la composició social estava formada per un 60% de treballadors, majoritàriament treballadors industrials. Gairebé un 30% eren estudiants, mentre que el 10% restant eren treballadors de diferent àmbits professionals: professors, advocats, metges... Un terç dels membres eren dones, i la gran part dels militants tenien una edat que oscil·lava entre els 25 i 30 anys.

Aquesta composició social es veu alterada a principis dels vuitanta. Segons dades del partit, la composició social a 1980 era la següent: treballadors obrers 32,6%; empleats assalariats 34,4%; estudiants 5,9%; professionals 14,6%; a l’atur 9,1%; funcionaris 1,6%; i altres 1,8%. Les xifres per a l’any següent es mantenen substancialment; en tot

⁷⁵¹ Entrevista a Miren Izarre

⁷⁵² *Censos MCC*. Arxiu Acción en Red (AR), no inventariat, Madrid

⁷⁵³ *¿Que es el MC?* ABPR, CF 75.41 Mov-7, pag.11

cas l'única diferència és l'augment de militants a l'atur (12,4%). Aquest cens de 1981 és també interessant perquè apareix l'edat dels membres del MC: només el 0,3% tenen menys de 20 anys, una quarta part del total de l'organització té entre 20 i 25 anys i un 53,2% oscil·la entre els vint-i-cinc fins als trenta anys. Només un 21,1% té més de 30 anys.

A nivell organitzatiu, i com la resta de partits marxista-leninistes, el MCE s'organitzava seguint el principi del centralisme democràtic, segons el qual, a través d'un procés de democràcia interna, la minoria es sotmet a les decisions de la majoria alhora que en passa a defensar els principis d'aquesta com a punts propis⁷⁵⁴. *Servir al pueblo* explica com afecta el sistema d'organització del centralisme democràtic en una organització com el MCE: “*Qué implica la disciplina proletaria ¿He aquí cómo responde el más eminente marxista-leninista de nuestra época, el camarada Mao Tsetung, a esta pregunta: 1) La subordinación del militante a la organización; 2) la subordinación de la minoría a la mayoría; 3) la subordinación de todo el Partido al Comité Central. Quien viola estas reglas de disciplina, socava la unidad del Partido*”⁷⁵⁵. L'argumentació d'aquest sistema de funcionament es sustenta en la necessitat d'unificar completament el pensament i la acció de tots els militants al partit d'una forma disciplinada tot augmentant l'eficàcia: “*El centralismo democrático como medio de asegurar la cohesión interna del partido, que tenga su fiel reflejo en la unificación y dirección de las masas*”⁷⁵⁶.

A nivell intern el Moviment Comunista va disposar de les figures del *alliberats*, aquells militants a sou que treballaven exclusivament pel partit. A primers dels setanta a Catalunya eren quatre i durant l'etapa central de la Transició i els primers compassos de la democràcia van augmentar fins a 5 i posteriorment a 8 per la fusió amb l'OIC: “*El 1977 érem [alliberats] Ignasi Álvarez, Montse Oliván, Empar Pineda, Luis Mendiguren,*

⁷⁵⁴El mateix Lenin argumentava la necessitat del centralisme democràtic de la següent manera: “*Una centralización absoluta y la más rigurosa disciplina proletaria son una de las condiciones esenciales para poder vencer a la burguesía*” a

⁷⁵⁵El centralismo democrático. *Servir al pueblo*, nº2, febrer 1972, pag. 6

⁷⁵⁶*Centralismo democratico*. ABPR, DPP (MC), caixa 1, carpeta 2

i més tard la baixa de Mendiguren i les altes de Miren Izarre i Soledad Otegui. I quan ens unifiquem amb OIC [1979] es suma Josep Maria Borri, Gabriela Serra i Josep Sementé. I es mantenen les 5 del MC⁷⁵⁷”.

LA REPÚBLICA DEMOCRÀTICA I POPULAR COM A ETAPA PRÈVIA AL SOCIALISME

La via cap al socialisme del Moviment Comunista defensada a finals del franquisme i a l'inici del període de la transició incorporava una etapa intermèdia caracteritzada per l'existència d'una República Democràtica. El Moviment Comunista separa la revolució a Espanya en dues etapes amb diferents fases. Abans de procedir a la etapa d'instauració socialista creu que és necessari el pas per un règim democràtic i popular, o en altres paraules i seguint l'esquema maoista, només després de la República democràtica, popular i federativa es podria iniciar l'etapa socialista. Segon aquest esquema l'etapa democràtica-popular resultava de l'aliança entre el proletariat, la pagesia rural i la petita burgesia amb el suport ocasional de la burgesia nacional, formant d'aquesta manera el *poble*. En aquesta aliança el proletariat rural formava la força principal quantitativament, mentre que el proletariat urbà esdevenia la força dirigent. A la Xina prerevolucionària aquesta fase estava concebuda com la lluita contra el feudalisme interior, el domini colonial de les potències europees i l'imperialisme japonès; per això els objectius principals de la revolució democràtica-popular xinesa es basaven en la reforma agrària i la sobirania nacional.

Retornant a Espanya, pel Moviment Comunista existien també dos enemics a combatre: la dictadura franquista i l'imperialisme dels Estats Units. La lluita de classes a Espanya s'interpretava com una lluita entre les classes populars contra l'imperialisme dels Estats Units juntament amb aquells sectors de la societat espanyola que donen suport a la dictadura franquista. El Moviment Comunista entendrà a inicis dels setanta que la societat espanyola restava sotmesa a una doble opressió: “*El pueblo español sufre en su*

⁷⁵⁷ Entrevista a Luis Mendiguren

carne la dominación fascista del imperialismo yanqui y de los oligarcas locales”⁷⁵⁸. És per això que el Moviment Comunista encunyarà sovint el terme “*yanquifranquisme*”, considerant el franquisme com un règim feixista i denunciant la inexistència d’independència nacional essent substituïda per la submissió a la política imperial dels EUA. La rigidesa d’aquest anàlisi es veié modificat a mesura que transcorrien els setanta; el primer principi que s’abandonà ràpidament va ser la consideració d’Espanya com una colònia dels Estats Units, i per tant, s’abandonà l’expressió “*yankifranquisme*” ja a partir de 1973: “*Luis Núñez del MC va fer un estudi sobre el grau de dependència amb els Estats Units, i va concloure que tot i el grau d’inversió d’EUA a Espanya doncs no es podia parlar d’una relació colonial*”⁷⁵⁹. És en aquest punt on novament apareix la influència maoista: l’estratègia emprada per lluitar contra aquests dos enemics és la *guerra popular*, teoritzada pel Partit Comunista Xinès durant la guerra contra la ocupació japonesa i més tard practicada pel mateix Mao Zedong, el Front Nacional d’Alliberament de Vietnam (conegut popularment com a Viet Cong) o bé adaptat en el cas de *Che Guevara* i *Fidel Castro* a l’illa de Cuba. Durant aqueta etapa de formació – a diferència del posterior període – el Moviment Comunista defensa una ruptura revolucionària amb el franquisme exclusivament mitjançant la guerra popular, defugint de qualsevol procés de reforma o pacte: “*Solo una guerra popular podrá acabar con el fascismo*”⁷⁶⁰. La primera i més immediata tasca de l’etapa democràtica-popular, doncs, era la independència nacional respecte a l’imperialisme de Washington. A continuació, l’eradicació de la dictadura feixista, basada en la dissolució de l’exèrcit i la policia de l’Estat, així com la dissolució de l’aparell governamental i judicial de l’Estat franquista. Una vegada assolida la independència nacional i exterminat l’aparell franquista seria el poble –armat– qui donaria peu a un estat transitori de tall democràtic i popular cap al socialisme.

Correspondria a l’etapa democràtica-popular eliminar la centralització de l’estat mitjançant la cessió d’autonomia a les regions, l’organització en un sistema federal,

⁷⁵⁸*Por la independencia nacional y la democracia popular, hacia el socialismo y el Comunismo*. ABPR, CF 75.41 Mov-6, 1972, pag.20

⁷⁵⁹ Entrevista a Miren Izarre

⁷⁶⁰*Servir al pueblo*, nº 15, maig de 1973. pag.4.

declarar llengües oficials el castellà, el català, el basc i el gallec, així com aprovar el dret a l'autodeterminació de les nacions que consideressin oportú exercir-lo. La revolució espanyola comportaria alhora la renúncia a les possessions colonials, atorgant la independència al Sàhara i la desposseïció dels territoris nord-africans: *“La República revolucionària renunciarà incondicionalment a les possessions colonials d'Àfrica, concedint la independència al Sàhara i restituint Ceuta i Melilla i els penyals i illes pròximes al Marroc”*⁷⁶¹. Alhora, però, assenyalava que *“caldrà també prendre les mesures adequades per a obtenir el restabliment de la sobirania espanyola sobre el penyal de Gibraltar”*⁷⁶². El primer número del periòdic *Servir al pueblo* marcava el full de ruta a seguir per tal d'assolir teleològicament la societat socialista. En la qüestió territorial de l'Estat els principis del MCE en aquest àmbit eren els següents:

- *“defensa de la independència nacional (lucha antiimperialista)*
- *defensa de la autodeterminación para todos los pueblos que conviven en el interior de un estado*
- *defensa del internacionalismo proletario*
- *defensa de la unión de los trabajadores de todo el estado. Los trabajadores y su relación con la lucha de liberación nacional*
- *la clase obrera como clase hegemónica nacional (en el aspecto político, ideológico y cultural*
- *defensa de los derechos democraticos de las minorias nacionales*
- *defensa de los derechos de todas las comunidades y de todas las lenguas”*⁷⁶³.

En el terreny de l'economia, el MCE entenia que el triomf de la democràcia i el socialisme era incompatible amb les grans concentracions de propietats i capital; per

⁷⁶¹ La revolució a Espanya. *Linea política i ideològica. I Congrés del MCE*. Moviment Comunista d'Espanya, 1975, pag.27

⁷⁶² La revolució a Espanya, *op.cit.*, pag.27

⁷⁶³ *Nuestra política nacional y regional*. ABPR, DPP (MC), caixa 1 carpeta 2.

això l'expropiació sense indemnitzacions de l'alta burgesia formaria part de les obres inajornables d'aquest període sota la direcció del proletariat. La nacionalització de la banca, la indústria, els grans comerços i les cadenes de distribució permetrien capgirar una economia endarrerida cap a un nou sistema capaç de garantir el benestar de les masses populars. A totes aquestes reformes, segons el MCE, caldria agregar-hi una reforma agrària de caràcter revolucionària, basada en la confiscació de les grans propietats agràries i la redistribució de la terra sota el principi "la terra per qui la treballa".

Amb la finalitat de millorar les condicions de vida de les masses treballadores el MCE establí un conjunt de mesures semblants a l'actuació que la socialdemocràcia estava duent a terme a l'Europa Occidental durant els anys 60 i 70: intervenció estatal per combatre l'especulació del sòl urbà; habitatge digne per a tothom; xarxa de transport públic eficient; xarxa sanitària universal, gratuïta i de qualitat; subsidi en cas d'atur, invalidesa o vellesa; i polítiques de sostenibilitat mediambiental. En aquest àmbit la supressió de l'atur es convertí en el cavall de batalla. Les transformacions revolucionàries en matèria laboral inclourien la reducció de la jornada i els ritmes de treball, les reformes necessàries per a la prevenció d'accidents laborals i la participació dels treballadors en l'organització de la producció.

Igual que la totalitat de l'esquerra marxista radical del moment situà la ciència i la cultura al servei de les masses treballadores, juntament amb un ensenyament democràtic, popular, laic, científic i gratuït⁷⁶⁴. El nou poder revolucionari sorgit d'aquesta etapa seria l'encarregat també de practicar una política d'igualtat de gènere entre homes i dones.

Una vegada executades les reformes de l'etapa democràtica-popular s'avençaria cap a la revolució pròpiament dita. Ara bé, què entén el MC per revolució? La revolució es definia com la liquidació del poder econòmic de la burgesia monopolista i la destrucció

⁷⁶⁴ La revolució a Espanya, *op.cit.*, pag.29

de l'Estat de dictadura burgesa. En altres paraules es tractava de destruir el poder de la burgesia per edificar el socialisme: “*La revolució haurà de destruir l'Estat de la gran burgesia i haurà de substituir-lo per una República popular i democràtica, una República de treballadors dirigida per la classe obrera*”⁷⁶⁵. Una vegada anorreat el poder burgès s'inicia la formació d'un nou poder polític i econòmic sota l'hegemonia de la classe obrera -“*una revolució amb aquestes característiques fonamentals és una revolució socialista*”⁷⁶⁶-. El MC esgrimia que les experiències històriques manifestades fins aleshores que havien intentat just el contrari havien abocat a la continuació del capitalisme, com en el cas de Portugal, o bé a una reacció violenta de la burgesia per reprendre el poder, posant com a exemple el “*golpe de Estado sangriento, como ocurrió en el Estado español en 1936 y en Chile en 1973*”⁷⁶⁷. A grans trets aquestes eren les tasques que la revolució havia d'afrontar a Espanya segons el programa del MC, matisant, això sí, que la seva intenció no era predir el desenvolupament de la revolució en el seu conjunt, sinó únicament traçar les línies principals i aportant solucions de caràcter revolucionari als problemes de l'Espanya dels setanta⁷⁶⁸. Tanmateix, com veurem a continuació, a partir del I Congrés celebrat el 1975 el MC trencarà la rigidesa d'aquests principis revolucionaris per adaptar-los dins els esquemes de la Transició i així inserir-se dins el projecte de la ruptura política almenys pels dos anys següents.

LA PRIMERA ETAPA DE LA TRANSICIÓN: LA RUPTURA DEMOCRÁTICA I LA PARTICIPACIÓN EN ELS ORGANISMES UNITARIS

Les resolucions de *La nostra tàctica per al període actual* del I Congrés del MC van determinar la política a seguir fins a la legalització del partit a la segona meitat de 1977. Per bé que la línia acordada a 1975 significà la continuïtat del referent maoista en el si

⁷⁶⁵La revolució a Espanya. *Linea política i ideològica. I Congrés del MCE. Moviment Comunista d'Espanya*, 1975, pag.27

⁷⁶⁶ “La revolució a Espanya” a *Linea política i ideològica. I Congrés del MCE. Moviment Comunista d'Espanya*, 1975, pag.30

⁷⁶⁷¿*Que es el MC?* ABPR, CF 75.41 Mov-7, pag.26

⁷⁶⁸ “La revolució a Espanya”, *op.cit.*, pag. 29-30.

de la definició ideològica de l'organització⁷⁶⁹ a la mort del dictador el programa immediat del MC es situava en el terreny de la ruptura política, i per tant, recolzava un marc democràtic centrat en un sistema que fins aleshores havia titllat de *burgès*. El canvi en l'orientació del partit es produí el 1975 motivat bàsicament per l'anàlisi extret de la revolució portuguesa que alertaven d'un possible desenllaç del franquisme més enllà de la mort de Franco: “A raíz de la revolución portuguesa cambió esquemas: su produce un cambio de régimen de fascismo a democracia sin revolución. En nosotros esos dos aspectos iban unidos (...) Nuestra idea de derrumbar el régimen y hacer la revolución socialista deja de tener sentido”⁷⁷⁰. És d'aquesta manera que es produeix un canvi en l'estratègia del MC: “El punt d'inflexió és l'agost del 75 en un congrés a París, i publiquem documents com “Boletín interno n. 5: por las libertades democráticas”. Portugal va tenir una importància gran perquè es va veure que es va poder passar del feixisme a la democràcia sense revolució armada (...) Llavors en el congrés aquest és quan es fa el punt d'inflexió i ens posicionem en la lluita per les llibertats democràtiques”⁷⁷¹.

El Moviment Comunista s'adonà que una de les sortides més plausibles del franquisme era la reforma sense que tingués lloc la desitjada revolució; conseqüentment reorientà la línia política encaminant-la a enfortir l'oposició democràtica per tal de forçar la ruptura amb el franquisme així com la participació en els organismes unitaris. Estratègicament es definia per bastir un front democràtic, també anomenat front *antifeixista*, que apostés decididament per la ruptura amb el franquisme; bàsicament aquest era un front democràtic interclassista en contraposició al pol representat per l'oligarquia. Així la línia política a seguir a la primera part de la Transició pel MC passava per acumular forces al voltant de l'esquerra per crear una confrontació de forces favorable als seus plantejaments, i d'aquesta manera condicionar els futurs canvis cap a les posicions programàtiques en defensa de la classe obrera. Fidel a aquest plantejament, doncs, no rebutjà el procés de transició, sinó que el MC intentà formar-ne part per tal d'aconseguir

⁷⁶⁹ “El Partit que tractem de construir ha d'estar armat amb la teoria revolucionària del proletariat, amb el marxisme, el leninisme i el pensament de Mao Zedong” a És necessari un partit veritablement comunista . I Congrés del MCE. Moviment Comunista d'Espanya, 1975, pag. 42

⁷⁷⁰ Entrevista a Eugenio del Río

⁷⁷¹ Entrevista a Luis Mendiguren

un programa de mínims a través de l'entesa amb la resta de forces d'esquerra. A grans trets aquesta fou la línia política que aprovà el I Congrés del MCE, celebrat entre finals de 1975 i el gener de 1976, i que alhora també decidí canviar el nom del Partit passant a anomenar-se únicament Moviment Comunista (MC) com a reafirmació del caràcter multinacional de l'Estat.

La lluita per les llibertats va esdevenir el cavall de batalla del MC entre els anys 1975 i 1977, reconeixent, sense embuts, que “*el nostre Partit, per tant, lluita decididament per les llibertats democràtic-burgeses*”⁷⁷². Dins el projecte revolucionari s’hi camuflaren punts aliens a aquelles causes que van propiciar la formació del partit i que, *a priori*, no s’ajustaven a la seva definició ideològica i política en defensa de la dictadura del proletariat que a 1975 continuava defensant: “*La dictadura del proletariat és, doncs, una forma de democràcia molt superior a la més democràtica de les dictadures de la burgesia, ja que es basa en un poder recolzat per la majoria de la societat, en la desaparició dels privilegis d’una minoria propis de la societat burgesa, en la participació directa de les àmplies masses en l’elaboració i aplicació de les decisions de l’Estat, en la llibertat de les àmplies masses populars*”⁷⁷³. El MC, com bona part de l’esquerra marxista radical, s’adaptà transitòriament a les circumstàncies del període, aparcant momentàniament el projecte revolucionari per subordinar-lo al programa de la ruptura democràtica. Tot i això, el partit sempre va distingir entre el seu propi projecte revolucionari i el projecte de ruptura democràtica que va defensar l’oposició democràtica -i que també el MC recolzà- però diferenciant-los com dos projectes diferents.

En què consistia, doncs, el projecte rupturista que defensà el MC fins a les eleccions del 15-J de 1977? El pla per a la ruptura contemplava la liquidació del règim franquista en totes les seves manifestacions, i per això destacava la dissolució o bé judicialització de l’estat franquista. Les mesures en aquesta direcció apuntaven en primer lloc als

⁷⁷²La nostra tàctica per al període actual. *Línia política i ideològica. I Congrés del MCE*. Moviment Comunista d’Espanya, 1975, pag.36

⁷⁷³Línia política i ideològica. *I Congrés del MCE*. Moviment Comunista d’Espanya, 1975, pag.8

òrganspolicials: el MC reivindicava la dissolució de la Guàrdia Civil, de la Policia Armada i de la Brigada d'Informació Social, així com la destrucció dels arxius policials referents a les organitzacions antifranquistes. En el camp de la justícia, exigia la dissolució dels tribunals militars així com el TOP. La judicialització de la jerarquia franquista era una qüestió que s'havia d'abordar durant les primeres passes de la ruptura cap a un sistema democràtic: funcionaris, jutges, fiscals, policies i alts caps de l'exèrcit no podien romandre impunes. Amb aquesta finalitat s'havien de formar comissions de caràcter democràtic per investigar les activitats efectuades per membres de l'aparell franquista per dictaminar si s'havien "*comès delictes greus contra el poble*"⁷⁷⁴ per posteriorment sotmetre'ls a un judici públic. Les altres dues mesures a curt termini eren l'aplicació de dos principis irrenunciables del seu programa com el dret a l'autodeterminació de les nacionalitats i la lluita contra l'imperialisme. La primera establí que a més de les comunitats que disposaren d'un règim estatutari propi durant la II República (Catalunya, País Basc i Galícia), també per les comunitats del País Valencià, les Illes Balears, les Illes Canàries, sense que això significués cap renúncia al dret a l'autodeterminació per a les nacionalitats *oprimides*, entenent que es tractaven de Catalunya, País Basc i Galícia. I la segona exigia la retirada immediata de les forces espanyoles del Sàhara, la transmissió incondicional de poders als representants legítims del poble sahrauí i el reconeixement de la seva independència.

El programa dels organismes unitaris coincidí, salvant algunes excepcions, amb el projecte rupturista recolzat pel MC. Més que les coincidències, el Moviment Comunista argumentà l'entrada a l'Assemblea de Catalunya i a la *Plataforma de Convergència Democràtica* com la configuració d'un bloc antifeixista d'on no podien restar-ne al marge per la seva configuració així com per la seva finalitat: "*El nostre desig d'ésser presents en l'Assemblea de Catalunya té un motiu fonamental: en aquesta hi figuren una bona part de les forces polítiques de Catalunya que s'oposen a l'actual règim feixista. A més, un bon nombre d'aquestes forces són partidàries de lluitar per una veritable democràcia per al nostre poble, per una democràcia que no sigui la continuació del poder dels grans capitalistes per altres mètodes. El nostre Partit està*

⁷⁷⁴ La nostra tàctica per al període actual. *Línia política i ideològica. I Congrés del MCE*. Moviment Comunista d'Espanya, 1975, pag.36

*decidit a prestar la més ferma col·laboració a qualsevol iniciativa que tingui com a objectiu la lluita per la llibertat*⁷⁷⁵. De la mateixa manera ho destaca la dirigent del MC Empar Pineda: *“Pensàvem que era imprescindible unir a les forces antifeixistes. En aquest sentit vam formar per de l’AC i dels diferents organismes unitaris. A Madrid vam entrar a la Plataforma Democràtica. L’objectiu era no quedar-se aïllat de tots els canvis que s’estaven produint al país”*⁷⁷⁶.

L’ingrés a l’Assemblea de Catalunya ja es formalitzà abans de la celebració del I Congrés de 1975 com un acte en defensa de la democràcia i la llibertat, però també com una oportunitat per expandir la influència de les posicions revolucionàries en tots aquells moviments que va articular l’Assemblea de Catalunya, o altrament dit, per no marginar el moviment revolucionari ni tampoc el MC de l’escenari polític: *“Entrar a l’Assemblea de Catalunya era també una necessitat de superar l’aïllament polític. Això ho va patir molt la LCR i l’OIC [aquests dos partits no van formar part de l’Assemblea de Catalunya]. Era l’òrgan on es decidia tot”*⁷⁷⁷.

L’entrada a l’Assemblea de Catalunya no va restar exempta de diferències programàtiques: ja a la mateixa declaració d’entrada el Moviment Comunista manifestà les divergències respecte a l’Assemblea de Catalunya. Principalment eren dues. La primera disconformitat venia donada per l’exigència a desmantellar en la seva totalitat l’aparell estatal del franquisme, i en cas necessari, portar davant un tribunal democràtic als autors d’executar la repressió durant la dictadura. Per tant, considerava el segon punt programàtic de l’Assemblea de Catalunya -l’amnistia- com a insuficient atès que sustentava l’existència de llibertats com a suficients per garantir la democràcia: *“Sense desmantellar l’aparell d’Estat terrorista que els grans capitalistes han edificat i mantingut durant més de 30 anys, sense dissoldre la Guàrdia Civil, la Brigada Politico-Social, la Policia Armada i els tribunals feixistes, sense depurar l’exèrcit i*

⁷⁷⁵ Declaració a l’Assemblea de Catalunya 1974. ABPR, DPP (MC). Caixa 1, carpeta 4, document 5, pag. 1.

⁷⁷⁶ Entrevista a Empar Pineda

⁷⁷⁷ Entrevista a Luis Mendiguren

*l'administració de feixistes, sense anihilar l'enorme poder econòmic que l'oligarquia feixista ha acumulat amb l'especulació i el robatori, no és possible la democràcia, no és possible el poder del poble. Sense castigar exemplarment els torturadors i els assassins, sense exigir responsabilitats a tots aquells qui han dirigit la repressió contra el poble, no es possible garantir el poder del poble*⁷⁷⁸. La segona divergència es tractava del matís sobre el dret a l'autodeterminació: tot i que l'Assemblea de Catalunya també el defensava com a punt propi, el Moviment Comunista el concebia com un dret irrenunciable que no podia ésser sotmès a cap limitació ni pacte, sinó com un dret únicament a exercir.

Dit això, el MC reafirmava el seu compromís a l'hora de sumar esforços en la lluita contra la dictadura, per la qual cosa es mostraven oberts a formar part d'altres organismes unitaris d'abast estatal: *"I alhora el nostre Partit desitja també defensar i ampliar la unitat d'acció en la lluita antifeixista amb tots els partits i organismes de l'oposició a l'actual règim sigui quin sigui el seu programa"*⁷⁷⁹. A la pràctica no fou sempre així: l'actitud mostrada fins a 1975 cap a la Junta Democràtica impulsada pel PCE havia estat de total hostilitat, contradient frontalment la cita anterior. La consigna que repetí una vegada rere l'altra es desprenia que com a partit es posicionava favorablement a la lluita per a la conquesta de les llibertats democràtiques, però en canvi, no donava suport a la Junta Democràtica perquè aquesta plataforma assegurava el poder de la burgesia sota un nou règim de caràcter parlamentari.

Segons el MC, la Junta Democràtica no era l'instrument adequat per provocar la ruptura amb el franquisme i encapçalar la reforma democràtica de l'Estat. El pecat original es sustentava en la limitació programàtica, no incorporant en el seu programa punts de transcendència com la dissolució dels aparells repressius del franquisme, la depuració de l'exèrcit o la defensa del dret a l'autodeterminació de les nacions de l'Estat. Per això

⁷⁷⁸*Declaració de la delegació del moviment comunista d'Espanya a la XI Comissió Permanent de l'Assemblea de Catalunya (amb motiu de la incorporació a l'Assemblea de Catalunya de la organització de Catalunya del M.C.E).* ABPR, CF 75.41 Mov-15, pag.3

⁷⁷⁹*Declaració de la delegació del moviment comunista d'Espanya a la XI Comissió Permanent de l'Assemblea de Catalunya (amb motiu de la incorporació a l'Assemblea de Catalunya de la organització de Catalunya del M.C.E).* ABPR, CF 75.41 Mov-15, pag.7

a parer del MCE el programa de la Junta Democràtica es situava com un híbrid entre el pacte i la ruptura amb el franquisme. Segons el Moviment Comunista el projecte de la *Junta* contribuïa a consolidar la dominació de les mateixes classes dominants que s'havien mantingut durant el franquisme i que novament es perpetuarien mercès a noves formes de poder concretades en governs semblants a les democràcies parlamentàries de l'Europa Occidental. El MC alertava que aquesta mutació del poder debilitaria d'una banda el progrés de les forces revolucionàries, i de l'altra, permetria a la burgesia beneficiar-se del procés d'integració europea, ajudant alhora a reforçar el capitalisme a Espanya. El Moviment Comunista insinuava que el canvi de règim polític atorgava més avantatges a la burgesia dominant, però sobretot, que es mantenien els instruments més elementals de dominació sobre el poble: per això van criticar la Junta Democràtica durant els seus inicis. Alhora, aquest rebuig comportà guanyar-se les acusacions de *sectarisme* i *esquerranisme* per part del PCE; mentrestant el MC es defensava argumentant que el projecte de la Junta Democràtica “*lejos de ayudar al avance de la revolución, lo entorpecía*”⁷⁸⁰. El retret que sovint es dirigia cap a les files del MC era que rebutjava els compromisos. La resposta per part del MC sempre fou clara i contundent: “*¡En absoluto!*, justificant a continuació que rebutjava aquells compromisos concrets de la Junta Democràtica perquè a canvi de llibertats s'exigia unes contraprestacions totalment inassumibles: “*Estado de la gran burguesía, que renunciemos a exigir la disolución de los cuerpos represivos, que demos nuestra bendición al Ejército, que no pidamos cuentas a los verdugos y torturadores fascistas por sus múltiples delitos contra el pueblo, que no sumemos nuestra voz a la de las nacionalidades oprimidas cuando reclaman el derecho a la autodeterminación, que no pidamos que las tropas norteamericanas se vuelvan a su país...*”⁷⁸¹.

A l'hora de valorar negativament la Junta Democràtica per part del MC pensem que cal tenir present un altre factor: la Junta fou un impulsada pel PCE, i aquest era el blanc de bona part de les ires del MC. La crítica procedia de la consideració del PCE com a partit

⁷⁸⁰ La cuestión de los compromisos y el programa de la Junta Democrática. *Servir al Pueblo*, nº36, febrer de 1975

⁷⁸¹ La cuestión de los compromisos y el programa de la Junta Democrática a *De Franco a Juan Carlos I. El Movimiento comunista en la Transición, 1975-1979*. Editorial Revolución, 1979, pag.28-35

revisionsista⁷⁸² que havia renunciat a fer la revolució socialista. Si durant la Guerra Civil el PCE fou considerat pel MC com el partit capdavanter de les lluites populars i defensor de la classe obrera, aquesta concepció havia canviat rotundament atès que “*ja no és avui el que fou i ha abandonat els principis revolucionaris que el van guiar*”⁷⁸³, motiu pel qual el MC havia iniciat la tasca d’edificar un veritable Partit Comunista seguint amb el que considerava com a principis revolucionaris del marxisme.

El MC sempre diferencià entre la direcció del partit i l’abnegada tasca dels militants comunistes del PCE i del PSUC, i per això eren considerats rivals però mai enemics: “*Per la nostra part els considerem companys de lluita amb els quals cal que ens unim tan estretament com sigui possible*”⁷⁸⁴. En el cas de l’Assemblea de Catalunya, el tracte amb el PSUC era igual que qualsevol altre formació política de l’esfera antifranquista, preservant la cordialitat amb la rivalitat política: “*No eren dolentes les relacions amb el PSUC. A l’Assemblea de Catalunya, i concretament amb Antoni Gutiérrez, les posicions polítiques eren dures, però personalment teníem una bona relació. Amb la resta de la militància no tenia una mala relació. Una altra cosa eren les relacions a les fàbriques, on sí hi podia haver més tensió*”⁷⁸⁵.

⁷⁸² La crítica cap al PCE era molt similar a la que també formulà la resta de l’esquerra marxista radical. Igualment, el MC aplicà el terme de revisionisme per descidir despectivament la política del PCE seguint la mateixa definició de Lenin: “*Avui, a Espanya, estan presents en el si del moviment obrer i popular diverses tendències que, tot i proclamant-se socialistes o comunistes, han renunciat de fet a a fer la revolució socialista. El més perillós d’aquests corrents és el que representen els dirigents del que en una altra època fou partit comunista, tant per la importància de la seva influència sobre el poble com pel fet que apareix davant d’amplis sectors de les masses com a continuador de les tradicions revolucionàries del comunista. El comportament d’aquest corrent polític s’inscriu dins del que Lenin anomenà “revisionisme”, que significa “revisar” modificar la política revolucionària del proletariat i els principis del marxisme-leninisme per acomodar-los a tot allò que pugui ésser acceptable per a la burgesia. L’essència d’aquesta política revisionista és la capitulació davant al burgesia, la renúncia a la revolució, la renúncia a destruir l’Estat burgès, la renúncia a emprar d’altres mètodes revolucionaris de lluita, en particular la lluita armada de masses*”, a La nostra actitud davant el revisionisme i el reformisme. I Congrés del MCE. Moviment Comunista d’Espanya, 1975, pag. 46

⁷⁸³ És necessari un partit veritablement comunista. I Congrés del MCE. Moviment Comunista d’Espanya, 1975, pag.42

⁷⁸⁴ La nostra actitud davant el revisionisme i el reformisme. I Congrés del MCE. Moviment Comunista d’Espanya, 1975, pag.48

⁷⁸⁵ Entrevista a Empar Pineda

La situació féu un gir de 180 graus després de la celebració del I Congrés (1975) quan el partit moderà l'hostilitat cap a la JD. Aleshores, però, fou el PCE qui vetà la possibilitat que el MC s'incorporés a la *Junta*: “*El PCE es va negar a que entréssim a la Junta Democrática*”⁷⁸⁶. Si el MC formà part dels organismes unitaris a nivell estatal fou en gran part mercès a la creació de la *Plataforma de Convergencia Democrática* constituïda al juny de 1975 a redós del PSOE. El MC sempre sostingué que el programa de la *Plataforma* estava més situat en el terreny de la ruptura en comparació a la *Junta* pel fet d'incorporar punts com el dret a l'autodeterminació⁷⁸⁷, i que en la posterior fusió de les dues entitats a 1976 els punts més rupturistes procedien mercès a la contribució de la *Plataforma*.

En aquesta etapa el MC considera positiu, dóna suport i és partícip de l'anomenada ruptura democràtica tot i manifestar que no es tractava del seu projecte consistent en l'enderrocament revolucionari del feixisme. La constitució de Coordinació Democràtica com a fusió dels dos grans organismes unitaris fou interpretat des del MC com un triomf del moviment democràtic per bastir un front unitari contra la política governamental. Detectà algunes insuficiències o defectes que no impediren en cap cas formar-ne part. El MC es queixà de la poca concreció sobre l'organització territorial de l'Estat així com l'absència concreta del model federal i el dret a l'autodeterminació de les nacions. Tot i aquesta queixa, el MC acabava entomant que “*aún no nombrándose estos objetivos, la fórmula empleado tampoco los excluye*”⁷⁸⁸. El segon defecte sí que causava majors molèsties al MC, ja que equivalia a acceptar la institució de la monarquia durant el període provisional. Finalment, com a tercer greuge el MC demanava mesures econòmiques que s'havien d'executar per complementar la ruptura política cap a la democràcia. A l'entendre del MC aquests tres defectes eren conseqüència de l'heterogeneïtat ideològica de les forces que integraven CD i per la notable influència de les forces conservadores. Sigui com sigui, “*con todo nuestro Partido estima que la*

⁷⁸⁶Entrevista a Empar Pineda

⁷⁸⁷ Les entrevistes a membres del MC defensen que la negativa a entrar a la Junta Democrática i en canvi el suport a la *Plataforma* es basava en aquesta reivindicació. “*Per què la Plataforma sí i no la Junta? Perquè la Plataforma estava pel dret d'autodeterminació*”, argumenta Luis Mendiguren. Les entrevistes a Empar Pineda i Miren Izarre coincideixen en aquesta direcció.

⁷⁸⁸Algunos problemas de la lucha por la libertad. *Servir al Pueblo*, nº47, 15 gener 1976

formación de este organismo es sumamente beneficiosa para la acción por la libertad: aísla al Gobierno de Arias, contribuye a presentar un frente unido de la oposición y su programa representa una alternativa fundamentalmente correcta a la actual política de Gobierno. Por todo ello el MC ha participado de lleno en la gestación de CD y la ha saludado como una victoria del movimiento democrático”⁷⁸⁹.

Davant el referèndum sobre la Llei per a la Reforma Política de 1976 el MC es dedicà a reproduir el discurs de la POD que denunciava la manca de llibertats i la repressió contra les forces democràtiques, la inexistència d’una opció democràtica i l’absoluta absència de garanties respecte al control de la consulta. En aquestes condicions manifestava que només era possible una actitud: l’abstenció massiva, el boicot actiu. El sentit de boicotejar el referèndum convocat per Adolfo Suárez era impedir la legitimació del govern i les institucions del franquisme, negar la possibilitat que la reforma impulsada des del règim es pogués presentar com una proposta democràtica “*ante nuestros pueblos y ante el mundo como un nuevo régimen democrático*”⁷⁹⁰.

QÜESTIÓ NACIONAL I FEMINISME: LA PUNTA DE LLANÇA

La celebració del I Congrés del MC va redefinir una nova estratègia on la qüestió nacional va esdevenir una dels elements vertebradors del grup. Tal com explica una de les seves dirigents “*una altre característica del MC va ser tenir una alta sensibilitat per la qüestió nacional*”⁷⁹¹. A diferència de la resta de l’esquerra revolucionària el MC considerà que la opressió nacional que afectava Catalunya, Euskadi i Galícia també s’havia d’aplicar al País Valencià i les Illes Balears, i per tant, també tenien dret a la autodeterminació com a nacionalitats oprimides dins l’Estat espanyol. L’altra singularitat del MC sobre la qüestió territorial eren aquelles regions –i per tant, no

⁷⁸⁹ Algunos problemas de la lucha por la libertad. *Servir al Pueblo*, nº47, 15 gener 1976.

⁷⁹⁰ “Contra el referendun antidemocrático ¡Boicot masivo!” dins *De Franco a Juan Carlos I. El Movimiento comunista en la Transición, 1975-1979*. Editorial Revolución, 1979, pag, 77

⁷⁹¹Entrevista a Empar Pineda

podien ser considerades com a nacions– però que sí tenien el seu caràcter diferenciat: Astúries, Aragó i Andalusia. En aquests territoris el MC entenia que calia satisfer les exigències derivades de les respectives peculiaritats. Amb certa diferència entenia el cas de les Illes Canàries. Si bé no les considerava com una nació, sí que reivindicava un estatut d'autonomia per a les illes atlàntiques, i en qualsevol cas, satisfer aquelles aspiracions sobre l'organització territorial sorgides després de convocar les consultes pertinents⁷⁹².

Si ens centrem en els Països Catalans, a banda de denunciar l'opressió nacional secular que vivien catalans, valencians i balears, el MC afegia que es tractava precisament de la mateixa opressió nacional. D'aquesta manera posava de manifest que durant segles s'havia amagat “*l'existència de trets nacionals comuns entre Catalunya, el País Valencià i Les Illes*”⁷⁹³, i que aquest mateix fet ja constituïa per si sol “*part de l'opressió nacional que hem patit i que patim*”⁷⁹⁴. És curiós que en cap moment el MC encunya la denominació *Països Catalans* per referir-se al subjecte polític que comprenen aquests tres territoris, com si ho feren altres partits o organismes per descriure la mateixa concepció política.

Per les delegacions territorials del MC de Catalunya, País Valencià i Illes Balears la democràcia havia de comportar indissociablement l'establiment d'un règim d'autonomia, però de diferent intensitat segons cadascun dels tres territoris. En el cas de Catalunya, el restabliment de la Generalitat només equivaldria com un primer pas cap a l'exercici del dret a l'autodeterminació. Al País Valencià el MC proposava l'establiment d'un consell provisional de la Generalitat amb la finalitat de garantir un procés constituent basat en la convocatòria d'unes eleccions lliures i democràtiques per escollir l'Assemblea encarregada de redactar un nou Estatut d'Autonomia pel País Valencià. I a les Illes el procés per dotar-se d'un estatut d'autonomia seguiria el mateix ritme que el

⁷⁹² “La revolució a Espanya” a *Línea política i ideològica. I Congrés del MCE*. Moviment Comunista d'Espanya, 1975, pag.31

⁷⁹³ *Ens han amagat el que ens uneix*. ABPR, DPP (MC), caixa 1, carpeta 2, document 3. pag. 3

⁷⁹⁴ *Ens han amagat el que ens uneix*. ABPR, DPP (MC), caixa 1, carpeta 2, document 3. pag. 3

període constituent a nivell estatal d'acord amb les forces democràtiques il·lenques. Per tant, pel Moviment Comunista quedava clar que els tres territoris o *països*⁷⁹⁵ gaudirien cadascun d'ells dels seus propis govern i estatuts d'autonomia, descartant així un govern i una administració unitària pels tres territoris. Tanmateix, sí que defensava un programa de mesures comunes entre els tres països – Catalunya, País Valencià i Illes Balears – i que així ho havien de reflectir els respectius estatuts d'autonomia. Els programa de mesures comunes afectava principalment als camps de la llengua i la cultura catalanes⁷⁹⁶ alhora que no descartava noves fórmules d'unitat entre ells: “*Els propis Estatuts i la Constitució Federal de l'Estat, haurien de deixar les portes obertes a la possibilitat d'una unitat política més gran, com ara una Federació de Països, sempre que ho vulguin i ho aprovin plebiscitàriament, en el seu moment, els tres pobles*”⁷⁹⁷. Quedi clar, però, que el projecte del Moviment Comunista de Catalunya s'inseria dins un projecte plurinacional i que tenia com a horitzó la construcció d'un estat espanyol unitari i federal.

Tot i que mai no fou patrimoni exclusiu de l'esquerra revolucionària, el feminisme sí que es convertí en la punta de llança de grups com el MCC. L'inici de les reivindicacions de caràcter feminista en el si del Moviment Comunista s'iniciaren arran de la participació a les *Jornadas para la liberación de la mujer* celebrades a Madrid al desembre de 1975. Aquestes donaren peu a la creació de les *Jornades Catalanes de la Dona* al maig de 1975, jornades que signifiquen la refundació del moviment feminista organitzat a l'Estat espanyol. El feminisme es convertirà a partir de 1975 en un eix d'identitat del Moviment Comunista fins al punt de posar sobre la taula la necessitat d'articular un grup autònom de dones dins el partit perquè el feminisme “*fos arrelat i*

⁷⁹⁵ El MC emprava indistintament el terme *país* o *poble* per referir-se a Catalunya, País Valencià o les Illes.

⁷⁹⁶ “*La primera és que el català sigui la llengua oficial de relació entre les institucions dels tres règims autonòmics. La segona, la coordinació, o unificació segons quins aspectes, de la política lingüística i cultural. Aquest terreny pot donar peu a una ampla base de col·laboració que permetrà no sols estrènyer els llaços de germanor sinó també estalviar esforços a cada país. En tercer lloc, els tres governs podrien, fins i tot, mancomunar les seves activitats en els camps que acabem d'esmentar (cultura, investigació, ensenyament i instrucció pública), així com en d'altres (informació, premsa, ràdio i TV)*” a *Ens han amagat el que ens uneix*, op.cit, pag. 9. Aquesta col·laboració s'estenia també per la Catalunya Nord i Andorra, motiu pel qual el MC exigia l'entesa entre els estats francès i espanyol amb l'intervenció de la Generalitat de Catalunya.

⁷⁹⁷ *Ens han amagat el que ens uneix*, op.cit, pag. 9

de veritat”⁷⁹⁸. Sí que juntament amb la LCR impulsaran de forma pionera qüestions com la defensa del lesbianisme i els drets dels transsexuals: “*El lesbianisme sí que era més patrimoni de l’esquerra revolucionària, concretament de la LCR i MCC*”⁷⁹⁹. Va ser fruit dels contactes internacionals, sobretot amb el grup italià Lotta Continua, que el MC importà els temes de sexualitat i lesbianisme més actualitzats a nivell mundial. A més, no cal oblidar en el cas del MC la figura d’Empar Pineda: “*I teníem a la gran lesbiana de líder [Empar Pineda]. Vam aprofitar per fer la nostra revolució del 68*”⁸⁰⁰. Tanmateix, no hi ha dubte que les dones més avançades de tota l’extrema esquerra en aquest camp pertanyien a la LCR. L’explicació procedeix del fet que eren membres d’una organització internacional –IV Internacional– i estaven alhora en contacte permanent amb el principal focus emissor d’aquesta organització internacional com era la secció francesa; els altres grups no gaudien d’aquest avantatge tot i els contactes internacionals que poguessin establir.

DE LA PARTICIPACIÓ RUPTURISTA A LA REPRESA REVOLUCIONÀRIA

L’etapa de la Transició que transcorre entre els dos referèndums (1976 i 1978) és quan el MC i part de l’extrema esquerra efectuen un viratge cap a les posicions en defensa del programa de la ruptura política amb el franquisme. Aquest gir estratègic consistí en subordinar el seu programa revolucionari dins un projecte semblant al que oferien els organismes unitaris d’oposició antifranquista. Durant aquesta etapa efectuen una *trèva* en el camp del radicalisme marxista de poc més de dos anys que finalitza quan l’escenari que s’entreveu dista de la ruptura democràtica d’on s’havien situat, i que a més, en el seu cas, es tractava d’un programa de mínims que havien defensat com a mesura per l’excepcionalitat del moment. De fet, els partits de l’esquerra revolucionària sempre van afirmar que el projecte de ruptura política que recolzaren durant els primers anys de la Transició era un projecte diferent al seu programa revolucionari que tenia com a meta la inequívoca instauració del socialisme.

⁷⁹⁸ Entrevista a Empar Pineda

⁷⁹⁹ Entrevista a Empar Pineda

⁸⁰⁰ Entrevista a Miren Izarre

En el cas del MC a partir de la seva legalització a l'octubre de 1977 recupera els textos i llenguatge marxista, leninista i revolucionari, amb articles de Lenin, sobre la revolució russa i les tasques de l'esquerra revolucionària. La crisi ideològica que afectà a la totalitat de l'esquerra revolucionari pel nou marc establert a partir de 1977 es va saldar en el seu cas amb un reforçament ideològic que es consagrà en el II Congrés del MC celebrat al març de 1978 a Bilbao, recuperant les posicions revolucionàries com a eix central del seu programa i que havien estat subordinades a la lluita democràtica durant la primera part de la transició (1975-1977). Aquí finalitza el període de participació del MC en el procés de transició basat en la política de pactes i compromisos amb la resta de forces democràtiques. Posteriorment part d'aquesta política fou sotmesa a una profunda crítica, especialment el suport prestat a Tarradellas com a President de la Generalitat provisional; a finals dels setanta ja va considerar que lluny de representar una ruptura amb el franquisme Tarradellas va esdevenir “*un dels instruments bàsics del procés de consolidació de la Reforma política i de la Monarquia, bo i acceptant la instauració d'una Generalitat buida de qualsevol mena de competència i congelant la institucionalització d'un Parlament provisional on el PSUC i PSC haurien tingut majoria*”⁸⁰¹. Tot i la insistència de la base militant i els quadres intermitjos per formular una declaració oficial del Moviment Comunista reconeguent l'error a l'hora de recolzar la figura de Tarradellas, la veritat va ser que el secretari general Álvarez Dorronsoro no efectuà mai aquesta autocrítica⁸⁰².

El gir que consagrà el II Congrés ratifica que el MC ja no podia formar part d'un procés que culminà amb la reforma del règim, i per això adoptà a partir d'aquest moment una nova estratègia caracteritzada per l'enfrontament total amb el poder. Si la dicotomia establerta fins aleshores fou definida entre oligarquia i democràcia, a partir del II Congrés quedarà determinada entre reforma institucionalitzada o ruptura cap a la revolució. Per això els objectius del MC esdevindrannovament la revolució i la lluita contra el nou marc polític establert. D'aquesta manera s'entén l'aposta per l'abstenció

⁸⁰¹ *Revolta i comunisme*. Moviment Comunista de Catalunya, 1985, pag.14

⁸⁰² Entrevista a Miren Izarre

en el referèndum constitucional enlloc del *No*: no es volia participar en la reforma institucionalitzada de la nova democràcia. La nova tàctica es guiarà per la confrontació en diferents espais amb el poder en defensa dels oprimits i marginats, incorporant a la vella reivindicació entre capital i treball altres lluites: ecologisme, feminisme, cultura popular, noves polítiques per a la joventut... El partit copsà que el repte a superar per encarar aquesta nova etapa continuava sent la preservació revolucionària en una fase d'estabilització del marc democràtic : *“Lo más difícil de todo ha sido, es y será asegurar, en todas la circunstancias, el carácter revolucionario de nuestro partido”*⁸⁰³.

MÉS ENLLÀ DE 1980

Com veurem en el cos central d'aquesta investigació el MC es presentarà a les eleccions legislatives i municipals de 1979 en solitari obtenint uns resultats no gaire esperançadors tot i unificar-se amb l'OIC (Organización de Izquierda Comunista). El toc de gràcia final d'aquesta consideració es plasmà a Unitat pel Socialisme (UpS), quan 4 partits de l'esquerra revolucionària s'uniren per primera vegada en una sola candidatura amb motiu de les eleccions al Parlament de Catalunya de 1980 sense aconseguir l'objectiu proposat d'obtenir representació parlamentària.

L'aïllament de les idees revolucionàries i el fracàs electoral a l'hora de participar en diferents convocatòries obligaren a reflexionar sobre la direcció a seguir. Estava clar que mancava de base social suficient per encarar amb garanties qualsevol contesa electoral, i per això començarà a calar la idea de no competir en aquest terreny per centrar-se en l'àmbit social: *“A les eleccions ens vam adonar que no teníem electorat. El centre de gravetat era social i no polític. Per això vam decidir avançar cap a una organització social més que un partit polític convencional. Aquest fet va ser peculiar MC: no ser tan un partit polític”*⁸⁰⁴. Aquesta decisió canvià novament la tàctica com

⁸⁰³ *De Franco a Juan Carlos I. El Movimiento Comunista en la transición política 1975-1979. op.cit.*, pag. 105.

⁸⁰⁴ Entrevista a Eugenio del Rio

l'estratègia, àdhuc la mateixa identitat com a partit. Progressivament abandonà el model de partit d'avantguarda revolucionària, l'obrerisme i fins i tot posteriorment també els principis marxistes quedarien relegats a *“una decisió personal i privada dels militants”*⁸⁰⁵. Al llarg de la dècada dels vuitanta el MC afrontà el repte de superar els considerats errors del passat: *“Pensar que amb el marxisme i el leninisme es pot conèixer la realitat, interpretar-la i transformar-la. Després, lluitar contra el sectarisme, contra la idea de la jerarquitització de la vida interna del partit. I finalment, creure's com la única organització d'avantguarda leninista apte per fer la revolució”*⁸⁰⁶.

A principis dels vuitanta és també el moment en què el MC cerca punts en comú amb l'independentisme d'esquerres per la irrupció de dos nous centres d'articulació del nacionalisme català com la Crida a la Solidaritat i el Moviment en Defensa de la Terra. Tanmateix, aquesta nova orientació a Catalunya es veu condicionada per la influència de de l'EMK (Euskadiko Mugimendu Komunista): *“Això ve molt de la mà de l'estratègia del País Basc. Allà ja s'havien fet les autocrítiques corresponents”*⁸⁰⁷. El MC creia convenient la col·laboració entre els dos moviments per eixamplar la base de l'esquerra radical: *“Les temptatives d'aconseguir una més gran articulació de l'esquerra radical avui no poden deixar de considerar la realitat del moviment nacional d'orientació radical ni les transformacions que s'esdevenen dins del sector popular conformat per l'allau migratòria”*⁸⁰⁸. Si bé des dels orígens i en les resolucions estatutàries el Moviment Comunista defensava l'autodeterminació com un dret irrenunciable, fins aleshores no s'havia mostrat partidària de la independència per principi. El festeig amb el nacionalisme radical –influenciat pel viratge de l'EMK a principis dels vuitanta cap a Herri Batasuna- comportà assumir part dels seus objectius centrals tot i reconèixer que es tractaven de principis eminentment nacionalistes: *“Ésser dins del moviment com a condició necessària d'adoptar una actitud positiva –assumir-*

⁸⁰⁵Entrevista a Eugenio del Rio

⁸⁰⁶Entrevista a Empar Pineda

⁸⁰⁷Entrevista a Luis Mendiguren

⁸⁰⁸*Sobre les nostres relacions amb l'independentisme radical*. ABPR, DPP (Subsèrie MC), caixa 2, carpeta 3, document F(1), pag.10

los, d'alguna manera- envers els seus objectius centrals (independència, Països Catalans, normalització lingüística). Som conscients, tanmateix, que aquestes reivindicacions, dins del moviment, són inspirades per la ideologia nacionalista que hi domina"⁸⁰⁹.

A partir de 1980 el MC desplaçarà progressivament el centre de gravetat cap a l'esfera social. Primer renuncià a la participació electoral i no es presentarà com a tal sinó donant suport a altres candidatures. Fou el cas del suport prestat a la candidatura Herri Batasuna (HB). A Catalunya el Moviment Comunista s'integrà al comitè de suport⁸¹⁰ a Herri Batasuna contribuint a aconseguir l'acte d'eurodiputat per Txema Montero a les eleccions europees de 1987. No obstant això, l'atemptat d'Hipercor el 19 de juny de 1987 que causà 21 víctimes mortals canvià de rumb el festeig amb l'independentisme d'esquerres a Catalunya i sobretot al País Basc, i de retruc, comportà un gir respecte a la percepció de l'organització armada ETA: *"El suport a ETA i HB és un punt negre de molts militants del MC. L'estratègia d'ETA en aquell moment ja era una estratègia absolutament criminal i nosaltres vam menysvalorar el que representava això des del punt de vista ideològic i des del punt de vista moral, pensàvem que era una expressió radicalitzada que afeblia l'estat i que des d'aquest punt de vista valia la pena donar-li suport."*⁸¹¹. I en segon lloc focalitzarà l'activitat de l'organització durant els vuitanta en la defensa i altaveu dels col·lectius oprimits i marginals. L'eradicació de la pobresa, els drets del col·lectiu de gais, lesbianes i transsexuals, l'avortament lliure i gratuït o contra l'entrada d'Espanya a l'OTAN seran els nous cavalls de batalla del MC.

⁸⁰⁹ *Sobre les nostres relacions amb l'independentisme radical*. ABPR, DPP (Subsèrie MC), caixa 2, carpeta 3, document F(1), pag.13

⁸¹⁰ El comitè català de suport a HB estigué format pel MC, la LCR, el MDT, el Moviment d'Esquerra Nacionalista i el col·lectiu Nova Falç.

⁸¹¹ Entrevista a Miren Izarre

4. L'ESQUERRA MARXISTA RADICAL CONTRA EL REPTE INSTITUCIONAL

LA RUPTURA CATALANA DE 1977: EL 15-J

El govern presidit per Adolfo Suárez va publicar el 18 d'abril de 1977 al BOE la convocatòria d'eleccions legislatives pel 15 de juny. El mateix anunci assenyalava que el 3 de maig finalitzava el termini de formalització de les coalicions electorals, el 9 maig com a data límit per la presentació de les candidatures i finalment l'inici de la campanya electoral pel 24 de maig. Comptat i debatut, en poc menys de dos mesos les diferents forces polítiques s'havien de presentar davant la ciutadania per determinar en gran mesura el futur polític del país.

Si bé és cert que foren les primeres eleccions amb sufragi universal des del 16 de febrer de 1936, la importància no només es deu a la seva convocatòria, sinó més aviat per les conseqüències dels resultats⁸¹². En primer lloc, per la denúncia a la convocatòria d'eleccions generals en un marc no democràtic i jurídicament no constituents. Les eleccions van ser gestionades pels hereus del franquisme, imposant aquelles regles de joc que més afavorissin els seus interessos. Els partits definits com republicans i de l'esquerra revolucionària no van ser legalitzats, i la jornada electoral es va celebrar amb centenars de presos polítics entre barrots. Seguint en la mateixa dinàmica, la llei electoral afavoria clarament a l'opció conservadora de la governamental UCD, així com la majoria d'edat a partir dels 21 anys privà a molts joves acudir a les urnes que hipotèticament s'haurien decantat majoritàriament per candidatures d'esquerra.⁸¹³ Pel

812 Mayayo, Andreu: *La ruptura catalana*. Editorial Afers, Catarroja, 2002, pag.12

813 Una enquesta sociològica encarregada a una empresa publicitària per tal de conèixer millor la realitat dels joves europeus l'any 1977 posava a la llum que els joves espanyols eren més progressistes que cap altre país. Segons la enquesta, els joves espanyols es situaven majoritàriament al centre-esquerra i a l'esquerra: ningú es situava a l'esfera de la dreta, mentre que un 11% es declarava de centre, un altre 11%

que fa al cens electoral, aquest estava elaborat a partir del padró de 1970, per la qual cosa quedava automàticament obsolet: segons xifres aportades pel Consorci d'Informació i Documentació de Catalunya, només a Barcelona ciutat faltaven censar 400 000 persones. D'altra banda foren els resultats que van convertir les Corts en constituents. Els resultats, a diferència de la resta d'Espanya, a Catalunya la victòria va ser per les forces d'esquerra i catalanistes, posant de manifest una ruptura amb el franquisme tot contribuint al canvi democràtic i a la recuperació de l'autogovern.

CONCÓRRER LES ELECCIONS: SI O NO? I AMB QUI?

La gran majoria de formacions situades a l'esquerra del PCE optà inequívocament per presentar-se a les eleccions del 15-J (PTE, ORT, MC, AC, POUM, OEC i LCR) enlloc d'advocar pel boicot -LC, OCE (Bandera Roja)-, tot i que tots plegats coincidien en considerar aquestes eleccions com a no-democràtiques: *"Avui estem als vespres d'unes eleccions que No són lliures, a unes "Cortes" que no són Constituents; desenes de companys segueixen empresonats; molts partits obrers i TOTS ELS PARTITS NACIONALISTES REVOLUCIONARIS restem a la il·legalitat..."*⁸¹⁴

De tots els grups de l'esquerra marxista radical estudiats en aquesta recerca, només la OCE(BR) optà per no participar-hi i posicionar-se a favor del boicot. El mateix lema per aquestes eleccions clarificava la posició dels *banderes*: *"la única opción proletaria: BOICOT"*. A la pregunta de si el poble obtenia quelcom positiu tot participant en les eleccions, la resposta era rotundament que no. El principal problema per Bandera Roja derivava de la inexistència d'un procés constituent amb garanties democràtiques: *"Quin procés constituent hi havia hagut? Les convocaven des del règim franquista, i no eren*

de centre-esquerra, el 29 % socialista i un 8% comunista, i el 39% no ho sabia o no contestava, segons Andreu Mayayo a *La ruptura catalana* pag. 135.

814 *Per a la unitat dels treballadors. Cap a la democràcia Socialista. Manifest programa de la LCR. 1r maig de 1977*, pag.3. Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca General, UAB

constituents. Crec que vam fer bé; les convocava el règim sense cap garantia. Podien ser constituents... o no!"⁸¹⁵. Segui com sigui, l'argumentació de la negativa a presentar-se en les eleccions del 15-J es resumia en quatre raons fonamentals:

"1- No pueden haber elecciones democraticas bajo la monarquia continuadora del franquismo. Sin amnistía total, sin autonomía, sin legalización de todos los partidos, sin la disolución de todos los cuerpos represivos no hay democracia.

2- Las elecciones a Cortes no tienen nada en común con una elecciones democráticas.

3- Las elecciones un instrumento para consolidar la Monarquía. Después de las elecciones los gobiernos de la Monarquía se presentarán como gobiernos salidos de la voluntad popular.

*4- El socialismo el objetivo del pueblo. Rechazar la democracia autoritaria de la Monarquía quiere decir rechazar la democracia que sólo favorece al gran capital, rechazar su política anti-popular de hacer recaer la crisis sobre los trabajadores. La oleada de huelgas obreras y de luchas populares tiene una perspectiva clara: la Huelga General Política que derribe a la Monarquía y, mediante la imposición de un Gobierno Provisional, abra el paso a la República Democrática. (...) La conquista de la República representará una derrota parcial de la burguesía y permitirá continuar con mayor empuje la ofensiva obrera y popular hacia la derrota definitiva del estado burgués, hacia la toma revolucionaria del poder y la conquista del socialismo"*⁸¹⁶.

L'anàlisi interpretatiu del darrer any que efectuava la OCE (Bandera Roja) descrivia la Reforma Política de 1976 i les eleccions del 15-J de 1977 com dues maniobres del gran capital per hegemonitzar el procés de transició cap a un nou règim denominat *neofranquisme*, neutralitzant així la capacitat d'actuació de les classes populars. En aquest procés de canvi, per l'Organització Comunista d'Espanya allò que qualifica com *el poble* aparentment "*quizás se la ha quitado un poco la mordaza para*

⁸¹⁵Entrevista a Pep Martínez

⁸¹⁶*Contra la Monarquía. Por la Republica y el socialismo*. ABPR, FP Pep Martínez, pendent de catalogació

*que parezca que ya es libre”, considerant, en canvi, “que la represión continúa igual que antes”. Una vegada efectuat aquest sil·logisme “llamamos a todo el pueblo, a los trabajadores, a los campesinos, a las nacionalidades oprimidas, a las mujeres y a los jóvenes para que se unan a la lucha contra el neofranquismo y BOICOTEEN las elecciones.”*⁸¹⁷

El Secretari General del partit, Jose Sierra, en una entrevista publicada al propi òrgan d'expressió considerava que presentar-se a aquestes eleccions significava l'abandó de la lluita per la República, l'acceptació de la Monarquia i la seva democràcia limitada. En aquesta mateixa direcció criticava a la resta de formacions de l'esquerra revolucionària que decidiren concórrer aquestes eleccions com a interpretació de la “*expresión más clara de su claudicación ante la política del gran capital y su aceptación de la democracia limitada*”⁸¹⁸. La denúncia a la farsa electoral i el boicot actiu a les eleccions eren les úniques armes que considerà com a útils la OCE (Bandera Roja) per fer fracassar el rumb de la política reformista i, en canvi, avançar cap a la plena conquesta de les llibertats. Des d'aquesta posició es vanagloriava de la presència de tres opcions polítiques amb qui impulsaven el boicot: “*los republicanos consecuentes, ARDE e Izquierda Republicana; las fuerzas nacionalistas populares, EIA/ETA en Euskadi, el PSAN y PSAN-P en Catalunya, sectores de la ANPG en Galicia; y los comunistas, la OCE (Bandera Roja)*”⁸¹⁹.

L'adscripció trotskista de la LCR, *a priori*, negava la possibilitat que la classe obrera aconseguís el poder per la via parlamentària, així com la canalització de la revolució socialista a través de la democràcia burgesa i el sistema parlamentari. Per què la LCR i altres partits enquadrats dins l'esquerra revolucionària es van presentar a les eleccions del 15-J? En primer lloc, el moviment trotskista ha tendit a rebutjar les tesis anarquistes

⁸¹⁷ “OCE (BR) llama al boicot a las elecciones. Entrevista a Jose Sierra, Secretario General de la OCE(Bandera Roja)”. *Bandera Roja*, nº55, 15 gener de 1977, pag.1

⁸¹⁸ “OCE (BR) llama al boicot a las elecciones. Entrevista a Jose Sierra, Secretario General de la OCE(Bandera Roja)”. *Bandera Roja*, nº55, 15 gener de 1977, pag.3

⁸¹⁹ “El temor de la burguesía: la abstención popular”. *Bandera Roja*, nº59, 4a setmana de maig 1977, pag.1

i ultraesquerranistes defensors que la participació en unes eleccions dins un sistema burgès és sinònim de legitimar l'ordre burgès. En segon lloc, la participació en uns comicis electorals d'àmbit estatal suposava una oportunitat per popularitzar i estendre el seu programa polític: “*Lo primero que hay que clarificar es el motivo de que participamos en las elecciones ¿Para que nos presentamos? Los comunistas no van a las elecciones, y menos a éstas, con ilusiones de que través de los cauces parlamentarios se consiga las reivindicaciones obreras. Por lo tanto nuestro planteamiento no es el de sacar el mayor número de votos ó escaños, como sea. Nuestro planteamiento es el de utilizar la campaña –como dice el B.P.- para difundir el Programa, para conquistar la legalidad y luchar por la unidad obrera*”⁸²⁰. La LCR sí que divergirà sobre la concepció que altres partits comunistes tenien sobre la participació a les eleccions per això criticaran el seu comportament *perelectoralista*: “*Nosotros criticábamos de los otros partidos comunistas que hiciesen de la lucha institucional un fin en si mismo. Se trataba de un instrumento para transformar, no un fin. Pero eso no negaba la validez de utilizar las elecciones para hacer difusión de nuestras propuestas y para en caso de tener presencia en las instituciones utilizarlo como altavoz no solo de nuestro programa sino de todos los movimientos de lucha*”⁸²¹.

Una de les característiques de la LCR serà l'adaptació de l'estratègia a seguir segons l'evolució de l'escenari polític tot i definir-se en tot el període estudiat com a partit revolucionari. Des de la seva fundació i poc abans de la mort del dictador es mostrà contrari als projectes de reforma i ruptura, i per contra, presenta com a programa el derrocament de la dictadura i de l'Estat capitalista mitjançant l'acció independent dels moviments de masses. Si a l'inici de la transició la totalitat de l'esquerra radical compartia la via revolucionària com a estratègia per a la conquesta del poder per part dels treballadors, a principis de 1977 “*la izquierda empezó su fulminante conversión al “realismo” que desembocharía en las elecciones del 15 de junio*”⁸²². Concretament, es tractava d'ajornar el projecte revolucionari per així imposar un programa rupturista

820 *Sobre la campaña electoral*. Centre d'Estudis Històrics Internacionals-Pavelló de la República. Documents Partits Polítics (LCR), Arxiu 2, caixa 5, carpeta 2

⁸²¹Entrevista a Diosdado Toledano

⁸²² Morán, Gregorio: *El precio de la Transición*. Editorial Planeta, 1991, pag. 189.

respecte el règim franquista sense que això signifiqués la renúncia al projecte revolucionari. Aquesta situació es mantindrà fins a mitjan de 1978, moment en el qual aposten decididament pel NO en el referèndum de la Constitució i s'exclouen del consens per radicalitzar els seu discurs amb continguts de caràcter revolucionari, convertint-se, conseqüentment, en una força resistent. Ras i curt: a la primera meitat de 1977, i com la resta de partits de l'esquerra radical, la LCR va prioritzar la seva activitat a lluitar per la amnistia, la legalització i a preparar la participació electoral. Aquest viratge ja es veié manifestat a les resolucions⁸²³ del I Congrés LCR-ETA VI, celebrat a l'agost de 1976, on de ben segur exerciren la seva influència els nous quadres de l'organització procedents d'ETA-VI Assemblea habituats a una actuació més pragmàtica. Al mateix temps, intensifiquen les crítiques cap a la *ruptura pactada* endegada pels partits obrers amb mes pes dins l'esquerra, titllant-la de "*claudicación ante el objetivo burgués*" i de "*pérdida de significado de toda alternativa frente a la reforma de Suárez, la claudicación completa ante ésta*"⁸²⁴. La proposta davant la *claudicación* de la ruptura pactada – a parer de la LCR- era la coordinació unitària dels partits obrers per tal d'impulsar la lluita de masses cap els següents punts:

- Amnistia total
- Legalització de tots els partits
- Autodeterminació per a les nacionalitats
- Dissolució dels cossos repressius
- Convocatòria eleccions lliures a una Assemblea Constituent que proclami la República
- Suport a les lluites contra les mesures econòmiques del Govern

823 La resolució central del congrés va ser aprovada per 93% a favor, 7% d'abstencions i 0% en contra segons les dades del mateix partit a *I Congreso de LCR-ETA VI. Construir un partido comunista revolucionario*, LCR, 1976.

824 "Coordinación unitaria de partidos obreros". *Combate*, nº66 primera quinzena gener 1977, pag. 3

Ens trobem, doncs, davant una situació d'ambivalència del discurs de la LCR, ja que si com a partit revolucionari es posiciona alternatiu al sistema polític i en contra de l'evolució de la transició, no dubte alhora en aprofitar totes les possibilitats i avantatges que aquest ofereix. Per això considerem que la LCR practica allò que el professor Ramon Cotarelo ha denominat com a “*oportunisme institucional*”⁸²⁵, que ell mateix ha definit com l'aprofitament de les possibilitats ofertes per les institucions democràtiques als representants de les minories deslleials per ésser utilitzades com a plataformes publicitàries amb la finalitat de difondre propostes contràries al sistema que els permet anunciar-les⁸²⁶.

En les condicions en què foren convocades les eleccions Acció Comunista plantejava que *a priori* l'opció més clara des del punt de vista de l'esquerra revolucionària hauria de ser el boicot. El caràcter de la Llei Electoral i les circumstàncies en què es desenvolupaven les eleccions eren els arguments que, en principi, haurien de justificar aquesta posició. No obstant això, Acció Comunista considerava que aquest plantejament cometia un greu error tàctic i llegí aquestes eleccions com una oportunitat de la classe treballadora per incidir en el seu futur després de la més mínima possibilitat d'intervenció en el marc polític durant els quaranta anys de dictadura franquista. Per això decidí participar en aquestes eleccions. La lectura era que calia intervenir en el procés electoral per no només participar en el joc polític, sinó també per la possibilitat de millorar les condicions de vida a través de la política parlamentària, tot i reconèixer que “*no son evidentemente el lugar idoneo donde los intereses de las capas explotadas pueden encontrar salida*”⁸²⁷.

⁸²⁵ García Cotarelo, Ramón: *Resistencia y desobediencia civil*. Ediciones de la UCM, 1987, pag.127.

⁸²⁶ García Cotarelo, Ramón: pròleg a Laiz, Consuelo: *La izquierda radical en España durante la transición a la democracia*. Tesi doctoral, Universitat Complutense de Madrid, 1993, pag.23

⁸²⁷ *Acción Comunista ante las elecciones. Nuestra postura en el FUT*. ABPR, CF 75.64/54, pag.3

PACTES PREVIS A LES ELECCIONS 1977

Davant la convocatòria d'eleccions legislatives per part del govern de Suárez, el PTE, la LCR, el MC, la OEC, ORT i Acció Comunista no dubtaren a presentar-se tot i denunciar les mancances i deficiències d'aquestes eleccions, considerant tots ells com a negatiu quedar-se al marge d'unes eleccions que qualificaven com a poc democràtiques, però en canvi, destacaven les avantatges de participar-hi. Davant un procés de reforma política d'una dictadura cap a un nou règim de tall democràtic el PTE, per exemple, considerà que no es podia quedar al marge i que havia de participar-hi per influir en aquesta transició cap a les seves posicions rupturistes: *“El Partido del Trabajo de España estima que, ante esta situación, a la clase obrera se le plantea la siguiente opción: o quedarse al margen del proceso electoral reformista que queremos o no es prácticamente irreversible, o utilizar esas elecciones antidemocráticas que nos vienen impuestas, poniendo en ello la misma energía y decisión para extraer las mayores ventajas posibles, en provecho de sus intereses inmediatos y futuros. Entendemos que lo segundo es lo justo. La clase obrera no puede ni debe marginarse de estas elecciones”*.⁸²⁸

Pocs mesos abans de les eleccions el marc polític de l'esquerra estava dominat per la incertesa sobre quins partits podrien concórrer les eleccions, i en quines condicions s'efectuarien aquestes: *“A pocos meses (quizás solamente tres) de las elecciones, no existe la más mínima seguridad que los partidos obreros vayamos a estar ni tan siquiera legalizados para poder participar libremente en ellas”*⁸²⁹. La forces obreres situades a l'esquerra revolucionària no van ser legalitzades fins després del mes de setembre de 1977, considerant-ho com una mesura discriminatòria, per la qual cosa no van poder concórrer les eleccions del 15 de juny darrera les seves pròpies sigles: *“El*

⁸²⁸*El correo del pueblo*, n°74, 13 gener de 1977, pag.3

⁸²⁹*El correo del pueblo*, n°74, 13 gener de 1977, pag.3

*Gobierno pretende, sin duda, discriminar a los partidos obreros respecto a los burgueses. Al menos las organizaciones de extrema izquierda y las nacionalistas revolucionarios, no entran en los planes de legalización gubernamentales*⁸³⁰. Si en el cas de la repressió policial l'esquerra revolucionària patí un tracte discriminatori amb una accentuació de la repressió respecte a altres grups, igualment succeí amb la seva legalització: dos mesos més tard de les eleccions encara hi havia 20 organitzacions de l'esquerra radical que no havien estat legalitzades, així com també grups de l'independentisme català. El 2 d'agost van ser legalitzades les formacions republicanes Esquerra Republicana de Catalunya i Acción Republicana Democrática Española (ARDE), restant a la il·legalitat encara fins al setembre marxistes radicals com la LCR, el PORE, el PCU, el MC, l'OIC, el PCT, AC, OCE (BR), PCOE, i dins l'esfera de l'independentisme, a Catalunya Esquerra Nacional i el PSAN, a Galícia l'Asamblea Nacional Popular Galega i Unión do Pobo Galego, a Canàries el Partido de Unificación Comunista de Canarias i el Partido Nacionalista Canario, i al País Basc les organitzacions de la denominada esquerra *abertzale*⁸³¹, tot i que en el cas d'Euskadi sí que la coalició electoral *Euskadiko Eskerra* (EE), formada per *Euskal Iraultzarako Alderdia* (EIA) i *l'Euskadiko Mugimendu Komunista* (EMK), va concórrer les eleccions del 15-J amb la consecució d'un escó i un senador per la província de Guipúscoa.

En aquest context l'esquerra revolucionària amb voluntat de presentar-se a les eleccions va considerar que la fórmula més adequada era la creació d'una candidatura unitària i de progrés. De fet, les proclames d'unitat ja venien donant-se des de mesos enrere, àdhuc un any abans. No es tractava d'una unitat orgànica ni tan sols electoral, sinó d'unitat d'acció per afrontar un episodi concret. En motiu del referèndum sobre la Llei per a la Reforma Política del desembre de 1976 el PTE havia llençat la proposta d'unir esforços amb altres grups de l'esfera marxista: *“Con este fin dirigimos una carta abierta a los partidos obreros (PSOE, PCE, MCE, ORT) proponiéndoles mancomunar nuestras fuerzas con vistas a una gran movilización obrera y popular en la jornada del*

830 *Combate*, IIa quinzena mes de febrer 1977, n° 68.

831 “Siguen sin legalizar más de veinte partidos de extrema izquierda”, *El País*, 4/8/1977 online http://elpais.com/diario/1977/08/04/espana/239493608_850215.html .

*referéndum, con vistas a la Huelga General Política. Estas fuerzas rechazaron nuestra unidad de acción”*⁸³².

LES CONVERSES TRILATERALS ENTRE PTE, ORT I MC: LA PRIMERA OPORTUNITAT; EL PRIMER FRACÀS

Poc abans, a la primavera de 1976, ja s’havia produït la primera gran aproximació entre diferents forces de l’esquerra revolucionària (ORT, PTE i MC) intentant la cerca de punts en comú per facilitar la unitat: “*Nuestras conversas para la unidad comenzaron exactamente hace un año. En aquel momento una nota dominante de la situación era la intensificación de la lucha entre el marxismo-leninismo y el revisionismo moderno. En este marco tuvo lugar el comienzo de las conversaciones en las que inicialmente también participó MC*”⁸³³. Efectivament, esdevingué la primera oportunitat, però també el primer de molts fracassos. En aquest sentit, el 14 d’abril de 1976 el Comitè Executiu del Moviment Comunista envià per correu postal un escrit a les direccions del PTE i la ORT on anunciava la ruptura de les converses tripartides entre la ORT, el PTE i el mateix MC per arribar a acords, ja fossin d’unitat d’acció o d’unificació orgànica entre les tres forces revolucionàries. L’argument principal del MC era la política practicada pels altres dos partits, titllada d’oportunista. Altrament, des de la primera reunió el MC s’oposà a que les conversacions fossin presentades com l’inici d’una negociació que tingués com a destí la fusió a curt termini. L’argumentació es sustentava en l’efecte que “*nosotros en ningún momento descartamos que nuestras relaciones pudieran llevar a la unidad. Lo que precisamos una y mil veces es que antes de anunciar que de ahí iba a salir la unidad había que proceder a un estrechamiento progresivo de los lazos entre nuestros Partidos y a la superación de las numerosas divergencias existentes (...)* *Vuestras críticas públicas no son un desliz accidental sino la parte de un todo, la parte más visible de una política de desprestigio contra el M.C. practicada no por algunos*

⁸³²*El correo del pueblo*, n°74, 13 gener de 1977, pag.4

⁸³³*Al Buró Político del Comité Central del Partido del Trabajo de España. En respuesta a su carta del 21 de febrero de 1977. Secretaría Política del Comité Central de la Organización Revolucionaria de Trabajadores (12 de marzo de 1977). ABPR, CF 75.º/60, pag.3*

*militantes del PTE sino, en primer lugar, por su dirección*⁸³⁴”. A les divergències tàctiques sobre la concreció de com s’havia de formalitzar la unitat, s’hi afegien també les acusacions d’endegar campanyes de desprestigi mutu entre els partits que formaven part de la taula de negociacions. Sens dubte, un mal pròleg que dificultava qualsevol entesa estable. Tot i el desacord d’aquestes aproximacions, mesos més endavant el Moviment Comunista reiterava la necessitat d’agrupar a les forces d’esquerra sobre la base d’un programa conseqüentment d’esquerres. Alhora, però, matisava que “*la unidad de la izquierda no puede ser algo centralizado y homogéneo. De hecho, cuando hablamos de unidad de la izquierda, estamos hablando de la edificación de frentes de izquierda en cada nacionalidad y región*”⁸³⁵”. Aquest raonament era compartit per la resta de forces de l’esquerra radical com així ho demostren els intents que s’exposen a continuació amb la finalitat de forjar un bloc electoral d’esquerres partint de la realitat nacional i regional de l’Estat. La voluntat del Moviment Comunista era, doncs, “*concurrir las elecciones amb frentes electorales a cada territorio*”⁸³⁶, tot i mostrar-se sabedor que “*no existien acords amplis per formar una candidatura de l’esquerra revolucionària*”⁸³⁷.

Una cosa eren les elaboracions retòriques escrites des dels òrgans de direcció, i l’altre, la voluntat decidida dels protagonistes per aconseguir acords amb altres partits polítics. Des d’aquesta segons posició és com s’explica millor la fragmentació de l’esquerra revolucionària davant els primers cicles electorals després del franquisme. “*Vam desestimar la unificació a 1976*”⁸³⁸, explica Eugenio del Río. Quin era el motiu principal que impossibilitava l’entesa amb altres partits? En el cas del MC a mitjan de 1976 era el doctrinarisme ideològic qui féu inviable la unificació amb altres grups de l’esquerra marxista radical a mitjan de 1976, i en aquest cas, amb el PTE i la ORT: “*Jo no ho veia possible. El problema principal és que érem molt exigents en la qüestió ideològica; també el factor de la identitat molt forta de cadascú. Potser vàrem ser*

⁸³⁴Correspondència entre MCE, ORT i PTE. ABPR, DPP (MC), caixa 1, carpeta 5, document 4.

⁸³⁵ “Por la unidad de la izquierda”. *Diario 16*, 21 desembre 1976.

⁸³⁶Entrevista a Eugenio del Río

⁸³⁷Entrevista a Eugenio del Río

⁸³⁸Entrevista a Eugenio del Río

massa exagerats en això”⁸³⁹. El secretari general del MC del període, Eugenio del Río, també ratifica la magnitud i transcendència que aleshores atorgaven a les petites qüestions ideològiques que els diferenciaven.

A més del debat sobre qui millor ostentava la puresa ideològica del marxisme-leninisme s’hi podien afegir altres consideracions. En primer lloc, la voluntat de presentar-se per solitari responia també a la percepció que tots obtindrien un bon resultat electoral. Molts d’ells tenien el desig d’afrontar les eleccions per avaluar per primera vegada la seva influència sobre la població competint amb la resta de candidatures de l’esquerra marxista radical: *“Primer érem molt joves com a organitzacions, i que cadascú pel sou compte traurien bastant vots. A més cadascú volia també mesurar-se davant les eleccions, com un termòmetre”*⁸⁴⁰. En segon lloc, la desigual influència sobre el territori de cada organització va contribuir a crear una identitat que dificultava l’entesa. Certament, convergien en pràcticament tots els aspectes ideològics, però la preservació del domini territorial que cadascú d’ells tenia esdevenia una qüestió innegociable: *“L’aspecte territorial era molt important: la ORT era important a Madrid i Navarra, el PTE era fort a Andalusia i Catalunya, en canvi al País Basc el MC era més important que la resta. Cadascú tenia el seu espai. Eren espais territorials diferents tot i coincidir ideològicament”*⁸⁴¹. En tercer lloc, les diferències quantitatives entre els grups de l’esquerra marxista radical no permetia un tracte entre iguals. A les taules de negociació els grups amb menys incidència es molestaven per l’actitud dels més grans, especialment la del PTE: *“Los partidos más fuertes tendían a tener una mirada más prepotente, hacer la unidad entorno a ellos”*⁸⁴². I finalment, el sectarisme i la manca de cultura democràtica d’aquests partits dinamitaven les negociacions a les primeres de canvi. Com observarem a continuació en el cas de la ORT i el PTE, el sectarisme fou un element clau que impedí la unificació:

⁸³⁹ Entrevista a Empar Pineda

⁸⁴⁰ Entrevista a Empar Pineda

⁸⁴¹ Entrevista a Eugenio del Río

⁸⁴² Entrevista a Diosdado Toledano

una vegada acordades les resolucions conjuntes sobre la línia política i ideològica⁸⁴³ el 17 de setembre de 1976 i essent així publicades, el procés d'unificació s'estroncà a l'hora de negociar els òrgans de direcció del nou partit. Més endavant la policia corroborà el sectarisme com un element de primera magnitud que impedí una aliança entre diferents formacions de l'esquerra marxista radical, alhora que també afegí una nova argumentació atribuïda al MC: *“Continúan los numerosos intentos de formar una alianza electoral propiciada desde todas las posiciones. Sin embargo estos intentos se estrellan frecuentemente ante el personalismo de los líderes y ante el temor, expresado por el MC, de que una alianza electoral de izquierdas pueda levantar el fantasma del frente popular y auyentar al electorado”*⁸⁴⁴.

Una vegada desmarcat el Moviment Comunista a l'abril de 1976, doncs, van continuar les converses bilaterals entre ORT i PTE. El 16 de juny es citaren 500 membres entre els dos partits per tractar sobre els organismes unitaris i d'aquesta manera establir camins d'entesa mútua per consolidar més acords en un futur immediat: *“El día 16 se celebró en Carabanchel (Madrid) un reunión conjunta del Partido del Trabajo de España (PTE) y de la Organización Revolucionaria de Trabajadores (ORT), con asistencia de 500 personas. La reunión, en la que se debatieron los ya conocidos puntos de vista de ambas organizaciones en relación con CD (Coordinación Democrática), es una muestra más del acercamiento de los dos grupos”*⁸⁴⁵. Amb la unificació com a horitzó final, seguint el principi leninista de la construcció del partit revolucionari, es retrobarien novament al setembre del mateix any: *“Las discusiones en lo referente a la línea ideológica y política entre las dos delegaciones se desarrollaron en un clima de camaradería. El resultado de esas discusiones fué la formulación de la base de acuerdo en lo ideológico y lo político establecida por los Comités Centrales de los dos*

⁸⁴³ Les resolucions conjuntes entre els dos comitès centrals van ser sobre la línia ideològica, la situació internacional, l'esquema del plantejament de la revolució a Espanya, la lluita contra el feixisme, la qüestió nacional i la situació actual i les tasques immediates, a *Al Buró Politico del Comité Central del Partido del Trabajo de España. En respuesta a su carta del 21 de febrero de 1977. Secretaría Política del Comité Central de la Organización Revolucionaria de Trabajadores (12 de marzo de 1977)*. ABPR, CF 75.42, pag.30.

⁸⁴⁴ *Boletín de Situación*, nº207, 13 abril 1977. AGCB, Notas Informativas de la Jefatura Superior de Policía, años 1975-76-77, caixa 537.

⁸⁴⁵ *Boletín de situación*, nº174, 17-23 juny 1976. AGCB, Notas Informativas Jefatura Superior Policía, caixa 514.

*Partidos. El 17 de septiembre [1976] acordamos darle publicidad a los documentos que contenían los acuerdos*⁸⁴⁶. A partir de setembre de 1976 les converses per finalitzar en un mateix partit es van estroncar canviant de rumb precipitadament. L'únic motiu va ser el desacord a l'hora de decidir quina era l'aportació del PTE i la ORT en els òrgans de direcció del nou partit: *“Nuestras conversaciones para la unificación quedaron interrumpidas al no llegar a un acuerdo en las cuestiones organizativas; más concretamente en lo referente a la composición de los órganos de dirección del Partido. Durante más de doce meses se prolongaron las conversaciones sobre esta cuestión. Los criterios que por ambas partes manejábamos eran el de la capacidad de cada cuadro que fuera a formar parte de la nueva dirección, y el de la aportación global que cada Partido, el PTE y la ORT, hacían al nuevo. Pero el acuerdo no llegaba.”*⁸⁴⁷

Les dues delegacions consideraven que els quadres procedents del propi partits havien de ser majoria en el nou Comitè Central. A la proposta del PTE els quadres procedents d'aquest partit eren majoria en el Comitè Central, en el Buró Polític i en el Comitè Executiu. I encara és més: el secretari general del PTE, Eladio García Castro, figurava també com a secretari general del nou partit, reservant a José Sanromá Aldea de la ORT a la segona secretaria. Com a tercer secretari la proposta de la delegació del PTE situava al català Manel Gracia i a un altre membre del PTE com a secretari d'organització. Aquesta proposta del PTE va ser rebutjada i qualificada d'injusta. La contraoferta de la ORT determinava que els quadres del nou partit i els seus òrgans de direcció estiguessin formats a parts iguals entre PTE i ORT, posposant la designació del nou secretari general per després de la unificació i a càrrec del nou comitè central. La bona intencionalitat de la ORT fou rebutjada pels *petés* defensant des d'una posició més a prop del sectarisme que de qualsevol negociació política que *“el camarada R. Lobato [Eladio García Castro] era el único posible secretario general ya que él personificaba la línea política marxista-leninista, y que del reconocimiento de tal hecho dependía la*

⁸⁴⁶Al Buró Político del Comité Central del Partido del Trabajo de España. En respuesta a su carta del 21 de febrero de 1977. Secretaría Política del Comité Central de la Organización Revolucionaria de Trabajadores (12 de marzo de 1977). ABPR, CF 75.42, pag.3

⁸⁴⁷Al Buró Político del Comité Central del Partido del Trabajo de España. En respuesta a su carta del 21 de febrero de 1977. Secretaría Política del Comité Central de la Organización Revolucionaria de Trabajadores (12 de marzo de 1977). ABPR, CF 75.42, pag.5

unidad de la dirección y del Partido”⁸⁴⁸. El resultat pràctic d’aquest episodi va ser la paràlisi de la unificació entre els dos partits que marxava a bon ritme. Més enllà d’aquest fet els dos partits s’acusaren mútuament de sectarisme, deteriorant greument les relacions “*de camaradería*”⁸⁴⁹, que s’havien creat fins aleshores. Va ser a finals de 1976, doncs, quan es van suspendre els contactes per efectuar la unificació entre aquests dos partits arran de les discrepàncies, sota acusacions de sectarisme i subjectivisme, per decidir la quota de representativitat en els òrgans de direcció de la nova organització. Tot i que aquesta primera negociació es saldà amb fracàs, s’intentaren acostar posicions en pròximes ocasions. En el cas de la jornada del referèndum per a la Reforma Política de 1976, el PTE envià una carta al PSOE, PCE, MC i ORT amb la finalitat de mancomuniar forces amb vistes a una gran mobilització obrera i popular. La resposta dels partits a qui s’adreçava la carta va ser contrària a les intencions del PTE, tot i que PCE i ORT es presentaren a la cita. La mateixa intenció i el mateix destí tingué una proclama de la ORT al març de 1977 demanant reprendre les converses de 1976 amb el PTE albirant l’escenari d’unes eleccions generals: “*Queremos que se produzcan las bases para un nuevo entendimiento y que eso sirva para fortalecer la colaboración, y poner fin a la deteriorización del proceso de unificación*”⁸⁵⁰. El clima de tensió entre les dues formacions, lluny de la confraternització ideològica, s’accentuà per les crítiques llançades des d’un comitè central cap a l’altre. En un article al número 134 de l’òrgan d’expressió *En lucha* l’ORT acusava al PTE de falsejar reiteradament la seva actitud davant la jornada del referèndum de desembre de 1976. El PTE respongué amb una carta el 21 de febrer afirmant que “*siendo esto una falta importante, una injustificada y deformante exageración que define por sí sola el tono general del artículo y su falta de rigor, porque ni aún lo que tal editorial califica como ataque, lo es realmente, queremos centrarnos en los aspectos que revisten una mayor gravedad*”⁸⁵¹. Per si fos

⁸⁴⁸Al Buró Político del Comité Central del Partido del Trabajo de España. En respuesta a su carta del 21 de febrero de 1977. Secretaría Política del Comité Central de la Organización Revolucionaria de Trabajadores (12 de marzo de 1977). ABPR, CF 75.42, pag.5

⁸⁴⁹Al Buró Político del Comité Central del Partido del Trabajo de España. En respuesta a su carta del 21 de febrero de 1977. Secretaría Política del Comité Central de la Organización Revolucionaria de Trabajadores (12 de marzo de 1977). ABPR, CF 75.42, pag.3-7

⁸⁵⁰Al Buró Político del Comité Central del Partido del Trabajo de España. En respuesta a su carta del 21 de febrero de 1977. Secretaría Política del Comité Central de la Organización Revolucionaria de Trabajadores (12 de marzo de 1977). ABPR, CF 75.42, pag.29

⁸⁵¹Al Comité Central de la Organización Revolucionaria de Trabajadores. ABPR, DPP (Subsèrie ORT), caixa 2, carpeta 8, document 3, pag.1-2

poc, el 18 de juliol de 1977 el comitè central de la ORT enviava novament una carta al PTE on se'ls culpava de sabotejar el procés d'unificació que volgueren reprendre al març de 1977⁸⁵², a més de qüestionar la definició marxista-leninista del PTE. Com si es tractés del pitjor dels insults en l'esfera de l'esquerra revolucionària, acusava el PTE d'abraçar la política de consens i situar-se a l'espai del revisionisme, seguint l'estela del PCE i *“ayudándole a encubrir sus traiciones y saboteando así la construcción del Partido y la unidad de todos los marxistas-leninistas en un único Partido”*⁸⁵³. Malgrat que ambdós partits predicaven la necessitat d'unitat, sens dubte que aquests retrets no eren el millor pròleg per escriure el primer capítol de la futura unificació que es produirà a 1979.

INICIATIVES CAP A LA UNITAT

Al gener de 1977 va constatar-se dues iniciatives promogudes des de les files de la OIC i el PTE per aconseguir un bloc d'esquerres de cares a una possible convocatòria d'eleccions a Corts per part del govern d'Adolfo Suárez. El 9 de gener de 1977 la OICE enviava una carta des del Comitè Central als comitès de direcció del País Valencià de la LCR, el MCPV, la ORT, el PSAN i el PTE on es definia *“nuestra posición ante las elecciones al Congreso y al Senado y proponemos a dichos partidos la formación de un bloque electoral sobre la base de un programa de profundización de las libertades, de combate contra los límites y restricciones que quiera imponernos la reforma política potenciada por el Bloque Dominante”*⁸⁵⁴.

La proposta efectuada des del Comitè Central de la OICE, tot i ser adreçat a les respectives direccions del País Valencià, era proposat per a la resta de l'Estat espanyol clarificant que *“es más operativo establecer los bloques electorales en cada una de las*

⁸⁵² En aquest sentit dolgué especialment a la ORT que el PTE no contestés la carta del 12 de març de 1977 on es demanava la reiniciació del procés d'unificació.

⁸⁵³ *Al Comité Central del Partido del Trabajo de España*. ABPR (Subsèrie ORT), caixa 2, carpeta 8, document 4, pag.1.

⁸⁵⁴ *Carta electoral de la Organización de Izquierda Comunista*. ABPR, CF 75.46/30, pag.1

nacionalidades y pueblos del Estado Español”⁸⁵⁵. A nivell de tot l’Estat els partits convidats a formar part del bloc electoral van ser la LCR, el MC, la ORT, el PCU i el PT, plantejant, seguint l’exemple de la carta corresponent al País Valencià, “*planteando que a la vez se lucha por incorporar en las distintas nacionalidades y pueblos del Estado Español a aquellos grupos nacionalistas de izquierda revolucionaria.*”⁸⁵⁶

En la mateixa carta la OICE exposava el programa que havia de facilitar l’entesa entre les formacions citades per formar un bloc electoral. Aquest es dividia en tres grans apartats: polític, econòmic i social, i política internacional⁸⁵⁷. El programa polític incloïa àmplies llibertats, la legalització de tots els partits, una amnistia total, la derogació de totes les lleis repressives del franquisme, judici popular contra els responsables dels crims contra els treballadors, la dissolució de tots els cossos repressius, llibertats nacionals, “*Por un Congreso o Asamblea Constituyente donde se decida libremente el tipo de Constitución, Estado y Gobierno que la clase obrera y el pueblo trabajador quiere*”⁸⁵⁸, proposant la República com a forma d’Estat.

El programa social suposava una forta intervenció de l’Estat en l’economia. Programa de plena ocupació, salari bàsic suficient, municipalització del sòl urbà i els transports, reforma fiscal progressiva, educació i sanitat públiques i gratuïtes, “*por un eficaz programa de lucha contra la contaminación y la destrucción ecológica*”⁸⁵⁹, lliure contracepció i avortament amb mitjans facilitats per l’Estat, supressió del servei militar obligatori, majoria d’edat electoral als 18 anys, entre d’altres.

En política internacional, la supressió de totes les bases militars estrangeres existents a Espanya de qualsevol país, no ingrés en cap dels pactes militars existents a Europa

⁸⁵⁵Carta electoral de la Organización de Izquierda Comunista. ABPR, CF 75.46/30, pag.1

⁸⁵⁶Carta electoral de la Organización de Izquierda Comunista. ABPR, CF 75.46/30, pag.1

⁸⁵⁷Carta electoral de la Organización de Izquierda Comunista. ABPR, CF 75.46/30, pag.13-14

⁸⁵⁸Carta electoral de la Organización de Izquierda Comunista. ABPR, CF 75.46/30, pag. 14-15

⁸⁵⁹Carta electoral de la Organización de Izquierda Comunista. ABPR, CF 75.46/30, pag. 17

(OTAN, Pacte de Varsòvia), derogació de l'Acord de Madrid⁸⁶⁰, dret a l'autodeterminació del poble sahrauí, suport d'Espanya a la lluita d'alliberament nacional a tots els països en fase de descolonització, ruptura de les relacions internacionals amb les dictadures llatinoamericanes...

A banda d'aquesta iniciativa, el secretari general de l'OIC fins al gener de 1978, Dídac Fàbregas, treu pit explicant que “*vaig dedicar-me a organitzar l'extrema esquerra a 1976: entrevistes a MC, ORT, LCR i PT amb finalitat de crear una plataforma electoral*”⁸⁶¹. Segons Fàbregas, no aconseguí ni ajuntar-los tots plegats a la mateixa taula esgrimint el sectarisme, el dogmatisme i la creença de tots ells en obtenir representació parlamentària com els elements que impossibilitaren qualsevol acord electoral: “*Era pecat parlar entre tots! 3 maoistes, 1 trotskista. Tots s'acusaven de desviacionisme. El PT pensava que ells sols traurien representació política... era impossible, no vaig aconseguir asseure'ls tots quatre junts. Tots ells creien que en solitari traurien representació.*”⁸⁶²

També a inicis de gener de 1977 es concretava de la mà del PTE la proposta de convergir electoralment en un ampli front d'esquerres a tots els partits progressistes davant un escenari imminent de convocatòria d'eleccions generals: “*El Comité Central del Partido del Trabajo de España ha tomado la decisión de proponer públicamente a todas la fuerzas obreras y populares la formación de un amplio frente electoral en torno a la defensa de un programa, acordado conjuntamente*”⁸⁶³. Segons la proposta, el programa comú a defensar en aquest front electoral esdevindria la conquesta d'un marc plenament democràtic i mesures per apaivagar la crisi: “*1-El pleno reconocimiento por la constitución de las libertades políticas esenciales y los derechos autonómicos que reclaman las nacionalidades. 2- La elección popular, mediante un plebiscito, entre*

⁸⁶⁰ Els anomenats acords de Madrid foren firmat entre Espanya, Mauritània i Marroc el 14 de novembre de 1975, pels quals Espanya cedia l'administració del Sàhara Occidental al Regne del Marroc i a Mauritània.

⁸⁶¹ Entrevista a Dídac Fàbregas i Guillén

⁸⁶² Entrevista a Dídac Fàbregas i Guillén

⁸⁶³ *El correo del pueblo*, nº74, 13 gener de 1977, pag.4

Monarquía y República. 3-La revisión de los tratados internacionales a fin de avanzar en el camino de la plena soberanía nacional. 4-Control de la Banca y los monopolios. 5-Reforma fiscal. 6-Mejoramiento de las condiciones de vida de las masas obreras y trabajadoras”⁸⁶⁴. Aquest front electoral responia a la necessitat d’evitar la competència electoral entre candidatures obreres. Per tant, l’esquerra marxista radical era plenament conscient ja abans que fossin convocades unes eleccions legislatives del perills que suposava la fragmentació i dispersió entre diferents candidatures electorals, precisament allò que 5 mesos més tard succeí el 15 de juny de 1977: “*Si los diferentes partidos presentamos candidatos cada uno por su lado, pugnando entre nosotros por obtener votos, estaríamos dispersando nuestra fuerza y nuestra influencia entre las masas, y favoreciendo el triunfo de la derecha más reaccionaria*”⁸⁶⁵. Tanmateix, l’altre argument per formar una gran coalició electoral progressista era l’excessiu optimisme que despertava en els pronòstics: “*Porque amplios sectores de la clase obrera y del pueblo apoyarían con gran entusiasmo ese frente electoral.*”⁸⁶⁶,

La voluntat de la LCR davant les eleccions legislatives era la creació d’un gran front electoral de partits obrers, i així ho manifestà públicament: “*Desde que fueron anunciadas, la LCR propuso a todos los partidos obreros y nacionalistas revolucionarios la formación de una lista electoral única*”⁸⁶⁷. Tot i les divergències inicials entre les forces integrades en aquesta hipotètica candidatura electoral, la LCR proposava com a eix comú “*la necesidad de una política de independencia de clase que, partiendo de los objetivos democráticos más inmediatos, prepare a los trabajadores ante los futuros combates de clase*”⁸⁶⁸, amb un programa polític que contemplava els següents punts: “*Amnistia, legalizaciones sin exclusiones, autodeterminación, disoluciones, elecciones constituyentes, República, apoyo a las luchas y contra el pacto social*”⁸⁶⁹. Des d’aquest punt de vista, la LCR es va mostrar oberta i disposada a pactes i

⁸⁶⁴*La Unión del Pueblo*, nº21, 28 abril 1977. pag.1

⁸⁶⁵*El correo del pueblo*, nº74, 13 gener de 1977, pag.4

⁸⁶⁶*El correo del pueblo*, nº74, 13 gener de 1977, pag.5

⁸⁶⁷ *Combate*, 22 abril de 1977 nº 71 pag. 2.

⁸⁶⁸*Combate*, 8 de maig de 1977, nº 71 pag.2

⁸⁶⁹ *Combate*, 22 d’abril de 1977, nº71 pag. 2

aliances amb partits de l'esquerra revolucionària, negant la possibilitat, com havia mostrat ja des de feia temps, de participar en aliances interclassistes o frontpopulistes.

Abans de les eleccions els darrers contactes entre diferents formacions van venir de la iniciativa del Partido Comunista de Unificación (PCU); el dia 10 de març van convocar delegacions del PTE, la UCE, la ORT, ells mateixos i el Partido de Unificación Comunista de Canarias (PUCC) amb l'objectiu de "*sentar alrededor de una mesa a todos aquellos partidos y organizaciones que definiéndose com marxistas-leninistas venimos manteniendo conversaciones bilaterales unos con otros dirigidas a la unificación en un único Partido, e imprimir a esa unificación una nueva dinámica que culmine con la máxima rapidez el proceso y clarifique ante la clase obrera dónde están las posiciones justas y dónde las resistencias a la formación de una gran partido proletario marxista-leninista*"⁸⁷⁰. La convocatòria es convocà seguint l'esperit dels acords *Resoluciones conjuntas PTE-ORT sobre línea política i ideológica*, aprovades entre els comitès centrals del PTE i la ORT al setembre de 1976, i que de nou es discutiren com a punt de referència de partida. Després del debat es constatà la coincidència entre els presents en totes les qüestions, a excepció de les discrepàncies de la ORT, que de seguida se n'excloué. A continuació la proposta del PCU era formar immediatament una comissió política entre els altres partits per redactar una línia ideològica i política. Aquesta proposta topà amb els recels del PUCC, que plantejà com a alternativa la formació d'un comitè d'enllaç dels cinc partits per discutir. La celebració d'eleccions pel 15-J com a horitzó provocà la implosió de les converses; però el fet més destacat és que dos partits com el PTE i el PCU acordaren emprendre immediatament la fusió que finalment es consagrà a la *Conferencia de Unificación PTE-PCU* celebrada el 9 d'abril de 1977. La conferència d'unificació redactà els estatuts que regiren el partit fins a la celebració del I Congrés del PTE el març de 1978; ideològicament es continuà amb els mateixos principis generals basats en la formació d'un Front Democràtic constituït per la classe obrera, la pagesia "*y todas las clases y capas antimonopolistas y antiimperialistas*"⁸⁷¹ amb la finalitat d'enderrocar el poder del

⁸⁷⁰ *Informe sobre la reciente reunión de fuerzas marxistas-leninistas para la unificación*. <http://www.ptejgre.com>, 14 de març de 1977

⁸⁷¹ *Bases Políticas e ideológicas del PTE. Conferencia de unificación PTE-PCU*. <http://www.ptejgre.com>, 9 abril de 1977, pag.46

gran capital, conquerir la plena independència i sobirania nacional i instaurar una República Democràtica com a poder de transició al socialisme. El PTE s'assegurà l'hegemonia en els òrgans de direcció del partit, que continuà amb les mateixes sigles i amb el secretari general del PTE, Eladio García Castro, al capdavant. A Catalunya, Francesc Arbolí i Josep Olivé del PCU esdevingueren membres del comitè executiu del PTE.

Cap de les proclames d'unitat llençades d'arreu va fructificar. Lluny dels bons propòsits d'unitat obrera, la LCR va participar a les eleccions generals del juny de 1977 en la candidatura Front per a la Unitat dels Treballadors (FUT), formada per la coalició entre l'OIC, AC, la mateixa LCR i els vestigis del POUM. El partit era conscient que l'acord electoral que es traduï en la creació del FUT agrupava només una part minoritària del moviment obrer, lamentant-se, doncs, de la impossibilitat d'assolir una única candidatura obrera: *“Teniendo en cuenta el tipo de elecciones que este (Suárez) prepara –con las enormes trabas que aparecen en todos los órdenes- y para hacer frente a los proyectos de los partidos burgueses, considerábamos que la posición más correcta debía haber sido la de formar Candidaturas Obreras Únicas en torno a un programa que incluyera las exigencias democráticas básicas y la lucha por las reivindicaciones obreras y populares, por encima de todo “pacto social”*⁸⁷².

La possibilitat de crear una única llista obrera amb un programa comú per concórrer les eleccions, tal com proposaven els partits de l'esquerra revolucionària, es va esvaïr ja a principis de 1977. Els dos partits obrers majoritaris, PCE i PSOE, aquells mateixos dos amb trajectòria orgànica des de la Guerra Civil, havien manifestat la voluntat de presentar-se en solitari. Així el ple del Comitè Central que celebrà el PSUC els dies 8 i 9 de gener de 1977, el primer a l'interior de Catalunya des de 1939, aprovà *“els principis generals del programa electoral del Partit i va designar els companys que encapçalaran les seves candidatures al Congrés dels Diputats”*⁸⁷³. Segons el secretari general del PSUC, Gregorio López Raimundo, en una article a *Treball*, la decisió de

⁸⁷²*Combate*, 8 de maig de 1977, nº 71 pag.2

⁸⁷³Ple del Comitè Central. Comunicat. *Treball*, nº 463, 11 de gener de 1977, pag.1

presentar llistes pròpies s'havia decidit perquè “la majoria dels partits havia anunciat ja el seu propòsit d'anar a les eleccions per a diputats amb llistes pròpies, la qual cosa eliminava la possibilitat d'una aliança electoral de tota l'oposició, que nosaltres haguéssim proposat o acceptat si haguessin existit condicions propícies”⁸⁷⁴. Per això la LCR ja es planyia al febrer de 1977 que era impossible un acord entre les esquerres per la negativa dels partits majoritaris a formar una única candidatura: “Ciertamente que no lo aceptarán pues ya han mostrado su intención de ir solos a las elecciones y además ese mismo programa más urgente sería puro izquierdismo para ellos”⁸⁷⁵.

Després de la negativa del PSOE i PCE a formar una única llista obrera, el partit sí que considerava necessari la continuïtat del *programa urgent* (amnistia, legalitzacions sense exclusió, autodeterminació, dissolucions, eleccions Assembla Constituent, República i suport a les reivindicacions obreres en contra el pacte social), cercant a l'esquerra del PCE un acord electoral. Reconeixia internament al febrer de 1977 que l'acord electoral només es podia efectuar amb l'extrema esquerra, i que aquest acord no estava, ni molt menys, garantit: “Es intentar un acuerdo electoral con la extrema izquierda, con el centrismo –le llamamos nosotros-. En realidad son los únicos con los que podría llegar a realizarse una candidatura de ese tipo. Tal vez con O.I.C.E. ó con M.C.E., aunque ciertamente lo vemos muy negro”⁸⁷⁶.

Inicialment la LCR participà en les primeres reunions per discutir qüestions sobre la Candidatura d'Unitat Popular pel Socialisme, impulsada pel MC: “En Catalunya llevamos a cabo varias reuniones con la dirección del MC a fin de llegar a un acuerdo sobre la base del programa urgente. La primera dificultad inesperable surgió a raíz de la cuestión nacional.” L'acord que proposava el Moviment Comunista de Catalunya en el terreny nacional era bàsicament el punt número tres de l'Assembla de Catalunya, és a dir, el restabliment provisional dels principis i institucions configurats en l'Estatut de

⁸⁷⁴L'oposició catalana i les eleccions. *Treball*, nº465, 24 de gener de 1977, pag.3

⁸⁷⁵*La verdadera razón del “Programa más urgente”*: la unidad con el centrismo. ABPR, DPP (LCR), Arxiu 2, caixa 5, carpeta 2, 24-2-1977.

⁸⁷⁶ *La verdadera razón del “Programa mas urgente”*: la unidad con el centrismo. ABPR, DPP (LCR), Arxiu 2, caixa 5, carpeta 2, 24-2-1977

1932 i la convocatòria d'un Parlament Català constituent en el termini màxim de 90 dies⁸⁷⁷. Segons la LCR, aquesta posició limitava el dret a l'autodeterminació de Catalunya, així com desconfiaven en la capacitat de Tarradellas per convocar un Parlament constituent en el termini proposat: *“Su orientación excesivamente diferenciada en las distintas nacionalidades y regiones no ha permitido abordar la discusión sobre la posibilidad de un acuerdo estatal y, por otro lado, sus ambigüedades ante la exigencia del derecho de autodeterminación han dificultado un acuerdo político en las nacionalidades”*⁸⁷⁸. En el cas de la ORT l'escull, segons la LCR, fou la lentitud a l'hora de decidir-se sobre la qüestió plantejada: *“La Organización Revolucionaria de Trabajadores, con un programa más avanzado, ha aplazado hasta ahora toda decisión sobre un compromiso unitario con otros partidos”*.⁸⁷⁹

Mentrestant, el PT prioritzava la creació del seu Front Democràtic, amb un resultat que passà amb més pena que glòria. Els *petés* anunciaven que havien mogut cel i terra per intentar forjar un ampli acord al voltant de la defensa de la democràcia i els interessos de les masses treballadores: *“El PTE ha hecho todo lo posible, y parte de lo imposible, para conseguir la máxima unidad de todas las fuerzas obreras y populares en el Frente Democrático; ha llamado insistentemente a estos mismos partidos políticos a que se olvidaran de sus intereses particulares, unificando sus esfuerzos para forjar el triunfo de la causa democrática, que es, en definitiva, la victoria para la clase obrera y el pueblo. El PTE ha propuesto reiteradamente al resto de las fuerzas políticas la firma de un programa que, sobre la base de la defensa consecuente de los intereses de las masas trabajadoras hiciera hincapié en todo aquello que nos une y marginara lo que nos pudieran separar, haciendo posible así la máxima unidad”*⁸⁸⁰. Per la LCR era innegociable el Front Democràtic del PTE per la presència de forces no obreres, fet que era contrari als principis d'autonomia i independència de la classe obrera de la IV Internacional.

877 “CUPS-FUT, perquè no ha estat possible la unitat?”. *Demà*, n°6, maig de 1977

878 *Combate*, 8 de maig de 1977, n° 71 pag.2

879 *Combate*, 8 de maig de 1977, n° 71 pag.2

⁸⁸⁰ *La unidad para vencer es el Frente de Izquierdas*. <http://www.ptejgre.com/archivo/Documentos/PTE%20Org%20Cent/La%20unidad%20para%20vencer.pdf>.

Descartat l'acord amb el MC, el PTE i la ORT, per la LCR quedava únicament l'entesa electoral amb l'OIC i AC. La lectura que s'efectuà des del Comitè Central de l'OIC al febrer de 1977 anava en aquesta direcció per valorar com una possible participació a les eleccions a través d'una entesa amb la LCR tot i algunes divergències: *“Catalunya. MCC no va a formar un bloque de izquierda, sino uno de aspecto democrático y los candidatos han de ser personalidades catalanes al margen de los partidos. PTE De acuerdo con los que planteamos, pero considera que pasa por asumir la Generalitat y Tarradellas. LCR de acuerdo, pero en la discusión hay 3 puntos de divergencia 1 Plantean elecciones inmediatas con sufragio universal y Cortes Constituyentes, opuesto a nuestra alternativa de período constituyente 2 República Democrática 3 En cuanto a la cuestión nacional: elecciones inmediatas a un Parlamento catalán por sufragio universal, que decida la relación con las otras nacionalidades, al margen del Estatuto del 32 y Tarradellas. En este sentido se entrevéían 3 posibilidades. Ir solos, apoyo crítico a una candidatura avanzada, ir con LCR”*⁸⁸¹.

El pacte que es materialitzava amb el nom de FUT (Frente para la Unidad de los Trabajadores) va ser creat el 18 d'abril de 1977: *“Hoy, día 18, se ha firmado entre LCR, OIC y AC un acuerdo para presentarse conjuntamente a las elecciones a través de una agrupación electoral”*⁸⁸². Tot i que és evident el pes de la LCR com a impulsor de la coalició, és el secretari general de l'OIC qui s'atribueix la paternitat de la coalició: *“Tenia clar que la consciència democràtica s'identificaria amb els partits de l'etapa republicana: PCE i PSOE. Per tant, l'esquerra marxista radical no hi era. Jo no creia electoralment en l'esquerra revolucionària. La consciència revolucionària que se li havia atribuït al poble no existia: una cosa eren les lluites a les fàbriques i l'altre el vot. La meva voluntat era votar els partits obrers majoritaris, però vaig perdre la votació davant l'Executiva Federal. Va ser aleshores quan vaig inventar-me el FUT. Vaig trobar-me amb Wilebaldo Solano del POUM per anar junts a les eleccions. I li va*

⁸⁸¹Acta del C.C. Febrero 1977. ANC, Fons 273 Organització d'Esquerra Comunista (OEC), caixa 12, pag.4

⁸⁸² “Por unas elecciones libres y constituyentes”. *Combate*, nº71, 22 abril de 1977, pag.2

semblar correcte. I també Acció Comunista –que eren quatre gats- i la LCR. El FUT va ser l'últim acte de disciplina en contra de la meua voluntat que vaig prendre”⁸⁸³.

Les proclames d'unitat llençades des dels òrgans de direcció dels partits situats a l'esquerra marxista van resultar fallides. S'havien comès aquells errors que impossibilitaven l'entesa i la unitat d'acció entre les forces d'esquerra. En primera instància era massa tard; els partits ja feia mesos que treballaven en la dinàmica electoral. El 9 d'abril de 1977 el Partit Comunista d'Espanya havia estat legalitzat i el 3 de maig ho va ser el PSUC. Com a partits hegemònics de l'antifranquisme a Espanya i Catalunya mantenien amb bones expectatives una convocatòria electoral, de manera que podien prescindir de l'entesa amb altres formacions minoritàries, que a més, havien sorgit moltes elles com a escissions. La forma de les proclames a favor de la unitat es van efectuar sempre des dels comitès centrals de cada partits i generalment mitjançant una carta o per escrits a les respectives publicacions. És a dir, responien més a formalismes de cada comitè central que no a una pressió de les bases del partit. Com havia de ser possible una entesa després d'anys d'acusacions, sectarisme i males pràctiques entre la base militant? És evident que aquest no era el millor pròleg per forjar la unitat de les forces del marxisme radical; el doctrinarisme i el sectarisme van impossibilitar la unitat que tothom predicava però que ningú estava disposat a assumir.

LES CANDIDATURES

ESQUERRA DE CATALUNYA

La campanya estatal del PTE per crear un front democràtic de diferents partits es va estendre alhora a tots els comitès nacionals, regionals, provincials i fins i tot locals. La traducció a Catalunya fou una carta escrita enviada el 26 d'abril de 1977 des del Comitè

⁸⁸³ Entrevista a Dídac Fàbregas i Guillén

Nacional del PTC a totes les organitzacions socials, sindicals i polítiques progressistes i d'abast nacional⁸⁸⁴ amb la finalitat de confeccionar una única candidatura d'esquerres de cara a les eleccions legislatives del 15 de juny amb la justificació de barrar el pas exitosament a la dreta: *“Per tot el que hem exposat, us convoquem a una reunió de partits democràtics que tindrà lloc el proper divendres dia 29 a les 5 de la tarda a la nostra seu de Gran via 672 pral. 1ª, a fi d'estudiar i resoldre tots els problemes que existeixin per a formar un Front Electoral i tractar també un possible Pacte Constitucional amb aquelles forces que sols estiguin disposades a arribar a un acord parcial.”*⁸⁸⁵,

La negativa a formar una candidatura unitària va ser total per part dels partits a qui anava dirigida la crida, a excepció d'Esquerra Republicana de Catalunya i Estat Català. Amb aquestes dues formacions s'arribà a un acord per presentar-se conjuntament sota la mateixa candidatura per a les eleccions del 15 de juny de 1977, creant així *Esquerra de Catalunya* (EC). La candidatura, a banda d'ERC i Estat Català, estava també formada per l'Associació Catalana de la Dona, el CSUT –sindicat a l'òrbita del PT- i la branca juvenil del PTE anomenada Joven Guardia Roja de España (JGRE). Sigui com sigui, Esquerra de Catalunya no era el front que el PTE havia ideat, sinó el resultat d'un context concret entre els integrants de la candidatura.

ERC i PTE eren dos partits que havien de trampejar la situació d'il·legalitat si volien concórrer a les eleccions. Per presentar-se calia haver estat legalitzat i a ERC *“creiem que no hi havia cap motiu per no ser legalitzats abans de les eleccions. Fins al darrer moment estàvem convençuts que no tindríem problemes: érem un partit històric i no comunista”*⁸⁸⁶. Tanmateix, la denúncia de la imposició de la monarquia i la defensa del republicanisme com a forma d'Estat van esdevenir arguments de pretext del govern de Suárez per no permetre la seva legalització. De fet, ERC havia presentat la sol·licitud

⁸⁸⁴ PSUC, Federació Catalana del PSOE, PSP de Catalunya, PSC-C, PS de Catalunya (ex-Reagrupament, Partit Carlí de Catalunya, FNC, ERC, EC, MCC, ORT, ACD, UP, CSUT, CONC, UGT; USO i SOC.

⁸⁸⁵ Carta del CNC del PTE a les organitzacions polítiques i sindicals democràtiques de Catalunya. *Avant* nº1, època2, 9 de maig de 1977. pag.2.

⁸⁸⁶ Entrevista a Heribert Barrera.

d'inscripció al registre de partits polítics el 14 de març de 1977, però no essent legalitzats pel mot *republicana* a les mateixes sigles del partits. La qüestió és que pocs dies abans de finalitzar el termini per a registrar les candidatures electorals per les eleccions la possibilitat d'ERC per presentar-se era molt complicada. Va ser en aquest punt quan a ERC li “*sorgí una possibilitat imprevista: el Partit del Treball d'Espanya*”⁸⁸⁷. Tot i romandre també en la il·legalitat, el PTE “*més previsors que nosaltres, van presentar a temps la documentació per registrar una candidatura i els estatuts, essent totalment compatibles per poder presentar-se a les eleccions. Ens van proposar presentant-se junts, i vam entaular negociacions*”⁸⁸⁸. Efectivament, va ser ERC qui acceptà la proposta del PTE d'anar plegats a les eleccions i ràpidament van conformar un pacte que es segellà en només 48 hores al despatx d'assessor fiscal que tenia Josep Fornas d'ERC⁸⁸⁹. El pacte situà a Heribert Barrera com a cap de candidatura i Manel Gràcia del PTE com a número dos de Barcelona tot i les pretensions inicials d'ERC de copar els dos primers llocs de la llista electoral: “*No no! No era un matrimoni de conveniència! Nosaltres ho vam proposar a tots els partits d'esquerres, inclòs el PSUC. Va ser mantenir el programa de l'Assemblea de Catalunya. ERC a nosaltres ens veia com el dimoni, un important sector no ens volia. Per nosaltres ells eren quatre arreplegats sense força. Van ser els únics que van dir “o ens unim amb aquesta gent o no fem res”. Ells ens van exigir els dos llocs primers de la llista. Jo vaig dir que amb el número 1 ja està bé, el dos és per nosaltres. El Carreté estava disposat a cedir, però jo em vaig posar molt soviètic. Pensava que a Barcelona podíem haver tret diputat, i a Sevilla també, perquè teníem molta força. Pensava que podíem haver tret 3 diputats... No teníem experiència i no en teníem ni idea*”⁸⁹⁰.

ERC havia estat el partit hegemònic a Catalunya durant la II República, però durant la Transició només eren les sigles que pertanyien als Presidents Macià, Companys, Irla i Tarradellas. La militància del partit es reduïa als vells militants republicans, alguns

⁸⁸⁷Culla, Joan B.: *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política*. La Campana, 2013, pag.133

⁸⁸⁸ Entrevista a Heribert Barrera

⁸⁸⁹Culla, Joan B.: *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política*. La Campana, 2013, pag.134

⁸⁹⁰ Entrevista a Manel Gràcia

d'ells a l'exili, de manera que un pacte amb el PTE solucionava les mancances per garantir els mínims de la campanya electoral. L'aleshores Secretari General Heribert Barrera reconeix la precarietat logística d'ERC i la major implicació del Partit del Treball en la campanya electoral: *“Com tots els partits comunistes, ells (PTE) tenien gent més activa. A l'hora de la propaganda ells van treballar més que nosaltres. No perquè nosaltres no treballéssim, sinó per falta de mitjans.”*⁸⁹¹. Esquerra Republicana de Catalunya aportava el capital històric, mentre que el PTC la mà d'obra i la proximitat amb l'electorat: si els segons van clavar els cartells, els primers recolliren l'escó.

Les divergències a l'hora de formar una candidatura no van ser programàtiques ja que ràpidament es va acordar redactar *“un programa de mínims perfectament acceptable per totes les parts”*⁸⁹². A grans trets Esquerra de Catalunya proposava un conjunt de reformes fiscals i econòmiques encaminades a millorar les condicions de vida de les classes treballadores i els petits empresaris; a nivell nacional defensava el restabliment de la Generalitat i l'Estatut de 1932. Socialment defensava la igualtat de gènere davant la llei i altres mesures com el dret a vot a partir dels 18 anys i el compromís de polítiques actives per la joventut. En tot cas, les negociacions es van complicar a l'hora d'elaborar l'ordre de la candidatura: la pretensió d'ERC era ocupar les dues primeres posicions (Heribert Barrera i Josep Fornas), però finalment es va acordar que la primera posició fos per Barrera d'ERC, i el segon lloc per Manel Gràcia del PTC. El darrer acord de les negociacions establí *“el ferm compromís que el mateix dia de les eleccions, a les dotze de la nit, el pacte quedava dissolt”*⁸⁹³. Mentre que al PTE la candidatura Esquerra de Catalunya quallà com a mesura accidental, a les files d'ERC sí que es produïren certs esquinços com a mesures de rebuig per la seva tradició anticomunista. Va ser el cas de Víctor Torres, que rebutjà encapçalar la candidatura a la circumscripció de Lleida, així com les crítiques d'un sector d'ERC que ja s'havia oposat

⁸⁹¹ Entrevista a Heribert Barrera

⁸⁹² Entrevista a Heribert Barrera

⁸⁹³ Entrevista a Heribert Barrera

a la direcció liderada per Barrera i Fornas; fins i tot alguns dels quals se n'escindiren tot intentant fundar una *auténtica* ERC⁸⁹⁴.

LA CAMPANYA ELECTORAL ESQUERRA DE CATALUNYA

L'acte central de campanya d'Esquerra de Catalunya, celebrat a les fonts de Montjuïc el 12 de juny, aplegà unes 250.000 persones segons els informes policials⁸⁹⁵ i prop de 400.000 segons els mitjans de comunicació⁸⁹⁶ amb l'eslògan *Marxa per la Generalitat*, convertint-se en un acte multitudinari en defensa del restabliment de la Generalitat, l'Estatut i el retorn del president Tarradellas. De fet, una de les reivindicacions del PTE a la II Sessió plenària de l'Assemblea de Catalunya havia estat precisament la celebració d'un acte d'aquestes característiques. La gran multitud de persones congregades a l'acte i el missatge transmès van posar la candidatura com a referent de les aspiracions nacionals de Catalunya en plena campanya electoral, atemorint a altres candidatures, sobretot el Pacte Democràtic, que tenien la voluntat d'hegemonitzar les reivindicacions nacionalistes, i de retruc, aspirar al control de les futures institucions d'autogovern de Catalunya. Els informes policials elaborats per a l'ocasió apunten cap aquesta mateixa direcció: *“Noticias recibidas, señalan que el próximo domingo día 12 “Esquerra de Catalunya”, (Frente Electoral Democrático), candidatura formada por Esquerra Republicana de Catalunya y PTE, ambos partidos aún no legalizados, han convocado la denominada “Marcha por la Generalitat. Con este llamamiento, “Esquerra de Catalunya” quiere materializar los acuerdos de la segunda sesión plenaria de la Asamblea de Cataluña, y por otro lado, intenta monopolizar la reivindicación del Estatuto de 1932 y el retorno de Tarradellas. Por esto, el llamamiento se dirige sobre todo a los seguidores de la Asamblea de Cataluña,*

⁸⁹⁴Culla, Joan B.: *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política*. La Campana, 2013, pags. 132-136

⁸⁹⁵*Mitin de Esquerra de Cataluña en el parque de Montjuich*. AGCB, Gobernadores Civiles, caixa 407, GC:191 Assemblea de Catalunya

⁸⁹⁶Mayayo, Andreu: *La ruptura catalana. Les eleccions del 15-J del 1977*. Editorial Afers, Els llibres del Contemporani n°12, 2002, pag.121

quedando en segundo lugar partidos que, como el de Jordi Pujol, se opusieron en su día a la constitución del organismo consultivo y a los acuerdos de la citada sesión plenaria.”⁸⁹⁷

La multitudinària concentració a l'acte central va despertar les provisions més optimistes per la coalició. La crònica policial redactada aquell mateix dia denota l'ambient i eufòria viscuda a l'acte: “A partir de las 17,30h comenzaron a llegar al recinto de Montjuich grupos de personas portando pegatinas de “Volem l'Estatut” y alzando varas banderas catalanas, ambientados con música catalana e himnos de matiz político. Así sobre las 19 horas se informó que el número de visitantes se acercaba a las 250.000, también eran coreadas y aplaudidas las llegadas de representaciones de otras provincias catalanas; un miembro independiente de la Asamblea intervino a fin de recordar a los presentes la necesidad de firmar el manifiesto para exigir la vuelta inmediata del President Tarradellas y la devolución de las instituciones catalanas. Es importante señalar que en la fachada del Palacio Nacional, al lado de la bandera catalana y una pancarta de “Esquerra de Catalunya” se encontraban dos banderas tricolores.”⁸⁹⁸

El Secretari General del PTC Joan Anton Sánchez Carreté va presentar l'acte i donà la benvinguda a tots els assistents. El primer torn d'intervenció fou per Josep Maria Poblet –ERC– que denuncià el caràcter poc democràtic de les eleccions i l'absència d'unes eleccions municipals perpetuant així el poder a alcaldes i governadors franquistes més enllà de les eleccions legislatives. El responsable d'exposar el programa econòmic de la coalició fou Juan Domingo Linde, membre del CSUT. Linde conclougué afirmant que la crisi provocada pel capitalisme no havia de ser soferta pels treballadors. Josep Planxart d'ERC reivindicà el caràcter republicà de la coalició, congratulant-se en acceptar el resultat d'un hipotètic referèndum entre república o monarquia. Anna Mercadé de l'Associació Catalana de la Dona presentà la discriminació de gènere present a la

⁸⁹⁷ *Supuesta “Marcha por la Generalitat”*. Jefatura Superior de Policía, Bri.Reg. Información. AGCB, Gobernadores Civiles, caixa 407, GC:191 Asamblea de Cataluña.

⁸⁹⁸ *Mitin de Esquerra de Cataluña en el parque de Montjuich*. AGCB, Gobernadores Civiles, caixa 407, GC:191 Asamblea de Cataluña.

legislació franquista, compromentent a la candidatura Esquerra de Catalunya a treballar per a l'amnistia i la despenalització dels fins aleshores coneguts com *delictes* de la dona: l'avortament o l'adulteri.

El número dos de la candidatura i membre del CC del PTE Manel Gracia es referí a la necessitat que els candidats elegits el dia 15 de juny es constituïssin en l'anomenada *Asamblea de Parlamentaris* com a única acció concreta capaç de garantir la recuperació de l'Estatut i la Generalitat, tal com s'havia discutit a la II Sessió plenària de l'Assemblea de Catalunya. Es tractava d'una aposta per capitalitzar el bon rèdit de l'Assemblea de Catalunya i acostar possibles electors a *Esquerra de Catalunya*. La proposta pretenia que els diputats i senadors electes del 15 de juny es constituïssin en *Asamblea de Parlamentaris* com un exercici democràtic, essent els portaveus de la voluntat popular a Catalunya i encarregats de considerar vigent l'Estatut de 1932, d'exigir el retorn del President Tarradellas i la reinstauració de la Generalitat essent constituïda proporcionalment als resultats electorals de cada partit.

El punt i final al míting correspongué al cap de files de la candidatura Heribert Barrera, militant d'Esquerra Republicana de Catalunya des de la Guerra Civil, home fort del partit a l'interior i secretari general d'ERC des de l'any anterior. La seva intervenció es centrà bàsicament en la vindicació de Tarradellas com a President de la Generalitat i a rescatar el patrimoni històric de les sigles ERC: “*El mitin concluyó con la intervención de Heriberto Barrera Costa, líder de “Esquerra Republicana de Cataluña”, quin dijo entre otras cosas, que los derechos de Cataluña sólo se recuperarían si la voluntad popular lo exigía con hechos como el de ayer, que demuestra la necesidad urgente de que el Presidente Tarradellas ocupe de nuevo el Palacio de la Generalidad. Se refirió también a la figura de los anteriores Presidentes de Cataluña, Luis Companys, Francisco Macia. Terminó su intervención dando gritos de “Visca Catalunya”, “Visca la Generalitat” y “Visca el Presidente Tarradellas”, gritos coreados unánimamente por los asistentes.*”⁸⁹⁹

⁸⁹⁹ *Mitin de Esquerra de Cataluña en el parque de Montjuich*. AGCB, Gobernadores Civiles, caixa 407, GC:191 Asamblea de Cataluña.

Allò que va enganyar les expectatives de vot va ser precisament la multitudinària assistència al míting de Montjuïc. Les aproximadament 400 000 persones congregades en l'acte de Montjuïc convertiren aquest míting en el més massiu d'aquella campanya electoral⁹⁰⁰. Tanmateix, l'acte comportà elements negatius per a la candidatura a parer d'algunes persones: “*Alguns dels que van parlar van espantar la gent. L'acte en aquest sentit va ser negatiu més que positiu. Nosaltres dèiem que els diputats elegits s'havien de reunir immediatament per a recuperar la Generalitat. Crec que això va espantar algun possible elector que pensava que això desembocaria en un cop militar*”⁹⁰¹. Heribert Barrera sostingué que la intervenció de Manel Gracia exigint la constitució de l'Assemblea de Parlamentaris fou negativa per a la candidatura, en el sentit que atemorí part de l'electorat interpretant que la gosadia de la mesura era, a més d'inviàble, possible provocadora d'una intervenció de tipus militar o governamental contra Catalunya. La memòria col·lectiva servava l'experiència d'unes conseqüències negatives com els fets del Sis d'Octubre de 1934, quan la proclamació per part del President Companys de l'Estat Català de la República Federal Espanyola derivà cap a la suspensió de l'autonomia, el control militar de la Generalitat i l'empresonament del govern català.

FRONT PER LA UNITAT DELS TREBALLADORS

L'acord del programa polític de la candidatura formada per la coalició entre l'OIC, AC, LCR i també el POUM en el cas de Barcelona circumscriptió va quedar sintetitzat en un fullet publicat ja a finals d'abril de 1977 amb el títol *FUT. Frente por la Unidad de los Trabajadores*⁹⁰² esdevenint el futur programa electoral del FUT publicat al mes de

⁹⁰⁰ Mayayo, Andreu: *La ruptura catalana. Les eleccions del 15-J del 1977*. Editorial Afers, Els llibres del Contemporani n°12, 2002, pag.121

⁹⁰¹ Entrevista a Heribert Barrera

⁹⁰² *FUT. Frente Por la Unidad de los Trabajadores*. ABPR, FV 1977-3 FUT

maig⁹⁰³. El FUT va ser la primera candidatura de l'esquerra revolucionària a presentar-se públicament, just l'endemà del 1r de maig. La premsa se'n féu ressò l'endemà dia 3 de maig amb titulars com "*Marxistas revolucionarios se presentan unidos*"⁹⁰⁴, "*FUT: contra el pacto social*"⁹⁰⁵, "*El FUT ha hecho público su manifiesto electoral*"⁹⁰⁶, mentre que *La Vanguardia* assenyalava "*En los sondeos de opinión no se les tiene en cuenta. Su programa es muy revolucionario*"⁹⁰⁷.

Paral·lelament a la irrupció pública del FUT i el seu programa electoral, els partits integrants de la mateixa candidatura (AC, OIC, LCR i POUM) van publicar la seva pròpia propaganda electoral com a mitjà per reforçar la coalició i donar a conèixer els seus programa. En el cas de la LCR el programa polític per a les eleccions aparegué arran de la celebració del 1r de Maig -coincidint cronològicament amb la publicació també del programa del FUT- amb el títol *Per la Unitat dels Treballadors. Cap a la democràcia socialista*. El programa, de 15 pàgines d'extensió i dividit en 4 blocs, s'iniciava denunciant la convocatòria d'unes eleccions que no consideraven lliures ni constituents. Seguidament, atribuïa a l'oposició democràtica i als seus organismes unitaris la responsabilitat de la inexistència d'una ruptura davant la reforma política tot i l'empenta del moviment de masses, així com una crítica contundent als dos principals partits obrers (PSOE i PCE) per la política de pactes amb la burgesia reformista, donant peu a allò que hom ha denominat la *ruptura pactada*: "*La funció política de Coordinació Democràtica, la POD, etc. ha estat la paralització del moviment de masses en un moment decisiu (...) provocant la il·lusió de possibilitat de posar fi a la dictadura tot negociant amb els seus hereus*"⁹⁰⁸.

903 Programa del Front per la Unitat dels Treballadors. ABPR, FV 1977 Eleccions/2 Front per la Unitat dels Treballadors, així com també el *Manifiesto del Frente por la Unidad de los Trabajadores*. ABPR, FV 1977-3 FUT

904 *Mundo Diario*, 3 maig de 1977

905 *Tele Express*, 3 maig de 1977

906 *Diario de Barcelona*, 3 maig de 1977

907 *La Vanguardia*, 3 maig de 1977

908 *Per a la unitat dels treballadors. Cap a la democràcia Socialista. Manifest programa de la LCR*. UAB-CEDOC FO 3/003. 1r maig de 1977, pag.4.

En el terreny de les llibertats polítiques, el programa de la LCR establia un gran ventall de reivindicacions: amnistia, legalització de totes les organitzacions, separació entre Església i Estat, llibertat sindical, dret a vaga, vot a partir dels 16 anys, reconeixement a l'autodeterminació de tots els pobles i finalment la dissolució de les Corts i la immediata convocatòria d'unes eleccions constituents i lliures. En el camp de les qüestions territorials, la LCR proclamava la devolució immediata de Ceuta i Melilla al Marroc, així com la tornada de Gibraltar a la sobirania espanyola. En la diplomàcia i les relacions internacionals defensava la ruptura de les relacions amb les dictadures llatinoamericanes, el rebuig a l'OTAN i el reconeixement del Frente POLISARIO com a únic representant legítim del poble Sahrauí.

El segon bloc es basava en les qüestions econòmiques i socials. Sota el títol “*canviar la vida*” es detallava una relació de mesures referents al món del treball, la banca, la educació, la sanitat, l'habitatge i als col·lectius discriminats. El tercer bloc establia l'estratègia d'unitat obrera i la política d' independència de classe com a mitjà per enfortir la combativitat i la confiança dels treballadors, satisfent “*l'aspiració a la unitat que existeix entre els treballadors. Quan els partits obrers s'uneixen amb partits burgesos, el fruit immediat és l'afebliment o paràlització de la lluita. Ben al contrari, quan els partits obrers uneixen el seu esforç entre ells, la combativitat i la confiança dels treballadors es multiplica, fins al punt de fer-se invencible.*”⁹⁰⁹

El quart i darrer bloc estava reservat per la política doctrinal i els principis trotskistes, proclamant la necessitat d'un govern de partits obrers per instaurar la democràcia socialista, i en última instància, la lluita per l'internacionalisme plasmat en la IV Internacional.

Resulta innegable la influència de la LCR sobre el resultat final de la coalició: el programa electoral del FUT és pràcticament una còpia del *Manifest Programa* de la LCR. Alhora sí que els altres integrants de la candidatura aportaren les seves propostes

909 *Per a la unitat dels treballadors. Cap a la democràcia Socialista. Manifest programa de la LCR.* UAB-CEDOC FO 3/003. 1r maig de 1977, pag.12.

de programa electoral, contribuint a enriquir el programa del Front per la Unitat dels Treballadors. La OIC aportà la seva pròpia proposta de programa per a la candidatura; la majoria de propostes, sobretot les referents a l'apartat de temàtica estrictament política, eren compartides amb la resta de partits, de manera que van ser incloses a la candidatura sense gaires consideracions. En política internacional, polítiques de suport a la joventut, educació, sanitat, assistència a la vellesa, etc. compartien sense gaires diferències el mateixos punts a abordar.

Algunes de les aportacions innovadores de la OIC i que foren subjectes de discussió van tractar sobre la temàtica econòmica i social, com ara la proposta sobre la *“reserva del puesto de trabajo al joven en período militar con retribución del 100% por parte de la empresa o la SS en el caso de los autopatrónes”*⁹¹⁰. En la temàtica de l'habitatge, més enllà de compartir les propostes dels altres grups sobre la municipalització del sòl urbà i la fixació d'un límit al preu del lloguer d'habitatges, l'OIC proposà directament l'habitatge com un servei públic a càrrec de l'Estat. La política territorial en el cas de Catalunya reivindicava la reordenació del territori en forma de les comarques -com així s'havia establert durant la II República- esborrant del mapa les divisions centralistes existents durant el franquisme. La utilització d'energies més respectuoses amb el medi ambient era un aspecte d'ampli consens entre els grups de l'esquerra marxista; és en aquest terreny on l'OIC es féu ressò d'una problemàtica present en els successius anys de la democràcia fins ben entrat el segle XXI. Es tractava de la campanya contra el transvasament de l'Ebre, mostrant-se contrari amb la justificació *“que perjudica a las zonas agrícolas del bajo Ebro”*⁹¹¹.

La qüestió fonamental que diferenciava el FUT de la resta de candidatures obreres – PCE, PSOE, AET (ORT), FDE (PTE), CUPS (MCE)- era la defensa incondicional de la independència de classe del proletariat. Seguint els principis doctrinaris del trotskisme, la burgesia i el proletariat tenien interessos oposats, i la negativa a participar en els

⁹¹⁰ *Propuesta de programa para la candidatura “Front dels Treballadors”*. ABPR, DPP (OIC), caixa 1, carpeta 3, document 7, pag.4

⁹¹¹ *Propuesta de programa para la candidatura “Front dels Treballadors”*. ABPR, DPP (OIC), caixa 1, carpeta 3, document 7, pag.16

organismes d'oposició a la dictadura venia precisament per definir-se com a pactes interclassistes, i que per tant, participar en aquests significaria el reconeixement de possibles interessos comuns entre la burgesia i el proletariat. En diferents ocasions entre 1975 i 1977 la LCR va retreure al PTE, a l'ORT i al MC la participació en els organismes unitaris i la voluntat d'enllaçar aliances amb la burgesia democràtica, senyalant-los com a poc representatius pels interessos de la classe obrera: “*La participación de la extrema izquierda –como en general de los partidos obreros- en las alianzas interclasistas sólo han servido para lavar la cara a la burguesía “democrática” y a la política de pacto y negociación ante amplios sectores del movimiento obrero y de la vanguardia revolucionaria*”⁹¹². Diferent era el cas d'algunes candidatures electorals obreres que tenien com a programa la col·laboració amb partits burgesos per tal de formar després de les eleccions un possible govern democràtic. Així, per exemple, el PTE parlava d'una “*República Democrática*” que seria possible mercès a “*una gran alianza de forces democràtiques*”⁹¹³. Seguint el mateix esquema, la ORT defensava la “*formación de un Gobierno Provisional Democrático que instaure las libertades democráticas*”⁹¹⁴ o “*La ORT participó en los organismos unitarios de las fuerzas antifascistas, agrupadas en Coordinación Democrática y la Plataforma de Organismos Democráticos, y hemos llamado a la formación del Gobierno Provisional Democrático surgido del seno de estos organismos unitarios*”⁹¹⁵.

La sensibilitat cap a algunes problemàtiques socials o cap a col·lectius minoritaris i discriminats també eren temes que diferenciaven el programa del FUT respecte a les altres candidatures. En el camp de les reivindicacions feministes presentava un programa molt avançat, exigint qüestions com la amnistia pels *delictes* de la dona i l'abolició de totes les lleis discriminatòries, així com també una innovadora posició sobre el dret al control sobre el seu propi cos. A la pràctica, es referia a la gratuïtat dels anticonceptius i als avortaments lliures i gratuïts a càrrec de la Seguretat Social. Cap

912 “Extrema izquierda de Coordinación Democrática. En la encrucijada”. *Combate*, nº62, segona quinzena novembre 1976, pag. 12

913 “Programa del PTE”. *Revista Posible*, nº “Especial Elecciones”, juny 1977, pag. 74

914 “Programa de la ORT”. *Revista Posible*, nº “Especial Elecciones”, juny 1977, pag. 75

915 *Programa Electoral. Organización Revolucionaria de Trabajadores (O.R.T.)* Arxiu Històric Fundació Rafael Campalans, Fons Antoni Canals (FAC), F004.01.01

més candidatura era tant concreta i avançada en aquestes qüestions. Igualment, el FUT mencionava altres reivindicacions que no estaven al programa de la resta de candidatures, com ara el dret a la homosexualitat o els drets dels presos socials: “*Amnistía para los homosexuales y las lesbianas*”, “*Ninguna discriminación a causa de la práctica sexual de las personas*”, “*Extensión de la amnistía a los presos sociales, eliminación de antecedentes penales y de cualquier discriminación por el hecho de haber sido encarcelados. Apoyo a la lucha y a la plataforma de la COPEL*”⁹¹⁶. Com la resta de forces progressistes, el FUT defensava el dret al divorci. No obstant això, denunciava que la inclusió del dret a divorci que presentaven les candidatures burgeses no significava l’alliberament de la dona, sinó la continuïtat de la opressió dins la família i la societat. Per això, a banda de l’irrenunciable dret al divorci, la LCR presentava en el seu projecte social una relació de mesures encaminades a que una futura llei del divorci significués realment una peça més per bastir una societat basada en unes relacions noves i lliures entre les persones sense cap tipus de discriminació⁹¹⁷. Aquestes mesures contemplaven la capacitació professional i una feina sota la responsabilitat de l’Estat per a la dona en el moment del divorci per tal de garantir la igualtat de condicions amb l’home; agilització i gratuïtat dels tràmits; abolicció de la pàtria potestat...

Les candidatures progressistes tenien com a reivindicació el dret a vot als 18 anys. Novament el FUT era la única candidatura que reclamava el dret a vot i la majoria d’edat als 16 i no 18 anys. Si el programa del FUT existia un apartat titulat *Contra la opresión de la mujer* o *Por el libre derecho a la sexualidad*, la candidatura també va destinar un apartat del seu programa a la joventut, la qual consideraven oprimida i discriminada: “*A trabajo igual salario igual, sin distinción de sexo, edad o categoría. Los mismos derechos para el aprendiz que para el oficial. Cuatro horas de estudio y cuatro de trabajo pagadas íntegras como ocho horas de trabajo*”⁹¹⁸

⁹¹⁶ *Front per la Unitat dels Treballadors*. Ap. *Queremos vivir de otra manera*. ABPR, FV 1977-3 FUT

⁹¹⁷ “L’alliberament de la dona i el divorci”. *Demà* nº 4, primera quinzena de maig de 1977

⁹¹⁸ *Front per la Unitat dels Treballadors*. Ap. *Queremos vivir de otra manera*. ABPR, FV 1977-3 FUT

La política exterior i la solidaritat internacional esdevenen els darrers punts on el FUT es desmarcava de la resta de candidatures per definir unes propostes més concretes i avançades. Els partits que integraven el FUT consideraven que la lluita dels treballadors excedia més enllà de les fronteres estatals, ja que tots plegats compartien un mateix objectiu – el Socialisme – i un enemic en comú – el Capital-. La política exterior que es troba definida en el programa del FUT, resulta, senzillament, una còpia calcada del *Manifest-Programa* de la LCR, quedant definida en els següents 4 punts:

- 1 - Lluita contra l'aparell militar de l'imperialisme, que es concretava en el desmantellament de les bases americanes a l'Estat espanyol, la oposició a una possible entrada a l'OTAN i la ruptura del Pacte Ibèric
- 2- Suport a la lluita de tots els pobles explotats i oprimits, fent una menció especial al Sàhara
- 3- Oposició a l'entrada d'Espanya al Mercat Comú Europeu perquè *“significaría la entrada en la Europa de los monopolios, condenando a zonas enteras a una reestructuración brutal y reforzando el aparato estatal burgués”*⁹¹⁹.
- 4- Qüestions territorials: descolonització de Ceuta i Melilla a favor del Marroc i devolució a Espanya de Gibraltar.

Segons els partits integradors del FUT, la importància de la coalició venia donada per ésser l'únic acord estatal entre organitzacions de l'extrema esquerra amb un programa basat en la independència de classe. Tot i la valoració positiva que feia la LCR, ens trobem davant algunes divergències entre el programa de la candidatura electoral i el partit. Els dos partits més importants de la coalició, LCR i OIC, també mostraven petites diferències sobre el caràcter del FUT. Segons el prisma de la LCR les raons de la creació del FUT eren purament conjunturals, és a dir, un acord per poder afrontar les eleccions del 15-J sota un programa bàsic. Tal com ja s'ha explicat, les intencions de la LCR era aplegar totes les forces obreres dins una mateixa candidatura, però per

⁹¹⁹*Front per a la Unitat dels Treballadors. Ap. Por la solidaridad internacional de los trabajadores. op.cit*

circumstàncies “alienes”⁹²⁰ a la LCR aquest acord només es pogué materialitzar amb l’esquerra revolucionària, sense ser aquesta preferent respecte a la resta d’organitzacions obreres. Per contra, la OIC va tendir a presentar el FUT com una acord directament de l’esquerra revolucionària, proposant continuar el pacte més enllà de les eleccions del 15 de juny. Per Acció Comunista era una aliança tàctica i estratègica amb aquelles organitzacions que pertanyien al mateix camp ideològic que permetia l’existència d’una perspectiva revolucionària. Només es tractava d’una qüestió de supervivència política: sense la construcció d’aliances entre el marxisme revolucionari no era possible articular una alternativa revolucionària. Des dels inicis Acció Comunista ja declarà que la finalitat de presentar-se a les eleccions era utilitzar la companya electoral com a altaveu i donar-se a conèixer, i que si finalment s’integrà amb el FUT fou per “*anar amb la gent més pròxima amb qui ja teníem contactes: la Lliga i OIC, i finalment s’hi afegí el POUM*”⁹²¹. Sigui com sigui, les diferències van raure en aspectes d’estratègia i organització electoral, reduint-se en pocs casos en l’àmbit programàtic. De fet, el *Manifest del FUT* esdevé a la pràctica una còpia del *Manifest-Programa* que havia publicat la LCR coincidint amb el 1r de Maig.

El debat sobre la qüestió nacional i el dret a l’autodeterminació fou motiu de discussió entre els integrants del FUT, bàsicament pels recels de la LCR a que els altres partits assumissin aquest punt com a propi i irrenunciable. Des dels seus orígens, la LCR havia considerat el dret a l’autodeterminació de les nacions com una qüestió democràtica, i per tant, present dins el seu programa polític. Tot i que en el programa del FUT es reconeix aquest dret, la LCR desconfiava de l’OIC afirmant que “*se trata de un giro muy reciente de OIC y no podemos tener ninguna seguridad de que no insista en las explicaciones (como partido) de autodeterminación para la clase obrera y el pueblo trabajador, cuando nosotros la situamos claramente como una consigna democrática*”⁹²²

⁹²⁰Circular sobre elecciones n°3, ABPR, DPP (LCR-2), caixa 5, carpeta 2, pag.3.

⁹²¹Entrevista a Albert Recio

⁹²² Circular sobre elecciones n°3. ABPR, DPP (LCR-2), caixa 5, carpeta 2

CAMPANYA ELECTORAL DEL FUT

El FUT va aconseguir el permís per presentar-se a un total de 23 províncies⁹²³ per al Congrés; pel Senat, en canvi, el FUT no presentà candidatura per oposar-se a un sistema bicameral, al mateix temps que denunciava la composició de la cambra mitjançant la designació reial i de la igualtat de senadors per província sense tenir en compte la població de cadascuna. A l'hora de recomanar el vot a totes aquelles províncies on no es presentaven, la OIC i la LCR van mostrar posicions divergents. La OIC era partidària de deixar llibertat de vot en aquelles províncies on el FUT no es presentava, i per tant, sense fer una distinció entre partits obrers i burgesos. En canvi, la posició i recomanació de vot de la LCR sempre era cap a partits obrers. Pel que fa al Senat, OIC i AC eren partidàries del vot en blanc, mentre que la LCR va apostar per la fórmula d'una candidatura obrera: “*Per a nosaltres, el primer, l'imprescindible és no donar ni un sol vot a la burgesia, i cap dels partits burgesos, per més “democràtics”, per més “esquerrans” que es vulguin presentar*”⁹²⁴. Continuant amb les propostes de vot en cas de no participació del FUT, el punt més problemàtic va ser la discussió en l'hipotètic cas d'il·legalització del FUT. En aquestes condicions, la LCR es va mostrar partidària de fer tota classe de denúncies, però en cap cas posicionar-se pel vot en blanc, apostant per un vot classista per tal de desbordar el projecte reformista de Suárez.

El partit més influent en el si de la candidatura era la LCR: els principis ideològics i el *Manifest-Programa* en són les proves més fefaents, a banda de ser el partit que comptava amb més afiliats. *A priori* tot indicava que el cap de files del FUT per Barcelona recauria en un membre de la LCR. El cap de llista per la província de Barcelona fou Emilio Espín Amprimo, nascut a Sabadell, de 28 anys d'edat i militant de l'OIC des de la seva fundació. Espín era treballador de l'empresa Unidad Hermética. Juan Montraveta era el número dos del FUT per Barcelona. Militant de la LCR des de la seva fundació a 1971 i a la UGT, Montraveta era veí de Santa Coloma de Gramenet i

⁹²³ Àlaba, Astúries, Barcelona, Càceres, Cadis, Castelló, Còrdova, Corunya, Girona, Guipúscoa, Lugo, Madrid, Màlaga, Navarra, Orense, Palma, Pontevedra, Salamanca, Sevilla, Tarragona, València, Valladolid, Biscaia

924 “Ni un vot a al burgesia”. *Demà*, nº 7, 26 maig-3 juny 1977

registrava un historial d'acomiadaments de les empreses Comotssa (1972) i Motor Iberica (1975) pel seu protagonisme en les lluites obreres, per les quals fou detingut en tres ocasions entre 1972 i 1976. Acció Comunista ocupava el tercer lloc de la candidatura amb Antonio Alfonso Gómez, que era treballador en un taller del sector metall de Barcelona. El quart lloc fou per Ignacio Catalan Antolin (OIC), nascut a Barcelona durant la Guerra Civil i resident al barri de Trinitat Vella de Barcelona. La militant de la LCR Roser Rius, amb un llarga trajectòria des del SDEUB fins a CCOO, va ser la número cinc de la llista electoral. Per Girona el cap de llista pel FUT va ser Martí Causa, que era llicenciat en enginyeria industrial però treballador en el ram de les arts gràfiques. Com la majoria dels dirigents de la LCR procedia del FOC i era militant de la LCR des de la seva fundació; a Tarragona Josep Sementé encapçalava el FUT. Sorpren l'absència dels principals dirigents de cada organització com Pau Pons (LCR), Dídac Fàbregas (OIC), Ferran López (AC) o l'històric Wilebaldo Solano (POUM). La coalició decidí que els caps de llista i els membres de la candidatura havien d'estar formats per personatges d'arrel obrera directament implicats en les lluites, explicant que *”por eso nosotros [FUT] pusimos a Emilio Espín, que era uno de los dirigentes históricos de Unidad Hermética y que jugó un papel importante en las huelgas de Sabadell de 1976”*⁹²⁵. Amb aquesta estratègia el FUT cercava una llista propera a l'electoral obrer, prioritzant la tasca de treballadors i sindicalistes.

El míting d'inauguració de la campanya electoral va tenir lloc el diumenge 5 de juny al matí a la Sala Villarroel de Barcelona: *“Es de hecho el miting central de Barcelona aunque se recomienda a toda la orga. que asista masivamente. Este miting si bien recoge el conjunto de nuestro programa: político, sindical, mujeres,etc. se enfocará fundamentalmente hacia el socialismo que queremos y las mediaciones actuales en nuestro trabajo, título: EN LAS LUCHAS DE HOY CONSTRUIMOS EL SOCIALISMO DE MAÑANA”*⁹²⁶. L'acte central de la campanya va tenir lloc al Palau d'Esports de Barcelona el 9 de juny amb la intervenció dels 3 caps de llista juntament amb l'històric dirigent del POUM Wilebaldo Solano i el secretari general de l'OIC Dídac Fàbregas. La

⁹²⁵Entrevista a Angel Merino Benito

⁹²⁶*Circular Elecciones nº 5- Las tareas de los próximos días-28.5.77. ABPR, DPP (LCR), Arxiu 2, caixa 5, carpeta 2.*

documentació interna del partit posa a la llum la transcendència de la jornada: “*El jueves dia 9 mitin central del FUT en el Palacio de los deportes de Barcelona. Es fundamental para nosotros que este miting sea un éxito puesto que en gran parte de esto depende la credibilidad de la candidatura y por ende de la orga*”⁹²⁷. Per acabar la campanya i com a darrer acte multitudinari, el dissabte 11 de juny els simpatitzants trotskistes pogueren escoltar el dirigent francès Alain Krivine a les cotxeres de Sants en un acte patrocinat per la LCR, acte que disgustà a la resta d'integrants del FUT en detectar que s'havia convertit en un míting trotskista de la LCR i no de la candidatura del FUT⁹²⁸.

La OIC pretenia fer campanya electoral només a barris, zones o districtes on la seva influència estigués consolidada, obviant fer electoralisme en la resta del territori. Per la LCR aquesta posició era poc encertada, ja que no s'aconseguia un dels objectius de presentar-se a les eleccions: donar a conèixer el partit i el programa per arreu del territori.

LA CANDIDATURA D'UNITAT POPULAR PEL SOCIALISME

El 17 d'abril de 1977 es féu públic el manifest *Per un bloc català, popular, d'esquerres i pel socialisme*, signat per més de 200 personalitats de tots els àmbits sectorials on es comprometien a iniciar “*les tasques de construcció d'un bloc català, popular, d'esquerres i pel Socialisme, mitjançant la conjunció de forces polítiques, ciutadans independents i sectors socials organitzats que signin o s'adhereixin al manifest*”⁹²⁹. El manifest es comprometia a crear un aparell polític unitari capaç d'aglutinar forces populars nacionals, democràtiques i partidàries del socialisme de cares a les eleccions convocades pel 15-J. Com la resta de candidatures de l'esquerra revolucionària, sense

⁹²⁷*Circular elecciones nº 5- Las tareas de los proximos dias- 28-5-77. ABPR, DPP (LCR), Arxiu 2, caixa 5, carpeta 2.*

⁹²⁸Entrevista a Albert Recio

⁹²⁹*Per un bloc català, popular, d'esquerres i pel Socialisme. ABPR, FV Eleccions 15-J 1977/1, pag.1*

contribuir a ser cap novetat reconeix que la situació ideal hauria estat la presentació d'una candidatura unitària *“que recollís l'ampli espectre de la oposició democràtica, però l'afany de cercar espais polítics propis abans que el d'assolir els objectius comuns que han manifestat alguns sectors, ha impedit que aquest projecte pogués quallar”*⁹³⁰. Totes les candidatures de l'esquerra revolucionària (CUPS, FUT, CT, EC) reconeixien la certesa de la primera part de la cita, és a dir, tots desitjaven una unitat electoral major que la finalment van aconseguir. I en segon lloc, tots, amb matisos diferents, compartien també les crítiques i acusacions de sectarisme com a motiu principal que va impossibilitar una gran candidatura obrera tot i sense emprendre la més mínima autocrítica.

La traducció pràctica d'aquest manifest fou la creació de la Candidatura d'Unitat Popular pel Socialisme (CUPS). La CUPS⁹³¹⁹³² tenia com a pal de paller el Moviment Comunista de Catalunya i comptava amb l'adhesió del Partit Carlí i persones independents de l'Assemblea de Catalunya, membres de CCOO i altres militants lligats a l'esfera independentista. Per això rebé el suport d'organitzacions de l'independentisme d'esquerres com el Moviment d'Unificació Marxista⁹³³, el PSAN i el

⁹³⁰ *Per un bloc català, popular, d'esquerres i pel Socialisme*. ABPR, FV Eleccions 15-J 1977/1, pag.3

⁹³¹ Les sigles sovint porten a confondre la coalició amb les sigles de la Candidatura d'Unitat Popular (CUP). El seu nom és Candidatura d'Unitat Popular pel Socialisme, i per tant, no té res a veure amb la Candidatura d'Unitat Popular (CUP) creada per l'esquerra independentista als anys noranta present en diferents consistoris municipals des de les eleccions municipals de 1999.

⁹³² La CUPS tenia un caràcter català. Tanmateix, a la resta d'Espanya el nom que tingué la candidatura on participà el MC fou Candidatura de Unidad Popular (CUP). El seu lema era *“Solo el pueblo representa al pueblo”* i tenia com a cap de files per Madrid a Pablo Osés Azcona, president de l'Associació de Veïns de Huerto-Vallecas. La CUP comptava amb el suport del MC, el Movimiento Socialista i el Partido Comunista de Trabajadores (PCT).

⁹³³ En els seus orígens el Moviment d'Unificació Marxista es formà el 1977 per militants procedents d'una escissió del PSAN de 1976 i d'altres procedents del Col·lectiu Combat, escindits del Front Nacional de Catalunya. Posteriorment, el MUM es va fusionar amb el Partit del Treball de Catalunya (PTC) i formaren el Bloc Català de Treballadors (BCT). Finalment, com veurem més endavant, el Bloc Català de Treballadors juntament amb el PSAN i Lluís Maria Xirinacs creen una plataforma electoral, el Bloc d'Esquerra d'Alliberament Nacional (BEAN), per presentar-se a les eleccions de l'1 de març de 1979. El MUM s'autodefinia com un moviment que agrupava *“militants procedents de diferents formacions polítiques i independents que, davant la divisió del moviment d'alliberament nacional i de classe, i la inexistència d'una organització obrera i popular catalana no sucursalista, forta i amb credibilitat envers el poble treballador català, es proposa ésser un instrument impulsor d'un futur Partit polític que superi el que té d'artificiosa la divisió actual entre els provinents de la tradició del socialisme marxista i comunista, que lluiten per l'alliberament de classe i nacional dels Països Catalans (...) En la perspectiva d'edificar una Europa socialista dels pobles i dels treballadors, l'objectiu polític del poble treballador català no és altre que la nostra emancipació de la situació de domini a què ens veiem sotmesos per la*

PSAN-provisional. Sigui com sigui, la voluntat dels impulsors de la candidatura CUPS era mantenir l'ànima de l'Assemblea de Catalunya d'agrupar personalitats independents juntament amb sectors radicalitzats socialment. Aquesta finalitat explica l'absència dels principals líders del MCC a la llista electoral de la CUPS.

La CUPS fou una de les tres candidatures –les altres foren el FUT i la Candidatura dels Treballadors de la ORT– que sortejà la situació d'il·legalitat acollint-se a la fórmula d'“Agrupació d'Electors”, ja que la seva condició al marge de la llei els impedia concórrer les eleccions com una coalició. Com a tal hagué d'estar avalada per un mínim de 3000 signatures dipositades davant notari. Finalment n'aconseguí un total de 5146, fet que comportà el vistiplau positiu de la Junta Electoral de Barcelona per presentar candidatura. Tot sigui dit, però, que la mateixa Junta Electoral vetà la candidatura de l'anarquista membre del MIL Josep Lluís Pons i Llobet com a número dos de la llista, justificant raons administratives⁹³⁴: en aquell moment Pons i Llobet es trobava com a reclus a la presó de San Antón de Cartagena després de protagonitzar juntament amb interns d'ETA, el FAC i Oriol Solé Sugranyes la fuga de la presó de Segòvia⁹³⁵.

Presentà candidatura per a la circumscripció de Barcelona, i a Tarragona estava formada bàsicament per membres del Partit Carlí. Els líders del Moviment Comunista de Catalunya van caure fins als darrers llocs de la llista per Barcelona: Empar Pineda ocupà la vint-i-novena posició, mentre que Álvarez Dorronsoro la trenta-dosena. El cap de llista de la CUPS fou per Salvador Casanova, que havia estat de l'Assemblea de Catalunya, promotor de la Marxa de la Llibertat i amb una dilatada trajectòria dins l'independentisme militant en el FNC i el PSAN. Artesà de professió, Casanova, nascut a Badalona el 1918, havia lluitat al bàndol republicà durant la Guerra Civil; a diferència

nostra condició de treballadors i de catalans” a “En la lluita per recobrar la nostra nació i aconseguir el socialisme. Ens cal un poder popular català. Moviment d'Unificació Marxista del Països Catalans”. ABPR, FV 1977/4)

⁹³⁴*El País*, 3 de juny de 1977

⁹³⁵L'episodi va ser portat a la gran pantalla per Imanol Uribe el 1981 amb el títol *La fuga de Segovia* i on Ovidi Montllor encarnava el personatge d'Oriol Solé Sugranyes

de la resta de candidats i bona part de la militància de l'esquerra marxista radical, superava els cinquanta anys. Els números dos i tres foren per dos membres del Moviment Comunista i sindicalistes de CCOO: Jordi Mollón i Felisa Martínez. El quart, pel secretari general del Partit Carlí de Catalunya, Josep Ramon Badia; els carlins catalans també es reservaren els llocs 6 i 9 de la llista. Un altre candidat vinculat a l'independentisme fou Ramon Llorca López, setè de la llista, expres del Front d'Alliberament de Catalunya (FAC) condemnat a trenta anys de presó. Pel Senat no es presenta; la candidatura donava suport a Lluís Maria Xirinacs que va resultar elegit.

Unitat popular per Catalunya, la llibertat i el socialisme. Vota CUPS fou el lema de campanya que quedà estampat a tots els cartells, fullets i tota mena de propaganda de la candidatura. El missatge transmès durant la campanya electoral era la pretensió de mantenir el caliu que havia forjat l'Assemblea de Catalunya juntament amb les reivindicacions de caràcter socialista. La CUPS es definia com una candidatura popular perquè els seus candidats es trobaven integrats en les lluites obreres i populars, definint-se com a socialista. Defensaven que eren una candidatura catalana amb l'objectiu d'aconseguir *“l'Estatut de 1932 per arribar a una Catalunya lliure i sobirana”*⁹³⁶. Contraris al projecte del Consell General de Catalunya, defensaven la via del restabliment de la Generalitat amb la formació d'un govern provisional presidit per Tarradellas *“la missió del qual sigui la convocatòria a eleccions al parlament constituent en el terme de 90 dies”*⁹³⁷. En aquest procés constituent la CUPS determinava que s'havia de definir la forma d'estat i de govern i el tipus de relació amb la resta de nacionals i regions de l'Estat, reconeixent el dret a l'autodeterminació. Com la resta de candidatures de l'esquerra exigia un programa immediat de drets i llibertats democràtiques, la depuració de funcionaris de l'administració pública i la dissolució de les policies polítiques i altres elements repressius *“amb la destrucció dels seus arxius”*⁹³⁸. Les promeses en l'àmbit econòmic i social no prometien l'anelada revolució socialista: en tot cas es tractaven de mesures de caràcter reformista encaminades a establir les bases econòmiques per obrir la transició cap al socialisme. En

⁹³⁶*Què és la CUPS? Candidatura d'Unitat Popular pel Socialisme*. ABPR, FV 1977/DP-2-7.

⁹³⁷*Programa*. ABPR, FV Eleccions 15-J/1977 -1.

⁹³⁸*Programa*. ABPR, FV Eleccions 15-J/1977 -1.

aquest punt, doncs, totes les candidatures de l'esquerra revolucionària que es presentaren a les eleccions del 15-J convergien que allò prioritari era establir un sistema de llibertats i drets democràtics, i econòmicament, mesures per tal de millorar les condicions de vida de les classes populars i treballadores. La revolució, de moment, apareada. En tot cas, les mesures més agosarades per capgirar la base econòmica i social passaven per la nacionalització –estatalització era la paraula emprada per la CUPS– de la banca i els sectors productius estratègics, una fiscalitat directe i progressiva, reforma agrària...

El 6 de juny de 1977 personalitats del món de la cultura van publicar un manifest de suport a la candidatura: *“Nosaltres professionals, tècnics i treballadors de la cultura donem suport a la CANDIDATURA D'UNITAT POPULAR PEL SOCIALISME (CUPS) i pensem votar-la. Cridem tothom a votar-la perquè creiem que la CUPS planteja amb esperit unitari i des de la base l'aconseguint dels nostres drets nacionals en el camí del socialisme”*⁹³⁹. De fet, aquest manifest fou presentat públicament el mateix dia 6 de juny en un acte adreçat al sector de la cultura celebrat al Col·legi d'Arquitectes de Catalunya i Balears, a càrrec de Magda Oranich, Josep Maria López i Llaví, Carles Jordi Guardiola, Jesús Contreras i Anna Bofill⁹⁴⁰. Es donava a conèixer d'aquesta manera una campanya electoral centrada i dividida en sectors: cultura, universitat, moviment veïnal, transports, ensenyament, sanitat, professionals i tècnics, barris i comarques, moviment obrer i sindicalisme.

El diumenge 12 de juny a les 8 del vespre deu mil persones van emplenar fins a la bandera el Palau d'Esports de Barcelona com a acte final de campanya. El principal reclam del míting era l'oportunitat d'escoltar a la figura més emblemàtica de la Revolució dels Clavells Otelo Saraiva de Carvalho, a més d'Empar Pineda, Magda Oranich i Joan Armet. Durant la campanya la CUPS, a més dels habituals ja militants del Moviment Comunista, rebé el suport de la cantant Marina Rossell, l'escriptor Oriol Pi de Cabanyes, l'advocada Magda Oranich, el també advocat i marit de l'anterior Marc

⁹³⁹S.t. ABPR, FV 1977/DP-2-7

⁹⁴⁰Candidatura d'Unitat Popular pel Socialisme. ABPR, FV 1977/Eleccions 1

Palmés –advocat defensor, entre d’altres, de Salvador Puig Antich i l’etarra Juan Paredes Manot àlies Txiki-, l’aleshores llicenciada en Història Isona Passola, etc. L’adhesió d’algunes personalitats públiques va inflar les expectatives de vot dies abans de les eleccions: “*Quan el Fèlix Cucurull va donar suport a la CUPS el nostre jefe [Álvarez Dorronsoro] va muntar un sopar i ens va dir: quants en voleu? 3, 4 diputats?? Qui coneixia a Cucurull? El coneixien a l’Assemblea de Catalunya i els seus amics! A les eleccions del 77 l’esquerra va recollir els vots que tenien arrel històrica, va ser així, i nosaltres no teníem memòria històrica a nivell popular. El partit que existia, amb una capacitat de penetració impressionant, i que connectava amb la tradició comunista era el PSUC. Els altres partits no existíem*”⁹⁴¹.

CANDIDATURA DELS TREBALLADORS

La Candidatura dels Treballadors fou la fórmula legal que permeté a l’ORT concórrer a les eleccions del 15-J com una agrupació d’electors. Presentà candidatura a les circumscripcions de Barcelona, Tarragona i Lleida. Si bé ens trobem amb l’existència d’algun membre independent, la majoria dels candidats eren militants de l’ORT o bé del seu vinculat Sindicato Unitario. El mateix cap de llista per Barcelona era Avelino Hernández Lucas, secretari polític del Comitè Nacional de Catalunya de l’ORT

El programa es va centrar en tres eixos. El primer era una política de nacionalitzacions de sectors estratègics de l’economia: la banca, les grans indústries i els monopolis comercials. En la propietat agrària recuperava el principi *la terra per qui la treballa*. El segon gran eix electoral tampoc suposava cap aportació respecte a les altres candidatures a l’esquerra del PSUC: el dret a decidir sobre la forma d’estat entre monarquia i república. La Candidatura dels Treballadors no acceptava que s’atorgués a la monarquia la consideració d’intocable, pronunciant-se partidaris d’una república democràtica “*com la forma d’Estat més favorable per l’exercici de les llibertats i la*

⁹⁴¹Entrevista a Miren Izarre

consecució dels interessos de la classe obrera i tot el poble”⁹⁴². I com a tercer eix reivindicava la satisfacció dels interessos més immediats de la classe obrera. La Candidatura dels Treballadors denunciava que la classe treballadora no s’havia beneficiat del desenvolupament econòmic que havia sofert Espanya en els darrers vint anys. La democràcia havia de garantir llibertats, dret i deures per tots els ciutadans, i a més, afegia l’ORT, reparar aquest greuge històric. La democràcia significava llibertat, però també indistriablement un projecte de justícia social⁹⁴³. Per això s’havien de satisfer les reivindicacions econòmiques i socials d’aquells sectors marginats i oprimits durant el franquisme.

La resta de punts programàtics eren els mateixos que la resta de candidatures de l’esquerra marxista radical: llibertats democràtiques, legalització de tots els partits, separació entre Església i Estat, restabliment immediat dels principis i institucions configurades a l’Estatut de 1932, dret a l’autodeterminació de les nacionalitats, rebuig a les bases militars americanes a Espanya...

L’objectiu de presentar-se a les eleccions era intentar situar una veu obrera a les futures Corts. Una vegada assolides les reivindicacions democràtiques bàsiques, el full de ruta de l’ORT contemplava la creació d’un Front Democràtic Popular que unís a les forces obreres, camperoles, petita i mitjana burgesia; només a partir d’aquesta aliança es podia procedir a l’eliminació del control econòmic i polític de la classe dominant, i de retruc, executar les polítiques de poder popular.⁹⁴⁴

⁹⁴²*Vota la Candidatura dels Treballadors de Barcelona*. ABPR, FV 1977 (Eleccions Generals)/1

⁹⁴³*Candidatura de los Trabajadores de Barcelona. El voto útil para el pueblo*. ABPR, FV 1977 (Eleccions Generals)/1, pag.2

⁹⁴⁴ “Candidatura de los Trabajadores”. *Diario de Barcelona*, 11 de juny de 1977, n°131, any 187

RESULTATS I VALORACIONS

A grans trets el resultat de les eleccions del 15 de juny de 1977, i en primera instància, van significar una renovació de la classe política espanyola. En aquest sentit, en el cas de Catalunya, només dos procuradors franquistes a Corts aconseguiren escó després dels resultats del 15-J: Laureà López Rodó per Alianza Popular i Joan Gich Bech de Careda per Unión del Centro Democrático. En segon lloc el panorama postelectoral català es diferenciava dels resultats de la resta del mapa polític espanyol. La ruptura catalana manifestada a les urnes consistia en la victòria electoral indiscutible de les forces marxistes –socialistes i comunistes-, que juntament amb la candidatura Esquerra de Catalunya, aconseguien més de la meitat dels vots al Congrés i dotze dels setze llocs corresponents a la càmera de representants del Senat. En aquest terreny del marxisme cal destacar el més de mig milió i 18% de total de vots corresponents al PSUC, situant-se més a prop de la realitat italiana del PCI que no de l'homòleg espanyol. La raó d'aquesta plasmació és que el percentatge de vots del PSUC a Catalunya triplicava els resultats del PCE per a la resta d'Espanya. En el conjunt de l'Estat el PSOE va guanyar l'hegemonia de l'esquerra al PCE, erigint-se com a principal partit de l'oposició⁹⁴⁵.

A la victòria dels partits d'esquerra calia sumar-hi que les candidatures que reclamaven els principis i les institucions configurades en l'Estatut de 1932 i el restabliment de la Generalitat de Catalunya amb el retorn de Josep Tarradellas al capdavant van aconseguir sumar el vuitanta per cent dels sufragis⁹⁴⁶. En resum: la gran majoria dels electors catalans optà per partits marxistes i nacionalistes, és a dir, no procedents del franquisme i que havien forjat la seva història recent en la lluita contra la dictadura i en favor de les llibertats democràtiques i nacionals de Catalunya. Contràriament, la victòria en el conjunt de l'Estat fou per la UCD de Suárez, aconseguint majoria al Congrés i al Senat.

⁹⁴⁵ Veure Annex. 1 Quadres 1 i 2

⁹⁴⁶ Mayayo, Andreu: *La ruptura catalana. Les eleccions del 15-J de 1977*. Editorials Afers, 2002, pag.157

La valoració de l'esquerra marxista radical es caracteritzà generalment per l'ambigüitat entre la satisfacció per la ruptura que es produí a Catalunya amb la victòria de les candidatures d'esquerra i el desencís pel triomf de la dreta representada per Suárez en el conjunt de l'estat, però sobretot, pels exigus resultats de l'esquerra revolucionària. L'Organització Comunista d'Espanya (Bandera Roja), que declinà presentar-se a les eleccions, considerà que els resultats havien estat ambivalents. Per una banda assegurava que la burgesia havia aconseguit l'objectiu de dominar les dues càmeres aconseguint així la legitimació democràtica de la monarquia. Però reconeixia que la voluntat popular s'havia pogut expressar lliurement amb el resultat final que els vots d'esquerra havien estat superiors als de la dreta, fins i tot sense comptar amb l'abstenció com ells havien propugnat fins aleshores. L'escrutini electoral va mostrar els límits de l'esquerra revolucionària més enllà de la repercussió de la seva base militant, i tots ells no van amagar ni menysprear el fracàs absolut a l'hora d'aconseguir l'objectiu de la representació institucional.

ESQUERRA DE CATALUNYA

Les expectatives oscil·laven depenent de l'estat d'eufòria i del context en què es pronunciaven, tot i que sempre es contemplava la representació electoral. Les més modestes apuntaven a dos diputats -*“Les expectatives eren treure almenys dos diputats”*⁹⁴⁷-; les més atrevides a més de sis. En clau del PTE es pensava, a banda d'aconseguir almenys dos diputats per la circumscripció de Barcelona, en el fet d'aconseguir un diputat per Sevilla.⁹⁴⁸

La valoració dels resultats electorals (141.359 i 4,7% total dels vots emesos) van ser negatius pel PTC, tot i que públicament ho volgué disfressar d'un regust agredolç per la victòria de les esquerres a Catalunya. Una vegada coneixedors dels resultats, el Partit

⁹⁴⁷ Entrevista a Heribert Barrera

⁹⁴⁸ Entrevista a Manel Gracia

del Treball argumentà que s'havien complert les expectatives electorals que havien pronosticat: *“Los primeros resultados provisionales de las elecciones han ratificado plenamente la política y las provisiones del partido. La derecha ha vencido y continuará en el Gobierno, porque las fuerzas democráticas, obreras y populares se ha presentado divididas. Los datos así lo demuestran: la suma de votos conseguidos por los partidos y coaliciones de izquierda (PSOE, PCE-PSUC, PSP, FDI...) superan en más de un cuarto de millón a los obtenidos por la derecha (UCD, AP y demás grupos fascistas”*⁹⁴⁹. Si bé aquesta primera part de l'anàlisi era correcte, no la segona corresponent en atorgar-se representació parlamentària segons les pròpies previsions: *“En esas circunstancias, los 146.000 votos obtenidos por E. de C. son un factor importante, ya que hay que considerar estos votos como un voto consciente a la posición más consecuente en defensa de los intereses de los trabajadores y de los derechos de Catalunya. Pero esto no es suficiente, ya que nuestro Partido estaba en condiciones de haber obtenido algún diputado en Catalunya”*⁹⁵⁰.

La conclusió és que els resultats havien estat bons per a Catalunya per la victòria de esquerres, però dolents pel partit. *“El resultat ha estat satisfactori per a Catalunya. Primer, s'ha demostrat clarament que el poble català ha votat l'esquerra en general, a les forces socialistes, a les comunistes, i també ha estat amb nosaltres”*⁹⁵¹. La candidatura aconseguí un diputat, que fou per Heribert Barrera d'Esquerra Republicana de Catalunya; van sobrar vots per treure un diputat, però en van faltar pocs per obtenir el segon corresponent a Manel Gracia del PTC. En tot cas el PTC es consolà afirmant que *“La nostra activitat ha polaritzat, en línies generals, les posicions de l'electorat cap a posicions d'esquerra”*⁹⁵², tot lamentant-se que la creació d'un front electoral unitari i progressista tal com havien proposat hauria tingut un efecte multiplicador dels vots cap a l'esquerra.

⁹⁴⁹ *La Unión del Pueblo*, nº1, 23 de juny de 1977, pag.1

⁹⁵⁰ Informe presentado pro Joan Anton Sánchez Carreté al I Plena del Comité Nacional, dins *Informe sobre la crisis del P.T.E. en Catalunya*. ABPR, DPP (PTE), caixa 1, carpeta 3, document 2

⁹⁵¹ Entrevista a Manuel Gràcia, *Avant*, nº2 època 2, 19 de juliol de 1977, pag.3.

⁹⁵² Entrevista a Manuel Gràcia, *Avant*, nº2 època 2, 19 de juliol de 1977, pag.3.

El 4,72% del total de vots que recollí d'Esquerra de Catalunya no es deuen exclusivament a votants de l'esquerra revolucionària. En tractar-se d'una coalició electoral es fa difícil en primera instànciaquina part dels vots correspon a cada un dels partits que formaven la candidatura. Tot i això hi ha dues dades que ens permeten deduir que va ser ERC la marca més important per l'electorat a l'hora de donar el vot per Esquerra de Catalunya. El llegat històric d'ERC es va deixar notar a les comarques de l'interior de Catalunya on la candidatura assolí els millors resultats en tant per cent i superant la quota del 10% dels votants. Aquest va ser el cas de comarques com la Noguera, la Ribera d'Ebre, la Segarra o l'Urgell⁹⁵³. En segon lloc, dos anys més tard, les eleccions legislatives de 1979 les dues formacions es presentaren per separat de manera que podem comparar els resultats. Efectivament, ERC aconseguí a Catalunya un 4,18% dels sufragis mentre que el PTE es quedà amb només l'1,37% dels vots. A més, a les demarcacions de Tarragona, Girona i Lleida ERC concorrent en solitari superà lleugerament els resultats que havia obtingut la totalitat d'Esquerra de Catalunya dos anys abans⁹⁵⁴. Així doncs, com a mínim estimem que dues tercers parts dels vots de la candidatura Esquerra de Catalunya procediren del partit liderat per Heribert Barrera.

A la resta d'Espanya la candidatura impulsada pel PTE, el Frente Democrático de Izquierdas (FDI), no aconseguí el suport electoral de cap altra formació, recollint 122.602 vots (0,66% total de vots) molt lluny de les previsions que havia calculat el partit i de la implicació que havia tingut en el moviment antifranquista. L'electorat va situar el PTE com a força extraparlamentària, mostrant-se més moderat i confiant les paperetes progressistes cap a dos partits de l'esquerra tradicional: el PSOE i PCE-PSUC.

Tot i els mals resultats electorals i les dificultats d'incidència en el si de l'òrbita extraparlamentària, alguns dels projectes defensats pel PTE es van fer realitat. Ens referim a la constitució de l'Assemblea de Parlamentaris el 25 de juny de 1977, a la reinstauració de la Generalitat i la tornada de Josep Tarradellas com a President de la

⁹⁵³ Equip de Sociologia Electoral de la UAB: *Les eleccions de 1977 a Catalunya*. Fundació Bofill, 1981

⁹⁵⁴ Veure Annex1. Quadre 7

Generalitat Provisional. El PTE s'implicà profundament en les reivindicacions per aconseguir el restabliment de la Generalitat sota la presidència de Tarradellas i la consecució d'un estatut d'autonomia per a Catalunya. De fet, ja des d'abans de les eleccions del 15-J -que van donar la victòria a Catalunya de les forces d'esquerra i favorables a la consecució d'un Estatut d'Autonomia- el PTE havia exposat la necessitat de crear *“un organismo consultivo presidido por el señor Tarradellas y que tendría como misión la consecución total de dichos Estatutos e instituciones”*⁹⁵⁵. La justificació, a entendre del PTE, era la legitimitat històrica que representava la figura de Josep Tarradellas com a President de la Generalitat a l'exili: *“Incorporando el señor Tarradellas a la cabeza de un organismo como el que hemos propuesto, le damos una mayor entidad al mismo, puesto que integra por una parte la legitimidad histórica de las instituciones autónomas catalanas.”*⁹⁵⁶

Si bé és cert que el clam del retorn de Tarradellas com a President de la Generalitat era unànime entre les forces progressistes de Catalunya, el cavall de batalla esdevenia la composició del futur govern de la Generalitat i sobre quina legitimitat s'ostentava el nou poder: la legitimitat històrica del president Tarradellas o la legitimitat democràtica dels resultats del 15-J. Per socialistes i comunistes del PSUC la legitimitat democràtica havia de regir la política catalana. Per això era clar que una vegada coneguts els resultats oficials de les eleccions del 15, havia de retornar el president Tarradellas, delegar el poder executiu en el candidat més votat i convocar els candidats electes de l'Assemblea de Parlamentaris per tal de formar el Consell Provisional de la Generalitat. Si bé el PTE sortí vencedor en la reivindicació d'una Generalitat i un govern provisional liderat per Tarradellas, no pogué treure pit a l'hora de discutir el color d'aquest govern. El Partit del Treball de Catalunya es mostrà crític, anunciant que no hi donaria suport, a la formació d'un govern d'unitat nacional amb representació proporcional als resultats electorals del 15-J. En tot cas l'alternativa defensada era un Govern de Progrés de *“todas las fuerzas progresistas y de izquierda incluso de centro, sin exclusión siempre y cuando aceptaran las bases programáticas del mismo”*⁹⁵⁷, amb l'argumentació que les

⁹⁵⁵ *El correo del pueblo*, n°76, 25 gener de 1977, pag.10

⁹⁵⁶ *El correo del pueblo*, n°76, 25 gener de 1977, pag.10

⁹⁵⁷ Gracia, Manel: *Resoluciones sobre la situación política. Perspectivas inmediatas y tareas. II sessió IV Ple del Comitè Central. Dies 6 i 7 setembre 1979.* Partit del Treball de Catalunya, 1979, pag.9

forces progressistes, nacionalistes i d'esquerres eren majoria en comparació a les forces situades al centre i dreta del ventall polític català, i per tant, es podia formar un govern basat en un Bloc de Progrés amb l'exclusió de la UCD i UDC.

El mes d'agost de 1977 el Comitè Nacional de Catalunya celebrà el II Ple amb la presència del Secretari General del PTE Eladio García Castro i dos membres del Comitè Central: Manel Gracia i Manel Armenta. Després d'efectuar una anàlisi de la situació catalana, es procedí a denunciar els intents de la burgesia per gestar un gran partit de centre-dreta a Catalunya a l'entorn d'UCD i amb la confluència d'altres grups d'àmbit català. S'acordà “*valorar negativamente la actitud del Gobierno al endurecer sus posiciones en la negociación con el Presidente Tarradellas, cuya gestión apoya el P.T.E*”⁹⁵⁸. I finalment es reafirmà la necessitat que tots aquells partits que no obtingueren representació parlamentària en les eleccions del 15-J participessin igualment en la elaboració de l'Estatut “*a fin de garantizar que los intereses del pueblo serán tenidos en cuenta*”⁹⁵⁹.

Tarradellas nomenà el Consell Executiu de la Generalitat el 5 de desembre de 1977 amb un govern d'unitat entre centristes, socialistes, comunistes, republicans i nacionalistes que havien obtingut representació parlamentària a les Corts, i algun independent. Això significà que el PTE, i qualsevol representació de l'extrema esquerra, es quedava fora del govern d'unitat de Tarradellas. I com a resultat de les eleccions del 15-J, també de l'Assemblea de Parlamentaris, que a partir de la seva constitució el 25 de juny de 1977 tingué un paper central en la vida política catalana. De fet, l'únic organisme on part de l'extrema esquerra encara hi tenia veu era l'Assemblea de Catalunya. Amb la constitució de l'Assemblea de Parlamentaris els grups que havien aconseguit representació parlamentària van optar per dissoldre l'Assemblea de Catalunya mesos

⁹⁵⁸ *II Pleno del Comité Nacional del Cataluña del PTE*. AGCB, Gobernadores civiles, notas informativas de la Jefatura Superior de Policía a partir de agosto de 1977, caixa 476

⁹⁵⁹ *II Pleno del Comité Nacional del Cataluña del PTE*. AGCB, Gobernadores civiles, notas informativas de la Jefatura Superior de Policía a partir de agosto de 1977, caixa 476.

més tard. La sentència a mort estava dictada tot i que formalment la seva dissolució s'allargà per la presència i constància dels grups de l'esquerra extraparlamentària a mantenir-la com una plataforma unitària defensora dels principis de la ruptura democràtica contrària a la reforma política amb el govern central.

LES CUPS DEL MOVIMENT COMUNISTA

Al País Basc les CUPS impulsades pel Moviment Comunista es van presentar amb EIA (Euskal Iraultzako Alderdia) formant la coalició Euskadiko Eskerra. Pel MCE/EMK (Euskadiko Mugimendu Komunista) era la plasmació de l'aliança comunista entre dos partits obrers on un era abertzale –EIA– i l'altre no –EMK–. És en aquesta coalició on es produeix un fet que esdevé excepció i mai regla: l'obtenció de representació electoral per l'esquerra revolucionària. Francisco Letamandia fou elegit diputat, i Juan María Bandrés senador, ambdós per la demarcació de Guipúscoa i com a membres del partit EIA.

A Catalunya la paraula per valorar els resultats electorals va ser “*regulars*”. La lectura era que les opcions rupturistes havien estat derrotades amb claredat i que el nombre de vots obtinguts eren pocs, exposant una imatge pública negativa que “*le resta credibilidad y solidez al proyecto político de nuestra Candidatura*”⁹⁶⁰. L'objectiu central proposat durant la campanya era aconseguir “*una cierta*”⁹⁶¹ representació electoral, i per això tota la planificació de la campanya va estar orientada a aconseguir aquest fi. Aquest fou considerat com el gran error de la campanya electoral, és a dir, el plantejament de centrar-la decididament en l'assoliment d'un resultat electoral.

⁹⁶⁰*Circular sobre las elecciones.* ABPR, DPP (MC), caixa 2, carpeta 3 document b(1).

⁹⁶¹*Balance campaña electoral... CUPS...* ABPR, FV 1977 Eleccions/1

Alhora creia que no es podia fer una valoració pessimista si s'analitzaven els resultats de les altres candidatures situades al mateix espai que el Moviment Comunista. Tot i els aires de derrotisme que es respiraren a la mateix nit electoral, el cop fou menor respecte a altres candidatures: *“Estàvem millor preparats que altres forces perquè no vam xifrar mai l'objectiu electoral. Per això la patacada postelectoral del Moviment Comunista va ser menor”*⁹⁶².

L'endemà mateix de les eleccions i després del naufragi electoral, per tots els membres de la candidatura acordaven que no tenia cap sentit donar-li continuïtat, si més no *“tal como existía hasta ahora (...) Lo que no cabe es pensar en la continuidad de la CUPS tal y como ha existido durante el período electoral”*⁹⁶³. En definitiva, un matrimoni de conveniència que no havia tingut un desenllaç feliç, i que per tant, cadascú redefiniria el seu camí per separat. Malgrat aquesta consideració, sí que el MC trobà alguns aspectes positius, com l'aliança amb el MUM i el PSAN pel fet que reforçaven la visió de partit nacional català del MC.

Una de les conseqüències negatives de la CUPS fou l'aspecte econòmic. Una vegada passades les eleccions, el Moviment Comunista hagué de sufragar en solitari el deute contret per finançar la campanya electoral⁹⁶⁴, que segons els testimonis de l'època es situava a l'entorn dels cinc milions de pessetes: *“Vam tenir un deute de 5 milions. Joder, no t'ho pots imaginar. És que això, vam estar endeutats força anys. Aquí és on l'impost revolucionari era total i absolut. Va haver-hi gent que va fer aportacions, però bàsicament el sistema va ser gent que demanava crèdits [personals] i ho anava pagant el partit. Això el PTE també ho va fer”*⁹⁶⁵. Aquells membres del partit que podien demanar crèdit s'endeutaren personalment amb una entitat bancària per destinar els

⁹⁶² Entrevista a Empar Pineda

⁹⁶³ *Balance campaña electoral... CUPS... ABPR, FV 1977 Eleccions/1*

⁹⁶⁴ Algunes veus procedents d'altres partits de l'esquerra revolucionària insinuen o intueixen que el MC cometé accions armades per tal de finançar la campanya electoral. És evident que aquesta consideració resta totalment nul·la quan foren els mateixos membres qui hagueren de sufragar el deute de la campanya a través de préstecs a títol personal.

⁹⁶⁵ Entrevista a Miren Izarre

diners a les arques del MC: ”Jo vaig demanar mig milió, a la Banca Catalana, perquè als arquitectes donava uns crèdits”⁹⁶⁶.

FUT

La coalició va obtenir el 0,56% dels vots, quedant relegat a una força extraparlamentària i molt lluny d’assolir el possible diputat per a la província de Barcelona que algunes formacions de la candidatura contemplaven⁹⁶⁷. Al cinturó metropolità algunes poblacions superen el simbòlic llistó de l’1% del sufragi, per bé que la presència és testimonial, àdhuc nul·la, a la resta del territori: el vot cap al FUT és bàsicament un fet metropolità

El Baix Llobregat va aportar 1183 vots a la candidatura, representat un 0,48 % dels vots emesos a la comarca. El municipi de Sant Boi, on la LCR obtindrà un regidor en les eleccions municipals de 1979, el FUT obtingué un total de 265 paperetes, representant un 0,79% del total de vots. Dins el municipi destacà el districte VI amb 111 vots per la FUT, representant un 2,19% total de vots. A Sant Feliu de Llobregat 198 vots foren pel FUT, significat l’1,06% dels vots. Altres poblacions del Baix Llobregat, com Abrera, Begues, Castellví de Rosanes i El Papiol van situar el FUT per damunt de l’1% dels vots. La comarca del Barcelonès, amb 6167, va concentrar la meitat dels vots de la província. A Badalona un 2,28% dels vots -3190 paperetes- del III districte van ser pel FUT, mentre que a Santa Coloma Gramenet el FUT no assolí ni l’1% dels sufragis amb un total de 647 vots, destacant per sobre el conjunt del municipi el IV districte amb 66 vots, situant-se a l’1,47% dels sufragis. A Barcelona ciutat alguns barris de la perifèria van col·locar el FUT al voltant del 2% dels vots emesos, com Ciutat Meridiana (2,61% del sufragi), Trinitat Vella (1,98%), i en menor importància Verdum amb 1,39

⁹⁶⁶Entrevista a Luis Mendiguren

⁹⁶⁷Tot i evitar proclames triomfalistes, en *petit comitè* sí que els integrants del FUT, a excepció d’Acció Comunista que es va retirar, esperaven obtenir representació parlamentària a Barcelona i en altres províncies de l’Estat. En qualsevol cas les percepcions electorals podien variar entre la militància d’un mateix partit i segons l’eufòria del moment com mostren algunes experiències recollides a les entrevistes a Maria Jesús Bono Lahoz i Albert Recio.

% dels vots. Si ens desplaçem al Vallès Occidental, algunes poblacions, definides per un teixit industrial potent, van superar l'1% dels vots, per bé que els 2644 vots de la comarca van situar el FUT en un 0'9% del sufragi: Barberà del Vallès (1,14%), Montcada i Reixac (1,15%)- la segona població de Catalunya que aconseguirà un regidor per la LCR en les municipals de 1979-, Ripollet (2,43%) i Sabadell (1,16% amb 1158 vots). A les comarques gironines els resultats van ser modestos: a la mateixa capital no van aconseguir cap vot. Més mereixedors d' ésser esmentats són els resultats a alguns municipis, esdevenint l'excepció i en cap cas la regla. Per anomenar alguns exemples, a Puigcerdà el FUT es va emportar 57 vots representant l'1,78% dels sufragis; la població de Palamós, amb un pes demogràfic major que la capital cerdana, 66 paperetes equivalent a l'1% dels vots; 27 vots a Calonge (1,15%), Arbúcies 25 vots (1,07%); i altres viles amb una població més reduïda, Biure d'Empordà amb 13 vots (7,22%), Cabanes també amb 13 vots (2,74%) o els 23 vots d'Amer (1,18%).

El nombre de vots obtinguts mostra la implantació del partit majoritari de la coalició, la Lliga Comunista Revolucionària, sobre la geografia espanyola. Si a Euskal Herria es concentra un terç de la militància de la Lliga, gairebé un terç dels vots s'assoleixen també entre Euskadi i Navarra. A Catalunya és on el FUT obté la concentració de vots més important, especialment a l'àrea metropolitana; de fet la província de Barcelona aplega el segon focus de militància de l'Estat. Diferent resulta el cas madrileny, que tot i aplegar un nombre semblant de militants que Barcelona, es queda a la meitat dels vots d'aquesta. A la resta de províncies el resultat és, amb algunes diferències, proporcional al número de militants

Resultats del FUT per províncies:

PROVINCIA	VOTS	% VOTS
La Corunya	1738	0,26
Astúries	1512	0,26

Guipúscoa	3830	1,16
Biscaia	4478	0,81
Navarra	1361	0,53
Barcelona	13559	0,57
Girona	1389	0,56
Tarragona	2219	0,88
Madrid	3264	0,14
Valladolid	964	0,39
València	3551	0,33
Catalunya	17167	0,55
Total Espanya	41208	0,22

Font: Ministerio del Interior.:<http://www.elecciones.mir.es/MIR/jsp/resultados/index.htm>⁹⁶⁸

Les lectures polítiques l'endemà del 15-J eren vistes de manera diferent: l'OIC parlava d'una derrota de la classe obrera davant el projecte de Suárez, mentre que la LCR feia una previsió més optimista, apostant per un període d'instabilitat amb la possibilitat de formació d'un govern obrer: “*!Por un gobierno PSOE-PCE- Unidad Socialista!*”⁹⁶⁹. Per l'OIC les eleccions havien demostrat el caràcter continuista del procés de transició, denunciant les claudicacions del partits obrers majoritaris a l'hora de renunciar a la

968 Les dades aportades pel Ministerio del Interior divergeixen sensiblement respecte a alguns estudis sobre les eleccions del 15-J, com ara els treballs *Resultats a Catalunya de les eleccions del 15 de juny de 1977 al Congrés dels Diputats*, 1978 i a *Les eleccions de 1977 a Catalunya*. Fundació Bofill, Barcelona, 1981, publicats per l'Equip de Sociologia Electoral de la Universitat Autònoma de Barcelona. Per a la circumscripció de Barcelona atorguen al FUT un total 11860 vots, 2105 per Tarragona i 1396 a les comarques gironines, amb un total de 15361 per Catalunya. D'aquesta manera la diferència de vots només a Catalunya entre les xifres aportades pel Ministerio del Interior i l'Equip de Sociologia de la UAB és de 1806, la majoria dels quals concentrats a la circumscripció electoral de Barcelona.

969 “¿Y ahora que?” *Combate*, nº77, 24 de juny de 1977, pag.2

república i al socialisme. Com a conseqüència d'aquestes dues premisses pronosticava que “*el futuro será duro para la lucha obrera radical y para las fuerzas revolucionarias*“.⁹⁷⁰

A l'hora de valorar els resultats electorals, la LCR va considerar els 40 000 vots com una xifra *acceptable*. Sigui com sigui, les manifestacions públiques del partit van evitar en tot moment parlar de fracàs electoral o de mal resultat. El resultat es considerava acceptable sota la justificació d'una campanya electoral que no afavoria els seus interessos, i sobretot, per l'efecte del vot útil, damnificant tan al FUT com a la resta de candidatures de l'esquerra revolucionària.

A *grosso modo*, la LCR va fer un lectura positiva dels resultats electorals, no pel número de vots obtinguts, sinó bàsicament per la victòria de les candidatures obreres a les principals ciutats i zones industrials del país: “*Por encima de cualquier otro tipo de anotaciones, un hecho cobra importancia de primera plana al hacer el balance de las Elecciones: la victoria de los partidos obreros que, en su conjunto, han obtenido un número de votos superior al del partido gubernamental encabezado por Suárez*”.⁹⁷¹ Aquesta situació s'accentuava sobretot a Catalunya: “*En Cataluña, la coalición electoral PSOE-PSC y el PSUC, es decir, los partidos obreros más influyentes, han obtenido más del 50% de los votos y de los escaños al Congreso*”⁹⁷². Políticament, segons la LCR, aquest fet es traduïa en la idea que les masses treballadores havien mostrat la voluntat d'acabar amb el franquisme definitivament, d'una banda, i de l'altra, el rebuig cap a les candidatures de tall burgés, manifestant, doncs, ànsies de polítiques socialistes. Fins i tot la portada del setmanari *Demà* titulava un optimista *El demà ja és nostre*.

⁹⁷⁰Valoración política. Elecciones junio 1977. ABPR, CF75.46, pag.1

971 *Combate*, 24 juny 1977, n° 77 pag. 1

972 *Combate*, 24 juny 1977, n° 77 pag. 2

Els pronòstics efectuats per la LCR demostraren una prudència fins i tot massa pessimistes. Les previsions de la LCR vaticinaven una àmplia majoria dels partits burgesos al Congrés, tractant de cercar el consens necessari amb els partits obrers majoritaris: *“La burguesía no va a ser tan estúpida de tratar de imponer un pacto social. (...) Primero tratará de hallar un consenso con el PSOE, PCE y las centrales sindicales”*⁹⁷³. Mesos abans de les eleccions l’anàlisi de la LCR presentava un panorama dividit en dos grans blocs antagònics. El primer, sobre la burgesia, explainava que es presentava dividida i prenent diferents configuracions segons les nacionalitats. En el cas de Catalunya la LCR alertava que *“la más peligrosa sin duda es la del banquero Pujol. Bajo la bandera del catalanismo, pretende agrupar a las masas pequeño-burguesas, en una opción burguesa “socialmente avanzada”*⁹⁷⁴. Al mateix nivell electoral es podia situar la candidatura Esquerra de Catalunya, qualificant a ERC d’ *“aspirantes a burócratas de la Generalitat”*⁹⁷⁵. A l’Estat destacava com a partit el potencial de la Democràcia Cristiana, tot i que reconeixia a la UCD de Suárez com el partit que més prometia a la burgesia.

El segon gran bloc electoral era atribuït al PSOE, desconcertant l’absència o poca transcendència atorgada als comunistes, i en particular, al PCE-PSUC. Segons les previsions de la LCR els socialistes del PSOE passarien a dominar l’espai de l’esquerra, i també probablement a formar part del govern en l’escenari posterior al 15-J: *“La voluntad de gobierno con que se presentan los socialistas, las relaciones internacionales que supondrían para la burguesía española, el nº de escaños que obtendrán en las proximas Cortes, todos estos factores hacen casi sea segura su participación en el futuro Gobierno, tras las elecciones.”*⁹⁷⁶.

973 *Ante las elecciones del 15-J. Coyuntura Política y alternativa de clase. op.cit.*

⁹⁷⁴ *Ante las elecciones del 15-J. Coyuntura Política y alternativa de clase. ABPR, DPP (LCR), Arxiu 2, caixa 5, carpeta 2*

⁹⁷⁵ *Op.cit.*

⁹⁷⁶ *Ante las elecciones del 15-J. Coyuntura Política y alternativa de clase. ABPR, DPP (LCR), Arxiu 2, caixa 5, carpeta 2*

En funció dels resultats del 15-J la LCR plantejava la unitat entre diputats i senadors obrers per tal de formar un bloc unitari a les Corts per aplicar de forma immediata els diferents qüestions plantejades en els programes electorals: *“En esta voluntad y en esta gran fuerza de los trabajadores y el pueblo, está el porvenir de nuestro país. En ella debemos apoyarnos unitariamente todos los partidos obreros para conquistar la libertad total, sin los recortes a que ahora se ve sujeta, para imponer todas las reivindicaciones económicas y sociales a las que aspiran los trabajadores”*⁹⁷⁷, *“¡POR UN GOBIERNO PSOE-PCE-UNIDAD SOCIALISTA!”*⁹⁷⁸

Una vegada transcorregudes les eleccions la OIC valorà correctament la seva participació a les eleccions sota la candidatura del FUT, considerant que s’havia complert l’objectiu principal: *“Hemos intentado explicar a los cuatro vientos nuestro programa democrático-radical y de independencia de clase. Con nuestra participación no solo no hemos ayudado –como dicen los que han propugnado el boicot- a consolidar la Monarquía, sino que hemos hecho todo el esfuerzo posible para acercar al máximo de luchadores a un programa democrático radical y de independencia de clase”*⁹⁷⁹.

Tanmateix, sí que l’OIC considerava que s’havien comès errors a l’hora de participar electoralment a través de la candidatura del FUT. L’OIC es sentia molesta quan s’identificava el FUT com una agrupació electoral de trotskistes, i en aquest sentit, reconeixia que aquest fet podia haver escampat la confusió sobre l’espai polític que ocupava. L’Organització d’Esquerra Comunista sempre s’afanyà a desmentir que es no es tractava d’una candidatura trotskista i repetint les diferències que els separaven del trotskisme: *“Mientras los trotskistas y la IV Internacional califican a los Estados socialistas de la Europa del Oriental como Estados obreros degenerados, la OIC afirma que los que en estos países hay es un nuevo capitalismo de Estado. Discrepamos por completo de su concepción de Gobierno de los Trabajadores gobierno PCE-*

⁹⁷⁷ *Combate*, 24 juny 1977, n° 77 pag. 1

⁹⁷⁸ *Combate*, 24 juny 1977, n° 77 pag. 2

⁹⁷⁹ *Valoración política. Elecciones junio 1977*. ABPR, CF75.46, pag.9

*PSOE... Por todo ello, debe quedar bien claro que la OIC no se ha movido nunca en el campo trotskista y de la IV Internacional*⁹⁸⁰.

La OIC es queixà reiteradament de la poca serietat mostrada per la LCR i AC, i en canvi, considerava com a fet lloable la inclusió d'un partit històric com el POUM dins la candidatura en el cas de Catalunya. Per la OIC resultaren profundament negatives les insinuacions de la LCR d'abandonar el FUT durant la campanya així com la desvinculació d'AC en algunes demarcacions. L'enfrontament més dur de l'OIC -i especialment el seu líder, Dídac Fàbregas- tingué lloc amb Acció Comunista perquè es retirà de la campanya el 13 de juny: *“Nosaltres vam participar a les eleccions amb la finalitat d'aprofitar-ho per fer propaganda. Des del primer moment vam dir que ens presentàvem per aprofitar la propaganda però que l'últim dia ens retiràvem. El dia 13 els companys de Madrid fan una roda de premsa i ho anuncien*⁹⁸¹. La lliçó assumida per la OEC fou que no es podia forjar la unitat de l'esquerra revolucionària amb aquests grups i la contundent crítica cap a totes les formacions d'inspiració trotskista: *“Del trotskismo no puede salir ningún proyecto serio ni válido para la construcción del Partido Comunista de los Trabajadores*⁹⁸².

CANDIDATURA DE TREBALLADORS

La valoració de la ORT reproduïa l'esquema d'altres grups de l'esquerra marxista: la política del partit durant la campanya electoral es valorava com a correcte, els resultats a nivell global es valoraven positivament però es considerava com a fet negatiu la no obtenció de cap diputat. Sense efectuar autocrítica, la lectura efectuada considerava com els resultats bons pel país, però dolents pel partit. La ORT reafirmà l'encert del seu plantejament electoral, mostrant-se satisfet per haver contribuït *“de un modo claro a golpear a las fuerzas franquistas quan han sido derrotadas en las elecciones*

⁹⁸⁰Valoración política. Elecciones junio 1977. ABPR, CF75.46, pag, pag. 11-12

⁹⁸¹Entrevista a Pedro Gómez

⁹⁸²Valoración política. Elecciones junio 1977. ABPR, CF75.46, pag, pag. 11-12

desbaratándose su propósito de mantener su supremacía en el Poder”⁹⁸³. Seguint en aquesta direcció la ORT treia pit en afirmar que l’actitud de denúncia permanent cap a Alianza Popular i UCD durant la campanya havia ajudat a la derrota dels primers i a impedir que la suma de les dues forces aconseguís una majoria suficient per impedir la conquesta de llibertats democràtiques. Tanmateix, destacava que no s’havia aconseguit el primer objectiu proposat durant la campanya electoral: la representació parlamentària. En aquest sentit la ORT fou el partit de l’esquerra revolucionària que reconegué de forma més clarament que “*esto se ha producido en contra de todas las previsiones*”⁹⁸⁴. Especialment dur fou el cop a Navarra on el partit creia que la representació parlamentària estava “*prácticamente asegurada*”⁹⁸⁵. A la capital navarresa la ORT havia emplenat la plaça de braus durant la campanya electoral, “*cosa que ni se atrevieron a intentar el resto de las candidaturas*”⁹⁸⁶. En aquesta dinàmica comparativa es lamentava que el mateix dia que Carrillo pronunciava un míting a Pamplona la ORT quadruplicava el número d’assistents respecte al PCE en l’acte celebrat al Pavelló Anaitasuna. A Madrid, Huelva i Badajoz també creien en les moltes possibilitats d’aconseguir diputats; per contra a Barcelona i al Principat en general eren conscients de la seva poca implantació.

... UNA VISIÓ GLOBAL DE L’ESQUERRA REVOLUCIONÀRIA

Els resultats no tenien la mateixa lectura si aquesta s’efectuava des de l’òptica de l’extrema esquerra. Les candidatures situades a l’esquerra del PCE-PSUC van obtenir aproximadament un 2% de sufragi amb un total de vots que rondava les 300 000 paperetes, i un sol diputat, Francisco Letamendia, que a més havia sortit elegit per la coalició Euskadiko Ezkerra – formada per Euskal Iraultzarako Alderdia, de la qual

⁹⁸³ *Camaradas*. ABPR, DPP (Subsèrie ORT), caixa 1, carpeta 4, document 5, pag. 1

⁹⁸⁴ *Camaradas*. ABPR, DPP (Subsèrie ORT), caixa 1, carpeta 4, document 5, pag. 1

⁹⁸⁵ *Camaradas*. ABPR, DPP (Subsèrie ORT), caixa 1, carpeta 4, document 5, pag. 1

⁹⁸⁶ *Camaradas*. ABPR, DPP (Subsèrie ORT), caixa 1, carpeta 4, document 5, pag. 1

n'era militant, i el Moviment Comunista Basc- que no formava part d'una organització estatal sinó d'un partit nacionalista revolucionari. Segons la LCR *“todo esto no se aleja mucho de cualquier pronóstico sensato que pudiera hacerse sobre los resultados electorales de la extrema izquierda, pero si esta lejísimos de las ilusiones que algunas organizaciones se hicieron sobre su resultado electoral.”*⁹⁸⁷ Seguint amb les il·lusions massa optimistes que van fer les candidatures de l'esquerra revolucionària, el PTE-FDI s'adjudicava de 15 a 20 diputats just abans de començar la campanya electoral, expectatives que es reafirmarien el 12 de juny de 1977 després que la candidatura Esquerra de Catalunya (ERC, PTC, EC i l'Associació Catalana de la Dona) aconseguís aplegar 400 000 persones a Montjuïc sota el reclam del retorn del President Tarradellas. Pel que fa a la ORT, no van aconseguir cap dels 8-10 diputats que s'adjudicaven. La raó d'aquest naufragi electoral de l'ORT venia donat per *“el error del pronóstico de ORT ha estado, sobre todo, en una supervaloración de su influencia electoral como partido”*⁹⁸⁸. La mateixa desgràcia patí el MC amb les seves CUPS, fracassant en l'intent de crear una candidatura d'unitat popular. El problema, però, era que les expectatives generades havien estat massa elevades: *“tots plegats, ja es veien al Parlament”*⁹⁸⁹. Només algunes formacions com la LCR i OEC s'havien vacunat contra l'optimisme a l'hora de pronosticar l'expressió de la ciutadania convocada a urnes.

Els resultats de les eleccions van obligar a tots els partits a fer-ne, a banda d'una valoració, una lectura crítica. L'esquerra comunista assumí els seus errors i intentà posicionar-se dins el nou panorama amb diferents canvis tàctics. La lectura del PTE era que calia situar-se dins el moderantisme que la població s'havia manifestat en la consulta electoral del 15-J. A partir de les eleccions del 15-J PTE i ORT canviaren de rumb per posicionar-se dins el projecte de consens. Donaren suport al procés constituent considerant l'aprovació de la Constitució com un element de ruptura amb el franquisme garantint aquelles llibertats democràtiques anorreades durant la dictadura i, entre altres, condicionar el procés autonòmic amb un projecte federal més accentuat i profund que el de socialistes i PCE. Contràriament, LCR, OIC, MC i OCE (BR) radicalitzaren el seu

⁹⁸⁷“Prólogo a la crisis de la extrema izquierda”. *Combate*, 24 juny 1977, nº 77 pag. 5

⁹⁸⁸ Prólogo a la crisis de la extrema izquierda. *Combate*, 24 juny 1977, nº 77 pag. 5

⁹⁸⁹ Mayayo, Andreu: *La ruptura catalana*. Editorial Afers, Catarroja, 2002, pag.124

discurs revolucionari i les línies estratègiques, xocant frontalment amb el discurs del consens i la nova democràcia. Aquesta fou la seva via per adaptar-se al nou mapa polític. Tots ells, però, amb matisos i camins diferenciats.

DE LA VALORACIÓ ELECTORAL A LA CRISI

El resultat de les eleccions van deixar els partits de l'esquerra marxista radical com una opció marginal i fora de les noves institucions de poder. Aquesta no fou una situació vaticinada i esdevingué amb més o menys intensitat motiu de decepció per les candidatures que es van presentar. Els resultats obligaren a efectuar una valoració que desembocà en una lectura que traspassà els límits de l'estricta crítica electoral. L'esquerra revolucionària observà resignadament com la translació cap al nou marc polític els havia situat en una crisi estructural, essent incapaces d'afrontar amb èxit els canvis de la Transició. El problema no era únicament la manca de representació electoral fruit dels resultats de les eleccions del 15-J, sinó que el projecte radical es veié desbordat pel procés de transició cap a la democràcia provocant una greu crisi a les organitzacions de l'esquerra radical tal i com així ho van assumir la majoria d'elles: *“Es un hecho evidente que desde que se puso en marcha la reforma política a la muerte del dictador y, de forma especial, tras las pasadas elecciones, la izquierda revolucionaria ha entrado en una profunda crisis que tiene su expresión en el peligro de desaparición del espacio político que hoy pretenden cubrir numerosos partidos y organizaciones que la representan”*⁹⁹⁰.

LES CAUSES DE LA CRISI

1. LA DIVISIÓ... I NO NOMÉS ELECTORAL

⁹⁹⁰Las posiciones de la tendencia. ABPR, DPP (OIC), caixa 2, carpeta 7, document 3. pag3.

De bon antuvi afirmen que el conjunt de l'esquerra marxista radical podia tenir el potencial electoral suficient per aconseguir representació parlamentària. L'estimació del total de vots atribuïts a l'esquerra revolucionària a les eleccions del 15-J es fa difícil de comptabilitzar pels vots corresponents al PTE en el si de la candidatura Esquerra de Catalunya. Més de la meitat de les paperetes les hem atribuït a ERC per la seva empremta històrica. Una prova fefaent d'aquest raonament es troba en que els millors resultats d'Esquerra de Catalunya radiquen a comarques de la Catalunya interior com la Segarra, el Solsonès, l'Urgell o la Ribera d'Ebre, totes elles comarques amb nul·la implantació del Partit del Treball; a la província de Lleida Esquerra de Catalunya obtingué el 7,5% del total de vots, de ben segur la gran majoria d'ells mercès al llegat d'ERC. Comptat i debatut, encara que atorguem un bon percentatge dels vots d'Esquerra de Catalunya al PTE⁹⁹¹ el total del vot de l'esquerra revolucionària es situa lleugerament per sota el 3% a la província de Barcelona. No obstant això, només i exclusivament en el cas que s'hagués format una candidatura entre PTE, MC, LCR, OIC i AC creiem que el percentatge s'hauria superat fins assolir com a mínim la fita del 3% per l'atracció que hagués generat un pol unitari a l'esquerra del PSUC. Tanmateix, aquest potencial desapareix en la seva totalitat en el moment en què es produïa la divisió en diferents candidatures, impossibilitant l'obtenció d'algun escó precisament per la feblesa de cadascun de tots ells per si sols. Així ho reconeixia l'OIC just després de les eleccions, situació que també manifestaren la resta de grups de l'esquerra revolucionària: *“Al mismo tiempo, la división en 4 bloques de la izquierda revolucionaria ha sido profundamente negativa y ha restado credibilidad a cada una de estas alternativas”*⁹⁹².

La lliçó del 15-J s'havia assimilat i el camí cap a la unitat estava escrit: *“Una de las principales lecciones que la izquierda comunista debe extraer de estas elecciones es lo profundamente negativo de su fragmentación (...) Por eso nosotros [OIC] llamamos al PTE, ORT, MC, a las distintas fuerzas nacionalistas revolucionarias, LAIA, ETA, UPG, PSAN,... a construir un movimiento de unidad popular”*⁹⁹³. A la mateixa línia es

⁹⁹¹ A la resta de l'Estat, on el PTE es presentà en solitari, aconseguí 121.430 vots, representant el 0,66% dels vots.

⁹⁹² *Valoración política. Elecciones junio 1977*. ABPR, CF75.46, pag, pag. 15

⁹⁹³ *Valoración política. Elecciones junio 1977*. ABPR, CF75.46, pag, pag.22

definien altres comunistes definites com a revolucionaris: “*La convergencia como forma de lucha de potenciar esa renovación de la IR [Izquierda Revolucionaria] es hoy una necesidad evidente para muchos luchadores*”⁹⁹⁴. A finals de 1977 Acció Comunista també redactà un document intern on s’analitzaven les causes de la crisi. Sense gaires dilacions, defensava que “*una de las causas de nuestra actual crisis es nuestro fraccionamiento y sectarismo. Los aspectos revolucionarios de la lucha antifranquista y contra su reforma han sido potenciados por corrientes de la I.R. tan diferentes como el nacionalismo revolucionario (Euskadi), el populismo-maoismo (MC, ORT en Navarra, BR y el movimiento popular), el trotskismo, el consejismo-marxismo-revol.(Vitoria). Y sin embargo, vemos que no ha existido una convergencia en la intervención y un debate político conjunto y que ninguna organización se ha dedicado seria y establemente a potenciarlo*”⁹⁹⁵. Com ja s’ha tractat anteriorment, el fort sectarisme i dogmatisme arrelat a l’esquerra marxista radical van impossibilitar la unitat que tots propugnaven. Tots ells reconeixien que la pluralitat ideològica i la concepció del projecte revolucionari eren els principals problemes a l’hora d’abordar una hipotètica unitat, al mateix temps que matisaven el grau d’unitat, evitant en tot cas parlar d’ unitat sota una mateixa organització: “*La finalidad que perseguimos es llegar a una actuación conjunta en las luchas de los trabajadores y un debate político e ideológico conjunto que enriquezca y acerque a las diferentes líneas presentando así un bloque frente a las alternativas del capital y del reformismo. No podemos pensar tanto en una unificación orgánica en un mismo partido cuanto en un frente de diferentes organizaciones independientes*”⁹⁹⁶.

2. IL·LUSIONS MASSA ELEVADES

Bona part de la ciutadania podia anar a escoltar diferents mítings tot i no tractar-se de la seva simpatia política, i per aquest motiu les candidatures van omplir els locals durant els actes de campanya. Sovint els partits van confondre l’eufòria dels míting i els milers

⁹⁹⁴*Crisi de la izquierda revolucionaria*. ABPR, DPP(AC2). Caixa 6, carpeta A, document 1, pag.1

⁹⁹⁵*Crisi de la izquierda revolucionaria*. ABPR, DPP(AC2). Caixa 6, carpeta A, document 1, pag.1

⁹⁹⁶*Crisi de la izquierda revolucionaria*. ABPR, DPP(AC2). Caixa 6, carpeta A, document 1, pag.2

de ciutadans que podien aplegar en futurs votants: *“Hay que concluir decidendo que el número de votos que hemos sacado no guarda ninguna relación con el número de gente que habíamos arrastrado a lo largo de toda la campaña electoral”*⁹⁹⁷. Altres, com l'experiència d'Albert Recio, membre d'Acció Comunista era més realista però reconeix expectatives poc realistes d'altres membres de la candidatura: *“El primer míting electoral que es fa a Nou Barris, el meu barri, és el nostre del FUT al col·legi Cardenal Cisneros. Hi havia 400 persones, ple. Si tu ets idiota dius Ostia! Però els que érem del barri de Nou Barris, jo i l'Andrés Naya, sabíem que hi havia molta gent del PSUC i que votarien al PSUC perquè eren amics nostres i els coneixíem. Els meus pares també van venir per escoltar-me a mi però votaren als socialistes. Hi havia gent que això no ho sabia codificar”*⁹⁹⁸.

D'altra banda no cal obviar que la influència sobre alguns sectors de la classe treballadora i els moviments socials no es tradueix automàticament en vots davant unes eleccions. En aquest sentit les mateixes organitzacions van reconèixer que fins aleshores no havien comptat amb l'efecte de l'anomenat *vot útil*. L'esquerra revolucionària era vista com una eina útil en experiències de lluita concretes i quotidianes, però al mateix temps aquesta concepció desapareixia quan es tractava d'unes eleccions legislatives. L'esquerra revolucionària es mantindrà com una opció radical present a les mobilitzacions (vagues, associacions de veïns, moviment estudiantil, feminisme,...) però difícilment a les urnes. Exactament així ho expressà l'OIC en efectuar la valoració electoral: *“Hemos infravalorado el sentimiento de voto útil presente entre los trabajadores. Hemos de reconocer que hemos hecho un análisis triunfalista de la conciencia del proletariado. Nos hemos equivocado al no ver que las ilusiones reformistas están más vivas de lo que creíamos entre las masas. Hoy por hoy, la izquierda revolucionaria no goza de la credibilidad de masas suficientes para ser un factor alternativo en el campo electoral para los trabajadores. Este es un dato del que debemos partir en nuestra táctica política para la fase inmediata que se abre entre nosotros”*⁹⁹⁹.

⁹⁹⁷Valoración política. Elecciones junio 1977. ABPR, CF75.46, pag, pag. 15

⁹⁹⁸Entrevista a Albert Recio

⁹⁹⁹Valoración política. Elecciones junio 1977. ABPR, CF75.46, pag, pag. 14

La valoració política de l'OIC fou prou realista a l'hora de pronunciar el *mea culpa* per un anàlisi poc adequat a la realitat, reconeixent la manca de credibilitat a l'hora d'erigir-se com una força alternativa a nivell electoral i en competència a aquells partits a qui qualificava com a reformista, en clara al·lusió al PSUC i socialistes PSC-PSOE. L'anàlisi de l'OIC acceptava l'ampli interès de la població, inclosa la classe treballadora, a favor de la democràcia com a objectiu prioritari, desplaçant l'objectiu de la revolució socialista a un paper secundari: *“No hemos medido con corrección el hecho de que el deseo de salir de la dictadura fuere como fuera, iba a ser más poderoso que cualquier otro factor político. Los trabajadores y el pueblo no han querido correr ningún riesgo, pensando que quizás otra vía más revolucionaria pondría en peligro la salida de la dictadura”*¹⁰⁰⁰. Aquestes eleccions també demostraren que a Catalunya l'electorat comunista era insubornable amb el seu compromís favorable al PSUC, i alhora, totalment imbatible a l'espai comunista, tan a nivell estatal com posteriorment es demostrà a nivell municipal. L'esquerra catalana quedava aclaparada per dues grans forces: d'una banda el socialisme del PSC-PSOE amb prop d'un 30% del total de vots, seguida del PSUC comunista amb un 18,2% del total de vots. A nivell internacional només el PCI italià podia presumir de ser l'únic partit comunista que superés els resultats del PSUC davant uns comicis democràtics a la dècada dels setanta.

L' inexperiència en el terreny electoral tampoc ajudà a obtenir uns bons resultats. Tots els partits de l'esquerra radical van tendir a infravalorar el paper dels mitjans materials en unes eleccions parlamentàries. Van confiar la totalitat de la propaganda electoral a l'entusiasme militant que encartellava i estampava les sigles dels seus partits a totes les cantonades, pensant que d'aquesta manera podien compensar les condicions desfavorables en el terreny de la propaganda que tenien respecte als altres partits. A l'hora de finançar la propaganda per la campanya electoral l'esquerra revolucionària no podia equiparar-se a altres forces. L'OIC afirmava que *“hemos gastado alrededor de 5 millones de pesetas en la campaña del FUT. Ello no podía competir con los cientos de*

¹⁰⁰⁰Valoración política. Elecciones junio 1977. ABPR, CF75.46, pag, pag. 15

millones que los demás partidos han gastado en la campaña electoral”¹⁰⁰¹, reconeixent que “*el terreno electoral era un terreno absolutamente desconocido para nosotros*”¹⁰⁰².

3. LA PERCEPCIÓ HISTÒRICA: L'ESCENARI I ELS ACTORS

Després de les eleccions del 15-J el procés de reforma sorgit de la Transició no s'adequa al projecte revolucionari que havien dissenyat. La nova democràcia no s'equivalia a la darrera fase de dominació burgesa que dictaven els esquemes teleològics del marxisme-leninisme abans de procedir finalment a la democràcia popular o al socialisme. L'evolució de la mateixa transició política és qui deixa en “*fora de joc*” l'actuació de l'esquerra revolucionària. Aquesta havia vaticinat el final del franquisme com un moment de gran mobilització social i de masses que havia de conduir cap a una vaga general que enderroqués el franquisme i preparés el camí cap a una nou escenari on el bloc dominant fos la classe obrera. Tanmateix, la Transició fou un procés complex i variant on cap de les forces polítiques havia predit encertadament el desenllaç: tampoc s'enderrocà la dictadura franquista a través d'una vaga nacional pacífica -*Huelga Nacional Pacífica*- com pregonava el Partit Comunista d'Espanya. En el cas de l'esquerra revolucionària, la sobrevaloració del moviment de masses com a motor de canvi i transformació juntament amb la subestimació de la capacitat del bloc dominant franquista per reprendre la iniciativa reformista va esdevenir una falsa percepció històrica. La mobilització de masses no adquirí la transcendència que l'esquerra radical li havia atribuït com a protagonista del canvi, així com el poder de l'elit procedent del franquisme mostrà la capacitat per dirimir els límits del nou règim. Una vegada superat el franquisme i el procés de reforma política, tanmateix, podem defensar que l'esquerra marxista radical errà l'escenari com els actors en els seus pronòstics sobre el desenllaç de la transició.

Si bé l'erosió de l'antifranquisme va impossibilitar la continuïtat del règim a llarg termini, no va ser suficientment potent com per forçar una ruptura total amb el poder

¹⁰⁰¹ *Valoración política. Elecciones junio 1977. ABPR, CF75.46, pag, pag. 15*

¹⁰⁰² *Valoración política. Elecciones junio 1977. ABPR, CF75.46, pag, pag. 15*

franquista. A la tardor de 1976 el govern d'Adolfo Suárez aconseguí prendre la iniciativa del procés polític i convocar el Referèndum sobre la Llei per a la Reforma Política, imposant-se clarament el Sí. Mentrestant, l'oposició antifranquista mostrà les seves limitacions amb la vaga general del 12 de novembre del mateix any. Un i altre factor van demostrar la inviabilitat de la ruptura *des de baix* protagonitzada per l'oposició, i en canvi, quedava clar que s'aniria imposant una reforma pactada dirigida des del govern presidit per Suárez.

La insurrecció sobtada i els esquemes que havien repetit una vegada rere l'altre, l'impàs del franquisme a la democràcia es definí més aviat per un model lampedusià de revolució passiva teoritzat per Gramsci. Segons el filòsof i polític italià la revolució passiva s'entén per la revolució pacífica amb absència de revolució: es produeix el canvi, efectivament, però qui el dirigeix són els protagonistes que inicialment s'oposaren al mateix canvi. Efectivament, existí un canvi jurídic i polític d'una dictadura a una democràcia, i al capdavant, la Transició significà un canvi de règim, i per tant, s'aconseguí l'objectiu de l'oposició democràtica consistent en l'establiment d'un règim democràtic. Però no en el mètode: no s'aconseguí la imposició d'un govern provisional ni tampoc la convocatòria d'unes eleccions constituents. El canvi de règim no comportà un canvi en les classe dominants; són aquestes qui dirigiren el procés i van ser les que assumiren propostes antitètiques a la seva posició inicial: Adolfo Suárez passà de ser del darrer Secretari General del *Movimento* (1975) a primer president del govern preconstitucional (1976-1977) i posteriorment també cap del govern constitucional després del franquisme (1978-1981). Precisament aquesta és la crítica principal que efectuarà l'esquerra marxista radical al procés de canvi polític cap a la democràcia, raó que explica alhora bona part del seu rebuig i la denúncia a la continuïtat d'alguns aparells de l'Estat franquista. Tot i la consecució d'un nou estat democràtic, aquesta nova democràcia no acontentà a l'univers format per l'esquerra revolucionària. De fet juntament amb l'esquerra nacionalista basca –manifestada a través del diputat Paco Letamendia “Ortzi” – i el *búnker* franquista seran aquells que s'oposaran frontalment a la reforma pactada. Així mateix tampoc es resignà a pensar que el model cap a la democràcia parlamentària que experimentà Espanya a partir de 1975 va ser l'únic possible; en tot cas aquesta és una interpretació elaborada *a posteriori* per alguns corrents historiogràfics i discursos polítics conservadors. En aquest sentit l'esquerra

revolucionària lluita i somià per una ruptura i transformació més profunda i que consideraven com a plausible. Per això podem afirmar que va ser una alternativa per aquells sectors obrers i sindicals més radicalitzats, per joves universitaris amb anhels d'un canvi profund, per ciutadans que treballaren des de les associacions de veïns per impulsar una millora dels barris –àdhuc una societat alternativa¹⁰⁰³– i per aquells professionals i intel·lectuals –des de posicions minoritàries– compromesos amb l'esquerra anticapitalista.

Lluny de la fractura sobtada que havia presagiat la totalitat de l'esquerra radical el procés de transició cap a la democràcia emprengué la via de reforma pactada, és a dir, la negociació entre els reformistes del règim franquista i les forces democràtiques. És d'aquesta manera que “s'anirà imponent un trànsit en què l'embat de les masses perdrà protagonisme a favor d'una negociació entre la vella elit autoritària i una nova elit democràtica”¹⁰⁰⁴, i per això es van encarrilar les demandes socials cap a les institucions, debilitant així els mètodes de lluita extrainstitucionals que havia caracteritzat l'antifranquisme durant les dècades anteriors. La nova elit democràtica – procedent de l'oposició antifranquista– un cop ha estat acceptada per la vella elit – hereva del règim franquista– com a interlocutora per fixar les normes del nou sistema democràtic, considera que l'activitat de masses s'ha de traslladar cap a les noves institucions recentment creades, buidant de contingut els mètodes de lluita extrainstitucionals. En aquest nou escenari l'esquerra revolucionària ja no tingué els

¹⁰⁰³ El darrers estudis sobre el moviment veïnal han demostrat el caràcter alternatiu del moviment veïnal. Des de les associacions de veïns no només es reivindicà les millores d'uns barris amb greus deficiències d'infraestructures, sinó que també prengueren en ocasions un caràcter anticapitalista en reivindicar models alternatius de barri així com plans de ciutat alternatives. Alguns dels estudis més rellevants sobre el moviment veïnal han estat Martínez, Ricard: “Construir futurs. La dimensió anticapitalista del moviment veïnal” a Molinero, Carme; Ysàs, Pere: *Construint la ciutat democràtica. El moviment veïnal durant el tardofranquisme i la transició*. Editorial Icària, 2010; Martínez, Ricard: “Movimiento vecinal, antifranquismo y anticapitalismo” a *Historia, trabajo y sociedad*, nº2, 2011, pag. 63-90; Bordetas Jiménez, Ivan: *Nosotros somos los que hemos hecho esta ciudad. Autoorganización y movilización vecinal durante el tardofranquismo y el proceso de cambio político*. Tesi Doctoral, UAB, 2012; Cuesta Gómez, José Miguel: “Equipaments bàsics, llibertats democràtiques i transformació social. El moviment veïnal al Barcelonès Nord” a *VIII Trobada Internacional d'Investigadors del Franquisme*. Barcelona, Centre d'Estudis sobre les Èpoques Franquista i Democràtica (CEFID-UAB) i Fundació Cipriano García de CCOO de Catalunya, 21 i 22 novembre 2013. Per conèixer el moviment veïnal organitzat i la història de la FAVB és d'obligada consulta el número 114 de la revista *Carrer* de la de la FAVB (Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona) del novembre de 2009 amb el títol “40 anys d'acció veïnal”.

¹⁰⁰⁴ Roca, José Manuel: “L'esquerra marxista radical davant el canvi de règim i el procés constituent”. *L'Avenç*, nº207, 1996, pag.16

mecanismes d'incidència que havia tingut fins aleshores, a banda de quedar-se fora de les noves institucions de poder.

Un nou actor irrompé amb força a la Transició. A principis dels setanta el conjunt de grups a l'esquerra del PCE i del PSUC s'havien situat com a segona força de l'oposició a la dictadura. La correlació de forces entre els grups d'esquerra es veié alterat per la irrupció d'una tercera opció que no havia estat contemplada pels grups radicals. Aquests pensaven la disputa del moviment de masses entre ells mateixos i el PCE; finalment, però, a partir de 1976, serà el PSOE qui disputarà el control del moviment de masses amb el PCE, essent victoriós posteriorment en el terreny electoral i guanyant l'hegemonia de l'esquerra arreu de l'Estat. En matèria d'aliances, no es produí l'aliança obrera entre aquests dos grans partits de l'esquerra – d'aquí l'acusació de *traïció* i *capitulació* cap a PCE-PSUC i PSOE – amb l'esquerra marxista radical, sinó que la política de consens de la transició s'efectuà, com anteriorment s'ha especificat, entre l'esquerra representada pel PCE-PSUC i el PSOE amb el sector reformista que havia forjat la seva carrera dins el règim franquista i que es concretà a partir de 1977 amb les sigles d'UCD i AP. L'esquerra revolucionària no només titllà la posició del PSOE i PSUC-PCE com una traïció als interessos populars, sinó que també els atorgà una gran responsabilitat en el sentit més negatiu del desenllaç de la Transició: bona part dels mals eren culpa de l'actitud claudicant del PCE i del PSOE.

En canvi, sí que el PCE, PSUC i PSOE mostren una gran capacitat d'entesa i s'hi adapten ràpidament, aconseguint canalitzar les esperances de canvi cap a la democràcia des de posicions progressistes i instal·lar-se al Parlament. En certa mesura el pecat original de les organitzacions de l'esquerra marxista radical fou subestimar la capacitat d'atracció que podia generar l'espai que van titllar com a *reformista*, atribuint a les lluites antifranquistes un caràcter revolucionari que moltes vegades no posseïen tot menystenint les ànsies democràtiques: *“Hemos de reconocer que hemos hecho un análisis triunfalista de la conciencia del proletariado. Nos hemos equivocado al no ver que las ilusiones reformistas están más vivas de lo que creíamos entre las masas. Hoy por hoy, la izquierda revolucionaria no goza de la credibilidad de masas suficientes*

para ser un factor alternativo en el campo electoral para los trabajadores”¹⁰⁰⁵, admetia l’OIC a la seva valoració electoral.

4. LA RIGIDESA DOGMÀTICA, LA CRISI DE MILITÀNCIA I L’OCÀS DEL MARXISME REVOLUCIONARI A NIVELL INTERNACIONAL

Si bé l’error en el pronòstics sobre l’escenari i els actors és una de les causes que explica la crisi de l’esquerra revolucionària a partir de 1977, també cal considerar altres argumentacions que ajuden a comprendre-la. Dit altrament, el canvi institucional que tingué lloc entre 1975 i 1978 no és l’únic element explicatiu de la crisi de l’esquerra marxista radical. En cas d’afirmar el contrari estaríem defensant que fou una eina vàlida per a la lluita contra el franquisme, però inservible pel nou marc democràtic que s’inaugurà a Espanya a finals dels setanta. Res més lluny de la realitat: l’esquerra radical fou una part important de la lluita contra el franquisme, però també ha de ser considerada com un fenomen per a la transformació social, econòmica i política compatible amb els règims democràtics i com una opció d’una part de la societat de desafiament al capitalisme. Com s’explica, si no, l’existència de l’esquerra revolucionària a països amb tradició democràtica des de la II Guerra Mundial com França, Itàlia i Gran Bretanya? Altrament, tampoc entendríem la continuïtat de grups revolucionaris estudiats en aquesta recerca i que es mantenen més enllà dels setanta i al llarg de tota la dècada dels vuitanta com la LCR i el MC tot i la reducció de la militància.

Altres factors, com la intangibilitat de la revolució i el context internacional de l’esquerra marxista radical van contribuir també a agreujar la crisi. És així com també ho entengueren aquells partits de l’esquerra revolucionària que efectuaren una anàlisi exhaustiu sobre la crisi en què estaven immersos primer com a partit a nivell particular i després com a moviment radical a nivell col·lectiu. Mentre que el PTE, el MC i la ORT van intentar evitar parlar obertament de crisi, la LCR, AC i sobretot OIC van afrontar serenament el debat, publicant des d’articles a la premsa fins a documents interns. La

¹⁰⁰⁵*Valoración política. Elecciones junio 1977. ABPR, CF75.46, pag. 14*

LCR el mateix mes de juny de 1977 publicà a l'òrgan *Combate* l'article *Prólogo a la crisis de la extrema izquierda*¹⁰⁰⁶; Acció Comunista ho féu amb els documents *La crisis de la Izquierda Revolucionaria*¹⁰⁰⁷, *Crisi de la izquierda revolucionaria*¹⁰⁰⁸; i també a *Enjuiciamiento de la coyuntura*¹⁰⁰⁹; i l'OIC amb *Resposta al qüestionari de la tendència de l'OIC*¹⁰¹⁰, *Una propuesta para el debate democrático en la OIC*¹⁰¹¹ i *Las posiciones de la tendencia*¹⁰¹². En aquests anàlisis s'assenyalava de manera implícita i parcial altres factors explicatius de la crisi més enllà del canvi institucional

Com a primer gran element d'autocrítica situaven el dogmatisme. Aquest es convertí en una barrera insalvable per adequar els esquemes del marxisme a la realitat dels anys setanta. L'anàlisi de la composició social dels grups de l'esquerra revolucionària es basava en esquemes propis de dècades anteriors, però no en la complexa realitat imperant a l'època. En el document *Una propuesta para el debate democrático en la OIC*¹⁰¹³ de 1977 aquest grup ja apuntava que el model defensat per Lenin havia estat apte per a la Rússia de principis de segle XX però que restava totalment obsolet per les societats democràtiques de l'Europa Occidental, i que per tant, calia elaborar una nova teoria per readaptar el marxisme revolucionari tot defugint del dogmatisme. Ras i curt: “*Es evidente que la revolución no puede entenderse hoy, en occidente, de la misma manera que en 1917*”¹⁰¹⁴. En bona mesura l'esquerra radical fou incapaç de canviar els anàlisis marxistes tradicionals per adequar-los a les necessitats del procés de canvi polític que s'estava desenvolupant. Si el diagnòstic és incorrecte aleshores també ho serà forçosament el remei: “*Llegamos a las elecciones generales del 15 de junio con*

¹⁰⁰⁶“Prólogo a la crisis de l'extrema izquierda”. *Combate*, 24 juny 1977, pag. 5

¹⁰⁰⁷*La crisis de la Izquierda Revolucionaria*. ABPR DPP(AC2), caixa 2, Carpeta A1, document 5

¹⁰⁰⁸*Crisi de la izquierda revolucionaria*. ABPR, DPP(AC2). Caixa 6, carpeta A, document 1.

¹⁰⁰⁹*Enjuiciamiento de la coyuntura*. ABPR, DPP(AC2). Caixa 2, carpeta J, document 2, gener 1978.

¹⁰¹⁰*Resposta al qüestionari de la tendència de l'OIC*. ABPR, caixa 2, carpeta 7, document 1,

¹⁰¹¹*Una propuesta para el debate democrático en la OIC*. ABPR, caixa 2, carpeta 7, document 2,

¹⁰¹²*Las posiciones de la tendencia*. ABPR, caixa 2, carpeta 7, document 3

¹⁰¹³*Una propuesta para el debate democrático en la OIC*. ABPR, DPP (OIC), caixa 2, carpeta 7, document 2.

¹⁰¹⁴*Las posiciones de la tendencia*. ABPR, DPP (OIC), caixa 2, capreta 7, document 2, pag.1

*una cierta acomodación –superficial- de nuestros postulados políticos al nuevo espacio democrático restringido que se nos ofrecía. Pero lo que subyacía en todo instante eran los análisis de siempre. Es por ello que montamos una alianza electoral sumamente errónea, sobre las bases de un programa también erróneo que se basaba en supuestos rupturistas radicales”*¹⁰¹⁵. Tot i assenyalar el dogmatisme com un factor explicatiu de la crisi, aquest fenomen, com veurem més endavant, persistí més enllà de l'ensulsiada electoral de 1977, àdhuc en ocasions negant la seva existència.

Els esquemes sobre la composició social dels setanta des del prisma de l'esquerra marxista radical feien referència a una societat basada en un proletariat a semblança al descrit per Engels a *Sobre les condicions de la classe obrera a Anglaterra* durant l'època victoriana. Era aquest proletariat aliat amb la pagesia a qui l'esquerra revolucionària atribuïa el protagonisme del procés revolucionari, presentat així un esquema massa simplista: *“Era sin duda un esquema que funcionaba bastante bien en sociedades tipo la Rusa zarista, que funcionó en parte en la revolución española, que tuvo sus primeros fracasos en otras latitudes (Alemania, Italia,..) y que queda absolutamente inservible en la fase actual”*¹⁰¹⁶. De la mateixa manera l'esquerra revolucionària entenia la relació entre el partit i les masses com una lectura automàtica de l'obra de Lenin *Què fer?* redactada a 1902 i on es detallaven les propostes concretes sobre l'estratègia i l'organització que havia de seguir el partit revolucionari. Per tant, els esquemes dels marxisme radical van renyir amb el present alhora que el dogmatisme imperant posava totes les esperances en un futur basat en l'imaginari col·lectiu paral·lel a la realitat. Anys més tard, els propis protagonistes dels esdeveniments han reconegut l'error que suposà el dogmatisme revolucionari: *“Lo primero que retiene nuestra atención, cuando recordamos aquel ambiente, es su endeble relación con la realidad. Esto significa, antes de nada, un mal conocimiento de la realidad, e incluso, con frecuencia, estados colectivos de ceguera. La mala percepción del mundo real iba acompañada de una cultura de libro en la que se asentaba su universo de ficción”*¹⁰¹⁷.

¹⁰¹⁵*Resoluciones del II Congreso. OIC, 1977, pag.18*

¹⁰¹⁶*La crisi de la Izquierda Revolucionaria. ABPR, DPP (AC2), caixa 2, carpeta A1, document 5, pag.2*

¹⁰¹⁷Río, Eugenio del: *Izquierda e ideología. De un siglo a otro*. Talasa Ediciones, 2005, pag.138

Un segon element que contribueix a explicar la crisi de l'esquerra radical fou la crisi de la militància provocada per la desmotivació a l'hora de percebre la revolució com a intangible. A mesura que el procés de reforma política s'obrí pas el sectors més radicals de l'esquerra revolucionària anaren perdent protagonisme. Aquesta tendència s'agreuja a inicis de 1977 amb l'acceptació per part del PSUC de la nova situació que s'anava configurant, caracteritzada per la política de consens i la instauració d'una democràcia parlamentària àmpliament recolzada per la població espanyola en el referèndum constitucional de 1978. Si el resultat final de la Transició apaivagà l'optimisme revolucionari del tardofranquisme, durant tot el seu desenvolupament ja es va esquarterar l'edifici doctrinal que en cada un d'aquests partits sustentà el seu projecte estratègic¹⁰¹⁸. La distància entre les il·lusions infundades en el si de l'esquerra radical i la realitat política existent van fer de l'anelhada revolució socialista una fita intangible que contribuí a la desmobilització. Després de molts d'anys de lluita per l'anelhada revolució i el somni d'una societat socialista, aquest somni s'esvaeix a mesura que avança la transició. La revolució es converteix en una cosa intangible, allunyada, fet que desmotiva a la militància. Aquest desànim provoca una crisi de la militància, una fuga de militants que abandonen especialment les organitzacions de l'esquerra marxista radical. Una vegada instaurat el nou marc democràtic la militància s'adona que tot allò a què havien dedicat tantes hores i il·lusions no s'aconsegueix a curt termini, i aleshores comença la frustració. La militància es troba desesperada perquè l'alternativa revolucionària es troba lluny i perquè les organitzacions en moltes ocasions no poden donar sortida a respostes del present. S'havia perdut, potser ja des del principi, la guerra per fer la revolució. Malgrat això, aquest període que transcorre entre les eleccions del 15-J de 1977 i fins a mitjan de 1978 coincideix, paradoxalment, en el moment en què els partits assoleixen les màximes quotes de afiliació i d'influència política. Per això afirmem que la crisi ideològica en els partits de l'esquerra radical arriba abans que la fase de maduració i juntament amb el període de creixement. Aquest fet no és exclusiu

¹⁰¹⁸Portuondo, Ernesto: "Transició política i crisi de militància a l'esquerra revolucionària (1974-1982)". *L'Avenç*, n°207, 1996, pag.24-25

de l'esquerra radical, sinó de bona part de les organitzacions polítiques: “*La crisis de las formaciones políticas de clase llega antes que su maduración*”¹⁰¹⁹.

En tercer lloc, si el naixement de l'esquerra marxista radical a Catalunya i Espanya s'insereix dins un context mundial, la seva crisi serà també un fenomen que es produeix a nivell europeu¹⁰²⁰. El xarampió revolucionari posterior al maig del 68 té una data de caducitat que es situa a finals dels setanta. L'esquerra marxista radical més important d'Europa, a Itàlia, inicia la crisi arran de les eleccions de 1976 fins a perdre la seva capacitat de mobilització a les acaballes dels setanta, just al mateix moment en què el PCI assoleix els seus millors resultats de la seva història, amb més de 12 milions de vots representant el 34% dels votants a les eleccions a la càmera de diputats de 1976. En aquest sentit, el PCI es mostra impermeable –tot i el desafiament terrorista de les Brigades Roges– a una hipotètica competència de l'esquerra revolucionària, situació que es pot traslladar a Catalunya amb el PSUC.

Continuant amb el context internacional, també a partir de la segona meitat dels setanta tingué lloc una progressiva crisi de la doctrina tradicional, també coneguda com “*crisi del marxisme*”, propiciada per les esquerdes entre la teoria i els esdeveniments contemporanis. La crisi no vingué provocada pel desprestigi del *socialisme real* de l'URSS i els països de l'Est atès que aquests règims ja havien estat condemnats i denunciats amb anterioritat des de les files del trotskisme i del maoisme. En canvi, sí que l'evolució de la República Popular de la Xina afeblí una de les principals influències que havia nodrit l'esquerra radical. En els seus inicis PTE, MC, ORT i també BR s'havien definit com a organitzacions maoistes, per bé que posteriorment van suavitzar la fidelitat. Si durant els anys seixanta s'havia erigit com a referència dins alguns sectors del marxisme revolucionari, a mitjans dels setanta s'apagà el focus revolucionari xinès. El mateix Mao morí el 1976, i la política seguida pel Partit

¹⁰¹⁹ Domènech, Xavier: *Cambio político y movimiento obrero bajo el franquismo. Lucha de clases, dictadura y democracia (1939-1977)*. Icaria, 2012, pag.28

¹⁰²⁰ Sans, Joel: “Entre les instituciones y la movilización: la crisis de la izquierda radical durante la transición”, dins Quirosa-Cheyrouze, Rafael; Navarro, Luis Carlos; Fernández, Mónica (coords): *Las organizaciones políticas. Congreso Internacional Historia de la Transición en España*. Universidad de Almería, Servicios de Publicaciones, pag.658

Comunista Xinès iniciant un viratge de desmaoització i l'acostament progressiu cap al món capitalista va decebre els seguidors més dogmàtics del marxisme-leninisme. No únicament la referència xinesa decebé a l'esquerra revolucionària que s'havia identificat amb el maoisme; el que havien estat focus emissors revolucionaris durant els seixanta (Cuba, Algèria, Vietnam, Cambodja...) van tenir una trajectòria allunyada del somiat paradís socialista, alhora que els processos revolucionaris de l'Amèrica Llatina (Argentina, Xile, Bolívia, Uruguai) van desembocar en cruels dictadures militars. Paral·lelament la irrupció de la crisi econòmica a mitjan dels setanta no es saldà amb l'auge de grups revolucionaris sinó tot al contrari: a Europa el desembarcament del neoliberalisme de la mà dels governs de Thatcher i la *socialdemocratització* dels principals partits comunistes (PCI, PCF, PCE) no causà fissures importants a la seva esquerra.

LA CRISI SACSEJA ELS PARTITS

1. PARTIT DEL TREBALL

La legalització del PTE arribà després d'un mes de les eleccions: el dissabte 9 de juliol de 1977. Una bona notícia pel partit, però arribava en un context sacsejat arran d'uns resultats electorals per sota les expectatives observat tan des de la militància com dels quadres dirigents, i que atirà les problemàtiques que arrastrava el partit des de temps enrere. És entre els líders del partit on la distància entre resultats i expectatives començà a provocar les primeres tensions internes.

L'informe presentat pel Secretari General Joan Anton Sánchez Carreté al I Ple del Comitè Nacional de Catalunya del PTE criticava les deficiències de la coalició Esquerra de Catalunya alhora que denunciava el menyspreu del partit prestat a les eleccions. Segons Sánchez Carreté havia estat un greu error no considerar el caràcter i la importància de les eleccions no dedicant-hi tots els esforços. Pel Secretari General es tractava de “ *la batalla política más importante que jamás haya afrontado nuestro partido que tenía como misión no sólo sacar diputados, sino fundamentalmente significaba la tarea de unir a las masas, educarlas y organizarlas*¹⁰²¹”. Les altres consideracions crítiques del Secretari General foren la inexistència d'unitat al capdavant de la coalició i les relacions entre partit i coalició¹⁰²².

Afegiria tensió en el si del PTE el fet que el dia següent a les eleccions ERC es desentengués del pacte i mirés cap al Pacte Democràtic de Pujol. Tal com marcaven les condicions de la Esquerra de Catalunya, es tractava únicament d'una candidatura electoral on el compromís entre les parts finalitzava el mateix dia de les eleccions. Com

¹⁰²¹ Informe presentado pro Joan Anton Sánchez Carreté al I Plen del Comitè Nacional, dins *Informe sobre la crisis del P.T.E. en Catalunya*. ABPR, DPP (PTE), caixa 1, carpeta 3, document 2.

¹⁰²² Informe presentado por Joan Anton Sánchez Carreté al I Plen del Comitè Nacional, dins *Informe sobre la crisis del P.T.E. en Catalunya*. ABPR, DPP (PTE), caixa 1, carpeta 3, document 2.

a rerefons existia la problemàtica de que Sánchez Carreté, aleshores Secretari General del partit a Catalunya, havia estat relegat de les llistes electorals a la setena posició amb nul·les possibilitats de ser elegit, i a més, no li fou permès el torn de paraula durant el multitudinari acte central de la campanya d'Esquerra de Catalunya celebrat el 12 de juny.

La primera i gran crisi que afectà el PTE a Catalunya s'inicià a la segona meitat de 1977 sobre la problemàtica organitzativa del partit entre el comitè nacional del PT a Catalunya i l'estructura central. Tot i que la consulta de la documentació no s'aconsegueix treure'n l'entrellat, no estem davant un cas de diferències polítiques o ideològiques de fons, sinó que s'ha d'interpretar aquesta crisi com un procés de canvi provocat pel pas d'una dictadura a una societat oberta i democràtica, on el partit a més de ser una eina per transformar la societat pot esdevenir també un instrument de promoció social. Sense negar la existència de diferències sobre el caràcter del partit a Catalunya seria massa senzill reduir el debat al voltant d'aquesta polèmica.

El debat inicial es centrava entre un sector que propugnava una major autonomia del partit a Catalunya i aquelles posicions fidels al centralisme del Comitè Central del PTE. Els primers van ser acusats de fraccionalistes i de la intenció de voler crear un nou partit per ingressar a les files del PSUC durant la convocatòria del Comitè Central el 17 de novembre. Per contra es van defensar responnent que només pretenien plantejar la necessitat de major democràcia a l'interior del partit i posicionar-se contràriament a la imposició de quadres dirigents a Catalunya procedents de la direcció estatal. Segons denunciaven aquesta era una estratègia consistent a desplaçar els llocs claus de la direcció del partit a Catalunya per tal de paralitzar la dinàmica política que unia indistriablement l'alliberament social amb l'alliberament nacional. A la pràctica es traduïa en què el mateix secretari general a Catalunya es trobava aïllat i en minoria davant un organisme que formalment dirigia. Com a resposta a la situació, *“los camaradas Sánchez Carreté y Linde adoptaron la única decisión razonable en aquellas*

*condiciones: dimitir como secretario general y responsable del movimiento obrero respectivamente, manteniendo, sin embargo, su militancia en el Comité Nacional*¹⁰²³.

La dimissió de Carreté i Linde obligà a la convocatòria urgent del Comitè Nacional. Enmig d'un clima tens i de retrets personals, Carreté –s'entenia també la direcció del PTE a Catalunya– va ser acusat de mala gestió com a secretari general i d'actuar mitjançant una política de camarilles, i conseqüentment, en fou apartat: *“El Pleno del Comité Nacional resolvió después de una intensa discusión y de múltiples intervenciones, que de entre todos el problema fundamental, causa de la que se derivan los otros errores, residen en los criterios erróneos de dirección del Partido, sustentados particularmente por el Secretario General del Partido en Catalunya, camarada Sanchez Carreté”*¹⁰²⁴. La crisi de la direcció a Catalunya es saldà amb l'arribada a la direcció de Manel Gràcia procedent del Comitè Central

No es tractà d'una escissió ni d'una fuga sinó d'una ruptura: els que marxaren no constituïren cap altra formació ni ingressaren a cap altre partit, almenys a curt termini¹⁰²⁵. El fet més destacable d'aquesta sortida va ser la plasmació de divisions i enfrontaments interns. Tot i tractar-se de persones rellevants en l'organització del PTE, la sortida tingué quantitativament poc impacte i coincidí temporalment amb el moment de més afiliats del PTE a nivell català i estatal. En aquests moments a Catalunya el PTE comptava amb aproximadament 1800 militants i una bona implantació de la Joven Guardia Roja; a la resta d'Espanya la xifra rondava els 25.000 militants entre el partit i l'organització juvenil¹⁰²⁶. És només a partir d'aquest període, entre finals de 1977 i inicis

¹⁰²³ *Informe sobre la crisis del P.T.E. en Catalunya*. ABPR, DPP (PTE), caixa 1, carpeta 3, document 2, pag.17-18

¹⁰²⁴ *Informe sobre los acuerdos del 1er Pleno del Comité Nacional de Catalunya del PTE. A todos los militantes*. ABPR, DPP (PTE), caixa 1, carpeta 2, document 9.

¹⁰²⁵ Aquest fet desmunta l'acusació que es feia a Carreté d'acostar-se al PSUC. Altrament, si que Carreté anys més tard professionalment es dedicà a assessorar fiscalment el President de la Generalitat Jordi Pujol i del seu partit Convergència Democràtica de Catalunya a més de ser el president de *Consultores de Economía y Tributos*.

¹⁰²⁶ Entrevista a Manel Gracia

de 1978, que el PTE veu reduir progressivament la militància i l'entrada de nous militants.

Per bona part de la militància Carreté era considerat com una figura de polític professional: format acadèmicament a l'escola de negocis ESADE, la seva tasca al partit consistia més en les relacions exteriors i amb els mitjans de comunicació que no el treball entre la base territorial i sectorial. Simptomàticament, la marxa de Carreté no produí la fractura entre la militància a Catalunya.

CREACIÓ DEL PARTIT DEL TREBALL DE CATALUNYA

Una vegada al càrrec Manel Gracia hagué d'afrontar la problemàtica que precisament l'havia portat novament a Catalunya i que suposà la sortida de l'antiga direcció liderada per Sánchez Carreté. El debat sobre el caràcter nacional del PTE a Catalunya restava més viu que mai i des de feia pràcticament un any que venia discutint-se a les pàgines de *Hacia el Socialismo*: “*Estos camaradas mantienen que es necesario estudiar si procede y conviene la formación de partidos comunistas en todas las naciones del Estado y que estos se unan mediante un pacto federativo*”¹⁰²⁷. Els arguments favorables a adoptar una organització federal i en el cas català a constituir-se a l'entorn del Partit del Treball de Catalunya eren tres. En primer lloc a la major possibilitat d'incorporar-se a la Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya, atès que fins aleshores s'havia negat la seva entrada justificant que no es tractava d'un partit d'obediència catalana. En segon lloc a la creença que la denominació *de Catalunya* contribuiria a arrelar-se en més sectors del poble de Catalunya. I finalment a rescatar la vella fórmula d'organització de partits comunistes nacionals implantada per José Díaz durant la II República. Contràriament Manel Gracia replicava que calia l'existència d'un partit únic per a tot l'Estat organitzat sota el centralisme democràtic i amb la possibilitat de crear comitès a nivell regional o nacional amb autonomia pròpia essent subordinats d'un centre únic. La fórmula federal proposada des de Catalunya era rebutjada amb l'argument que conduïa

¹⁰²⁷*Hacia el Socialismo. Informe presentado por Joaquín Badía. Partido del Trabajo, nº 8, febrer 1976, pag.47*

al desmembrament ideològic i polític del proletariat i a l'acusació de seguidisme burgès: “¿A qué se deben estas desviaciones nacionalistas burguesas en el seno del Partido en Catalunya? Yo creo que se deben a una falta de investigación y de comprensión del marxismo-leninismo”.¹⁰²⁸

Paradoxalment, una vegada instal·lat a la direcció de partit a Catalunya, Manel Gràcia perdé el debat i hagué d'assimilar, contra els seu posicionament inicial i segons els principis del centralisme democràtic, els postulats majoritaris dels seus adversaris defensors d'accentuar el caràcter nacional del partit a Catalunya. La nova direcció del PTE a Catalunya s'apropriarà del discurs que defensava accentuar el caràcter nacional català i l'aposta de federalitzar el partit. Només des de la consistència d'aquest discurs procedent de Catalunya s'obligà a la direcció central a plantejar-se l'aposta per organitzar de manera federal el partit i posar fi a l'estructura centralitzada¹⁰²⁹. Paral·lelament a aquest debat al desembre de 1977 el PTE pateix una escissió del Comitè Nacional de Catalunya que forma el Partit del Treball de Catalunya, donant lloc a unes sigles que posteriorment també adoptarà la federació catalana del PTE: “*El sector minoritari del PTE a Catalunya i d'altres comunistes, reunits avui en assemblea, decidim des d'ara denominar-nos Partit del Treball de Catalunya. Conseqüents amb la nostra pràctica política i considerant el moment històric que viu Catalunya, de canvis que determinaran el futur del nostre país, decidim organitzar-nos com a partit per intervenir eficaçment en la transformació de la realitat social i política*”¹⁰³⁰. Poc temps després de la escissió el Partit del Treball de Catalunya desemboca juntament amb el Moviment d'Unificació Marxista (MUM) al Bloc Català de Treballadors, i el 1979 participen en la creació del Bloc d'Esquerra d'Alliberament Nacional (BEAN) juntament amb col·lectius procedents de l'independentisme català.

¹⁰²⁸ *Hacia el Socialismo. Informe presentado por Joaquin Badía. Partido del Trabajo, nº 8, febrer 1976, pag.58*

¹⁰²⁹ Altres partits de l'esquerra marxista radical havien adoptat també l'estructura federal: MC, OIC,...

¹⁰³⁰ *Resoluciones de la III Asamblea. ABPR, DPP (PTE), caixa 1, carpeta 3, document 5, pag.1*

És indubtable que l'arquitecte del projecte federal del PTE recaigué en la personalitat de Manel Gracia. Aquest viratge consistí en la reafirmació del model territorial d'un estat federal amb el dret a l'autodeterminació per les nacionalitats. Si l'Estat a defensar era federal, quedava totalment obsoleta l'organització centralitzada de partit. La línia federal defensada per Gracia considerava que era complicat desenvolupar un projecte unitari davant un estat multinacional. Alhora, la defensa de la via federal comportava certs avantatges, com la incorporació dels sectors més nacionalistes de cada nacionalitat i la possibilitat d'aplicar polítiques diferenciades a cada nacionalitat. L'aposta de partit federal es consumà amb la creació del Partit del Treball de Catalunya com a substitució nominal del PTE de Catalunya, i corresponentment amb un Comitè Central del PTC enlloc de l'antic Comitè Nacional de Catalunya del PTE.

Si bé fins aleshores el dret a l'autodeterminació era concebut com un dret democràtic irrenunciable per a Catalunya i condició *sine qua non* per aprovar la nova democràcia, l'Estat de les Autonomies va esdevenir una bona fórmula pel PTE per avançar cap a la seva aposta federal a partir de 1977.

2. ORGANITZACIÓ D'ESQUERRA COMUNISTA

El període comprès entre l'estiu de 1977 i la primavera de 1978 l'Organització d'Esquerra Comunista sofrí diversos canvis importants. El primer fou el malestar expressat a l'interior del partit, primer manifestat en forma de tendència, i finalment escindit del partit. El segon fou el canvi de secretari general: durant la celebració del II Congrés de l'OIC Dídac Fàbregas fou expulsat del partit acusat de fraccionalisme, essent substituït per José Vicente Villaescusa. Finalment, el tercer canvi fou la redefinició ideològica que portarà el partit a fusionant-se amb el Moviment Comunista.

LA TENDÈNCIA DE L'OIC CREA EL CO-LECTIU PER A LA UNIFICACIÓ MARXISTA

L'estiu de 1977 el debat intern a l'OIC eclipsà totalment el partit. Les discussions sobre el caràcter revolucionari del partit paralitzaren de tal forma l'organització fins al punt de suspendre la publicació del seu òrgan d'expressió. S'organitzà una tendència a l'interior del partit que exigia un ampli debat sobre la crisi del partit com de la totalitat de l'esquerra revolucionària i la necessitat de discutir una nova orientació estratègica: *“Cuando nosotros propusimos discutir la autocrítica, táctica, estrategia, la propusimos orgánicamente y planteamos que pasase a la base y la base decidiera. Pero una vez visto que las posturas que defendíamos no podían pasar a la base, estaban vetadas por el Buró, en este momento y sólo en este momento es cuanto considerábamos que como revolucionarios y demócratas debíamos pasar las posturas a la base y nos constituimos como tendencia organizada dentro de la OIC, que propone una táctica y una estrategia que en muchos puntos difiere del Buró central”*¹⁰³¹. Mentrestant, l'aparell del partit reconeixia que un conjunt de militants a Catalunya discrepava de les orientacions tàctiques del Comitè Central. Les divergències desembocaren en l'acusació d'actuar al marge del partit, per la qual cosa exigien la total lleialtat al funcionament de l'organització: *“Desde la Conferencia de Catalunya, una serie de camaradas se han venido reuniendo al margen de los cauces orgánicos, han intentado ampliar la fracción yendo a las zonas a prospectar gente para la fracción y actuaban como grupo organizado, pero clandestino dentro del Partido. Ante tal situación que rompe totalmente con las normas de funcionamiento organizativo y político de nuestro partido (...) exige de la fracción su autodisolución inmediata, una autocrítica por su funcionamiento fraccional, y a partir de aquí, que se reintegren a la vida organizativa ordinario de nuestro partido.”*¹⁰³²

La tendència criticava els greus errors d'interpretació seguits pel partit durant els darrers mesos a causa del dogmatisme marxista¹⁰³³ i el fracàs evident a l'hora de construir un

¹⁰³¹ *Una propuesta para el debate democrático en la OIC*. ABPR, DPP(OIC), caixa 2, carpeta 7, document 2, pag.6

¹⁰³² *Información del comité ejecutivo de la OIC de Catalunya ante la salida fraccional de un conjunto de ex-militantes de nuestro partido de Catalunya*. ANC, Fons 273 Organització d'Esquerra Comunista (OEC), caixa 3, 12 octubre de 1977.

¹⁰³³ *Algunas implicaciones estratégicas de la táctica contenida en el cuaderno de posiciones de la Tendencia*. ABPR, DPP(OIC), caixa 2, carpeta 7, document 6.

partit revolucionari amb influència sobre les masses¹⁰³⁴. Continuant amb les crítiques cap a la direcció del partit constatava que si bé la lògica de la situació indicava la necessitat d'un procés d'unitat d'acció i d'entesa política d'aquells partits presents a l'espectre de l'esquerra revolucionària, la realitat ofería una situació ben diferent. Per la tendència aquest fet només s'explicava per la por a perdre les quotes de poder que cada direcció ostentava: *“Cada grupo sigue luchando por no perder su identidad como tal, prevaleciendo en las más de las ocasiones los intereses de determinados sectores de las direcciones más preocupados por saber cual será su papel en caso de unificación que en la importancia política de ésta”*¹⁰³⁵. Serà aquest sector, primer constituït en tendència, que a finals de 1977 s'escindeixen per formar el Col·lectiu per la Unificació Marxista (CUM), cercant -tal com indica el seu nom- la unitat dels comunistes. Pel CUM es tractava de contactar amb les organitzacions d'esquerra revolucionària amb la finalitat d'assolir dos objectius: primer buscar la màxima unitat d'acció amb tots els militants en els llocs d'intervenció conjunta, i el segon clarificar aquells que estaven disposats a iniciar converses de cara a una futura convergència comunista, àdhuc la possibilitat d'unificacions amb aquests grups¹⁰³⁶.

Just en el mateix moment que s'escindia el CUM, el POUM i AC iniciaven un procés d'unificació. A principis de 1978 es formà una Comissió Coordinadora integrada inicialment per les dues forces per concretar la fusió entre els dos grups *“però a la que de seguida es va integrar el Col·lectiu per a la Unificació Marxista. Els dies 4 i 5 de març es va celebrar a Barcelona la primera Conferència per a la Unificació, en la que hi varen participar prop de dos-cents delegats de tot l'Estat, que va obrir un optimisme considerable”*¹⁰³⁷.

L'EXPULSIÓ DEL SECRETARI GENERAL

¹⁰³⁴Resposta al qüestionari de la tendència de l'OIC. ABPR, DPP(OIC), caixa 2, carpeta 7, document 1

¹⁰³⁵Las posiciones de la tendencia. ABPR, DPP(OIC), caixa 2, carpeta 7, document 3, pag.4

¹⁰³⁶Proyecto para la unificación comunista. ABPR, DPP(OIC), caixa 2, carpeta 7, document 4, pag.3

¹⁰³⁷Pagès, Pelai: *El Partit Obrer d'Unificació Marxista durant la transició democràtica (1974-1981)*. Universitat de Barcelona, Working Paper n.156, Institut de Ciències Polítiques i Socials, 1998, pag.14

L'expulsió de Dídac Fàbregas com a Secretari General de l'OIC es justificà amb la mateixa raó que ho féu el PTE amb Joan Anton Sánchez Carreté com a Secretari General del Partit a Catalunya: ambdós foren destituïts sota l'acusació de *fraccionalisme*: Sánchez Carreté d'acostar el PTE cap al PSUC i Dídac Fàbregas de dirigir el partit cap el PSC-Congrés de Joan Reventós.

Després d'observar el fracàs de les eleccions, un sector minoritari del partit pensava que la millor sortida com a partit era ingressar als partits obrers majoritaris. A Catalunya qui planteja aquesta opció és Dídac Fàbregas. I concretament no al PSUC, sinó al PSC. Fàbregas intentà traspasar la direcció de l'OIC als òrgans de direcció del PSC a finals de 1977. Quan s'està executant aquesta maniobra el sector obrer del Vallès, totalment contrària a les posicions del secretari general, informa d'aquest fet a la direcció de l'OIC. Quan Dídac Fàbregas confirma les maniobres d'ingrés col·lectiu al PSC és expulsat immediatament al gener de 1978: “*Cuando se hace esta maniobra montamos una reunión sin Dídac y se decide expulsar a Fàbregas. Es más, se le expulsa sin consultar a la organización estatal. El que estaba como máximo dirigente del estado [José Vicente Villaescusa] ni siquiera se le consulta permiso para expulsarlo*”¹⁰³⁸. Una vegada cessat “*lo primero que hacemos es pedirle cuentas, porque él tenía el dinero del partido, cogerle el coche y hacemos una nota de prensa –la redacto yo – y la llevamos a los medios de comunicación para fraccionar el partido en beneficio del Partido Socialista*”¹⁰³⁹. El decantament de la minoria de l'OIC encapçalada per Fàbregas per ingressar a les files del socialisme català enlloc del PSUC s'explica, a banda de les crítiques habituals al PSUC per *reformista* i *revisionista*, per la trajectòria comuna que havien compartit; no feia ni deu anys que alguns d'ells havien compartit militància al FOC durant els anys seixanta, i per això molts d'ells tindran posteriorment una entrada relativament fàcil al PSC-PSOE: el mateix Fàbregas ja ingressà el mes de gener de 1978 a l'estructura del PSC-Congrés.

¹⁰³⁸Entrevista a Angel Merino Benito

¹⁰³⁹Entrevista a Angel Merino Benito

3. REDEFINICIÓ IDEOLÒGICA DE L'OIC: DESTROTSKITZACIÓ I ACOSTAMENT AL MOVIMENT COMUNISTA

El II Congrés de l'OIC esdevingué un exercici d'autocrítica i reconeixia el errors d'anàlisi massa optimistes a l'hora de valorar el potencial revolucionari de les lluites obreres que s'estaven desenvolupant a les acaballes del franquisme. Durant la celebració del Congrés es va constatar que l'esquerra revolucionària estigué durant els darrers cinc anys de la dictadura a la primera línia de combat en les lluites dels treballadors, que aconseguí un important creixement en la seva influència política, que patí intensament la repressió franquista i que contribuí com ningú a l'erosió del règim franquista com a elements positius previs al procés de transició cap al nou règim democràtic. Per contra, però, també assenyalava que l'esquerra radical observà "*cómo el propio desarrollo de la situación política, de la propia transición de una firma de dominación a otra, se iban desarrollando desde una autotransformación que algunos no quisieron reconocer y otros no supimos encajar con la suficiente coherencia, cara a readecuar nuestra táctica desde el necesario desarrollo y actualización de nuestros principios revolucionarios y estratégicos*"¹⁰⁴⁰. Continuant amb aquesta autocrítica, el Congrés de l'OIC encaixà dolgudament que la via de reforma cap a una democràcia parlamentària pluripartidista – *burgesa* segons el seu vocabulari– suposà un fort cop per les formacions polítiques que es situaven a l'esquerra revolucionària, atès que els projectes de ruptura revolucionària, més o menys radicals, no es compliren i en el seu lloc s'evolucionà del franquisme a un règim que mai defensaren com a propi. És en aquest punt quan emeten el *mea culpa* i l'autocrítica més punyent. El fet més destacat de l'OIC a partir del II Congrés serà la redefinició ideològica. Enmig d'una profunda crisi d'orientació assumirà un fort procés d'autocrítica en el que rebutjaren el llegat trotskista i consellista, allò que havia definit el partit durant els inicis.

4. UNIFICACIO MC-OIC

¹⁰⁴⁰Resoluciones del II Congreso. OIC, 1977, pag.18

Les relacions entre els dos partits no eren noves, i tot al contrari, s'havien forjat contactes bilaterals des de dos anys abans, així com la resta de grups de l'esquerra marxista radical. Fruit d'aquests contactes el gener de 1977 ambdós partits van subscriure un document *“de acuerdo táctico de MC y OIC que nos permiten un avance en la intervención política conjunta e inmediata en las diferentes zonas del Estado. Este es un primer paso fruto del inicio de las relaciones entre ambos partidos”*¹⁰⁴¹. El motiu d'aquests acords no era altre que la reconstrucció de l'espai de l'esquerra revolucionària en un moment especialment crític per la debilitat del seu projecte davant la reforma política, alhora eren conscients que calia un canvi de l'actitud cap a MC per *“evitar los antiguos errors de triunfalismos, y prisismo en la fusión, que cometimos anteriormente en nuestras relaciones con BR, AC y POUM”*¹⁰⁴²

Encara discutint les causes de la crisi que afectava l'esquerra revolucionària i el trànsit ideològic que afectava l'OIC, el 3 de novembre de 1977 els màxims òrgans de direcció de l'OIC i del MC representats pels seus secretaris generals – Dídac Fàbregas i Eugenio del Río– signaven un acord que establia la unitat d'acció i resolucions polítiques del mateix contingut ideològic. En el primer i més destacat els dos comitès executius acordaven que *“ambos partidos conjugarán su acción en los diversos terrenos de la actividad política sobre la base de las posiciones convergentes que sustentan”*¹⁰⁴³. Aquesta col·laboració s'establia a nivell estatal, nacional, regional i en tots i cadascun del fronts de lluita. Políticament redactaren un document *“en el que se recogen puntos de vista comunes sobre la actual situación y las tareas de la izquierda revolucionaria”*¹⁰⁴⁴, que més tard havia de donar lloc a un treball més ampli on es detallarien els problemes que havia d'afrontar el moviment revolucionari. Finalment

¹⁰⁴¹*Relaciones MC OIC. Bases de acuerdo táctico.* ANC, Fons 273 Organització d'Esquerra Comunista (OEC), caixa 3, gener 1977

¹⁰⁴²*Relaciones MC OIC. Bases de acuerdo táctico.* ANC, Fons 273 Organització d'Esquerra Comunista (OEC), caixa 3, gener 1977

¹⁰⁴³[S.l.]. ABPR, DPP (MC), caixa 1, carpeta 7, document 1, pag.1

¹⁰⁴⁴[S.l.]. ABPR, DPP (MC), caixa 1, carpeta 7, document 1, pag.1

van constituir comissions formades pels dos partits per tal de definir les orientacions tàctiques de cara als esdeveniments polítics que havien d'afrontar: eleccions municipals, eleccions legislatives, línia sindical i moviment de joventuts.

A continuació els dos partits remarcaven que la unitat de l'esquerra era necessària, i que aquesta s'havia de produir com més aviat millor: *“La unidad de la izquierda debe realizarse. Cuantos antes mejor. Y debe llegar a sus últimas consecuencias, constituyéndose en una fuerza que aspire a gobernar en defensa de los intereses de los trabajadores y de los pueblos del Estado español”*¹⁰⁴⁵. Concretament assenyalaven que urgia en el cas de convocar-se unes eleccions municipals, entenent aquestes com una confrontació entre esquerra i dreta, i per això s'autoexigien que *“todas las fuerzas vinculadas a las clases populares acudan unidas a esa confrontación con un programa de reforma democrática de la vida municipal, y con una política de servicios, transportes, vivienda y medio ambiente acorde con los intereses de las masas trabajadoras”*¹⁰⁴⁶. Amb aquest propòsit els dos partits veien com una tasca prioritària l'eixamplament del debat a totes les forces revolucionàries de signe marxista-leninista, afegint que dedicarien esforços a servir la causa de la unitat revolucionària. En aquesta direcció es situaven els acords assolits entre MC i OIC, deixant la porta oberta a una futura unificació amb la finalitat *“de unificar a los marxistas leninistas en un Partido revolucionario”*¹⁰⁴⁷. I un any més tard es vanagloriaven dels acords assolit, expressant eufòricament que *“el balance que hoy podemos hacer es asimismo netamente positivo pudiéndose afirmar, a la luz del mismo, que la unificación está prácticamente alcanzada”*¹⁰⁴⁸.

¹⁰⁴⁵ [S.l.]. ABPR, DPP (MC), caixa 1, carpeta 7, document 1, pag.7

¹⁰⁴⁶ [S.l.]. ABPR, DPP (MC), caixa 1, carpeta 7, document 1, pag.7

¹⁰⁴⁷ [S.l.]. ABPR, DPP (MC), caixa 1, carpeta 7, document 1, pag.7

¹⁰⁴⁸ Informe sobre el proceso de unidad con la OIC. ABPR, DPP (MC), Caixa 1, carpeta 8, document 5, pag.1

Al mateix temps que es despendran de la definició trotskista i consellista¹⁰⁴⁹, l'Organització d'Esquerra Comunista assumirà la definició de marxista-leninista, iniciant així un apropament ideològic amb el Moviment Comunista al llarg de tot l'any 1978 confluint amb la fusió orgànica durant el Congrés d'Unificació celebrat el febrer de 1979, per bé que una bona part de l'OIC no entrarà mai a la nova organització unificada. Per què es decideix la unificació amb el Moviment Comunista? La raó principal era l'estratègia de reforçar el que anomenaven Bloc Històric Revolucionari, i dins aquest conjunt, segons la direcció de l'OIC el Moviment Comunista era el partit que gaudia de més bona premsa: *“Una de les tesis centrales de la teoria gramsciana és la construcción del Bloque Histórico Anticapitalista Revolucionario, aglutinar el máximo de fuerzas con la izquierda del PCE. Había una sensación que el MC era un partido bien estructurado, organizado, que daba garantías... y que tenía una buena muy potente en los medios de comunicación”*¹⁰⁵⁰.

Per tal d'avançar finalment cap a la unificació les direccions dels respectius partits van establir un catàleg de temes importants a tractar abans de fer efectiva la unitat orgànica. Les primeres qüestions ideològiques que van debatre foren sobre la concepció del socialisme, la concepció de la revolució i les aliances en la lluita pel socialisme. Una vegada acordades les posicions ideològiques més elementals, es tractà la situació internacional, les aportacions de Mao al socialisme, la valoració del pensament de Gramsci, la qüestió nacional i un llarg etcètera¹⁰⁵¹. És al desembre de 1978, una vegada discutides les qüestions ideològiques i estratègiques, quan acordaren celebrar *“ un Congreso extraordinario cuya finalidad fundamental será la de llevar a cabo la unión y establecer los términos en que ésta se realiza”*¹⁰⁵². El Congrés va tenir com a finalitat la definició de principis ideològics, recollir les bases per establir la unificació i la redacció d'uns nous estatuts del partit unificat.

¹⁰⁴⁹ *Acerca del proceso de rectificación*. ABPR, DPP (OIC), caixa 2, carpeta 9

¹⁰⁵⁰ Entrevista a Angel Merino Benito

¹⁰⁵¹ *Informe sobre el proceso de unidad con la OIC*. ABPR, DPP (MC), Caixa 1, carpeta 8, document 5., pag.1

¹⁰⁵² *Informe sobre el proceso de unidad con la OIC*. ABPR, DPP (MC), Caixa 1, carpeta 8, document 5, pag.3

El nom del nou partit unificat adoptaria les sigles de MC-OIC durant la celebració del Congrés que tingué lloc els dies 3 i 4 de febrer de 1979, i prolongant-se fins a sis mesos més tard, moment en què es passaria a utilitzar únicament el nom de MC¹⁰⁵³. Per l'OIC la sensació fou una integració al MC més que una fusió entre iguals: “*El MC se comió a la organización[OIC]*”¹⁰⁵⁴. Els militants de l'OIC es van sotmetre als membres del Moviment Comunista moltes vegades rebent un cert menyspreu, i 3 quadres procedents de l'OIC formaran part de la direcció del MC després de la unificació: Emilio Espín, Gabriela Serra i el mossèn jesuïta Josep Maria Borri. Des de la perspectiva del MC el procés d'unificació resultà fàcil i plàcid, manteniment les xifres de l'organització i incorporant un capital humà gent menyspreable sobretot per la implantació que gaudia l'OIC en comarques com el Vallès Occidental, el Tarragonès o determinats barris de Barcelona: “*Territorialment teníem gent en aquella època a Santa Coloma i Badalona, a Barris, a Hospitalet. Amb la unificació amb l'OIC vam completar bastant, Vilafranca, Vendrell, Tarragona, però Tarragona ens ho aporta l'OIC, i el Vallès també. I en alguns barris de Barcelona, especialment Nou Barris, venien de l'OIC. L'MC era un partit més gran que l'OIC*”¹⁰⁵⁵.

Allò que sobtà al sector procedent de l'OIC fou la manca de democràcia interna dins la nova organització sota el control del Moviment Comunista: “*Después de la unificación me di cuenta del funcionamiento autoritario del partido, absolutamente estalinista, con una filosofía que no estábamos acostumbrados*”¹⁰⁵⁶. I no només això: el sector procedent de l'OIC denuncia que el MC “*es ficava a la vida personal*”¹⁰⁵⁷, anorreant la distància entre l'esfera pública com a militant i les qüestions de la vida privada. Diferents experiències posen de relleu aquesta pràctica: “*Em vaig plantejar comprar un cotxe amb els pocs estalvis que tenia i s'havia de donar comptes al partit. Quan el*

¹⁰⁵³*Hacia la unidad. Documentos para la preparación del Congreso Extraordinario de Unificación. MC-OIC. ABPR, DPP (MC), caixa 1, carpeta 10, document 5.*

¹⁰⁵⁴Entrevista a Angel Merino Benito

¹⁰⁵⁵Entrevista a Miren Izarre

¹⁰⁵⁶Entrevista a Angel Merino Benito

¹⁰⁵⁷Entrevista a Maria Jesús Bono Lahoz

partit se'n va assabentar va qüestionar que aquell fos el moment més oportú per comprar-me'l. El partit volia controlar el model de vida dels militants. En un altre àmbit, recordo que una militant tenia la intenció de tenir fills. Amb l'argumentació dels canvis que s'esdevenien en el país el partit li diu que no, s'hi posiciona contràriament. Això a l'OIC no ho havíem viscut”¹⁰⁵⁸. Contràriament, la direcció del Moviment Comunista a Catalunya remarca que la pertinença a l'organització requeria una vida austera per poder satisfer les exigències com a militant, a banda de la consideració que tenien alguns béns de consum: “Tenir cotxe, pis... era petitburgès! Crec que la OIC no tenia... No sé com eren... Això de comprar-se un cotxe, un pis... ho consideràvem com un “lujo asiático”! El primer pis el vam comprar amb cinquanta anys! Teníem unes formes de vida absolutament austeres, i es requeria un nivell de compromís en la militància molt alt. Perquè t'havies de comprar un pis si anaves d'aquí cap allà?”¹⁰⁵⁹.

5. ACCIÓ COMUNISTA: DE LA UNITAT FALLIDA AMB EL POUM I EL CUM A L'AUTODISSOLUCIÓ

Els intents d'unificació entre diferents grups de l'esquerra marxista radical ja s'havien produït a 1976¹⁰⁶⁰, de la mateixa manera que ho feren MC, PTE i ORT per una altra banda: “Es van fer gestions a 1976 per reagrupar a AC, OIC i POUM en una sola organització que no va prosperar”¹⁰⁶¹. Com a resultat del fracàs d'aquestes negociacions, fou aleshores quan bona part de la militància d'AC ingressà al POUM: “En 1976 una parte de sus militantes, sobre todo de Catalunya, ingresaron en el Partido Obrero de Unificación Marxista (POUM)”¹⁰⁶². En aquests moments el POUM estava immers en una greu crisi estructural que dividia el partit entre la vella guàrdia a l'exili i els joves radicalitzats de l'interior. Per això l'ingrés dins el POUM

¹⁰⁵⁸Entrevista a Maria Jesús Bono Lahoz

¹⁰⁵⁹Entrevista a Miren Izarre

¹⁰⁶⁰ També el juny i el novembre del 1974 s'havien produït dues conferències per al reagrupament dels marxistes revolucionaris impulsades pel POUM, en què hi van participar, a més del POUM, AC, Lucha Obrera i Unión Comunista de Liberación.

¹⁰⁶¹Entrevista a Ferran López

¹⁰⁶²1a Conferencia: por la unificación de los marxistas revolucionarios. ABPR, DPP(AC2). Caixa 6, carpeta B document 1 (a), 1978

d'un grup important de militants d'Acció Comunista modificà “*quantitativament i qualitativa la situació del POUM a l'interior del país*”¹⁰⁶³. L'ingrés d'aquest nucli era important perquè incloïa militants d'una llarga tradició de lluita, i amb molta experiència política, com els germans Ubierna –José Antonio i Ignacio- dins del grup de Barcelona, així com algun sector de l'exili, com els membres d'Acció Comunista de Frankfurt.

La voluntat del POUM de reagrupar els marxistes revolucionaris s'intensificà a finals de 1977, adreçada a Acció Comunista i també a l'OIC, però coincidí amb la crisi que afectà aquest partit amb el canvi a la secretaria general i l'escissió del CUM. No fou fins el febrer de 1978 que es posà en marxa la *Comissió Coordinadora d'Unificació*, integrada per AC i POUM, on també s'hi afegí el Col·lectiu per la Unificació Marxista (CUM) dies més tard. Els dies 4 i 5 de març es va celebrar a Barcelona la Primera Conferència per a la Unificació alhora que es va posar en funcionament una Comissió Central d'Unificació que portava a terme les tasques de coordinació i discussió. Aquesta discutí més sobre la situació política del moment que no la construcció d'una nova organització revolucionària¹⁰⁶⁴. Així, a tall d'exemple, s'acordà el rebuig a la Constitució, i més concretament, la posició del NO, tot i que “*los camarades de CUM, que defendían una posición ABSTENCIÓN, declararon que aceptarían la postura mayoritaria, insistiendo, sin embargo, en la necesidad de continuar la discusión en las distintas locales, lo cual fue aceptado per unanimidad*”¹⁰⁶⁵. Superada la Primera Conferència, el mes de maig de 1978, s'encarà la Segona Conferència per la unificació dels marxistes revolucionaris, celebrada a Quart de Poblet, prop de València, els dies 24 i 25 de juny de 1978. Els debats es van centrar en quatre temes centrals: la concepció del socialisme, la concepció del partit revolucionari, els problemes del bloc històric i la crisi de l'esquerra revolucionària. El bon desenvolupament de les dues conferències i l'entesa entre les parts van propiciar que en acabar la Segona Conferència s'acordés

¹⁰⁶³Pagès, Pelai: *El Partit Obrer d'Unificació Marxista durant la transició democràtica (1974-1981)*. Universitat de Barcelona, Working Paper n.156, Institut de Ciències Polítiques i Socials, 1998, pag.14

¹⁰⁶⁴*1a Conferència: por la unificación de los marxistas revolucionarios*. ABPR, DPP (AC2), caixa 6, carpeta B document 1 (a)

¹⁰⁶⁵*AC-CUM-POUM. Informe sobre el Congreso*. ABPR, DPP (AC2). Caixa 6, carpeta 6 (B) document 5a

celebrar un Congrés d'Unificació pel mes d'octubre del mateix any a Barcelona. L'eufòria entre la base militant i les direccions de cada partit indicaven que sense gaires dificultats es culminaria la unificació d'AC, CUM i el POUM aquell mateix mes de desembre; fins i tot aparegué un número de la publicació *La Batalla/Voz Obrera* com a *periódico de AC-CUM-POUM (Proceso de Unificación)* aquell mateix setembre de 1978, un mes abans de celebrar-se el Congrés d'Unificació.

Tanmateix, setmanes abans de la celebració del Congrés d'Unificació van començar a aparèixer els mals endèmics de l'extrema esquerra fins a fer trontollar el Congrés. Poc abans de la seva celebració el POUM plantejà el seu ajornament argumentant que alguns aspectes polítics fonamentals no eren prou madurs com per anar a una sola organització unificada. Però AC i el CUM varen rebutjar qualsevol ajornament. El segon obstacle a superar fou el nom que havia de tenir el nou partit unificat. La voluntat del POUM era que la nova organització unificada mantingués les sigles històriques de POUM així com també mantenir *La Batalla* com a òrgan d'expressió del grup unificat. Tot i la tensió que podia generar l'exigència del POUM fou ràpidament resolta pels homòlegs d'AC i CUM: “*Ells tenien la idea que el nom del POUM era màgic, mentre que per nosaltres era un partit mort. Ja estàvem disposats a acceptar el nom de POUM i La Batalla*”¹⁰⁶⁶.

Amb aquests dos debats presents a sobre la taula s'inicià el Congrés d'Unificació el dissabte 14 d'octubre a Sant Cugat del Vallès. D'aquest Congrés no es finalitzà ni la primera sessió: durant la celebració de la sessió *Organització i Estatuts* les diferències sobre l'estructura del partit van impossibilitar la continuïtat de debat. Mentre els delegats del POUM defensaven una organització centralitzada de la nova organització, el CUM i AC van creure millor una federació de grups a nivell local¹⁰⁶⁷. El debat d'aquesta primera sessió es deteriorà fins al punt que els delegats del POUM es retiraren de la sessió i van abandonar el Congrés, posant així punt i final al procés d'unitat que

¹⁰⁶⁶Entrevista a Albert Recio

¹⁰⁶⁷Pagès, Pelai: *El Partit Obrer d'Unificació Marxista durant la transició democràtica (1974-1981)*. Universitat de Barcelona, Working Paper n.156, Institut de Ciències Polítiques i Socials, 1998.

havien engegat des de principis d'any. Tot i les diferències que haguessin pogut sorgir en la discussió sobre el model organitzatiu, el problema de fons venia donat per les relacions del passat entre AC i el POUM: *“El 1976 part d'ells havien sortit per baix i ara volien unificar-se per dalt. La gent d'AC estava molt emprenyada amb el POUM. No només es volen unificar sinó que volen manar. Inclòs algunes votacions s'havien fet per “matxacar” el POUM. És així quan el POUM es va emprenyar molt i es va retirar del Congrés”*¹⁰⁶⁸.

Fracassada la unitat, les tres organitzacions reprenghen l'activitat en les campanyes contra la Constitució. El POUM, juntament amb la LCR, AC i el Bloc Català de Treballadors, van defensar la posició del NO; el CUM es decantà per l'abstenció. Més enllà del referèndum aquesta és la història d'un fracàs. De fet, la darrera activitat d'Acció Comunista com a partit fou la celebració d'un Congrés a Madrid al mes de desembre de 1978 on es reflexiona sobre el futur com a partit. Per què Acció Comunista es va dissoldre? La resposta ens la dona el militant d'Acció Comunista Ferran López: *“AC es dissolt per la incapacitat d'incidència en el nou marc. En aquest context AC va creure que no hi havia de continuar. AC se'n va anar a la merda”*¹⁰⁶⁹. La incapacitat política i la frustració personal són els arguments que expliquen la dissolució d'AC a finals de 1978. La majoria de militants es va retirar a l'esfera privada amb la coneguda expressió *“anar-se'n cap a casa”* mentre que un nucli reduït de joves militants com Ramón Górrizingressà a la LCR a les acaballes de 1978 ¹⁰⁷⁰. Sigui com sigui, no es produí una dissolució formal com el cas del Partit dels Treballadors (PT): *“La mort és per cansament i per la constatació que no s'ha fet el pas cap a una organització. No hi va haver ni baralles per a la dissolució. La gent comença a desaparèixer. Ni tan sols apareix per donar un “portazo”. No hi ha un acte de defunció. La consciència és que el*

¹⁰⁶⁸Entrevista a Albert Recio

¹⁰⁶⁹Entrevista a Ferran López

¹⁰⁷⁰*“Recordo que entre Nadal i Cap d'Any rebem les notícies que part d'AC se'n va a la LCR i cap a altres partits”*. Entrevista a Albert Recio. Pedro Gómez també afirma que un petit nucli de joves militants ingressà a la LCR.

partit s'havia mort. Situo la mort d'AC al gener de 1979: jo mateix sóc qui tanco el pis del partit al carrer Casp de Barcelona juntament amb el Pedro Gómez"¹⁰⁷¹.

Mentrestant, el POUM, conscient de les seves limitacions, descartà presentar-se a les eleccions legislatives i municipals de 1979. La dinàmica de les campanyes electorals es reprengué –per darrera vegada– amb motiu de les eleccions al Parlament de Catalunya de 1980, quan el POUM participà dins el BEAN, format per sectors del nacionalisme radical al voltant de Lluís Mª Xirinacs juntament amb partits obrers com el Bloc Català de Treballadors, un sector procedent del Partit del Treball, col·lectius d'obers independents i el Partit Feminista de Lidia Falcón. A partir de la dècada dels vuitanta el POUM cessà la seva activitat fins a desaparèixer de l'escenari polític, tot i que formalment mai no ha estat dissolt.

6. EL V CONGRÉS DE LA LCR: REUNIFICACIÓ AMB LA LIGA COMUNISTA (LC) I RADICALITZACIÓ

Per la LCR l'any 1978 estigué marcat per la celebració del V Congrés, també anomenat Congrés de Reunificació. Tal com indica el seu nom, consagrà la reunificació amb la Lliga Comunista (LC), procedent de la tendència "*Encrucijada*" de la LCR de la que el novembre de 1972 en derivà una escissió que abandonà la LCR i formà la Liga Comunista (LC) el juny de 1973. Aquesta escissió suposà un greu cop per la LCR, ja que la part escindida representava la meitat de la militància, tant a les bases com a la direcció: "*La ruptura significó partir por la mitad la implantación y los cuadros de la IV Internacional en el Estado español. Las dos organizaciones surgían debilitadas e iban a afrontar un periodo de estancamiento*"¹⁰⁷². De fet, la supervivència de la LCR estigué garantida mercès a que simultàniament a la ruptura amb la LC tingué inici un procés de convergència amb ETA VI, que alhora actuà de pol d'atracció cap a altres petits grups situats a l'esquerra radical: "*En estas condiciones es fácil explicarse la importancia decisiva que tuvo para la LCR la fusión con ETA VI (...). Pero lo cierto es*

¹⁰⁷¹Entrevista a Albert Recio

¹⁰⁷²Resoluciones del I Congreso LCR-ETA VI. LCR, 1976, pag. 6

*que del I Congreso LCR-ETA VI ha surgido una organización profunda, necesariamente renovada*¹⁰⁷³.”

Com la resta de partits de l'esquerra marxista radical fou després de les eleccions del 15-J que van iniciar el camí de la unificació, per bé que els primers contactes amb aquesta finalitat ja es van establir el 1976 tal com així ho demostren les resolucions del IV Congrés de la LCR i el IV Congrés de la LC. Els contactes per avançar formalment cap a la unificació s'acordaren a 1977, i abans de finalitzar l'any ja s'havien compromès a una unificació per a l'any següent. En aquest sentit els dos comitès centrals van signar el 17 de desembre de 1977 el *Protocolo de acuerdos para la unificación de la Liga Comunista Revolucionaria y la Liga Comunista*, segons el qual establien que “*deciden fusionarse y pasar a formar una misma y sólo organización, sección de la IV Internacional en el Estado español*”¹⁰⁷⁴. L'objectiu de la fusió era superar la divisió política i organitzativa de la IV Internacional a l'Estat espanyol des de 1972, deixant clar en tot moment que no es tractava d'una absorció d'un grup per l'altre, sinó d'una fusió mantenint sempre les sigles de LCR per designar a l'organització unificada. El document de protocol signat entre les dues parts establia els terminis i el mètode per fer efectiva la fusió, alhora que determinava la creació d'un Comitè Central Unificat i culminar el procés en un Congrés d'Unificació per maig 1978. La reunificació va tenir lloc a finals d'octubre de 1978 durant el V Congrés de la LCR, i que va consagrar la unificació entre la LCR i el sector majoritari de la LC, reconeixent, doncs, la LCR com a única secció espanyola de la IV Internacional. El retràs de la data fixada s'explicà per la crisi després de les eleccions del 15-J, aplaçant el Congrés pel mes de novembre.

El V Congrés va coincidir amb el moment de màxima afluència del partit. Segons les dades del mateix Congrés, el partit treia pit amb la propagandístiques xifres de 10 000 militants – la màxima afiliació del partit a 1978 es situà a una xifra inferior als 2500 militants-, dos mil a les joventuts i una presència a trenta-set províncies. La

¹⁰⁷³*Resoluciones del I Congreso LCR-ETA VI*. LCR, 1976, pag.7

¹⁰⁷⁴*Protocolo de acuerdos para la unificación de la Liga Comunista Revolucionaria y la Liga Comunista*. ABPR, DPP (LCR-Arxiu 2), caixa 4, carpeta 4, document 1, pag.1

transcendència del Congrés venia marcada per la línia política a seguir davant la convocatòria d'eleccions legislatives i municipals pel següent any, alhora com el posicionament a favor del NO a l'immediat referèndum sobre la Constitució. El lema escollit pel Congrés *-Por la vía revolucionaria al socialismo-* era per si sola una declaració de principis.

LA DIVISIÓ EN EL REFERÈNDUM CONSTITUCIONAL

MÉS DIVISIÓ QUE MAI

Per bé que les eleccions de juny de 1977 no s'havien presentat com a constituents, el seu resultat sí que les hi convertí mercès a la gran presència de forces d'esquerra i nacionalistes¹⁰⁷⁵ que exigiren una nova carta constitucional per tal de superar el franquisme i inaugurar una democràcia parlamentària per la via institucional i jurídica.

El propòsit inicial del president Suárez per a l'elaboració de la carta constitucional era la d'encarregar a una comissió tècnica governamental un avantprojecte que es presentaria a consideració dels diputats. Com és sabut, Suárez hagué de desestimar aquesta estratègia per adoptar el procés que era defensat des dels partits d'esquerra: la elaboració d'un projecte de constitució a partir del text que prepararia una ponència sorgida de l'acord dels grups parlamentaris. Les divergències no finalitzaren en aquest punt. Mentre comunistes, socialistes i nacionalistes pensaven una ponència formada per nou membres (3 UCD, 2 PSOE i 1 per al resta de grups parlamentaris), la UCD no volia que l'esquerra i els nacionalistes sumessin més que centristes i populars junts. D'aquesta manera defensava una ponència monopolitzada pels dos "grans": UCD i PSOE, amb tres i dos membres respectivament. El desacord del PSOE per la manca de pluralisme derivà cap a una terme mig, amb set ponents i proporcionalitat favorable a la UCD. Aleshores mancava determinar qui serien els dos ponents restants, atorgant importància als franquistes d'AP i els comunistes del PCE-PSUC. El problema d'aquesta configuració era que en quedaven al marge nacionalistes bascos i catalans. Coherent amb la seva voluntat d'incloure els nacionalistes en la ponència constitucional, el PSOE cedí un dels dos lloc que li corresponien al representant de la minoria catalana Miquel Roca. Finalment la ponència constitucional estigué formada

¹⁰⁷⁵En termes globals, la dreta superava en cinc punt més a l'esquerra. En el Congrés dels Diputats hi tenia majoria, amb 43 escons més que l'esquerra, a més de la majoria en el Senat. Ara bé, la imposició d'una nova Constitució a partir d'aquesta majoria hauria trencat amb l'esperit de consens amb què s'estava desenvolupant la transició.

per Manuel Fraga (AP), Miquel Roca (Minoria Catalana), Gabriel Cisneros, José Pedro Pérez Llorca i Miguel Herrero Rodríguez de Miñón (UCD), Gregorio Peces-Barba (PSOE) i Jordi Solé Tura (PCE).

En resum, allò que definia i caracteritzà el procés constituent va ser l'acord pactat respecte a qüestions cabdals per a la convivència política, de manera que pogué ser aprovada afirmativament per tots els partits que formaven part de la ponència sense que cap d'ells se la pogués atribuir com a pròpia. Altrament, la Constitució de 1978 trencava amb la lògica *guerracivilista* entre vencedors i vençuts, i conseqüentment, esdevenia la ruptura amb el franquisme mitjançant una reforma política. El mateix Santiago Carrillo va declarar anys més tard *“Algunos dicen que no hubo ruptura. No saben muy bien lo que entendíamos por ruptura. Yo quiero recordarles a ustedes que el Partido Comunista y la Junta Democrática, al hablar de ruptura, se refería a un gobierno provisional que proclamase la amnistía para presos y exiliados políticos, que legalizase los partidos, sindicatos y otras organizaciones, que convocase Cortes constituyentes y que restableciese los Estatutos de Cataluña y el País Vasco. Ese gobierno no pudimos conseguirlo, pero ese papel en la historia de este país lo jugó el gobierno de Adolfo Suárez, que hizo que atribuíamos a un gobierno provisional; tal fue el papel que desempeñó Adolfo Suárez y que nos llevó, en un proceso que comenzó por la reforma, por el harakiri que se hicieron las Cortes franquista –harakiri que sin haber estado el rey a la cabeza del movimiento reformista no se hubiera producido probablemente-, y terminó con –yo señalo esto porque pienso que fue un momento fundamental del cambio y de la ruptura-, la legalización del Partido Comunista, la convocatòria de elecciones y la elaboración de una constitució democràtica. En ese sentido hubo ruptura, una ruptura pactada con los reformistas. Hubo ruptura y no fue fácil”*¹⁰⁷⁶.

Entre l'aprovació de la Constitució per les Corts Generals el 31 d'octubre i el 6 de desembre de 1978, data prevista per la celebració del preceptiu referèndum popular, els

¹⁰⁷⁶ Aracil, Rafael; Segura, Antoni (eds.): *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya*. Edicions Universitat de Barcelona, 2000, pag.88-89.

diferents partits parlamentaris van iniciar la campanya per demanar el vot favorable, l'abstenció o bé el NO: el referèndum constitucional dividí a l'esquerra revolucionària en totes les seves possibles expressions. Sigui com sigui, però, totes elles no deixen la oportunitat per prendre posició davant el repte plantejat el 6 de desembre de 1978, de manera que no van romandre al marge de la discussió parlamentària ni del debat constitucional.

No obstant això, sí que tots els partits inicialment s'aplegaven al voltant d'un conjunt de reivindicacions. En primera instància tots els grups estudiats en aquesta recerca van negar inicialment a la Constitució tota legitimitat per la inexistència d'una ruptura amb el règim anterior, o dit d'altra manera, pel gran nombre de continuïtats amb el franquisme. En segon lloc, el dret a l'autodeterminació, un referèndum sobre la forma d'Estat, el dret al divorci i a l'avortament, la nacionalització de la banca, etc. eren exemples de mesures comunes a tots els programes i reivindicacions de l'esquerra més radical exposades durant el debat sobre els projectes constitucionals. Alhora, l'esquerra radical no acceptà tampoc "*el pacto de desmemoria sobre el pasado inmediato y aboga por una ruptura real con todos los elementos, instituciones, personas y símbolos del régimen de Franco y lamenta que no se haya procedido a una depuración de responsabilidades políticas*"¹⁰⁷⁷. I finalment tots els grups destacaven que no es podia avalar o rebutjar el projecte constitucional d'un sol vot –Sí o No–, i per això exigien debatre qüestions com la forma d'Estat separatament.

Una manifestació del caràcter unitari de l'esquerra radical sobre la Constitució el trobem en campanyes conjuntes com un manifest signat per "*varios partidos de la izquierda –OCE(BR), LCR, MCC, OIC, PSAN, CUM (ex-tendencia OIC)*"¹⁰⁷⁸ al març de 1978 on exigeixen la inclusió de reivindicacions nacionals, socials i democràtiques davant el projecte constitucional que aleshores s'estava discutint:

¹⁰⁷⁷ Roca, José Manuel: *Poder y pueblo. Un análisis del discurso de la prensa de la izquierda radical sobre la Constitución Española de 1978*, tesi doctoral, Universidad Complutense de Madrid, 1995, pag.394

¹⁰⁷⁸ *Bandera Roja*, nº89, 6-12 març 1978, pag.4

- *La incorporación del derecho a la autodeterminación de las nacionalidades y regiones, que forman part del estado español*
- *Elaboración del Estatuto por el Parlament de Catalunya y su plebiscitación por el pueblo catalán.*
- *La supresión de la posibilidad de veto del Estado, a las leyes elaboradas por los Parlamentos autonómicos*
- *Derecho a la colaboración y federación de los municipios autónomos*
- *Supresión explícita de todas las formulaciones en la Constitución que puedan suponer una suspensión, modificación o alteración de los artículos referidos a las garantías individuales y libertades democráticas*
- *Derecho al divorcio*
- *Desarrollo y libre utilización de la sexualidad*
- *Soberanía popular*
- *Plebiscito monarquía o república”¹⁰⁷⁹.*

Cap d'aquests partits acabaria donant el vistiplau, uns apostant per l'abstenció i la resta pel vot negatiu. A Catalunya, el PSAN, la LCR, el BCT, Estat Català i el Partit Carlí en demanaven el vot contrari¹⁰⁸⁰. Pel que fa la resta de forces de l'esquerra revolucionària, el MCC plantejà l'abstenció, igual postura que l'Organització d'Esquerra Comunista i l'Organització Comunista d'Espanya (Bandera Roja), tot i que amb matisos diferents, però alhora creient que la pressió popular acabaria desbordant un projecte contrari als seus interessos. Contràriament, les dues forces de l'esquerra revolucionària no presents en aquest manifest com el PTE i la ORT apostaren per un SÍ crític tot i que compartien

¹⁰⁷⁹ *Bandera Roja*, n°89, 6-12 març 1978, pag.4

¹⁰⁸⁰ Altres grups de l'extrema esquerra van predicar pel NO o bé cridant al boicot exercint l'abstenció. Van predicar pel NO el Partido Comunista de España (m-l) o la Organización Cuarta Internacional; van fer campanya per l'abstenció el Partido Comunista de los Trabajadores, el Partido Comunista Obrero Español, Unificación Comunista de España...

amb la resta de grups la crítica sobre el procés d'elaboració de la Carta Magna. La justificació a favor del Sí es sostenia en la creença que el nou marc democràtic permetria encabir les reivindicacions populars, i per tant, avançar cap a fites socials. En altres paraules valoraven que la Constitució podia esdevenir un instrument al servei dels seus interessos. Ras i curt: el referèndum constitucional plasmà més fidelment que mai les diferències i la divisió irreversible entre els partits de l'esquerra marxista radical.

La LCR entenia que no es podia desvincular del procés i que calia participar-hi amb una finalitat manifesta: “*Con la presión de las masas conseguir el máximo de democracia bajo el capitalismo y combatir el proyecto de ucd y la claudicación de los partidos obreros*”¹⁰⁸¹. D'ençà el V Congrés celebrat a l'octubre de 1978 la LCR ja s'havia definit en contra del projecte constitucional considerant el seu caràcter no democràtic i per tots aquells obstacles que imposava per avançar cap al socialisme. Seguint a la mateixa direcció, el n°28 de *Demà*¹⁰⁸² corresponent al mes de juliol estava íntegrament dedicat a la crítica contundent contra el projecte constitucional amb un eloqüent títol *Rebutgem el projecte constitucional*. El No restava justificat per entendre el projecte constitucional com a monàrquic, centralista, antidemocràtic i capitalista, divergint de les declaracions del PCE segons les quals el projecte proclamava la sobirania del poble, establia un sistema parlamentari, obria les portes a transformacions socials de tendència progressista i reconeixia la pluralitat nacional tot satisfent les aspiracions de les diferents nacionalitats històriques de l'Estat. A l'entendre de la LCR, es podien rebatre totes aquestes afirmacions. En primer lloc la sobirania no residia en el poble, ja que al Rei se li atribuïen poders especials. Així la sobirania del Parlament es podia veure limitada pels poders designats al Rei i a l'Exèrcit. Per tant, el Rei és més “sobirà” que qualsevol altra persona. En el camp de les nacionalitats històriques, el projecte constitucional establia la inqüestionable unitat de l'Estat espanyol, negant el dret a l'autodeterminació. Per la LCR, la dreta espanyola havia aconseguit imposar el seu criteri d'un Estat centralista amb el vot favorable de l'esquerra parlamentària. El

¹⁰⁸¹*Esquemma para la discusión del debate constitucional*. Arxiu CEHI-Pavelló de la República. DPP (LCR-Arxiu 2). Caixa 2 carpeta 4

¹⁰⁸²*Demà*, n° 28 6 juliol 1978

reconeixement de la unitat d'Espanya i la desaparició del dret a l'autodeterminació de les nacions era entès com “*un fraude histórico*”¹⁰⁸³.

Pel que fa a les transformacions socials, el projecte no permetia avançar cap a una societat socialista, ja que constitucionalitzava el principi de la propietat privada. A més, -continuava argumentant la LCR- no assegurava la suficiència ni gratuïtat de drets com l'ensenyament, la sanitat, l'habitatge o els transports. Per contra, sí que protegia els grans negocis privats, entre els quals, l'Església. El moviment feminista, àmpliament representat dins el partit, es lamentava que la Constitució no acollia les reivindicacions fonamentals per les quals el moviment feminista havia lluitat. María Luisa San José, feminista i militant de la LCR, es mostrava encara més contundent sobre la Constitució, declarant en una entrevista a *Combate* que “*La Constitución es un obstáculo para la liberación de la mujer*”¹⁰⁸⁴. El No a la Constitució de Montserrat Cervera, militant de la LCR, estava plenament justificat “*per capitalista, patriarcal i espanyola*”¹⁰⁸⁵, destacant el caràcter patriarcal com un element més per posicionar-s'hi negativament.

La Constitució es situava per sota les exigències per les quals havien lluitat durant el franquisme. Per aquest motiu la LCR entenia que calia defensar una constitució que reconegués totes les llibertats i assegurés les reivindicacions socials i materials dels treballadors. Oposant-se al projecte constitucional, la LCR defensava que l'única forma de govern que assegurava la total sobirania pel poble era la República. El projecte revolucionari de la LCR prosseguia amb les llibertats polítiques sense restriccions i el dret de les nacionalitats a l'autodeterminació. Com a resum del pla proposat, la LCR afirma “*front a una constitució pel manteniment del capitalisme, nosaltres proposem una constitució que reculli les mesures democràtiques, econòmiques i socials que permetin avançar cap al socialisme*”¹⁰⁸⁶.

¹⁰⁸³ *Combate*, nº115, 22 juny 1978 pag.3

¹⁰⁸⁴ *Combate*, nº115, 22 juny 1978, pag.4

¹⁰⁸⁵ Entrevista a Montserrat Cervera

¹⁰⁸⁶ *Demà*, nº28, pag.2.

Durant la campanya de rebuig al projecte de constitució, la LCR va publicar al maig un follet titulat “*Una Constitución al servicio del gran capital*”¹⁰⁸⁷, en el qual s’analitzava la Carta Magna, des del procés constituent fins a la crítica dels continguts de cada article. Es tractava d’una campanya explicativa atès que la LCR era dels pocs partits d’esquerres que demanava el vot negatiu a la Constitució, juntament amb l’extrema dreta i els nacionalistes radicals bascos i catalans. Lluny del consens entre diferents forces polítiques de dretes i esquerres, l’anàlisi de la LCR s’estavellava en el simplisme tot afirmant que es tractava de la constitució de la UCD, a més de “*sea la Constitución que reclama una minoría explotadora en este país, el gran capital, la banca, la CEOE, la Iglesia*”¹⁰⁸⁸.

La publicació denunciava l’atorgament de poders arbitraris a la monarquia. Per lluitar per la plena sobirania del país la LCR exigia la convocatòria d’un referèndum sobre la forma de govern, alhora que criticava el PSOE i el PCE per claudicar en favor de la monarquia. La crítica a la vertebració de l’Estat espanyol que consagrava la Constitució s’argumentava amb els mateixos principis publicats ja a *Rebutgem el projecte constitucional*. A l’apartat dedicat a l’economia, el text definia la Constitució com a capitalista, i per a l’entendre de la LCR, allò que era més greu era la constitucionalització de la economia de mercat, impossibilitant la construcció d’un Estat socialista. Ras i curt: es legislava afavorint el gran capital en detriment de la classe treballadora. A banda dels treballadors, la Constitució perllongava la situació d’opressió a dos col·lectius més: dona i joventut. Per totes aquestes raons “*la Constitución sólo merece una enmienda a la totalidad, un contraproyecto de los partidos obreros que se oponga en los temas centrales al proyecto de consenso*”¹⁰⁸⁹. El No a la Constitució de la LCR havia d’anar acompanyat de l’acció unitària dels treballadors, tant des del parlamentarisme fins a la lluita al carrer: aquesta era la estratègia del partit. Erròniament el partit sobrevalorava la capacitat de mobilització de les masses: el motor de canvi i

¹⁰⁸⁷ *Una Constitución al servicio del gran capital*. Arxiu Personal Victor Gorina (APVG), pag.3

¹⁰⁸⁸ *Una Constitución al servicio del gran capital*.APGG,pag.3

¹⁰⁸⁹ *Una Constitución al servicio del gran capital*.

transformació política, a diferència dels primers anys de la transició, ja no era la lluita al carrer i la mobilització popular, sinó els nous agents polítics que ocupaven els respectius escons al Congrés dels Diputats. La política es feia al Parlament.

De la mateixa manera que ho fou el V Congrés per la LCR, el II Congrés del MCE evidencià un gir de radicalització ideològica i canvi estratègic: la consigna a seguir es concretava en no formar part d'un procés que culmina amb la reforma del règim sinó en un enfrontament total amb el poder. Pel MC la lluita ja no es tractava de l'antiga dicotomia entre oligarquia o democràcia, sinó reforma institucionalitzada o ruptura cap a la revolució. La nova tàctica serà la confrontació en diferents espais amb el poder en defensa dels oprimits i marginats, incorporant a la vella reivindicació entre capital i treball altres lluites: ecologisme, feminisme, defensa cultura popular, polítiques juvenils...

De bon antuvi cal tenir present que ja des del mateix inici del debat el Moviment Comunista s'oposà a la Constitució per les seves característiques. Pel MC el projecte constitucional contenia tots els mals: *“És una Constitució monàrquica, capitalista, autoritària, centralista i masclista. És una Constitució de dreta”*¹⁰⁹⁰. Ni de bon tros podia ser aprovada perquè *“consagrava el mercat com a regulador de les relacions, consagrava la monarquia, no reconeixia l'Estat federal ni el dret a l'autodeterminació. Tot això era fonamental pels partits d'esquerra”*¹⁰⁹¹. El rebuig a la Constitució fou frontal només en fer-se públic el primer esborrany : *“El Proyecto de Constitución que va a ser sometido a consulta es un retrato del régimen político surgido de la reforma y trata de legalizar este régimen”*¹⁰⁹². Per tant, pel MC votar Sí equivalia a recolzar el règim sortit de la reforma política de Suárez i *“caracterizado por la combinación de rasgos característicos de las democracias capitalistas occidentales con numerosos*

¹⁰⁹⁰ “Cap vot d'esquerra per a una constitució de dreta”. *La Veu dels Treballadors*, nº23, desembre 1978, pag.3

¹⁰⁹¹ Entrevista a Empar Pineda

¹⁰⁹² “Contra la Constitución y el Referéndum de Suárez, ¡Abstención!” *Servir al pueblo*, nº108, octubre 1978, pag. 3

elementos forjados por el franquismo.”¹⁰⁹³ Rebutjar la Constitució equivalia, en canvi, no solament a combatre a la dreta hereva del franquisme que s’havia fet amb el control del procés de transició política i que havia “*consagrado en la Constitución el régimen social de mercado, esto es, el capitalismo*”¹⁰⁹⁴, sinó també a denunciar les mancances democràtiques presents en el text final:

- “*Negar-se a bendecir la Monarquía instaurada por el franquismo*
- *Condenar un régimen represivo que puede liquidar los derechos democráticos mediante la declaración del estado de excepción*
- *Denunciar la negación del derecho a la autodeterminación de los pueblos y la extrema reducción del derecho a la autonomía*
- *Oponerse a una Ley que se niega a reconocer el derecho al divorcio y el derecho de la mujer a decidir libremente si desea o no tener hijos, para lo que es imprescindible la legalización de todos los medios anticonceptivos, incluido el aborto*”¹⁰⁹⁵

Tanmateix, la posició del No defensada per altres grups d’esquerra es tractava d’un error pel Moviment Comunista. Segons el seu parer el No, tot i manifestar el rebuig a la Constitució “*tiene el defecto de no poner en cuestión la legitimidad del referéndum. El Gobierno no persigue solamente conseguir una mayoría de “síes”. Buscan también lograr un alto índice de participación porque sólo gracias a él puede presentar el referéndum como legítimo y aceptable para la inmensa mayoría de la población*”¹⁰⁹⁶.

¹⁰⁹³ “Contra la Constitución y el Referéndum de Suárez, ¡Abstención!” *Servir al pueblo*, nº108, octubre 1978, pag. 3

¹⁰⁹⁴ “Contra la Constitución y el Referéndum de Suárez, ¡Abstención!” *Servir al pueblo*, *op.cit.*

¹⁰⁹⁵ “Contra la Constitución y el Referéndum de Suárez, ¡Abstención!” *Servir al pueblo*, nº108, octubre 1978, pag. 3

¹⁰⁹⁶ “Contra la Constitución y el Referéndum de Suárez, ¡Abstención!” *Servir al pueblo*, nº108, octubre 1978, pag. 3

La posició de l'abstenció restava justificada, en primer lloc, per no legitimar un procés que considerava com a fraudulent. El MC va denunciar que el referèndum no complia les condicions democràtiques mínimes per ser aprovat, cenyint-se a l'argument que la població desconeixia en gran part el Projecte Constitucional: *“se ha elaborado en secreto, sin sacar la discusión a la calle sin permitir que la gente pudiera comprender el significado de cada cosa”*¹⁰⁹⁷. A més considerava que no es podia aprovar amb un sol i d'una atacada diferents qüestions molt diferents *“Una consulta democrática debe hacerse sobre un tema claro. La presente consulta no se realiza sobre un tema sino sobre cientos de ellos: ¿Qué resultados obtendrían una consulta sobre el derecho a la autodeterminación en Euskadi? ¿Cuáles resultarían de una consulta sobre la Monarquía?”*¹⁰⁹⁸ En segon lloc per no acceptar la única possibilitat que s'oferia d'un monarquia capitalista i autoritària. Exigia el dret a votar a una altra constitució més democràtica sense la proclamació d'estats d'excepció, sense la intervenció de l'Exèrcit en la política, no favorable al capitalisme, de signe federalista i republicana. Considerant que tenien dret a votar una constitució com la descrita *“lo hacemos del único modo posible: absteniéndonos en una consulta que niega esa opción.”*¹⁰⁹⁹

A grans trets aquest era el principal motiu per decantar-se per l'abstenció en el referèndum constitucional enlloc del No: abstenir-se era una forma d'oposar-se al text constitucional així com a la legitimitat del Govern per convocar la consulta. Altres motius de menor significació van contribuir a descartar el No. Un d'ells era que tot i que la valoració global era negativa, presentava incontestables aspectes positius: *“No podemos dejar de considerar que la Constitución, pese a sus evidentes aspectos negativos, contiene también elementos positivos. Este hecho, unido a la labor de propaganda que se va a ejercer sobre ellos en favor del “sí”, hace desaconsejable poner como meta la agrupación de esos sectores en torno al “no”*¹¹⁰⁰. Empar Pineda corrobora aquesta afirmació, afirmant, a més, que el vot negatiu era emès per l'extrema

¹⁰⁹⁷ “Contra la Constitución y el Referéndum de Suárez, ¡Abstención!” *Servir al pueblo*, nº108, octubre 1978, pag. 3

¹⁰⁹⁸ “Contra la Constitución y el Referéndum de Suárez, ¡Abstención!” *Servir al pueblo*, nº108, octubre 1978, pag. 3

¹⁰⁹⁹ *Sobre la campaña en relación a la Constitución*. ABPR, DPP (MC) Caixa 1, carpeta 3, document c (1)

¹¹⁰⁰ *Sobre la campaña en relación a la Constitución*. ABPR, DPP (MC) Caixa 1, carpeta 3, document c (1)

dreta, i en aquest sentit “no volíem confluïr amb el No dels feixistes, i tampoc tot era dolent de la Constitució. No volíem només respondre amb un sí o un no, no seguir el joc”¹¹⁰¹.

La campanya tenia com a principal finalitat augmentar el marge d’abstencions. El partit era plenament conscient de la limitació i el poc impacte de la seva propaganda. En aquest sentit reconeixia que podia influenciar només als sectors més radicalitzats de l’esquerra política, de manera que la campanya s’adreçava prioritàriament cap a aquesta franja de l’esquerra: “*Nuestra acción es este sentido no va a influir decisivamente sobre sectores muy amplios de la población sino, más bien, sobre franjas más radicales de la izquierda. Siendo así, no buscaremos tanto dirigirnos a sectores muy amplios y tratar de convencerles de lo correcto de la abstención como centarnos en la izquierda de las masas*”¹¹⁰². La campanya cridant a l’abstenció també havia de servir per reforçar la presència pública del partit. I finalment tenia una altre objectiu: “*Tenemos la oportunidad excepcional de desplegar una labor crítica de masas contra el oportunismo reformista. Crítica al PSOE; PCE, ORT i PTE*”¹¹⁰³

En una posició semblant es situaren l’OCE (BR) i l’OIC. La Secretaria Política de Bandera Roja decidí a la primera setmana de setembre cridar al rebuig frontal i general a la Constitució. La contundència d’aquest rebuig es canalitzaria en forma d’abstenció a la jornada del 6 de desembre. Segons la direcció del partit la abstenció era la forma que representava “*la máxima contundencia en la denuncia y la explicación política y la materialización amplia de rechazo popular*”¹¹⁰⁴. L’oposició era activa perquè la Constitució representava la plasmació escrita “*de todo el nuevo proyecto de dominación capitalista, monarquica, centralista y machista que las clases dominantes pretenden imponer y estabilizar, frente a la crisis histórica de su dictadura y como culminación de*

¹¹⁰¹ Entrevista a Empar Pineda

¹¹⁰² *Circular del Secretariado Federal sobre la campaña del Referendum*. DPP (MC), caixa 1, carpeta 3, document c(2)

¹¹⁰³ *Circular del Secretariado Federal sobre la campaña del Referendum*. DPP (MC), caixa 1, carpeta 3, document c(2)

¹¹⁰⁴ *Bandera Roja*, nº106, 7-14 setembre 1978, pag. 1

su reforma que trata de impedir la derrota del capital y el avance hacia el socialismo”¹¹⁰⁵. Ras i curt: el pecat de la Constitució residia en acceptar un sistema monàrquic que impedia el socialisme. Bandera Roja pretenia amb la seva lluita recuperar tots aquells drets populars que la Constitució no contemplava: “*Derecho a elegir el Jefe del Estado; derecho a autogobiernos nacionales y regionales; derecho popular a las transformaciones socialistas; por los derechos de la mujer, la juventud y las minorias oprimidas; derecho a la autodeterminación de las nacionalidades; derecho ejercicio de las libertades políticas y sindicales*”¹¹⁰⁶. Tanmateix, els banderes entenien que la promulgació de la Constitució comportava una ruptura amb el franquisme i un conjunt de mesures molt avançades que no podien menysprear. Tots aquests motius van ser considerats com a importants per evitar decantar-se pel NO. A més, el vot en negatiu coincidia amb la ultradreta franquista: “*votar No era identificarse también amb els fatxes*”¹¹⁰⁷.

Per la seva banda l'OIC definia la Constitució com un projecte social conservador i clarament favorable als interessos de la dreta. Per això el seu lema contra el referèndum constitucional va ser “*Frente a una Constitución de derechas, Abstención*”, molt semblant al “*Cap vot d'esquerra per a una constitució de dreta. Abstenció*” del Moviment Comunista de Catalunya. De fet interpretava que amb la Constitució la burgesia posava punt i final als límits reformadors de la Transició, convertint-se en l'última etapa de la transició política de la dictadura a la democràcia¹¹⁰⁸. Com la resta de partits contraris a la Constitució, en denunciava la imposició de la monarquia, el centralisme i la negació del dret a l'autodeterminació, el caràcter capitalista i l'impossibilitat per avançar cap a la construcció del socialisme.

¹¹⁰⁵ *Bandera Roja*, nº106, 7-14 setembre 1978, pag. 1

¹¹⁰⁶ “Abstención. Luchemos por los derechos constitucionales del pueblo”. *Bandera Roja*, 4-11 desembre 1978, nº115, pag.1

¹¹⁰⁷ Entrevista a Pep Martínez

¹¹⁰⁸ *Por una constitución para el pueblo. Organización de Izquierda Comunista*. ABPR, CF A75.46/87, pag.3-5

La denúncia de la monarquia com a forma d'Estat no només es limitava a comentar que es tractava d'un model menys democràtic que la república, sinó que afegia que la Corona era fruit de la imposició de la dictadura franquista. Com la resta de l'esquerra revolucionària creia que el caràcter de l'Estat s'havia de decidir en un referèndum específic a banda de la Constitució on la ciutadania pogués escollir lliurement entre monarquia o república.

El caràcter centralista de l'Estat no fou ben rebut per cap dels partits de l'esquerra marxista radical. La negació del dret a l'autodeterminació de les nacionalitats i la negació del caràcter plurinacional de l'Estat que denunciava l'OIC sobre la Constitució fou definit com un “*atentado a las libertades nacionales*”¹¹⁰⁹. Sens dubte un punt irrenunciable per una esquerra que havia fet bandera d'aquesta reivindicació des dels seus orígens. I en darrer lloc, com a última de les grans crítiques de l'OIC a la Constitució es situava el reconeixement de la propietat i la iniciativa privada, impeding el pas precisament d'aquelles mesures pròpies d'una economia socialista i llargament reivindicades en l'etapa prèvia a la fase final del socialisme: abolició de la propietat privada en els mitjans de producció, nacionalització i estatització d'empreses amb interès públic, nacionalització de la banca... Per acabar llançava un dard a l'esquerra que recolzava el projecte constitucional; segons OIC el suport d'una determinada esquerra a la Constitució era la culminació d'una claudicació des dels inicis de la transició política contrària als interessos populars: “*La izquierda reformista, con el SI a esta Constitución de derechas, culmina su trabajo de desmovilización popular, de abandono de cualquier posición de lucha, en la que ha consistido su línea de actuación durante la reforma política*”¹¹¹⁰.

Per aquests tres grups – MC, OIC i OCE (BR) – l'abstenció era la fórmula d'expressió del màxim rebuig a la Constitució. El 6 de novembre de 1978 OCE (BR) impulsava la constitució del FUCA (Frente Unitario Comunista por la Abstención) juntament amb el

¹¹⁰⁹ *Por una constitución para el pueblo. Organización de Izquierda Comunista. ABPR, CF A75.46/87, pag.7*

¹¹¹⁰ Frente a una Constitución de derechas, abstención. *La Voz de los Trabajadores*, especial referendun, nº18, segona quinzena novembre 1978, pàg.3

Partido Comunista Obrero Español, el Partido Comunista dos treballaores Asturianos i el Partido comunista de España (VIII i IX Congreso) amb la finalitat de divulgar l'abstenció davant la jornada del 6 de desembre considerant “*que dicho proyecto de Constitución sólo garantiza los privilegios del gran capital mientras que por el contrario no garantiza los derechos de la mayoría de los ciudadanos, deja hipotecadas las libertades políticas a la actuación del gobierno, el poder queda subordinado a un jefe de Estado que no ha sido elegido, hipoteca la soberanía e independencia del país, y, en definitiva, refleja la voluntad de las clases dominantes de poner mil trabas al avance del pueblo hacia el socialismo*”¹¹¹¹.

Els dos partits que predicaren l'abstenció i que no seguiren l'estela del FUCA –OIC i MC– van emetre un comunicat conjunt l'1 de novembre de 1978 defensant l'abstenció davant el referèndum constitucional i que suposava un pas en ferm dels dos partits cap a la unificació que tindria lloc mesos més tard. Segons la declaració, es condemnava al projecte constitucional perquè comportava la “*consolidación de dicho régimen profundamente marcado por el pasado franquista; un régimen abiertamente capitalista, monárquico, centralista, represivo, machista*”¹¹¹².

Una lectura diferent fou la del PTE i la ORT. Ambdós van observar que l'orientació de la transició i la correlació de forces impedia la ruptura total amb el franquisme, considerant impossible que el moviment de masses desbordés el procés constituent per l'esquerra, i en canvi, sí que podia ser frenat des de la dreta com s'havia demostrat després de desmantellar l'intent de cop d'estat conegut amb el nom “Operació Galàxia”. El suport crític a la Constitució es concebia com la consagració de la primera etapa antifranquista. Pel PTE la primera batalla que s'havia de resoldre a curt termini era la fi del franquisme i una vegada resolta aquesta es podia avançar cap a la construcció del socialisme, i això era possible dins el nou marc que establia la Constitució.

¹¹¹¹ Constituido el frente unitario comunista por la abstención (fuca). *Bandera Roja*, nº 114, 20 novembre -4 desembre de 1978, pag.9

¹¹¹² Declaración conjunta de la OIC y el MC. *La Voz de los Trabajadores*, especial referendun, nº18, segona quinzena novembre 1978, pag.1

Tot i definir-se com a partit marxista-leninista i revolucionari, una cosa eren els estatuts i la definició revolucionària, i de l'altra, com afrontar els reptes polítics en una situació de minoria en el si de la societat espanyola i catalana. El partit entenia que allò transcendent era lluitar pels interessos de les masses i en cap cas mantenir-se'n al marge. A banda d'aquesta formulació tàctica, esdevenia un acte de pragmatisme polític: *“O vas amb les masses o no aconseguixes res”*. Per Manel Gràcia -aleshores secretari general del partit a Catalunya- rebutjar el projecte constitucional hagués estat una irresponsabilitat considerant el suport majoritari de l'electorat a la Constitució: *“tirar endavant quan les masses no estan preparades és cometre un exercici d'aventurisme”*¹¹¹³. El Moviment Comunista responia a posicions com la del PTE defensant que els pobles de l'Estat espanyol necessitaven una esquerra amb principis, reconeixent que el pragmatisme polític no era el factor de rellevància en la presa de decisions, sinó en la realitat política: *“Se habla de pragmatismo: no somos pragmáticos. Se habla de realismo: no aceptamos una realidad condicionada por los herederos del franquismo”*.¹¹¹⁴

El Sí a la Constitució que defensa el PTE s'efectua amb arguments que poc temps abans considerava insuficients, com a condició *sine qua non*. Per anomenar alguns exemples, la Constitució no planteja el dret a l'autodeterminació de les nacionalitats integrades dins l'Estat, ni la depuració dels elements franquistes, ni un referèndum per tal d'elegir la forma d'Estat, es dificulten mesures econòmiques com la nacionalització dels bancs... Contràriament, la justificació del PTE per defensar la Constitució és la consagració de la democràcia i la conseqüència d'anys de lluita dels diferents pobles d'Espanya contra la dictadura franquista. Una vegada afirmada aquesta posició els altres arguments són:

- *“Porque reconoce el derecho a vivir una vida digna*

¹¹¹³ Entrevista a Manel Gracia

¹¹¹⁴ Contra la Constitución y el Referéndum de Suárez, ¡Abstención! *Servir al pueblo*, nº108, octubre 1978, pag.1

- *Porque garantiza todos los principios básicos de la democracia y de los derechos democráticos individuales*
- *Porque anula todas las leyes fascistas que aún siguen vigentes*
- *Porque, a partir de su aprobación, los trabajadores y todo ciudadano van a poder defender sus derechos, apoyándose en unas leyes*
- *Porque, reconoce los derechos autonómicos para conseguir la convivencia política, social y económica de todos los pueblos de España”.*¹¹¹⁵

La mateixa valoració s'efectuà per donar el vistiplau a l'Estatut de Catalunya. El PTE va considerar que la consecució d'un règim autonòmic per a Catalunya es convertia en un element rupturista respecte a quaranta anys de dictadura franquista, i que a més, aquest era un punt present en el programa de l'Assemblea de Catalunya: *“Era impensable la construcción de un regimen democrático y la extinción de un régimen franquista sin haber conseguido la aplicación de los puntos programáticos de la Asamblea de Catalunya.”*¹¹¹⁶ La novetat ideològica d'aquesta argumentació, a diferència de sols dos anys abans i també respecte a la resta de l'esquerra marxista radical, és que el dret a l'autodeterminació ja no esdevé una condició *sine qua non* per donar-hi el vot favorablement. Alhora afegia que aquest no era l'Estatut que haguessin volgut, però que en tot cas la seva validesa per al conjunt de les classes populars no depèn tant del seu contingut sinó *“de su utilización al servicio de un Gobierno de Bloc de Progrés y una política progresista o bien al servicio de los intereses de las clases reaccionarias.*^{1117”}

El Sí de la ORT a la Constitució no equivalia, segons el seu parer, en donar un major suport a la monarquia ni al capitalisme, sinó només una posició favorable a la

¹¹¹⁵ ¿Qué es la Constitución?. <http://www.pte-jgre.com/archivo/Documentos/PTE%20Org%20Cent/Constitucion.pdf>. (Canviar per arxiu UAB??)

¹¹¹⁶ *El Estatut de Autonomía de Catalunya*. ABPR, DPP (PTE-ORT), caixa 1, carpeta 7, document 2.

¹¹¹⁷ *Resoluciones sobre la situación política. Perspectivas inmediatas y tareas. II sessió IV Ple del Comitè Central. Dies 6 i 7 setembre 1979*. <http://www.pte-jgre.com/archivo/archivodocumentos.html>. Pag.4-5.

implantació legal del nou règim polític. La interpretació del suport en el referèndum s'entenia per no deixar en mans de la dreta el protagonisme en la consecució de la democràcia. Per la ORT era evident que la fi del franquisme i l'establiment d'un nou règim democràtic era fruit de les lluites populars, i per això s'havia d'incloure a la classe treballadora en el nou panorama polític. Amb aquesta posició la ORT ja es vacunà de les possibles crítiques que esperava rebre des d'altres grups de l'esquerra revolucionària. De bon antuvi ja es carregà d'arguments per defensar la posició del Sí a la Constitució. Segons l'ORT, les crítiques procedents des de l'esquerra no eren ni marxistes ni revolucionàries tot i presentar-se com a tals. En primer lloc, per la ORT no es podia condicionar el Sí o el No a la Constitució a la inclusió del dret a l'autodeterminació. Si s'hagués seguit aquest comportament –argumenta la ORT– a la història d'Espanya s'haguessin hagut de rebutjar totes les constitucions, començant per la de 1812 fins a la de 1978. El criteri de la ORT era que *“los comunistas pueden y deben aceptar una Constitución cuando ésta les sirva para mejorar la posición de la clase obrera, para acumular fuerzas que permitan hacer la revolución e implantar el poder popular y la dictadura del proletariado”*¹¹¹⁸. En segon lloc aquest raonament servia alhora per reblar el clau i respondre a l'argument dels partits de l'esquerra revolucionària que apostaren pel No: la Constitució de 1978 impedia el camí cap al socialisme. I en tercer lloc, sobre la qüestió monàrquica que consagrava la Constitució afirmava que la forma d'Estat s'havia de decidir en un referèndum diferent que el constitucional, reconeixent que aquesta era una batalla perduda i que per això *“el Partido no la reclama ahora que ha sido elaborada definitivamente la Constitución”*¹¹¹⁹.

CONTROVÈRSIES

La opció de decantar-se pel Sí, el No o l'abstenció topà en alguns casos amb l'oposició o la disconformitat de sectors minoritaris dins de cada partit. La retòrica revolucionària aprovada als Estatuts i a les resolucions del Primer Congrés del PTE no es traslladà a la

¹¹¹⁸Una perspectiva de avance. ORT. ABPR, CF 75.42 Org-2, pag.3

¹¹¹⁹Una perspectiva de avance. ORT. ABPR, CF 75.42 Org-2, pag.6

dinàmica política amb pràctiques d'aquest corpus doctrinari. Al mateix any en què s'aproven aquests textos el mateix partit dona suport al referèndum constitucional amb totes les diferències presents entre ells. És en aquest punt on es situen les crítiques d'alguns membres–minoritaris- cap a les direccions dels partits. És el cas de Francesc Arbolí i Llopart¹¹²⁰, que abandonà el partit disconforme amb la política pactista del PTC: “*Aquestes discrepàncies, d'acord amb les meves anàlisis, van des de l'abandonament dels principis revolucionaris, fins a la realització d'una política oportunista (de llepaculs dels partits burgesos), el que al meu entendre ens allunya cada vegada més de la veritable defensa dels interessos de la classe obrera.(...) En el partit la política marxista-leninista no està en el lloc de direcció, per la senzilla raó que aquí a Catalunya ja fa temps que ni tenim política ni molt menys direcció. Aquesta manca de direcció i d'actuació està empenyent el partit cap al no-res. Els camarades estan desmoralitzats, acovardits, apàtics i cansats. (...) He decidit, per les raons que ja he dit, donar-me de baixa del Partit del Treball de Catalunya*”¹¹²¹.

En la mateixa direcció es situa un full volant firmat per “*comunistas organizados en base a: por el marxismo-leninismo-pensamiento mao tsetung*”¹¹²² posant en evidència que si bé els programes polítics de PTE, ORT i MC es basen en la formació de governs revolucionaris, la pràctica quotidiana es concreta a “*consolidar la democràcia, es decir a consolidar la dictadura democrático burguesa del capital monopolista. Tal cosa es una completa renuncia al principio marxista de Dictadura del Proletariado*”¹¹²³. Segons el full volant, PTE, ORT i MC havien renunciat a tres plantejaments inqüestionables i fundacionals de l'esquerra revolucionària: la lluita contra l'imperialisme nord-americà a Espanya, la lluita pel dret a l'autodeterminació de les nacionalitats oprimides de l'estat i als plantejaments marxistes per afrontar la crisi econòmica, citant com a exemple de plantejament antimarxista el document “*La crisis económica. Una alternativa democrática del PTE*”.

¹¹²⁰ Francesc Arbolí Llopart era membre del comitè executiu del PTC i s'havia unit al partit procedent del Partido Comunista de Unificación (PCU) després de la seva integració a l'abril de 1977.

¹¹²¹ *Carta oberta a tots els membres del Comitè Central del Partit del Treball de Catalunya. Francesc Arbolí Llopart, 21 de novembre de 1978. ABPR, DPP (PTE), caixa 1, carpeta 4, document 1.*

¹¹²² *La crisis del derechismo de ORT, PTE y MC. ABPR, FV 75.02 Cri*

¹¹²³ *La crisis del derechismo de ORT, PTE y MC. ABPR, FV 75.02 Cri*

Tot i que el Comitè Central de la LCR resolgué unànimement a favor del NO davant la convocatòria per referendar el projecte constitucional, algunes de les resolucions aprovades van despertar controvèrsies, o si més no, diferents punts de vista. Aquest és el cas d'un militant conegut com a *Rudi*, que envià una carta al comitè central de la LCR titulada *El voto no un grave error*¹¹²⁴, en la qual matisa a votar un No rotund a la Constitució. La tesi principal de la carta és que el projecte constitucional incorporava algunes de les reivindicacions de la classe obrera i de les lluites populars antifranquistes, i per tant, no seria correcte oposar-se totalment al text: “*Es una constitución al servicio de la ucd y el gran capital pero que en algunos aspectos recoge las reivindicaciones por las que han estado luchando las masas. (...) Llamar a un No equivale a un enfrentamiento total, absoluto frontal con la misma, en todos sus aspectos implica decir para nosotros que no exista nada progresivo en ella. (...) No estamos a favor de ella globalmente pero tampoco la rechazamos en todos sus aspectos*”¹¹²⁵. Amb aquests arguments l'autor de la carta és més partidari de posicionar-se per l'abstenció davant el referèndum que no decantar-se pel NO.

Un altre problemàtica sobre el referèndum del 6 de desembre que afectà a l'esquerra revolucionària esdevingué la diferència de vot d'Euskadi respecte a la resta de l'Estat. El Sí a la Constitució a nivell estatal del PTE va topar amb la negativa de la federació basca a donar-hi suport, defensant just una opció antagònica al País Basc. A més de les deficiències que compartien amb companys de la resta de l'Estat, en el cas d'Euskadi l'oposició al projecte constitucional s'accentuà per una major consciència social favorable a exercir el dret a l'autodeterminació¹¹²⁶. La combinació entre un SÍ *crític* pel conjunt de l'Estat i l'oposició al País Basc no contribuí a aclarir la posició del PT, sinó tot al contrari: molts militants es van trobar enmig de la confusió i manca d'orientació política. A Catalunya aquest fou el punt més important de crítica del PTC tot i

¹¹²⁴*El voto no un grave error*. ABPR, DPP (LCR-Arxiu 2), caixa 2, carpeta 4

¹¹²⁵*El voto no un grave error*. ABPR, DPP (LCR-Arxiu 2), caixa 2, carpeta 4

¹¹²⁶ Enlloc com a Euskadi tants partits s'oposaren a la Constitució. Fou el cas de ANV, HASI, LAIA, ESB (tots quatre acabarien sent els fundadors d'Herri Batasuna), EIA, EE, LKI, juntament amb l'abstenció del PNB o l'EMK.

finalment decantar-se pel Sí: “*Vam dir un sí crític. Presentava deficiències. Més que la qüestió republicana em sabia greu el tema de l’autodeterminació. Es tractava d’una ferida no tancada, sobretot a Euskadi. Per això el nostre partit a Euskadi va dir NO. I a Catalunya érem molt crítics*”¹¹²⁷.

El lema de campanya electoral de l’OCE-BR escollit pel conjunt de l’Estat va ser “*La abstención un voto contra el consenso*”. En canvi, al País Basc donà suport a la campanya “*EZ*”, promoguda per la nova coalició Herri Batasuna¹¹²⁸. El Moviment Comunista, l’Organització d’Esquerra Comunista i la Lliga Comunista Revolucionària, en canvi, mantingueren el mateix vot per tot el territori estatal: l’abstenció els dos primers i el No en el cas de la Lliga. I l’ORT també ratificà el Sí adoptat pel conjunt de l’Estat en el cas del País Basc explicant que “*hay que tomar el compromiso de decir SI, porque, además, Euskadi es una de las nacionalidades que más podrá usarla para nuevos avances y ello debido a la propia fuerza y conciencia del pueblo vasco. Y entre estos avances está el de la más rápida conquista del Estatuto*”¹¹²⁹, tot i reconeixent “*aunque aquí pueda doler más sus limitaciones.*”¹¹³⁰

La participació a Catalunya va ser del 68,1%, votant afirmativament el 90,5%. El NO va representar el 4,6% dels votants, els blancs es van situar al 4,2% i els nuls es van quedar al 0,7%. Tot i ser evident la imposició del Sí a nivell català i estatal, el discurs de l’editorial *Combate* de la LCR l’endemà mateix del referèndum emfasitzava la poca participació; dos de cada tres electors va acudir a la cita per bé que les previsions governamentals preveien una participació del 80%. Els partits que es posicionaren a favor del boicot reconeixien la victòria del Sí a nivell estatal però destacaven la contestació al País Basc i l’abstenció de més del 30% com a mesura de rebuig a una constitució contrària als interessos de les classes populars. Més optimista era l’OCE

¹¹²⁷Entrevista a Manel Gracia

¹¹²⁸*Bandera Roja*, nº116, 11-18 desembre 1978, pag.7

¹¹²⁹*Si, y seguir avanzando. Texto del mítin pronunciado por José Sanroma Aldea, Secretario General de la ORT, el 19 de noviembre de 1978 en el Anaitasuna de Pamplona.* ABPR, CF 75.42 San

¹¹³⁰*Si, y seguir avanzando. Texto del mítin pronunciado por José Sanroma Aldea, Secretario General de la ORT, el 19 de noviembre de 1978 en el Anaitasuna de Pamplona.* ABPR, CF 75.42 San

(BR): el número especial del seu òrgan d'expressió *Bandera Roja* en motiu del referèndum constitucional titulava “*La abstención (33%) triunfo de las fuerzas populares*”¹¹³¹. Segons el mateix article, els resultats havien mostrat el “*rechazo total*” a Euskadi i el poc arrelament de la política de consens entre el poble, i per això sentenciaven que “*este parlamento no puede hablar en nombre del pueblo*”, a més de qüestionar el paper de la monarquia.

En el cas del País Basc l'OIC i el MC esgrimien que el vot afirmatiu “*apenas rebasa la mitad del censo electoral*”¹¹³² a més de posar sobre la taula “*el masivo rechazo de la Constitución en Euskadi*”¹¹³³. Des d'un punt de vista antagònic, PTE i ORT es satisfieien de l'assentament de la democràcia mercès a la ratificació popular de la Constitució representant una ruptura amb el franquisme, i per això després del 6 de desembre de 1978 exigien l'execució del nou joc democràtic: “*Ya tenemos Constitución democrática, ahora que se cumpla*”¹¹³⁴. Com succeirà més tard amb l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, entenien aquesta fita com la consecució dels punts presents a l'Assemblea de Catalunya¹¹³⁵; el número 81 de *La Unión del Pueblo* afirmava que mercès a la Constitució s'obria l'accés a l'autogovern per a les comunitats que ho desitgessin¹¹³⁶.

El referèndum constitucional plasmà més fidelment que mai les diferències i la divisió irreversible entre els partits de l'esquerra marxista radical, optant pel SI (PTE, ORT), l'abstenció (MC, OEC, OCE-BR) i el NO (LCR), a més de la dualitat de vot entre el País Basc i la resta de l'Estat en el cas del PTE i OCE(BR). Com anteriors ocasions, el referèndum constitucional esdevingué un nou fracàs per a l'esquerra revolucionària a

¹¹³¹ “La abstención (33%) triunfo de las fuerzas populares”. *Bandera Roja*, nº especial referendun, desembre 1978.

¹¹³² “Ante la decepción popular”. *La Voz de los Trabajadores*, nº19, segona quinzena desembre 1978, pag.1

¹¹³³ Ante la decepción popular. *La Voz de los Trabajadores*, nº19, segona quinzena desembre 1978, pag.1

¹¹³⁴ Se abre la puerta del autogobierno. *La Unión del Pueblo*, nº81, pàg.13

¹¹³⁵ *El Estatut de Autonomía de Catalunya*. ABPR, DPP (PTE-ORT), caixa 1, carpeta 7, document 2.

¹¹³⁶ Se abre la puerta del autogobierno. *La Unión del Pueblo*, nº81, pàg.13

l'hora de forjar un pol en comú així com l'enèsima oportunitat del partit amb més implantació de l'esquerra revolucionària, el PTE, a l'hora de liderar aquest pol radical.

LES ELECCIONS LEGISLATIVES I MUNICIPALS DE 1979

SENSE UNA CANDIDATURA UNITÀRIA A LES ELECCIONS LEGISLATIVES

Amb la promulgació de la Constitució de 1978 es posava fi a la primera etapa de la transició cap a la democràcia. Segurament una de les mesures més importants del procés atès que assentava el país sobre unes bases democràtiques i establia les normes de l'exercici democràtic. Passat aquesta primera etapa calia que els ciutadans espanyols decidissin qui hauria de dirigir el país, celebrant, doncs, les segones eleccions democràtiques després de la mort de Franco pel dia 1 de març de 1979.

Pels partits de l'esquerra extraparlamentària les eleccions legislatives del primer de març de 1979 milloraven les expectatives de 1977 en considerar que per primera vegada es podien presentar amb les seves pròpies sigles i no amb marques blanques per tal de sortejar la situació d'il·legalitat. Malgrat la superació d'aquest *handicap*, es repetiren els errors endèmics de l'extrema esquerra: sense tenir prou força com per obtenir representació parlamentària cadascú concorrent en solitari, es presentaren novament els mateixos partits separadament sense demostrar la voluntat de cercar una aliança, ni tan sols electoral. Amb igualtat de condicions respecte els seus contrincants, ara ja no existien excuses ni greuges comparatius.

Fins i tot és més: alguns partits de l'esquerra revolucionària creien que amb aquestes eleccions es podien obrir noves expectatives de canvi entre els treballadors, la ocasió per donar un tomb a la situació. Aquest fou el cas de la LCR. Els motius d'aquest anàlisi era la decepció que es vivia després d'un any i mig de parlamentarisme, desembocant en unes eleccions ben diferents a les celebrades el 15-J. La predicció de la LCR era que la seva crítica contundent al procés de transició els portaria a ampliar l'espai del partit davant un moviment de masses més exigent i radicalitzat a causa de les claudicacions sofertes fruit dels pactes de consens. El Moviment Comunista considerà que a les eleccions del 15 de juny del 1977 la majoria de la població es pronuncià a favor de

l'esquerra, expressant un desig de superar el passat franquista i inaugurar una etapa de lluita contra la dreta. Al seu entendre, però, *“aquestes esperances van ésser defraudades”*¹¹³⁷, criticant la política de consens practicada pels partits d'esquerra que aconseguiren la majoria el 15-J a *“renunciar a fer una política d'esquerra i a acceptar totes les imposicions d'en Suárez, de la dreta i del Sr. Tarradellas”*¹¹³⁸. No és d'estranyar, doncs, que la campanya electoral es centrà en la crítica a la política de consens portant com a eslògan *“El teu vot per a l'esquerra que lluita contra la dreta”*. Així afrontaren les eleccions legislatives de 1979 amb l'ambició de remuntar els resultats de dos anys enrere.

Tot i això tots ells reconeixien que per garantir els objectius proposats calia prendre un camí diferent al recorregut fins aleshores intentant confluïr els projectes revolucionaris en un tronc comú: *“el camí de la unitat de les forces d'esquerra, el camí de la lluita contra la dreta”*¹¹³⁹. Si bé és cert que existiren converses per arribar a acords puntuals a l'hora de crear candidatures conjuntes, el resultat final sempre fou la manca d'acord sota l'acusació mútua de sectarisme. Inicialment s'entaularen negociacions entre la LCR i el MCC per esbrinar la possibilitat de crear una coalició electoral. El desenllaç de les converses es féu públic per part de la LCR en el follet de campanya electoral per a aquestes eleccions on es lamentava de la negativa del MCC-OEC a formar una candidatura conjunta a nivell estatal per formar un pol alternatiu als partits de l'esquerra parlamentària: *“La LCR hizo cuanto pudo para constituir una candidatura unitaria con el Movimiento Comunista, basada en una respuesta revolucionaria común a los problemas fundamentales de la situación. Pero en el MC pesó más el sectarismo que la necesidad evidente de fortalecer al máximo un polo revolucionario en las Elecciones. Por eso, la LCR presenta sus propias candidaturas”*¹¹⁴⁰. El mateix desenllaç tingueren les converses entre OCE (BR) amb MC i OIC per aconseguir el mateix propòsit; els *banderes* acabarien afirmant que *“este trabajo no dio ningún*

¹¹³⁷MCC-OEC. Programa electoral. ABPR, CF A53.2(1979) Mov.

¹¹³⁸MCC-OEC. Programa electoral. ABPR, CF A53.2(1979) Mov.

¹¹³⁹MCC-OEC. Programa electoral. CF A53.2(1979) Mov., pag. 3. ABPR Pag. 4

¹¹⁴⁰ *Manifiesto electoral*. LCR pag 6

resultado por el sectarismo de MC y OIC que intentan hacer de las elecciones una campaña de autoproclamación”¹¹⁴¹.

Posteriorment a nivell de Catalunya es va valorar la possibilitat d'una aliança electoral entre la LCR amb el Bloc Català de Treballadors (BCT) i el PSAN donat que tots tres compartien la mateixa crítica cap a la Constitució i al procés de redacció de l'Estatut de Catalunya que s'estava discutint en aquells moments. Durant el mes de gener de 1979 la LCR va veure possible i amb bons ulls l'entesa, valorant molt positivament el personatge de Xirinacs a causa de la seva popularitat: *“Aporta unas posibilidades de ampliar la audiencia de masas de la campaña y tambien el numero de votos nada despreciable”¹¹⁴²*. La proposta de la LCR cap als dos partits en tots els casos es venia condicionada per un acord pragmàtic i sense ambigüitats respecte a qualsevol forma de col·laboració amb les forces burgeses. Les aspiracions del partit també incloïen la permanència de Xirinacs com a candidat pel Senat, reservant el primer lloc de la llista de la circumscripció de Barcelona per la LCR. En cas que Xirinacs fos designat cap de files per Barcelona al Congrés, la LCR si que exigia ocupar el segon lloc de la llista. La voluntat d'entesa que va mostrar la LCR no va tenir la mateixa reciprocitat per part del PSAN ja que els independentistes pensaven que la presència de la LCR podia distorsionar el caràcter independentista de la candidatura. Finalment, el PSAN va concórrer les eleccions legislatives de 1979 amb la coalició BEAN (Bloc d'Esquerra d'Alliberament Nacional), formada pel mateix PSAN, el BCT i independents, encapçalant la llista per Barcelona l'exsenador Xirinacs seguit del també independent Fèlix Cucurull i del militant del PSAN Jordi Moners¹¹⁴³. Sense aconseguir l'aliança amb partits de l'esquerra revolucionària i amb els nacionalismes radicals per formar una candidatura conjunta, la LCR no tingué més remei que presentar la seva pròpia candidatura electoral tot i que les resolucions del Vè Congrés apuntaven justament en la direcció contrària. La tàctica electoral acordada en el Vè Congrés era la formació d'un Front Únic obrer: *“La LCR se apoya en la voluntad unitaria de los trabajadores, para*

¹¹⁴¹*El programa de los comunistas. Elecciones 1979. ABPR, CF A53.2(1979) Org*

¹¹⁴²*Circular LCR eleccions 1979. Arxiu CEHI-Pavelló de la República. Fons DPP (LCR-Arx.2) Caixa 5 carpeta 4.*

¹¹⁴³ Buch, Roger: *El partido socialista d'alliberament nacional. PSAN (1974-1980)*. Institut de Ciències Polítiques i Socials, 1995

*tratar de llevar sistemáticamente a la unidad de acción a sus direcciones mayoritarias (...) Para todo ello, es necesario que, en torno a un programa electoral definido por esos temas centrales de cada coyuntura, seamos capaces de presentar una candidatura lo más amplia posible, apoyada en alianzas electorales con partidos centristas”.*¹¹⁴⁴

Si en les eleccions del 15-J la OCE (BR) optà pel boicot, en aquesta ocasió considerà que eren un excusa per difondre el seu programa independentment dels resultats que se'n derivessin. Com la resta de forces de l'esquerra radical proclamà la conveniència d'unitat entre els grups revolucionaris atenent “*una necesidad profundamente sentida por los trabajadores*”¹¹⁴⁵. Per això, segons la mateixa organització, ja abans de la convocatòria de les eleccions convocà reunions amb diferents grups amb l'objectiu de permetre formar una candidatura unitària. La impossibilitat de resultats favorables fou atribuït per la OCE (BR) exclusivament al sectarisme de grups com el Moviment Comunista o la Organización de Izquierda Comunista, acusats d'emprar les eleccions per desenvolupar una campanya d'autoproclamació¹¹⁴⁶. Una vegada ja convocades les eleccions legislatives pel primer de març fou quan la Secretaria Política de la OCE (BR) es dirigí a altres grupuscles de l'esquerra marxista radical; proposà formar una aliança electoral a Unificación Comunista de España i al Partit Comunista dels Treballadors. Aquest segon condicionà l'acord a “*que el PCE VIII y IX participase en la coalición*”, però topà amb la negativa de la UCE. Concórrer les eleccions de 1979 en solitari no va ser per la voluntat dels *banderes* sinó com a resultat després de fracassar la ronda de contactes a l'hora de cercar aliances: “*Vam anar en solitari a les eleccions de 1979 perquè no hi havia més remei: tothom anava per solitari*”¹¹⁴⁷. Davant la impossibilitat d'aconseguir acords generals el partit decidí presentar-se en solitari a nivell estatal amb enteses puntuals. Al País Basc donà suport a Herri Batasuna i s'integrà a dues candidatures d'aquesta coalició; a les circumscripcions de València i Alacant aconseguí formar candidatura amb UCE¹¹⁴⁸; i a Catalunya OCE (BR) aconseguí un acord amb

1144 *Resoluciones del V Congreso de LCR-LC*. Pag. 41-42. Octubre 1978

1145 *El programa de los comunistas. Elecciones 1979*. ABPR, CF A53.2(1979) Org

1146 *El programa de los comunistas. Elecciones 1979*. ABPR, CF A53.2(1979) Org

1147 Entrevista a Pep Martínez

1148 *El programa de los comunistas. Elecciones 1979*. ABPR, CF A53.2(1979) Org

Unificación Comunista de España, presentant-se sota el mateix nom de OCE (BR)-UCE.

Contraris a la política del consens, proposaven com a alternativa la unitat popular mitjançant l'entesa entre treballadors, pagesia i la petita burgesia radical, canviant així la correlació de forces d'aleshores per tal d'imposar un *Programa Obrero*. Ambdós havien rebutjat la Constitució cridant a l'abstenció i es mostraven partidaris de “*derrocar la Monarquía e imponer la República Democrática como objetivo decisivo para derrotar la actual estrategia capitalista*”¹¹⁴⁹. Entre les propostes electorals destacaven la nacionalització de la banca i els monopolis, la reforma agrària, la autodeterminació de les nacionalitats i la República com a forma de govern.

Al fons Documents Partits Polítics OCE (BR) de l'ABPR s'ha localitzat una carpeta¹¹⁵⁰ amb el currículum de tots els candidats del partit per aquestes eleccions que ens permet traçar una radiografia de l'organització. Els 35 candidats per a la província de Barcelona – 10 dones – tenien una mitjana d'edat que es situava als 27 anys, i només un candidat –Manuel Ladrón Cobos – superava els quaranta anys d'edat. A banda de la militància política OCE (BR), sindicalment ho fan a CCOO, i els que no, es troben inserits en el moviment veïnal de barris. La gran majoria eren naturals de Barcelona o residien a Barcelona ciutat, per bé d'una nodrida representació de Santa Coloma de Gramenet; més enllà del Barcelonès l'àmbit d'actuació dels candidats es situava al Vallès Oriental i a l'Hospitalet de Llobregat.

Finalment dos partits com el PTE i la ORT, defensors del mateix full de ruta basat en la formació d'un front popular per tal d'avançar cap a una república democràtica, es presenten per separat i en moltes ocasions amb fortes tensions entre la militància per la competència a l'hora de captar l'espai situat a l'esquerra del PSUC. Si la resta de partits

¹¹⁴⁹ *Por una estrategia revolucionaria ante la crisis capitalista. Por Ignacio Faura, secretario general de la OCE (bandera roja)*. ABPR, CF 74.43 Fau, pag. 27

¹¹⁵⁰ *Currículums membres candidatura*. APBR, DPP OCE (BR) – Arxiu 2, caixa 2, carpeta 1 (2).

de l'esquerra marxista radical rebutjaven la Constitució ja des del debat constitucional fins a la seva promulgació, ambdós partits presentaven un programa en defensa de la democràcia i diferents mesures per tal de desplegar la Constitució des de posicions progressistes.

A Catalunya i en el conjunt de l'Estat el PTE es presentà en solitari amb el lema *estrénate con el PETÉ*. No obstant això, el caràcter federal del partit va permetre diferents acords i coalicions a les circumscripcions electorals de Guipúscoa, Biscaia i Navarra. Al País Basc, a les províncies de Guipúscoa i Biscaia es presentà conjuntament amb Euskadiko Ezquerria. En el cas de Guipúscoa el cap de llista de la coalició l'ocupà Carlos Calderón, secretari general del PTE a la demarcació. I a Navarra s'integrà a la coalició "*Nacionalistas Vascos*", formada conjuntament pel PNB, el PTE de Euskadi, Euskadiko Ezquerria i Euskadi Sozialistak Elkartzeko Indarra (ESEI), tots ells "*partidos políticos diferentes, pero que tienen un objetivo común: salvaguardar los intereses fundamentales de Navarra (...) Propugnamos su participación en las Instituciones de la Comunidad Autónoma Vasca, como fórmula, las más eficaz, para preservar y desarrollar su identidad esencial, y para estimular su desarrollo económico y social*"¹¹⁵¹. Només a causa de la confirmació dels mals resultats electorals d'aquestes eleccions corregiran aquesta posició de cara a les eleccions municipals del següent mes concorrent sota la mateixa candidatura.

CAMPANYA ELECTORAL: ELS PROGRAMES

La transcendència de l'esquerra radical extraparlamentària va raure en l'intent de canviar l'estratègia de consens adoptada pels partits majoritaris presents a la cambra parlamentària: tots els programes compartien la denúncia a la política de consens i la defensa d'un govern obrer. Sota aquesta premissa la LCR i el MC criticaven al PCE-PSUC i PSOE per la col·laboració amb els pactes de consens i a la negativa a "*defender*

¹¹⁵¹La Unión del Pueblo, 21 de febrer de 1979, pag.10

una alternativa de unidad obrera y gobierno sin burgueses”¹¹⁵². La ORT i el PTE no es van lliurar de crítiques dels altres grups de l’esquerra radical: se’n criticava la ambigüïtat del seu discurs, ja que si per una banda s’oposaven a la política de consens i pactes socials, d’altra banda van defensar el Sí davant el referèndum constitucional. En canvi, els recents unificats Moviment Comunista-Organització d’Esquerra Comunista i LCR el principal tret era l’acusació mútua a negar-se a formar una candidatura conjunta tot i compartir gran part del projecte polític. Ras i curt: si les forces de l’esquerra revolucionària es van presentar per separat a les eleccions generals de 1979 va ser pel fracàs a l’hora de negociar una candidatura conjunta entre elles.

Immediatament després de ser promulgada, el MC –recentment unificat amb l’ Organització d’Esquerra Comunista– exigia prendre un altre camí enfront de la Constitució. En primera instància exigia un referèndum per determinar democràticament la forma d’Estat entre una Monarquia o una República argüint que es tractava d’una imposició del franquisme, i per tant, una qüestió “*que no hem pas elegit*”¹¹⁵³. I en segona instància reivindicava una Constitució diferent amb la supressió de tots aquells aspectes que considerava com a antidemocràtics i antipopulars i que van propiciar oposar-s’hi a través de l’abstenció activa. Lluny de concebre la Constitució de 1978 com el pal de paller d’una nova etapa d’estabilitat, el Moviment Comunista es mostrava optimista a l’hora d’introduir-hi canvis rellevants des d’una unitat de les forces d’esquerra que mai havia existit fins llavors. En la mateixa línia, la LCR entenia que la forma d’ampliar les llibertats i mantenir aquelles assolides durant les mobilitzacions de masses passava per un canvi a la Constitució. La LCR exigia encabir a la Constitució totes aquelles reivindicacions presents en el seu programa i que no foren plasmades a la Carta Magna: “*Lucharemos porque la futura legislación sobre los servicios sociales básicos de enseñanza, vivienda, sanidad..., estén al servicio del interés público y contra los privilegios y el lucro capitalista*”¹¹⁵⁴. Eren velles reivindicacions que ja trobem en la campanya electoral de 1977 concorreguda amb el FUT i que la LCR continua reclamant. Concretament es tractava de la promulgació

1152Circular: ante las elecciones generales. ABPR, Fons DPP (LCR-Arx.2), caixa 5, carpeta 4

1153MCC-OEC. Programa electoral. CF A53.2(1979) Mov ABPR Pag. 4

1154Programa electoral LCR. LCR ,febrer de 1979

d'una llei del divorci gratuït; llei de l'avortament també gratuït i a càrrec de la Seguretat Social; legislació favorable als drets de la joventut i la infància; derogació de la llei de *Peligrosidad Social*, posant fi a la consideració legal de la homosexualitat com un delictes...

El Moviment Comunista assumeix la campanya electoral de 1979 reprenent el discurs revolucionari iniciat ja amb l'oposició a la Constitució. Inequívocament situa com a objectiu la lluita per la revolució socialista i, en el seu cas, ser el partit d'avantguarda que la faci possible: “*Lluitem pel socialisme, per una societat que acabi amb les opressions que enterboleixen la nostra societat, que acabi amb l'opressió, que posi fi a l'opressió d'uns pobles per altres i de les dones pels homes. Orientem tota la nostra tasca cap al triomf de la revolució socialista, que no arribarà sinó a la fi d'un llarg camí ple de lluites i sacrificis*”¹¹⁵⁵. En aquest context de radicalització ideològica la campanya del Moviment Comunista es centrà a demanar el vot com a expressió per avançar cap a la revolució socialista¹¹⁵⁶. Tanmateix, la militància començà a observar l'anhel de la revolució socialista com un fet intangible, perdent gran part de les esperances en una revolució que tant havien imaginat a la fi del franquisme, però que la successió de fets des de l'inici de la Transició havien encaminat cap a la instauració d'un sistema democràtic parlamentari homologat als països de l'Europa Occidental.

Les mesures econòmiques i socials del MCC-OEC per a aquestes eleccions legislatives van quedar concretades en la publicació del fulletó *Por un programa de lucha contra el capital*. La defensa del poder adquisitiu dels treballadors davant els efectes de la crisi econòmica es convertí en un dels cavalls de batalla de la campanya electoral. Les mesures concretes contemplaven l'increment dels salaris a l'equivalent a l'alça del cost de la vida de l'any anterior i a la fixació d'un salari mínim interprofessional que situava aleshores per damunt les 26000 pessetes, essent “*revisado automáticamente siempre que el índice del coste de la vida aumente en tres puntos*”¹¹⁵⁷. Laboralment també exigia

¹¹⁵⁵ MCC-OEC. *Programa electoral*. CF A53.2(1979) Mov. ABPR Pag.12

¹¹⁵⁶ “Los votos a favor del MC-OIC son útiles para hacer avanzar la causa de la revolución socialista”, a *Servir al Pueblo*, nº118, 23 de març 1979, pag.9.

¹¹⁵⁷ *Por un programa de lucha contra el capital*. ABPR, CF A54.3 Mov., pag. 6

la jornada en 40 hores setmanals, la jubilació als seixanta anys i vacances de 30 dies naturals retribuïdes al 100%. Pel que fa a les baixes per malaltia o accident reivindicava la retribució del cent per cent del salari real, així com també en cas de baixa per maternitat.

Per a la joventut denunciava una reivindicació present a tots els grups de l'esquerra radical: si per una banda l'edat legal per treballar es situava als setze anys, la Constitució no reconeixia la majoria d'edat fins als divuit anys. Aquesta denúncia quedà recollida dins la publicació *Jove: no recolzis als qui ens marginen*, publicat especialment amb motiu de les eleccions legislatives i adreçat a polítiques en defensa de la joventut. Per pal·liar els efectes de la desocupació juvenil advocava pel dret a que “tots els joves que cerquin treball per primera vegada han de rebre el carnet d'atur i gaudir d'un subsidi d'atur temporal no inferior en cap cas al sou mínim interprofessional”¹¹⁵⁸. Les polítiques de joventut presents en el programa del MCC-OEC apostaven per la reducció de preus de l'oci i la cultura pels joves i informació sexual garantida des de les institucions públiques com a eina per satisfer una sexualitat lliure i conscient. Nogensmenys, més rupturista era la proposta que finalitzava l'opuscle: “*quedarà prohibida la propaganda del tabac i l'alcohol*”¹¹⁵⁹.

L'altre col·lectiu considerat discriminat era la dona, afectada per pràctiques masclistes imperants a la societat així com per una legislació que no satisfieia les aspiracions dels grups de l'esquerra radical. Per posar fi a aquesta situació el Moviment Comunista-Organització d'Esquerra Comunista demanava directament la penalització dels comportaments masclistes i de qualsevol pràctica discriminatòria per a la dona, juntament amb una legislació en defensa dels seus drets.

A *grosso modo*, la campanya electoral de la LCR va estar centrada inequívocament en la unitat i independència de classe, en la defensa dels interessos econòmics dels

¹¹⁵⁸ *Jove: no recolzis als qui ens marginen*. ABPR, CF A53.2 (1979) Mov. 7

¹¹⁵⁹ *Jove: no recolzis als qui ens marginen*. ABPR, CF A53.2 (1979) Mov. pag 13

treballadors davant dels qui qualificaven com a “*capitalistes*”, els qui consideraven responsables de la crisi econòmica. Anteriorment aquesta línia ja havia estat defensada en una circular interna¹¹⁶⁰ del mateix partit a dos mesos de la celebració de les eleccions, i posteriorment canalitzada al *Manifest electoral* amb motiu de les eleccions de l'1 de març. Els altres punts del projecte revolucionari de la LCR es concretaven en el dret a l'autodeterminació de les nacionalitats, en contra de la OTAN, i finalment, per la formació d'un govern socialista i no burgès. Aquests principis van ser recollits en el *Manifiesto electoral* de la LCR, publicat al febrer de 1979 i que constava de 13 pàgines, per bé que es publicà també un tríptic en català i castellà com a resum del *Manifiesto electoral*.

El citat manifest s'iniciava amb una declaració d'intencions: l'objectiu fonamental de les eleccions era vèncer a la UCD, la qual feien responsable de la continuació de la crisi, l'agreujament de l'atur i la manca de drets sindicals. A parer de la LCR, els 20 mesos de govern de Suárez havien servit per retallar les llibertats tot negant-se a reconèixer la sobirania nacional, els drets de les dones i la joventut. Senzillament la LCR volia posar fi a un govern de la UCD per portar a terme una política “*antiobrera i antipopular*”¹¹⁶¹. Per això els lemes de la campanya electoral van ser *Unidad para vencer a UCD* i *Ni pactes ni consens, l'esquerra obrera al Parlament*. Uns lemes que també compartia el Moviment Comunista i que quedaven sintetitzats amb l'eslògan “*El teu vot per a l'esquerra que lluita contra la dreta*”. De fet, el pròleg del programa electoral del MCC-OEC deixava pocs dubtes sobre el caràcter revolucionari del partit: “*Lluitem contra el capitalisme, aquest règim antipopular que inevitablement produeix l'atur, la misèria, la repressió, el feixisme, l'opressió dels pobles. Lluitem pel socialisme, per una societat que acabi amb les opressions que enterboleixen la nostra societat, que acabi amb l'opressió, que posi fi a l'opressió d'uns pobles per altres i de les dones pels homes*”¹¹⁶².

¹¹⁶⁰*Circular: ante las elecciones generales*. ABPR, Fons DPP (LCR-Arx.2), caixa 5, carpeta 4

¹¹⁶¹*Programa electoral LCR*. LCR, febrer de 1979.

¹¹⁶²*MCC-OEC. Programa electoral*. ABPR, CF A53.2(1979) Mov., pag. 3.

Arrel de l'estratègia a seguir aprovada al V Congrés de la LCR a l'octubre de 1978, algunes de les reivindicacions presents en el programa electoral de 1979 per fer front a la crisi esdevenen inèdites i marcades pel caràcter socialista. N'exposaré diversos exemples. El manifest exposa que al conjunt estatal 1,5 milions de treballadors es troben en atur, un 60% dels quals té menys de 24 anys i que només un 25% del total de dones en edat laboral tenen un lloc de treball. És per això que la LCR entén que cal actuar amb urgència i contundència. Per defensar els llocs de treball existents advoca per la nacionalització total de les empreses mixtes (SEAT) i la confiscació de les empreses en crisi (Babcock, Sarrió...) sense indemnització i col·locant-les sota control obrer. Continuant amb la política d'ocupació, proposava crear un *Plan Estatal de Obras Públicas* per tal de donar ocupació estable al màxim nombre de parats. En tercer lloc exigia per a tots els aturats un pla de formació professional, el subsidi de desocupació al 100% del salari real i el segur de l'atur, fins i tot per tots aquells que busquen feina per primera vegada. Finalment com a darrera mesura per tal de posar fi a la desocupació requeria en tots els casos un termini màxim de 4 anys per acabar amb l'atur assolint així la plena ocupació. La manca de diners no podia ser una excusa per renunciar a aquestes mesures, ja que podien ser econòmicament assumibles per les arques de l'Estat si s'introduïen reformes econòmiques i fiscals. Per començar, s'havia de canviar la reforma fiscal acordada a els Pactes de la Moncloa per "*una reforma fiscal de la que surja el dinero necesario para acabar con el paro y conseguir una vida digna en la ciudad y el campo*"¹¹⁶³. A continuació es podien obtenir els 250 000 milions de pessetes dels pressupostos que es destinaven a les subvencions i exempcions fiscals de què gaudia la patronal. I finalment l'Estat podia aconseguir més diners si es nacionalitzava la banca i es centralitzava el sistema de crèdit. La idea central en el terreny econòmic de la campanya electoral per a les eleccions de 1979 era que el sistema capitalista i l'Estat s'havien de fer-se càrrec de les mesures per fer front a la crisi i per posar fi a l'atur.

El míting central de la candidatura de la LCR va tenir lloc el diumenge 27 de febrer al Palau d'Esports de Barcelona, esdevenint una rèplica precisament en el mateix emplaçament on dies anteriors els principals partits polítics havien fet campanya a favor del consens constitucional. Els parlaments van anar a càrrec dels candidats Pau Pons,

¹¹⁶³Programa electoral LCR. LCR, 1979.

Mario Salas i Montserrat Cervera. El plat fort va ser participació d'Ernest Mandel – dirigent de la IV Internacional- que va denunciar l'agressió del govern xinès al poble del Vietnam, considerant-la contrària als interessos del moviment obrer de tot el món. També va tractar sobre la política d'austeritat practicada pels governs europeus i la qüestió sobre la entrada d'Espanya a la CEE¹¹⁶⁴. Tancà l'acte electoral el dirigent de la secció iraniana de la IV Internacional Hanid Hanzeg, demanant la solidaritat de tots els pobles per garantir el caràcter socialista de la revolució iraniana. Tot i que segons l'organització van assistir prop de 4000 persones, el míting no va ser cobert per cap mitjà d'informació general; d'aquí les crítiques del Secretariat Nacional de la LCR a alguns mitjans de comunicació¹¹⁶⁵.

La situació política preferida pel panorama postelectoral era un govern socialista basat en la aliança entre els dos partits obrers majoritaris amb absència de qualsevol càrrec d'un partit burgès, i que a més, aquest hauria de governar cercant el suport dels sindicats i la mobilització de masses, i d'aquesta manera, es guanyaria el suport suficient per afrontar la resistència de la reacció conservadora i portar a la pràctica els objectius polítics i socials dels treballadors. Sindicalment, igual que l'exemple dels drets i reivindicacions de la dona, va editar un fulletó específic sobre la necessitat d'unió sindical titulat "*Por unos sindicatos fuertes. Apoyo a la izquierda sindical*". La estratègia a seguir per la LCR eren els acords entre CCOO i UGT, no limitant-se l'actuació en els convenis ans també per la lluita de drets sindicals i davant de tots els esdeveniments socials i polítics del país. Les mesures concretes pel món del treball eren la defensa incondicional de les 40 hores setmanals "*que significan miles de puestos de trabajo para los compañeros parados*"¹¹⁶⁶; el rebuig a tota discriminació salarial per motius de gènere i edat; igualar les pensions al mateix nivell que el salari mínim; i sobretot, el rebuig a tota mena de pacte social.

¹¹⁶⁴Comunicats de premsa de la LCR. ABPR, Fons DPP (LCR-Arx.2), caixa 5, carpeta 4.

¹¹⁶⁵Un exemple és la carta de Joan Font, dirigent de la LCR, enviada al director del *Mundo Diario* de Barcelona queixant-se del silenci informatiu sobre el partit, i més sobre la presència d'Ernest Mandel en el míting de clausura de la LCR.

¹¹⁶⁶Manifiesto electoral. LCR, 1979, pag. 7

A l'àmbit de les reivindicacions feministes la LCR s'erigí com el grup pioner. A banda del manifest electoral, la LCR va editar per a les eleccions de 1979 un fulletó específic on esbossava el projecte pels drets de la dona titulat *Mujer! Lucha por tus derechos*. El lema "*Un puesto de trabajo para cada mujer*" recollia les demandes en el camp laboral:

- "*Manteniment del percentatge de dones en plantilla dins les empreses*
- *Pla de reconversió de la mà d'obra dels sectors en crisi específicament femenins*
- *Pla de Formació Professional per a la formació i accés de la dona a nous llocs de treball*
- *Cap discriminació i promoció de la dona a qualsevol lloc de treball*
- *Solidaritat de classe a tots els sindicats obrers per aconseguir aquestes demandes*"¹¹⁶⁷.

La legalització de l'avortament i la promulgació d'una llei del divorci no discriminatòria per a les dones era el segon camp de les reivindicacions feministes. La LCR defensà que els casos d'avortament a l'estat no s'havien de concebre com un mètode anticonceptiu sinó com el darrer recurs per mantenir el dret a una maternitat responsable i una lliure sexualitat. Per això el programa de la LCR pels comicis electorals de 1979, de la mateixa manera que ho va fer amb motiu del 15-J i més tard ho farà també en les eleccions al Parlament de Catalunya amb la candidatura Unitat pel Socialisme, incorporarà la legalització de l'avortament, gratuït i a càrrec de la Seguretat Social. A parer de la LCR l'avortament havia de ser un dret a petició únicament de la dona, sense discriminació d'edat ni estat civil. Seguint amb el dret a la maternitat responsable, la LCR proposava la creació de centres d'informació sobre sexualitat i contraceptius dins dels ambulatoris de cada barri i cada poble gestionats per les dones.

¹¹⁶⁷*Mujer! Lucha por tus derechos*. ABPR, Fons PU 1979 (Eleccions Generals)/1 LCR

L'article 32 de la Constitució espanyola ja preveia el divorci¹¹⁶⁸, tot i que la llei no va ser aprovada fins al juliol de 1981. Mentrestant el programa de la LCR apostava per una llei del divorci amb les següents característiques:

- “reconeixement del dret al divorci sense el consentiment de l'Església ni l'Estat
- divorci per acord mutu o per petició d'un dels cònjuges
- despeses dels tràmits de divorci a càrrec de l'Estat
- Desaparició del concepte de pàtria potestat substituït per la responsabilitat compartida¹¹⁶⁹.

Per acabar amb les reivindicacions feministes el fulletó finalitzava demanant l'amnistia immediata per a totes les dones empresonades a causa dels coneguts “*delitos específicos de la mujer*” segons el llenguatge del règim

El debat sobre l'estructuració territorial de l'Estat espanyol estigué present en la campanya de les eleccions legislatives de 1979 sense la incorporació de gaires novetats en el terreny de l'esquerra marxista radical. Tots els partits defensaren el dret a l'autodeterminació de les nacionalitats. Una cosa ben diferent serà fer-ne d'aquesta qüestió la condició *sine quan non* per donar el suport a l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1979.

La qüestió territorial de l'Estat era de fàcil resolució segons el programa electoral de la LCR: sobirania per a les nacionalitats històriques i autonomia per a les regions. Pels partits de la IV Internacional a Espanya la Constitució havia esdevingut una limitació per fer possible aquesta realitat territorial atès que limitava les aspiracions de les

¹¹⁶⁸ Article 32: *La llei regularà les formes del matrimoni, l'edat, la capacitat per contraure'l, els drets i els deures dels cònjuges, les causes de separació i dissolució.*

¹¹⁶⁹ *Mujer! Lucha por tus derechos.* ABPR, Fons PU 1979 (Eleccions Generals)/1 LCR

nacionalitats alhora que denunciava el centralisme espanyol. En el cas català i basc la LCR s'oposa als estatuts d'autonomia que s'estaven discutint precisament per la retallada en la sobirania de les dues nacionalitats històriques. Seguint el mateix discurs, la LCR defensa el dret a la autodeterminació, àdhuc el dret a la secessió. En política internacional el principal punt de la LCR era evitar la entrada d'Espanya a la OTAN, interpretant l'organització transatlàntica com el braç armat de l'imperialisme. La relació de greuges i reivindicacions va disminuir respecte al programa elaborat pels comicis de 1977, ja que no hi figuren la ruptura de les relacions diplomàtiques amb les dictadures llatinoamericanes ni la solidaritat amb els nous països sorgits arrel dels processos de descolonització.

El Moviment Comunista reproduïa un discurs pràcticament calcat: no accepten l'Estatut d'Autonomia de Catalunya per les limitacions que ofereix la mateixa Constitució que van rebutjar: *“Volem un Estatut d'Autonomia sense limitacions ni retalls centralistes. L'autonomia de Catalunya neix retallada per una Constitució de l'Estat que nega el dret a l'autodeterminació dels pobles i prohibeix expressament una possible articulació de l'Estat”*¹¹⁷⁰. La futura Generalitat de Catalunya, seguint la línia d'un Estatut d'Autonomia sense limitacions, contemplava un bast ventall de competències àmplies i exclusives. En l'àmbit de la salut el MC defensava la creació d'un Servei Nacional de la Salut depenent exclusivament de la conselleria de Sanitat de la Generalitat, amb atenció gratuïta i universal i amb la inclusió de serveis exclosos de la sanitat pública com la psiquiatria, l'odontologia, l'avortament... En ensenyament també defensava plenes competència de la Generalitat en aquest àmbit. El MC recalca que havia de lluitar contra el sistema educatiu *“antidemocràtic, masclista, antipopular i centralista”*¹¹⁷¹ present a 1979. Seguint en ensenyament reivindicava l'escolarització –en i del català a tots els nivells– total i gratuïta fins als 18 anys, suprimint qualsevol subvenció pública a l'ensenyament religiós i privat en general.

¹¹⁷⁰MCC-OEC. Programa electoral. ABPR, CF A53.2(1979) Mov. pag.6

¹¹⁷¹MCC-OEC. Programa electoral. ABPR, CF A53.2(1979) Mov. pag.7-9

En diferent posició es van situar el PTE i la ORT. Aquests dos partits, una vegada instaurada la democràcia, en els seus programes electorals no hi figuren les resolucions ni el doctrinarisme revolucionari dels seus orígens. La finalitat fou influir en el nou marc sense qüestionar la nova democràcia parlamentària, la forma d'Estat monàrquica ni el l'economia de mercat capitalista. El compromís amb la nova democràcia fou ferm i restaren disposats a col·laborar-hi per tal d'aplicar polítiques favorables a un major benestar de les classes populars. Tot i mostrar-se crítics amb la Constitució, el programa de mesures anava encaminat a la defensa de la democràcia i al desplegament de la Constitució, i per tant, les reivindicacions revolucionàries presents en els respectius programes van resultar condició *sine qua non* -a diferència de la LCR, el MC i BR- per recolzar la nova democràcia sorgida després de la promulgació de la Constitució de 1978.

El lema de campanya del PTE pretenia emfatitzar les diferències amb el PSOE i el PCE -“*Aire nuevo al Parlamento con una izquierda diferente*”- alhora que programàticament es desmarcava d'una opció rupturista com la defensada pels altres grups revolucionaris. Les propostes electorals mostren el tomb emprès des del suport a la Constitució i es situaven a curt termini, ajustant-se dins les regles del nou joc democràtic: inversions públiques per acabar amb l'atur, solucions polítiques per posar fi al terrorisme, pla de reformes a les institucions i als cossos de seguretat de l'Estat per adaptar-los al nou marc democràtic, aprofundir la democràcia mitjançant el desenvolupament legislatiu, l'aprovació d'estatuts d'autonomia, la defensa de la sobirania i la independència nacional, en contra de l'ingrés a l'OTAN i en contra les centrals nuclears.¹¹⁷²

UNA VALORACIÓ CRÍTICA

En el conjunt espanyol, les principals forces polítiques que es van presentar no diferien massa respecte a les del 15-J. La governamental UCD de Suárez semblava novament imposar-se en tots els pronòstics. A la seva esquerra, el PSOE s'havia reforçat mercès a

¹¹⁷²Laiz, Consuelo: *La lucha final. Los partidos de la izquierda radical durante la transición española*. Los libros de la Catarata, Madrid, 1995, pag.282

incorporació del PSP de Tierno Galván. El PCE continuava liderat per Santiago Carrillo i Dolores Ibarruri, i la dreta de Fraga va concórrer els comicis darrera les sigles de Coalición Democràtica. A Catalunya, per primera vegada es presentà la coalició Convergència i Unió¹¹⁷³.

Si el panorama de partits polítics va ser continuista, els resultats també. La participació es van situar al 68%. A Catalunya es va imposar novament el PSC-PSOE amb el 29,67% dels vots i enviant 17 diputats al Congrés. El segon lloc fou ocupat pels Centristes de Catalunya, la versió catalana de la UCD, que ocuparen 12 escons amb el 19,35% dels vots. A continuació es situava el PSUC amb 8 diputats i el 17% dels vots, seguits de CiU també amb 8 diputats i poc més del 16% de les paperetes. Finalment a Catalunya tancava el ventall de forces polítiques al Congrés ERC-FN i CD amb 1 representat¹¹⁷⁴.

En aquestes eleccions el conjunt de vots de l'extrema esquerra assoleix prop de 500 000 vots a nivell estatal, representant gairebé una quarta part de l'opció comunista¹¹⁷⁵. El PTE reforçava amb més de 192.000 vots -dels quals poc més de quaranta mil corresponien al PTC amb Manel Gracia com a cap de files- la imatge de primera força de l'extrema esquerra, mentre que la ORT amb 127.643 vots es situava com a segona força a l'esquerra del PCE-PSUC. Cal destacar que la suma obtinguda entre aquestes dues formacions assolia la xifra de 320 000 vots: aquest serà precisament el sostre electoral de l'esquerra marxista radical durant el període estudiat. A Catalunya les organitzacions de l'esquerra revolucionària conjuntament van assolir pràcticament els cent-mil vots (3,32% del total de vots), la major part dels quals a la circumscripció de Barcelona¹¹⁷⁶.

¹¹⁷³ Veure Annex1. Quadre 3

¹¹⁷⁴ Veure Annex 1. Quadre 4

¹¹⁷⁵ Veure Annex 1. Quadre 5

¹¹⁷⁶ Veure Annex1. Quadre 6

Tots els grups de l'esquerra revolucionària van valorar críticament els resultats. El Comitè Executiu de la LCR apuntava cap a l'autocrítica, admetent que els 50 000 vots a nivell estatal estaven molt per sota de les expectatives generades així com també de “*la influencia de la LCR en el movimiento de masas en general, y en los sindicatos, en particular*”¹¹⁷⁷. Segons les declaracions del Comitè Executiu, tres raons justificaven la migradesa dels resultats. El primer motiu era la debilitat de l'activitat com a partit dins la mateixa societat, trobant-se poc present a les organitzacions sindicals, de barri... En segon lloc pels efectes del vot útil, i finalment, pel fracàs d'aconseguir el vot jove. En totes tres raons, la LCR assumia plenament la seva responsabilitat i autocrítica. Igualment, el principal objectiu de la campanya electoral era derrotar la UCD. El guanyador de les eleccions va ser el partit governamental; no s'aconsegueix el principal objectiu de les eleccions i ni el nombre de vots a què aspiraven.

OCE (BR) reconeixia que les eleccions no havien permès un avenç de les posicions revolucionàries ni tampoc aconseguir aquells instruments d'intervenció a la democràcia, exceptuant el País Basc i Canàries. Els *banderes* desglossaven el camp de l'esquerra revolucionària en dos blocs. Al primer situava el PTE i ORT, a qui considerava com una “*fracción oportunista*” que havia sembrat la confusió per plantejar una campanya sense presentar una alternativa precisa a la política de consens. Mentrestant, el segon bloc, format per MC, LCR i ells mateixos s'havien presentant, tot i que separadament, com una proposta revolucionària alternativa al PSOE-PCE. Bandera Roja reconeixia la feblesa del seu projecte i el fracàs a l'hora de teixir la unitat comunista. A nivell general, però, assumia que el principal problema era la inexistència d'una alternativa a l'opció comunista majoritària del PSUC: “*No hay, hoy por hoy, una vía clara para las masas y las vanguardias avanzadas de alternativa a la política reformista en Catalunya*”¹¹⁷⁸.

¹¹⁷⁷ “Declaración del Comité Ejecutivo de la Liga Comunista Revolucionaria”. *Combate*, nº143 pag.3

¹¹⁷⁸ *Informe de Catalunya. Valoración de las elecciones en Catalunya*. ABPR, DPP OCE (BR) – Arxiu 2, caixa 2, carpeta 1 (2), pag.2

ELS AJUNTAMENTS: UNES NOVES ELECCIONS, UNA NOVA OPORTUNITAT

Després de tres anys i mig de la mort de Franco i dos anys més tard d'haver-se celebrat les primeres eleccions de la democràcia, es van convocar les eleccions municipals pel 3 d'abril de 1979. Tenien tanta transcendència com les del 15-J, atès que no es celebraven des del 14 de gener de 1934, i el resultat comportà una autèntica renovació en profunditat en els ajuntaments en el conjunt de l'Estat i de Catalunya. La importància alhora venia donada per un canvi en la concepció dels ajuntaments i els alcaldes; a partir d'aquests moments passarien a ser els representants de la ciutadania com la institució de poder més propera a aquests, i no – com tristament havia estat en gran part de la història contemporània del país- com a representants del poder en el món local.

El retardament de la convocatòria d'unes eleccions municipals fins una vegada establitzat el procés de transició fou interpretat per les forces d'esquerra com el temor del govern a patir una derrota en aquest àmbit, i com a mínim, assegurar les quotes de poder local que gaudia fins aleshores. En l'ideari col·lectiu restava ben present el record de l'adveniment popular de la II República després de la celebració de les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 amb la victòria dels partits republicans a les principals ciutat de l'Estat. Per tant, a inicis de 1978 l'esquerra era conscient que les eleccions municipals no serien convocades fins després de la promulgació de la Constitució i una vegada establitzat el procés de transició. D'aquesta manera ho expressava l'Organització Comunista d'Espanya (Bandera Roja) a l'abril de 1978: *“L'ajornament de les municipals és conseqüència de la por que té la burgesia a una nova confrontació electoral. El propòsit del Govern és retardar les municipals per a després del referèndum de la Constitució”*¹¹⁷⁹.

Els resultats van comportar la victòria dels partits d'esquerres i nacionalistes a la gran majoria de mitjanes i grans ciutats, configurant una relació on tres quartes parts de la població de Catalunya tenia un ajuntament d'esquerres. En aquest cas sí que la ruptura

¹¹⁷⁹Cap a les municipals. Per una alternativa comunista a Barcelona. Proposta de debat del Comité de Barcelona de l'OCE(Bandera Roja). ABPR, CF A53.2(1979) Org

fou absoluta i on es compliren els pitjors temors de la dreta hereva del franquisme. La diferència, però, era que el procés de transició a la democràcia ja restava tancat amb la promulgació d'una constitució pocs mesos abans. L'esquerra s'imposà en nombre de vots i d'incidència sobre la població. El PSC, amb 712.379 vots en el conjunt de Catalunya, havia rebut el suport del 26,7% dels votants i es situava com a partit guanyador de les eleccions. A continuació es situava el PSUC amb 539.907 votants i recollint el 20,2% dels vots. Molt a prop es situaven CiU i CC-UCD, amb 498.538 i 354.673 vots i el 18,6% i 13,3% del total de paperetes, respectivament. Més lluny i en cinquena posició es situava ERC, que havia estat votada per 101.397 persones i el 3,8% dels vots. Finalment, per damunt de l'1% van quedar marginats els franquistes d'Aliança Popular, que van recollir 35.763 vots. L'hegemonia en nombre de vots del PSC i l'esquerra en general no es va traduir en la mateixa relació a l'hora d'assignar el nombre de regidors i batlles. CiU s'endua la majoria amb 216 alcaldes i 1777 regidors, seguit de CC-UCD amb 127 alcaldes i 1279; el PSC quedava en tercera posició aconseguint 86 consistoris i 927 regidors. Els comunistes del PSUC es van fer amb 30 alcaldies i 547 regidors, mentre que ERC es quedava amb 28 alcaldes i 205 regidors. AP només va poder arrebregar una alcaldia en el conjunt de Catalunya. L'explicació pel desfalcament entre nombre de vots i alcaldes es deu per la concentració del vot d'esquerres a les gran ciutats i especialment al cinturó industrial de Barcelona, mentre que CiU s'imposava bàsicament al món rural català i a bona part de les comarques de l'interior de Catalunya. De les 40 ciutats catalanes que superaven les 20 000 persones, 20 van ser governades pel PSC, catorze tenien alcalde comunista, cinc de Convergència i una d'ERC. L'antifranquisme es va instal·lar als consistoris catalans, molt especialment a les grans ciutats. Aquesta situació venia propiciada pels Pactes de Progrés acordats entre el PSC i el PSUC –amb la incorporació d'ERC i CiU en determinades poblacions- que preveien un acord per formar govern municipal i alcaldia per a la llista més votada. D'aquesta manera, a Catalunya es dibuixà un autèntic cinturó roig al Barcelonès, el Baix Llobregat i els dos Vallès amb hegemonia de l'esquerra: Barcelona, l'Hospitalet, Sant Boi de Llobregat o Terrassa van tenir alcalde socialista, mentre que Badalona, Cornellà, Santa Coloma de Gramenet o Sabadell tenien alcalde comunista. A comarques com l'Anoia, Osona, el Berguedà la majoria fou per CiU, fent-se amb les places de Vic, Igualada, Cervera, Tremp, Solsona o Olot. Els socialistes, tanmateix, es van fer amb capitals de comarca com Manresa, Mataró i Vilanova i la Geltrú, a banda de les 4 capitals de província. Les petites poblacions van quedar

controlades per CiU, UCD o bé per un bon grapat de llistes independents. Sigui com sigui, la ruptura en els ajuntaments va ser absoluta.

LES CANDIDATURES DE L'ESQUERRA REVOLUCIONÀRIA A CATALUNYA

La convocatòria de les eleccions municipals es convertí en un nou repte per a l'esquerra revolucionària, marginada de totes les institucions de la nova democràcia fins aquell moment, de manera que s'obria una nova oportunitat per fer arribar el seu projecte a l'electorat amb la possibilitat d'obtenir representació a nivell local. La recent experiència de les eleccions legislatives va fer considerar de nou la conveniència d'establir acords entre les diferents organitzacions que defensaven el mateix projecte revolucionari per tal d'afrontar satisfactòriament una nova contesa electoral. Així la OIC ja advertia que *“a estas próximas elecciones municipales la izquierda revolucionaria y la izquierda nacionalista de Catalunya no pueden presentarse divididas, como en las anteriores elecciones generales. Esta será una batalla en la que los intereses del pueblo trabajador de Catalunya pueden verse ampliamente beneficiados si se conquista el grado de unidad necesario de todas las fuerzas que los defiendan consecuentemente”*¹¹⁸⁰. Dit altrament, *a priori* l'esquerra no es podia presentar dividida vist el llegat de les anteriors cites electorals: *“la experiencia de las anteriores elecciones generales es bastante clara y debe servir para sacar ante todo una conclusión: la necesidad de unidad”*¹¹⁸¹. Al mateix temps, com havia succeït en totes les anteriors convocatòries a urnes, s'estableixen contactes entre els diferents grups de l'esquerra revolucionària.

De bon antuvi el març de 1978 diferents grups de l'esquerra revolucionària com Acció Comunista, el Col·lectiu per la Unificació Marxista, la Lliga Comunista Revolucionària, Bandera Roja, el Partit Socialista d'Alliberament Nacional, el Partit Socialista

¹¹⁸⁰ *Por un amplio movimiento de UNIDAD POPULAR en Catalunya*. ABPR, CF75.46/97

¹¹⁸¹ *Las elecciones municipales: una próxima batalla para la que nos tenemos que preparar*. ABPR, DPP (OICE) caixa 2, carpeta 4, document 11, pag.5

d'Alliberament Nacional-provisional i el Partit del Treball de Catalunya van signar conjuntament un comunicat per exigir la convocatòria d'eleccions municipals davant la no convocatòria per part del govern de la UCD amb el lema "*Cal fer eleccions municipals ara*". Segons els signants, els Ajuntaments franquistes eren incapaçs de satisfer les necessitats exigides pels moviments populars, i per això reivindicaven un programa municipal que tenia com a objectiu la millora de les condicions de vida dels pobles i les ciutats. Entenien que calia una intervenció municipal en diferents terrenys com l'ensenyament, la salut, la cultura nacional catalana, la protecció del medi ambient, la promoció d'habitatges socials de lloguer amb finançament públic, la disminució de l'atur i la intervenció del consistori en la defensa dels drets individuals i públics.

Aquests partits es comprometien a endegar una campanya de sensibilització i mobilitzacions als barris i pobles de Catalunya per exigir la celebració immediata d'eleccions municipals i la dimissió dels consistoris en funcions així com el rebuig a "*l'actual normativa electoral i per una llei municipal al servei dels interessos populars elaborada pel Parlament de Catalunya*"¹¹⁸². Encara lluny de forjar una llista unitària de l'esquerra marxista radical, és cert que els nivells d'acord que s'aconseguien en aquesta ocasió suposaven un lleuger avenç respecte a la fragmentació present fins aleshores.

PTE i ORT, ARA SÍ

Després de la contundent derrota a les generals de 1979, PTE i ORT es veuen forçats a formar un acord per a les eleccions municipals. Es formaria una única candidatura electoral on el cap de llista de cada localitat correspondria a la candidatura que hagués aconseguit més vots a les anteriors eleccions legislatives d'entre les dues formacions. Un acord que repetí errors endèmics de l'esquerra revolucionària i que anticipà el fracàs de la futura fusió entre els dos partits. En primer lloc es tractà d'un acord elaborat des de les cúpules de cada partit que fou mal traslladat a les bases, i en segon lloc, un acord més centrat en el repartiment de les quotes de poder que no en el debat polític.

¹¹⁸²Comunicat conjunt AC2, CUM, LCR, OCE(BR), PSAN, PSAN-prov., POUM, PTC: eleccions municipals. ABPR, DPP(AC2), caixa4, carpeta G, document 36.

L'acord per concórrer plegats les eleccions municipals de 1979 va significar el preàmbul de la futura unificació que es començaria a gestar en els següents mesos. La fusió consumada a 1979 consistí en un pacte entre els Comitès Centrals del PTE i la ORT i que després de la celebració d'un Congrés d'Unificació l'ú de juliol va donar lloc a una nova organització fruit de la fusió entre els dos partits: el Partit dels Treballadors (PT).

COMUNISTES DE CATALUNYA

Encara en plena valoració dels resultats de les eleccions legislatives, la OCE-BR anunciava des del seu òrgan d'expressió la intenció d'aglutinar sota el mateix sostre una candidatura d'unitat comunista: *“Nuestro partido va a abrir un amplio proceso de debate del 6 al 18 de marzo de presentación de nuestra propuesta de formación de una candidatura de unidad comunista en Catalunya, ante las próximas elecciones, con actos de debate de esta propuesta en todos nuestros locales de Catalunya (...) avance en una clara alternativa comunista que pueda defender consecuentemente los intereses del pueblo en los futuros ayuntamientos”*¹¹⁸³. L'anunci de la OCE-BR ja nasqué coix per la negativa d'alguns partits a discutir-ho: *“donada la tancada actitud de MCC-OEC no s'ha arribat a formular cap proposta envers ells”*. Sí que s'aconseguí reunir a la taula de la OCE-BR els grups LCR, PSAN, PCT i PCC (VIIIè-IXè Congrés). Malgrat rebre la negativa dels grups més representatius de l'extrema esquerra, arribà a un acord per crear una candidatura electoral a nivell de Catalunya amb la designació de *Comunistes de Catalunya*: *“COMUNISTES DE CATALUNYA” és una Coalició electoral formada per Bandera Roja (O.C.E.), Partit Comunista dels Treballadors, Partit Comunista Català (VIIIè-IXè Congrés) i comunistes independents. Té com a àmbit d'actuació el Principat de Catalunya. Els partits que constitueixen “COMUNISTES DE CATALUNYA” considerem que aquesta coalició és l'única proposta unitària que s'ha pogut*

¹¹⁸³ *Bandera Roja*, n°89, 6-12 març 1978, pag.4

aconseguir a Catalunya i l'única que pot agrupar als revolucionaris independents"¹¹⁸⁴. Segons les mateixes fonts internes de la coalició l'objectiu de la candidatura era integrar els lluitadors del moviment obrer, popular, camperol, feminista, ecologista, etc. sempre treballant des d'una perspectiva anticapitalista i amb l'horitzó d'una societat socialista. El programa electoral presentava a gran trets reivindicacions concretes pels barris de Barcelona. Aquest fet s'explica per la forma com es configurà: "*el programa neix de la lluita, les propostes neixen de la pràctica, de la discussió més que de la teoria*"¹¹⁸⁵.

Per l'Organització Comunista d'Espanya (Bandera Roja) les eleccions municipals no s'havien de llegir com una lluita "*de demòcrates antifranquistes contra franquistes que ocupen els ajuntaments*"¹¹⁸⁶. Els termes interpretatius de la OCE (BR), abans d'emprendre la candidatura Comunistes de Catalunya, plantejaven les eleccions municipals com una lluita contra els sectors que havien promogut i participat en l'especulació i en la gestió antipopular dels ajuntaments franquista. Alhora també s'havia de batallar per la plena democratització dels ajuntaments amb la institucionalització de formes de control popular i amb formes organitzatives populars en l'estructura de poder municipal¹¹⁸⁷. Per aquestes raons l'OCE-BR creia irrenunciable la participació de l'esquerra revolucionària a les eleccions municipals. Comunistes de Catalunya es definí com una coalició comunista, donant a entendre que no es podia qualificar de municipalista car una alternativa municipal favorable al poble treballador no podia ésser possible sense la prèvia conquesta d'un programa obrer per fer front a la crisi¹¹⁸⁸.

Tot i participar en aquestes eleccions, OCE (BR) tenia present la feblesa a l'hora de concórrer en una cita electoral davant els partits majoritaris presents a les institucions.

¹¹⁸⁴ *Constitució de la coalició "Comunistes de Catalunya" per a les eleccions municipals*. ABPR, FP Pep Martínez, ABPR.

¹¹⁸⁵ Entrevista a Pep Martínez

¹¹⁸⁶ *Perspectives davant les eleccions municipals*, pag.5. ABPR, FP Pep Martínez, ABPR

¹¹⁸⁷ *Perspectives davant les eleccions municipals*, pag.5. ABPR, FP Pep Martínez, ABPR

¹¹⁸⁸ *En las municipales... Comunistes de Catalunya*. ABPR, CF A53.2 (1979) Com

Per això prioritza els aspectes positius en prendre la decisió d'inserir-se en el rol electoral:

“1- estem en una situació en què la correlació de forces ens és desfavorable a l'hora de participar en els mecanismes electorals democràtico-burgesos

2- hem de desdibuixar la imatge de l'esquerra d'alliberament nacional; això en funció del fet que estem davant d'una batalla política

3- la utilització de les municipals com a eina de denúncia

4- utilització de les municipals com a eina d'organització”¹¹⁸⁹

Com s'ha assenyalat, OCE (BR) fou la impulsora de la candidatura Comunistes de Catalunya, formada per l'entesa amb el Partit Comunista dels Treballadors, el Partit Comunista (VIII-IX Congrés) i independents, no superant la divisió amb altres partits de l'esquerra revolucionària amb un pes més rellevant com el MC o la LCR. Per això els partits integrants de la coalició van considerar que *“esta coalición es la única propuesta unitaria que se ha podido conseguir en Catalunya y la única que ha abierto un vía para agrupar a los revolucionarios independientes”¹¹⁹⁰*. En les pròpies publicacions la candidatura sovint treia pit quan afirmava contundentment que *“Comunistas de Catalunya es la única coalición de izquierdas presente en las Elecciones Municipales en Barcelona”, justificant que “votar por la unidad no puede ser esperar a que todos los comunistas estemos unidos, sino dar el voto a los únicos que han hecho un esfuerzo por la unidad”¹¹⁹¹*. Comunistes de Catalunya afegia que la finalitat de la unió entre els tres partits comunistes juntament amb independents era *“para presentar una alternativa a la ciudad del gran capital y a los proyectos reformistas”¹¹⁹²* als 14 municipis on es presentaren.

¹¹⁸⁹*Perspectives davant les eleccions municipals*, pag.6. FP Pep Martínez, ABPR

¹¹⁹⁰*En las municipales... Comunistes de Catalunya*. ABPR, CF A53.2 (1979) Com

¹¹⁹¹*Comunistes de Catalunya. Portarem la lluita del poble a l'ajuntament*. ABPR, CF A53.2 (1979) Com

¹¹⁹²*Comunistes de Catalunya. Portarem la lluita del poble a l'ajuntament*. ABPR, CF A53.2 (1979) Com

Al febrer de 1979 es formalitzava públicament la candidatura electoral revelant el següent programa de mínims per a les eleccions municipals del 3 d'abril del mateix any:

COMUNISTES DE CATALUNYA partim de que la realitat municipal de Catalunya és inseparable de la lluita del poble per l'autogovern, per tant proposem:

1- Derogació de la Llei de Règim Local Franquista. Elaboració d'una Llei Municipal per part del Parlament de Catalunya

2- Supressió immediata de les Diputacions Provincials. Constitució de Consells Comarcals de tots els regidors i batlles elegits que posin les bases d'una divisió territorial de Catalunya

3- La Llei Municipal haurà d'eliminar qualsevol obstacle que intenti frenar la intervenció dels sectors obrers i populars als Ajuntaments

4- Els Ajuntaments han d'intervenir en defensa dels drets populars en els terrenys de l'ensenyament, la salut, la cultura nacional catalana, medi ambient, jubilats i pensionistes, habitatge social, drets individuals, ordre públic, etc. Aquesta intervenció ha d'estar orientada a la millora de les condicions de vida del poble i a la intervenció dels organismes populars en el seu control

5- Eradicar la corrupció típica dels Ajuntaments franquistes amb investigació i enjudiciament dels fets delictius comesos durant aquests anys

6- Racionalització dels serveis i funcionament intern dels Municipis

7- Garantia del debat públic sobre tots els Plans d'Urbanisme i control popular del seu desenvolupament, especialment des de les AA.VV.

8- Municipalització del sòl urbà

9- Adequació dels ingressos municipals a les necessitats reals

10- Municipalització dels mercats d'abastament, exercint efectivament les seves facultats en quant a la fiscalització de la qualitat i preu dels productes bàsics

11- Municipalització dels serveis públics bàsics: transport, proveïment d'aigua, neteja, conservació vials, funeràries...

*Barcelona, 8 de febrer de 1979*¹¹⁹³.

ALTRES ACORDS MUNICIPALS

A banda de les enteses en el marc català, s'arribaren puntualment a altres acords segons la circumstàncies de cada municipi. A l'Hospitalet de Llobregat, la segona ciutat de Catalunya en nombre d'habitants, es va formar una candidatura electoral d'unitat obrera també denominada *Comunistes de Catalunya* gràcies a l'entesa entre la LCR, OCE (BR), el BCT i el PSAN. El MCC no es va sumar a la candidatura per divergències a l'hora de confeccionar la llista electoral: segons la resta d'integrants de la candidatura, aspirava a ocupar el primer i quart lloc de la llista electoral. Finalment, la candidatura va estar encapçalada per José Gutiérrez Álvarez de la LCR; Vicent Ventura per OCE (BR); Ribas pel BCT en tercer lloc, i el PSAN en la quarta posició de la llista, tot i la oposició dels independentistes a ocupar aquest lloc¹¹⁹⁴. Més que el programa polític, els problemes procedien per la configuració de les llistes i l'ordre en què es situaven els candidats de cada partit. El programa de mínims assumit per la candidatura tenia els següents punts bàsics a desenvolupar durant la campanya electoral:

- Vèncer a la dreta
- Pla d'urgència de solucions concretes per la ciutat

¹¹⁹³ *Constitució de la coalició "Comunistes de Catalunya" per a les eleccions municipals.* ABPR, FP Pep Martínez.

¹¹⁹⁴ *Demà*, n°39, pag.3

- Crida a la lluita i la participació en els problemes ciutadans per part del moviment obrer
- Pla de solucions pels sectors marginats (dona, pensionistes, parats, minusvàlids)
- Ajuntament al servei dels treballadors, democràtic i sota control de la població.

Les expectatives de vot eren diverses. Els més optimistes pensaven enviar 5 representants a l'ajuntament; altres només 1, àdhuc cap. Per una banda el triomf de l'esquerra va ser total, però de l'altra va deixar sense representació els partits i candidatures que es situaven a l'esquerra del PSC-PSUC¹¹⁹⁵.

A Montcada i Reixac la victòria fou també, en nombre de vots i regidors, per les forces d'esquerra, especialment pel PSUC. A diferència de l'Hospitalet, l'esquerra revolucionària aconseguí la representació d'un candidat al nou consistori democràtic: Manel Borrell, treballador a la sanitat i militant de la LCR, va ser elegit regidor per la candidatura formada per la LCR, el PCOC i independents.

A Sant Boi de Llobregat, la candidatura conjunta entre la LCR i el PSAN va portar al militant de la LCR Miquel Puig a ocupar una cadira en el nou ajuntament democràtic. La peculiaritat de la candidatura era que formalment estava darrera les sigles del PSAN tot i que es tractava d'una coalició amb la LCR, i que a més, aquesta darrera formació ocupava el primer lloc de la llista. L'explicació d'aquest fet rau exclusivament en les traves legals en què es van trobar: a darrera hora la candidatura es va veure obligada a registrar-se sota les sigles d'un partit que ja existia (PSAN) i no en unes de noves si volia concórrer les eleccions municipals. Sigui com sigui, la candidatura aconseguí 1434 vots que representaven poc més del 5% del total de votants, obtenint representació municipal.

¹¹⁹⁵ 12 regidors el PSC, 11 el PSUC, 2 CiU i 2 per UCD

Al municipi de Teià les eleccions es van polaritzar en dues candidatures. La primera estava formada per independents, el PSC, el PSUC, la LCR i la UGT. La candidatura “*es va formar quan es va veure clar que al única possibilitat de vèncer als cacics i als terratinents era justament la d’una candidatura unitària contra els terratinents.*”¹¹⁹⁶ La segona candidatura no estava adscrita a cap formació política, però estava formada per l’alcalde i dos regidors del període predemocràtic. 150 vots van donar la victòria i alcaldia a la segona candidatura, mentre que l’agrupació de l’esquerra es va quedar en 5 regidors, entre els quals Carme Navarro, militant de la LCR. A Rubí no s’aconseguí el diputat per 60 vots.¹¹⁹⁷

A Sabadell es creà la *Candidatura per a la Unitat Popular* (CUP) formada per un àmplia representació dels partits de l’esquerra revolucionària. Amb el lema *La unitat del poble, la nostra força*¹¹⁹⁸ va aconseguir aplegar a la LCR, PSAN, UCE, OCE (BR), PCE (VIII-IX Congrés), BCT i independents, on el cap de files fou Artur Domingo Barnils de la LCR, seguit de l’independent Enric Farró Silvestre. El programa anava adreçat a tots els sectors populars de la ciutat, i molt especialment a “*aquells homes i dones que es veuen privats del dret més elemental que tenim en aquesta societat: el dret a un lloc de treball i en condicions dignes, als 23.000 aturats de Sabadell*”¹¹⁹⁹. Les propostes de la CUP a Sabadell eren similars a altres candidatures de l’esquerra revolucionàries a la resta de municipis de Catalunya: municipalització del sòl urbà, limitació del preu del lloguer al 10% del salari, l’adequació de la ciutat als minusvàlids, la construcció d’àmplies zones verdes, defensa del medi ambient, sanitat pública i

1196 *Demà*, nº 41 pag. 4

1197 A la resta de l’Estat la LCR aconseguí 21 regidors al País Basc, 1 a Navarra, i 1 també a Tauste (Zaragoza) i Nerva (Huelva). La relació de regidors és la següent: Juan María Sáez de Ceraza (Salvatierra), Miquel Puig (Sant Boi de Llobregat), Manel Borrell (Montcada i Reixac), Carme Navarro (Teià), Juan José Zabalo (Anzuola), José Manuel Aguirretxe (Régil), Higinio Olaiz (Oiartzun), Paco Lozano (Nerva), Patxi Urrutia (Cizur), Juan Jiménez (Ansoain), Mari Cruz Arregui (Alsasua), Jesús Maria Maiza (Arbizu), Txomin Letamendia i Ion Espilla (Ondarroa), Felix Uribarri i Pedro Ortiz (Berriz), Carmelo Jayo (Marquina), Benjamín Artetxe (Bedia), Carmen Biain (Ermua), Bego Zugadi (Lekeitio), Javi Hernández (Ortuella), Francisco Mimenza (Orozco), Manuel Bustelo (Berango), Isidoro paráis (Amorabieta), José Luis Pérez (Abadiano) Javier Arenaza (Lejona), Jose Luis Anso (Tauste), a *Combate* nº 147 pag. 3.

¹¹⁹⁸ *Un cop de C.U.P. a l’Ajuntament*. ABPR, Candidatura Per a la Unitat Popular (Sabadell). FV.1979 (Eleccions Municipals)/, caixa 1

¹¹⁹⁹ *Un cop de C.U.P. a l’Ajuntament*. ABPR, Candidatura Per a la Unitat Popular (Sabadell). FV.1979 (Eleccions Municipals)/, caixa

universal, mesures contra l'atur juvenil, cultura al servei dels ciutadans, ... Sabadell s'havia erigit com un dels principals feus comunistes del Principat, i seguint les anteriors eleccions generals de 1977 i 1979, el PSUC era qui recollia indiscutiblement el vot comunista. En aquesta ocasió, Antoni Farrés fou escollit primer alcalde del nou període democràtic mercès als 13 regidors que el PSUC aconseguí d'un total de 27 regidors que formaven el consistori sabadellenc. La Candidatura per a la Unitat Popular, tot i aplegar diferents grups de l'esquerra revolucionària, no aconseguí representació.

LCR i MCC-OEC, EN SOLITARI

Allà on no s'assolí acord, per la LCR, com tots els comicis electorals celebrats fins al moment, el primer objectiu de les eleccions municipals era la oportunitat de difondre i popularitzar el programa d'unitat i independència de classe¹²⁰⁰. El segon objectiu era la consolidació de la LCR com a partit. Aquest objectiu presentava la consideració de presentar candidatura únicament a les capitals de província i en aquelles ciutats amb més implantació i que així s'hagués manifestat en les eleccions generals de l'1 de març. Com a caps de llista de les candidatures es va acordar prioritzar la presència de sindicalistes per diverses raons. En primer lloc, per apropar la classe obrera als problemes dels municipis. En segon lloc per dotar al sindicalisme d'unes noves relacions i la implicació en les reivindicacions i temàtiques municipals. I finalment perquè *“nuestra campaña debe dirigirse a los sectores obreros de cada municipio de forma prioritaria, tanto en cuanto a la búsqueda de voto com en cuanto a la propaganda más general”*¹²⁰¹. A tall d'exemple i complint amb aquesta intenció, la LCR va situar com a cap de cartell a sindicalistes com Diosdado Toledano (Barcelona), José Gutiérrez Álvarez (l'Hospitalet de Llobregat) o Mario Salas (Badalona).

Pels unificats MCC-OEC la pretensió a nivell local transcorria per executar polítiques d'esquerres des dels nous ajuntaments escollits democràticament per representar els

¹²⁰⁰*Circular sobre elecciones municipales*. Abpr, DPP (LCR-Arxiu 2), caixa 5 carpeta 6

¹²⁰¹*Circular sobre elecciones municipales*. ABPR, DPP (LCR-Arxiu 2), caixa 5 carpeta 6

interessos dels treballadors i dels barris populars. Dita aquesta afirmació classista, doncs, negava la voluntat i renunciava a representar a tota la ciutadania o a tot el municipi, centrant el seu treball municipal en la defensa només dels sectors populars.

Gran part de les propostes municipals del MC-OEC es centraven en l'urbanisme i l'habitatge. El primer havia de desenvolupar-se amb la màxima participació ciutadana i estant permanentment sota control dels veïns. Essent una proposta compartida per l'esquerra marxista radical, afirmava que l'única manera de posar fi a l'especulació del sòl urbà era procedir a la seva municipalització. De fet, bona part de la cultura d'esquerres dels setanta posava en dubte la propietat privada del sòl urbà tot magnificant la necessitat del planejament urbanístic de la ciutat. I és que a la memòria col·lectiva es servaven les dues mesures endegades pel PSUC des de la Generalitat republicana durant el període revolucionari: la municipalització del sòl urbà i la col·lectivització de la construcció. Si bé la segona es descartà per la seva poca viabilitat a 1979, la primera era present en l'agenda de reivindicacions i del debat polític de l'esquerra catalana des de Convergència Socialista de Catalunya fins a la totalitat dels grups de l'esquerra marxista radical.

En aquest àmbit el MC donava una pas més enllà: exigia responsabilitats penals a tots aquells que havien fomentat l'especulació i contra els autors de les grans destrosses al patrimoni urbà col·lectiu¹²⁰². A l'habitatge establia un pla per garantir un habitatge digne per a les classes populars. En primer lloc s'acabaria amb la política dels habitatges de protecció oficial per donar lloc a l'execució de plans democràtics de promoció pública d'habitatge de lloguer per a les classes populars i sota el control d'aquestes. En segon lloc, el lloguer dels habitatges nous constituïts no havia de ser superior al 10 per cent del salari del llogater. En cas de venda d'un habitatge nou per primera vegada el preu quedaria fixat per l'administració pública, mentre que els contractes de lloguer haurien d'estar supervisats i controlats per un Servei Municipal de l'Habitatge. Finalment, el MC-OEC proposava la necessitat d'elaborar un inventari dels habitatges

¹²⁰² “*Propugnamos la exigencia de responsabilidades a los autores de los destrozos realizados los últimos años con el Patrimonio colectivo de nuestros municipios*” a *Somos una fuerza revolucionaria de izquierda*. ABPR, DPP (MC). Caixa 2, carpeta 1, document a (3).

no utilitzat per tal de procedir a la legalització d'ocupacions d'aquests per famílies modestes.

Garantir els serveis públics i de qualitat als barris era el segon gran eix d'actuació municipal del MC. La política municipal als barris consistia en augmentar les instal·lacions esportives, incrementar els espais verds, guerra a ultrança contra l'especulació del sòl i l'habitatge, multiplicar els serveis públics, propiciar l'extensió dels transports públics, etc¹²⁰³. Una extensa xarxa de transports públics, ràpids, freqüents i eficients era la principal reivindicació en aquest àmbit. En la mateixa direcció i amb la finalitat de descongestionar el trànsit urbà proposava que “*en el municipio la prioridad la han de tener los transportes públicos, las bicicletas y los peatones*”¹²⁰⁴, a més de limitar la circulació dels vehicles privats. Establia un pla d'eliminació progressiva dels cotxes privats a l'interior de la ciutat per mitjà de mesures d'alliberament d'amplis sectors del centre destinats a vianants i la transformació d'algunes vies urbanes en espais verds i d'esplai, “*així com per a realitzar carrils o carrers per a bicicletes, les quals són un mitjà de transport adequat per a la ciutat*”¹²⁰⁵. L'adequació de l'espai públic i l'eliminació de barreres físiques pels discapacitats eren també reivindicacions per millorar la qualitat de vida a la ciutat.

“*Per una altra qualitat de vida*” era el lema on es resumien les propostes mediambientals. Bàsicament propugnava una nova política energètica en contra l'energia nuclear, donant prioritat als recursos naturals, i a la defensa del medi ambient i el paisatge. El principi elemental que defensava el Moviment Comunista era que la industrialització no era incompatible amb un creixement sostenible, i per tant, que la industrialització havia de ser *neta*¹²⁰⁶. De la mateixa manera es posicionava contra

¹²⁰³Programa electoral MCC-OEC. ABPR CF A53.2(1979) Mov

¹²⁰⁴Somos una fuerza revolucionaria de izquierda. ABPR, DPP (MC). Caixa 2, carpeta 1, document a (3)

¹²⁰⁵La lluita contra la dreta a l'Ajuntament. Programa municipal. MCC-OEC. ABPR, CF A53.2(1979) Mov, pag.21

¹²⁰⁶Somos una fuerza revolucionaria de izquierda. ABPR, DPP (MC). Caixa 2, carpeta 1, document a (3)

algunes externalitzacions de la industrialització com els desequilibris de població entre camp i ciutat

; per això s'havia de prendre mesures per relaxar el creixement urbà i frenar el despoblament rural.

El MC-OEC considerava que l'oci i la cultura no podien ser una mercaderia sotmesa a les lleis del mercat, sinó una activitat pública a l'abast de tothom i orientada única i exclusivament a augmentar el benestar dels ciutadans. Aquesta filosofia quedava definida en els següents 5 apartats:

- La creació de cines, teatres, sales d'exposicions municipals amb abaratiment de les tarifes
- Creació de biblioteques i dotació d'equipaments esportius a tots el pobles i barris
- Subvenció i potenciació grups culturals
- Municipalització i gratuïtat de tots els museus
- Creació d'una regidoria de cultura a tots els municipis

L'atur era conceptualitzat pel MC com una de les pitjors conseqüències del capitalisme cap a les classes treballadores. Per això en el seu programa incloïa mesures per pal·liar la situació dels aturats, com la promoció pública d'ocupació o mesures fiscals i serveis gratuïts favorables a les persones en atur. De la mateixa manera s'havia de facilitar la integració laboral dels disminuïts físics, considerats com un col·lectiu discriminat. L'atenció a la tercera edat incloïa l'assistència domiciliària de tots aquells que ho requerissin, la construcció de residències municipals per a avis i la gratuïtat en els transports i altres serveis públics.

Finalment la democratització dels ajuntaments no es limitava a l'elecció democràtica dels representants legals pels ciutadans; el control popular i la participació directe dels ciutadans en el consistori esdevenien per l'esquerra revolucionària part del procés democratitzador en el món local: *“Els veïns podran promoure la celebració d'un referèndum per a aprovar o vetar un acord municipal”*¹²⁰⁷.

ELS MATEIXOS RESULTATS DE SEMPRE

Els resultats de les eleccions municipals a Catalunya van ser novament decebedors per les candidatures de l'esquerra marxista radical. Era la primera vegada que les formacions de l'esquerra revolucionària aconseguien algun tipus de representació institucional. Tanmateix, es tractaven d'unes poques regidories demitjanes i petites poblacions i algunes encara mercès a diferents pactes entre forces d'esquerres com el cas de Teià, Abrera, Montcada i Reixac o Sant Boi de Llobregat. Les eleccions municipals també posen de manifest la dificultat per arrelar-se més enllà del cinturó industrial de Barcelona, o dit altrament, per mostrar la incidència més enllà de puntuals localitats, zones o espais d'influència. Bona part dels vots a Catalunya es concentren a la circumscripció de Barcelona, i més concretament a localitats com Santa Coloma de Gramenet, Badalona, l'Hospitalet o Cornellà de Llobregat¹²⁰⁸. Tant és així que formacions com la LCR i Comunistes de Catalunya de la OCE-Bandera només van presentar candidatures en aquesta província, mentre que els resultats del PTC, ORT i MCC fora d'ella van ser testimonials¹²⁰⁹.

Tots els grups de l'extrema esquerra compartien la valoració que les eleccions havien estat profundament positives per la victòria de les forces d'esquerra -principalment PSC

¹²⁰⁷ *La lluita contra la dreta a l'Ajuntament. Programa municipal. MCC-OEC. ABPR, CF A53.2(1979) Mov, pag.54*

¹²⁰⁸ Sans, Joel: *op.cit.* pag. 146

¹²⁰⁹ Veure Annex 1. Quadre 8

i PSUC- als principals ajuntaments del país, i consegüentment, la derrota de la UCD en els consistoris catalans. Alhora també reconeixien que les ànsies d'un canvi a la política local havien estat capitalitzades pel conjunt de candidatures de l'esquerra, per bé que “en las ciudades mayores han sido los grandes partidos de la izquierda reformista quienes en las urnas han recogido los deseos de cambio de los vecinos y vecinas”¹²¹⁰. Bona part d'aquesta explicació era justificada des de l'esquerra radical sota l'argumentació que els grans partits de l'esquerra parlamentària -qualificada des del marxisme revolucionari de *reformista*- s'havien beneficiat del mecanisme del vot útil, clarificant, que s'havia produït un transvasament de vots de l'esquerra revolucionària cap al PSC i PSUC.

Tot i que inicialment es va considerar com a molt positiu la formació de governs d'esquerres als principals ajuntaments del país, l'anàlisi no rebia la mateixa consideració nou mesos més tard. L'esquerra marxista radical denunciava reiteradament l'incompliment de les promeses electorals efectuades per PSC-PSUC, criticant la manca de participació real en els ajuntaments, la insatisfacció de les reivindicacions populars i l'augment de les taxes i impostos municipals¹²¹¹. D'aquesta manera la principal urgència en el panorama postelectoral era establir una política d'unitat obrera als ajuntaments, apostant per un pacte entre les forces d'esquerra per establir com a punt de partida un programa de mínims comú a tot el territori:

- Democratització radical a tots els ajuntaments
- Pla d'urgència municipal: lluita contra l'atur, especialment el juvenil i femení, solució als problemes d'habitatge i urbanització, superació del dèficit assistencial dels barris perifèrics obrers,...
- Derogació de la *Ley de Régimen Local* per una autèntica autonomia municipal¹²¹².

¹²¹⁰*Tras las elecciones municipales*. ABPR, DPP (MC). Caixa 2, carpeta 1, document B (1).

¹²¹¹*Anàlisis de la situación municipal*. ABPR, DPP (LCR-Arxiu 2), caixa 2 carpeta 3

¹²¹²*Anàlisis de la situación municipal*. ABPR, DPP (LCR-Arxiu 2), caixa 2 carpeta 3.

Per seguir aquesta línia era totalment inacceptable la col·laboració amb la dreta nacionalista de CiU, o bé el PNB al País Basc. No obstant això, sí que creia convenient l'aliança del moviment obrer amb els nacionalistes radicals, i més després que els resultats de les eleccions municipals van confirmar un avenç considerable de les opcions nacionalistes d'esquerres com UPC, PSA, HB, UPAG, etc. A parer de la LCR, l'augment del vot del nacionalisme radical provenia de la insatisfacció i el desencís provocat per les polítiques del PSOE i el PCE, provocant que *“un sector importantísimo de trabajadores, de jóvenes, de mujeres, están tratando de expresar su rechazo a la política de los partidos obreros mayoritarios a través de su apoyo electoral a opciones nacionalistas.”*¹²¹³,

Les eleccions municipals es convertiren en un missatge per a navegants de l'esquerra revolucionària: en les millors condicions possibles, aquests resultats mostraven la limitació del seu electorat. Una vegada analitzats els resultats, els partits van considerar que milloraven lleugerament els resultats de les eleccions legislatives, però que, *“en conjunto, nuestra cifra de voto parece estar bastante amarrada y ser bastante estable”*¹²¹⁴. El Moviment Comunista considerava com a positiu haver sumat *“un total de 10560 votos y el 1 de marzo en esos mismos municipios sumamos 9153 votos”*¹²¹⁵, tot i perdre vots a la ciutat de Barcelona¹²¹⁶. No obstant això, el gran problema que es perllongava era la manca de representació a les institucions que contribuïa negativament a reforçar *“la imagen de “poca fuerza” de nuestro partido, imagen ya creada a partir de los resultados de las elecciones anteriores”*¹²¹⁷. La mateixa lectura en van fer la candidatura Comunistes de Catalunya de la OCE (BR): *“Sin ningún triunfalismo, los porcentajes electorales de Comunistes de Catalunya*

¹²¹³Combate, nº147 pag. 3

¹²¹⁴Notas sobre algunos aspectos de la situación política. ABPR, DPP (MC), caixa 2, carpeta 1 document a (5)

¹²¹⁵Notas sobre algunos aspectos de la situación política. ABPR, DPP (MC), caixa 2, carpeta 1 document a (5) pag.1

¹²¹⁶“Nosotros hemos bajado en Barna. Ciudad, 252 votos, lo que entraba dentro de lo previsible, y hemos subido entre un 10 y un 30 por ciento en los demás sitios, doblando en El Vendrell y quintuplicando en Montcada” a Notas sobre algunos aspectos de la situación política. ABPR, DPP (MC), caixa 2, carpeta 1 document a (5), pag.1

¹²¹⁷Notas sobre algunos aspectos de la situación política. ABPR, DPP (MC), caixa 2, carpeta 1 document a (5) pag.1

teniendo en cuenta que ha habido mayor abstención y mayor voto útil, han duplicado los porcentajes de las generales”¹²¹⁸.

El partit amb més pes de l'esquerra extraparlamentària, format per l'entesa municipal entre PTE-ORT, aconseguí prop de 300.000 vots a tot Espanya i prop de 300 regidors i una vintena d'alcaldies, la majoria a Andalusia, Madrid i Navarra¹²¹⁹. En canvi els cinquanta mil sufragis van ser insuficients per obtenir cap alcaldia als consistoris catalans. El PTC fou l'organització de l'esquerra revolucionària que aconseguí els millors resultats amb 36.001 sufragis a la província de Barcelona que representaven l'1,57% del total de vots. En algunes poblacions superà la cota del 10 per cent dels vots i obtingué tres regidors a Sant Andreu de la Barca (15,92% vots), dos a Santa

¹²¹⁸Informe de Catalunya. Valoración de las elecciones en Catalunya. ABPR, DPP OCE (BR) – Arxiu 2, caixa 2, carpeta 1 (2), pag.3

¹²¹⁹A nivell d'Espanya l'ORT aconseguí entrar en 87 ajuntaments en 180 regidors repartits per les següents províncies i poblacions: a Guipúscoa dos regidors a les localitats de Legorreta, Cizurquil i Villabona, i un a Leaburu, Aduna, Berastegui, Anoeta i Ibarra; per Biscaia, 1 a Berriz; a Àlaba 1 a Alegría. A Navarra fins a un total de 46 regidors, significat la comunitat autònoma on aconseguí més representants: Izalzu (1), Ablitas (3), Aoiz (1), Ansoain (1), Burlada (1), Eskurra (4), Belascoain (1), Biurrun (1), Noain (1), Huarte (2), Pueyo (4), Galar (2), Puente la Reina (1), Fustiñana (1), Murchante (2), Valtierra (8), Andosila (2), Murieta (3), Mendigorria (1), Peralta (2), Cadreita (2), Marañón (1). A Cantabria un total de 6 regidors: Los Corrales de Buelna (1), Alfoz de Lloredo (2), Torrelavega (2) i un a Cieza. A la Rioja destacà la regidoria aconseguida a l'ajuntament de Logronyo per Francisco Sáez Porres, secretari general del SU de la Rioja i militant de l'ORT, a més d'un regidor per Nájera i un altre per Viguera. A la província de Burgos l'ORT aconseguí 9 regidors gràcies als 3 de Miranda de Ebro i als 6 de Vilviestre del Pinar; a Valladolid 2 a Portillo, i a León, 1 regidor a la localitat de Ardón. La província de Saragossa fou la segona que aconseguí més regidors, un total de 25: Villanueva de Gállego (3), Boquiñegui (6), Mozota (1), Leciñena (3), Calceña (1), Sisamón (1), Tarazona (3), Egea de los Caballeros (6), Los Fallos (1). Al País Valencià només 6 regidors per dos a Ontinyent i 1 a Alpont a València, i 1 a Villena i dos a Cuatretondeta per Alacant. A Madrid un total de 20 regidors, la majoria dels quals a poblacions situades al cinturó industrial: Getafe (2), Alcalá de Henares (2), Coslada (1), San Sebastián de los Reyes (1), Aranjuez (5), Pinto (2), Pezuela de las Torres (2), Camarma de Esteruelas (2), Valdetorres (2), Leganés (1). A la província de Toledo dos regidors a Bargas, 1 a Añover del Tajo i 7 a Alameda de la Sagra. A Múrcia només dos a La Unión. A la província de Càceres tres regidors a a Guijo de Santa Bárbara, dos a Jarandilla i 4 a Valdastillas. A Badajoz: Torremejía (4), La Garrovilla (1), Mérida (3), Villafranca de los Barros (1), Fuentes del Maestre (1), Valverde de Mérida (1) i Hernachos (2). A Andalusia destacar els dos regidors a l'Ajuntament de Huelva, a més dels 3 a Valverde del Camino i els tres també a El Cerro d Andévalo. Finalment, 1 regidor a Guía de Isora a Tenerife i 2 a Salas (Astúries).

Per la seva banda, els resultats del PTE van destacar sobretot a Andalusia. A la província de Sevilla obtingué representació a 19 consistoris i 8 alcaldies (Los Corrales, Marinaleda, Gilena, Umbrete, El Coronil, Los Morales, Cazalla de la Sierra i Lebrija). A les altres províncies d'Andalusia els regidors aconseguits van ser 29 per Cadis, 3 a Almeria, 12 a Màlaga i 12 a Còrdova. A Extremadura el PTE es féu amb 11 regidors i 14 a Galícia; a Castella i Lleó un total de 26 i 14 al País Valencià. A Saragossa capital el PTE va obtenir dos regidors, a més d'1 a Erla i dos a Neguinense a la resta de la província. A Cantàbria aconseguí regidors a 5 pobles, on destacà la regidoria de Santander aconseguida per Isabel Tejerina. A la província de Madrid aconseguí tres regidors gràcies a les poblacions de Parla, Fuenlabrada i Nuevo Baztán. *En Lucha*, nº243, del 5 a l'11 abril de 1979, pag. 1-10.

Perpètua(13,57% vots), i un a Martorell(6,97% vots) i Viladecans (6,79 vots). En el cas de l'ORT destacà la població d'Abrera: en aquest municipi la candidatura de l'ORT obtingué dos regidors i aconseguí el suport electoral del PSC, que no es presentà. EL PSUC obtingué l'alcaldia amb els seus 5 vots a favor més els dos de l'ORT, cap vot en contra i dos vots en blanc també de CiU. Els altres dos representants de l'ORT elegits el 3 d'abril a Catalunya foren a Malgrat de Mar, amb el secretari del SU Jesús García al capdavant¹²²⁰.

Tot i ser el millor resultat aquest mostrava el sostre electoral que no podia sobrepassar ni en les millors condicions com unes eleccions de proximitat i de reivindicacions quotidianes com es defineixen les municipals. A més, el PTC ja no tenia l'excusa dels greuges comparatius que consideraven que havien perjudicat els resultats del 15-J. El 1979 tots els partits ja havien estat legalitzats i competien en les mateixes condicions que la resta i la Constitució aprovada l'any anterior consagrava un marc democràtic de drets i llibertats. Les municipals van demostrar que l'electorat comunista era insubornable amb el seu compromís favorable al PSUC, i aquest, totalment imbatible en l'espai comunista, tan a nivell municipal com estatal. L'electorat comunista a nivell municipal va reforçar l'hegemonia del PSUC i novament situà l'esquerra marxista radical fora de totes les noves institucions de poder creades per la democràcia. A les eleccions municipals va quedar clar que la hegemonia comunista a Catalunya restava en mans del PSUC. La taca roja que s'estenia a l'àrea metropolitana de Barcelona corresponia al PSC i al PSUC, però no pels resultats ni la representativitat de l'esquerra marxista radical.

El fracàs de les eleccions legislatives i municipals impulsà la unificació orgànica entre els dos partits. PTE i ORT compartien les mateixes posicions polítiques i ideològiques. De fet, en diferents experiències havien mostrat públicament la seva entesa. És el cas d'un comunicat conjunt entre els dos comitès centrals publicat als respectius diaris el 23 de juliol de 1976 sobre la situació política i la necessitat d'unitat d'acció entre les forces polítiques d'esquerra per forçar la ruptura amb el franquisme i garantir un programa de

¹²²⁰ *En Lucha*, n°243, del 5 a l'11 abril de 1979, pag. 10.

drets i llibertats a tots els ciutadans¹²²¹. Dos mesos més tard els comitès centrals avançaven plegats acordant resolucions sobre la línia político-ideològica dirigides a la unificació en un únic partit i publicant-ho en un opuscle de 31 pàgines. El procés es deteriorà per diversos factors, però principalment topà amb les aspiracions dels líders corresponents a l'hora de pactar i distribuir els hipotètics nous càrrecs de direcció. La previsible convocatòria d'unes eleccions generals tampoc hi ajudà: les expectatives de cada partit van convertir el possible aliat en un competidor electoral. Si durant la dictadura els grups de l'esquerra revolucionària disputaven entre si la presència en l'antifranquisme i el moviment obrer, a partir de 1977 s'hi incorporà la disputa electoral com a fenomen inexistent fins al període: “*No érem adversaris, ni tan sols a nivell ideològic, però sí competidors per captar la vanguardia, i en determinats episodis, el vot.*”¹²²². Si fins a 1979 no s'havia produït la integració entre PTE i ORT era a causa d'un passat de males relacions i comportaments sectaris que s'havien mantingut des de la clandestinitat durant la dictadura en forma d'acusacions, retrets, menyspreu cap a l'altre, etc.

Una vegada definides les línies d'actuació aprovades en els respectius congressos celebrats a 1978 i 1979, la LCR i el MCC assimilen la posició de marginalitat tant del partit com el conjunt de l'esquerra radical, perdent qualsevol atribució de motor de canvi en la nova situació democràtica. Internament l'hiperactivisme de la militància que tingué lloc durant el bienni 1976-1977 deixà pas a la frustració de gran part dels seus membres, i de retruc, comportà la disminució de la militància. La crisi es va superar amb el reforçament ideològic i en la premissa que “*un partido revolucionario no puede tener una gran dimensión en la actualidad*”¹²²³. A partir d'aquests moments desplaçaran el seu centre de gravetat capels moviments socials, les campanyes anti-OTAN i en defensa dels drets nacionals de Catalunya. A diferència d'altres formacions de l'esquerra revolucionària com el PTE, la ORT o l'OIC, la LCR i el MCC aconsegueixen

¹²²¹ “Comunicado público del Comité Central de la Organización Revolucionaria de Trabajadores y del Comité Central del Partido del Trabajo de España”. *El Correo del Pueblo*, nº 51, 23 de juliol de 1976, pag.5.

¹²²² Entrevista Manel Gracia.

¹²²³ Laiz Castro, Consuelo: *La izquierda radical en España durante la transición a la democracia*. Tesi doctoral, Universidad Complutense de Madrid, 1993, pag.299

mantenir les seves sigles per encarar la dècada dels vuitanta amb nous projectes políticossocials. Un cas diferent serà Bandera Roja; tot i que mantingué el nom progressivament aplicà una política d'acostament al PSUC fins al seu ingrés a final dels vuitanta.

UNITAT PEL SOCIALISME: LES ELECCIONS AL PARLAMENT DE CATALUNYA

La Generalitat de Catalunya posava fi a la situació de provisionalitat existent des de 1977 amb un decret de la Presidència del 17 de gener de 1980, segons el qual es convocaven les primeres eleccions al Parlament de Catalunya del postfranquisme pel dia 20 de març de 1980. Igualment, es tancava també l'experiència de la Generalitat preautonòmica, i en gran mesura, es decidia quina formació o formacions es farien càrrec de desplegar l'Estatut d'Autonomia, que havia estat promulgat el setembre de 1979 i referendat positivament pel poble català el 25 d'octubre del mateix any, i finalment publicat al DOGC el darrer de desembre de 1979¹²²⁴.

CAP A LA CERCA DE LA UNITAT: UNITAT PEL SOCIALISME

Les eleccions legislatives de 1979 van presentar una panorama de fragmentació entre les diferents forces situades en el si de l'esquerra revolucionària; a Catalunya fins a un total de 8 candidatures ocupaven l'espai situat a l'esquerra de PSC i PSUC: BEAN, PTC, PCT, MC-OIC, ORT, OCE-BR, LCR i UCE, sumant un total de 151.137 vots, situant-se en un 5% dels vots i col·locant-se per davant de formacions com ERC. Les eleccions al Parlament de Catalunya van significar l'inici d'una nova etapa política, i des de l'òptica de l'esquerra revolucionària, l'oportunitat per iniciar un procés de reflexió centrat en la necessitat d'accions unitàries entre si.

El camí cap a la unitat de l'esquerra revolucionària sota una mateixa candidatura electoral no estigué exempt de dificultats. La valoració de les eleccions legislatives i municipals de 1979 pel MC sentenciava que *“nuestra cifra de voto parece estar bastante amarrada y ser bastante estable”*¹²²⁵, tenint com a principal factor en contra la

¹²²⁴Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, nº38, 31 desembre de 1979, pag.576.

¹²²⁵Notas sobre algunos aspectos de la situación política. DPP (MC), caixa 2, carpeta 1 document a (5)

imatge de poca força electoral. En aquests moments –mitjan de 1979– la intenció electoral era millorar el nombre de vots amb la fita d’aconseguir representació institucional. La prioritat passava per concórrer en solitari, àdhuc descartant l’entesa electoral amb el PT : “*El tema de las alianzas es complicado. El objetivo que perseguimos es conseguir un escaño para el partido y esto hace dificiles las alianzas con otras fuerzas (...) En cualquier caso, ninguna de las alianzas posible rompería totalmente la imagen de división, ya que al menos PT i ORT se quedarían al margen. Sin abandonar la posibilidad de una alianza, tenemos que trabajar desde ahora en la perspectiva de ir solos, porque esta es la hipótesis más probable*”¹²²⁶.

No obstant això, el Moviment Comunista tornà a considerar aquesta posició valorant els aspectes positius i els problemes de concórrer en solitari a les eleccions al Parlament de Catalunya. Ja inicialment observava un possible potencial electoral de les forces de l’extrema esquerra on també incloïa el PSAN: “*En las últimas elecciones generales hubo en Catalunya más de 100 000 votantes a la izquierda del PSUC*”¹²²⁷.

Com a avantatges més destacats de participar en solitari situava la claredat política i el distanciament respecte als partits de l’esquerra titllada com a *reformista*. La celebració d’una campanya electoral senzilla i propera amb els sectors del partit eren altres arguments que esgrimien els partidaris de presentar les sigles MC en solitari. Contràriament, els arguments desfavorables eren prou coneguts: “*Se sabe que no podemos llegar al 3%. Somos un partido muy rojo, pero que no tiene nada que hacer en las elecciones. Ir solos es repetir las campañas anteriores*”¹²²⁸. No va ser fins a finals de 1979 i dins l’ambient de formar una candidatura unitària dins l’esquerra revolucionària que el Moviment Comunista féu un exercici d’autocrítica reconeixent com a error propi una elevada dosi de sectarisme dins les seves files.

¹²²⁶ *Notas sobre algunos aspectos de la situación política*. DPP (MC), caixa 2, carpeta 1 document a (5), pag.6, maig 1979

¹²²⁷ Segons el document el total de vots quedava desglossat de la següent manera: LCR 6929, BR 11106, ORT-PTE 53263, PSAN-BCT 5532, PCT 13178, MCC-OEC 12997 i UCE 6492 a *Ante las próximas elecciones al Parlament de Catalunya*. *Op.cit*, pag.6

¹²²⁸ *Ante las próximas elecciones al Parlament de Catalunya*. ABPR, DDP (Subsèrie MC), caixa 2, carpeta 1, document d(1)

Fins aquest moment la prioritat del Moviment Comunista era l'entesa electoral amb el PSAN. Totes les possibilitats d'unitat van resultar fallides tan per la dificultat en formar una aliança amb una formació independentista com els debats interns que aleshores experimentava el Partit Socialista d'Alliberament Nacional dels Països Catalans a l'hora d'aplegar-se al voltant de la candidatura Bloc d'Esquerra d'Alliberament Nacional (BEAN). En cas d'haver-se fet realitat una entesa amb el PSAN la intenció del Moviment Comunista era estendre l'aliança a altres forces del marxisme revolucionari: *“La alianza con el PSAN la pensábamos como un acuerdo que, de ser posible, luego debía ampliarse a LCR, y tal vez BR, por un lado y el BEAN por el otro.”*¹²²⁹ Una vegada descartat el pacte amb el PSAN el MC entenia que un acord únicament amb la Lliga i Bandera Roja comportava més inconvenients que avantatges: no s'aconseguiria l'acte de diputat per la migradesa electoral d'aquests partits, i a més, no es superava la imatge de divisió *“pués tanto PT como los nacionalistas de izquierda quedarían al margen”*¹²³⁰.

A pocs mesos eleccions, la posició del Partit dels Treballadors de Catalunya era posar fi al panorama de fragmentació política en què es trobava l'esquerra revolucionària. Per això formulà la necessitat de posar fi a la situació de dispersió: *“El testimonialisme, amb la seva dispersió, afavoreix les opcions majoritàries; això marca la necessitat estratègica del reagrupament polític de les opcions que volen defensar el mateix model de societat”*¹²³¹. La voluntat era agrupar tots els sectors socials de l'esquerra, entesa com l'esquerra *“de debò, els més honrats, els més radicals, els més revolucionaris; aquells que no han claudicat davant l'ofensiva del gran capital, ni s'han deixat comprar pels cants de sirena de la socialdemocràcia i de l'eurocomunisme, però, que es troben mancats d'una alternativa política”*¹²³². Segons el mateix document, es tractava dels

¹²²⁹ *Ante las próximas elecciones al Parlament de Catalunya.* ABPR, DDP (Subsèrie MC), caixa 2, carpeta 1, document d(1).

¹²³⁰ *Ante las próximas elecciones al Parlament de Catalunya.* Op.cit. pag.4

¹²³¹ *Sobre les eleccions al Parlament de Catalunya.* ABPR, DPP (PTE-ORT), Caixa 1, carpeta 7, document 3, pag.2. datat 8 desembre 1979

¹²³² *Sobre les eleccions al Parlament de Catalunya.* Arxiu Pavelló República-CEHI. Fons DPP (PTE), Caixa 1 carpeta 7.

nacionalistes radicals i el MC, la LCR, BR i altres. Pel PTC, l'objectiu era acabar amb la fragmentació de l'esquerra radical i es preguntava *per què no ens unim?* Segons el seu parer, la unificació dels antics PTE-ORT significà una rectificació respecte als anys de sectarisme, encara que resultà del tot insuficient si el que es pretén és forjar la unitat entre les forces de l'esquerra radical. En cas de cercar la unitat el PTC entenia que tindria tres repercussions immediates i positives, com *“la formació d'un bloc unitari d'esquerra radical aixecaria la moral de sectors i independents d'avantguarda que li donarien suport i treballarien per les opcions que es marqués”*¹²³³, l'obtenció d'uns quants escons al Parlament de Catalunya i actuar aleshores com un pol de pressió a les altres esquerres majoritàries. Tanmateix, i ja de bon antuvi, l'entesa amb les forces nacionalistes radicals va ser rebutjat des de les files independentistes defensant que només acceptaven el pacte amb formacions exclusivament secessionistes.

La impossibilitat d'un pacte electoral amb l'independentisme d'esquerres, bàsicament amb el BEAN i Nacionalistes d'Esquerra, es degué segons els partits marxistes integrants d'UpS única i exclusivament a la negativa de les forces nacionalistes radicals. Així ho van expressar Ignasi Álvarez, líder del MCC i número dos d'UPS per a la circumscripció de Barcelona: *“Bueno, nosotros hubiéramos visto con interés una candidatura única con los sectores de la izquierda nacionalista. Si hablamos de cosas concretas de los nacionalistas de izquierda podremos decir que muchos de los puntos de sus programas pues son muy similiares a los nuestros: han sido ellos los que han puesto un impedimento de principios a la posibilidad de una unión, han puesto la condición de formar coaliciones sólo entre partidos independentistas.”*¹²³⁴ Cap a la mateixa direcció apunta Manel Gracia, secretari general del PTC : *“Sí, sí que hemos intentado la unión con el nacionalismo radical. En toda Catalunya hubiéramos querido ya antes de las elecciones este bloque pero si por nuestra parte ha habido esta voluntad, por la suya ha prevalecido la voluntad de excluir (...) La dicotomía ésta de movimiento obrero por un lado y cuestión nacional por otro, hay que romperla necesariamente a corto plazo”*¹²³⁵ lamentant la dicotomia establerta entre moviment

¹²³³*Sobre les eleccions al Parlament de Catalunya. Op.cit. Pag. 4-6*

¹²³⁴ “Unitat pel Socialisme. El parlamento de los extraparlamentarios” . El Viejo Topo , nº 42, 1980.

¹²³⁵ “Unitat pel Socialisme. El parlamento de los extraparlamentarios” . El Viejo Topo , nº 42, 1980

obrer i qüestió nacional. Els *banderes* també compartien l'acusació cap a l'esquerra nacionalista, explicant que la negativa s'havia produït per “*estar sumergidas en un proceso de reorganización en plataformas de tipo asambleario, la unidad electoral quedó circunscrita a los partidos que hoy integran la coalición*”¹²³⁶. Sigui també dit que la formació independentista i d'esquerres BEAN-Unitat Popular comptà amb la integració d'altres grupuscles de l'esquerra revolucionària. Així, per exemple, el Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM) formà part de la coalició del BEAN, participant activament en tota la campanya electoral i en el míting central de fi de campanya. També el Bloc Català de Treballadors, format per la confluència entre una escissió del Partit del Treball de Catalunya¹²³⁷ i el Moviment d'Unificació Marxista dels Països Catalans¹²³⁸ –aquest alhora procedent de la unió d'escindits del PSAN i militants del

¹²³⁶ Candidatura unitaria al Parlament. *Bandera Roja*, nº143, 15-30 gener 1980, pag.7

¹²³⁷ El Partit del Treball de Catalunya fou una escissió que patí el Comitè Nacional de Catalunya del PTE al desembre de 1977 donant lloc a unes sigles i a un nom que també adoptarà la federació catalana del PTE a partir del mes de març de 1978. Poc temps després de la escissió el Partit del Treball de Catalunya desembocà juntament amb el Moviment d'Unificació Marxista (MUM) al Bloc Català de Treballadors.

¹²³⁸ A l'arxiu del govern civil de Barcelona es diposita un informe de la policia sobre la definició i característiques del MUM amb el títol. *Informe sobre la Asociación Política Movimiento de Unificación Marxista de los Países Catalanes*. La fitxa policial, datada al 30 de gener de 1978, narra que “*El Movimiento de Unificación Marxista de los Países Catalanes nació aproximadamente en Mayo de 1977 durante la preparación de las elecciones a Cortes, a partir de grupos escindidos de diversos partidos políticos de ideología socialista y tendencia catalano-separatista, como P.S.A.N. (Partido Socialista d'Alliberament Nacional de los Países Catalanes) y P.S.C. (C) (Partido Socialista de Cataluña (Congrés), así como independientes procedentes de la Asamblea de Cataluña.*

En su origen se propone convertirse en un gran partido político que supere la división actual existente entre los grupos que hasta ahora habían asumido la tradición del socialismo marxista y comunista y que habían luchado por la liberación nacional de los países catalanes. Es decir, que la finalidad próxima del Movimiento de Unificación Marxista de los Países Catalanes (M.U.M.) es, según sus portavoces, conseguir la emancipación de la situación de dominio a que se ven sometidos por su condición de trabajadores y de catalanes y, seguidamente, construir el estado socialista de los países catalanes.

Desde el principio sus miembros se definen como internacionalistas que partiendo de Cataluña serán solidarios con todos los pueblos del Estado Español y del mundo, afirmando que el M.U.M. ha de ser Nacional Catalán, porque así llegará a ser una organización independiente y libre de cualquier sucursalismo, dentro de una nación independiente. Los Países Catalanes que comprende son, además de Cataluña propiamente dicha, el Principado, el País Valenciano y las Islas Baleares, sin que sean admitidas desde el principio soluciones que sean inferiores a las contenidas en el Estatuto de 1932 para el Principado, en el Estatuto de Elche en el País Valenciano y en el Estatuto del Cura en las Islas Baleares.

Su finalidad remota es conseguir una sociedad universal sin clases ni estados, es decir, dirigirse a la constitución de una confederación de estados socialistas europeos. Puede calificarse este Partido como independentista de ideología socialista marxista de izquierdas” a Jefatura Superior de Policía de Barcelona Informe sobre la Asociación Política Movimiento de Unificación Marxista de los Países Catalanes , a AGCB, Gobernadores Civiles, III Asociacionismo y partidos políticos, caixa 408.

Front Nacional de Catalunya juntament amb independentistes no adherits a cap partit– , desembocà en aquesta candidatura fins a 1982.

Serà en aquestes eleccions al Parlament de Catalunya, una vegada ja determinat el marc juridicopolític després del franquisme, quan per primera vegada les proclames d'unitat seran efectuades per totes les forces de l'esquerra marxista radical des de la més absoluta sinceritat i amb la ferma voluntat d'arribar a acords puntuals i estables; fins aleshores havien estat proclames llençades des dels comitès centrals de cada partit com un mer formalisme. Al cap i a la fi, eren rivals polítics, però no enemics, i des de la seva creació als anys seixanta havien mantingut contactes: *“Teníem relacions entre tots nosaltres, a vegades bones relacions. Competíem però érem col·legues. Hi havia coincidència ideològica i política.”*¹²³⁹.

És en aquest context on els partits observen la necessitat de participar plegats. A la conclusió que compartien el mateix espai i projecte polític s'hi sumà la por a desaparèixer dins el nou panorama de la transició. Les eleccions havien demostrat al Partit dels Treballadors, el partit més important dins l'extrema esquerra, que era pràcticament una utopia assolir representació institucional concorrent en solitari a unes eleccions parlamentàries; el PT coneixia les limitacions del seu electorat i el sostre electoral distava del mínim necessari per aconseguir l'acte de diputat. Es produeix, doncs, una simbiosi entre les forces de l'esquerra marxista radical donada per la necessitat d'augmentar vots pel PT, d'una banda, i evitar la marginalitat política dels altres grups situats a la mateixa esfera del marxisme radical, d'altra banda. Així ho resumeix el qui fou cap de llista de la candidatura unitària que es crearia per aquestes eleccions: *“Ells no tenien futur, i nosaltres [PT] ho teníem malament anant sols. La sortida només era anant plegats tots els que estàvem a l'esquerra del PSUC, però no sols”*¹²⁴⁰. La documentació del Moviment Comunista també remarca la necessitat de rompre el sostre electoral del Partit dels Treballadors mitjançant la creació d'una candidatura unitària: *“El PTC sabe que, si va solo, no tiene ninguna posibilidad de*

¹²³⁹ Entrevista a Manel Gracia

¹²⁴⁰ Entrevista a Manel Gracia

alcanzar el 3%; necesita imperiosamente sumar votos y mantener a su partido en la expectativa de conseguir un diputado”¹²⁴¹. I la OCE (BR) també compartia la visió que calia anar plegats a les eleccions si es volia aspirar a obtenir representació electoral: “*La concreción de esta coalición viene determinada por la situación política general y por la imposibilidad de entrar en el Parlament si cada partido se presenta por separado. Las características de esta coalición són: coalición de partidos revolucionarios, defiende los intereses del pueblo, favorece la unidad marxista-leninista, unidad sin precedentes a nivel estatal*”¹²⁴².

Una vegada fracassada la unitat amb el nacionalisme radical, és el PTC qui endega les conversacions per crear el que setmanes més tard es coneixeria com Unitat pel Socialisme. Inicialment trucà a la porta del MCC per “*proponernos la alianza electoral en la que hoy estamos embarcados*”¹²⁴³. Davant l’oferta del PT, la valoració del Moviment Comunista només contemplava com a principal element negatiu “*la imagen derechista que el PT tiene en los sectores políticamente próximos a nosotros*”¹²⁴⁴, entenent que amb aquesta operació buscava efectuar un viratge cap a l’esquerra després de la unificació amb la ORT. Les observacions positives van catapultar les primeres conversacions cap a una ferma entesa per afrontar les primeres eleccions al Parlament de Catalunya després del franquisme. Destacaven com a punts d’interès la formació d’una candidatura de partits situada a l’esquerra del PSUC. Aquesta era una reclamació que venia exigint-se des de sectors d’esquerres “*que saben que cada uno de esos partidos por separado no tiene ninguna posibilidad electoral*”¹²⁴⁵, de manera que es convertia en un fenomen de motivació per a l’electorat i amb la credibilitat per assolir el 3% dels vots.

¹²⁴¹*Ante las próximas elecciones al Parlament de Catalunya.* ABPR, DDP (Subsèrie MC), caixa 2, carpeta 1, document d(1)

¹²⁴²*Resoluciones de la III Conferencia Nacional de Catalunya.* ANC, Fons 112 Organització Comunista de Espanya – Bandera Roja, caixa 3, pag. 65, gener 1980.

¹²⁴³*Ante las próximas elecciones al Parlament de Catalunya.* ABPR, Fons DPP (MCC), Caixa 2 carpeta 1.

¹²⁴⁴*Ante las próximas elecciones al Parlament de Catalunya.* ABPR, DDP (Subsèrie MC), caixa 2, carpeta 1, document d(1)

¹²⁴⁵*Ante las próximas elecciones al Parlament de Catalunya.* ABPR, DDP (Subsèrie MC), caixa 2, carpeta 1, document d(1)

Paral·lelament la LCR es mostrava oberta a un escenari de possibles aliances amb diferents candidatures de caràcter socialista revolucionari, de manera que les converses a diferents bandes van ser satisfactòriament acollides. Per això en data d'onze de desembre de 1979 la LCR signava una proposta on establia que *“la candidatura s’ha de configurar com una aliança electoral entre partits, sobre la base d’un programa capaç de sustentar la intervenció política a Catalunya en el proper període”*¹²⁴⁶. Les bases de la proposta contemplaven la plena sobirania de Catalunya, és a dir, la superació de les limitacions incloses en l'Estatut de Catalunya i al títol VIII de la Constitució, oposant-se al marc legal existent. En segon lloc establia la política d'unitat de la classe treballadora amb l'exclusió de qualsevol pacte amb la burgesia. Per aquest motiu es mostrava profundament divergent dels *Pactes de Progrés* que defensaven PSUC i PSC, basats en l'aposta per un futur govern de la Generalitat de concentració nacional. En resum, la proposta de la LCR incloïa indistintament les reivindicacions nacionals i socials de Catalunya: *“La futura Generalitat sobirana per la que lluitem la volem doncs com un baluard de tota la classe obrera i els pobles de l'estat espanyol en el seu combat contra el govern de la UCD i el conjunt de la dreta”*¹²⁴⁷. En el cas de l' Organització d'Esquerra Comunista – Bandera Roja ja venia treballant en els darrers mesos per impulsar la unitat d'acció amb altres forces populars, aconseguint accions unitàries especialment destacables durant la oposició a l'Estatut del Treballador de 1979. En aquestes mobilitzacions és quan OCE-Bandera Roja formulà *“tanto a los partidos que hoy integran la coalición como a las fuerzas nacionalistas una propuesta de amplia alianza electoral al Parlament basada en la defensa de las exigencias política, sociales y económicas mas acuciantes que el pueblo catalán tiene planteadas”*¹²⁴⁸. En aquestes aproximacions bilaterals també hi participà el prosoviètic Partit Comunista dels Treballadors (PCT), però finalment se'n excloué per presentar-se amb la candidatura “Unitat Comunista” juntament amb altres petites escissions sorgides del PCE: PCE VIII

¹²⁴⁶ Bases pel programa d'una candidatura unitària (proposta). ABPR, Fons DPP (LCR-Arxiu2), Caixa 5 carpeta 7.

¹²⁴⁷ Bases pel programa d'una candidatura unitària (proposta). ABPR, Fons DPP (LCR-Arxiu2), Caixa 5 carpeta 7.

¹²⁴⁸ Candidatura unitària al Parlament. *Bandera Roja*, nº143, 15-30 gener 1980, pag.7

i IX Congrés, totes elles fervents seguidores del marxisme leninisme més ortodox i prosoviètic, aconseguint poc més de 8000 vots a tot Catalunya.

Finalment la materialització de l'aliança electoral es va fer efectiva el 20 de desembre de 1979 a través d'un document firmat pels 4 partits que integrarien la nova candidatura electoral:

“Reunits a la Ciutat de Barcelona el 20 de desembre de 1979 representacions de les direcció de la LLIGA COMUNISTA REVOLUCIONÀRIA, MOVIMENT COMUNISTA DE CATALUNYA, ORGANITZACIÓ COMUNISTA D'ESPANYA (Bandera Roja), i PARTIT DELS TREBALLADORS DE CATALUNYA, integrades per: Pau Pons, Joan Font, Ignasi Álvarez, Claris Mateu, Ferran Fullà, Eusebi del Jesús, Manuel Gràcia i Carles Pardo. ACORDEN:

- 1- Constituir una COALICIO ELECTORAL integrada pels partits signants a fi i efecte de presentar-se a les properes eleccions al PARLAMENT DE CATALUNYA.*

- 2- L'àmbit territorial de la Coalició serà el de les circumscripcions electorals de: Barcelona, Tarragona, Girona i Lleida*

- 3- A fi i efecte de fer front a les despeses de la campanya electoral les organitzacions integrades a la coalició aportaran les següents quantitats: PTC 6 milions, MCC 3 milions, LCR 2 milions, OC(BR) ½ milió. El 50 per cent de aquestes quantitats serà satisfeta per cada organització com a màxim el dia 31 de gener. el 50 per cent restant, haurà d'ésser satisfet com a màxim 48 hores abans de la presentació de les candidatures davant la junta electoral*

- 4- *En el cas de que una vegada pagades totes les despeses de la campanya quedés un rèssec favorable a la Coalició provinent de les aportacions dels diferents Partits, aquest serà repartit entre els mateixos d'acord amb la proporció de l'aportació de cada Partit.*

- 5- *En el cas de que la Coalició assolís actes de Diputats al Parlament de Catalunya els imports que en concepte de vots i d'assoliment d'escons [que] percebés la Coalició serà distribuït entre els Partits integrants de la mateixa amb els següents criteris: Igualar a 3 milions si s'aconsegueixen 2 diputats. Igualar a 2 milions si s'aconsegueixen 3 diputats. La diferència serà repartida proporcionalment entre els altres partits¹²⁴⁹*

- 6- *Els partits integrants de la Coalició aproven junt amb la Constitució de la mateixa un compromís de continguts polítics de la Candidatura, un reglament de funcionament de la coalició i unes bases pel manifest-programa que signats per separat formen part de la present ACTA.*

- 7- *S'ha avançat en la discussió de les llistes, quedant per aprovar aspectes referents a les mateixes.*

- 8- *En el cas de que la Coalició assolís actes de Diputat al Parlament de Catalunya i per les causes que fos, un partit integrat de la Coalició acordés la substitució de Parlamentaris del seu partit, aquesta substitució recaurà en el candidat següent del partit que efectua la substitució*

¹²⁴⁹ Les xifres d'aquest punt número 5 fan referència a la part econòmica que aporta cada partit a la coalició i que es detalla en el punt número 3 del mateix document. La voluntat d'aquest punt era establir com es repartirien les retribucions públiques fruit d'una hipotètica representació electoral i del nombre de vots aconseguits.

- 9- *S'acorda la creació d'un organisme de seguiment i contacte entre els diputats que assoleixi la Coalició i el conjunt de partits que formen part de la mateixa, per compliment del Programa de la Coalició.*¹²⁵⁰

L'endemà mateix es segellaven els acords referents a l'aprovació d'un reglament intern i a *“les bases de la infraestructura organitzativa de l'aparell electoral”*. El 2 i 3 de gener de 1980 es celebrarien noves reunions per tal de donar forma i contingut a la candidatura electoral. Precisament el nom – Unitat pel Socialisme- es va acordar en una reunió celebrada a Barcelona el 9 de gener de 1980 per representants dels 4 partits que integraven la coalició. Aquesta mateix reunió va determinar la composició de les llistes electorals per a les eleccions que s'havien de celebrar al Parlament. Sense definir encara els noms de les persones que integrarien la candidatures, es va acordar que per a la província de Barcelona el cap de llista seria per un membre del Partit dels Treballadors de Catalunya. El número dos, tres i quart correspondrien respectivament per a membres del Moviment Comunista de Catalunya, la Lliga Comunista de Catalunya i l'Organització Comunista d'Espanya, seguint el mateix ordre per a cobrir la resta de la candidatura. Pel que fa a les altres províncies a Girona el cap de llista seria per l'Organització Comunista d'Espanya, a Lleida pel Partit dels Treballadors de Catalunya i a Tarragona pel Moviment Comunista de Catalunya. Poc més tard es conegueren els noms que finalment formarien les llistes electorals¹²⁵¹.

Per a la circumscripció de Barcelona el número ú fou per Manel Gracia, seguit de Josep Ignasi Álvarez Dorronsoro del Moviment Comunista, Pau Pons Sagrera de la Lliga i Eusebi del Jesús Herrero per l' Organització Comunista d'Espanya-Bandera Roja. La llista la completaven Agustín Vilarroya Serafini, Gabriela Serra Frediani, Juana Agudo Batallé, Margarita Dordella Cirera i Elvira M. Rosa Posada García. Les aspiracions d'obtenir representació parlamentària es concentraven exclusivament a Barcelona, on es confiava en l'obtenció d'un escó per a Manel Gracia, tot i que altrament es tenia en compte que: *“está el hecho de que o salen los dos primeros de la lista o no sale*

¹²⁵⁰ *Acte de constitució de la coalició electoral*. ABPR, Fons DPP (LCR-Arxiu2), Caixa 5 carpeta 7.

¹²⁵¹ Reunió candidatura Unitat pel Socialisme. ABPR, Fons DPP (LCR-Arxiu2), Caixa 5 carpeta 7

*ninguno (...) Con 2,4% se tienen dos diputados matemáticamente, aunque sea necesario llegar al 3% para poder adjudicárselos*¹²⁵². Ignasi Álvarez, Secretari Polític del MCC i segon candidat de la coalició per Barcelona, assegurava que la finalitat d'Unitat pel Socialisme era *“fer una candidatura comú amb la finalitat d'augmentar les possibilitats electorals i evitar la dispersió del vot més d'esquerres*¹²⁵³.

Per a la demarcació de Girona el cap de llista, corresponent a la OCE-BR fou per a Jordi Creixans Sargatal; a Lleida per Francisco J. Clavería Roselló del PT i a Tarragona el cap de llista de la candidatura membre del Moviment Comunista de Catalunya fou per a Josep Sementé Moya. Poques esperances d'obtenir representació comptava per aquestes circumscripcions: *“sería de desear que el compañero Sementé entrara en el Parlament, pero sabemos que esto es muy difícil. Podemos considerar los resultados como positivos si logramos 5500 votos en total y de éstos, 1500 en Reus*¹²⁵⁴, declarava el *bandera* Antoni Puig, membre de la coalició per Tarragona.

La coordinació de la coalició es convertí en un dels aspectes prioritaris pels partits integrants de la candidatura. Per tal d'unificar criteris entre els militants dels quatre partits i atorgar un contingut homogeni a tot arreu es va acordar crear un comitè d'enllaç en cadascun dels nivells territorials per tal de planificar i dirigir la campanya seguint els passos de la coalició. Com a competència dels anomenats comitès d'enllaç s'establí la convocatòria de reunions obertes a la ciutadania en general *“afi d'incorporar al màxim de persones independents a les tasques de la batalla electoral que estem portant*¹²⁵⁵. En qualsevol cas Unitat pel Socialisme va voler clarificar que *“la direcció i la*

¹²⁵² *Ante las próximas elecciones al Parlament de Catalunya*. ABPR, DDP (Subsèrie MC), caixa 2, carpeta 1, document d(1)

¹²⁵³ *La Veu dels Treballadors*, MCC, pag.2

¹²⁵⁴ Entrevista con Antoni Puig. *Bandera Roja*, nº147, 15 març-7 abril 1980, pag.16

¹²⁵⁵ *Circular de la coalició a tots els militants de PTC, MCC, LCR, OCE (BR)*. ABPR, DPP(Subsèrie MC), caixa 2, carpeta 3, subcarpeta E (1)

*responsabilitat de realització de la campanya electoral li correspon als comitès d'enllaç respectius.”*¹²⁵⁶

EL PROGRAMA ELECTORAL

El programa electoral de la candidatura es va donar a conèixer el mes de febrer sota el títol *Manifiesto-Programa. Unitat pel Socialisme*, seguint un format similar a l'emprat al manifest-programa del Front per a la Unitat dels Treballadors (FUT) publicat en motiu de les eleccions del 15 de juny de 1977. A l'inici del pamflet novament s'acusava al PSOE i PCE de ser els responsables de permetre la continuïtat de l'aparell franquista després de tres anys de democràcia mitjançant el pacte qualificat com a *reforma política*. Continuant amb les crítiques cap a PSC i PSUC, el manifest narrava que el poble català s'havia pronunciat a favor de l'esquerra a totes les consultes electorals, però que per contra, les esperances d'una majoria d'esquerres s'havien vist defraudades i dilapidades per la política d'aquests partits, i per tant, no defensant les reivindicacions obreres i populars. És en aquest punt on es justifica la creació de la candidatura Unitat pel Socialisme com “*una respuesta a los deseos de todo un sector de nuestro pueblo que quiere la unidad de la izquierda para realizar una política diferente a la que han llevado el PSC y el PSUC*”¹²⁵⁷. A grans trets el programa de la coalició tenia com a eix comú, tot i reconèixer diferències polítiques i ideològiques entre els membres que integraven la candidatura, el desenvolupament d'una política d'esquerres i la reconstrucció nacional de Catalunya al servei de les classes populars. La finalitat pragmàtica de la unitat entre les forces de l'esquerra marxista radical transcendia per “*aixecar una alternativa social diferent a la que volen imposar el gran capital i els monopolis, moltes vegades recolzada en el suport dels partits majoritaris d'esquerra*”¹²⁵⁸ amb l'objectiu d'aconseguir una societat plenament democràtica i d'avenç cap al socialisme. A la mateixa línia s'expressava Pau Pons, candidat de la

¹²⁵⁶ *Circular de la coalició a tots els militants de PTC, MCC, LCR, OCE (BR)*. ABPR, DPP (Subsèrie MC), caixa 2, carpeta 3, subcarpeta E (1)

¹²⁵⁷ *Manifiesto-Programa. Unitat pel Socialisme*. Arxiu Pavelló República-CEHI, CF 75.7.

¹²⁵⁸ *Coalició “Unitat pel Socialisme”. Manifest programa*. ABPR, DPP (PTE-ORT), Caixa 1, carpeta 7, subcarpeta 3.

coalició per a la circumscripció de Barcelona: “*Unitat recoge a la izquierda que rechaza la política PSC-PSUC*”¹²⁵⁹. En definitiva, el programa de la coalició tenia com a eix comú, tot reconèixer diferències polítiques i ideològiques entre els membres que integraven la candidatura, el desenvolupament d’una política d’esquerres i la reconstrucció nacional de Catalunya al servei de les classes populars. En aquesta ocasió la candidatura s’adreça “*la unidad más amplia de todas las fuerzas de izquierda*”¹²⁶⁰, no utilitzant termes com *proletariat* o *independència de la classe obrera* escrites en les anteriors campanyes electorals per l’antiga OEC o la LCR. Tot i això sí que un dels lemes de la campanya electoral estampats en cartells per arreu de parets i façanes proclamava “*prou pactes amb la dreta: Generalitat d’esquerres al servei dels treballadors*”, seguint, doncs, les consignes d’unitat i independència de classe. En certa manera abandona el radicalisme verbal per deixar pas a un pragmatisme més escaient per a unes eleccions democràtiques sense restar de continguts ideològics el projecte polític.

El programa polític en els camps de la educació, sanitat, ordenació del territori, política internacional, feminisme, joventut, etc. es manté invariable a 1980 respecte a tot allò que els partits que componen la candidatura van presentar per separat en anteriors eleccions. Sense ser cap novetat si observem la trajectòria dels partits que formen la coalició, el punt més destacat en l’apartat de les llibertats nacionals és el referent al dret a l’autodeterminació, inclòs a la independència. Seguint amb la política de plens drets nacionals per a Catalunya, UPS reivindicava l’accelerament del traspàs de les competències cap a la Generalitat i l’oposició contra tota retallada de l’autogovern. La naturalesa política d’UPS rau en ésser una candidatura unitària dins els partits que es defineixen com a comunistes revolucionaris.

El programa d’UPS establia una Generalitat intervencionista a nivell econòmic, tenint com a preocupacions principals la lluita contra l’atur i la disminució del poder adquisitiu dels treballadors. La candidatura exigia alhora una reforma fiscal progressiva,

¹²⁵⁹ *Combate*. n°184 pag. 5, entrevista a Pau Pons.

¹²⁶⁰ *Manifiesto-Programa. Unitat pel Socialisme*. ABPR, CF 75.7.

gravant la fiscalitat directament proporcional al benefici empresarial, al patrimoni de les empreses i de les societats. A més, la candidatura exigia que la recaptació fiscal la gestionés la Generalitat i no des de Madrid.

En el terreny dels drets de les dones i la joventut el manifest denuncia la opressió a què es troba sotmesa la dona , i convida a lluitar contra aquesta situació mitjançant l'accés de la dona al treball i la plena incorporació a les tasques col·lectives de la societat. La candidatura reivindicava el dret de la dona a la lliure sexualitat i a la creació de centres d'informació i planificació familiar sota el control d'organitzacions feministes finançades directament per la Seguretat Social. Els anticonceptius i el lliure dret a l'avortament, també a càrrec de les arques de l'Estat. Els joves, a entendre d'Unitat pel Socialisme, formen l'altra col·lectiu discriminat: l'alt percentatge d'atur juvenil i el període d'aprenentatge laboral són exemples d'aquesta situació. Per tal de donar sortida a les reivindicacions dels joves, UPS proposava la creació d'un Consell Nacional de la Joventut com a interlocutor amb la Generalitat, així com la abolició de totes les formes de repressió sexual. La coalició es comprometia a defensar els drets polítics i sindicals de tots els joves que es troben en el compliment obligatori del servei militar, com la reducció del temps d'aquest servei, el compliment dins al regió d'origen, etc., però en cap cas propugna l'abolició de *la mili*.

La situació de l'ensenyament a Catalunya es trobava definit per la existència de tres xarxes d'escolarització: les de titulació estatal, les de la Generalitat i l'escola privada. Unitat pel Socialisme s'oposa a aquest sistema, advocant per una única xarxa escolar en mans de la Generalitat i de tall democràtica, plural, gratuïta, obligatòria i laica i catalana. El mateix pel món de les universitats: únicament dependents de la Generalitat, i a més, amb plena autonomia interna. Per a la Sanitat el programa de la coalició establia la totalitat de les competències públiques a un futur Servei Nacional de Salut dependent de la Conselleria de la Generalitat de Catalunya amb assistència sanitària a tota la població catalana.

La divisió administrativa havia de ser àmpliament reformada, proposant una nova ordenació del territori basada en la divisió territorial de la Generalitat republicana de 1935 amb les modificacions pertinents. Simptomàticament significava la desaparició de les Diputacions Provincials, els Governos civils i les Delegacions dels Ministeris de Madrid. De fet, l'estructuració política del territori en comarques ja havia estat defensada per la LCR en una comunicació a les *Jornades sobre petits municipis i comarques deprimides* que es celebrà el febrer de 1979¹²⁶¹.

Coincidint amb la Setmana antinuclear (21-27 de gener de 1980) UPS es va adherir als actes programats per la campanya en contra de les centrals nuclears; de fet va ser una de les primeres aparicions públiques de la candidatura durant el període preelectoral. La campanya exigia la paralització de les centrals nuclears d'Ascó i Vandellòs a més de negar la concessió de la llicència de construcció per a Vandellòs II. La solució d'aquestes problemàtiques per UPS era "*la necessitat de que a Catalunya es formi un govern d'unitat d'esqueres que assoleixi plenes competències de medi ambient i energia per tal de dur a terme un programa d'actuació que s'oposi decididament als plans del gran capital, entre ells la nuclearització*"¹²⁶². UPS també participà en altres mobilitzacions durant la campanya electoral com la lluita contra el tancament del grup "*Mundo*" i el ple suport mostrat a la vaga dels treballadors de SEAT¹²⁶³.

Com a fet positiu es va apuntar l'absència de grans tensions en el si de la coalició. De fet, no ens ha d'estranyar aquesta situació, ja que la candidatura electoral venia determinada i definida per una acta fundacional i un manifest que deixava poc marge de maniobra i interpretació als diferents partits que integraven la coalició Unitat pel Socialisme. Els candidats de la candidatura entrevistats no recorden grans tensions en el si de la coalició. Manel Gracia, cap de llista per Barcelona, recorda que "*les negociacions van ser fàcils. No recordo conflictivitat en el si de la*

¹²⁶¹ "Les comarques han de ser les estructures polítiques de base". Comunicació de la Lliga Comunista Revolucionària a les *Jornades sobre petits municipis i comarques deprimides*. Demà, nº38, febrer 1979.

¹²⁶² *Fora nuclears*. Unitat pel Socialisme, Barcelona, 22 de gener de 1980

¹²⁶³ "Candidatura unitaria al Parlament". *Bandera Roja*, nº144, 1-15 febrer 1980, pag.6

candidatura”¹²⁶⁴. Empar Pineda del MCC i Diosdado Toledano de la LCR corroboren el record de Manel Gracia. Com a únic contrapuntsí que el líder del PTC Manel Gracia exposà durant les negociacions la voluntat de situar com a número dos de la candidatura a Empar Pineda pel prestigi assolit durant la Transició. La petició de Gracia fou desfavorable atès que la líder feminista ja es trobava aleshores instal·lada a Madrid. També la LCR havia insinuat que el Partit dels Treballadors de Catalunya prioritza els interessos del partit sobre la candidatura, provocant “ *un viratge a la dreta*”¹²⁶⁵ de la candidatura. Durant les converses per definir el programa electoral, el Moviment Comunista de Catalunya representat per Luis Mendiguren i Miren Izarre sí que establiren una llarga discussió amb Pau Pons i Joan Font de la LCR referent a les aspiracions nacionals de Catalunya: “*Al final no vam posar lo del sobiranisme, vam guanyar que no es posés. Va ser una nit llarguíssima. Perquè ho vam discutir? Perquè la LCR era partidària de posar dret al sobiranisme, i nosaltres ens vam entestar que s’havia d’escriure dret a la independència en el programa, posar dret a l’autodeterminació, tot i que era el mateix. La reunió va començar a la tarda i va acabar a les sis de la matinada amb el Pau Pons i Joan Font de la LCR. En Manel Gracia deia que les dues coses eren iguals (...) Gracia no va posar problemes a cap discussió a cap contingut, l’únic que volia era liderar la candidatura. Les discussions les vam tenir amb la LCR*”¹²⁶⁶. Al cap i a la fi, petites observacions sense rellevància significativa.

A *grosso modo*, la campanya electoral de 1980 va ser valorada positivament per PT, MC, LCR i OCE (BR) considerant-la com “*el esfuerzo del partido en Catalunya ha sido de los más importantes que hemos realizado en los últimos tiempos*”¹²⁶⁷. La coalició va percebre que la campanya contenia un gran contingut polític i l’encert d’adreçar-se als barris i zones amb un perfil marcadament obrer. Tanmateix, com a element negatiu,

¹²⁶⁴Entrevista a Manel Gracia

¹²⁶⁵Reunió res. pol i orga. de Barcelona. I- *Marxa de la campanya electoral*. ABPR, DPP (LCR-Arxiu2), Caixa 5 carpeta 6.

¹²⁶⁶Entrevista a Miren Izarre

¹²⁶⁷*Sobre el balance de la campaña electoral*. ABPR, DPP (LCR-Arxiu2), Caixa 5 carpeta 6.

considerava el poc treball que s'havia fet des de les empreses¹²⁶⁸. L'exemple de la Telefònica, tanmateix, va esdevenir la excepció. La perseverança en el treball dins l'empresa durant anys va donar el seu fruit just abans que s'iniciés la campanya electoral: 100 treballadors de Telefònica van adreçar una carta a la candidatura UPS expressant el seu suport. Es tractaven de treballadors sindicalment actius (48 afiliats a CCOO, 35 a CSUT, 15 independents, 1 a SU i 1 a USO) i consegüentment amb un alt contingut qualitatiu. Després d'analitzar la situació política ençà les eleccions de juny de 1977 i posicionar-se críticament a la política de consens, la carta finalitzava donant suport a UPS com una candidatura alternativa capaç de defensar els interessos de les classes populars: “ *Por todo esto, consideramos la unidad electoral de los partidos LCR, MCC, OCE y PTC, que integran la coalición UNITAT PEL SOCIALISME, como un paso importante que servirá para consolidar una unidad más amplia de todas las fuerzas de izquierda en la defensa de una política favorable a las clases populares. Los trabajadores/as de Telefónica que firmamos este escrito consideramos a la coalición UNITAT PEL SOCIALISME com una alternativa capaz de luchar por una sociedad plenamente democrática basada en el desarrollo de la persona en los terrenos económico, social y cultural en el camino del avance al socialismo a partir de un programa consecuente de defensa de las plenas libertades democráticas y nacionales (...)* En consecuencia, llamamos a todos los compañeros/as a apoyar y votar esta candidatura y este programa”¹²⁶⁹.

La carta d'adhesió dels treballadors de Telefònica no va convertir-se en l'única mostra de suport extern. Un centenar de personalitats van redactar una manifest de suport així com també van demanar el vot per UpS. Els firmats iniciaven el manifest que com a marxistes havien votat individualment a diferents organitzacions comunistes o bé que s'havien decantat per la abstenció a les convocatòries electorals celebrades fins el moment. Contràriament, a les eleccions al Parlament de Catalunya de 1980 donen el seu suport a la candidatura UpS per “*considerar que en la situación económica y social*

¹²⁶⁸Balanç campanya. Coalició. ABPR, DPP (LCR-Arxiu2), Caixa 5 carpeta 6.

¹²⁶⁹A todos los compañeros/as de Telefónica. ABPR, DPP (LCR-Arxiu2), Caixa 5 carpeta 7.

actual, la unidad de las fuerzas revolucionarias constituye una necesidad” i que “*en ocasión a las elecciones al Parlament de Catalunya es el primer paso en la renovación de la política comunista que no pocos amigos y camaradas políticamente activos están reclamando y que la evolución de la situación interna e internacional impone*”¹²⁷⁰. Entre els signants es trobaven el filòsof Manuel Sacristán; els professors universitaris Francisco Fernández Buey, Pep Subirós i Josep Maria Vidal Villa; el vicedegà de la Facultat d’Economia Benjamí Bastida; l’actriu Muntsa Alcañiz;... Sense negar el potencial intel·lectual dels firmants ni sense menystenir la importància d’aquestes adhesions, és incomparable amb el gran suport mediàtic que van rebre els partits de l’esquerra parlamentària; com a les eleccions legislatives a Corts de 1977 i 1979, el PSC i sobretot el PSUC gaudien de la flor i nata de la cultura catalana. A tall d’exemple, els socialistes gaudien del suport de figures com Joan Manuel Serrat, Guillermina Motta, Maria Aurèlia Capmany o Joan Oliver. Els comunistes del PSUC aplegaven el suport de bona part de la cultura catalana, alguns del quals amb una llarga militància dins el partit: Ovidi Montllor, Quico Pi de la Serra, Raimon, Antoni Tàpies, Joan Brossa, Paco Candel, Pere Calders, Terenci Moix, Oriol Bohigas així com la resta de personatges lligats al PCE. Sindicalment la CSUT, sindicat creat a l’òrbita del Partit del Treball, publicà una carta en forma de fulletó propagandístic de 4 pàgines on convidava a tots els treballadors a votar UpS, definint que es tractava “*de una candidatura de izquierda consecuente*”¹²⁷¹.

Externament -continuant amb la campanya electoral-, la LCR acusava a la dreta per endegar una nova ofensiva contra Catalunya, i especialment, a la intervenció decidida de la patronat catalana, el Foment del Treball Nacional, en la campanya per a les eleccions al Parlament de Catalunya. Segons la LCR aquesta ofensiva dretana es traduïa en una campanya basada en un discurs obertament antimarxista i finançada pel FTN per un valor de 500 milions de pessetes cap als tres partits no obrers: UCD, CDC i ERC¹²⁷². El temor de la dreta catalana, i especialment de la patronal, era la formació d’una

¹²⁷⁰ *Combate*, nº 185, pag.5

¹²⁷¹ *Ante las elecciones al Parlament. Carta abierta de compañeros de la CSUT a todos los trabajadores. Unitat pel Socialisme una candidatura de izquierda consecuente*. ABPR, FV.1980 (Eleccions Parlament de Catalunya)/2

¹²⁷² *Demà*, nº44, 8 febrer de 1980.

Generalitat *socialcomunista*, és a dir, un govern d'esquerres amb Joan Raventós com a President amb els suport del PSUC. Els resultats electorals fins al moment permetien aquest hipotètic govern d'esquerres, ja que a Catalunya els comunistes recollien entre el 15 i el 20 % dels vots, que sumat al 25-30 % dels socialistes i un eventual suport d'ERC s'assolia la majoria absoluta. Serà sota aquest hipotètic panorama que la patronal intervé en la campanya per presentar-la entre dos pols diferenciats: una Generalitat marxista antiliberal o una Generalitat respectuosa amb les llibertats individuals i la propietat privada, denunciant els perills de la primera i defensant els valors de la segona. Bon exemple d'aquesta situació va ser un article aparegut el 29 de febrer de 1980 a *La Vanguardia*: “Desde una óptica empresarial está claro que lo óptimo sería un gobierno de la Generalitat integrado por las fuerzas que defienden los principios políticos, económicos y sociales que han informado tradicionalmente a Catalunya y a la Europa libre. (...) Pero en caso de que, por los resultados electorales, no fuera posible un gobierno de esta naturaleza, cualquier pacto de mal menor debería pasar por la exclusión de aquellas fuerzas que, en última instancia, aspiran a transformar radicalmente nuestros modos y modelos de vida catalanes. Desde la óptica empresarial hay unos pactos que son los deseables. Pero hay un tipo de pactos que resultan claramente indeseables”. Així mateix, les candidatures no socialistes ni comunistes van rebre el suport i l'ajuda de la patronal catalana¹²⁷³. En conclusió, ben certes eren les acusacions aparegudes a l'òrgan de publicació de la LCR sobre la intervenció de la patronal a la campanya electoral de 1980.

UNA ENTESA QUE ARRIBA MASSA TARD

Unitat pel Socialisme recollí un total de 33086 vots, representant un 1,22% del total de vots, desglossats de la següent manera segons la província¹²⁷⁴:

¹²⁷³ LoCascio, Paola: *op.cit.*, pag 95

¹²⁷⁴ *Resultats de les eleccions al Parlament de Catalunya 20-III-1980*. Equip de Sociologia Electoral (UAB). Departament de Governació-Generalitat de Catalunya, 1982

	VOTS	%
GIRONA	1.262	0,55
TARRAGONA	2.255	1
LLEIDA	1.070	0,66
BARCELONA	28.509	1,35

La suma dels partits que van concórrer les eleccions legislatives de 1979 i que acabarien integrant-se a la coalició UPS van sumar un total de 84.452 vots a Catalunya, desglossats de la següent manera: 40.345 pel Partit del Treball de Catalunya, 13.028 pel Moviment Comunista de Catalunya i també per l' Organització Revolucionària de Treballadors, 11.114 per l' Organització Comunista d'Espanya-Bandera Roja, i finalment, 6.937 per la Lliga Comunista Revolucionària.¹²⁷⁵¹²⁷⁶ Contràriament, la coalició de tots aquests partits no assolí ni la meitat del suport electoral que van tenir per separat tant sols un any abans. Fins i tot és més: recollí més paperetes el Partit del Treball de Catalunya presentant-se en solitari als comicis de 1979 que no la totalitat de la candidatura UPS. Les prediccions internes de la candidatura també apuntaven en aquesta línia. Per a la província de Barcelona UpS havia calculat que el 3% dels vots, la xifra requerida per obtenir representació al Parlament de Catalunya, estava situada, seguint les referències de les passades eleccions legislatives del primer de març, als 69.839 vots, i que la suma dels partits que formaven la coalició i que s'havien presentat per separat en aquestes eleccions sumaven un total de 81.567 paperetes, representant un 3,5% dels sufragis¹²⁷⁷. Igualment -continuava calculant UpS- els resultats de l'1 de març de 1979 a la província de Barcelona aplicats als 85 escons que li corresponien a la circumscripció de Barcelona en les eleccions al Parlament de Catalunya suposaven que la candidatura obtindria 3 diputats, sempre amb la condició *sine qua non* que UpS recolliria almenys els mateixos vots que la suma que obtingueren tots ells per separat.

¹²⁷⁵ Dades del Ministerio del Interior: <http://www.elecciones.mir.es/MIR/jsp/resultados/index.htm>

¹²⁷⁶ El Partit del Treball de Catalunya i l'Organització Revolucionària de Treballadors es van unificar el 24 de juliol de 1979 donant lloc al Partit dels Treballadors de Catalunya.

¹²⁷⁷ S.n. ABPR, FV.1980 (Eleccions al Parlament de Catalunya)/2, carpeta Unitat pel Socialisme (LCR, MCC, OCE (BR), LCR.

En política i eleccions, però, els resultats no són les matemàtiques ni xifres aritmètiques. Pel cap de files de la candidatura els resultats van dilapidar el futur de l'esquerra revolucionària, accelerant definitivament l'autodissolució del Partit dels Treballadors de Catalunya en el cas del seu partit, o bé contribuint a la marginalització política de les altres forces de la candidatura com un procés d'isolament de les idees revolucionàries que ja s'havia iniciat. El mateix Gracia es lamenta que l'obtenció solament d'un diputat per a la candidatura hagués significat un altaveu de divulgació d'una política d'esquerres més combativa, i de retruc, segurament hauria permès la continuïtat de la coalició: *“Si haguéssim aconseguit un parlamentari la unitat s’hagués pogut establitzar, però no va ser possible. Aquelles eleccions era l’últim tren que quedava.*^{1278,}

En alguns municipis la candidatura assolí la simbòlica fita del 3% dels vots, per bé que fou la excepció i no la norma general. Seguint un itinerari per l'àrea metropolitana de Barcelona, on s'aconsegueixen territorialment els millors resultats, el Baix Llobregat aplegà un 2% del total de les paperetes, essent lloables el 4,17% dels vots d'Abrera, el 4,11% (644 vots) de Viladecans, el 5,27% (254 vots) de Sant Andreu de la Barca, i situant-se al voltant del 2,5% de l'escrutini Cornellà, Sant Boi i Gavà amb 1013, 762 i 349 vots, respectivament. Al Barcelonès el millor percentatge de la candidatura va ser a Santa Coloma de Gramenet, superant lleugerament el 3% amb 1616 vots. Per sobre del 2% es van situar les poblacions de l'Hospitalet i Badalona, mentre que els 10649 vots de Barcelona només es traduïen en un 1,24% dels votants. Els *bons* resultats que l'esquerra radical havia aconseguit a poblacions vallesanes a les anteriors convocatòries electorals es van mantenir, col·locant d'aquesta manera la candidatura Unitat pel Socialisme per damunt del 3% del total de votants a places com Barberà del Vallès, Montcada i Reixac o Santa Perpètua de Mogoda¹²⁷⁹. A la resta del Principat podem afirmar sense més contemplacions que la candidatura va ser inexistent.

¹²⁷⁸ Entrevista a Manel Gracia

¹²⁷⁹ *Resultats de les eleccions al Parlament de Catalunya 20-III-1980*. Equip de Sociologia Electoral (UAB), Departament de Governació-Generalitat de Catalunya, 1982.

L'objectiu per a la província de Barcelona era aconseguir un acte de diputat. Almenys així mateix ho explica la documentació interna de la LCR: “*Repàs d'objectius per a Barcelona: recordar que la campanya té un objectiu difícil que és treure 1 diputat*”¹²⁸⁰. El mateix document també feia referència a les expectatives creades al voltant d'aconseguir representació parlamentària, assenyalant la dificultat d'aconseguir més d'un diputat, així com la possibilitat de no ser presents a la nova cambra catalana: “*Cal recordar la valoració que vàrem fer sobre les perspectives de treure diputats i remarcar que si bé 2 és difícil (com diu també MCC) 3 encara ho és més. Això obliga a tenir en compte que hi ha que estar preparats: en cas de no sortir és necessari tenir una postcampanya d'aparició política preparada*”¹²⁸¹. Fins i tot s'acordà, en cas d'assolir algun parlamentari, crear una comissió de seguiment per actuar conjuntament tots els partits de la candidatura a la dinàmica parlamentària¹²⁸². Qui s'ajustà més als resultats van ser els pronòstics del MCC just en el moment en què es formava la coalició al desembre de 1979: “*Otra cosa, diferente, son las posibilidades electorales que nosotros calculamos que tiene la coalición. Hoy podemos considerar que podemos amarrar de 35 a 40.000 votos. Ese es el punto de partida y tal vez sea el de llegada. Llegar al 3%, entre 60 y 70.000 votos no parece que sea probable pero tampoco podemos decir de salida que sea absolutamente imposible*”¹²⁸³.

La no obtenció d'un acte de diputat va ser considerat com un fracàs. El cop dur per la coalició, sobretot, va ser la pèrdua de l'hegemonia electoral de les forces obreres davant Convergència i Unió. La coalició va justificar aquesta situació per dos fets: el primer, responsabilitat dels socialistes, per aquests negar-se a una política d'esquerres i unitària, i el segon, per la voluntat del PSUC a col·laborar en el govern – des de la Generalitat Provisional fins als Pactes de Progrés als ajuntaments- amb la dreta convergent. El titular del diari de la LCR *Combate* titulava: “*PSC y PSUC responsables*”¹²⁸⁴. Sigui

¹²⁸⁰ Reunió res. pol i orga. de Barcelona. I- Marxa de la campanya electoral. Fons DPP (LCR-Arxiu2), Caixa 5 carpeta 6

¹²⁸¹ Reunió res. pol i orga. de Barcelona. I- Marxa de la campanya electoral. Op.cit.

¹²⁸² “Entrevista con Eusebi del Jesús”. *Bandera Roja*, nº145, 15-29 febrer 1980, pag.16.

¹²⁸³ *Ante las próximas elecciones al Parlament de Catalunya*. ABPR, DPP (MCC), Caixa 2 carpeta 1.

¹²⁸⁴ *Combate*, nº187, pag.1

com sigui, aquestes eleccions havien fet palès la incapacitat social per vertebrar un projecte polític independent a l'esquerra del PSUC. El fenomen era d'abast europeu i generalitzat a totes les tendències ideològiques del moviment obrer.

Tanmateix, aquest fracàs només era percebut a nivell electoral, entenent que la participació en unes eleccions es justificava per la oportunitat a estendre i popularitzar el projecte polític revolucionari, desconfiant del parlamentarisme com a mitjà per bastir l'anelhada societat socialista: *“El lloc de la LCR no són en unes eleccions, sinó al carrer i a la societat”*¹²⁸⁵. Per això aquelles organitzacions de l'esquerra marxista radical que sobreviuen a l'entrada dels vuitanta centraran la seva activitat en el si dels moviments socials més que a la pròpia activitat política de caire marginal i resistencial.

¹²⁸⁵ Entrevista a Montserrat Cervera

5. CONCLUSIONS

Orígens

A partir de la dècada dels cinquanta l'experiència de diversos esdeveniments i transicions arreu del planeta impactaren sobre l'esquerra provocant consegüentment una mutació de l'espai marxista tant a l'Estat espanyol com a nivell internacional. Serà a la següent dècada quan es produirà un ressorgiment dels moviments marginals de l'esquerra que reaccionen amb fervor davant la rigidesa dogmàtica del model soviètic així com també apareixeran nous corrents que posteriorment donaran vida a noves organitzacions. Entre aquests cal inserir l'esquerra revolucionària com a corrent polític en expansió al llarg de tota la dècada dels seixanta i que perviu activament durant els setanta seguint la dinàmica del mateix fenomen a nivell europeu.

Cronològicament alguns dels grups estudiats en aquesta recerca ja eren presents a l'escena política catalana abans de 1968 mentre que la resta estaven en procés de gestació, i per tant, podem afirmar que el naixement de l'esquerra marxista radical a Catalunya és anterior i desvinculada del procés revolucionari francès. En tot cas el "*xarampió*" del Maig del 68 contribuï a cristal·litzar les tensions en el si de l'esquerra i esdevingué un catalitzador per a l'expansió dels corrents revolucionaris i els seus referents internacionals fins ben entrada la dècada dels setanta.

En el cas d'Espanya l'esquerra marxista radical procedeix a partir de quatre grans nínxols o famílies polítiques –PSUC/PCE, FOC/FLP, ETA i els moviments catòlics de base– desembocant en diferents formacions polítiques que s'acolliran a diferents expressions del marxisme revolucionari com el maoisme, el trotskisme o el consellisme. Tanmateix, l'adscripció a un corrent o altre no determinarà la política a seguir durant els anys setanta en el cas del partits espanyols. Si ens fixem en la trajectòria

d'organitzacions que podem incloure dins la família *maoista* veurem que opten per diferents opcions. En primer lloc el PCE (m-l) optà per la lluita armada a través de FRAP i romangué a la il·legalitat durant la Transició i la jove democràcia interpretant-la com la continuació del feixisme i l'imperialisme a Espanya després de la mort de Franco; el PTE s'inserí dins el consens de la reforma i aplaudí qüestions com la Constitució o nous estatuts d'autonomia per a les diferents comunitats autònomes com Catalunya o Andalusia; i finalment un grup com el Moviment Comunista participà en els organismes unitaris de l'antifranquisme, però una vegada es succeïren els esdeveniments adoptà una política de rebuig al consens constitucional i al nou marc juridicopolític establert. La ideologia, almenys en aquest cas dins el bloc que denominem com a maoista, no determinà la praxis política durant l'etapa central de la Transició.

El context de dissidència política

La situació creada a finals dels seixanta la podríem definir com un exemple de dissidència entesa com una situació on els grups subalterns aconsegueixen articular una força d'oposició potent i que aconsegueix canalitzar-se alhora de forma política. Aquesta dissidència no només es tradueix de forma política, sinó que també es combina i s'encabeix amb noves formes de resistència cultural¹²⁸⁶. A Catalunya, el conglomerat antifranquista emergeix com la força guanyadora del combat per l'hegemonia cultural: l'esquerra antifranquista, capitanejada per forces socialistes i comunistes, esdevé el grup dirigent, aquell que inspira els valors cívics i ètics de la societat civil. La ruptura s'inicià anys abans des de les places i els carrers de Catalunya i, impulsada *des de baix* per la societat civil, havia aconseguit articular un nou sistema del llenguatge simbòlic que es convertí en hegemònic i que van permetre configurar la nova hegemonia de l'esquerra antifranquista durant l'etapa protodemocràtica. L'esquerra, doncs, era qui posseïa part de l'hegemonia cultural durant el període estudiat en aquesta recerca.

1286 Feixa, Carles: *El teatre de l'hegemonia. Revisició a Gramsci*. El Contemporani, nº2, 1994, pag. 31

Com a conseqüència l'extrema esquerra es veié beneficiada per la situació de dissidència política de finals del franquisme i per l'hegemonia de l'esquerra. Un moviment com l'esquerra revolucionària, caracteritzat per un alt grau d'activisme, pogué prendre força en una situació de clandestinitat i dissidència política com foren els darrers anys de la dictadura, però en canvi, era més complicat desenvolupar-se dins un marc democràtic definit per les consultes electorals. I en segon lloc la cultura política de l'esquerra, hegemònica i dirigent a la Transició a Catalunya, afectà també a l'extrema esquerra en tant que ambdós compartien – tot i les seves diferències – l'arrel d'inspiració marxista, de manera que la situació hegemònica d'aquesta àrea va condicionar el debat també dins les posicions més radicalitzades de l'esquerra revolucionària. La situació és podria il·lustrar amb un breu paral·lelisme astronòmic: la hegemonia de l'esquerra actua com una estrella que, per definició, emet la seva pròpia llum. És aquesta llum la que irradia i impacte sobre l'extrema esquerra, nodrint-la del discurs hegemònic. Simptomàticament, quan finalitza l'hegemonia cultural de l'esquerra també ho fa el testimoniatge de l'extrema esquerra.

La crítica cap als partits obrers majoritaris va esdevenir una de les característiques de l'esquerra revolucionària en considerar que abandonaren els principis del marxisme. Aquesta argumentació es sustentava interpretant la renúncia dels partits marxistes tradicionals a la dictadura del proletariat i a la lluita de classes. La línia seguida a Espanya pel PCE i pel PSUC a Catalunya seguí la mateixa trajectòria que la majoria de partits comunistes europeus existents abans de la II Guerra Mundial. La situació de l'esquerra marxista tradicional – així com la posterior esquerra radical- a Catalunya i Espanya es diferencia respecte a Europa Occidental, en canvi, pel context en què actua. Mentre les homònimes organitzacions PCF o PCI es desenvolupen en un marc democràtic, parlamentari i de llibertats, el PCE-PSUC roman en una situació de clandestinitat dins la dictadura militar. Per això la crítica i oposició de l'esquerra marxista radical es desenvolupa en el camp ideològic i no en la dinàmica política parlamentària.

Durant la celebració del V Congrés (1954) el PCE apostà per la creació d'un ampli front antifranquista amb la finalitat de liquidar la dictadura i formar un govern provisional de caràcter democràtic. Seguint aquest principi es culminà la nova estratègia del PCE amb la teorització de la política coneguda com a *Reconciliació Nacional* (1956) que consagrava l'enderrocament de la dictadura com a objectiu principal, i finalment amb l'adopció de l'*eurocomunisme* durant els setanta s'adoptà la democràcia i la defensa dels seus valors com elements indestriablement de la definició marxista del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC) i del Partit Comunista d'Espanya (PCE).

La crítica no només es limità a l'esfera teòrica sinó que també s'estengué cap a la *praxis* política de PCE i PSOE . La lectura que efectuaren els grups de l'esquerra revolucionària havia estat que l'ofensiva popular fou allò que impedí la continuïtat del franquisme tot i no aconseguir la seva ruptura. Aquesta crítica cap els dos grans partits de l'esquerra s'intensificà durant l'etapa central de la Transició en denunciar que la ruptura no havia estat possible en part per la traïció dels partits obrers majoritaris a l'hora de col·laborar amb el sector reformista impossibilitant la formació d'un gran bloc obrer i popular –front popular o antifeixista com era anomenat per les organitzacions de l'esquerra marxista radical– que enderroqués el franquisme i avancés cap a la formació d'un govern provisional i una etapa constituent. Serà aquesta confrontació amb l'esquerra majoritària la que actuà com a caixa de ressonància aconseguint situar-se al centre del debat polític; sense l'oposició als partits majoritaris no seria possible inserir-se com a focus d'atenció i, de retruc, com a possibilitat per projectar-se més enllà de la seva àrea d'influència.

L'arxipèlag revolucionari

El conglomerat format per l'arxipèlag de l'esquerra revolucionària es mantingué com a tal durant els setanta. Lluny de confluïr cap a una sola organització només es reestructurà parcialment amb algunes confluències orgàniques entre diferents formacions. Aquest va ser el cas de la fusió entre el Partit del Treball (PT) i l'Organització Revolucionària de Treballadors (ORT) que donà lloc a la nova

organització Partit dels Treballadors (PT) a 1979, o la integració de l'Organització d'Esquerra Comunista (OEC) dins el Moviment Comunista (MC) també el 1979. Tot i aquesta rigidesa a l'esfera orgànica la militància i els col·lectius de militants que actuaren com a fraccions internes van donar lloc a moviments i fluctuacions entre les organitzacions de l'esquerra revolucionària que rompen la imatge de comunitats estanques.

Si tots els partits compartien la mateixa arrel i bona part del programa, per què no es van unificar? El Partit del Treball, com a “*germà gran*” de l'extrema esquerra, tingué l'oportunitat d'impulsar i liderar un pol revolucionari a l'esquerra del PSUC, i que tanmateix, no concretà. Lluny de cercar els punts en comú i establir el comunisme com a element de cohesió, és aquest darrer qui actua com a cavall de batalla i d'element disgregador entre les formacions del marxisme radical. Va ser el sectarisme i el dogmatisme els dos factors principals que van impossibilitar l'entesa entre l'esquerra marxista radical tot impedit una possible unitat orgànica. Els intents que tenien com a finalitat cercar la unitat per encarar els principals reptes que oferia el nou marc després de la mort de Franco es van resoldre negativament. A la primavera de 1976 es va produir la primera gran aproximació entre diferents forces de l'esquerra revolucionària (ORT, PTE i MC) que es saldà amb fracàs: primer se'n desmarcà el Moviment Comunista al mes d'abril i més tard les relacions bilaterals entre PTE i ORT s'interromperen a l'hora de decidir l'aportació de cadascú en els òrgans de direcció del nou partit. I les constants crides a la unitat amb el nacionalisme radical sempre es van saldar amb un fracàs.

La fragmentació no es limità en el terreny orgànic: també en el terreny sindical, electoral i en els organismes unitaris d'oposició al franquisme. Mentre la LCR, MC i BR van incorporar-se a CCOO, el PT creà la seva pròpia central sindical a partir de 1975 – la CSUT–. La OEC creà les seves *Plataformes* i a Acció Comunista la fracció consellista inserida a les Plataformes Anticapitalistes no restà obligada a seguir la línia sindical majoritària partidària d'inserir-se a CCOO. La tàctica a l'hora de provocar la

ruptura amb el franquisme tampoc fou compartida: la LCR, AC i l'OEC van declinar participar a l'Assemblea de Catalunya i als diferents organismes unitaris d'oposició al règim per la seva composició interclassista i per representar la mateixa política que el PCE i PSOE basada en l'alternativa democràtica. En canvi per PTE, MC i BR eren la representació d'un ampli front unitari antifranquista aglutinats sota un programa de mínims que havia de permetre primer l'enderrocament de la dictadura i més tard la ruptura cap a un nou marc democràtic i social. I a nivell internacional, tot i els contactes que pogueren tenir uns i altres, només la LCR formava part d'un organisme internacional com la IV Internacional.

Davant una previsible convocatòria d'eleccions per part del govern d'Adolfo Suárez s'engegà la dinàmica electoral també per a l'esquerra radical. Al gener de 1977 va constatar-se dues iniciatives de la mà de l'OICE i el PTE per aconseguir un bloc d'esquerres per encarar amb garanties unes hipotètiques eleccions a Corts, tot i que finalment l'esquerra revolucionària es presentà a les eleccions separatament i darrera de diferents coalicions electorals. Una vegada fet públic l'anunci d'eleccions pel 15 de juny de 1977 la gran majoria de formacions situades a l'esquerra del PCE/PSUC optà inequívocament per presentar-s'hi (PTE, ORT, MC, AC, POUM, OEC i LCR) enlloc d'advocar pel boicot (LC, OCE-Bandera Roja-) tot i no ser legalitzats fins després de les eleccions. Tots els partits pretenien liderar el front popular i revolucionari que havien teoritzat anys abans, i conseqüentment, cap de les proclames d'unitat llençades d'arreu va fructificar. L'única coalició electoral que aplegava diferents partits de l'esquerra radical fou el Front per a la Unitat dels Treballadors (FUT), formada per la LCR, l'OEC, AC i les restes del vell POUM. El PTE es presentà juntament amb Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) formant la coalició Esquerra de Catalunya (EC), la ORT aconseguí esquivar la situació d'il·legalitat a través de l'agrupació d'electorals Candidatura de Treballadors (CT) i el Moviment Comunista de Catalunya liderà una altra coalició, la Candidatura d'Unitat Popular pel Socialisme (CUPS), juntament amb independents de l'Assemblea de Catalunya, el Partit Carlí i altres personalitats lligades a l'independentisme català. Les candidatures de l'esquerra revolucionària que es presentaren a les eleccions del 15-J van convergir en considerar prioritari establir un sistema de llibertats i drets democràtics, i econòmicament, adoptar mesures per tal de millorar les condicions de vida de les classes populars i treballadores.

El referèndum constitucional plasmà més fidelment que mai les diferències i la divisió irreversible entre els partits de l'esquerra marxista radical votant per totes les opcions possibles. A Catalunya, el PSAN, la LCR, el BCT i Acció Comunista van demanar el vot contrari en considerar que era contrària als interessos de les classes populars. Només algunes forces polítiques de l'esquerra revolucionària i alguns corrents del nacionalisme radical van rebutjar obertament la Constitució i l'Estatut d'Autonomia de 1979. La feblesa i la poca implantació social d'aquests sectors contra la gran majoria del consens de les forces parlamentàries no va fer possible que es generés un moviment d'oposició a la Constitució i l'Estatut d'Autonomia. Simptomàticament, només el 7,8% dels vots van ser desfavorables, i no tots ells s'han d'atribuir a l'esquerra radical i als grups independentistes: la ultradreta espanyolista també propugnà el NO en la jornada del 25 d'octubre de 1979. El MCC plantejà l'abstenció, igual que l' Organització d'Esquerra Comunista i l'Organització Comunista d'Espanya (Bandera Roja), creient que esdevenia la fórmula d'expressió que maximitzava el rebuig a la Constitució i, amb matisos diferents, tots ells augurant que la pressió popular acabaria desbordant el projecte de consens constitucional. I finalment el PTE i la ORT apostaren per un SÍ crític argüint que assentava les bases de la democràcia i que permetia desplegar un conjunt de reformes socials destinades a millorar les condicions de vida de la població, tot i que compartien amb la resta de grups la crítica sobre el procés d'elaboració de la Carta Magna i les seves limitacions com la negativa al dret a l'autodeterminació, la manca d'un referèndum sobre la forma d'Estat o la inexistència de la depuració d'elements franquistes presents a l'administració. Altrament, el referèndum constitucional provocà un fet inusual dins l'esfera del marxisme revolucionari: la dualitat de vot en el cas del PTE i la OCE (BR) entre el País Basc i la resta de l'Estat.

Les eleccions legislatives i municipals de 1979 van repetir els esquemes de les eleccions del 15-J de 1977: divisió i manca de representació a les institucions. Només algunes tímides mesures com la fusió Moviment Comunista-Organització d'Esquerra Comunista i el pacte electoral entre PTE i ORT a les municipals que acordava la creació d'una única candidatura electoral on el cap de llista de cada localitat correspongué a la candidatura que havia aconseguit més vots a les anteriors eleccions legislatives d'entre

les dues formacions. Pel que fa als resultats, la taca roja que s'estenia a l'àrea metropolitana de Barcelona corresponia al PSC i al PSUC, però no pels resultats ni la representativitat de l'esquerra marxista radical.

Sotmesos a una profunda crisi que afectava a tots i cadascun dels partits i davant el sostre electoral que demostraren les eleccions legislatives de 1979 concorrent cada formació per separat, va ser durant les eleccions convocades al Parlament de Catalunya de 1980 quan els partits observen la necessitat de participar plegats per tal d'evitar la dispersió que els condemnà fora de les institucions. Tot i la impossibilitat d'un pacte amb l'independentisme d'esquerres sí que es va materialitzar per primera vegada una experiència d'unitat electoral per mitjà d'una candidatura formada pels quatre grans partits de l'esquerra revolucionària -el PTC, el MCC, la LCR i BR- i que es denominà Unitat pel Socialisme (UpS). La suma de vots dels partits que van concórrer les eleccions legislatives de 1979 i que acabarien integrant-se a la coalició UPS van sumar un total de 84.452 paperetes. En canvi, UpS en recollí un total de 33.086: recollí més paperetes el Partit del Treball de Catalunya presentant-se en solitari als comicis de 1979 que no la totalitat de la candidatura UpS un any més tard.

Transcorreguts bona part dels esdeveniments cap a la democràcia i amb una greu crisi d'orientació i militància aquestes eleccions van demostrar que el darrer tren per a l'esquerra radical ja havia marxat, i sobretot, demostrà la dificultat per vertebrar un projecte polític independent a l'esquerra de PSC i PSUC.

Un projecte revolucionari...

Per a l'esquerra marxista radical la revolució es concebia inicialment com un procés iniciat durant la II República però estroncat per la derrota a la Guerra Civil contra el bàndol franquista. Aquest procés tenia com a represa la fi del franquisme, quan interpretà la possibilitat de seguir teleològicament vells esquemes – enderrocament de la dictadura i la monarquia, proclamació de la república, formació d'un govern provisional

i assemblea constituent – mercès a les mobilitzacions obreres i populars concebudes com a agents protagonistes del canvi i motor de transformació cap al socialisme. Igualment tots els grups compartien la definició del règim franquista com a feixista, i en conseqüència, les lluites contra la dictadura eren definides com a antifeixistes. El fenomen radical no fou exclusivament la resposta cap a un sistema polític com era el franquisme, sinó que es manifestà també contra sistemes de democràcia occidental de tall parlamentari.

Al principi tots els grups defensaven un mateix projecte basat en l'enderrocament sobtat de la dictadura que portaria inevitablement al socialisme. Per a l'esquerra revolucionària la democràcia parlamentària no era contemplada com un fi en si mateix sinó com un mitjà per aguditzar les seves contradiccions, i per tant, era interpretada - seguint els esquemes leninistes- com la darrera fase de dominació burgesa que s'havia de superar. Per això les forces estudiades en aquesta recerca van rebutjar inicialment el sistema democràtic com a via per accedir al socialisme. Tanmateix la defensa de la revolució com a objectiu final va esdevenir una pretensió ideològica que no era compartida per la majoria dels ciutadans. L'anhel majoritari no era la revolució: la democràcia era la voluntat hegemònica. Un bon exemple d'aquesta premissa és que totes les estratègies adoptades per l'esquerra marxista radical (inserció en el consens democràtic, aposta per la ruptura amb el sistema, lluita armada) acaben fracassant perquè l'element fallit és la lluita final per la revolució.

Aquest plantejament de finals dels seixanta i primers anys de la dècada dels setanta canvià aproximadament poc abans de la mort del dictador . La reflexió que condicionà un gir de tots els grups estudiats en aquesta recerca (PTE, BR, AC, LCR,OIC i MC) partí de la base que la caiguda del franquisme no hauria de desembocar necessàriament a una fase revolucionària. Aleshores van modular el discurs efectuant un viratge estratègic cap a les posicions en defensa del programa de la ruptura política amb el franquisme. Durant aquesta etapa efectuen una *trèva* sempre diferenciant el projecte de ruptura política que recolzaren durant els primers anys de la Transició del seu programa revolucionari que tenia com a meta la inequívoca instauració del socialisme. D'aquesta manera l'esquerra marxista radical s'adaptà transitòriament a les circumstàncies del

període aparcant el projecte revolucionari per prioritzar la ruptura democràtica. Per això van modificar el seu programa inicialment revolucionari per tal d'encabir-lo dins un projecte similar a la ruptura defensada per altres grups de l'oposició antifranquista. Seguint aquesta línia alguns d'ells ingressen als organismes unitaris (Assemblea de Catalunya, Junta Democràtica, Plataforma de Convergència Democràtica) i tots ells decideixen críticament la participació política durant el període protodemocràtic, durant el procés constituent i els primers passos de la democràcia. És aleshores quan els conceptes de dictadura del proletariat i revolució socialista van conviure juntament amb un nou llenguatge caracteritzat per l'assumpció dels principis democràtics i la defensa de mesures per millorar les condicions de vida de les classes populars i altres propostes d'avançada radicalitat democràtica i social. Precisament aquesta serà part de la transcendència històrica que deixà l'esquerra marxista radical a l'actual sistema democràtic.

... alternatiu al PSUC

L'esquerra marxista radical destacà per erigir-se com una opció comunista diferenciada del PSUC i per representar un anhel rupturista que no es produí. Es va presentar com una opció vàlida a les mobilitzacions i com una eina que havia estat útil en la lluita sindical i a l'espai públic contra la dictadura tal com reafirmen el número elevat de sentències del Tribunal d'Ordre Públic que afectaren a l'esquerra radical. No va copsar el compromís incondicional de la població amb la democràcia i, en canvi, va atorgar un suposat caràcter revolucionari a les mobilitzacions antifranquistes.

Contràriament, la línia política del PSUC apostà inequívocament per un projecte articulat a l'entorn de la democràcia i el socialisme com dos elements indestruïbles i compatibles. Nascut en plena revolució de 1936 fruit de la confluència entre 4 organitzacions del socialisme català¹²⁸⁷, el PSUC enllaçà la continuïtat històrica dels

¹²⁸⁷ El PSUC va ser el 23 de juliol de 1936 com a resultat de la fusió entre la Unió Socialista de Catalunya (USC) de Joan Comorera i Manuel Serra i Moret, el Partit Comunista de Catalunya (PCC), el Partit Català Proletari (PCP) i la Federació Catalana del PSOE.

anys trenta amb l'antifranquisme al llarg de tota la dictadura. En canvi, quan l'esquerra marxista radical neix a finals dels seixanta i principis dels setanta el PSUC ja era el partit hegemònic de l'antifranquisme a Catalunya.

L'esquerra revolucionària, ni en la seva globalitat, no va ser capaç d'acostar-se a les dimensions del PSUC en qualsevol de les seves expressions: militància, sectors d'oposició al règim i ni molt menys electoralment. La militància de l'esquerra radical destacà per l'activisme i l'innegable compromís dels seus membres, però restà lluny comparada amb les del PSUC. Si l'esquerra marxista revolucionària a Catalunya estudiada en aquesta recerca la quantifiquem aproximadament a l'entorn dels 3.200 militants disgregats en diferents sigles en el període de màxima expansió a finals de 1977, en aquest mateix temps el PSUC disposava de més de 30.000 afiliats segons les xifres oficials aportades durant la celebració del IV Congrés (1977). Quantitativament eren pocs, certament, però tampoc tant pocs si tenim en compte el context: a excepció dels comunistes del PSUC a Catalunya i el PCE a la resta de l'Estat, l'esquerra marxista radical disposava d'unes xifres de militància que en el marc de la clandestinitat política durant el franquisme i els primers compassos de la Transició podien ser equiparades a altres grups de diverses ideologies. Sobrepassava amb escreix la militància de l'independentisme marxista aplegat al voltant del PSAN: a maig de 1978 sumava un total de 443 militants arreu dels Països Catalans, 273 dels quals a Catalunya¹²⁸⁸. En el món nacionalista, l'assemblea fundacional de Convergència Democràtica de Catalunya el 1974 va aplegar poc més de 100 militants; un any més tard CDC augmentava fins a 400 militants durant la Segona Assemblea General i a la Tercera Assemblea de març de 1976 eren ja 600. El salt qualitatiu de Convergència tingué lloc a partir de 1977 quan el partit de Jordi Pujol assolí els 2600 membres durant el IV Congrés celebrat al gener 1977 i els 6700 al V Congrés de 1978¹²⁸⁹. Un partit amb sigles històriques fundat durant la II República com la democratacristiana Unió Democràtica de Catalunya disposava del voltant de 300 afiliats al juny de 1976 i, segons les xifres publicades pel partit, 600

¹²⁸⁸Buch, Roger: *El Partit Socialista d'Alliberament Nacional. PSAN (1974-1980)*. Institut de Ciències Polítiques i Socials, 1995, pag.33

¹²⁸⁹Mercet, Joan: *Convergència Democràtica de Catalunya. El partit i el moviment polític*. Edicions 62, 1984, pag.127.

un any més tard¹²⁹⁰. Un altre partit amb sigles des de l'època republicana, Esquerra Republicana de Catalunya, fou renascuda a l'interior del no-res el 1976 per una nova direcció encapçalada per Heribert Barrera¹²⁹¹. Pel que fa a l'esfera socialista, el Moviment Socialista de Catalunya aplegava uns 500 militants durant els primers anys de la dècada dels setanta; posteriorment quan desembocà a la creació de Convergència Socialista de Catalunya (CSC) el 1974 el nombre augmentà considerablement. La reagrupació socialista catalana hereva de CSC creada el 1976, el Partit Socialista de Catalunya-Congrés (PSC-Congrés), arribà fins als 6000 afiliats abans de procedir al juliol de 1978 a la unitat dels socialistes catalans mitjançant el Partits dels Socialistes de Catalunya (PSC)¹²⁹². Per la seva banda, el Partit Socialista de Catalunya (Reagrupament) -hereu del Reagrupament Socialista i Democràtic de Catalunya- liderat per Josep Pallach assolí el miler de militants just abans de contribuir també a la formació del PSC¹²⁹³.

L'electorat comunista va ser insubornable amb el seu compromís favorable al PSUC, i aquest, totalment imbatible a l'espai comunista a nivell municipal i estatal. Electoralment totes les experiències de l'esquerra revolucionària van resultar un fracàs en no aconseguir guanyar la confiança de la població. Les diferents convocatòries electorals van posar de manifest la dificultat per arrelar-se més enllà de puntuals localitats com Santa Coloma de Gramenet, Abrera, Badalona o Montcada i Reixac, que excepcionalment superaven el llindar del 3% de l'electorat. Davant la formació de partits polítics a la seva esquerra el PSUC es va mostrar impermeable, i fins i tot amb el pas del temps va absorbir militants i fraccions precisament d'aquells que en anterioritat s'havien definit pel seu radicalisme marxista. En aquest sentit si el transfuguisme dels anys seixanta es produí cap a l'esquerra, al llarg dels setanta i vuitanta es revertirà la dinàmica.

¹²⁹⁰ Barberà, Óscar: *Unió Democràtica de Catalunya (1976-1978)*. Editorial Mediterrània, 2000, pag.219

¹²⁹¹ Culla, Joan B.: *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política*. La Campana, 2013, pag.119.

¹²⁹² Colomé, Gabriel: *El partit dels socialistes de Catalunya. Estructura, funcionament i electorat (1978-1984)*. Edicions 62, 1989, pag.103

¹²⁹³ Rubiol, Glòria: *Josep Pallach i el Reagrupament: història d'un partit polític (1974-1978)*. Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 1990, pag.571-573.

Més enllà de les urnes la seva incidència s'havia plasmat anteriorment en alguns espais d'influència com la universitat, les associacions de veïns, puntuals centres de treball (Harry Walker, SEAT, Pegaso, Correos...) o bé en alguns sectors professionals com l'ensenyament. Tot i créixer i tenir una base significativa dins el moviment obrer, veïnal i estudiantil va ser incapaç de convertir la radicalització ideològica de finals dels seixanta en un nou projecte de matriu marxista que disputés globalment l'hegemonia al PSUC-PCE. La deficiència de l'esquerra marxista radical fou a l'hora de crear una organització amb fort arrelament popular i que a la vegada fos aquesta qui aconseguís imposar una ruptura cap al socialisme. Efectivament, l'esquerra revolucionària va intentar ser alternativa al PSUC: aquest va ser el seu fracàs, però a la vegada, també la seva transcendència. No es resignà a pensar que el model cap a la democràcia parlamentària que experimentà Espanya a partir de 1975 va ser l'únic possible; en tot cas aquesta és una interpretació elaborada *a posteriori* per alguns corrents historiogràfics i discursos polítics conservadors. En aquest sentit l'esquerra revolucionària somià i lluità per una ruptura i transformació més profunda i que consideraven com a plausible interpretant un marc on tot estava per fer i tot era possible.

Crisi i declivi

L'experiència iniciada a la segona meitat dels seixanta i amb expansió al llarg de la primera meitat dels setanta finalitza a 1980. A partir d'aquesta data l'esquerra marxista radical deixà de ser un bloc polític alternatiu al PSUC amb la voluntat d'esdevenir el partit d'avantguarda revolucionari capaç de liderar el combat de les masses cap al poder. Una profunda crisi amb conseqüències irreversibles provocada per diferents factors canvià la naturalesa d'un moviment que no gaudia ni de vint anys de trajectòria, i que a partir dels vuitanta saldà la crisi optant per la dissolució, la incorporació als partits obrers majoritaris –individualment i col·lectiva– o desplaçant el centre de gravetat cap als moviments socials.

L'error en els pronòstics sobre l'escenari i els actors és una de les causes explicatives de la crisi de l'esquerra revolucionària a partir de 1977. Si bé és cert que existí el canvi

d'una dictadura a una democràcia, i per tant, s'aconseguí l'objectiu de l'oposició democràtica consistent en l'establiment d'un règim democràtic, per l'esquerra revolucionària no s'aconseguí la imposició d'un govern provisional ni tampoc la convocatòria d'unes eleccions constituents. Lluny de la fractura sobtada que havia presagiat la totalitat de l'esquerra radical, el procés de canvi cap a la democràcia emprugué la via de reforma pactada, és a dir, la negociació entre els reformistes del règim franquista i les forces democràtiques. La nova democràcia no va resultar ser la última fase de dominació burgesa que dictaven els esquemes teleològics del marxisme-leninisme abans de procedir finalment a la democràcia popular o també anomenada socialisme. Igualment la classe treballadora tampoc va esdevenir protagonista – com així li atribuïen els grups revolucionaris – com a agent principal de canvi i transformació. En aquests pronòstics i en l'anàlisi dels esdeveniments va ser el dogmatisme imperant a tots els grups de l'esquerra marxista radical qui va convertir-se en una barrera per adequar els esquemes del marxisme a la realitat dels anys setanta.

El canvi institucional que tingué lloc entre 1975 i 1978 no és l'únic element explicatiu de la crisi. Un segon element que contribueix a explicar la crisi de l'esquerra radical fou la crisi de la militància provocada per la frustració a l'hora de percebre la revolució com a intangible. Després de molts d'anys de lluita per l'anelhada revolució i el somni d'una societat socialista, aquest somni s'esvaí a mesura que es consumaven els esdeveniments. La revolució passà a ser en una cosa intangible, allunyada, i una vegada instaurat el nou marc democràtic la militància s'adonà que tot allò a què havien dedicat tantes hores i esperances no s'aconseguiria a curt termini. Aleshores el sentiment de frustració s'estengué entre la comunitat militant. Paral·lelament s'hi afegí un sentiment de desmoralització propiciat per un canvi d'actors en el si de l'esquerra a l'inici del nou panorama democràtic: no van ser els comunistes qui ostentaren l'hegemonia política de l'esquerra sinó que fou el PSOE qui n'aconseguí el control. La realitat no es correspongué a les expectatives i il·lusions nascudes durant la lluita antifranquista. Aquest fet contribuí a la desmotivació de la militància de tota l'esfera comunista –també la del PSUC–, situació que aguditzà les contradiccions de tots ells precipitant-nela crisi i àdhuc la ruptura de moltes de les seves formacions.

El sentiment de frustració coincidí alhora en una cruïlla personal per bona part de la militància . Tal com revelen les xifres de composició dels afiliats –i també líders i dirigents– eren individus que normalment no sobrepassaven els trenta anys d’edat i es situaven entre els vint-i-cinc i trenta anys; professionalment es tractaven majoritàriament de treballadors assalariats, i en menor mesura, també estudiants i tot tipus de professionals tècnics i liberals. Una vegada arribada la democràcia i fregant o complerts els trenta anys d’edat les exigències professionals i familiars van actuar en detriment de la dedicació política, i per tant, van precipitar en ocasions la reclusió a l’esfera privada.

L’elevat grau de politització i activisme que caracteritzà a l’oposició antifranquista durant la darrera dècada del règim donà pas a un declivi de l’activisme provocat per un canvi en els mètodes de lluita. Amb el nou marc democràtic les reivindicacions es van canalitzar cap a les noves institucions recentment creades a través dels partits polítics i els representants electes de manera que es va buidar de contingut els mètodes de lluita extrainstitucionals que havia practicat fins aleshores, i conseqüentment, ja no tingué els mecanismes d’incidència que havia gaudit fins aleshores. El desplaçament de bona part de l’activitat política a les institucions i els mals resultats aconseguits en les successives consultes electorals per les forces polítiques revolucionàries va contribuir a augmentar-ne el seu aïllament i a accelerar-ne la crisi. El desànim, la frustració política, la situació personal i el canvi de marc es va traduir en una fuga de militants que abandonaren la militància política; algunes organitzacions van patir-ho més severament que altres però generalment va esdevenir un fet que afectà l’esquerra marxista radical en el seu conjunt.

En el context internacional l’anomenada “*crisi del marxisme*” contribuí a l’ocàs de l’esquerra revolucionària. La crisi no només vingué provocada pel desprestigi del *socialisme real* de l’URSS i els països de l’Est -aquests règims ja havien estat condemnats i denunciats per la mateixa esquerra radical- sinó també perquè a mitjans dels setanta s’apagà el focus revolucionari xinès com una de les principals influències que havia nodrit l’esquerra radical. Des d’Europa Occidental el corrent maoista entrà en declivi arran de les pugnes internes dins el Partit Comunista Xinès, la mort de Mao el 1976 i el viratge emprès per Deng Xiaobing al capdavant de la República Popular de la

Xina en instaurar reformes econòmiques de liberalització de l'economia comunista. Altrament, el que havien estat focus emissors revolucionaris durant els seixanta (Cuba, Algèria, Vietnam, Cambodja...) van tenir una trajectòria allunyada del somiat paradís socialista així com els processos revolucionaris i transformadors de l'Amèrica Llatina (Argentina, Xile, Bolívia, Uruguai) van ser esclafats per cruels dictadures militars al llarg dels setanta.

El brot revolucionari que es propagà sobretot després del Maig del 68 tingué una data de caducitat que situem a finals dels setanta. Va ser aleshores quan les organitzacions prengueren diferents opcions en trobar-se submergides en una greu crisi. A gran trets i com a norma general aquells partits de l'esquerra revolucionària que donaren el vistiplau a la Constitució seran els que desapareixeran; aquells que en negaren a participar en el consens institucional i rebutjaren críticament la democràcia seran els sobreviuran a principis dels vuitanta tot i romandre en el resistencialisme polític. El Partit dels Treballadors, sorgit el 1979 com a resultat de la fusió entre el Partit del Treball d'Espanya i l'Organització Revolucionària de Treballadors, implosionà sobtadament al llarg de 1980 després d'intentar fracassadament l'ingrés col·lectiu en els principals partits d'esquerres (PSUC-PSC) o plantejar també la possibilitat de convertir-se cap a un partit radical juntament amb diferents sectors socials. Poc abans també signà la seva pròpia defunció Acció Comunista en considerar-se mancat de qualsevol possibilitat d'incidiren el nou context democràtic. La LCR i el MCC assimilaren la posició de marginalitat i superaren la crisi amb una reafirmació revolucionària i la denúncia cap a la nova democràcia mentre progressivament prioritzaran l'acció cap als moviments socials. Finalment Bandera Roja optà en primer terme per una posició semblant a la de MCC i LCR però a mig termini seguí la mateixa trajectòria que la fracció que ja se'n separà el 1974: l'ingrés al PSUC. En qualsevol cas el declivi de l'esquerra revolucionària esdevingué el preludi de la crisi que posteriorment també sacsejà l'esfera comunista a l'Europa Occidental amb el col·lapse, crisi o desplaçament del centre de gravetat dels partits comunistes tradicionals cap a nous projectes polítics i socials al llarg dels vuitanta i principis dels noranta.

La transcendència històrica

L'esquerra revolucionària va contribuir a assentar les bases de l'actual democràcia? De bon antuvi, no era el seu projecte. No obstant això, cal reconèixer la transcendència històrica que li correspon. Sovint els politòlegs i l'àmplia literatura sobre la qüestió ha tingut com a punt de partida la mort del *Generalísimo* al 20 de novembre de 1975 per iniciar el procés d'una dictadura cap a una democràcia. No obstant això, la historiografia acadèmica ha posat en qüestió aquesta "*Teoria de la Transició*"¹²⁹⁴ considerant que "*el procés de transició no es pot entendre sense tenir en compte la dinàmica sociopolítica que es va generar en el darrer decenni franquista*"¹²⁹⁵. Serà aquesta dinàmica, impulsada des de la societat civil antifranquista, la que esdevindrà el motor de canvi: si bé el paper dels reformistes franquistes va esdevenir clau per liquidar la dictadura, no es pot menysprear l'actuació de l'oposició antifranquista que amb la seva obra erosionà el franquisme impossibilitant la continuïtat del règim a llarg termini alhora que va fer possible el pas cap a la democràcia.

L'esquerra revolucionària es va inserir dins la lluita contra el franquisme i fou un dels sectors d'oposició més actius i alhora reprimits pel règim franquista: per això patí una intensa acció repressiva per part de la dictadura franquista. Si agrupem les sentències dictades pel TOP (Tribunal de Orden Público) classificades per tendències ideològiques ens adonarem de la transcendència de l'esquerra revolucionària, i dins d'aquesta, sobretot del maoisme. De totes les organitzacions de l'esquerra marxista radical sorgides a partir de la dècada dels seixanta el PCE (m-l) fou el grup que patí més vehement la repressió de la dictadura franquista com així ho demostra les sentències dictades pel Tribunal de Orden Público (TOP). A escala estatal els grups maoistes van ser objecte de 391 sentències, situant-se a poca distància del primer grup representat pel comunisme del PCE i PSUC amb 410 sentències. En el cas de Catalunya varia lleugerament el comportament: l'esquerra revolucionària concentra 192 sentències

1294 Per *teoria de la Transició* entenem el model explicatiu segons el qual després de la mort del dictador el règim acceptà el nou cap d'Estat, el Rei Joan Carles I, el qual inicià les maniobres necessàries per bastir la nova democràcia espanyola. Davant aquesta situació l'oposició abandonà les posicions rupturistes per cercar el pacte – ruptura pactada –

1295 Molinero, Carme: pròleg dins Domènech, Xavier: *Quan el carrer va deixar de ser seu. Moviment obrer, societat civil i canvi polític. Sabadell (1966-1976)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002, pag.8.

davant les 183 del conglomerat comunista del PSUC-PCE-JCC; el PCE (ml)-FRAP fou objecte de 73 d'aquestes sentències, seguit del PCE (i) amb 42 i la LCR amb 30¹²⁹⁶. A Catalunya, a diferència del conjunt estatal, la suma de sentències corresponents a l'esquerra revolucionària és lleugerament superior al PSUC, però a molta distància de CCOO.

També seria menysprear-la defensar que només va contribuir a la lluita contra la dictadura i alhora negar-li qualsevol consideració en la construcció del nou edifici democràtic. El cas més destacable, àdhuc agosarat, va ser la política del PTE consistent en la infiltració a l'exèrcit i a les acadèmies militars amb la finalitat de fer fracassar qualsevol intent d'un cop d'estat involucionista. Segons la lògica del PTE era erroni esperar que l'exèrcit adoptés un caràcter democràtic al servei dels interessos populars, i per això va entendre que era necessari l'actuació dins l'exèrcit. A partir de 1975 desenvolupà un programa d'infiltració a tota la jerarquia aconseguint infiltrar militants a l'Acadèmia General Militar de Saragossa sense que mai en fos descobert l'entramat. Bàsicament consistia en un pla per impedir que l'exèrcit reprimís violentament a la població civil en cas d'una hipotètica reacció de la jerarquia contra els avenços democràtics o cap al socialisme. Així l'estratègia a seguir consistia a apoderar-se dels quarters en cas de revolta i boicotejar les hipotètiques maniobres dels militars colpistes. I a nivell de soldats a redós del PTE s'organitzà clandestinament la *Unión Democrática de Soldados* (UDS), encarregada de vetllar pels interessos dels soldats i per una política democràtica en el si de l'exèrcit.

Si bé és cert que tingué poc impacte a l'hora de configurar les noves institucions democràtiques, l'esquerra revolucionària batallà per la ruptura i perquè el nou sistema polític sorgit després del franquisme consistís en un projecte de benestar col·lectiu sostingut en els principis de justícia, igualtat i llibertats avançades. A banda de la dialèctica marxista entre capital i treball alguns dels programes de l'esquerra marxista radical van concebre la lluita de classes més enllà dels tradicionals centres de producció.

¹²⁹⁶ En el cas de Catalunya les xifres han estat extretes de AA.VV.: *Institucions i organitzacions*, <http://topcat.coo.cat/docs/institucionsiorganitzacions.pdf>, pag. 22-23

A *grosso modo* reivindicà mesures per tal de millorar les condicions de vida de les classes treballadores i populars des de les fàbriques i oficines com a centres de treball i des dels barris com a llocs de residència i oci. Mentre van qüestionar els mitjans de producció des d'una perspectiva anticapitalista, les reivindicacions concretes per millorar les pèssimes condicions de vida als barris van madurar posteriorment cap al disseny i planificació de ciutats alternatives.

Alhora també va impulsar un conjunt de reivindicacions encaminades a enfortir l'exercici democràtic. Serà el fracàs de bona part d'aquestes posicions l'argument per descriure la nova democràcia com a *limitada*, i consegüentment, per oposar-s'hi o per denunciar-ne críticament les seves mancances.

En primer lloc, una característica de l'esquerra revolucionària a Espanya serà la impregnació nacionalista i la defensa del dret a l'autodeterminació, reivindicació que esdevindrà compartida per tots els grups estudiats en aquesta recerca. L'esquerra revolucionària s'apropiarà de les qüestions nacionals no resoltes tot interpretant-les des del posicionament favorable a l'exercici del dret a l'autodeterminació de les nacions i així ho defensarà en aquells organismes unitaris que formi part, a les resolucions polítiques i davant els ciutadans quan participi a les diferents cites electorals. La lluita contra l'imperialisme portarà a l'esquerra revolucionària a defensar els processos d'alliberament nacional que s'estaven produint, i que en el cas espanyol es concretaven en la retirada de les bases americanes, l'oposició a l'entrada d'Espanya a l'OTAN, la independència del Sàhara Occidental i la cessió de Ceuta i Melilla al Regne del Marroc.

En segon lloc, la depuració de l'aparell franquista i la judicialització dels responsables dels crims comesos durant la dictadura va esdevenir un dels cavalls de batalla per a l'esquerra marxista radical. Cap força política amb representació parlamentària a les eleccions del 15-J de 1977 va exigir la redacció d'una llei de responsabilitats polítiques. En canvi les candidatures electorals de l'esquerra revolucionària sí que ja plantejaven el 1977 qüestions comunes com la dissolució dels cossos i forces de seguretat de l'Estat i la depuració a l'administració. Va ser l'esquerra revolucionària qui va exigir – en

solitari— la depuració de l'administració, l'exèrcit, la dissolució dels cossos i forces de seguretat de l'estat per un nou cos democràtic, la destrucció dels arxius policials que permetien la repressió sobre la dissidència política així com la judicialització de la jerarquia franquista. Per això denuncià la Llei d'Amnistia aprovada el 15 d'octubre de 1977 com a llei que dificultava la ruptura amb les estructures de poder franquista.

En tercer lloc actuà com a punta de llança en defensa de col·lectius discriminats i minoritaris i mostrant una sensibilitat especial cap a les reivindicacions en defensa del territori i el medi ambient. L'esquerra revolucionària exigí amb més vehemència que ningú qüestions com els drets dels homosexuals i transsexuals, les polítiques per la no discriminació de gènere, els drets dels presos socials o bé la projecció de polítiques públiques respectuoses amb la natura. També ho va ser a l'hora de projectar la democràcia amb propostes pioneres, transgressores i innovadores. Mentre les candidatures progressistes tenien com a reivindicació el dret a vot als 18 anys, els programes electorals de l'esquerra radical reclamaven el dret a vot i majoria d'edat als 16 i no als 18 anys; l'esquerra revolucionària és també qui impulsa campanyes com l'avortament lliure i gratuït, per exemple. I els programes per la millora dels barris de les grans ciutats van incloure propostes que afectaven diferents expressions de l'espai públic (oci, cultura, mobilitat, urbanisme, medi ambient...) que van acabar projectant un esbós de ciutats diferenciades a les existents.

Alguns d'aquests elements reivindicats pionerament per l'extrema esquerra durant els setanta van permeabilitzar ràpidament a la cultura política de l'esquerra tradicional de manera que posteriorment han estat executats per la socialdemocràcia quan ha ocupat la Moncloa amb els governs socialistes de Felipe González (1982-1996) i sobretot amb José Luis Rodríguez Zapatero (2004-2011). Després de l'obra republicana impulsada pel doctor Fèlix Martí Ibáñez i anorreada durant el franquisme i els successius governs de la UCD, la següent legislació sobre la interrupció de l'embaràs fou una tímida llei de l'avortament aprovada pel govern socialista de Felipe González el 1985; va ser el gabinet del PSOE el 2010 qui facilità la interrupció lliure de l'embaràs fins a la setmana 14 de gestació. L'executiu de Zapatero també impulsà per primera vegada el matrimoni entre persones del mateix sexe el 30 de juny de 2005 i Espanya es convertí en el tercer

país del món en permetre matrimonis homosexuals després dels Països Baixos i Bèlgica. Aquestes reivindicacions satisfetes –totalment o parcial- s’han de concebre com a patrimoni col·lectiu de l’esquerra però difoses pionerament durant la Transició per l’esquerra marxista radical i assimilades exitosament per la bona part de la resta de forces socialistes i comunistes. El mateix Antoni Gutiérrez Díaz reconeixia el 1974 que la qüestió *de la dona* no figurava com un tema central del debat polític i social del partit¹²⁹⁷; dos anys més tard, en canvi, el PSUC s’involucrava de ple a les I Jornades Catalanes de Dona celebrades el maig de 1976 i a partir d’aleshores el PSUC -gràcies a l’abnegada tasca i insistència de les seves militants- donà passes en favor d’aconseguir, almenys en la teoria, la igualtat dels sexes¹²⁹⁸.

I finalment en quart lloc l’esquerra revolucionària va pugnar per la celebració d’un referèndum entre monarquia i república per decidir la forma d’Estat convertint-se com un principi irrenunciable per bastir la nova democràcia. I sobretot el principal llegat de l’esquerra revolucionària ha consistit en formar un capital humà impregnat de valors en defensa de la llibertat, la igualtat i la justícia social que desde càrrecs de responsabilitat a l’actual democràcia en ocasions han dirigit la mirada cap a les classes subalternes.

¹²⁹⁷ Molinero, Carme; Ysàs, Pere: *Els anys del PSUC. El partit de l’antifranquisme (1956-1981)*. L’Avenç, 2010, pag.169

¹²⁹⁸ Bengoechea, Soledad: *Les dones del PSUC. Els arbres del Fahrenheit*, 2013, pag.63

6- BIBLIOGRAFIA

- Anderson, Perry: “La paràbola de la socialdemocràcia” a *L’Avenç*. núm. 112, febrer 1988
- Àguila, Juan José del: *El TOP. La represión de la libertad (1963-1977)*. Editorial Planeta, Barcelona, 2001
- Aguila, Rafael del; Montorio, Ricardo: *El discurso político de la transición española*. CIS, Siglo XXI, Madrid 1984
- Álvaro, Francesc-Marc: *Els assassins de Franco. Un judici particular del franquisme i dels que van deixar-lo morir al llit*. L’esfera dels llibres, Barcelona, 2005
- Aracil, Rafael; Segura, Antoni (eds.): *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya*. Edicions Universitat de Barcelona, Barcelona, 2000
- Azcárate, Manuel: *La izquierda europea*. Ediciones El País, Madrid, 1986
- Batista, A. i Playà, J.: *La gran conspiració. Crònica de l’Assemblea de Catalunya*. Editorial Empúries, Barcelona, 1991
- Bensaïd, Daniel: *Trotskismos*. El Viejo Topo, Barcelona, 2007
- Bordetas Jiménez, Ivan: *Nosotros somos los que hemos hecho esta ciudad. Autoorganización y movilización vecinal durante el tardofranquismo y el proceso de cambio político*. Tesi Doctoral, UAB, 2012
- Bruni, Luigi: *ETA. Historia política de una lucha armada*. Editorial Txalaparta, Tafalla, 1979
- Becker, Jillian: *Los Hijos de Hitler: historia de la banda terrorista Baader-Meinhof*. Editorial Aymà, Barcelona, 1979
- Bensaïd, Daniel: *Trotskismos*. El Viejo Topo, Barcelona, 2007

- Bilbao, Kepa: *Crónica de una izquierda singular. De ETA-Berri a EMK/MC y a Sutik-Batzarre*,
<http://www.kepabilbao.com/descargas/Cronicadeunaizquierdasingular.pdf>
- Birchall, Ian: “The Autonomy of Theory: a short history of New Left Review”.
International Socialism, nº10, agost 1980, pag. 51–91
- Birchall, Ian: “The Revolutionary Left in Europe” a *International Socialism*, nº 86, febrer 1976
- Bobbio, Luigi: *Storia di Lotta Continua*. Savelli, Roma, 1979
- Borja, Jordi. *Revolución urbana y derechos ciudadanos : claves para interpretar las contradicciones de la ciudad actual*. Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 2012
- “Los comunistas y la democracia”. *El Viejo Topo*, nº221, febrer 2011, pag.25-43
- Botella, Joan; Marcet, Joan; Anglada, C.; Bertran, Josep Maria; Carreras, T.: “Els membres: les persones i les organitzacions”. *L’Avenç*, nº43, novembre 1981, pag.28-33
- Botella, José; Riera, Ignasi: *El Baix Llobregat. 15 años de luchas obreras*. Editorial Blume, Barcelona, 1976
- Botella, Joan: *L’electorat comunista a Catalunya*. Tesi doctoral, Facultat de Dret UAB, 1982
- Bruni, Luigi: *ETA. Historia política de una lucha armada*. Editorial Txalaparta, Tafalla, 1979
- Buch, Roger: *El partit socialista d’alliberament nacional. PSAN (1974-1980)*. Institut de Ciències Polítiques i Socials, Barcelona, 1995
- *-L’Herència del PSAN: les aportacions humanes i ideològiques del Partit Socialista d’Alliberament Nacional dels Països Catalans (1968-1980) al sistema polític actual*. Col·lecció Base històrica, Barcelona, 2012
- Busse, Michel: *La nueva democracia española*. Editorial Unión, Madrid, 1984

- Casanellas Peñalver, Pau: *Morir matando: el franquismo en crisis ante la violencia política, 1968-1977*. Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona, 2011
- Carrillo-Linares, Alberto: *Subversivos y malditos en la Universidad de Sevilla (1965-1977)*. Centro de Estudios Andaluces, Sevilla, 2008
- Carrillo, Santiago: *Después de Franco ¿qué?: la democracia política y social que proconizamos los comunistas*. Editions Sociales, París, 1965
- Causa, Martí: “La LCR y la izquierda radical (1966-1975)”. *Viento Sur*, nº 115, març 2011.
- Causa, Martí; Martínez i Muntada, Ricard (eds.): *Historia de la Liga Comunista Revolucionaria (1970-1991)*. Viento Sur, La Oveja Roja, Barcelona, 2014.
- Cebrián, Carme: *Estimat PSUC*. Empúries, Barcelona, 1997
- Claudín, Fernando: *La crisis del movimiento comunista*. Ruedo Ibérico, París, 1970
- Colomer, Josep Maria: *Els estudiants de Barcelona sota el franquisme*. Editorial Curial, Barcelona, 1978
- Colomé, Gabriel: *El partit dels socialistes de Catalunya. Estructura, funcionament i electorat (1978-1984)*. Edicions 62, Barcelona, 1989
- Cohn-Bendit, Daniel: *El Izquierdismo: remedio a la enfermedad senil del comunismo*. Grijalbo, Madrid, 1969
- Colomer, Joel; Aguilera, C.R.; Subirats, Joan; Vintró, Joan: *Els grups polítics a Catalunya. Partits i programes*. Editorial Avance, Barcelona, 1976
- Cortade, André: *Le 100: histoire désordonnée du MIL, Barcelone 1967-1974.*, Dérive 17, París, 1985

- Cucó, Josepa: “Recuperando una memoria en la penumbra. El Movimiento Comunista y las transformaciones de la extrema izquierda española”. *Historia y Política*, nº20, juny-desembre 2008
- “La izquierda de la izquierda. Un estudio de antropología política en España y Portugal”. *Papeles del CEIC Universidad el País Vasco*, nº29, març 2007
- Culla, Joan B.: *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política*. La Campana, Barcelona, 2013
- Deutscher, Isaac. *Trotsky. El profeta armado; El profeta desarmado; El profeta desterrado*. Era, Mèxic DF, 1969
- Domènech, Xavier: *Quan el carrer va deixar de ser seu. Moviment obrer, societat civil i canvi política. Sabadell (1966-1976)*. Publicacions de l’Abadia de Montserrat, Barcelona, 2002
- *Clase obrera, antifranquismo y cambio político. Pequeños grandes cambios, 1956-1968*. Catarata, Madrid, 2008
- *Cambio político y movimiento obrero bajo el franquismo. Lucha de clases, dictadura y democracia (1939-1977)*. Icaria, Barcelona, 2012
- DDAA: *Resultats de les eleccions al Parlament de Catalunya 20-III-1980*. Equip de Sociologia Electoral (UAB). Departament de Governació-Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1982
- DDAA: *PTE, la lucha por la ruptura democrática en la Transición*. Asociación por la Memoria Histórica del Partido del Trabajo de España y de la Joven Guardia Roja, Madrid, 2010
- DDAA: *El Front Obrer de Catalunya*. VI Jornades Història del Socialisme, 3 i 4 novembre de 1994. Editorial Rafael Campalans, Barcelona, 1994
- DDAA: *Andreu Nin i el socialisme*. Centre d'Estudis Històrics Internacionals - Publicacions Universitat de Barcelona, Barcelona, 1998
- DDAA: *La transició als Països Catalans*. Edicions El Jonc, Lleida, 2006.

- D. Jordi: *Grups autònoms : una crònica armada de la transacció democràtica*. El Lokal, Barcelona, 2013
- Deutscher, Isaac: *Trotsky, el profeta desterrado (1929-1940)*. Editorial Era, Mèxic DF, 1969
- Díaz Valcárcel, José Antonio: *Luchas internas en Comisiones Obreras (Barcelona, 1964-1970)*. Editorial Bruguera, Barcelona, 1977
- Domínguez Rama, Ana: *La violencia revolucionaria del F.R.A.P. durante el tardofranquismo. Actas II Congreso Internacional de Historia de Nuestro Tiempo*, Universidad de La Rioja, Logroño, 2010
- Duran, Eduardo: Sala, Antonio: *Crítica a la izquierda autoritaria en Cataluña, 1967-1974*. Ruedo Ibérico, París, 1975
- Duran, Miguel: *El movimiento de soldados en España*. Federación de Uniones de Soldados y Marineros Demócratas de las Fuerzas Armadas, [S.l.], 1977
- Elorza, Antonio (coord.): *La Historia de ETA*. Ediciones Temas de Hoy, Madrid, 2000
- Errejón, José Antonio: “El Partido del Trabajo de España”. *Viento Sur*, nº114, març 2011, pag. 79-86
- Escribano, Daniel: *Aquí falta el Partit! Aproximació a les estratègies de l'esquerra radical en el moviment obrer al final del franquisme*. Treball inèdit, UAB, 2005
- Fábregas i Guillén, Dídac: *La Lucha económica y la lucha política en la formación de la conciencia de clase*. Organización de Izquierda Comunista, [S.l.] 1975
 - *El Militante y la construcción del Partido Comunista*. Organización de Izquierda Comunista de España, [S.l.] 1974.
- Fernández Buey, Francisco: “¿Qué democracia queríamos los comunistas? Recuerdos y reflexiones”, a Bueno, Manuel i Gálvez, Sergio (ed): *Nosotros los comunistas. Memoria, identidad e historia social*. FIM, Sevilla, 2009

- Fontana, Josep: *España bajo el franquismo*. Editorial Crítica, Barcelona, 1986
- Feixa, Carles: “El teatre de l’hegemonia. Revisitació a Gramsci”. *El Contemporani*, nº2, 1994, pag. 28-34
- García Alcalà, J.A.: *Historia del Felipe (FLP, FOC, ESBA). De Julio Cerón a la Liga Comunista Revolucionaria*. Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, Madrid, 2001
- García Cotarelo, Ramón: *El comunismo*, dins Mella Marquez, Manuel: *La izquierda europea. Análisis de la crisis de las ideologías de izquierdas*. Editorial Teide, Barcelona, 1985
- García Rico, Eduardo: *Queríamos la revolución. Crónicas del FELIPE, Frente de Liberación Popular*. Flor del Viento Ediciones, Madrid, 1998
- Garmendia, José María: *Historia de ETA. Volum I_II*. Editorial Haranburu, Sant Sebastià, 1979
- Gómez Parra, Rafael: *GRAPO: Los hijos de Mao*. Fundamentos, Madrid, 1991
- González, Luis: *El trotskismo en España. Las organizaciones trotskistas en el Estado español desde 1930 a la actualidad*. POSI, Madrid, 2006
- Gramsci, Antonio: *La política y el Estado moderno*. Planeta-Agostini, Obras Maestras del Pensamiento Contemporáneo, Barcelona, 1985
- Gutiérrez, J.M: *Guia política, sindical i social dels Països Catalans*. Edicions La Magrana, Barcelona, 1978
- Gutiérrez Álvarez, Pepe: *Miniwatt-Philips: la memoria obrera*. El Viejo Topo, Barcelona, 2003
- *-Memorias de un bolchevique andaluz*. El Viejo Topo, Barcelona, 2002
- Harman, Chris: *The fire last time: 1968 and after*. Bookmarks, Londres, 1998
- Heine, Hartmut: *La contribución de la Nueva Izquierda al resurgir de la democracia española, 1957-1976*, dins Fontana, Josep: *España bajo el franquismo*. Editorial Crítica, Barcelona, 2000

- Hermet, Guy: *Les communistes en Espagne; étude d'un mouvement politique clandestine*. Presses de la Fondations Nationale de Sciences Politiques, Paris, 1971
- Hernández, Jerónimo: “Aproximación a la historia de las Comisiones obreras y de las tendencias forjadas en su seno”. *Cuadernos de Ruedo Ibérico*, nº39-40, 1972
- Hervella García, Gustavo: “La izquierda marxista-leninista: el Movimiento Comunista, M.C. y el nacionalismo 1972-1982”, a *Actes del Congrés la transició de la dictadura franquista a la democràcia*. Barcelona, 20, 21 i 22 d'octubre de 2005, p. 165-174.
- Hirsch, Arthur: *The French New Left: an intelectual history from Sartre to Gorz*. South End Press, Boston, 1981
- Incerti, Degli: *La sinistra rivoluzionaria in Italia*. Savelli, Roma, 1977
- Iniesta, Rafael: *La premsa trotskista (1939-2000)*. *Catàleg de les publicacions trotskistes a les biblioteques catalanes*. Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, 2003
- Laiz, Consuelo: *La izquierda radical en España durante la transición a la democracia*. Tesis doctoral, Universitat Complutense de Madrid, 1993
- Lardín, Antoni: *Obrers comunistes. El PSUC a les empreses catalanes durant el primer franquisme (1939-1959)*. Editorial Cossetània, Barcelona, 2007
- Lenin, Vladimir Iilitx: *La Enfermedad infantil del "izquierdismo" en el comunismo*. Ediciones en Lenguas Extranjeras, Pequín, 1966
- Lin, Chun : *The British New Left*. University Press, Edinburgh, 1993
- Longo, Aurora; Lallana, Concepción: *La Liga Comunista Revolucionaria (1971-1979)*. Tesina de Llicenciatura, UCM, 1979
- LCR: *I Congreso de LCR-ETA VI. Construir un partido comunista revolucionario*. LCR, 1976.

- LCR: *V Congreso. Reunificación LCR-LC. IV Internacional*. LCR, 1978
- LoCascio, Paola: *Nacionalisme i autogovern. Catalunya, 1980-2003*. Editorial Afers, Catarroja, 2008
- López Crespí, Miquel: *No era això. Memòria política de la transició*. Edicions el Jonc, Lleida, 2001
- Mandel, Ernest: *El crepúsculo del franquismo*. Viento Sur, nº84, 2006, pag. 84-93
- Manté Cot, Roser: *Formación y evolución del Partido Comunista de España (internacional) PCE (i) 1968-1973*. Treball final de llicenciatura, inèdit, UAB, 2004.
- Martínez, Ricard: “A la izquierda de lo posible. Las organizaciones revolucionarias durante el tardofranquismo y más allá”, a Tébar, Javier (ed.): *Resistencia ordinaria: la militancia y el antifranquismo catalán ante el Tribunal de Orden Público (1963-1977)*. Universitat de València i Fundació Cipriano

García de CC.OO de Catalunya, 2012

- “La izquierda revolucionaria de ámbito estatal, de los setenta a los ochenta: una brevísima historia” a *Viento Sur*, nº 126, gener 2013. Pag. 108-118
- “Movimiento vecinal, antifranquismo y anticapitalismo” a *Historia, trabajo y sociedad*, nº2, 2011, pag. 63-90
- Martín Ramos, José Luis (Coord.): *Pan, trabajo y libertad. Historia del Partido del Trabajo de España*. El Viejo Topo, Barcelona, 2011
- Massimo, Teodori: *Las nuevas izquierdas europeas*. Editorial Blume, Barcelona, 3 vols. 1978
- Mayayo, Andreu: *La ruptura catalana*. Editorial Afers, Catarroja, 2002

- *Militants: els senyals lluminosos de l'organització*, dins *La nostra utopia PSUC: cinquanta anys d'història de Catalunya*. C. Nous Horitzons, PSUC, 1986
- *Amnèsia o neurosi ? El record traumàtic de la repressió franquista durant la Transició política (1975-1982)*. Col·loqui de Tardor El franquisme i els seus efectes als Països Catalans, Banyoles, 2005
- Mercet, Joan: *Convergència Democràtica de Catalunya. El partit i el moviment polític*. Edicions 62, Barcelona, 1984
- Mir García, Jordi: “Salir de los márgenes sin cambiar las ideas. Pensamiento radical, contracultural y libertario en la Transición española” a *Ayer*, nº 81, 2011 p. 83-108
- Molas, Isidre (ed.): *Diccionari dels partits polítics de Catalunya. Segle XX*. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 2000
- Molinero, Carme; Ysàs, Pere: *Productores disciplinados y minorías subversivas*. Siglo XXI, Madrid, 1999
- *Els anys del PSUC. El partit de l'antifranquisme (1956-1981)*. L'Avenç, Barcelona, 2010
- *Construint la ciutat democràtica. El moviment veïnal durant el tardofranquisme i la transició*. Editorial Icària, Barcelona, 2010
- Monicelli, Mino: *L'ultrasinistra in Italia. 1968-1978*. Laterza, Roma-Bari, 1978.
- Morán, Gregorio: *El precio de la Transición*. Editorial Planeta, Barcelona, 1991
- *Miseria y Grandeza del Partido Comunista de España 1939-1985*. Editorial Planeta, Barcelona, 1986
- Nieto-Galán, Agustí: *Antonio Gramsci (1891-1937). Velles i noves idees per a l'esquerra del segle XXI*. Fundació Nous Horitzons, 2007
- Pagès, Pelai: “Guerra, franquisme i Transició”. *El Temps*, Edicions del País Valencià, 2006
- *Andreu Nin: una vida al servei de la classe obrera*. Laertes, Barcelona, 2009

- *El Partit Obrer d'Unificació Marxista durant la transició democràtica (1974-1981)*. Universitat de Barcelona, Working Paper n.156, Institut de Ciències Polítiques i Socials, 1998
- Pagès, Pelai (dir.): *La transició democràtica als Països Catalans. Història i memòria*. Publicacions de la Universitat de València, València, 2005.
- Pala, Giaime: *El PSUC: l'antifranquisme i la política d'aliances a Catalunya (1956-1977)*. Editorial Base, Barcelona, 2011
- “Una semilla de discordia. La entrada de Bandera Roja en el PSUC”. *Revista HMIC*, núm. 9, 2011
- Pala, Giaime (ed.): *El PSU de Catalunya, 70 anys de lluita pel socialisme : materials per a la història*. Ediciones de Intervención Cultural i Associació Catalana d'Investigacions Marxistes, Barcelona, 2008
- Paniagua, Fernando: *Círculos de formación de cuadros - Grupos obreros autónomos. Los primeros pasos de la autonomía obrera en Barcelona (1969-1973)*. Treball DEA, Universitat de Barcelona, 2005. Disponible online a <http://www.ub.edu/dphc/paniaguadepaz.htm>.
- Pastor, Jaime: *Mito y realidad de la transición política española. Una mirada desde la izquierda radical*, dins Pagès, Pelai: *La transició democràtica als Països Catalans*. PUV, 2005
- Pons, Pau: *Catalunya per als treballadors*. LCR, Barcelona, 1980
- Portuondo, Ernesto: “Transició política i crisi de militància a l'esquerra revolucionària (1974-1982)”. *L'Avenç*, nº207, 1996
- Redo, Jorge: *Miguel Romero. La Liga Comunista Revolucionaria*. El Viejo Topo, nº33, 1979, pag. 9-14
- Ríó, Eugenio del: *Izquierda e ideología. De un siglo a otro*. Talasa Ediciones, Madrid, 2005

- Roca, José Manuel: *Poder y pueblo. Un análisis del discurso de la prensa de la izquierda radical sobre la Constitución Española de 1978*, tesi doctoral, Universidad Complutense de Madrid, 1995
- “L’esquerra marxista radical davant el canvi de règim i el procés constituent”. *L’Avenç*, n°207, 1996, pag. 16-21
- Roca, José Manuel (ed.): *El proyecto radical. Auge y declive de la izquierda revolucionaria en España (1964-1992)*. Los libros de la catarata, 1993
- Roldán, Horacio: *El Maoísmo en España y el Tribunal de Orden Público (1964-1976)*. Servicio de Publicaciones Universidad de Córdoba, Córdoba, 2010
- Rossanda, Rosana: *La muchachada del siglo pasado*. Editorial Foca, Madrid, 2008
- Rúa Fernández, José Manuel: “Ens vigilen! Normes de seguretat al PSUC clandestí (1956-1976)”, dins *Sense memòria no hi ha futur. Actes de les III Jornades de Joves Historiadors i Historiadores de la Universitat de Barcelona*. Editorial Afers, Barcelona, 2004
- Rubiol, Glòria: *Josep Pallach i el Reagrupament: història d'un partit polític (1974-1978)*. Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 1990
- Rubiralta, Fermí: *Orígens i desenvolupament del PSAN, 1969-1974*. Edicions La Magrana, 1988
- Ruiz, Fernando; Romero, Joaquín: *Los partidos marxistas. Sus dirigentes, sus programas*. Editorial Anagrama, Madrid, 1977
- Sánchez Carreté, Joan Anton: *Diccionario de la izquierda comunista*. Libros Mosquito, Dopesa, Barcelona, 1977
- Sánchez Cervelló, Josep: *La Revolución portuguesa y su influencia en la transición española : 1961-1976*. Editorial Nerea, Madrid, 1995
- Sans Molas, Joel: *L’últim esclat. Esquerra revolucionària, moviment obrer i canvi polític a Catalunya (1975-79)*. Treball final de Màster, inèdit, UAB, 2012

- “Entre les institucions y la movilizaci3n: la crisis de la izquierda radical durante la transici3n”, dins Quirosa-Cheyrouze, Rafael; Navarro, Luis Carlos; Fern3ndez, M3nica (coords): *Las organizaciones pol3ticas. Congreso Internacional Historia de la Transici3n en Espa1a*. Universidad de Almer3a, Servicios de Publicaciones, Almeria, 2012
- “L’Organitzaci3 d’Esquerra Comunista en el moviment obrer: les Plataformes i Comissions Obreres Anticapitalistes (1971-1977)”. *VIII Trobada Internacional d’Investigadors del Franquisme*, CEFID-UAB i Fundaci3 Cipriano Garc3a de CCOO de Catalunya, 21 i 22 de novembre de 2013.
- Sanz Oller, J.: *Entre el fraude y la esperanza. Las Comisiones Obreras de Barcelona*. Ruedo Ib3rico, 1972.
- Segura, Antoni: “L’Estatut i la reorganitzaci3 auton3mica de l’estat: el context hist3ric”. *Idees 4*, 1999.
- *Euskadi. Cr3nica d’una desesperan1a*. L’Aven1, Barcelona, 2009
- Segura, Antoni i Sol3 Sugranyes, Jordi (ed.): *El Fons MIL: entre el record i la hist3ria*. Editorial Afers i Centre d’Estudis Hist3rics Internacionals, Els Papers del Pavell3 de la Rep3blica, 2006
- Sobrequ3s i Callic3, Jaume: *L’Estatut d’Autonomia de Catalunya. Bases documentals per a l’estudi del proc3s pol3tic d’elaboraci3 de l’Estatut de 1979*. Edicions 62, Barcelona, 1982.
- Solano, Wilebaldo: *El POUM en la historia: Andreu Nin y la revoluci3n espa1ola*. Los libros de la Catarata, Fuencarral, 2000
- Sol3 Tura, Jordi: *Una hist3ria optimista. Mem3ries*. Edicions 62, Barcelona, 1999
- Soto, 3lvaro: *La transici3n a la democracia. Espa1a 1975-1982*. Alianza, Madrid, 1998

- Tajuelo, Telesforo: *El Movimiento Ibérico de Liberación, Salvador Puig Antich y los grupos de Acción Revolucionaria Internacionalista: teoría y práctica, 1969-1976.*, Ruedo Ibérico, París 1977
- Tébar Hurtado, Javier (ed.): *Resistencia ordinaria. La militancia y el antifranquismo catalán ante el Tribunal de Orden Público (1963-1977).* Publicacions de la Universitat de València i Fundació Cipriano García de CC.OO de Catalunya, València, 2012
- Tébar Hurtado, Javier i Fundació Cipriano García-Arxiu Històric CONC: *Topcat 1963-1977: l'antifranquisme català davant el Tribunal de Orden Público.* Fundació Cipriano García i Memorial Democràtic, Barcelona, 2010
- Téllez Solá, Antonio: *El MIL y Puig Antich.* Editorial Virus, Barcelona, 1994
- Thompon, E.P.: *Tradición, revuelta y conciencia de clase.* Critica, Madrid, 1979
- Trias, Carlos: *Qué són las organizaciones marxista-leninistas.* Editorial La Gaya Ciencia, Madrid 1976
- Trotsky, Lev: *La revolución permanente.* Ruedo Ibérico, París, 1972
- *La revolución permanente.* Editorial Júcar, Madrid, 1976
- Ubierna, Antonio: *Qué es. El trotsquismo.* Editorial La Gaya Ciencia, Madrid, 1976
- Vallauri, Carlo: *I gruppi extraparlamentari di sinistra: genesi e organizzazione.* Bulzoni, Roma, 1976
- Vettori, Giuseppe: *La sinistra extraparlamentari in Italia: storia, documenti, analisi politica.* Newton Crompton, Roma, 1973
- Vidal Villa, Jose Maria: *Mayo 68: París fue una fiesta.* Editorial Bruguera, Barcelona, 1978
- Ysàs, Pere: *Disidencia y subversión. La lucha del régimen franquista por su supervivencia, 1960-1975.* Critica, Barcelona, 1975

7- DOCUMENTACIÓ ANNEXA

ANNEX1. QUADRES I RESULTATS ELECTORALS

Quadre 1. Resultats eleccions generals 1977 a l'Estat espanyol

CANDIDATURA	VOTS	% TOTAL VOTS	DIPUTATS
UCD	6.310.391	34,44%	165
PSOE	5.371.866	29,32%	118
PCE-PSUC	1.709.890	9,33%	20
AP	1.504.771	8,21%	16
PSP-US	816.582	4,46%	6
PDC	514.647	2,81%	11
PNB-EAJ	296.193	1,62%	8
FDC-EDC	215.841	1,18%	0
UCD-IDCC	172.791	0,94%	2
EC	143.954	0,79%	1
FDI	122.608	0,67%	0
ASDI	101.916	0,56%	0
AET	77.575	0,42%	0
AN18	67.336	0,37%	0
RSE	64.241	0,35%	0

EE	61.417	0,34%	1
FE-A	46.548	0,25%	0
FUT	41.208	0,22%	0
CAIC	37.183	0,2%	1
ESB-PSB	36.002	0,2%	0
PSPV	31.138	0,17%	0
INDEP	29.834	0,16%	1
PSG	27.197	0,15%	0
DCB	26.197	0,14%	0
F-JONS	25.017	0,14%	0
UNAI	24.489	0,13%	0
PSOE-H	21.242	0,12%	0
FN	5.541	0,03%	0
PPROV	4.590	0,03%	0

Font: Ministerio del Interior

Quadre 2. Resultats eleccions generals 1977 a l'Estat espanyol

CANDIDATURA	VOTS	% TOTAL VOTS	ESCONS
PSC-PSOE	870.362	28,56%	15
PDC	514.647	16,88%	11
UCD	515.293	16,91%	9
PSUC	558.132	18,31%	8
UCD-IDCC	172.791	5,67%	2
ESQUERRA DE CATALUNYA	143.954	4,72	1
CC-AP	108.333	3,55%	1
PSP-US	43.029	1,41%	0
FUT	17.167	0,56%	0
AET	12.453	0,41%	0
CUPS	12.040	0,4%	0
RSC	9.256	0,3%	0
DSCC	9.157	0,3%	0
AN18	8.895	0,29%	0
FE-A	7.111	0,23	0
PPROV	4.410	0,14	0

Font: Ministerio del Interior

Quadre 3.Resultats eleccions 1979 total Espanya. Sigles, candidatura, vots, %total de vots i escons

UCD	UNIÓN DE CENTRO DEMOCRÁTICO	6.268.593	34,84%	168
PSOE	PARTIDO SOCIALISTA OBRERO ESPAÑOL	5.469.813	30,4%	121
PCE	PARTIDO COMUNISTA DE ESPAÑA	1.938.487	10,77%	23
CD	COALICIÓN DEMOCRÁTICA	1.088.578	6,05%	10
CIU	CONVERGÈNCIA I UNIÓ	483.353	2,69%	8
PNV	EUZKO ALDERDI JELTZALEA-PARTIDO NACIONALISTA VASCO	296.597	1,65%	7
PSA-PA	PARTIDO ANDALUCISTA	325.842	1,81%	5
HB	HERRI BATASUNA	172.110	0,96%	3
UN	PARTIDO UNIÓN NACIONAL	378.964	2,11%	1
ERFN	ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA - FRONT NACIONAL	123.452	0,69%	1
EE	EUSKADIKO EZKERRA	85.677	0,48%	1
C-UPC	UNIÓN DEL PUEBLO CANARIO	58.953	0,33%	1
PAR	PARTIDO ARAGONÉS REGIONALISTA	38.042	0,21%	1
PTE	PARTIDO DEL TRABAJO DE ESPAÑA	192.798	1,07%	0
PSOE-H	PART. SOCIALISTA OBRERO ESPAÑOL(SECTOR HISTÓRICO)	133.869	0,74%	0
ORT	ORGANIZACIÓN REVOLUCIONARIA DE LOS TRABAJADORES	127.517	0,71%	0
MC-OIC	MOVIMIENTO COMUNISTA-ORGANIZ.IZQUIERDA COMUNISTA	84.856	0,47%	0

BNPG	BLOQUE NACIONAL POPULAR GALLEGO	60.889	0,34%	0
BEAN	BLOC D'ESQUERRAD'ALLIBERAMENT NACIONAL	56.582	0,31%	0
PG-POG-PSG	UNIDADE GALEGA	55.555	0,31%	0
IR	IZQUIERDA REPUBLICANA	55.384	0,31%	0
PCARL	PARTIDO CARLISTA	50.552	0,28%	0
OCEBR-UCE	ORGANIZ. COMUNISTA DE ESPAÑA B.R.- UNIF.COMUNISTA	47.937	0,27%	0
PCT	PARTIDO COMUNISTA DE LOS TRABAJADORES	47.896	0,27%	0
LCR	LIGA COMUNISTA REVOLUCIONARIA	36.662	0,2%	0
UFV	UNION FORAL PAIS VASCO	34.108	0,19%	0
FJONSA	FALANGE ESPAÑOLA DE LAS JONS AUTENTICA	30.252	0,17%	0
PSAR - PSDA	COALICIÓN POR ARAGÓN	19.220	0,11%	0
PANCAL	PARTIDO NACIONALISTA DE CASTILLA Y LEÓN	16.016	0,09%	0
PLIB	PARTIDO LIBERAL	15.774	0,09%	0
URV	UNIO REGIONAL VALENCIANISTA	15.694	0,09%	0
PNPV	PARTIT NACIONALISTA DEL PAIS VALENCIÀ	13.828	0,08%	0
UNAI	UNIÓN NAVARRA DE IZQUIERDA	10.970	0,06%	0
PRE	PARTIDO RURALISTA ESPAÑOL	10.324	0,06%	0
PDPCAN	PARTIDO DEL PAIS CANARIO	10.099	0,06%	0
SMIM	SOCIALISTAS DE MALLORCA I MENORCA	10.022	0,06%	0
PSIN	PARTIDO SINDICALISTA	9.777	0,05%	0
ULE	UNION PARA LA LIBERTAD DE EXPRESIÓN	7.126	0,04%	0

E CATALA	ESTAT CATALA	6.328	0,04%	0
P-CANT	PARTIDO CANTONAL	6.290	0,03%	0
CIC	CANDIDATURA INDEPENDIENTE DEL CAMPO	6.115	0,03%	0
DSCC	DEMOCRACIA SOCIAL CRISTIANA DE CATALUÑA	4.976	0,03%	0
PPROV	PARTIDO PROVERISTA	4.939	0,03%	0
ARDE	ACCIÓN REPUBLICANA DEMOCRATICA ESPAÑOLA	4.826	0,03%	0
LC	LIGA COMUNISTA	3.614	0,02%	0
CNA	CONCEYU NACIONALISTA ASTUR	3.049	0,02%	0
FEA	FALANGE ESPAÑOLA AUTÉNTICA	2.736	0,02%	0
PIPPA	PARTIDO INDEPENDIENTE PRO POLITICA AUSTERA	2.409	0,01%	0
POC	PARTIDO OBRERO Y CAMPESINO	2.314	0,01%	0
CIME	CANDIDATOS INDEPENDIENTES	1.820	0,01%	0
UF-FI-AT	FALANGE ESPAÑOLA INDEPENDIENTE-UNIDAD FALANGISTA	1.188	0,01%	0
FE-UF	FALANGE ESPAÑOLA - UNIDAD FALANGISTA	876	0,0%	0

Quadre 4. Resultats eleccions generals 1979 a Catalunya

PSC-PSOE	PARTIT DELS SOCIALISTES DE CATALUNYA	875.529	29,67%	17
CC-UCD	CENTRISTES DE CATALUNYA	570.948	19,35%	12
PSUC-PCE	PARTIT SOCIALISTA UNIFICAT DE CATALUNYA	512.792	17,38%	8
CIU	CONVERGÈNCIA I UNIÓ	483.353	16,38%	8
ERFN	ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA - FRONT NACIONAL	123.452	4,18%	1
CD	COALICIÓN DEMOCRÁTICA	107.629	3,65%	1
BEAN	BLOC D'ESQUERRAD'ALLIBERAMENT NACIONAL	46.962	1,59%	0
PTC-PTE	PARTIT DEL TREBALL DE CATALUNYA	40.345	1,37%	0
PSOE-H	PART. SOCIALISTA OBRERO ESPAÑOL(SECTOR HISTORICO)	29.868	1,01%	0
UN	PARTIDO UNIÓN NACIONAL	27.301	0,93%	0
IR	IZQUIERDA REPUBLICANA	18.558	0,63%	0
PCT	PARTIDO COMUNISTA DE LOS TRABAJADORES	13.208	0,45%	0
MC-OIC	MOVIMIENTO COMUNISTA-ORGANIZ. IZQUIERDA COMUNISTA	13.028	0,44%	0
ORT	ORGANIZACIÓN REVOLUCIONARIA DE LOS TRABAJADORES	13.028	0,44%	0
OCE-BR	ORGANIZACION COMUNISTA DE ESPAÑA BANDERA ROJA	11.114	0,38%	0
LCR	LIGA COMUNISTA REVOLUCIONARIA	6.937	0,24%	0
UCE	UNIFICACIÓN COMUNISTA DE ESPAÑA	6.515	0,22%	0
E CATALA	ESTAT CATALÀ	6.328	0,21%	0
PSIN	PARTIDO SINDICALISTA	5.932	0,2%	0

PCARL	PARTIDO CARLISTA	5.154	0,17%	0
DSCC	DEMOCRACIA SOCIAL CRISTIANA DE CATALUÑA	4.976	0,17%	0
FJONSA	FALANGE ESPAÑOLA DE LAS JONS AUTENTICA	4.318	0,15%	0
PLC	PARTIDO LIBERAL DE CATALUÑA	3.267	0,11%	0
EE	EUSKADIKO EZKERRA	2.550	0,09%	0
PIPPA	PARTIDO INDEPENDIENTE PRO POLITICA AUSTERA	2.409	0,08%	0
ULE	UNION PARA LA LIBERTAD DE EXPRESIÓN	2.300	0,08%	0
PPROV	PARTIDO PROVERISTA	1.622	0,05%	0

Font: Ministerio del Interior. <http://www.elecciones.mir.es/MIR/jsp/resultados/index.htm>

Quadre 5. Resultats eleccions generals 1979 de l'esquerra revolucionària

CANDIDATURA	RESULTAT ESPANYA	RESULTAT CATALUNYA
PTE	192.798 (1,07%)	40.345 (1,37%)
ORT	127.517 (0,71%)	13.028 (0,44%)
MC-OIC	84.856 (0,47%)	13.028 (0,44%)
LCR	36.662 (0,2%)	6.937 (0,24%)
PCT	47.896 (0,27%)	13.208 (0,45%)
OCE-BR	47.937 (0,27%)	11.114 (0,38%)
Lliga Comunista	3.614 (0,02%)	-

Quadre 6. Eleccions generals de 1979. Resultats de l'esquerra revolucionària per províncies

CANDIDATURA	BARCELONA	GIRONA	LLEIDA	TARRAGONA	CATALUNYA (%)
PTE	36.001 (1,57%)	1.229 (0,52%)	1.914 (1,11%)	1.201 (0,48%)	1,37%
ORT	11.122 (0,48%)	513 (0,22%)	355 (0,21%)	1.038 (0,42%)	0,44%
MC-OIC	10.714 (0,47%)	457 (0,19%)	562 (0,33%)	1.295 (0,52%)	0,44%
LCR	5.775 (0,25%)	416 (0,18%)	371 (0,22%)	375 (0,15%)	0,24%
PCT	10.022 (0,44%)	1.440 (0,61%)	-	1.746 (0,7%)	0,45%
OCE-BR	8.120 (0,35%)	1.455 (0,61)	618 (0,36%)	921 (0,37%)	0,38%

Quadre 7. Resultats Esquerra Catalana 1977 i PTE/ERC a les eleccions legislatives de 1977 i 1979.

CANDIDATURA	BARCELONA	GIRONA	LLEIDA	TARRAGONA	CATALUNYA
ESQUERRA DE CATALUNYA	4,77%	2,51%	7,59%	4,30%	4,72%
PTE 1979	1,57%	0,52%	1,11%	0,48%	1,37%
ERC 1979	3,87%	4,21%	7,75%	4,59%	4,18%

Quadre 8. Resultats per Catalunya i Província de Barcelona a les eleccions municipals del 3 d'abril de 1979

CANDIDATURA	RESULTAT CATALUNYA	RESULTAT BARCELONA PROVÍNCIA
PSUC	543.156 (20,26%)	482.692 (23,67%)
PTC	28.851 (1,08%)	26.347 (1,29%)
COMUNISTES DE CATALUNYA	12.972 (0,49%)	12.972 (0,64%)
MCC-OEC	11.755 (0,45%)	11.075 (0,54%)
ORT	4.363 (0,16%)	2.962 (0,15%)
LCR	5.099 (0,19%)	5.099 (0,25%)

ANNEX.2 DOCUMENTACIÓ

“Relación de personas más destacadas por sus antecedentes y actividades contra el Régimen”. AGCB, notas sobre la situación político-social en Cataluña, caixa 189

RELACIÓ N°1

Agustín de Semir Rovira: Demócrata-cristiano, filo-comunista

María Antonia Pelauzi Viñals: Comunista

Francisco Candel Tortajada: Demócrata-cristiano

Francisco Javier Folch Recasens: Comunista

Jorge Soler Tura: Catalano-separatista, socialista

Enrique Lluch Martín: Demócrata-cristiano

Joaquín Sampere Carreras: Comunista

José María Castellet i Díaz de Cossío: Comunista

Oriol Bohigas Guardiola: Catalano-separatista

Carlos Barral Agesta: Comunista

Miguel Izard Llorens: Comunista

José Solé Barbera: Comunista

Isidoro Boix Lluch: Comunista

Antonio Montserrat Solé: Comunista

José Fontana Lazaro: Comunista

Martín Capdevila Masa: Comunista

Ramon Capella Hernández: Socialista

Rodolfo Guerra Fontana: Socialista

Antonio Moragas Gallisa: Catalano-separatista

Manuel Enrique Sacristán Luzón: Comunista

Manuel Jiménez de Parga Cabrera: Monárquico, Demócrata-cristiano

José Cano Tembleque: Socialista

Ramón Capella Hernández: Socialista
Luis Daufí Moreso: Demócrata-cristiano, catalano-separatista
José Emilio Donato Folch: Comunista
Ramón Gorrabou Segura: Comunista
Antonio Jutglar Bernaus: Demócrata-cristiano
Ernesto Lluch Martín: Demócrata-cristiano, socialista
Joaquín Marco Vila: Comunista
Isidro Molas Batllori: Socialista
José María Obiols Germa: Socialista
Miguel Roca Junyent: Demócrata-cristiano, catalano-separatista
Jacinto Ros Hombravella: Catalano-separatista
María Aurelia de Campmany Farnés: Filo-comunista, catalano-separatista
Mauricio Serrahima Bofill: Catalano-separatista
Miguel Coll Alentorn: : Catalano-separatista
Juan Triadú Font: Catalano-separatista
José Benet Morell: Catalano-separatista
Juan Ballester Canals: Catalano-separatista
Jorge Pujol Sole: Catalano-separatista
José María Benet Capara: Catalano-separatista

RELACIÓN N°2

Frederico Roda Pérez: Demócrata-cristiano, catalano-separatista
Juan Oliver Sellares: Filo-comunista
Manuel Pedrolo Molina: Catalano-separatista
Román Gubern Garriga-Nogués: Comunista
Jaime Casajuana Roca: Catalano-separatista
Miguel Porter Moix: Catalano-separatista
Pedro Portabella Ráfols: Catalano-separatista

Rafael Tasis Ferrer: Catalano-separatista

Ricardo Corominas Viñas: Catalano-separatista

Francisco Vallverdú Canes: Catalano-separatista

José Montserrat Torrens: Progresista, catalano-separatista

José Maria Piñol Font: Catalano-separatista, demócrata-cristiano

Jorge Llimona Barret: Progresista, catalano-separatista

Ramón Bastardes Porcel: Catalano-separatista

Francisco Vila-Abadal Vilaplana: Catalano-separatista, demócrata-cristiano

Ramón Folch Camarasa: Catalano-separatista

Miguel Coll Alemany: Catalano-separatista, demócrata-cristiano

Marta Carrera Plans: Catalano-separatista, demócrata-cristiano

Jorge Petit Fontseré: Catalano-separatista, demócrata-cristiano

Eulalia Gubern Garriga-Nogués: Socialista, catalano-separatista

José Rafael Carreras de Nadal: Demócrata-cristiano, catalano-separatista

José Almeda García: Catalano-separatista

Jorge Vila Foruny: Catalano-separatista

Juan Colominas Puig: Catalano-separatista

Juan Bautista Cendrós Carbonell: Catalano-separatista

Jaime Carner Suñol: Catalano-separatista

Pablo Riera Sala: Catalano-separatista

Juan Vallvé Creus: Catalano-separatista

Octavio Saltor Sala: Demócrata-cristiano, catalano-separatista

Salvador Espriu Castelló: Catalano-separatista

Luis Ángel Gurustiaga Achalandabaso: Su familia son separatistas-vascos. Estuvo en la Asamblea Constituyente del Sindicato Democrático de Estudiantes celebrada en el convento de los Capuchinos de Sarriá

José Agustín Goytosolo Gay: Filo-comunista

Carlos Martí Henneberg: Destacado por sus actividades en la época de estudiantes. Estuvo en el Convento de los Capuchinos de Sarriá.

Ricardo Martín Tubias Estuvo en el Convento de los Padres Capuchinos de Sarriá.

José María Martorell Codina: Estuvo en el Convento de los Capuchinos de Sarriá.

Joaquín Molas Batllorri: Demócrata-cristiano, catalano-separatista

Jorge Molina Marsans: Estuvo en convento de los Capuchinos de Sarriá con ocasión de la Asamblea Constituyente del Sindicato Democrático de Estudiantes.

Gabriel Oliver Coll: Comunista

Alberto Ráfols Casamada: Filo-comunista

Antonio Tapies Puig: Catalano-separatista

Alejandro Cirici Pellicer: Socialista, catalano-separatista

Juan Bautista Roca Caball: Catalano-separatista

Liberto Cuatrecasas Membrado: Catalano-separatista

Lorenzo Gascón Fernández: Catalano-separatista

Juan Reventós Carner: Catalano-separatista

Antonio Sala Cornado: Catalano-separatista

José Dalmau Olivé: Progresista, filo-comunista, catalano-separatista

José María Bardes Huguet: Progresista, catalano-separatista

Juan Alberto Asens Martínez: Demócrata-cristiano. Concurrió a la Asamblea Constituyente del Sindicato Democrático de Estudiantes celebrada en el convento de los Capuchinos de Sarriá.

Luis Carreño Piera: Catalano-separatista

Luis Doménech Girbau: Concurrió a la Asamblea Constituyente del Sindicato Democrático de Estudiantes celebrada en el convento de los Capuchinos de Sarriá.

José María Vidal Villa: Comunista

Enrique Vilardell Latorre: Demócrata-cristiano

Jorge Rubio Balaguer: Catalano-separatista

RELACIÓN N°3

Antonio María Badía Margarit: Catalano-separatista, demócrata-cristiano

Antonio Figuerelo Almazán: Demócrata-cristiano

Neófito Roger Jiménez Monclús: Demócrata-cristiano

Salvador Casanovas Martí: Demócrata-cristiano, catalano-separatista

Ángel Rozas Serrano: Comunista
Adonio González Mateos: Comunista
Nicolás Albéndiz Barrera:
Juan Folch Garcia: Comisiones Obrera
José María Rodríguez Méndez: Filo-comunista
José Guinovart Bertrán: Catalano-separatista
Ángel Carmona Ristol: Comunista
Antonio Gutirérrez Díaz: Comunista
María Rosa Borrás Borrás: Comunista
José Corredor Matheos: Catalano-separatista
Francisco Javier Llimona Pagés: Filo-comunista
José María Ollé Romeu: Catalano-separatista, socialista
Juan Brossa Cuervo: Catalano-separatista, “Omnium Cultural”
Anselmo Vilalta Sala: Catalano-separatista
Pedro Garcés Bruses:
Ricardo Salvat Ferré: Filo-comunista
Pedro Hereu Payet: Catalano-separatista
Onofre Janer Florit: Comunista
Enrique Bastardes Porcel: Catalano-separatista
Francisco Casamajó Xiró: Catalano-separatista
Antonio Ramón Ausiás Albiuza: Progresista
Juan Cornudella Feixa: Catalano-separatista, socialista
Esteban Lamotte de Grigon Querol: Catalano-separatista
Juan María Esteban Marquillas: Filo-comunista
Enrique Argullol Murgades:
Pedro Jofre Bosch: Filo-comunista
Juan Ramón Masoliver Masoliver: Catalano-separatista
Salvador Barluenga Vilajuana: Comunista
José María Pons Creus: Filo-comunista

Joaquín Ramis Curis: Catalano-separatista
Ramón Casanelles Salvans: Catalano-separatista
Eulogio Rúa Ares: Comunista
Antonio Guardia Remacho: Comunista
Joaquín Pi Massana: Catalano-separatista
Adrián Gual Dalmau: Catalano-separatista
Francisco Rius Camps: Catalano-separatista
Rafael Casas Muñoz: Catalano-separatista
Caros Babot Nel•lo: Catalano-separatista
Juan Serra Coll: Catalano-separatista
José Clusa Matinero: Comunista
Magín Sanmartí Roset: Catalano-separatista
Francisco Casares Potau: Catalano-separatista, socialista
José Verdura Tenas: Comunista
Antoni Cuenca Puigdemívol: Demócrata-cristiano, catalano-separatista
José Ignacio Urenda Bariego: Demócrata-cristiano, socialista

RELACIÓN N°4

Carlos Eugenio Mascareñas Portusach: Demócrata-cristiano
José Cornet Colom: Socialista, catalano-separatista
Guillermo Sánchez Juliachs: Comunista
José Termes Ardévol: Socialistes
Tomás Moltó García: Filo-comunista
Joaquín Ferrer Mallol: Catalano-separatista, socialista.
Jorge Sarsanedes Vives: Demócrata-cristiano, catalano-separatista
Augusto Gil Matamala: Filocomunista
Ramón Aramón Serra: Catalano-separatista
Juan Sales Vallés: Catalano-separatista

Edmundo Vallés Pedrix: Catalano-separatista
Luis Torras Solé: Catalano-separatista, socialista
Francisco-Javier Rubert de Ventós: Catalano-separatista, demócrata-cristiano
Antonio Comas Pujol: Demócrata-cristiano, catalano-separatista
Juan Riera Bartra: Demócrata-cristiano
Alberto Fina Sanglas: Catalano-separatista, filocomunista
Montserrat Aviles Vila: Catalano-separatista, filocomunista
Concepción Millán Abril: Demócrata-cristiano
Francisco Botey Vallés: Progresista, catalano-separatista
José María Borri Mestres: Progresista, catalano-separatista
Juan Ignacio Sardá Antón: Monárquico socialista
Antonio Totosaus Raventos: Progresista, catalano-separatista
José María Puigjaner Matas: Progresista, catalano-separatista
Juan Rofes Piñol: Progresista, catalano-separatista
Damián Sánchez-Bustamante Páez: Progresista
Alfonso Formariz Puza: Progresista
Juan Nepomuceno García-neto París: Progresista, catalano-separatista
Ricardo Pedrals Blanchart: Progresista, catalano-separatista
Luis María Xirinachs Damians: Progresista, catalano-separatista
Andrés María Vila Tintoré: Progresista, catalano-separatista
Eduardo Fornes Gili: Catalano-separatista, progresista
José Maria Garrido Cunill: Catalano-separatista, progresista

RELACIÓN N°5

Luciano Garriga Clara: Progresista, catalano-separatista
Juan Mora Sabaté: Progresista, catalano-separatista
José María Palom Izquierdo: Progresista, catalano-separatista
Luciano García Clara: Progresista, catalano-separatista

Juan Torres Gasset : Progresista, catalano-separatista
Agustín Daura Melich :Progresista, catalano-separatista
Francisco Masseguer Artola:Progresista, catalano-separatista
Casimiro Marti Marti: Progresista, catalano-separatista
Frederico Prieto Caballé: Progresista, catalano-separatista
Luis Bonet Armengol :Progresista, catalano-separatista
Jorge García Clavell: Progresista, catalano-separatista
Olegario Bellavista Bou3: Progresista, catalano-separatista
José María Rovira Bellosó: Progresista, catalano-separatista
José Esquirol Grau: Progresista, catalano-separatista
Jaime Patricio Sayrach Fatjó del Xiprés: Progresista, catalano-separatista
Montserrat Castelló de Antonio: Filo-comunista
Joaquín Xicoy Bassegoda: Demócrata-cristiano
Roberto Vergés Cadanet: Demócrata-cristiano, catalano-separatista
José Luis Bonet Ferrer: Sin conceptualización policial
José María Bricall Masip: Demócrata-cristiano, catalano-separatista
Oriol Casanovas Larosa : Demócrata-cristiano, catalano-separatista
Luis del Castillo Aragón: Sin conceptualización policial
Federico Correa Ruiz: Sin conceptualización policial
Manuel Díez de Velasco: Demócrata-cristiano, del club “Amigos de la UNESCO”
Ramón Esquerra Piza: Sin conceptualización policial
Jorge Freixa Janariz : Catalano-separatista
Octavio Fullat Genis: Progresista, demócrata-cristiano
Jose Millá Santos: Sin conceptualización policial
Joaquín Nadal Capara: Sin conceptualización policial
José Obach Cirera: Sin conceptualización policial
Ramon Maria O’Callaghan Muñoz: Sin conceptualización policial
Rafael Pujol Marigot : Demócrata-cristiano, catalano-separatista
Félix E. Saltor Soler: Demócrata-cristiano, catalano-separatista

Narciso Serra Serra: Filo-comunista

Salvador Sindreu Arbós: Sin conceptualización policial

Pablo Sancho Rivera: Filo-comunista

RELACIÓN N°6

Jaime Soler Llusà: Sin conceptualización policial

Juan Tarrida Roselló: Sin conceptualización policial

Jaime Terrades Brossa: Sin conceptualización policial

José Luis Virós Galtier: Catalano-separatista, de matiz socialista

Conrado Vivancos Comes: Sin conceptualización policial

Arturo Sauri del Río: Sin conceptualización policial

Montserrat Martí Bas: Catalano-separatista

Eduardo Artells Bové: Catalano-separatista

Santiago Sobrequés Vidal: Catalano-separatista

Juan Fernando Cabestany Fort: Catalano-separatista

José María Garrut Roma: Catalano-separatista

Pedro Bohigas Balaguer: Catalano-separatista

Juan Aniaud Lasarte: Catalano-separatista

José Rumeu Figueras: Catalano-separatista

Eduardo Valentí Fiol: Catalano-separatista

Sergio Beser Orti: Catalano-separatista

Daniel Cervera Fita: Progresista, catalano-separatista

José Sánchez Muñoz: Progresista

Julián Maristany del Rayo: Progresista, catalano-separatista

Ángel Nadal Grau: Progresista, catalano-separatista

Francisco Tena Garriga: Progresista, catalano-separatista

Jaime Vila Ribas: Progresista, catalano-separatista

Francisco de Asís Mauri Alegre: Progresista, catalano-separatista

José María Sanglas Casas: Progresista, catalano-separatista

Jaime Duch Fumado: Progresista, catalano-separatista
José María Galvany Viñamata: Progresista, catalano-separatista
José Sánchez Mira :Progresista, catalano-separatista
Domenech Cols Puig: Progresista, catalano-separatista
Juan Costa Riera: Progresista, catalano-separatista
Enrique Grases García: Progresista, catalano-separatista
José Gonzalbo Paituvi: Progresista, catalano-separatista
Salvador Cabré Puig: Progresista, catalano-separatista
Miguel Rubio Peiró: Progresista
Luis Saumell Gili: Progresista, catalano-separatista
Pedro Tena Garriga: Progresista, catalano-separatista
Salvador Sallent Vendrell: Progresista, catalano-separatista
Antonio Torner Claramunt: Progresista, catalano-separatista
Serafín Alemany Esteve: Progresista, catalano-separatista
Federico Basso Obach: Progresista, catalano-separatista
Juan Batlles Alern: Progresista, catalano-separatista
José Breu Goberna: Progresista, catalano-separatista
Juan Baguer Bonamusa: Progresista, catalano-separatista
José Campillo Simón: Progresista, catalano-separatista
Pedro Codina Vila: Progresista, catalano-separatista
Jaime Cuspinera Esquer: Progresista, catalano-separatista
José María Junca Ramón: Progresista, catalano-separatista
Francisco Llopart Romen: Progresista, catalano-separatista
Juan Pellisa Gisbert: Progresista, catalano-separatista
Alberto Viladrich Vendrells: Progresista, catalano-separatista
Luis María Vidal Bosch: Progresista, catalano-separatista
Francisco Verges Vives: Progresista, catalano-separatista
José María Vidal Aunos: Progresista, catalano-separatista
Francisco de P. Sardá Pujadas: Progresista, catalano-separatista

Pedro Cornelles Jubán: Progresista, catalano-separatista
Luis Octavio Saltor Soler: Demócrata-cristiano, catalano-separatista
Luis Martí Rague: Sin conceptualización policial
Pedro Penabla Borrás: Demócrata-cristiano
Luis Callejo Creus: Sin conceptualización policial
Luis Carulla Canals: Demócrata-cristiano, catalano-separatista
Claudio Martínez Girona: Demócrata-cristiano, catalano-separatista
José Espar Ticó: Demócrata-cristiano, catalano-separatista
Javer Espar Ticó: Demócrata-cristiano, catalano-separatista
Ignacio Espar Ticó: Demócrata-cristiano, catalano-separatista

RELACIÓN N°7

Daniel Cando Cando: “Comisiones Obreras”, comunista
Tomás Chicharro Manero: “Comisiones Obreras”, comunista
Ernesto Ferrer Eslava: “Comisiones Obreras”, comunista
Elías Martín Luengo: “Comisiones Obreras”, comunista
José Antonio Mateu Muria: “Comisiones Obreras”, comunista
José Sanchís Pijuán: “Comisiones Obreras”, comunista
Ignacio Gutiérrez: “Comisiones Obreras”, comunista
Ángel Amar Ballester : “Comisiones Obreras”, comunista
José Coscubiela Porta: “Comisiones Obreras”, comunista
Rafael Cruz Díaz: “Comisiones Obreras”, comunista
Ángel Doménech Delgado: “Comisiones Obreras”, comunista
Juan Estrada Masip: “Comisiones Obreras”, comunista
Juan Folch García. : “Comisiones Obreras”
Manuel Linares Risque: “Comisiones Obreras”, comunista
Vicente Lizano Bergés: “Comisiones Obreras”, comunista
José Salgado Garcés: “Comisiones Obreras”, comunista
Antonio Farrés Sabater: “Comisiones Obreras”, demócrata-cristiano

Ramón Fernández Jiménez: “Comisiones Obreras”, comunista
Cipriano García Sánchez: “Comisiones Obreras”, comunista
José Luis López Bulla: “Comisiones Obreras”
Juan Millán Martínez: “Comisiones Obreras”, comunista
José Antonio Morrondo Martín: “Comisiones Obreras”, comunista
José Muñoz Jordán: “Comisiones Obreras”, comunista
Ángel Peix García: “Comisiones Obreras”, comunista
Alberto Puigchdoménech Alonso: “Comisiones Obreras”, comunista
Antonio Rojas Méndez: “Comisiones Obreras”, comunista
Antonio Morera Romera: Demócrata-cristiano . J.O.C, “Comisiones Obreras”
Enrique Morera Romero: Demócrata-cristiano . J.O.C, “Comisiones Obreras”
Avelino Agudo Pozo: “Comisiones Obreras”, comunista
Jorge Mas Capdevila: “Comisiones Obreras”, comunista
María Rosa Mas Capdevila: “Comisiones Obreras”, comunista
Emilio Vinyals Membriva: : “Comisiones Obreras”, comunista
Juan Gómez López: “Comisiones Obreras”, comunista
Cirilo Asenjo Pérez: “Comisiones Obreras”, comunista
Modesto Álvarez Santos: “Comisiones Obreras”, comunista
Manuel María Gómez Pérez: “Comisiones Obreras”, comunista
Frederico Moreno Figuerola: “Comisiones Obreras”, comunista
Ángel Martín Izar de la Fuente: “Comisiones Obreras”, comunista
Desiderio Baiano Lozano-Oliveras: Comunista
Eliseo Bayo Poblador: Comunista
Alejo Castellanos Blázquez: Comunista
Joaquín Boix Lluch: Comunista
José Bravo Almansa: Comunsita
Alberto Badía Mur: Comunsita
Ricardo Bofill Levi: Comunista
Carlos Bidón Chanal Gelonch: Comunista

Andrés Mas Colell: Comunista
Montserrat Lloverol Cubells: “Comisiones Obreras”, comunista
Enrique Ferrer Iralde: “Comisiones Obreras”, comunista
Fernando Ferrer Iralde: “Comisiones Obreras”, comunista
José Ráfols Esteve: “Comisiones Obreras”, comunista
Juan Ráfols Esteve: “Comisiones Obreras”, comunista
Teresa Ráfols Esteve: “Comisiones Obreras”, comunista
José Gómez Cabello: Comisiones Obreras
Constantino Gerbolés Brañas: Comisiones Obreras
Máximo Arias Solano: Comisiones Obreras
Manuela Carneba Castrillo: Comunista
José Carretero Gómez: Comunista
Francisco Moral Zafra: Comunista
José Cutillas Tomás: Comunista
Godofredo Edo Valero: Comunista
Purificación Fernández García: Comunista
Antonio Mullor Márquez: Comunista
Pedro León Martínez: Comunista
Miguel Núñez González: Comunista
Federico Oliver Mañas: Comunista
José Nebot Queralt: Comunista
Antonio González Valiente: Comunista
José Sánchez Ruiz: Comunista
Luis Salvadores Verdasco: Comunista
Justa Pérez Picazo: Comunista
Juan Prat Guibernau: Comunista
Lidia Falcón O’neil: Comunista
Eusebio de la Juana del Campo: Comunista
José Ramírez Moreno: Comunista

Antonio Ramírez Hernández: Comunista
Rafael Lora Lora: Comunista
Máximo Costa Martínez: Comunista
Rosa Cremona Parra: Comunista
Francisco Díaz Iniesta: Comunista
Vicente Faus Abad: Comunista
Juan Gay Díaz: Comunista
Pedro Hernández Jimeno: Comunista
Julián Piñero Garrido: Comunista
Pablo Pujadas Casarramona: Comunista
Fermín Suárez Guisado: Comunista
Mariano Varón Casas: Comunista
Francisco Vicens Giralt
José Rius Vázquez: Comunista
Alfredo Viñas Sierra: Comunista
Manuel Brullet Tenas: Comunista
Jaime Peralta Aparicio: Comunista
Jorge Peralta Periu: Comunista
Carlos Mensa Corchete: Comunista
Bernardo García León: Comunista
Juan Ruedo Cano: “Comisiones Obreras”, comunista
Pedro Verdú Pelegrí: “Comisiones Obreras”, comunista
Esperanza Dols Pérez: Troskista
José Fresneda Gómez: “Comisiones Obreras”
Carlos Cuffi León: “Comisiones Obreras”
José Díaz Bazo: “Comisiones Obreras”
Antonio Plata Palma: “Comisiones Obreras”
José Martín Ruiz: “Comisiones Obreras”, comunista
Juan Cazorla Martínez: “Comisiones Obreras”

Antonio García Sánchez: “Comisiones Obreras”, comunista
Eladio Herrando Puig: “Comisiones Obreras”
Antonio Luque Gómez: “Comisiones Obreras”
Francisco Ruiz Acevedo: “Comisiones Obreras”, comunista
Pedro Salinas Gallego: “Comisiones Obreras”, comunista
Manuel de los Cobos Martín: “Comisiones Obreras”, comunista
José Boan Carballada: “Comisiones Obreras”
Francisco Tudela Crespo: “Comisiones Obreras”
Antonio Rodríguez Real: “Comisiones Obreras”
Francisco Andrés Cabanes: “Comisiones Obreras”
José Ramos García: Comunista
Jaime Seguí Guinovart: Comunista
Teresa María Alabernia Doménech: Comunista
Francisco Palomino Vera: Comunista
Onofre Janer Florit: Comunista
María Mercedes Soteras Poch: Comunista
Antonio Creus Virgili: Comunista
Francisco Roca Marimón: Comunista
Ignació Berini Turruella: Demócrata-cristiano
Emilio María Boix Selva: Demócrata cristiano
José María Boix Selva: Catalanista, demócrata cristiano
José Caminal Bofarull: Catalano-separatista, demo-cristiano
Manuel Casellas Sans: Demócrata-cristiano
Emilio Comas Franquesa: Demócrata-cristiano, catalanista
Juan Fiter Rocamora: Socio-cristiano
Elsa Horler Neier: Socialistas, demócrata-cristiano
Luis Junca Crosas: Demócrata-cristiano, socialista
José Mota Xalma: Socialista, demócrata-cristiano
Jaime Naulart Maymí: Catalanista

Juan Vila Valentí: Catalanista, demócrata-cristiano
Pedro Condomines Pereña: Socialista
Lorenzo Gomis Sanahuja: Socialista, demócrata-cristiano
Juan Masana Ronquillo: Socialista
Francisco Sitja Príncipe: Demócrata-cristiano, catalanista
Manuel Udina Abelló: Socialista, demócrata-cristiano
José María Nadal Ferreras: Socialista, demócrata-cristiano
Félix Ibáñez Fanes: Socialista, catalanista
Sebastián Bonet Espriu: Catalanista, demócrata-cristiano
Juan José Fortuny Castellet: Catalanista, demócrata-cristiano
Gregorio Alberto Rivera Garreta: Catalanista, demócrata-cristiano
Pedro Sariola Mayol: Demócrata cristiano
Javier Ruiz Portella: Filo-comunista
Gilberto López Martosa: Socialista
José Miguel Roa López: Comunista
Antonio Albareda Tiana: Comunista
Enrique Bech Duro: Comunista
Antonio María Castellet Olivares: Filo-socialista
Juan Fradera Garriga: Comunista
Sergio Pawlosky Glahn: Comunsita
Jorge Vallvero Gimeno: Comunista
Javier Cors Meya: Catalanista, democristiano
Leopoldo Espuy Carrillo: Comunista
Enrique Leira Almirall: Comunista
Emilio Olcina Aya: Socialista
Enrique Ruiz-Capillas Cormenzana: Comunista
Josefa Sala Mournet : Filo-comunista
Ramón Torrent Macau: Catalanista, demócrata-cristiano
Francisco José Bosch José: Socialista

Elena Fortuny Castellet: Comunista
Mario Morlans Molina: Comunista
Gabriel de la Dolorosa Tortella Reyanes: Comunista
Juan Pedro Yaniz Ruiz: Comunista
Miguel Masgrau Bartis : Socialista
Monica Maragall Mira: Socialista
Carmen Albareda Tiana: Socialista
Juan Ignacio de Paul Arzak: Socialista
Cristina Llaras Jordana: Socialista
Rafael Argullol Murgades: Comunista
Ana María Pedreira Font: Comunista
Eulalia Petit Vila: Comunista
José Planas Garriga: Comunista
Ángel Martínez Navas: Socialista
Elisanda Guarro Picart: Comunista
Manuel Navarro Soler: Comunista
Nuria Vidal de Llodateras Pomar: Socialista
Víctor Argentí Salvadó: Socialista, catalanista
Rosa Barba Salvadó: Socialista, catalanista
Carlos Nogué Mañé: Socialista, catalanista

ANNEX.3ENTREVISTES

PERSONES ENTREVISTADES SEGONS MILITÀNCIA POLÍTICA

ACCIÓ COMUNISTA: Albert Recio, Ferran López, Alfons Barceló, Pedró Gómez

PARTIT DEL TREBALL: Manel Gràcia, Marta Campoy

ORGANITZACIÓ COMUNISTA D'ESPANYA-BANDERA ROJA: Ignasi Faura, Ricard Vinyes, Jordi Borja, Pep Martínez

LLIGA COMUNISTA REVOLUCIONÀRIA: Jaume Roures, Diosdado Toledano, Montserrat Cervera

ORGANITZACIÓ D'ESQUERRA COMUNISTA: Dídac Fàbregas, Angel Merino, Maria Jesús Bono Lahoz

MOVIMENT COMUNISTA: Miren Izarra, Luis Mendiguren, Eugenio del Río, Empar Pineda

FRONT OBRER DE CATALUNYA: Isidre Molas

PARTIDO COMUNISTA DE ESPAÑA (r). José Antonio Ramón Teijelo

ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA: Heribert Barrera

MOVIMENT ESTUDIANTIL: Joan Tàsias, Francesc Espinet

PARÍS 68: Jordi Planes, Maria Àngels Roque

ALBERT RECIO (1949). Militant i dirigent d'Acció Comunista

- **Com es forma AC i quins són els líders?**

Jo això no hi era. És una gent que ve del FOC i crec que majoritàriament estaven a l'exterior. Inicialment comencen a editar la revista Acción Comunista i a partir del maig del 68 i hi un sector que només vol fer una revista teòrica i altres que creien que havien de tenir un grup. El primer que recordo és que estava a la Facultat d'Econòmiques i vaig llegir un article a la revista Acción Comunista sobre el maig del 68. A final de curs 68/69 es produeix l'intent de crear una organització revolucionària a la universitat impulsada per la UER. Jo vaig aguantar tot el curs següent i em vaig donar de baixa de la UER i després de fer la *mili*, vaig entrar a AC

- **Quina era la definició ideològica?**

Bàsicament un grup marxista laic en el sentit de crítica a l'experiència soviètica. Quins punts característics tenia? Primer la crítica soviètica, i després una cultura democràtica de fons. S'entenia que el marxisme era una cosa viva, i laica en el sentit de restar la tradició ortodoxa del marxisme. Això era el que caracteritzava AC. Hi havia una aposta molt forta per la democràcia de base amb participació. Aquesta esquerra era la que connectava amb el consellisme

- **Accions armades d'AC. Qui les va portar a terme era Iriondo? D'on era?**

Sí, es deia Iriondo. Fa un parell d'anys vam fer un parell d'anys era viu. El tema armat coincideix a finals de 1975. Un grup procedent d'ETA entra a AC; eren 4 o 5. En un

Congrés celebrat a París Iriondo proposa accions armades, i amb l'eufòria del moment, la gent ho accepta. El darrer atacament surt malament de rebot. Al banc hi treballava un militant, és a dir, un dels detinguts va ser un treballador. La caiguda més grossa va anar perquè el Manzanares, que era un *quinqui*, havia estat a la presó i s'havia fet amic d'un membre del GRAPO. A aquest personatge li explota una bomba i la policia troba la direcció de Manzanares entre les seves pertinences. Allò més políticament interessant és que aquells que vam recolzar tenir un grup armat ens vam adonar ràpidament que comportava efectes negatius a tres nivells. En primer lloc alguns militants van preguntar-se per què pagar quotes si es feien atacaments com a mitjà de finançament. En segon lloc, molt més important, el grup armat sempre acaba imposant el control del grup. Ens vam trobar que els personatges armats van posar les pistoles sobre la taula en alguna discussió. Vaig aprendre en aquests tres mesos que un grup militarista la política acaba ens mans de la pistola. I finalment augmenten les possibilitats de la repressió. Allò important és que en un grup armat sempre se't apunten els més *brutus*. I això se't pot anar de les mans. Des d'aleshores tots hem set pacifistes!

- **D'on surten les armes?**

Ni puta idea. No ho sé perquè funcionàvem per estancs, no sabíem res dels altres membres del grup

- **El Congrés de 1975 on es decideixen les accions armades provoca la sortida d'una part d'AC que va al POUM...**

Bueno... Jo crec que no és per això. El problema és un altre... L'Ubierna era un personatge de la vella guàrdia, i vivia a París. La meva impressió és que quan torna a Espanya es veu desplaçat. El partit ha anat canviat i es troba marginat. El grup que se'n va és precisament el grup al voltant d'Ubierna. La lluita armada és l'excusa (...) Al final hi ha un intent d'unificació amb el POUM a 1978, i els que es volien unificar eren els

mateixos que havien marxat el 1975: s'intenten unificar *por arriba cuando los habíamos echado per abajo*.

- **Quants militants teníeu aleshores, en el moment de màxima expansió del grup?**

A Espanya màxima militància de 500, a Catalunya uns 80. Teníem gent a Barcelona, a Santa Coloma teníem un grup important, a Granollers, Rubí, Terrassa, Hospitalet. Madrid i Sevilla eren els dos altres nuclis importants. També teníem presència a Galícia, Salamanca, Màlaga, València i al País Basc.

- **Quina era l'experiència a fàbriques i barris?**

Teníem gent al Carmel i Nou Barris. Jo porto 30 anys de militància a Nou Barris. A Santa Coloma i a Sabadell. Sindicalment l'opció majoritària va ser CCOO. La gent de Rubí, per exemple, van optar per entrar a UGT. A Barcelona allà on teníem més gent era a la Mercedes-Benz i a la Simón

- **Com s'arriba a crear el FUT?**

Bé, des de sempre creiem que era lògic que l'esquerra revolucionària tendís a una certa unificació. Quan van arribar les eleccions vam considerar la campanya electoral per aparèixer. Vam contactar amb la gent que teníem més pròxima i amb qui manteníem contactes, que eren la OIC i la LCR. El POUM va arribar al final. A Nou Barris amb la gent d'OIC hem treballat tota la vida; fins i tot en aquest barri hi havia gent que no sabia que érem de grups diferents! Jo coordinava la campanya a Barcelona. Crec que hi va haver més mal rollo amb la LCR. Tenien una cultura *botiguera* els trotskistes que empenya molt. El dia que van organitzar un acte a les Cotxeres de Sants amb el Krivine

per la campanya de les eleccions no ho van fer com a FUT, sinó com a LCR: jo que era el coordinador de la campanya a Barcelona ni me'n vaig assabentar ni van convidar a la resta d'integrants de la candidatura. Un altre exemple: el dia del míting central al Pavelló d'Esports vam decidir que parlessin poques persones, 3 o 4. Però per culpa de la LCR al final van parlar 7 persones.

- **Al final us vau retirar de la campanya...**

Havíem acordat que ens retiraríem. A Barcelona ens vam barallar. En aquell moment la gent d'extrema esquerra teníem poc sentit del realisme. Vam treure 13000 vots a Barcelona. A Nou Barris un dels primers mítings va ser el nostre, al col·legi Cardenal Cisneros. Vam convocar 300, 400 persones, i era ple. Però nosaltres, que coneixíem el barri, sabíem que la gent votaria el PSUC. Era d'idiotes pensar que trauríem representació. Tenia sentit retirar-se. La campanya era per altaveu. A Nou Barris la OIC era qui tenia més gent. L'Andrés Naya, d'OIC, tenia molt clar que no ens menjaríem ni un *rosco*. En canvi, el n°8, que era de la Lliga, una mica més i ens pega per dir això!

- **La valoració de la campanya quina va ser?**

Dins els mitjans la valoració va ser positiva. Els mitjans ens van condicionar, i nosaltres teníem pocs recursos. Una altra cosa és fer com el PTE, que va endeutar a tots els militants. La campanya ens va ajudar per veure les dificultats que té una força amb pocs recursos per fer una campanya amb èxit (...) Jo crec que nosaltres sabíem quina era la nostra força, que era molt limitada.

- **El 1976 s'intenta la unificació amb OIC. Què passa?**

Amb OIC era el grup més proper a nosaltres. Potser ens separava la qüestió sindical, ells eren consellistes. Vam començar a fer els contactes per intentar la unificació. Tinc la sensació que la OIC que es caracteritzava per una bona gent i *pencona* de base, però un líder qüestionable. Quan va veure que fracassaríem a les eleccions, va intentar fer la mateixa operació que havia fet Bandera, és a dir, entrar en bloc al PSUC o al PSC. De fet, vam dilatar els contactes fins que es van abandonar. No hi va haver un moment per determinar la fi dels contactes per tal de procedir a una unitat amb OIC.

- **Hi va haver contactes amb altres grups per encarar les eleccions de 1977?**

No, en aquells moments pel MC nosaltres no existíem. Portaven una línia molt nacionalista. Érem dues cultures diferents. Amb la gent de l'OIC i la LCR, podia coincidir, però no amb el MC.

- **A 1978, què passa amb el POUM?**

Nosaltres fem un Congrés pel dia de Reis de 1978. En aquests moments OIC ja ha decidit l'apropament amb el MC. Reprenem els contactes amb el POUM, i érem coneixedors de la massa crítica. Què va passar allà? En termes numèrics nosaltres érem els més grans. Per altre banda el grup que tenia més producció intel·lectual també érem nosaltres. Ells, en canvi, tenien la idea que el nom del POUM era màgic. Hi va haver moltes tensions. Les primeres tensions ja van venir pel mateix nom; nosaltres ja estàvem disposats a posar-nos el nom de POUM, tot i que jo no hi estava d'acord. L'altre cosa és que el POUM tenia una visió de desembarcar i ser els *jefes*. Això coincidia que eren les mateixes persones que havien sortit del grup dos anys abans.

Al Congrés celebrat a l'octubre de 1978 a Sant Cugat del Vallès la discussió va ser al voltant del model organitzatiu. La gent estava molt empenyada, ressentida pel fet que

alguns no volien unificar-se amb aquells que van ser expulsats. Per això fins i tot van boicotejar el desenvolupament del Congrés. Davant aquesta situació, el POUM va decidir abandonar el Congrés. Els del POUM tenien la idea que la unificació només era lligar la direcció. La seva direcció del món era molt clàssica.

- **Després d'aquí ja us dissolveu?**

No! Encara fem un altre Congrés pel pont de la Puríssima a Madrid el 1978. I encara vam fer campanya pel No a la Constitució. El Congrés va anar prou bé. En aquest congrés encara van venir els del POUM, i va servir per constatar la nostra debilitat. Anàvem perdent efectius i cada vegada érem menys. En aquest congrés el debat va estar molt bé (...) Això va ser al desembre, i en la reunió del comitè de direcció celebrat abans de Cap d'Any, van començar a arribar notícies de comitès que abandonaven Acció Comunista cap a la LCR, com per exemple el Górriz, que fins aleshores s'havia mantingut com a antitrotskyista.

La gent veu les perspectives. A Barcelona el local que teníem es va tancar. No hi va haver una mort amb data; a finals de 1979 encara alguns ens trobàvem per celebrar reunions. La mort és per cansament i per la constatació que no s'ha fet el pas cap a una organització. No hi va haver ni baralles per a la dissolució. Alguns aquí Barcelona van acabar a la Lliga. És una mort casi natural, com a organització no funcionava. La gent no va voler ni donar el "portazo". Situo la mort d'AC a gener de 1979: jo mateix vaig ser qui vaig tancar, amb Pedro Gómez, el local del carrer Casp.

- **Quina és la valoració, l'autocrítica com a grup?**

Intel·lectualment AC era el grup més seriós, a banda del PSUC. Teníem una visió molt avançada dels països de l'est i vam ser pioners com un model democràtic d'organització. Érem un grup on hi havia diferències importants i que la gent era capaç

de reconèixer els errors i l'autocrítica (...) El principal problema és que mancava una visió organitzativa més complexa, érem un grup molt amateur... això va fallar. Discussió entre tenir una posició molt radical, crítica contra el capitalisme amb una tàctica concreta.

- **A nivell internacional quins contactes vau tenir?**

Sí, amb grups trotskistes. En un moment vam tenir un apropament cap al trotskisme, i fins i tot hi va haver una oferta per ser la secció espanyola de la IV Internacional. Quan jo vaig entrar els contactes eren amb Lutte Ouvrière, Internacional Socialist de la Gran Bretanya. No ens vam entendre perquè el punt de trobada d'aquesta gent era la crítica a l'URSS, però eren molt dogmàtics. Cada any Lutte Ouvrière organitzava una festa als afores de París, i nosaltres hi assistíem. Al Congrés de París el vam organitzar gràcies a un grup socialista autogestionari... I evidentment, amb Portugal, amb el PRP-BR. A nivell de Catalunya, el no ser a l'Assemblea de Catalunya va ser un error, ens hagués donat més visibilitat... Això va ser un error de joventut que vam acabar pagant.

ALFONS BARCELÓ (1943). Dirigent d'Acció Comunista

- **Quan entres a formar part d'AC?**

Jo crec que entro el 1960 al FLP, i el 1962 m'exilio. Ve la policia a casa i no em troba. Estic amagat un temps, coincideixo amb el Pasqual Maragall a Montserrat i m'escapo a peu per la Molina cap a França. Entro amb un grupet dins el món de l'exili: Fernández de Castro, Ubierna, Castells i jo mateix. I algun basc. En aquest moment com a militants del FLP.

El 1964 crec que és quan es crea AC, a partir de la Federació Exterior del FLP, que planteja qüestions de principis. Aleshores es constitueix com a grup autònom amb una certa pretensió de ser ciment d'organitzacions d'esquerra i extrema esquerra.

- **Qui hi havia en aquest nucli fundacional?**

La gent important a l'hora de constituir-se són Manuel Castells –que després es retira-, José Luis Leal, el Semprún. També hi participa un grup de Suïssa i un grup de Frankfurt i Colònia de la Federació Exterior. A Colònia hi havia un grup bastant actiu de l'emigració econòmica encapçalats per Riaño. De les JSR, la personalitat més important i de més qualitat humana i política era Pedro de la Llosa, i és possible que en una etapa anterior hagués estat al PCE. Antonio Ubierna és important perquè va ser un home d'aparell més que de pensament. La seva entrega personal el va fer essencial per AC. Per tant, aquest nucli inicial jo diria que aplegava més de 20-25 persones.

Les posicions inicials eren de crítica a l'estalinisme, de valoració de l'estadi econòmic espanyol més a prop del claudinisme i allunyats del feudalisme agrari.

- **Com us definiu?**

Això està bastant clar: ens definim com a marxistes revolucionaris amb un element molt important de caràcter democràtic i d'elements de llibertats. Intentem també recuperar elements de l'acràcia anarquista i una forta crítica a l'estalinisme, alhora amb un allunyament a la Xina, que consideràvem que no era socialisme.

- **Quins eren els mecanismes d'ingrés a AC?**

Això depenia del lloc. No hi havia un reglament específic. Sí que és veritat que no estàvem per ajuntar gent. Així sí que es necessitaven uns principis. I dins sempre van respectar els principis de llibertat de crítica i unitat d'acció. A vegades sí que ens *passàvem* amb els controls, però no es tractava d'adoptar un programa sinó de defensar-lo amb cara i ulls

El primer comitè de coordinació estava format per l'Ubierno, el Riaño i jo. Era la secretaria d'organització.

- **Qui s'encarrega de la revista?**

El consell de redacció té un alt grau d'autonomia. Puc puntualitzar que l'editorial normalment estava redactada per Semprún i Pedro de la Llosa. Aquests dos són els que escriuen coses interessants.

- **I com són els inicis a Barcelona?**

Entre el 67 i 68 hi ha poca gent a Barcelona. Les dues persones més importants a Barcelona eren l'Ubierna –jove- i el Ferran López. Jo m'estic bellugant i m'envien a Madrid. A Madrid hi ha un grup UHP que entren en contacte amb la gent de València i proposen la fusió a 1970.

- **Quina influència tenen el fets de maig a AC?**

No tenen gran influència. La situació produeix gran entusiasme. El número de la revista escrit per Pedro de la Llosa està molt bé. Sempre hi ha una corrent propera a la IV Internacional, i potser reforça aquest corrent latent. Pedro de la Llosa, Ubierna, de la Llosa, teníem molt clar que no érem trotskistes. Ara bé, com a projecte és diferent. Els fets revolucionaris de París reforcen el trotskisme i això anima el debat dins AC.

El Pedro treballava a la Hoechst. On era la Hoechst era ell.

- **El tema de les accions armades. Es decideixen en un congrés celebrat a París. Hi vas ser present? Què en saps? Qui era Iriondo?**

No hi participo. Jo ho vaig viure indirectament perquè era a València. Sí home, sé qui és Iriondo i vaig ser amb ell a Portugal. Sé qui és... No et diré d'on era. Sense el seu permís no et puc dir més. Després quan acabem et puc explicar alguna cosa... Jo tinc fama de ser molt discret...

- **Quin és el programa durant la Transició?**

El que es veu a la Transició és que això és una *merdeta*. No tenia sentit convertir-se en una petita secta com era la IV Internacional. El resultat del FUT penso que va digne, però es veu que amb això no n'hi ha prou. Els intents d'intentar fer bola de neu són frustrats, i a partir del 78-79 AC ja no té sentit: el millor és tancar la *barraca*.

- **Parla'm de la unificació amb el POUM...**

Unificar-se amb el POUM tampoc tenia gaire importància: tampoc fèiem bola de neu. Ens quedàvem igualment com un grup petit. Més tard alguns sí que van entrar al POUM quan ens dissolem.

- **El partit només es finançava amb la quota del militants? Teníeu alliberats?**

Sí, bàsicament amb les quotes dels militants. No teníem alliberats que cobressin, i en principi s'intentava pagar els viatges i els pisos. Alliberats no...

ENTREVISTA A ISIDRE MOLAS (1940). Dirigent del Front Obrer de Catalunya (FOC) i dirigent socialista català.

La història del FOC no te la puc explicar amb mitja hora... Necessitem una tarda o més... Tu que fas una tesi sobre l'extrema esquerra... Hi ha moltes coses, i m'estàs parlant de les coses que van dels seixanta fins al 77-78, que és quan tu acabaràs. El període aquest del 68-71 és d'una riquesa i mobilitat extraordinària del personal! Hi ha unes incògnites que només te les poden aclarir els autors, i aquests no ho faran!

- **M'agradaria començar pels orígens. Quin és l'embrió que forma el FOC, això de la Nova Esquerra Universitària i l'Associació Democràtica i Popular de Catalunya?**

La ideologia és molt difícil de concretar, perquè ho has d'entendre com un moviment que surt del moviment "Felipe", que era més un moviment que una organització política. El lideratge era del Cerón i els seus col·laboradors. Aquest moviment s'organitza de diferents maneres: el sector català es constitueix com a Associació Democràtica Popular de Catalunya, i ells continuen com a Felipe. Qui eren aquests a Catalunya? Doncs Comín, Jutglar, Manel Garriga, Gomis, Massana, Jordi Maluquer, la Maite Bages, i dos de la primera direcció, que són en Joan Sardà i en Rudolf Guerra. Moltes d'aquests pertanyien al grup del Ciervo. L'ADP era una cosa poc ordenada. L'ADP, que constitueix la NEU, els estudiants de la NEU estaven a l'ADP, però això més tard es va discutir. Jo entro just en aquest moment. Uns dels que estaven a la NEU passen a treballar a l'ADP i altres se'n van, com el Xavier Folch. Això era a 1960. Jo ingreso a la NEU.

Al mateix temps que entro jo també entra en Pasqual Maragall. A la Universitat vam quedar tres, en Maragall, Pujol i jo. La presència era forta a comitè d'interfacultats.

Això era la NEU-ADP. Vam parlar de la necessitat d'anar cap a un partit. Un sector creiem que és l'hora d'organitzar-se com a partit, com nosaltres, el sector de treballadors i nosaltres, els estudiants. Això era un tema que es parlava, i tothom estava d'acord que tard o d'hora ens havíem de convertir en un partit polític. Fins i tot empràvem les sigles de FOC, que eren màgiques! D'altres eren més partidaris de mantenir una cosa més oberta, d'acció, i més participació amb la presència social; que era un projecte, i que el salt a partit polític s'havia de fer més endavant. La direcció de l'ADP, en Jutglar i en Guerra, estava d'acord amb el tema però es van barallar per literatura política. Hi va haver una situació que es va trencar, al mes de juny de 1961. Qui es va trencar? Entre els qui volien constituir el partit, adoptar una estructura de partit i aquells que pensaven que calia una cosa més ample. Aleshores es va trencar i bàsicament, a banda dels motius personals, entre dues figures diferents, que eren l'Urenda i el Jutglar, i amb un enfrontament també entre Comín i Jutglar.

Jo i el Maragall portàvem l'organització universitària, de ser tres a ser cinquanta! En aquells moments era molts! No trobàvem gaires raons per trobar-hi un enfrontament... El resultat va ser que per raons externes, no estratègiques, no va ser possible trobar un acord: l'ADP va seguir amb el sector Urenda i els altres vam adoptar el nom de FOC. Uns i altres s'acusaven de ser moderats i radicals; tots érem moderats i radicals, no hi havia diferències.

Hi va haver un fet a l'atzar. Al començar el curs del 61-62 es va produir un fet que va fer possible una coincidència entre sectors d'estudiants del FOC, d'ADP i els estudiants del MSC de crear una organització estudiantil: moviment Febrer 62. Va ser un moviment de prospecció universitària. Febrer 62 va finalitzar a 1965, i un dels seus defectes va ser estar massa implicada en el sindicalisme estudiantil. L'ADP tenia una organització més flexible, porosa. El FOC ja s'organitzava com a partit.

- **I això com es concreta en la creació del FOC com a partit polític?**

El FOC apareix a 1961. Hi ha una gran caiguda el 1962, que anem a la presó. A la presó, coincidim uns del FOC i altres de l'ADP, i decidim que això s'unifiqui i que es reestructuri, sense excloure a ningú, i que es creés sota una estructura de partit i amb el nom de FOC a la tardor de 1962. Els responsables d'incorporar més gent són bàsicament el Miguel Cando i el Pasqual Maragall, que incorporen altra gent. Tot i el moviment obrer del FOC neix de l'acció de Cando i del Muñoz de Terrassa a l'AEG, juntament amb La Maquinista i Díaz a Enasa. El lloc on hi havia gent del FOC era a La Maquinista. Cando i Maragall comencen a reestructurar el FOC. A la tardor de 1962 comença la reestructuració del FOC; quan sortim de la presó plantegen que s'ha d'anar com a partit a dins el PSUC, i llavors la proposta va ser rebutjada. Per això alguns, com l'Angel Abad, se'n van al PSUC.

Els joves eren diferents. No eren els immigrants ni manobres. Eren joves descarats que havien estudiat i que procedien del catolicisme, o bé joves obrers. A La Maquinista hi havia un mestre, en Garriga, i mossèn Dalmau, que els adoctrinaven. Aquesta barreja era vist per molts clàssics com "els catòlics". Però els catòlics eren igual, i no estaven acostumats a la clandestinitat, no s'amagaven de res. I alguns els seus pares eren del règim!

- **A mitjan dels seixanta el FOC creix i s'expandeix. Com és que hi ha un procés de radicalització?**

Era normal! Formava part d'una nova generació, els catòlics eren marxistes! Per què més marxisme? *Si el partit és marxista tots els trepes marxaran!* El debat sobre què és el marxisme és interior, dins el FOC. Els que defensaven una radicalització marxista ho feien per introduir el leninisme per cobrir les deficiències d'organització, per introduir més disciplina i així per una vegada l'executiva manarà de veritat! Volien fer un partit leninista.

- **Es notava que hi havia dos sectors dins el FOC?**

Es va notar a mesura que van créixer i es va polaritzar. Hi va haver una etapa en què el socialisme revolucionari va guanyar dins el FOC. La via al socialisme revolucionari, el marxisme d'estructures, pensava que les reformes estructurals eren revolucionàries. El socialisme gradualista es converteix en un distintiu del FOC, que planteja la unificació del socialisme a Catalunya. I un altre que era la lluita contra el reformisme. Això passa a ser majoritari a la III Conferència de 1968, que és la derrota del sector gradualista. La III Conferència és la victòria dels marxistes, dels leninistes, leninisme com una forma de concreció del marxisme. Aleshores el sector que ja en deien trotskista, creu que ha guanyat i creu també que aconsegueix el programa, però no, perquè no va ser aprovat perquè havia de ser ratificat però no ho va ser perquè es va declarar l'estat d'excepció de 1969.

El sector obrer, el sector gradualista i altres sensibilitats del FOC es posicionen contràriament a aquesta colla de buròcrates que volen manar. Cometen un error imperdonable perquè comencen a fer entrar gent per integrar-los directament a la fracció per tal d'assegurar la seva majoria. A la IV Conferència són expulsats per activitat fraccional. A final d'any, al desembre, convoquen una reunió en la qual *el Pájaro* ja va pel seu cantó.

- **La ruptura del FOC suposa la seva implosió...**

El FOC es divideix abans. A 1968 cau la direcció, se'n van també el Múrcia i en Díaz, Cando entra també a la presó, i coincideix amb un estat d'excepció. Durant l'estat d'excepció els *locos* volien organització les comissions obreres revolucionàries...

- **Sí però que es produeixen les expulsions...**

Sí, per treball friccional, que s'expulsa a dues persones, i una tercera que dóna la cara. Se'n van. Quan se'n van l'únic que fan és fer la revista *Comunismo*, però no saben què fer. Anaven a destruir-ho tot!

- **Com és que el FOC entra en crisi fins a dissoldre's?**

No es dissolt, s'acaba. Els que tenen el nom del FOC deixen d'utilitzar-lo.

- **Què passa amb el sector gradualista?**

No tenim un sol programa i tots actuem amb projectes. Acabem fent que els diferents moviments socialistes s'articulin a un partit socialista. Això sempre havia estat present! Això era present al MSC, a la Força Socialista Federal (FSF), al FOC... El sector revolucionari del FOC va boicotejar la unió amb la FSF!

(...)

- **Quants éreu?**

No ho sé. A Barcelona jo estava a una cèl·lula de 10 militants, i com nosaltres, almenys érem tres cèl·lules a la ciutat de Barcelona. També n'hi devia haver una d'igual al Vallès. Comptabilitzar això és difícil.

- **Vau poder disputar l'hegemonia al PSUC en algun àmbit?**

Això ja és conegut, no? A CCOO va tenir la majoria a 1967-68 a la local de Barcelona. El PSUC té una escissió traumàtica, la del grup Unidad. Era una persona de l'executiva que organitza una escissió, en *Miguel*, i és traumàtic. Això porta a una escissió a

Comissions i el PSUC perd la majoria. A l'Àmbit universitari era potent però subordinat al PSUC.

DÍDAC FÀBREGAS (1947). Secretari general de l'OIC fins a 1977

... per quin motiu fas un tesi sobre l'extrema esquerra?

Pel buit historiogràfic que pateix. Gran part de la historiografia s'ha dedicat a l'estudi de les organitzacions del comunisme com el PSUC-PCE o a la socialdemocràcia, però ha marginant a les organitzacions revolucionàries.

Ben cert això, sense discussió! Qualsevol país amb tradició democràtica a nivell de producció cultural des de llibres, cinema, consciència... intenta recordar. Diga'm quatre pel·lícules, llibres... sobre la República i el franquisme? No tenim cultura democràtica! Amb els meus antics militants a vegades discutim els crims i la brutalitat de la repressió franquista. Però igualar això a la violència durant la República és una altra cosa! A Alemanya la defensa del nazisme i els seus símbols estan prohibits constitucionalment. A Espanya no! Les condemnes mínimes no serveixen de res. És normal, doncs, que en aquest país el que va significar l'antifranquisme sigui un reducte per historiadors perquè no forma part de la cultura democràtica. I això que curiosament Espanya és un dels països europeus més d'esquerres. Jo no m'ho crec! Els valors que identifiquen la defensa de la República no són assumits! Els valors de la lluita antifranquista, no són assumits!

(...)

- **Com neixen i com es defineixen els COC, nucli originari de la OICE?**

A Catalunya fent justícia històrica parlar del FOC és parlar del món sindical. Parlar del món sindical a Catalunya durant els anys seixanta és parlar de les dues grans organitzacions: el PSUC i nosaltres, el FOC. *Punto*. Sóc fundador de CCOO. Estic responnent a la teva pregunta eh! Dins de CCOO el PSUC era l'impulsor fonamental. També hi havia des de moviments de catòlics progressistes passant pels militants no

catòlics del FOC. També algun sindicalistes d'esquerres. El PSOE va mantenir la militància a UGT.

El 1964 es produeix la integració massiva de catòlics al FOC encapçalats per Manel Múrcia Ros i Díaz Valcárcel. L'entrada d'aquests dos personatges provoca que el FOC sigui un grup de primer ordre, però en el món sindical era un nucli petit a La Maquinista i poca cosa més. Això era el que hi havia el 1964. L'entrada del Manel Murcia al FOC ens converteix importants dins CCOO, de manera que el 1966 es crea la Comissió Obrera Nacional de Catalunya i el Secretariat Permanent de la CONC, que la formen 7 persones: 5 del PSUC i dos del FOC. El *jefe* era el *Cipri*, el *Plata* al Baix Llobregat, el Ramon Fernández per Sabadell, el Salgado de la construcció, el León, pel Barcelonès el Manel Murcia i jo pel Vallès. Això era la permanent de la CONC.

En el món universitari el FOC i el PSUC també eren els dos grans grups. Tota la resta esdevindran escissions d'aquests dos grups: PTE, LCR, BR... El 1967 hi ha negociacions per unificar el FOC amb la Força Socialista Federal, però jo m'hi vaig negar rotundament. Em vaig equivocar!

Des del 1966 que estava a l'executiva del FOC amb el Pasqual Maragall. A mi em detenen el 1968, i en aquest període d'empresonament, s'inicia un procediment d'escissió al FOC: es comença a discutir l'escissió trotskista a Catalunya per part del "*Carapalo*" (Juan Colomar, "Puig", "Roberto") i es funda la LCR. I un altre banda el sector catòlic encapçalat per Manel Murcia a finals de 1968 també comença a discutir. Quan surto de la presó el FOC havia desaparegut -entro a l'agost de 1968 i en surto el 24 desembre de 1968-. En aquest període canvia el FOC! A fora de la presó m'esperaven 4 companys. Em vaig quedar esparverat: Què feu aquí? Em comenten que hi ha una crisi brutal al FOC pel sector catòlic i trotskista que volen marxar. El dia següent – St.Esteve- assisteixo a la conferència per evitar la ruptura. Però la sortida a tot això és la crisi del FOC i el naixement dels COC i Plataformas.

Què s'havia produït abans? A 1968 debat a CCOO: si convenis sí o convenis no. Si devíem participar en els convenis col·lectius o no. L'altre debat era si el model sindical era només sindical o havia d'incorporar nous sectors. I si CCOO era la vanguardia per la democràcia o l'anticapitalista. El 30 abril (coincidir les sortides de les fàbriques perquè fessin la gran vaga 1 de maig) i 1 de maig la gran concentració. El FOC va aconseguir imposar Plataformas de sectors, amb el moviment veïnal i universitari. Aquí esclata el sector anarquitzant del Manel Múrcia, quan el Jordi Borja i Solé Tura creen Bandera Roja i d'aquest 30 d'abril de 1968 dóna lloc a una llarga discussió a CCOO sobre aquest debat sobre convenis o no.

Aleshores jo i el Murcia en nom del FOC marxem de la Permanent de la CONC i després formem Plataformas de CCOO nascudes a l'estiu de 1968 dins el FOC com l'extrema esquerra dins el FOC. Alhora a final de 1968 es produeix en el si del FOC el trencament de trotskistes i catòlics. Esclata el FOC. En aquell moment formen ells juntament amb BR les "Plataformas" i Círculos de Formación de Cuadros. El FOC queda reduït i jo em quedo al FOC perquè Maragall se'n va a EUA a fer el doctorat. Sortint de la presó em quedo com a home fort del FOC; a Madrid era el FLP era fort en el sector estudiantil i intel·lectual, però no a l'obrer; i al País Basc eren pocs obrers. Només a Catalunya el FOC era potent a nivell sindical.

Intentem parar la sortida dels sectors trotskistes a primers de 1969 en una reunió celebrada a Madrid, però no ho aconseguim. El FOC es queda sense vida i aleshores jo me'n vaig: érem tres i *el cabo*. M'ajunto amb el José Antonio Murcia que havia organitzat *Plataformas de CCOO* i Círculos de Formación de Cuadros, posant com a condició la sortida de Bandera Roja per ser maoistes-leninistes, érem uns sectaris de *collons*. Tenim una trobada a ESADE entre José Antonio Murcia, jo i el *Manolo* Murcia per part nostre, i Comín i Solé Tura per part de Bandera Roja. Si ja dèiem no al FOC per leninista, doncs no podíem anar amb uns maoistes, ni de conya! Sindicalment quedava CCOO, *Sectors de CCOO* impulsada per Bandera Roja principalment al Baix Llobregat i les nostres *Plataformas de CCOO*. Aleshores decidim que per aglutinar políticament els millors dirigents de *Plataformas* era necessari crear una estructura política, com un lloc de discussió i formació: Círculos Obreros Comunistas.

A mi personalment el TOP em condemna el 1969 i compleixo condemna. Surto de la presó de Jaén l'11 de gener de 1971. En sortir la situació és la següent: el Manel Murcia marxa a Israel i José Antonio evoluciona cap a posicions anarcosindicalistes. Abans d'entrar a la presó jo havia intentat unificar-nos amb un grup madrileny que era l'AST. En sortir de la presó hi havia gent que pensava que jo havia ingressat a l'ORT. Amb tota aquesta història *Plataformas* s'havia mig dissolt. Torno a *montar* les *Plataformas* i els COC i a refundar jo sol aquestes organitzacions. Reemprenc els contactes amb els antics militants del FOC de València i Aragó i així es tornen a crear els COC. El 1973 ens agrupem amb un grup basc que eren els NOC i ja formen la OICE amb implantació a tot Espanya, de la qual jo sóc fundador i secretari general

- **I aquesta nova organització es defineix com a consellista?**

El FOC era comunista? Sí. Comunista tradicional? No. Era un comunisme antiestalinista. Teníem una concepció no partit, heterodoxos. No creïem en el partit únic, tampoc en la dictadura del proletariat basada en els consells obrers,... El FOC era un comunisme heterodox i una idea consellista. Creïem en Gramsci i Rosa Luxemburg.

Què enteníem per consellisme? Un model de societat sense partit, dictadura del proletariat basada en els consells obrers de fàbrica escollits per democràcia directe i revocable. Dissenyàvem un estat sota el principi de la democràcia directe. No érem anarquistes però sí consellistes, i amb un concepte multipartidista en el si del nou socialisme. Tot plegat molt difícil de funcionar. No teníem un estat de referència: ni URSS ni Xina.

- **Quin va ser el vostre paper a finals del franquisme?**

Vam cometre dos errors: definició anticapitalista i el principi de negar la pràctica interclassista. Sobre el principi anticapitalista plantejàvem la viabilitat d'utilitzar la lluita armada per arribar a la conquesta de la dictadura del proletariat, i sempre vam rebutjar el terrorisme d'ETA. Ens vam plantejar que els moviments interclassistes no tenien cap valor; l'estat democràtic no el reconeixíem. Defensàvem el govern dels treballadors, i no el Bloc Històric Revolucionari. Cal distingir entre els principis i la tàctica. Segon error: no participar en els organismes majoritaris. L'error va ser no participar AC, no volíem una democràcia representativa per sufragi universal, ja que el nostre model era la democràcia d'elecció directe, l'assemblearisme. No vam participar mai a l'Assemblea de Catalunya. I no ens vam afiliar mai als sindicats CCOO-UGT. Equivocadament creïem que la capacitat revolucionària del poble desbordaria els plantejaments reformistes.

Vaig intentar el 1976 i principis de 1977 crear una plataforma electoral amb altres forces polítiques. Aquesta era la posició que vaig mantenir jo dins l'OIC. Jo, que era el secretari general, defensava que la memòria popular reivindicaria els valors i partits existents durant la II República: socialistes i comunistes. Un altre sector de l'OIC defensava, en canvi, l'entesa amb l'extrema esquerra. Doncs bé, seguint aquesta darrera posició majoritària al partit, vaig dedicar-me a organitzar l'extrema esquerra a 1976: entrevista a MC, ORT, LCR i PT amb finalitat de crear una plataforma electoral. Va ser un any de bogeria! Era pecat parlar entre tots! 3 maoistes, 1 trotskista. Tots s'acusaven de desviacionisme! El PT pensava que ells sols traurien representació política. Era impossible, no vaig aconseguir assentar-los tots quatre junts! Tots ells creien que en solitari traurien representació parlamentària. A partir d'aquí vaig plantejar el tema d'anar amb els partits obrers majoritaris o aglutinar l'extrema esquerra. La meua proposta va ser derrotada. Doncs molt bé. Després de les negociacions vaig plantejar a l'OIC tornar a votar el tema de les aliances, i vaig tornar a perdre. Els que defensàvem la meua postura érem la vella guàrdia. Em semblava una bogeria liderar una coalició electoral amb altres partits de l'extrema esquerra. Per això vaig renunciar a liderar la coalició [FUT]. Jo no estava d'acord... No contemplava els càlculs electorals: per això ja hagués acceptat l'oferta del PSC per anar a les seves llistes. Jo estava convençut que el poble es manifestaria democràticament i que ens escombraria: tenia molt clar que

s'identificaria amb els valors republicans. A partir de 1976 tenia clar que l'existència revolucionària no existia. D'aquí la meva evolució política posterior.

Vaig inventar-me el FUT. Vaig parlar amb el Wilebaldo Solano, i més tard buscar algú més. També vaig agafar Acció Comunista i la LCR. Ni de conya és la Lliga qui pren la iniciativa! Qui digui això menteix miserablement. El FUT és l'últim acte de disciplina que vaig prendre en contra de la meva voluntat.

- **Quants militants teníeu?**

Teòricament es van repartir uns 3000 carnets a tot Espanya, a Catalunya uns 1200 carnets. El segon lloc era el País Valencià, i el tercer lloc País Basc. 3000 carnets volia dir 3000 militants! Era bastant real. I en aquest procés els companys d'Euskadi van demanar permís a l'Executiva Federal per anar amb coalició, i van aconseguir un diputat.

- **L'esquerra revolucionària es presenta a les eleccions amb un programa situat a la ruptura política. A què es deu aquest canvi?**

De tots els partits de l'esquerra revolucionària el més insignificant era la OIC. Els més rellevants eren el PTE, i a un altre nivell, nosaltres. Dins el món sindicat teníem importància a Catalunya, País Basc i País Valencià. I ja està. És un debat maleït: teníem rellevància de lluites, però sabia que políticament no tindríem pes. Després de les eleccions de 1977 es produeix l'explosió de l'extrema esquerra. Jo dimiteixo i l'esquerra revolucionària desapareix. On és el Sanromá? On és del Río? Més tard alguns apareixen al PSC o el PSUC, i altres han aparegut amb això dels "indignats". El MC es manté a través d'una xarxa d'antics militants. Els altres han anat morint. Els que teníem més experiència militant vam acabar al PSC o PSUC.

- **Quin ha estat el llegat de l'OIC?**

Aquest és un altre debat. En la lluita antifranquista el principal llegat era comunista. Qui són els que es van oposar majoritàriament a la dictadura? Els comunistes! El llegat important és la lluita contra la dictadura, la negació contra la validesa de la dictadura franquista, i el dret de la gent a modificar les condicions de vida i viure en millors condicions materials. La història no tenia dret a negar a les classes populars millors condicions de vida. Aquest és el llegat de la OIC. Amb això vam aportar-hi tot i més. Aquest és el llegat també de l'esquerra revolucionària. La dictadura es va acabar per si sola; nosaltres vam contribuir a desgastar la dictadura, però no a acabar-la! Vam contribuir a desgastar la dictadura, però a res més. Nosaltres no vam escriure ni una sola línia de la Transició. Qui va fer la història de la Transició van ser els Pujol, Carrillo, González... Nosaltres no vam escriure ni una sola línia de la Transició...

- **Què ha aportat l'esquerra revolucionària a la democràcia?**

Res.

- **No aporta nous valors?**

L'esquerra revolucionària no aporta cap renovació cultural a la societat. Tampoc va representar una avantguarda a favor drets homosexual, ecologisme, pacifisme, Dèiem autèntiques barbaritats. Si algú té la *caradura* de dir que l'extrema esquerra va ser l'avantguarda del pacifisme, drets dels homosexuals, ecologisme... menteix! Ningú de nosaltres defensàvem tot això, érem industrialistes! Qui ho defensi que ho demostrï amb documents del període! El que hem dit ho hem dit i escrit! Quan sento els comunistes d'ICV reclamar-se l'avantguarda de l'ecologisme o pacifisme em fan riure: quan Xina, Cuba, URSS... van defensar polítiques mediambientals o en favor dels homosexuals? Si algú de l'extrema esquerra té els *collons* d'afirmar que van defensar algunes d'aquestes

reivindicacions... Parlar ara del que el Maig del 68 es defensava la sexualitat és una cosa, i defensar la igualació d'això amb els drets homosexuals és una altra cosa... Vull documents! Una cosa és l'alliberament sexual del 68 i una altra cosa és buscar això en els partits de l'esquerra revolucionària! Si els trotskistes es volen apropiari el Maig francès és una altra cosa... Com a moviment no, però sí que a nivell individual ha defensat aquestes coses. Empar Pineda, per exemple. Les legislacions més avançades en drets civils es deuen a països amb governs liberals! Intentar atribuir l'avantguarda de drets civils a l'esquerra em sembla d'una falta... Els comunistes han defensat el dret a l'autodeterminació? Em retribueixo com ho va resoldre Stalin... Tots els pobles destrossats a l'URSS! No podem fer bromes amb la veritat. Si algú ha reprimat el dret a l'emigració han set els països comunistes! Per marxar d'Ucraïna a Moscou durant l'URSS no es podia sense autorització! O parlem d'història o de filosofia?

El nostre error va ser no tenir una avaluació justa entre les lluites a les fàbriques i la consciència de classe. Eren absolutament erronis; i els anàlisis de Carrillo també! Vaig intentar portar el partit cap a una posició socialdemòcrata, però no ho vaig aconseguir (...) Que sonats que estàvem! Érem una minoria! Si algun dia es té la voluntat d'explicar quants érem...

- **30.000 militants arreu de l'Estat?**

No home no! Saps quan militants tenia la Federació Catalana del PSOE el 76? 73! I 88 la UGT! Quanta gent creus que tenia la clandestinitat? A principis dels 70, quanta gent hi havia militant? Més de 30.000 no! Aquest país va ser això! Herois antifranquistes, pocs!

DIOSDADO TOLEDANO (1949). Treballador de la SEAT, membre de CCOO. Militant de la LCR i candidat a l'Ajuntament de Barcelona per la LCR a les eleccions municipals de 1979.

- Com us definiu, com a esquerra revolucionària?

A mi izquierda revolucionaria es el término que más me complace, a diferencia de la izquierda reformista. No forzosamente implica las imágenes del Palacio de Invierno y de la Revolución de Octubre. Es un proceso de transformaciones y que hay que romper con el sistema. Posteriormente, a medida que se aleja la perspectiva revolucionaria pues el término que se utiliza es izquierda radical. Pero nosotros siempre utilizamos el término izquierda revolucionaria.

- Quan t'incorpores a la LCR?

Yo me incorporo a la LCR francesa durante mi exilio en Francia; mi inicio militante es en Francia. A la vuelta en 1975 me incorporo a la IV Internacional en España. Antes ya habíadado el paso.

- Com interpretàveu la fi del franquisme aleshores?

Como el residuo de una dictadura militar que consiguió con sus alianzas con la Alemania nazi y la Italia fascista vencer en la guerra civil y servir a las clases dominantes de España. Veíamos el franquismo como un régimen muy atrasado que impedía el desarrollo del país. Hacíamos la crítica al régimen por su atraso respecto a los países de Europa pero al mismo tiempo condenábamos a las democracias europeas por burguesas, y por tanto, donde se explotaban a los trabajadores

- Quins van ser els vostres referents exteriors?

Es un tema complejo. Nuestras simpatías eran por todos los movimientos de liberación nacional de aquella época, que eran muy diferentes. Una relación muy estrecha con Argelia. Con una actitud con más afinidad fue el guevarismo. *Che*, más allá de lo que había escrito, la actitud de extender la revolución respondía a lo de extender el socialismo en todo el mundo y no en un sólo país. Y más allá de las críticas a la metodología no éramos partidarios de la guerra de guerrillas y si de la insurrección popular. La voluntad del Che de extender la revolución era lo que nos gustaba más. Con eso nos identificamos. Con Vietnam también. La actividad de la Liga era apoyar a todas las luchas antiimperialistas, y después de Argelia la guerra de Vietnam fue la referencia. Fue una lucha fundamental, con unas circunstancias con actitudes con cierta timidez por parte de las potencias socialistas. La LCR apoyamos de forma incondicional al Vietcong

- En el teu cas estaves a la SEAT. Quines eren les lluites a la SEAT i quin va ser el paper de la LCR?

Nosotros en SEAT lo que siempre apostamos fue por CCOO. Apostamos per reunir a los trabajadores en asambleas y por la acción directa. La regla de oro era mantener el papel de la asamblea en la fábrica. Segundo: no limitarse a hacer una acción sindical de tipo sindical. Éramos el grupo más coherente dentro de CCOO. No solo se trataba de defender los trabajadores de SEAT, sino de todos los trabajadores y de cualquier causa progresista y de solidaridad internacional. Una actitud democrática radical para enfrentarse a los problemas. Todo elemento no obrero lo intentábamos explicar y difundir en el movimiento obrero. Nosotros organizamos una coordinación con la FIAT italiana que nos dio ventajas informativas; fue muy interesante. Trasladábamos todo lo aprendido en Italia a la SEAT. Y finalmente una actitud más firme en defensa de los intereses de los trabajadores ante la multinacional. En las negociaciones la actitud de los otros grupos era siempre bastante posibilista; nosotros llevamos las reivindicaciones

siempre hasta el límite. No éramos pactistas. Además la lucha contra la corrupción de la empresa y el clientelismo a la hora de contratar hijos de trabajadores de SEAT. Todo eso era lo que nos diferenciaba de otros grupos dentro de CCOO.

- **A dins de la SEAT, quin percentatge dels treballadors pertanyia a l'esquerra revolucionària?**

En aquella época, aparte del PSUC, había gente del MC y nosotros dentro de CCOO. Había también la CSUT del PT y el pequeño SU de la ORT. Con la disolución del CSUT una parte se fue a la UGT y otra parte a CCOO. La parte que entró a CCOO se alinearon con la Liga, con lo cual organizamos a unos cuadros importantes. En los mejores momentos de la LCR en SEAT tuvimos 20-25 militantes; casi todos cuadros y dirigentes. Eso nos daba una influencia. En el caso de Martorell, fuimos la dirección sindical de CCOO con un apoyo de un 70 o 80% siendo una línea dura, combativa. Tuvimos un momento delicado con el tema de Hipercor por dar nuestro apoyo a Txema Montero durante la campaña electoral. La bomba tuvo un coste para nosotros, y bajamos a un 60%, pero aun teníamos mayoría. Fue uno de los momentos más duros. La gente no te respetaba por las ideas, sino también por miedo por la vinculación con ETA... Yo me di cuenta de esto después de Hipercor: nadie se atrevió a cuestionarme cuando sabía que pensaban lo contrario que yo.

- **El partit reestructura el seu discurs de cara a les eleccions de 1977. El programa electoral no és revolucionari sinó rupturista...**

Para llegar a un programa revolucionario esto no excluye que durante un período concreto uno tenga que tener un programa de transición, es decir, como relacionar de modo consecuente las reivindicaciones inmediatas para llegar a una transformación revolucionaria. No hay tantas contradicciones. Tenía su relación. Otro tema es el de las elecciones... Fue una cuestión de pragmatismo. Nosotros criticamos de los partidos de izquierda es que hiciesen de la lucha institucional una lucha en sí, que por la práctica se

convertía en un fin. Eso no nos llevaba a negar el campo de las elecciones para hacer difusión de nuestras ideas, y en caso de tener presencia utilizar para hacer de altavoz. Otra cosa es que cuando te lanzas en las elecciones y no consigues nada una parte de la militancia lo percibe como un fracaso. Por eso en alguna ocasión no hicimos campaña electoral.

- **Si ens fixem en els programes electorals ens adonem que no hi ha reivindicacions revolucionàries.**

Esto tiene una explicación. Parte de la conclusión es que la revolución exige un acto previo. Cuando las circunstancias en la que actúas no son revolucionarias, tus propuestas puedan cuajar, de alguna manera estás obligado a hacer las propuestas más progresistas posibles. No es que te hayas transformado, sino que las circunstancias no te permites ir más allá... (...) Se trataba de abrir una alternativa radical al régimen del momento

- **La LCR va ser l'única formació de l'esquerra que va votar no a la Constitució. Éreu conscients de les conseqüències que comportaria aquesta decisió?**

Si si... Tú lo has contestado: no pensamos en elementos de marginación. Creo que en el País Vasco la Constitución salió que NO. Y aquí en Catalunya el NO fue bastante alto. Se trataba de principios.

- **No hi va haver debat dins la LCR?**

Se entendió que la Constitución se pactó, se creó en unas condiciones en que se mantenían las fuerzas vivas del franquismo y sobretodo el papel del ejército. Era una

constitución que legitimaba los poderes del franquismo. No era un debate teórico: el mismo Franco colocó a la monarquía para conservar a los privilegios. Para nosotros era una Constitución que traicionaba a toda la gente que luchó contra el franquismo; era el instrumento para preservar la continuidad del franquismo. La Constitución en sí mismo no jugó un papel determinante ante el 23-F. Se podía haber llegado mucho más lejos...

- **Una de les crítiques que sempre heu rebut va ser a l'hora de sobrevalorar la potencialitat del moviment de masses i la consciència popular.**

El debate en la izquierda radical era el siguiente... Por ejemplo ya se produjo en el País Vasco con la ruptura de ETA VI y los polimilis, que consideraban que la lucha armada de una minoría era contraproducente y apostaban por la lucha de masas insurreccional. Nosotros no éramos partidarios de las tesis *foquistas*, de los núcleos revolucionarios. El movimiento de masas puede desarrollar unos objetivos, pero si no tiene una organización o no se consigue tener una dirección puede llegar a unos objetivos no cumplidos.

El método de apoyarnos en los movimientos de masas siempre me ha parecido el método más normal. No se pueden descartar otros métodos de lucha: Cuba, China... Nosotros siempre nos inclinamos por el método más clásico de la lucha de masas insurreccional

- **Per què no va ser possible la unitat revolucionària amb altres partits?**

La Liga siempre tuvo una voluntad unitaria. El partido más grande fue el PT, y pensaba que la unidad se tenía que hacer siguiendo su partido. Después la ORT y el MC. La LCR fuimos los más pequeños. Con el PT había diferencias de ideología, y era muy sectario. Ellos no hicieron una crítica del estalinismo, y nosotros hacíamos una crítica al

PCE y siempre teníamos la tesis del frente único, la idea que la izquierda tiene que buscar la unidad. Frente al fascismo, unidad con los socialistas. Decimos frente único para la acción, por objetivos correctos. Por eso nos parecía correcto la unidad contra el franquismo sin subordinarse unos con otros. (...) Había elementos que nos diferenciaban de los otros grupos políticos (...) Nos fue útil la alianza con el MC para hacer un sector radical en CCOO.

- **L'esquerra revolucionaria entra en crisi després de les eleccions de 1977. Per tu, quins són els motius d'aquesta crisi i quina va ser la sortida?**

Si recuerdo la crisis que se abrió en otros partidos como PTE y ORT por las expectativas creadas. El batacazo del PT fue severo. No fue el caso de la LCR. Es verdad que había voluntad de ir más allá. Desgraciadamente el PCE facilitó la operación de la transición y nos dimos cuenta que las aspiraciones de transformación se enfriaron. Eso no produjo una crisis dentro de la LCR. Si en el PT. La crisis en el MC fue posterior y debido a otras causas, y posible por una cierta frustración que después de una larga lucha contra la dictadura no hubo los resultados esperados.

- **La revolució deixa de ser una cosa palpable, en tot cas...**

Los que nos planteamos fue una lucha más... nos adaptamos a la nueva realidad. Otros pequeños grupos, no. El PORE seguía insistiendo en la conquista del poder, gente que siguió con el chip. A nosotros esa izquierda nos hacía críticas por no ir a la huelga general revolucionaria.

- **La nova estratègia quina serà doncs?**

Es una estrategia que no es nueva. En un período en que tienes que acumular fuerzas en todos los terrenos, no solo en el económico y social. Abrimos la lucha de las nucleares, las luchas de las mujeres... Lo que me traje de Francia fue una bolsa de documentos sobre reivindicaciones de mujeres, derechos de los gais... En Francia eran parte del debate y aquí estaban muy atrasadas. Era una lucha cultural muy amplia, de no solo acumular fuerzas sino también de generar conciencia. La situación no era ideal para crear una revolución... Si en el final del franquismo se hubiese producido una crisis como la actual probablemente se hubiera dado una revolución...

- **L'esquerra revolucionària va determinar en algun cas el curs de la Transició?**

La LCR por sí sola no, éramos muy poca cosa. En el conjunto de la oposición pues sí, la Transición no se entiende sin el papel de la oposición. El método de la Transición fue la operación inteligente del régimen de cambiar alguna cosa para seguir igual, de cambiar algo por la presión del movimiento de masas. La parte positiva es la presión de la gente. La Constitución sí que tenía cosas buenas, pero que no se han desarrollado, como el derecho al trabajo o la vivienda. Algo tuvieron que ceder...

- **Quin ha estat el llegat de tot plegat, de tanta lluita?**

Cuando vine de Francia vine cargado de libros sobre sexualidad y liberación de la mujer. La LCR fue una de las formaciones más innovadoras en algunos temas como la liberación de la mujer, los derechos civiles de los gais, políticas ecológicas, la defensa de cuestiones que aquí estaban muy retrasados, lucha por la paz, la lucha por la solidaridad, la no discriminación a los enfermos mentales... Aportamos muchos valores, junto con el MC... En el tema nacional en la lucha por la autodeterminación y también una defensa de la participación democrática de la gente en la política. Son elementos que con más o menos éxito se han introducido. El papel de vanguardia de la Liga en estos casos son importantísimos. Nosotros impulsamos la paridad de trabajadores en

plantillas de fábricas con discriminación positiva para la mujer, lo colocación de aseos para las mujeres en los puestos de trabajo. El aspecto cultural fue de renovación, de avance cultural. Nuestra tarea en eso fue muy firme, muy sistematizada. Los avances para consolidarlos hace falta una buena memoria. Las generaciones que no han vivido esto tienen el peligro de perder esas reivindicaciones y dar un paso atrás. Es bueno hacer memoria. Hoy lo vemos en el tema del aborto...

ENTREVISTA JAUME ROURES (1950). Militant de la LCR.

- **Com s'inicia la teva militància en el marxisme?**

Políticament m'inicio al Front Obrer de Catalunya a partir de 1967. El FOC va esclatar el 1969 i un dels grups que en van sorgir va ser la LCR.

- **D'on prové la teva adscripció al trotskisme?**

La gent no es definia políticament perquè conegués les doctrines polítiques. Era una època molt complexa i difícil. Costa fer-se la idea de la pobresa material de l'època. La militància política dins un partit o altre es determinava pels contactes amb la gent, amics... La opció politicoideològica es donava posteriorment, a mesura que maduraves i un es formava doctrinàriament. Fer-se maoista o trotskista era una heroïcitat, una referència per impulsar alternatives polítiques. Mai he criticat fer-se d'un o altre corrent del marxisme.

- **Quants militants tenia la LCR?**

Tinc entès que a l'any 1977 tenia 3000 militants a tot l'Estat. A Catalunya? Doncs no ho sé...

- **Creus que durant Transició la LCR va canviar de discurs?**

No crec que la LCR canviés de discurs... Potser el que li va faltar va ser una mica de realisme. Una de les tasques principals era unificar l' esquerra revolucionària. Això, però, no va ser entès. No hi va haver cap esquerra capaç d'assimiliar el que estava succeïnt, ni a Catalunya ni a cap altre lloc del món.

- **La continuïtat del discurs ideològic va ser una conseqüència de mantenir-se fora de les institucions?**

Pots estar al marge de les institucions i el consens i jugar amb més habilitat, sense tant de dogmatisme. El nostre treball de masses era bastant limitat, això sí.

- **Com funcionava *Combate i Demà* ?**

Un comitè encarregava la redacció. La editorial analitzava la realitat existent segons l'òptica de la LCR. Per tant, no hi havia diferències ideològiques entre la militància i el consell de redacció de les publicacions de la LCR

- **A les eleccions de 1977, on la LCR es va presentar amb la candidatura FUT (formada per OIC, AC, POUM i LCR), per què no hi havia els principals dirigents de les organitzacions que formaven la candidatura electoral?**

Segur? Ens vam presentar amb AC? No em sona... És difícil que ens presentessin amb AC... Han passat 32 anys... No me'n recordo. Em sorprèn l'aliança amb aquesta gent dispersa...

- **El No a la Constitució és bastant clar. Éreu conscients de les conseqüències del NO?**

Quan dius la veritat ets marginat. En temes d'aquests no hi havia posicions intermitges. No hi havia cap altre resposta a la Constitució: el NO. No podíem votar afirmativament a aquella constitució. I el temps ens ha acabat donant la raó.

- **Per què la LCR no va obtenir representació parlamentària?**

Crec que la gent estava pels partits majoritaris. Això era un fenomen que nosaltres ja havíem predit. Per tant, nosaltres havíem d'intentar ocupar el nostre espai. No va ser un fracàs: utilitzàvem les eleccions per donar-nos a conèixer.

- **Parlem de la candidatura Unitat pel Socialisme. Quins van ser els problemes de la coalició?**

No hi va haver grans diferències. Vam saber donar una alternativa. El cap de llista, en Pau Pons, era un personatge amb un gran bagatge. El problema de l'extrema esquerra era la incapacitat de buscar punts d'unió amb altres grups d'esquerra.

- **En aquestes eleccions, com va viure la campanya de la patronat favorable a la dreta i el discurs antimarxista?**

Ho vivíem de manera natural, fins i tot divertida. Els arguments de la dreta van ser pobres, els de sempre. La dreta sempre ha utilitzat l'argument del marxisme com aquells que es mengen els nens. La dreta va jugar al paper de crear por i desconcert. No hi va haver un debat racional.

- **Per què no vau aconseguir representació parlamentària?**

Tu li dones molta importància al tema electoral. Nosaltres no n'hi donàvem tanta. Era un oportunitat per divulgar el programa revolucionari. Mai vam entendre els resultats com una desfeta electoral. L'objectiu no era obtenir representació.

- **Alguns punts electorals de la LCR s'han aplicat...**

Clar que sí... No va ser una pèrdua de temps. Gràcies a l'esquerra la Transició va adoptar una altra forma. Si no hagués existit aquesta mobilització de les forces d'esquerra Arias Navarro encara estaria per aquí manant...

- **Com veus el projecte de la LCR 30 anys més tard?**

Allò que defensàvem crec que tenia validesa, les idees estaven ben fonamentades. El problema és traslladar aquest programa a la realitat. Aquesta va ser la incapacitat de la LCR. 30 anys més tard la situació ha evolucionat tal com nosaltres vam predir.

- **Quin suport rebia la LCR de la IV Internacional?**

No rebia suport financer ni organitzatiu. Si l'haguéssim necessitat ens l'haguessin donat, però. Altrament, sí que la LCR francesa col·laborava amb la sortida dels militants de la LCR cap a França.

-

Quina és la autocrítica?

Des del punt de vista negatiu, no vam aconseguir imposar el nostre programa. El que no crec correcte és afirmar que vam perdre el temps. Aquest tipus d'afirmacions em foten de mala llet. No ens dedicàvem només a follar i anar a la universitat. El TOP i la presó estaven plens de joves antifranquistes. Nosaltres no hem sabut reconstruir aquesta part de la història. Alguns punts bàsics que nosaltres vam qüestionar encara estan per resoldre. No estàvem equivocats: és com si fas una bona pel·lícula però ningú la va a veure al cinema. Van fallar els mecanismes de transmissió.

- **Quants éreu la LCR a Catalunya?**

No ho sé. 200?

- **Per què us vau oposar a la Constitució?**

La resposta és molt fàcil i coherent: no vam votar la Constitució per capitalista, patriarcal i espanyola. De cap manera es podia encabir dins el nostre programa. En aquest sentit el NO va ser rotund, no hi va haver discussió. Si tot el moviment obrer hagués rebutjat la Constitució s'hagués plantejat una crisi institucional amb una sortida més favorable a la classe treballadora. La conseqüència dels partits obrers majoritaris que van votar SÍ a la Constitució va ser l'apropiació del programa burgès.

- **L'únic partit d'esquerres que féu companya pel No va ser la LCR...**

Sí sí... Érem conseqüents amb els nostres principis. Sabíem, també, que tindria efectes negatius per a la LCR. La nostra posició era clara.

- **Com s'arribà a la creació d'Unitat pel Socialisme per les eleccions al Parlament de Catalunya?**

La LCR es mostrava oberta a un escenari de possibles aliances amb diferents candidatures de caràcter socialista revolucionari: a finals de 1979 es dirigí obertament a

altres partits obrers amb la finalitat de crear una candidatura unitària i de classe. La voluntat de la LCR sempre va ser la unitat de l'esquerra revolucionària. En aquest sentit la experiència de les eleccions legislatives de 1979 ens havia mostrat el camí errat

- **La LCR va fracassar electoralment?**

El fracàs només era percebut a nivell electoral, ja que enteníem que la participació en unes eleccions es justificava per estendre i popularitzar el projecte polític revolucionari, desconfiant del parlamentarisme com a mitjà per bastir l'anelhada societat socialista. Penso que era positiu presentar-se a les eleccions com un mitjà útil per difondre el programa i arribar a llocs on d'altra manera hagués estat molt complicat. No vam optar pel boicot, ja que calia participar-hi per denunciar les mancances del sistema. Repeteixo, però, que el lloc de la LCR no són en unes eleccions, sinó al carrer i a la societat.

- **Com és que no trobem els principals líders (Pau Pons, Joan Font) com a caps de llista a les eleccions legislatives de 1977 i 1979?**

Personalment no vaig participar en el debat sobre la formació de les llistes electorals, però crec que la finalitat era apostar per sindicalistes i persones més properes a l'electoral que no als dirigents de cada partit.

- **Quina era la posició de la dona dins els partits obrers ?**

La influència del moviment autònom de la dona als partits obrers no tenia la influència que realment requeria la problemàtica. No només els partits obrers, sinó en tot el moviment obrer el problema de la dona no era tractat correctament. En termes generals, podríem afirmar que els partits obrers eren masculistes perquè s'havien desenvolupat

dins una societat masclista. Per tant, la nostra funció com a dones membres de la LCR era la integració de dones procedents d'organitzacions revolucionàries feministes en els nostres partits polítics per tal que les discussions sobre la problemàtica de la dona fos clara. Es tractava de canviar la quotidianitat per canviar la societat masclista i patriarcal.

- **La vostra lluita només tenia sentit dins un partit revolucionari?**

Evidentment. La LCR i els partits revolucionaris d'esquerra érem els únics que qüestionàvem l'ordre patriarcal establert. Reivindicàvem l'avortament lliure i gratuït, el dret al divorci, la despenalització dels *delictes de la dona*, l'abolició de la pàtria potestat, igualtat salarial entre homes i dones, gratuïtat dels preservatius, ...Érem precursors de totes aquestes iniciatives.

- **Què va suposar la sorgiment i reivindicació del moviment homosexual?**

En primer lloc va suposar el desafiament de certs tabús imperants a la societat del moment. Es tractava d'un altre moviment d'alliberació. Nosaltres lluitàvem i lluitem pel dret a una sexualitat lliure i sense discriminacions.

- **En què creus que va ser diferent la LCR a l'hora de donar sortida a problemes concrets?**

La LCR va oferir respostes concretes pels problemes que afectaven a treballadors, joves i dones. Nosaltres no vam donar solucions utòpiques: aquest era un argument dels nostres rivals. Vam fer un esforç per proposar solucions realistes. Ara bé, aquest realisme no significa la claudicació dels nostres principis. Els problemes de la societat del moment requerien solucions urgents i no es podien resoldre amb una política

d'unitat nacional. Era impossible resoldre el problema de l'atur sense atacar interessos de la burgesia. La LCR va denunciar aquest tipus de concessions del PSUC i del PSOE.

EMPAR PINEDA (1944) Dirigent del Moviment Comunista de Catalunya i líder feminista durant la Transició

- **El Moviment Comunista es funda a partir d'una escissió d'ETA...**

A l'any 1964 hi va haver una escissió d'ETA que va derivar a ETA Berri, amb una vessant més obrera que la trajectòria d'ETA. D'aquí va sortir el Moviment Comunista. Quan la meua gent se'n va anar del País Basc a Catalunya per fer-hi arrelar el grup doncs es deia Moviment Comunista Basc (EMK)... doncs sembla estrany que la gent ens acceptés! Una de les característiques va ser unificar-se amb gent que compartia coses, com ara al País Valencià, Saragossa... Unificar-se amb petits grups que es deien marxistes-leninistes i que tenien una certa afinitat ideològica amb el grup inicial. Una altra característica del MC va ser una sensibilitat especial cap a la qüestió nacional.

- **Com es defineix el partit a inicis dels setanta?**

Es defineix com un partit marxista-leninista amb influència del pensament Mao Tse-Tung. No érem un partit xinès, teníem en compte els ensenyaments de Mao en el sentit d'estar a prop de la gent, de contestar allò que planteja la gent.

- **Podem dir que us sentíeu atrets per Mao era per la crítica a la URSS de Stalin?**

Sí, perfectament.

- **Com us arribava la realitat de la RP de Xina?**

Amb moltes dificultats, això és cert. Tan és així que la intuïssim! Teníem relació amb grups de França i Itàlia i allà sí que tenien més informació de la realitat xinesa.

- **Quines eren les vostres relacions internacionals?**

A Itàlia hi havia molta relació amb dos grups. Eren... ara no recordo el nom... Un era Lotta Continua i l'altre era... no me'n recordo ara... Va ser dels obrers italians on vam aprendre la necessitat d'una situació interna de les dones per què el feminisme fos arrelat i de veritat.

- **Quina era la estratègia defensada pel MC a finals del franquisme? De què es tractava el front unitari?**

Pensàvem que era precís, imprescindible, unir com més grups possibles a la lluita antifeixista. En aquest sentit vam formar part de l'Assemblea de Catalunya, a Galícia del Consell de Forces Polítiques, a Madrid no ens van deixar entrar a la Junta però sí a la Plataforma. Es tractava de fer els esforços suficients per lluitar contra la dictadura.

- **Sí, però en canvi el moviment revolucionari va ser molt dispers...**

Sí sí, en el cas de Catalunya recordo que per nosaltres era molt important donar veu al que quedava de l'Assemblea de Catalunya. Hi havia molta gent que n'havia format part i que ens demanava que forméssim part d'aquesta aliança. No ens hi vam poder negar. Després no hi va haver forma d'aixecar el cap. És veritat que no teníem experiència en els processos electorals i ens vam adonar que el pes electoral fins i tot era menor que la incidència real del partit. A les primeres eleccions la gent es va mirar molt el vot, va

tirar cap a la moderació més que no pas a les aventures. El cop va ser molt fort. Les segones eleccions vam anar amb l'OIC i ens vam *fotre* una pinya...

- **I per què no va ser possible l'entesa amb altres grups d'esquerra?**

Jo imagino perquè érem molt joves i pensàvem que cadascú pel seu compte traurien bastant vots. I cadascú volia mesurar-se davant unes eleccions, saber el comportament de la gent en solitari.

- **A què es va deure la negativa a entrar a la Junta Democràtica?**

A la negativa del PCE. Va ser curiós perquè altres grups democràtics sí que consideraven positiva la nostra entrada. La Junta no va acceptar mai el punt de l'autodeterminació, i en canvi, la Plataforma sí! Els punts més avançats i radicals de la Platajunta procedien de la Plataforma.

- **Quants militants va tenir el MC?**

Els criteris per ser militant eren bastant durs i exigents. Calculo cap a 200 militants als anys 70 a Catalunya. Més endavant no érem més... I juntament amb adherits i simpatitzants cap a 500. Les xifres es van mantenir. Això ens semblaven molts!

- **Després de les eleccions, el MC, com la resta de l'esquerra radical, entra en crisi. Com en surt, quina és la sortida?**

Jo penso que estàvem una miqueta millor preparats, no tan perquè fossin uns resultats minsos –esperàvem més bons resultats–, sinó perquè d'alguna manera no xifràvem el

nostre objectiu en el procés electoral, no érem un partit electoralista, la nostra tàctica sempre havia estat dinamitzar els moviments obrer, estudiantil, després feminista... Fer aquests moviments vius i no només el que el partit diu. Per això l'hòstia va ser menys.

- **Per què el Moviment Comunista s'oposa a la Constitució?**

No va optar pel NO, vam decidir l'abstenció. Consagrava el mercat com qui mana les relacions, consagrava la monarquia, no reconeix l'Estat federal ni el dret a l'autodeterminació... tot un seguit de coses que per nosaltres i molts partits d'esquerra com a coses fonamentals. Recordo encara els mítings del PSUC amb la bandera republicana -que de seguida va desaparèixer- per tal que l'acceptessin dins el ventall de les forces democràtiques. Per tant, tenia coses inacceptables per nosaltres

- **En algun camp, el MC va poder trencar l'hegemonia del PSUC; va aconseguir manar en algun lloc?**

Sí. En el moviment obrer hi va haver una presència molt forta del MC. Tan és així que a Comissions Obreres hi teníem un pes molt fort i el PSUC i la seva gent de CCOO ens havia de tenir en compte d'una manera molt clara. En el moviment estudiantil hi teníem un reconeixement. I en moviment feminista de manera molt clara, molt.

- **Normalment s'atribueix a l'esquerra revolucionària com a pionera a l'hora d'introduir qüestions com la defensa del homosexuals, l'ecologisme...**

Home jo penso que l'esquerra revolucionària va posar molt l'accent en aquestes coses... De tal manera que no arribés un moment que per pur possibilisme s'esborrés això. Ara, no era patrimoni exclusiu de l'esquerra revolucionària. Potser la qüestió del sexualisme i sobretot el lesbianisme sí que eren bastant patrimoni nostre, de l'esquerra

revolucionària, i particularment de la LCR i del MC. Però hi van haver coses que tenien una ratlla...

- **Aquest tipus de reivindicacions, s'importen de fora i es comencen a defensar o canvien al llarg dels anys?**

No, són des de sempre, diguéssim. En el cas del MC és veritat que a nosaltres tenir relacions amb Itàlia ens va ajudar molt. Fins el 1975 no teníem una posició clara en les qüestions de sexualitat i lesbianisme. Com deia un companya, per nosaltres hi va haver un abans i un després de l'any 1975. Va ser l'any en què Nacions Unides va declarar-lo any de la dona. Sota aquest paraigües es van crear les Jornades Catalanes de la Dona al maig de 1976, i així va ser com un fòrum on es va parlar de tot, de tot. I d'aquí va sortir l'acord per fer una coordinadora feminista de Catalunya per tal d'aplicar els acords assolits en aquestes jornades. També és veritat que els mitjans de comunicació ens van fer molt de cas, com un altaveu. Tot *cristo* qui comprés un diari se'n assabentava. Només se'n van despenjar unes dones del que després seria CiU perquè pensaven que la família no es podia tocar.

- **Per tant sí que hi ha un canvi no?**

De fet el moviment feminista modern es crea el desembre de 1975 a Madrid, i encara la gent assistia a la trobada amb cita prèvia. Aquestes jornades, que es deien Jornadas para la liberación de la mujer, és una mica el naixement del moviment feminista organitzat a l'Estat, i al maig ja es van celebrar les jornades a Catalunya; el moviment va néixer en aquests mesos

- **Qui portava la veu contant en aquestes jornades?**

Jo he de reconèixer que la cosa ens va agafar en fred. Les dones de la Lliga sí que estaven més avançades que nosaltres. Elles en tenir la Internacional estaven més *al tanto* amb tot allò que s'estava discutint i els problemes que tenien les dones arreu del món. Nosaltres no teníem aquesta avantatge. Això sí, nosaltres ràpidament ens vam posar a estudiar, estudiar i estudiar i a formar part dels grups i comissions que es van formar dins la Coordinadora Feminista de Catalunya. Ho vam fer amb tant d'entusiasme!

- **Què ha aportat tota aquesta lluita?**

D'una banda l'actitud de no col·locar-se en la posició més possibilista dins un marc programàtic compartit per tota l'esquerra. També una mica d'entusiasme, d'alegria, d'enfront de les burocràcies dels partits comunistes tradicionals.

- **Però després també ens trobem en què els partits radicals sou sectaris?**

Sí, estic totalment d'acord. No es corregeix l'error. I el sectarisme és el pitjor dels errors que hem tingut. En el cas nostre ens hem transformat en una ONG encara avui en dia es nota que l'arrel del sectarisme no l'hem apartat. És de les coses que costa més de deixar.

- **I el dogmatisme?**

En el cas nostre els primers anys sí, però com que teníem molta voluntat de conèixer la realitat –una altre cosa és que encertéssim- no va ser difícil deixar el dogmatisme, a diferència del sectarisme. Es tractava de seguir aquella màxima “*conèixer la realitat per transformar-la*”. Jo recordo el primer cop contra el dogmatisme. Va ser quan veníem defensant allò de la burgesia nacional; recordo que la revolució portuguesa va ser posar els peus a terra i un estudi relacionat amb la burgesia nacional que deia els països amb qui l'Estat espanyol tenia més relacions comercials. Se'ns va caure a terra coses que

pensàvem. I sobre Portugal va trencar allò que la caiguda de la dictadura portaria al socialisme. Vam aprendre molt.

- **Què aporta a la democràcia l'Esquerra Revolucionària?**

Mantenir algunes de les qüestions que formaven part del bagatge de l'esquerra... Com a mínim mantenir posicions més dures. En el nostre cas doncs la defensa d'aquelles coses per les quals havíem lluitat sempre i aquelles coses que havíem après, com era el feminisme. Si alguna cosa ens caracteritza ara com a ONG –ara ens diem *Acción en Red*- és precisament el feminisme. És un feminisme transgressor i que exigeix que a les dones no se les pot deixar de banda. Les dones han de notar que s'està lluitant per elles, no pel fals feminisme de la igualtat, que a més no, arriba a totes les dones, i que a més, deixa les coses tal com estan. I és un feminisme per a totes les dones.

- **Tornaries a començar la mateixa lluita? Quina és l'autocrítica o els errors que destagues més?**

Home... Sí. Doncs molts errors! El primer error ha estat pensar que amb el marxisme i el leninisme es pot conèixer la realitat. Quan vam abandonar el marxisme em vaig sentir alliberada, no estava possibilitada per conèixer la realitat. El primer que faria fora seria el marxisme i el leninisme. I tindria els ulls oberts a moltes disciplines que intenten entendre la realitat. Això primer de tot.

També intentaria lluitar contra el sectarisme, amb molta força. Contra la idea de la jerarquia interna, perquè vulguis que no la jerarquia s'estableix i es perpetua. I després la idea que per molt diguis que ets una organització i com a tal la millor. Això et fa molt inacceptable per la resta.

- **Què es va diferenciar el MC de la resta d'organitzacions de l'esquerra revolucionària?**

No és fàcil la resposta. Hi van haver diferències. Sí que penso que hem anat amb la veritat pel davant; hem anat sempre de cares. Això en tots els àmbits, des del punt de vista de les reivindicacions i punts de vista com de relació amb els altres partits.

- **Com és que al final va arribar la fusió amb la LCR?**

Quan ens vam unificar amb la LCR ens vam adonar que no teníem tantes diferències com després vam arribar a veure. Vam pensar que no tenia sentit continuar separats. Una vegada unificats vam observar que no hi havia divergències, sinó una manera diferent d'enfocar les coses. Per exemple nosaltres les enfocàvem des d'un angle i la Lliga des d'un altre, i això feia difícil caminar junts. Això també va fer que la vida interna anés cada vegada pitjor, i per això al final vam decidir que era millor que ens separéssim.

- **I les relacions amb el PSUC, com eren?**

No eren dolentes... Jo recordo per la meua part a l'Assemblea de Catalunya i del Guti que estàvem sempre enfrontats, però a les relacions a nivell personal eren bones. Discutíem però no hi havia... I després amb la resta de la militància no teníem mala relació; potser els companys de fàbrica era més difícil. Però a nivell general no penso que fos una relació insuportable.

EUGENIO DEL RÍO (1940). Fundador i Secretari General del MCE.

- **Como son los orígenes del MC: relaciones con ETA Berri y su evolución hasta la creación del MCE.**

Pues es muy sencillo. El grupo inicial vasco donde surge ETA Berri se crea en enero de 1967 en San Sebastián. En el 68, hasta entonces había utilizado el nombre de ETA Berri, adopta el nombre de *Movimiento Comunista Vasco (Komunistak)*, y a raíz de 1969-70 trata de llevar las relaciones en los diferentes sitios hacía un proceso de unificación más amplio. El primer grupo a unificarse es la Organización Comunista de Zaragoza en 1972, luego Unificación Comunista de Valencia 1973, la Federación de Comunistas de Madrid y Galicia y finalmente el Grupo. Ya en el 77-79 el proceso de unificación con la OIC y todo eso que te estoy diciendo es lo que crea la organización de militantes del MC.

- **¿De cuantos militantes estamos hablando en estas diferentes fases?**

El punto álgido es en 1977-78, creo que unos 4000-5000 en toda España. En Catalunya por encima de 500.

- **¿Como se define el partido?**

En su fundación como grupo vasco en 1968 se define como marxista y leninista, y en el 71, no antes, se adopta el famoso pensamiento de Mao Tse-Tung. El pensamiento de Mao está en primer plano durante cinco o seis años. Nunca hay una desconexión formal, pero si un abandono de hecho. Cuando? A final de la década de los setenta. Desde entonces la definición es como partido marxista. Y a mediados de ochenta se inicia un proceso de reflexión crítica con el marxismo mismo que desemboca en la consideración

del marxismo como una cuestión privada. Quien quiera que lo sea, pero el partido no. No hay una adhesión a una gran ideología

- **¿En qué consistía el Frente Antifascista que proponía para derribar a la dictadura?**

Pues yo no sé en qué medida esa idea tuvo fuerza. En realidad la perspectiva nuestra era de una lucha duradera en la que no había una perspectiva urgente, y por lo tanto, no había la necesidad de crear un frente. No pensábamos que a corto plazo se pudiera derribar la dictadura. Pero ¿qué sucede? En el 74 tiene lugar la revolución portuguesa. A raíz de eso se nos mueven los esquemas porque en una dictadura como la nuestra se produce un cambio de régimen sin necesidad de la revolución que nosotros decíamos. Para nosotros hasta entonces derribar el franquismo y la revolución iban unidas. La aparición de sectores del franquismo que hablaban de transformación del régimen, empresarios que apuestan por la Unión Europea... A partir de todos estos indicios en 1974 hay un cambio en nosotros de ver las cosas: sí es posible una reforma del franquismo en España sin necesidad de revolución. Si se consolida dentro del franquismo un sector reformista suficientemente fuerte este sector va a llevar la iniciativa de cambio de régimen. Los partidos y la oposición no van a tener fuerza para evitar ese desarrollo. Esto lo formulamos en 1975 y lo aplicamos en curso de 1975-77. La idea de derribar el régimen y revolución socialista deja de tener sentido. Entonces no planteamos un frente antifascista sino participar allí donde se nos invita en las plataformas democráticas. Estuvimos en la Plataforma. Participamos en lo que hay, y con muy poca fe, con un gran escepticismo.

- **¿Como es que ante las elecciones fuisteis en solitario?**

El problema es que ya en el 76 se va completando una alianza, una perspectiva de cambio de régimen de Suárez y el PSOE. Se va abriendo una perspectiva que tenemos conocimiento. El PCE es legalizado en Semana Santa de 77 y ambos están centrados en definir un ámbito propio. El PSOE aspira a ser el primer partido de la izquierda y el

PCE a ser un gran partido también. Entonces hay un período de 6-8 meses en que nadie rompe con los organismos unitarios, pero ya no son un instrumento útil para la movilización. Unos partidos son legalizados y otros no.

Como concurrimos a las elecciones? Pues como se pudo, echando mano de amigos y haciendo frentes territoriales. En bastantes casos con partidos de la federación socialista, con el Partido Carlista...

- **¿Y por qué no con los otros partidos de la izquierda revolucionaria?**

Yo creo que no había un nivel de acuerdo suficientemente amplio. Luego los desacuerdos los tendíamos a ver extremadamente grandes. Éramos organizaciones muy ideologizadas, y dábamos importancia a las diferencias. Un acuerdo para compartir hubiera requerido, siendo como éramos, un acuerdo ideológico mayor. Y no había buenas relaciones con el PTE y ORT. En el 76 yo había tenido relaciones para intentar una unificación y no lo vimos posible. No coincidía en cosas importantes: a veces lo eran y a veces no. Con el PTE y la ORT yo fui a las reuniones.

El problema principal era que nosotros éramos muy exigentes en el aspecto ideológico. Había una identidad muy fuerte y no lo veíamos muy consistente. Aparte de las diferencias concretas. Pero creo que fue una enmienda a la totalidad, no nos vimos en la misma onda ideológica. Quizás éramos demasiado exagerados en esas cosas... Sí, lo éramos. Ten en cuenta que había el aspecto territorial: la ORT era muy fuerte en Madrid, Navarra; el PT en Andalucía pero no en el País Vasco... Había mucho de elemento territorial, y todos teníamos un espacio. Sindicalmente ocurría lo mismo.

- **Después de 40 años, ¿Cual es el bagaje?**

Si te hablo del MC, pues primero una aportación a la lucha contra el franquismo. Nosotros directamente no recogimos los frutos. Si creo que nuestra capacidad de organización tuvo un peso, éramos una molestia para el franquismo. La Policía se hacía una idea de cómo éramos y sabía que detenía a gente muy radical. Un factor condicionante de la crisis del franquismo si fuimos

Segundo: fue una escuela de formación de personas que han tenido una actividad muy duradera. Esto vale por los otros grupos. Hoy estamos trabajando gente que viene del MC. Tercero, nuestra presencia en los movimientos sociales que contribuimos a crear pues nuestro papel ahí fue importante.

- **¿Por qué la izquierda revolucionaria empuja tanto por el feminismo?**

Pues no lo sé. Nosotros en 1976 se hablaba ya de feminismo y había una voluntad de sintonizar con el movimiento feminista. Se creó una estructura autónoma dentro del partido para impulsar eso. Surgió pronto, en esa ola. Una característica del MC es que tenía mucha fantasía revolucionaria, pero a la vez mucho realismo. Por ejemplo, todo nuestro horizonte se preparaba para un gran choque contra el franquismo; cuando ocurre lo de Portugal cambiamos de opinión, es decir, tuvimos la capacidad de percibir y darnos cuenta que venían otros movimientos sociales.

- **¿Que diferencia el MC de los otros grupos revolucionarios?**

Habría que verlo uno por uno. Pero desde luego la capacidad de hacer frente a los fenómenos nuevos cambiando. Quizá una predisposición... Nosotros éramos un partido político revolucionario, pero no hacíamos de la política una cuestión central. Después de 1975 nos dimos cuentas que no éramos un partido político ni que teníamos un electorado. Nuestro centro de gravedad era social y no político. Este era un elemento peculiar. Nuestra vocación no era partidista. Luego otro aspecto es que a mediados de

los 80 hacíamos críticas importantes al marxismo, y eso no era corriente. Ahí empieza el proceso de desconexión con el marxismo a los noventa.

- **¿En qué os equivocasteis?**

Pues mira creo que uno de ellos venía dado por el problema de vernos como un partido político. Imagínate que hubiéramos participado en la lucha antifranquista no como partido. Muchísimos errores dogmáticos. Estuvimos de lleno en el leninismo y el maoísmo. El maoísmo visto ahora es un tanto disparatado. Es una ficción, una cosa es el maoísmo en China y lo otro el maoísmo de gente joven en Europa, que no teníamos un conocimiento fiable de lo que pasaba. Nos dejamos llevar por música que sonaba bien. La línea de masas? Pues muy bien. Y lo practicábamos. Hacíamos encuestas en la clandestinidad para saber qué pensaba la gente. Nos tomamos el maoísmo en serio. No solo eso: tenía un aspecto auto represivo. Era la ideología de una comunidad muy autocontroladora y muy rígido. Era una forma de ver la vida, el maoísmo era un factor de uniformización de las personas. No olvidemos que venía de una dictadura! Era un instrumento de adoctrinamiento y control social. En las organizaciones tenía sus defectos: mucho control y orientación diversa. No era compatible con la libertad individual, sino más bien todo lo contrario. Eso era peor que el dogmatismo.

- **¿Por qué os abstuvisteis en el referéndum constitucional?**

Pues porque no veíamos claro... Había una corriente anticonstitucional franquista. No queríamos confluir con una oposición total a una constitución que tenía cosas que no nos parecían bien. Por qué nos metéis todo en el mismo paquete? No vamos a entrar a ese juego. El No era no queremos confluir con los franquistas y además la Constitucional tampoco estaba tan mal. Por eso campaña a favor de la abstención.

- **¿La definición de maoísta no es contraria a las libertades y a la democracia?**

Nos ponemos en los años 70, volvemos a lo que te acabas de decirte: gente joven con buenos sentimientos que no acepta la injusticia del franquismo. Elemento fundamental. De ahí pasas a formar una organización, una organización clandestina. No hay organización sin ideología. Una ideología que no dejabas nada a la izquierda. Es un mecanismo que opera de modo general: unos el trotskismo, otros maoístas, anarquistas pocos, soviéticos también pocos. Esa ideología a veces va unida a referencias de experiencia históricas. Para nosotros China, otros Cuba. Estamos hablando de dictaduras. Como encajaba un sentimiento antifranquista con el respeto y apoyo a una dictadura? Las ideas marxistas de cuyo soviético sobre dictadura y democracia. Esas sí que estaban presentes en la generalidad juventud revolucionaria. Una cosa es la democracia burguesa y la otra la democracia popular, la auténtica democracia. Es más auténtica como democracia! La democracia burguesa es rechazada porque el poder lo ejercen unas personas que representan al poder del dinero. Así hay subterfugios tramposos para crear legitimidad; las elecciones están condicionadas por los medios de comunicación, por la propaganda, por el partido apoyado por la burguesía. La población está manipulada y salen personas que están para servir al capital. Eso es democracia? No, es ficción de democracia. En China es el pueblo quién está en el poder, el proletariado en la Unión Soviética.

- **¿No hacíais críticas a esta argumentación?**

Pues sí. En el caso nuestro la crítica iba a la Unión Soviética, que para nosotros era una dictadura burocrática. Éramos muy contrarios a la Unión Soviética. Pero no en China, era distinta. Creaba una interferencia muy poco sana. La Revolución Cultural se dota de una retórica de reconquista del poder popular. Hay una parte del aparato del partido y del estado que se ha aburguesado; entonces hay un movimiento de la juventud para restablecer el poder popular. Nosotros nos tragamos todo eso. Luego vimos que lo que había era una lucha mortal entre una parte del partido contra la otra. Entonces no teníamos elementos de información para verlo. La Unión Soviética sí veíamos que era una dictadura. Para mí lo más peligroso es la distinción entre la democracia popular como algo bueno y la democracia burguesa como algo malo: elimina las libertades y

derechos individuales, elimina la separación de poderes... Eso sí nosotros nos lo creíamos la democracia burguesa era rechazada. No teníamos frente al franquismo un programa de régimen liberal, sino unos objetivos parciales: libertad de expresión, prensa, libertad de huelga, depuración del ejército, juicio a los torturadores... Nuestro régimen en conjunto no era de democracia liberal. El menosprecio a los elementos democráticos de los países socialistas fue uno de los elementos negativos; se puede luchar contra la tortura, por ejemplo, pero no contra la tortura a un secuestrado por ETA. Es una inconsecuencia no? No hacíamos de determinados elementos democráticos una cuestión de principios sino accidental. Tu luchabas por la libertad aquí , pero que una revolución triunfante mantuviera en estado de excepción a su población durante años. La revolución era más importante que la democracia en aquellos años (...) Es un debate un poco complicado... Para mí lo más grave es la tolerancia de métodos dictatoriales duraderamente por parte de revoluciones triunfantes y el menosprecio de aspectos importantes de las democracias llamadas burguesas. Esos dos elementos eran los elementos negativos y extendidos por nosotros.

- **La vuestra ¿Es una lucha fracasada? ¿Y en los valores?**

En sus objetivos sí, claro. En los valores no, habría que distinguir. Cosas que se han conseguido y que son una realidad asimilada si estaban en nuestros propósitos: es el caso de la consideración y situación de las mujeres. Eso es patrimonio de toda la izquierda porque ha conquistado conciencias más allá de la izquierda. Cosas que se han concretado décadas más adelante era también nuestros propósitos.

- **¿Es la socialdemocracia quien ha aplicado esto?**

Yo creo que no. Ha seguido su camino y más entroncando con la socialdemocracia europea. Si hay gente que tiene mejor consideración por su trayectoria...

- **Explica'm una mica el teu ingrés a Acció Comunista...**

Sóc nascut a Barcelona el 1944; començo a militar a AC el 1966. Grup que es forma al voltant de la revista homònima. Les ofertes del FOC i del PSUC no em convencien. El FOC per una ideologia poc estructurada, i el PSUC pel paper a la Guerra Civil i sobretot per les formes estalinistes. En canvi, sí AC per la seva ideologia, i sobretot, pels contactes amb la gent del barri.

- **Com neix Acció Comunista?**

Neix d'una gent del FOC-FLP que estaven a París i van començar a evolucionar políticament. El punt fonamental era que el PC defensava que s'havia de fer la revolució democràtica-burguesa. En canvi AC interpretava que la situació a Espanya era d'un capitalisme monopolista d'Estat molt avançat, i que per tant, la última i única sortida a Espanya era el socialisme i no la revolució democràticoburguesa. També factors de forma: grup antiestalinista que crea una revista teòrica (*Acción Comunista*) que té una certa acollida per la qualitat dels seus articles. A partir d'aquí es comencen els contactes a Suïssa, Bèlgica, França, per començar a estructurar AC i intentar arrelar a l'interior.

- **Però quants militants éreu?**

El 1966 molt magra a l'interior, a Barcelona no més de 10 militants. Quatre gats! La majoria estava a fora, a l'exterior. No sabia que al grup hi militava Carlos Semprún, però no ho sabia per la utilització de pseudònims a la clandestinitat. Semprún fou un dels fundadors d'AC.

-

Quina era la vostra definició ideològica?

Grup marxista revolucionari heterodox, des de gent que es definia trotskista, altres *luxemburguista*, altres partidaris de la democràcia assembleària... AC no era un partit burocràtic *strictu sensum*, sinó que la mentalitat era *el partit proposa i les masses decideixen*.

Els estatuts van reconèixer el dret a tendència i fins i tot el dret a fracció. Cap grup més he vist que té aquest funcionament intern amb dret a tendència i fracció. Funcionament a través del centralisme democràtic, però lluny del burocratisme.

Nosaltres no vam voler ser mai la delegació de la IV Internacional. La nostra concepció no era només trotskista, érem més heterogenis. AC no es va definir mai com un grup trotskista. Tampoc ens atreia Mao! En moltes ocasions tot depenia del mitjà polític i dels teòrics que et formessin ideològicament.

Per nosaltres URSS no era ni socialista ni capitalista: Stalin em va ensenyar allò que no volia ser

-

Em pots explicar exemples de sectarisme a AC?

A dins d'AC vaig viure alguna experiència sectària, sobretot amb els companys que es definien com a trotskistes. Aquests predicaven un llenguatge molt revolucionari però a la pràctica els seus comportaments no eren tan revolucionaris.

Amb els altres grups de l'esquerra, tots creiem ser el pol d'atracció, l'embrió del futur partit dirigent de la revolució. No hi havia discrepàncies polítiques entre els grups. Es tractava més d'immaduresa política i de manca de lideratge. En canvi a la pràctica sí que es treballava conjuntament. Aquesta unitat d'acció no es culminà mai a nivell de partit.

La LCR, tot i compartir el mateix projecte, eren molt sectaris, creient-se superiors per representar la IV Internacional a Espanya; amb el MC era difícil l'entesa per la definició de maoistes, i amb el PTE perquè no defensaven un projecte autènticament revolucionari

En moltes ocasions el problema era el cas del *lidercito*, el *jefecito*: el líder del petit grup que vol la seva parcel·la de poder, i estan en contra les unificacions per la por a perdre-hi poder. Era bastant difícil que es produïssin unificacions, i en cas que es produïssin, acabaven malament.

El cas de Salvador Puig Antich va servir per mostrar les diferències entre els diferents grups. Bandera Roja repartia una octaveta a les boques de metro on menyspreava a Salvador per anarquista, i convidava a mobilitzar-se només en cas d'execució. En canvi Acció Comunista i molts partits va promoure la mobilització per evitar la mort més enllà de la ideologia que tingués. En el meu cas a l'Hospital de Sant Pau vam fer una aturada a la porta de l'Hospital ja abans de ser executat. Havíem d'evitar que fos assassinat. Tots érem revolucionaris i antifranquistes.

- **Com eren les relacions amb els altres grups? I les temptatives d'unificació amb el POUM?**

Es van fer gestions a 1976 per reagrupar a CUM, OIC i POUM en una sola organització que no va prosperar. Va ser aleshores quan una part de la militància d'AC es passa al

POUM. La que no se'n va al POUM més tard s'autodissolt. AC es dissolt per la incapacitat d'incidència en el nou marc. En aquest marc AC va creure que no hi havia de continuar. AC se'n va anar a la merda.

- **Quina era la política del partit a l'inici de la Transició?**

AC tenia uns plantejaments clars, el que passa és que AC no va ser capaç d'elaborar un programa estratègic per encarar la nova situació. Hi va haver incapacitat i manca de lideratge política. A l'inici de la Transició els partits marxistes minoritaris no teníem la capacitat per desbordar el marc dins als organismes unitaris, ni tan sols si ens haguéssim unificat. Va ser la incapacitat política juntament amb la frustració personal les elements que van portar a la autodissolució d'Acció Comunista.

Per a les eleccions del 15-J ens vam presentar amb el FUT per tal d'aprofitar la ocasió per expandir els nostres ideals i aprofitar la oportunitat per fer actes polítics. I sindicalment defensàvem unes opcions que trencaven amb els esquemes existents a CCOO i al PSUC. Exemple de la vaga de Harry Walker que dura 42 dies i supera les expectatives inicials a favor de la democràcia obrera directe i no d'enllaç.

- **Tenia alliberats el partit? Es finançava només amb les quotes de la militància?**

El partit es planteja amb l'aprovació de la direcció la possibilitat accions puntual contra entitats bancàries amb la exclusiva finalitat de sanejar les finances del partit. AC va portar a terme "*expropiacions*" a bancs només amb la finalitat de recaptar fons per destinar-lo a la propaganda del partit; en alguns casos els diners també tenien com a finalitat socórrer als familiars dels detinguts

No es tractava d'un braç armat del partit, sinó de militants que en un moment puntual se'ls encarregava una missió determinada. Una vegada executada reprenien la militància quotidiana. De fet pels mateixos militants esdevenia un acte més dins la militància política a Acció Comunista.

- **Quin era el *modus operandi*?**

Des de la direcció del partit es contactava amb els militants que es creien més ben preparats per executar l'atracament. El primer pas, doncs, era decidir qui formava part del "*comando*". Normalment era un grup format per sis o set persones, dues de les quals anaven armades. En moltes ocasions els membres que integraven un comando no s'havien vist fins aleshores. Una vegada eren escollits els membres a cadascú se li encarregava una tasca dins l'operació d'assalt a l'oficina bancària escollida.

[En el cas de l'entrevistat desitja mantenir l'anonimat tot i que judicialment el delicte ha prescrit i per la negativa a fer públic noms que es puguin implicar en l'activitat. Tot i això, en el seu cas com a militant d'AC se li encarregà actuar com a xofer – a més de prestar el vehicle propi- en un atracament armat d'una oficina del Banco Popular que tingué lloc a l'àrea metropolitana de Barcelona amb el resultat d'un atracament amb un botí de 8 milions de pessetes que es destinà íntegrament a les arques d'AC.]

[*L'entrevistat manifesta que li agradaria continuar l'entrevista sense l'enregistrament de la gravadora, i per tant, no hi ha el permís de Ferran López per transcriure aquesta part*].

-

D'on s'obtenien les armes?

Es tractava d'armament estranger que procedia de la Revolució dels Clavells portuguesa.

FRANCESC ESPINET (1937). Estudiant universitari durant els seixanta

- **Abans de començar, a tu quan et diuen extrema esquerra, què et diu?**

De tota la vida l'extrema esquerra és aquella que es situa a l'esquerra del PSUC, de tota la vida. Fins i tot en època republicana ja es podia dir això mateix. I als anys seixanta també.

- **Podem certificar doncs l'origen i existència de l'esquerra revolucionària ja a la II República?**

Sí, sense cap mena de dubte! Són tots els grups a l'esquerra del PSUC. El POUM des de l'òptica marxista, anarquista doncs imagina't... Des del punt de vista directament de partit doncs el POUM

- **Com a militant del PSUC, en el món universitari com neixen les organitzacions de l'esquerra revolucionària? Quin era el debat dins el PSUC en aquesta època**

Això és durant els anys cinquanta i els nuclis inicials són a la facultat de Dret de la UB. Mira, ara mateix m'acabo de creuar amb un dels fundadors de tot això, que va ser l'August Gil Matamala... i també el seu cunyat, el Salvador Giner. Són dels primers que fan una oposició al PSUC d'una manera estable, juntament amb en Jordi Solé Tura. Comencen a mitjan dels cinquanta.

En una segona fase l'esquerra revolucionària procedeix de partits que més tard es situaran al mateix nivell que el PSUC; són tota la *tropa* procedent des de Madrid i que s'organitzarà al voltant del FOC. D'altra banda era la gent que tenia relacions amb el MSC, i que des del PSUC els menyspreàvem amb el nom de *merda-seques*, i que era tot un grup de gent que estava en relació amb les posicions trotskistes. Fins i tot a dins del mateix PSUC, en el nucli d'estudiants, estaven distribuint les publicacions del Maurín dels anys trenta, i això té una importància bastant notable. Des del punt de vista de ruptura organitzativa, tot això ve determinat per l'*afer Maurín*, de Claudín i Semprún, i que encara que sembli mentida la discussió és dretana dins el PSUC però que esdevindrà esquerrana. Què vol dir això? Doncs que no s'estava d'acord amb el tancament de seguir consignes, i el que es vol és democràcia interna. Això per mi és ser més d'esquerres.

- **L'esquerra revolucionària però moltes vegades no seguirà la democràcia interna?**

Depèn. Hi haurà grups més reduïts que parlaran de les armes, però altres d'extrema esquerra que aposten per la democràcia interna. Parlar de l'esquerra del PSUC no només és parlar d'aquestes grups, sinó també dels CHE i els CHO. Depèn de quin punt de vista. Simplement portar la democràcia interna per mi és un punt esquerrà. Això va lligat a l'assemblearisme, un punt aplicat a les universitats. Serà donar la paraula a la gent que es reuneix! El que s'estava portant a terme era un intent de democràcia directe, i això és esquerra. Per mi és així, per tu potser no.

Un dels elements que es reivindica des del punt de vista estudiantil és la democràcia interna. Això pot ser considerat d'extrema esquerra o no, depenent del punt de vista.

- **En tot cas l'esquerra marxista radical trenca amb el PSUC arran de la Reconciliació Nacional...**

És un dels punts i un dels enfocaments. N'hi ha d'altres. Allò revolucionari també és donar la veu a la gent, i no només que la gent pensi el que tu dius. Hi ha una visió que defensa que hi ha d'haver una espurna que faci esclatar la revolució, i aquesta és una visió molt leninista. També hi ha una visió al revés: visió espontània. Què és més d'extrema esquerra? Depèn! Són visions diferents i que estan molt lligades al pensament popular. Molts d'aquests grups que es separen per a l'esquerra del PSUC eren una colla de cap-quadrats! Fins i tot moltes vegades va ser el PSUC qui va considerar què era l'extrema esquerra i què no. Pel PSUC els anarquistes estaven a la seva esquerra, i eren considerats menyspreables i infantils (...) Hi ha moltes maneres de defensar la revolució! I hi ha gent que pensa que la manera de fer la revolució és donar la veu i el poder a la gent. L'anarquisme és també esquerra revolucionària! Per mi sempre hi ha hagut dos grups d'extrema esquerra: els que plantegen des de baix, i l'altre al revés, els que acaben traient les pistoles! I a més històricament s'enfronten i han acabat a trets des del segle XIX i continua al segle XX.

- **Molts d'aquests grups neixen en el si de la universitat, com el PT, BR, la LCR... Vas viure aquests esdeveniments?**

Jo en aquests moments ja era fora de la universitat. Jo sóc més gran: començo a estudiar als anys cinquanta i plego de la Universitat a principis dels seixanta. Tot el procés sindicalista dels estudiants jo jaestic a fora; ho segueixo perquèestic dins el PSUC, però des de fora...

La meva militància només ha estat al PSUC. Vaig actuar com a grup fraccional al PSUC quan es va fundar el PCE(i). Dins el PSUC el comitè d'intel·lectual estava format per 5 persones, i jo vaig ser-hi sempre de 1961 al 1965. Qui hi havia: August Gil Matamala, Sacristán, Fontana, que eren els dirigents i en Josep Vallverdú.

- **Tots aquests partits nous agafen ideologies del socialisme: un el maoisme, altres el trotskisme, altres el consellisme... Com vàieu aquests corrents des del PSUC?**

La gent, com és lògic, n'ha tingut algun empelt d'aquests corrents... Depèn de quin moment. Des del PSUC a mi sempre m'ha semblat molt bé que la gent pensi el que vulgui... No podia estar en contra d'algunes posicions del maoisme com la democràcia interna o l'ostracisme. La revolució s'havia de fer comptant amb tothom! Aquests corrents en una situació de clandestinitat estaven destinats al fracàs, perquè simplement per la capacitat d'unir tot això, de considerar-ho com a elements propis de la revolució. Cadascuna d'aquestes línies s'excloïa ella mateixa per la pressió exterior que era el règim franquista. Des d'un punt de vista estava condemnat al fracàs. Això era el que defensàvem des del PSUC: des de la clandestinitat no es podia defugir que tothom s'expressés, i que en tot moment fos possible debatre-ho. De l'autonomia de pensament i la capacitat de les línies polítiques no vinguessin de fora sinó des de dins era fonamental. Per això estàvem d'acord amb alguns plantejament d'aquests corrent, no dels plantejaments teòrics. El tema de la democràcia, no de la línia política a seguir, és la qüestió fonamental! El PSUC tenia absolutament clar el tema de les escissions com una qüestió doctrinària. Jo he arribat a la conclusió que els dirigents del PSUC tenien clar que el tema de la Reconciliació Nacional i la Vaga General Política no portarien enlloc... Però alguna cosa havien de fer per mostrar la pròpia existència i demostrar a la gent demòcrata que tenien una estratègia tot i saber que no portava enlloc. Segurament no en podien fer cap altra perquè era impossible discutir-ne una altra. Des de l'interior amb la situació de censura era molt difícil formular una nova estratègia. Va ser necessari la ruptura de Bandera Roja perquè les coses es moguessin. Jo recordo el Solé Tura a les primeres eleccions democràtiques dient-me "*ara farem la revolució!*". Tu de què vas? - contestava jo... Te'l miraves i et deies: però si ja saps que no! Jo creia que la revolució era possible, però per altres camins. S'havia de fer la ruptura, clar! Plantejàvem possibilitats per la ruptura, però ni es van intentar! Els altres eren quatre desgraciats. La ruptura no la plantejàvem des d'un punt de vista violent, de la guerrilla urbana, sinó d'aixecament popular. Potser era una utopia, no ho sé, però es plantejava... Per part d'una sèrie de gent pensàvem que era possible. Jo plantejava un aixecament popular, no amb armes a la mà.

- **Com a militant del PSUC vas conèixer experiències sectàries per part de l'esquerra radical? Quina era la relació?**

Jo estava fora del moviment universitari. L'àmbit intel·lectual era diferent... En un moment determinat en el terreny intel·lectual a mitjan dels seixanta es va produir l'entrada del PSUC i derivats. Anàvem als barris a ensenyar: barallar-se no tenia sentit, i hi havia una absoluta connivència entre els diferents grups. El nostre enemic era el franquisme, i el camp d'acció era la cultura. Teníem claríssim que érem grups amics.

- **La competència sí que va ser electoral el 77...**

Sí sí, però així ja és una altra cosa molt diferent. Quan hi va haver el referèndum de 1976 tot un grup de gent ens vam dedicar a tirar octavetes; no ens va fotre cas ni Déu! A les primeres eleccions vaig votar a un grup d'extrema esquerra.

- **No vas votar PSUC?**

No! No he votat mai PSUC! No recordo el partit que vaig votar... No era el FUT... És igual! Jo diria que era el grup... Vaig votar a la gent que hi havia Acció Comunista! Hi havia el Recio professor d'economia i una noia que es deia Mar de Fontcuberta, que era una periodista que va anar a Xile. Vaig votar aquesta gent, ni recordo el nom de FUT.

- **Vas viure l'escissió de Bandera Roja? Per què abracen el maoisme?**

Sí, és clar. En Jordi Borja era amic íntim meu. Amb el Manolo Vázquez havíem tingut importants discussions sobre això. Vaig viure-ho des de l'exterior, a França. És igual això del maoisme... Hi havia solucions diferents a les que deia el PSUC, des del maoisme fins a les posicions dels italians [compromís històric] dins el món marxista. La gent va anar passant d'un plantejament a un altre, buscant les sortides. Era això...

- **Però les discussions teòriques entre grups maoistes i el PSUC van arribar a ser importants!**

Sí, sí. El debat és durant uns quants anys. Després el debat se'n va al cel i les persones continuen. I aquestes persones continuen fent política. Aquesta és la realitat. A dins del PSUC això dura fins que desapareix; i encara avui hi ha gent que es diu PSUC-Viu. Bandera Roja va ser important dins les associacions de barris. I què? Només és una expressió del marxisme català! I efectivament, BR va ser decisiu a nivell de Barris, de la mateixa manera que el PSUC ho va ser a nivell d'intel·lectuals i professionals. Es va aconseguir canvia la direcció de tots els col·legis professionals per gent demòcrata i del PSUC.

- **Segons el TOP, CCOO i el PSUC són qui s'emporten la majoria de sentències. Però també ens adonem que tota l'esquerra revolucionària suma igual que el mateix PSUC...**

Van ser important, molt importants, clar que sí! Però en definitiva tot aquests grups que acaben desapareixent. Què són: en definitiva, fills del PSUC que surten rebels. És molt important és pensar que es tractava de línia marxista. Revolucionari? Sí, és que la línia marxista és revolucionària. A nivell col·lectiu alguns tornen al PSUC, i a nivell individual també. Jo he sortit i entrat del PSUC en dues vegades. És una cosa normal.

- **Què aporten els grups de l'esquerra revolucionària a la democràcia?**

Qüestionen que les coses es facin d'una sola manera i el mateix marxisme. Estan plantejant que la democràcia és de diferents versions dins el marxisme. A partir de meitat dels seixanta hi ha una diversificació del marxisme, en el sentit que enriqueixen el socialisme. Tot el debat sobre la construcció urbana de la Barcelona moderna procedeix d'una reflexió marxista de Jordi Borja. S'aporta molta cosa en molts terrenys. Tot el merder de l'inici del teatre de ruptura procedeix també de gent del PSUC.

- **I els errors?**

Erros fonamentalment que ens barallàvem per cada *collonada*. Els resultats pràctics a nivell organitzatiu res de res. És a dir, no vam tirar endavant fer una organització nova, no es va aconseguir. Tot el debat sobre la crisi del PSUC va venir d'aquí: eren qüestions de poder personal, que jo vull manar i tu també.

- **I la unitat electoral?**

Era impossible de fer! Teníem un projecte diferent. Crèiem que la revolució s'havia de fer per aquí o per allà. Què havíem de fer amb aquella gent? Hi ha una altra qüestió: des de que hi ha el sistema de partits, a Catalunya tenim la tendència a ser molts. Això és una riquesa d'aquest país. És així. No és una cosa estranya en el cas de Catalunya. Després estem més acostumats a pactar. I no passa res. El partit que governa a Catalunya durant tota la II República havia estat fundat tres setmanes abans de les eleccions com a confluència de quatre partits. I governen en coalició amb la Unió Socialista de Catalunya i els sindicats. Això és un element a tenir en compte (...) Jo tinc molt clar que no es pot fer una candidatura electoral amb la finalitat de treure representació.

HERIBERT BARRERA (1917-2011). Secretari general d'Esquerra Republicana de Catalunya

- **A les eleccions de 1977, per què el matrimoni de conveniència entre ERC i el PTE a l'hora de formar Esquerra de Catalunya?**

Per presentar-se a les eleccions calia haver estat legalitzat com a partit polític d'acord amb la Llei de Partits Polítics. ERC creia que no hi havia cap motiu per no ésser legalitzat. Però la política del govern Suárez, i en especial del ministre Martín Villa, va ser refusar la legalització de tots els partits republicans i dels comunistes no adherits a la ortodòxia soviètica. Fins al darrer moment estàvem convençuts que seríem legalitzats; érem un partit històric, a gent que no s'havia distingit per revolucionaris, però va ser una decisió del govern Suárez i acceptada per la resta de partits, que va ser no legalitzar cap partit republicà. Per això les eleccions, això que fossin democràtiques, és discutible.

En aquestes condicions, s'acaba la impossibilitat de presentar una candidatura amb el nom d'ERC. Ens van negar presentar-nos a les eleccions. No sé com exactament com, el PT es trobava exactament en la mateixa situació en tan com a partit marxista-leninista fora de l'ortodòxia soviètica, tampoc el van voler legalitzar. Ells, amb més previsió que nosaltres, a temps van presentar la documentació per legalitzar un partit fantasma amb un nom i uns estatuts inaudits. Així van legalitzar una plataforma electoral. El PTE, sabem com estàvem nosaltres, ens va proposar presentar-nos junts sota la cobertura d'aquest partit fantasma. Vam entaular negociacions sobre com es podia fer. Vam convenir fer una candidatura en la qual ERC tindria el primer lloc, el PTE el segon i l'Associació Catalana de la Dona en el tercer. Per la resta vàrem redactar un programa de mínims, perfectament acceptable per tots els membres de la candidatura. Així sí, vam establir el compromís ferm que a les 12 de la nit de les eleccions el pacte quedava dissolt. Ens comprometíem respecte el programa electoral, sense cap mena de transcendència. Així vam anar a les eleccions, i vam tenir de sobres els vots per treure 1

diputat, però no dos. Van sobrar molts vots per obtenir un diputat, però pocs per assolir el 2 diputat. D'acord amb el que havíem pactat, aquella mateixa nit es cancel·lava qualsevol col·laboració.

- **Recordes quins van ser els problemes o divergències de la coalició?**

El programa de la coalició no el recordo, però sí que era absolutament inaudit [sic], res que pogués ser pretext pel Govern Civil per fer una maniobra en contra.

- **Es van complir les expectatives de la candidatura?**

Les expectatives crèiem que podíem treure de 2 diputats, no més. Al final només vam treure 1 diputat. Cal dir que en el curs de la campanya vàrem tenir dificultats econòmiques. La campanya va ser més reduïda que les altres formacions. També després els altres partits catalans tots van parlar de coalició contranatura. Després l'acte a Montjuïc, on va venir molta gent, un acte multitudinari; alguns dels que van parlar es van passar, van espantar la gent. Jo deia per exemple que els diputats elegits s'haurien de reunir immediatament per restablir la Generalitat. L'acte de Montjuïc ens va perjudicar, va donar una sensació de força però també va espantar algun possible elector, pensant que podíem espantar, per la possibilitat de tanta força provocar un cop militar, que no era probable. L'acte va ser negatiu. Pel de més, la falta de mitjans va influir molt, tenir a tothom parlant del mínim sobre nosaltres... Així i tot vam treure un diputat.

- **És veritat allò que ERC hi posava el capital històric i PTE capital humà ?**

L'aspecte material hi vam col·laborar amb tot el que vam poder. És un fet que ells tenien gent més activa, com la resta de partits comunistes, més absolutament dedicats i la possibilitat de fer cartells. A l'hora de la propaganda van treballar més ells; no perquè nosaltres ens quedéssim enrere, sinó per la falta de mitjans.

- **Quina creu que ha estat l'aportació de tots aquests partits a l'esquerra del PSUC?**

Tots aquests partits van quedar inoperants, perquè passades les eleccions la política es va centrar a les Corts, i electoralment havien quedat en xifres molt baixes. Per tant, el que semblava que podia ser alguna cosa amb la propaganda que feien, va quedar clar que tenien poca transcendència. Van quedar com una cosa residual; el PT era el que tenia més possibilitats. Crec que van tenir un paper de certa importància en l'agitació política contra el règim però de fet la seva influència ha estat molt reduïda, tant del punt de vista de resultats polítics i sobre el pensament de la gent. Crec que el paper que van tenir va ser importància en el sentit d'agitació contra el règim, però la seva influència molt reduïda, tan a les eleccions com el pensament sobre la gent.

- **En el referèndum constitucional ERC aposta pel NO**

ERC va optar pel NO perquè no garantia la democràcia. No garantia la democràcia per tres raons: la primera perquè no garantia els drets històrics de Catalunya, segon perquè mantenia la monarquia instaurada per Franco i tercer perquè era una constitució que feia pràcticament impossible la reforma, i així congelava la política espanyola. Han passat més de trenta anys i el temps ens ha donat la raó. Constitueix un obstacle insalvable perquè Catalunya pugui tenir més autogovern.

Érem i som molt crítics amb la Transició. En aquell moment hi havia... Nosaltres érem partidaris de la ruptura: si els partits de l'oposició encapçalats pel PCE no haguessin acceptat les condicions de Suárez i sí un govern hagués convocat les eleccions la Transició hagués pogut canviar. S'haguessin fet igual les eleccions i la constitució. Allò va ser la pressa que teníem per fer política i tenir càrrecs. No van tenir la paciència d'esperar perquè les eleccions les convoqués l'oposició. Va ser un error de la Transició i encara ho estem pagant.

IGNASI FAURA (1945). Secretari general de l'OCE-Bandera Roja

- **En primer lloc m'hauries d'explicar breument la teva biografia i els inicis a la militància revolucionària**

Sóc de l'any 1945, sóc de la generació del SDEUB, de la Caputxinada, i per tant el meu acostament a les idees revolucionàries neixen de la lluita contra el franquisme en el si del món universitari. En aquest procés faig la connexió amb el nucli de Bandera Roja

- **BR es forma a partir del nucli universitari de la UER. Què en saps?**

Jo mai vaig militar a BR des del punt de vista estudiantil, i per tant, no vaig tenir cap contacte amb la UER. Vaig contactar durant l'estat d'excepció de 1969, i vaig haver de sortir de la Facultat de Dret per protagonitzar diferents lluites estudiantils i aleshores me'n vaig a treballar a la banca. Vivia al Carmel, i l'activitat política la vaig començar al Carmel i amb els treballadors de banca. Aquesta és la entrada.

- **Els primers anys, com s'autodefinia Bandera Roja?**

Jo crec que era un grup que plantejava la necessitat d'unificar la caiguda de la dictadura amb una transformació social del país. I estàvem molt centrats en el que aleshores en dèiem la lluita de masses que era la participació popular autònoma, organitzada i molt àmplia que permetés que els sectors populars fossin agents d'aquesta transformació i que anés cap al debilitament de les forces dominants i cap a la república.

- **També a principis dels setanta us trobàveu influenciats pel maoisme...**

Sí, sens dubte! La direcció –jo no vaig estar al nucli de direcció fundacional- era un grup que havia trencat amb l'estalinisme i el PSUC i indubtablement la correcte dins el marxisme més dinàmica era l'aportació de l'experiència xinesa. El nostre lligam amb Xina més que el dogmatisme sinó amb el crític polític de la línia de masses, de buscar la manera de fer dels sectors obrers i populars agents directes en la lluita per la democràcia, la derrota de la dictadura i constituir-se com a agents protagonistes per transformar la societat. Aquest era el nostre lligam. Altres grups com el PCE (m-l) o el PT eren més dogmàtics; crec que nosaltres ho érem poc precisament per aquesta idea que els militants s'havien de forjar i inserir a les seves lluites. Això en va poder teoritzar un concepte més obert de les classes dominants a Espanya.

- **I com s'importava el maoisme? Coneixíeu alguna cosa?**

Sí, a través dels textos. No vam tenir relacions amb la Partit Comunista Xinès, que a mi em consti. La nostra relació estava més amb grups italians i francesos, sobretot pels contactes de Jordi Borja.

- **Fins a 1973 Jordi Borja i Jordi Solé Tura van ser els líders i qui determinaven la línia política?**

Van ser els líders principals. Qui redactava les editorials era principalment el Solé Tura.

- **Vau poder fer front en alguns sectors a l'hegemonia del PSUC?**

Jo crec que sí. A nivell d'universitat, ensenyament, de barris i en alguns casos de pobles crec que vam tenir una influència majoritària. A nivell obrer vam aconseguir tenir influència en fàbriques com Pegaso i Olivetti, i en menor mesura a altres com la SEAT, a part d'altres sectors com la construcció o la química. En el sector obrer, però, no vam tenir mai l'hegemonia. Sí incidència en les lluites més fortes. En el nivell de barris sí, potser el nivell més destacat potser va ser presentar el nostre candidat per les eleccions a Nou Barris amb el cas Ocaña. Aquesta és l'expressió de la influència que vam tenir.

- **Què en saps de l'ingrés al PSUC? I tu perquè no hi vas?**

Hi ha diverses coses, es barregen diferents factors. Hi ha un debat organitzatiu, un debat polític i un de lideratge. El debat organitzatiu era donar més lloc o no a l'estructura conjunta amb l'Estat, en el moment que es passa a OCE (BR), com havíem de dinamitzar tots els contactes arreu de l'Estat. El segon debat era el procés sobre la lluita política amb sentit de centrar-ho només cap a la democràcia o de transformacions socials. I el tercer era el lideratge amb l'elecció del secretari general. Es van presentar dues candidatures: Solé Tura i jo. Vaig sortir jo.

- **Qui votava?**

El Consell Polític de Bandera Roja, el màxim òrgan de poder col·lectiu del partit. És en aquestes discussions... Qui em recolza a mi? Doncs el front obrer i el de barris

- **I per què guanyes tu i no Solé Tura?**

Segurament perquè en les dues discussions inicials tenia un recolzament més gran per part del sector estudiantil i ensenyants. El tema de l'estat o no jo el vaig defensar i ell no ho tenia tan clar, i el tema prioritzar la lluita per l'enderrocament o incorporar temes per la transformació social ell era més pragmàtic; jo vaig apostar per les transformacions i això va marcar el debat.

- **I tu com t'assabentes que hi ha una fracció a BR que es vol integrar al PSUC?**

Després de l'elecció... És després que Jordi Borja torna de Xile, influït per l'experiència xilena i tot plegat formalitzen una escissió per tornar al PSUC i formar un front per encarar la fi de la dictadura. No ho recordo exactament però hi va haver reunions a part del que era pròpiament Bandera Roja i al cap d'un temps sabem que hi ha negociacions i que s'escindeixen.

- **Hi va haver debat o va ser una cosa de líders?**

Hi va haver molt poc debat. El debat havia estat bastant previ i centrat en aquestes franges que t'he comentat. L'escissió es va produir sobretot al front universitari i ensenyament, i en els contactes que cadascú tenia a la resta de l'Estat. De la resta d'Espanya es va escindir bàsicament un nucli universitari de Madrid.

- **Percentualment, quina va ser la part que es va escindir?**

Jo la meva percepció és que se'n degueren anar una tercera part. La majoria es queda a Bandera Roja. El que marxen són els quadres intel·lectualment més potents, amb més

relacions polítiques i eren la majoria del nucli originari. Aquí hi ha una diferència: el nucli originari procedia del PSUC amb una trajectòria que els que vam capitanejar el manteniment de BR no la teníem. Aquestes vincles no hi eren i ja havíem entrat a BR assumint que la història del PSUC aportava poc a l'hora de transformar políticament el país. Tenia poc atractiu. Això pot explicar a nivell personal el diferent comportament.

No tinc gaires detalls més sobre el procés de ruptura. No tinc records. No hi havia documentació interna ni llistes a la clandestinitat. Hi havia cèl·lules, i no sabíem les que havien quedat o no. No sabíem el número de cèl·lules que teníem! Tot això formava un conglomerat que no... Però Meroño fa un estudi que dóna uns números superiors als que jo pensava! Per les dades que dóna la capacitat de mobilització era superior a la que érem conscients.

- **Quants militants teníeu?**

És que és molt complicat. Potser 500 militants de cèl·lula. No t'ho sabia dir... La xifra va anar baixant en el sentit que el procés de transició va posar en evidència que no es corresponia la unió entre els canvis polítics i la transformació social. En el referèndum nosaltres hi vam votar en contra! Vam defensar la necessitat d'anar cap a una república i contra aquell procés de Transició

- **Recordes què es va decidir en el I Congrés de 1975?**

Jo crec que l'aspecte principal que vam resoldre era situar la República com l'eix principal de la lluita.

- **I com era aquesta república?**

Una república democràtica

- **Democràtica... i popular?**

A veure jo crec que devia ser confós vist amb la perspectiva actual. Es podia interpretar en el doble sentit. No el vam aprofundir en els continguts sinó que hi hagués el mínim de ruptura perquè es canviés el model d'estat.

- **El II Congrés reforça aquesta idea. El III Congrés hi ha un canvi que evidencia el desencís...**

Jo crec que entrem en una fase de desconcert on deixem de tenir una posició clara i aleshores en anem esmicolant... Hi ha gent que va cap a opcions nacionalistes, altres cap al possibilisme del PSUC o més enllà, altres deixen de militar i per tant el 79 és de tancament de files i de reforçar les organitzacions obreres i populars i tenir la capacitat d'aconseguir allò que puguem ja que l'objectiu principal no ha estat assolit.

- **El CCC era una branca més nacionalista?**

Això hauries de parlar amb en Joan Oms. Ell va evolucionar cap a Nacionalistes d'Esquerra. El problema de totes aquestes escissions de buscar més altres sortides que semblen en aquell moment més concretes fan aquesta evolució fins al final. En cadascuna d'aquestes escissions se'n van pel desencís, però després fins quan aguanten amb aquestes idees per les quals marxen?

- **Recordes la coalició Unitat pel Socialisme de 1980?**

No gaire. Jo recordo més les de 1979 perquè vaig ser el cap de llista. Després vaig presentar la renúncia a la secretaria general, que no ho veia i que calia una reflexió crítica i que possiblement el PSUC era una sortida digna però tampoc ho veia clar, i per això vaig decidir donar-me la baixa del partit... Aleshores agafa el relleu Ferran Fullà qui és que inicia l'ingrés col·lectiu cap al PSUC.

- **Vàreu tenir algun tipus d'activitat a l'exèrcit?**

No.

- **I alguna activitat clandestina per finançament?**

El finançament del partit només responia a les quotes dels militants i a quan qualsevol militant rebia una herència, indemnització a través d'un acomiadament... una part es donava al partit. I no sé si alguna vegada s'havia aconseguit algun diner extraoficial, però no era important.

- **La finalització del partit va ser traumàtica?**

Jo ja no hi era en aquesta etapa perquè va ser l'etapa del Ferran Fullà i la negociació amb el PSUC. Hi havia dos nuclis importants de Bandera Roja que eren Catalunya i Andalusia i que eren relativament actius. El final nostre es va anar esmicolant, no va ser conflictiu. L'escissió del grup de Joan Oms – també hi havia en Pep Martínez-segurament va ser el punt més conflictiu, més rellevant. Les eleccions posen en

evidència que aquesta via no ha reeixit i que calia adaptar-nos a la situació o fer un pas endavant però que no teníem forces ni persones adequades per poder-lo fer.

- **Per què no va ser possible la unió amb altres grups amb afinitat ideològica, com el PT, MCC...?**

La meva sensació és que érem menys dogmàtics que ells i que hi havia un problema de cultura política i organització que no ens... Ells eren molt el secretari general i l'estructura. Nosaltres el secretari general era qui dirigia el comitè, no vam fer mai un mite del secretari general. El nostre estil era més obert; recuperant la història amb el passat i amics hi ha poca gent que no hagi sortit amb un sentit que va valer la pena. Altres grups no tinc la mateixa percepció. No només era la més alegre, també era la més oberta, la més dinàmica, la que permetia experimentar, que la gent tingués iniciatives... Aleshores la gent creixia. I a més mai hi va haver gent que *cantés*...

- ...?

Vam tenir gent detinguda i torturada. En el nostre cas ningú va *cantar*. Ho preparàvem i teníem unes normes de comportament en cas de caiguda que els hi donàvem importància. I dos teníem un sentiment de participació, de vincle amb el partit. I això feia que coneguéssim els riscos de la detenció. N'érem conscients. Alguns dels casos de militants que van ser torturats no ho van ser de manera diferent que altres grups.

- **Quina ha estat la importància a nivell global de Bandera Roja després de gairebé quaranta anys?**

Jo crec que en aquella època vam contribuir d'una manera molt clara a la reorganització dels moviments obrers i populars. Això em sembla evident. Crec que aquí vam

contribuir en tots els àmbits. El segon element és que vam mantenir una estructura d'anàlisi i debat bastant obert amb el qual tot l'anàlisi de la formació de les classes dominant i la vinculació amb el poder crec que va ser un marxisme obert, amb capacitat d'entendre la situació, no d'aplicar. I tres vam establir un comportament en la formació de la gent que ha fet que després en etapes posteriors hagi estat bastant contínua.

No ha estat la nostra interpretació política d'unir el final del franquisme amb una transformació; aquí ens vam equivocar amb l'anàlisi de forces i d'organització necessària per fer-ho i d'aquí ens va venir el nostre final!

- **Sindicalment, què buscàveu amb *Sectores* de CCOO?**

CCOO estava molt controlada pel PSUC, i l'únic que buscàvem era tenir capacitat d'incidència a les fàbriques sense dependre del control del PSUC. Si el nucli dur era sempre controlat pel PSUC; aleshores era difícil tenir influència directe i poder desbordar algunes de les coses que s'estaven fent. En el moment de tenir cèl·lules i influència, en el moment de generar alguna estructura ens vam veure obligats a crear una organització de sectors, sempre dins de CCOO perquè enteníem que no es podia trencar la unitat sindical. UGT i CNT no existien, i ens semblava bo mantenir CCOO.

JOAN TASIAS (1948). Membre dels Comitès de Estudiantes Socialistas (CES) que participà a l'assalt al Rectorat de la Universitat de Barcelona de 1969

- **Com es gesta l'ocupació al Rectorat de la Universitat i qui en són els protagonistes?**

En realitat es promou com una de les consignes de moda, provinent del maig francès, que era la ocupació d'universitats. Després aquesta ocupació passarà a ser l'assalt al Rectorat. Això es fa la CES, la branca estudiantil de la FSF, juntament amb el PCE (i). A nivell de número de militants el PCE (i) era inferior respecte als CHS. Del PCE (i) destacava en Tono Albareda i la seva germana, però no recordo noms perquè era un grup superclandestí

- **Un centenar que participi a l'ocupació i una vintena a l'assalt del Rectorat?**

No no no!! Tot això comença un bon dia en una assemblea convocada al Paraninf. S'omple de gent, i allà democràticament es decideix l'ocupació del Rectorat. Una cosa és que es decideixi i l'altre qui l'executa. La gent no sap massa què fer. Llavors sí que només quedem uns quants de què *collons* s'havia de fer. Unes 50 persones som les que vam pujar a dalt el rectorat. Jo personalment vaig fumar tabac del despatx del Rector, fins i tot això li vam cardar! En un moment determinat es va tirar el bust de Franco per la finestra. Sé qui és la persona que va tirar el bust, però no et diré qui era.

- **Tu hi vas participar a l'assalt com a membre dels CES?**

Sí, com a membre dels CES. Els CHE encara no existien

-

Què és això que vau preparar còctels *molotov*?

Sí... S'esperava una gran repressió policial davant l'ocupació, l'estat d'excepció i el tancament de la Universitat. Ens esperàvem que la policia entrés a la Universitat a per nosaltres, i vam pensar que havíem de plantar cara. Uns quants dies abans vam preparar els còctels. Els vam preparar a casa el Tono Albareda

-

No són les explosions de Diagonal doncs?

No no. Dies abans també els vam anar a provar. Jo era la primera vegada que en feia. Vam anar a les boles del Porcioles a provar-los; es va veure que funcionaven i el dia de l'ocupació els vam repartir entre els assaltants.

JORDI BORJA (1941). Fundador i dirigent de Bandera Roja. Membre del Comitè Central del PSUC a partir de 1974.

- **Bandera Roja neix a partir del grup Unión de Estudiantes Revolucionarios (UER), que a la seva vegada eren un grup que s'havia escindit d'Unidad, l'embrió del PCE(i). Quines eren les diferències entre aquests dos grups universitaris?**

No no.. això és fals.

- **Sí? Doncs explica'm que era la UER...**

Això ho sé perquè el nom el vaig inventar jo! Bandera Roja és un producte del 68, per entendre'ns. Hi havia una crítica, un cansament, a les estructures dels partits. I aquí a Espanya i Catalunya hi ha una espècie de demandes a sectors dels PSUC i l'esquerra revolucionària. La primera era la necessitat de treballar des de la base. Si no hi havia un teixit social no podia existir el canvi, tot i les proclames d'enderrocament del règim. I un altra demanda era l'horitzó del socialisme. Aquest era l'ambient.

Això va recollir dos tipus de militants. Els primers venien de les posicions del Claudín, com Solé Tura, jo mateix i altres. No gaires més. I uns altres que eren estudiants i pocs obrers que defensaven construir coses des de baix. Alguns d'aquests sí que van estar al grup Unidad, com Joan Ràfols, Francesc Bonamusa... No sé si també Josep Maria Colomer. En tot cas vam organitzar un nucli amb un conjunt d'estudiants que venien del Sindicat Democràtic (Josep Maria Maymó, Rosa Vilaró, Lluís Isern..), alguns dels quals venien del grup Unidad. Érem unes 20 persones, potser 30, les que formem la UER. En total, gent que venia del PSUC i del Sindicat Democràtic. La relació amb el grup Unidad era molt marginal. Jo mateix quan es van convertir en el PCE(i) hi tenia relació (...) La UER es crea a setembre de 1968 i a l'octubre es va crear Bandera Roja. BR tenia

tres potes: UER (que BR va substituir); un nucli de coordinació i direcció encarregat de fer una revista; i nous fronts a banda de l'universitari: front de barris (Carles Prieto), front ensenyament de primària i secundària (Carme Sala) de xarxes d'escoles laiques concertades, i el front obrer, que va començar a tenir militants. De fet els primers nuclis importants del moviment obrer van ser Hispano Olivetti i Pegaso, entre finals de 1968 i principis de 1969. Es van consolidar el front de barris, universitari i obrer. Això va consolidar el grup.

- **I com es produeix l'expansió territorial i en fronts?**

La incorporació més important va ser al Baix Llobregat, on hi havia les Comissions Obreres liderades per Ton Albés "Torrent" i Francesc Baltasar. Va ser la incorporació d'una organització que es va integrar sencera. Un altre sector que es va incorporar va ser Cristians pel Socialisme. El Comín va estar a la presó, i va coincidir amb en Solé Tura i amb mi; per això va venir a Bandera Roja. A Cerdanyola i al Vallès es va crear també un bloc i Sabadell i Terrassa va ser més aviat de gent procedent del PSUC i orientats als sectors professionals i barris (Antoni Conill i Josep Maria Benaul). A Girona es va crear un nucli al voltant de Coromines, que era un obrer de la paperera i que ara és president d'una associació que es deu Amics de la Bicicleta. Un altre destacat militant a Girona de BR era Eudald Carbonell. Els nuclis significatius sobretot eren el Baix Llobregat, Barcelona i el Vallès.

- **Quina va ser la influència del 68 a Bandera Roja? Quin és l'impacte?**

Jo crec que Bandera Roja tenia molta influència de la cultura del PSUC però assumint la crítica que havia fet Claudín i Semprún, és a dir, sobre l'anàlisi de la realitat espanyola, defensant un desenvolupament capitalista. Per tant, la nostre tesi era que hi havia uns espais de lluita social, cultural, sindical, etc. perquè el règim havia perdut la seva capacitat de controlar des de baix, però en canvi la màquina repressiva era tan brutal

com la dels anys 50. Es podia desenvolupar les lluites però difícilment podia ser una lluita directe, política.

En segon lloc hi va haver influències varies. Una era la crítica a l'estalinisme i fins i tot a un model de partit rígid, centralitzat, que lligava amb la revolució cultural xinesa. BR lligava amb un model de funcionalment en tres branques. El primer era que feia anàlisi realista de l'entorn: ni fèiem proclames revolucionàries ni dèiem que l'enderrocament del règim seria immediat; el segon era que els fronts funcionaven amb molt autonomia, no hi havia corretja de transmissió; i en tercer lloc era que la política s'anava elaborant a través de la dialèctica entre les pràctiques socials i la ideologia.

- **Sí, però a partir de 1970 el partit sí que es defineix com a maoista.**

Mai ens vam definir com a maoistes...

- **Oi tant que sí!**

En quin número? Deuria ser després de l'escissió...

- **No no! Estem parlant dels anys 70-72.**

Jo a la primera editorial de Bandera Roja vaig posar una cita de Lin Biao que defensava la prioritat de les idees vives sobre les mortes, i que per tant, denotava una regeneració de les idees. Però sobre el maoisme i la Revolució Cultural no en teníem ni puta idea. Hi havia gent que era molt reticent sobre això, jo mateix. Sí que hi havia una simpatia cap al maoisme. Després és evident que els militants necessiten els elements mobilitzadors i mites. Va influir molt més la cultura del 68 que la Revolució Cultural, entre altres coses,

perquè no en teníem ni idea. Aleshores podia haver-hi textos amb referències de Mao, era com fer retòrica revolucionària. Sí que hi va haver-hi una crítica influïda pels partits marxistes-leninistes que era la crítica al revisionisme. En el nostre cas va ser el Bandera Roja nº14. Ens van encarregar una crítica a fons del revisionisme i una crítica al PCE-PSUC; el va fer molt disciplinadament el Jordi Solé. Fixa't si tenia poc sentit que poc després vàrem entrar al PSUC. El Bandera Roja nº15 el vaig començar a escriure, i em vaig adonar que m'acostava a les tesis del PSUC, cosa que ja es veia a venir, i que es va accelerar amb la mort de Carrero Blanco. Sectors importants de BR estaven per una línia diferent a mi, i no vaig voler provocar una fractura a l'interior del partit. Vaig marxar a Xile. Ho vaig exposar públicament, mai per escrit, i de fet va servir més tard per crear la fracció Bandera Roja de Catalunya.

Ignasi Faura, que era secretari d'organització de Bandera Roja, pretenia convertir BR en l'autèntic partit revolucionari. Jo això no ho compartia, ni tampoc el Solé Tura ni molts dels que procedíem del PSUC. Ens semblava una aventura.

- **En el moment de màxima implantació, de quants militants parlem?**

És molt difícil avaluar-ho. Bandera Roja tenia militants i altra gent que també ho era però que no comptabilitzàvem. Els cercles eren diferent als militants i servien per formar a la gent. La gent organitzada en cèl·lules de Bandera Roja a Catalunya era d'uns 500 militants. Me'n recordo perquè quan es va crear Convergència Socialista de Catalunya, Isidre Molas em va comentar la possibilitat de fusionar-nos. I em va preguntar que quan érem nosaltres. I jo vaig contestar uns 500. I ell va dir: sereu més que nosaltres! A la resta d'Espanya també uns altres 500 militants organitzats. No més.

- **Amb aquest nombre de militants en quins sectors vau poder disputar l'hegemonia al PSUC?**

No ho sé... Bandera Roja en alguns sectors, barris, fàbriques, ... va arribar a tenir quadres molt potents. Potser el PSUC tenia més militants, però Bandera Roja es notava més. És el cas de Nou Barris: el PSUC hi tenia molts més militants, però la visibilitat de BR era superior. Alguna cosa així també passava al Baix Llobregat: Carles Navales va liderar tota una vaga general al Baix Llobregat. Bandera Roja va revitalitzar CCOO i va ser més innovadora en el front de barris perquè teníem una concepció més enllà de l'agitació. Així com hi havia cultura sindical obrera al PSUC, no n'hi havia sobre la lluita als barris. Des de posicions marxistes la ciutat no havia estat entesa com un lloc de lluita de classes, hi havia gent que no ho considerava important fins aleshores. Bandera Roja innova en això. Jo no diria que Bandera Roja competís per l'hegemonia amb el PSUC. Sí però que amb certs sectors BR tenia quadres més potents. És el cas de la Universitat: hi havia més líders que el PSUC en algunes facultats. En canvi, en el sector professional el PSUC era més potent, com en els arquitectes i aparelladors.

BR va aportar al PSUC tres o quatre sectors: cristians, barris i tota la cultura de la democràcia de base, de vincular la lluita del socialisme amb la democràcia de masses, de base.

- **Quins són els canvis que propicien l'entrada al PSUC?**

No és un canvi ideològic. Va ser un canvi polític. El primer és que no estàvem gens d'acord amb la radicalització ideològica de BR, de construir la gran organització ideològica, de lluita contra el revisionisme, sinó que pensava que calia un gran front per acabar amb el franquisme. I el dogmatisme i la rigidesa que es va anar implementant en aquell moment. No volíem seguir per aquella via. Vaig abandonar la secretaria de Bandera Roja per aquesta involució radical. És quan marxo a Xile. Quan torno no reingresso a la direcció. En aquells mesos la gent cada vegada es trobava més incòmode

Per què al PSUC? La primera perquè era el partit més potent. El plantejament era que s'acabava el franquisme i es tenia clar que el sistema evolucionaria cap a una democràcia i que es necessitarien grans partits. Ens vam reunir 12 o 14 dirigents i jo vaig plantejar l'alternativa de trencar amb Bandera Roja per anar cap al PSUC. Aquesta iniciativa la vaig prendre jo; jo era la referència en aquesta direcció. Quan es va consumir l'escissió el Jordi Solé era qui tenia un carisma intern i extern més important. Jo ho vaig pensar més però el Jordi Solé era qui tenia capacitat pedagògica, de comunicació.

- **Sou vosaltres qui us adreceu al PSUC, doncs?**

Fixa't que hi havia molts contactes a molts nivells amb el PSUC. Quan vam crear el Centre d'Estudis Urbans (CEU) ja teníem relacions entre BR i PSUC. Des del primer moment el CEU, que havia estat impulsat per gent de BR, vam incorporar gent del PSUC. Hi havia molta relació en molts sectors... aleshores hi havia contactes. No és que truquéssim a la porta.

- **En algun moment sí però que va demanar petició per començar reunions per a l'ingrés...**

Jo no recordo com es va concretar. Sé que en un determinat moment es va *muntar* una cita entre el Miguel Núñez i jo al Guinardó. Vam decidir iniciar un procés de negociació no en el sentit de repartiment de càrrecs, sinó de com fer-ho. Es va crear una comissió de 2 representants per partit: Miguel Núñez i Isidor Boix pel PSUC i Josep Maria Maymó i jo mateix per BR. Nosaltres proposàvem que fos un procés lent, de mesos, que les cèl·lules tinguessin temps per discutir i col·laborar. El PSUC ho va precipitar molt. És a dir, van posar de responsables a gent de Bandera Roja, de manera que provocava anticossos. Van ser més d'una reunió, durant el segon semestre de 1974.

- **S'ha comentat que l'ingrés de BR es fa en dues etapes, una a l'estiu i l'altra a la tardor de 1974.**

Sí, perquè el sector de Bandera Roja del Baix Llobregat es va incorporar més tard. A Barcelona s'havien radicalitzat molt les coses. Va ser important al sector de barris, poc en el sector obrer perquè els militants de la fàbrica Pegaso es van quedar. Al Baix Llobregat en Ton Albés i en Francesc Baltasar van liderar l'entrada massiva. L'entrada de la segona etapa en sé menys perquè jo no la vaig gestionar.

- **En tot cas, els que us van integrar al PSUC éreu la majoria de Bandera Roja...**

Mira... no voldria ser parcial. Els que van anar al PSUC estan convençuts que eren majoria, i els que es van quedar també. No sé dir-ho. La gent que va marxar tenia més visibilitat i això pot donar la impressió que eren la gran majoria. Però jo no n'estic segur. Sí que després d'això Bandera Roja va quedar com un grup petit. La gent que va anar al PSUC era gent que escrivia, hi havia gent que tenia una presència pública... Jo no menysprearia la gent que es va quedar. Això t'ho podria contrastar l'Ignasi Faura.

- **No va tenir cap reticència el PSUC per incorporar gent procedent de BR?**

Sí. Van haver-hi dos tipus de problemes. Dins el PSUC hi havia gent que entenien la democràcia com un procés de transició cap al socialisme i aquests tenien l'expectativa que la gent de BR pogués formar una ala esquerra a l'interior del grup, com Andreu Claret o el Jaime Aznar.

(...) Just abans de les eleccions de 1977 vaig anar a la fàbrica de SEAT a repartir els carnets de militants que el PSUC hi tenia. Recordo que vaig repartir 500 carnets! Actualment la suma d'ICV-EUiA i altres grups d'esquerra diria que no arriba ni als 20!

Aquest sector del PSUC va quedar desil·lusionat quan no vàrem adoptar posicions esquerranes. No s'entra en un partit per convertir-se en tendència! Els *Banderes Blanques* vam tenir una confrontació amb el sector *leninista*, com el Xavier Folch, el Manolo Vázquez Montalbán, el Xavier Sempere... I l'altra reticència va ser la brutalitat com es va produir la incorporació, molt ràpida. En alguns casos els membres procedents de BR es van incorporar directament a la direcció o com a quadres dirigents, i clar, *aquells que fins quatre dies abans ens criticaven ara ens manen.*

- **Personalment, com et vas sentir després de tornar a un lloc on n'havies estat expulsat anys abans?**

Ho vaig fer molt a gust! No pensava estratègicament. Per mi, i suposo que també per bastants, Bandera Roja era una organització conjuntural, per cobrir el buit que el PSUC no cobria, de treball de base i més realista. Aleshores jo vaig tornar al PSUC perquè pensava que era allò més útil. I no estava ressentit amb el PSUC; a mi no em van expulsar, sinó que em van separar! Vaig opinar davant seu i per aquesta raó em van separar justificant que creava pertorbació. Fixa't que el Miguel Núñez era molt més crític que jo amb el PSUC a l'hora de solucionar les contradiccions internes. Els partits comunistes tenien un pes negatiu... El Gregori, una persona atent i tolerant, no podia acceptar que en una reunió del comitè central el seu informe no fos aprovat per unanimitat. A mi em va irritar que em separessin... Em vaig trobar bé malgrat que l'evolució cap a l'eurocomunisme generés moltes tensions. El Jordi Solé fins i tot quan va anar al PSOE em deia que allà on se sentia còmode era al PSUC (...) Les diferències personals s'han salvat tot i les diferències polítiques!

- **Quins eren els vostres contactes internacionals?**

A França, pocs, poca cosa... Els portava jo. A França teníem contactes amb dos grups. Una era una escissió de la LCR que es va distanciar de la IV Internacional i que es deia *Revolution*. Amb aquests hi teníem bastanta sintonia intel·lectual. Després amb un sector de l'ala més esquerrana de la CFTC (*Confédération Française des Travailleurs Chrétiens*) que es deien els *Grups Ouvrieres e Paysan*. Eren sindicalistes. Tots dos grups eren grups simpàtics però amb poc pes. A París hi havia una cèl·lula de Bandera Roja molt brillant amb gent com Manuel Castells, Campo Vidal, Serra Ramoneda... però que no va reclutar ningú.

A Itàlia sí que vam tenir un lligam estret amb un col·lectiu de Torí que es deia *Collettivo Lenin*, que més tard es va integrar a *Avanguardia Operaia* (AO) i que venien de *Quaderni Rossi*, un col·lectiu d'intel·lectual i obrers amb un plantejament teòric molt consistent i que van animar les lluites a la FIAT. Amb aquests sí que vam tenir relació orgànica. Més tard AO es va fusionar amb *Il Manifesto* per formar el PdUP (*Partito di Unità Proletaria*). Jo tenia contactes personal amb gent de *Il Manifesto* i *Lotta Continua*, però eren més personals que polítics. Amb sectors del PCI també hi tenia contacte, sobretot a Torí. Fora d'aquests dos països, no teníem contactes. No recordo més contactes eh...

- **Què va diferenciar BR de la resta de l'esquerra?**

Jo crec que BR es diferenciava dels grups més doctrinaris, i amb algunes coses es podia semblar als grups sindicalistes com *Qué hacer* o OIC. Així la gent de BR de Pegaso venien d'aquests grups. Érem menys doctrinaris i menys dogmàtics, amb un funcionament més democràtic. Era un grup amb una certa innovació en fronts. I finalment una cosa que pot semblar frívola: era un grup alegre, hi havia un ambient festiu. Així com el PCE (i) era... Formalment no preconitzàvem la violència, tot i que a la pràctica es va utilitzar en manifestacions o les pallisses a *xivatos* a les fàbriques. Jo no era partidari d'això, però en alguns casos... En teoria érem pacífics!

I nosaltres també vam patir la violència! Era l'any 1973 i amb el Jordi Solé vam anar a París. Vivíem a casa el Manel Castells. La germana del Castells era del PCE (m-l) i el seu xicot era de la direcció. Amb tota la bona fe del món, la Irene, German del Castells, va comentar al seu xicot que a casa del seu germà hi havia el Solé Tura i el Borja. Aquest en prengué nota i preparà un atemptat. A les 4 de la matinada van trucar a la porta i obrí el Manel Castells. Va ser ràpidament tirat a terra i colpejat. Van a una habitació i troben al Jordi Solé. El comencen a pegar fins que es treuen les pistoles i comencen a discutir si el mataven o no. Li van deixar l'esquena morada dels cops! De quan en quan deien *Y el otro, y el otro! Que aún es peor que este!* referint-se a mi. Però a mi no em van trobar perquè tenia l'habitació a l'altra banda del pati difícil de trobar.

- **I llegat de BR quin ha estat?**

Em sembla que ja t'ho he dit. Va ser innovadora en aquesta dialèctica entre diferents nivells de l'organització, poc centralista i al mateix temps amb molta vocació de teoritzar el que s'estava fent, com als barris o a l'ensenyament. Hi havia la voluntat de teoritzar sectorialment.

JOSE ANTONIO RAMÓN TEIJELO (1947). Militant de l'OMLE i el PCE(r)

- **Què et porta a militar a l'OMLE i més tard alPCE (r)?**

La política de Reconciliación Nacional y la perspectiva de la movilización... Una posición reformista por parte del PCE. Hablar simplemente de una democracia formal... Veía mucho liberalismo y folklore.

- **¿Los GRAPO nacieron como el grupo armado del PCE (r)?**

En principio sí. Es gente voluntaria que viene del PCE (r), muchos de la dirección, que se apuntan a los comandos armados.

- **¿Como interpretábais el fin del franquismo?**

No interpretamos el fin del franquismo, sino la continuidad. Entonces esto es la coyuntura política quien determina el paso a la lucha armada. De todo eso deriva lo demás. Todavía se continua diciendo esto: España es un régimen fascista. Des de que no tienes fuerzas para dar un vuelco a la situación te tienes que parar... En aquellos años era difícil de ver esto: golpe de Estado 23-F, muertos en las manifestaciones...

Hay una cosa que me acuerdo que se planteó. En el año 77 un compañero planteó hacer lo mismo que el movimiento abertzale: *“utilizar todos los palos”*. Es decir utilizar la lucha de masas, la vía institucional y la via armada.En ese sentido la influencia de la izquierda abertzale fue importante. Nos planteamos asistir a las elecciones municipales

de 79, al mismo tiempo para servir de termómetro. Eso fue lo que nos planteamos en este momento.

- **¿Fue este un error del PCE (r)?**

El principal error fue el análisis de la reforma política. Desde el momento que se hace un análisis incorrecto del régimen se determina no solo la percepción de la lucha armada sino también la utilización de la línea armada. En el momento en que no consideras que no hay un régimen democrático...

El gran error de OMLE, a parte del análisis, es todo lo que deriva de ese análisis, sobretodo en no tener en cuenta los métodos de lucha legales. Eso imposibilitó la posibilidad de trabajar en la lucha de masas y dentro del ámbito legal. El error siempre fue insistir en los métodos más radicales.

Es decir, que el PCE (r) mantiene la misma táctica anterior en unas condiciones sensiblemente distintas, lo cual va a lastrar en adelante su trayectoria. La táctica no es de piñón fijo sino que tiene que cambiar porque cambian las condiciones tanto en España como a nivel internacional. Ese fue el error.

(...)

Se ha menospreciado la influencia de la izquierda revolucionaria, infravalorado su importancia, incluso en la historiografía. No se le ha prestado atención. Se olvida que lo que movía la izquierda revolucionaria fue muy importante en todo su conjunto.

- **¿Cuáles eran vuestros contactos internacionales?**

Nuestra relación con otros grupos ha sido siempre muy limitada. Los contactos se llevaban desde París y a nivel internacional no hubo realmente una relación estrecha salvo con Argelia. Eso también provocó la infiltración de un agente de los servicios secretos españoles con nos costó la caída del grupo en Benidorm. También teníamos contactos con Cubillo; fuimos nosotros quien le advertimos de la presencia de un agente de la Policía en su grupo. El no nos hizo caso y al poco tiempo tuvo el atentado. Teníamos relación esporádica en Francia con un grupo que tenía el mismo nombre que nosotros. No había relación con Italia ni con Alemania. Posteriormente había solidaridad con los miembros de la RAF, pero más tarde.

- **¿Quina era la relació amb els altres grups revolucionaris?**

Las relaciones estaban presididas por el sectarismo. Pero bueno, era una enfermedad generalizada en toda la izquierda revolucionaria. De todas formas con nuestra posición era que estábamos abiertos, pero luego no... Para nosotros PCE y PSUC estaban al margen de cualquier relación. No los considerábamos revolucionarios.

- **¿Encabezó la OMLE alguna movilización importante al margen del PCE?**

Sí, en el caso de la huelga revolucionaria de Vigo de septiembre del 72 por *Organización Obreira*. Ahí fue incuestionable la dirección de la izquierda al margen del PCE. Y en fábricas concretas de Catalunya también.

- **¿Por qué las organizaciones radicales no obtuvieron respaldo en la democracia?**

Porque no supieron desarrollar una táctica con la situación. En lo nuestro fue lo que te he comentada en el principio... a un aislamiento, la gente no entendía muchas cosas. Decir que después de Franco continua el fascismo es desprestigiar todas las luchas de la gente y logros en los que se ha participado. Es una visión de ceguera política.

Ningún partido revolucionario se presentó a las elecciones diferenciándose del PCE. No hubo una identidad que se antepusiera al PCE y todos actuaron de la mismo modo que los reformistas. En nuestro caso optamos por el boicot como consecuencia de nuestro análisis: no podíamos participar en unas elecciones dentro de un régimen que considerábamos la continuación del fascismo.

- **Les eleccions no van servir per donar-se compte que el suport popular era molt més inferior que el percebut fins aleshores?**

Las elecciones són un termómetro. En España durante mucho tiempo la población se ha abstenido. Nosotros preconizábamos el boicot? Es una palabra muy serio que hay que preparar. La abstención pero es muy heterogénea. Es muy difícil... Es cierto que la gente tenía en general estaba más por la ruptura...

- **I què va propiciar la crisi?**

Como ya te adelanté, en el declive del PCE (r) hay que tener muy en cuenta su caracterización de la Reforma política, como la continuidad

del franquismo sin Franco, y el mantenimiento en sus líneas básicas de la táctica seguida por la OMLE. De ello se deriva el apoyo a la lucha armada y por consiguiente a los GRAPO. En suma, es la misma táctica que ha seguido posteriormente. Aunque sea demencial, todavía hoy el PCE (r) sigue defendiendo que en España hay un régimen fascista.

- **¿Cuáles en sido los logros de la izquierda revolucionaria?**

En lo que ahora tenemos. Y de una forma importante.

- **... pero la izquierda revolucionaria no estaba para una democracia como la actual...**

Es cierto! Pero en el camino que se hizo se contribuyo a eso. El objetivo era la revolución socialista o una democracia como la perdimos (republicana, social...). Ha sido recuperar los valores republicanos, el papele de la mujer, las minorías oprimidas, la cuestión de las nacionalidades... Otra cosa es el significado de esos principios. Qué es el derecho a la autodeterminación. Para nosotros no era lo mismo que el PCE (m-l)! Para ellos era la autonomía, retroceder hasta el 1932. No tenía nada que ver... La OMLE era una de las organizaciones que mantenía una posición más justa: estábamos per la unidad, pero reconocíamos el derecho a la independencia de los territorios. Ellos no se lo creían! Detrás de una misma palabra se escondían diferentes formulas.

El PCE (m-l) también sostenia que España era una colonia yanki, y por lo tanto, que su lucha era por la liberación nacional. Eso la OMLE lo criticó.

- **Quina va ser la implantació quantitativa i territorial del PCE (r)?**

En 1977, alcanza la cifra máxima de unos 250-300 militantes (de ellos más de 30 liberados en organismos centrales, regionales o de las organizaciones de las nacionalidades y locales), pudiéndose calcular los simpatizantes organizados en diversos grados a nivel de todo el Estado en más de dos mil. En el caso de Cataluña, donde estuve a principios de 1977, la cifra de liberados era de 3, y la de militantes no liberados no llegaría a los 50, concentrados, principalmente en el Vallès, Hospitalet de Llobregat, Cornellà y Manresa. Algunos militantes de Sabadell procedían del PCE (m-l) y trabajaban en Unidad Hermética. También recuerdo que había una célula en Tarragona capital.

ENTREVISTA A LUIS MENDIGUREN (1950) I MIREN IZARRA (1950). Dirigents del Moviment Comunista de Catalunya

- **Intentarem fer una viatge 40 anys enrere...Apunt biogràfic. Com vas començar a polititzar-te i a implicar en política?**

Miren: Jo vaig organitzar-me ja ETA Berri, a partir de l'escissió de la V Assemblea d'ETA; jo no vaig estar mai implicada a ETA, sinó al grup escindit d'ETA Berri, i tenia 16 anys. Em vaig vincular al grup escindit a començaments de 1966. Em vaig vincular a partir del moviment estudiants de Donosti, on estudiava Magisteri. Era un moment en què hi havia força *moguda* arreu... Hi havia hagut el moviment universitari a Barcelona, Madrid, i també una llarga vaga de 6 mesos a Biscaia. Donosti era petit, i l'ambient d'estudiants ens vam vincular amb l'escola de seminaristes jesuïtes, i també gent de l'antic *Felipe*, gent del PCE i gent que havia marxat per l'esquerra del PCE. Tot plegat amb va portar a vincular-me políticament, tot i que encara estava poc definit. La vinculació encara no era definida, no era una cosa que tingués una definició. Anava a la comuna de Renteria; es tractava d'una cosa d'amics i saludats. La discussió era amb els revisionistes del PCE i la discrepància amb la prioritat militar d'ETA i l'aposta per una opció ideològica social.

Estava a l'Escola de Magisteri, i estava organitzada en una cèl·lula. Em van detenir a l'any 1970 quan estava a l'aparell de propaganda. Hi havia obrers que havien militat a ETA i sector cristians proletaris. L'organització al País Basc sempre va tenir molts obrers; en canvi els universitaris havien de marxar del País Basc perquè gairebé no hi havia universitat. Després de la detenció doncs vam estar congelats un temps. Em vaig casar per sortir del País Basc i vaig anar a Saragossa a contactar amb grupuscles i anar fent partit; després a València i finalment a Barcelona, on l'organització ja estava feta i jo ja era mestra.

Luis: La meva família era nacionalista i jo em movia en ambients nacionalistes a la meva ciutat natal de Bilbao. Llavors jo tenia vincles, al voltant de gent vinculada a ETA de sectors socials de classe mitja i que eren fills del PNB. A mi no em van convèncer les tesis nacionalistes d'ETA, jo era més partidari d'una unitat per acabar amb Franco, no només els bascos. El 1968 vaig fugir a Barcelona per estudiar arquitectura; de fet vaig triar una llicenciatura que no s'impartia al País Basc. Aquí hi havia més mobilització que al País Basc i entro en contactes amb amics bascos i entro en un seminari que venen a organitzar Komunistak. Tinc vincles amb gent del País Basc i que no necessàriament eren a l'òrbita d'ETA. Entro en contacte amb amics bascos, en un seminari que organitza la primera cèl·lula d'universitat de Komunistak.

Miren: Normalment la gent que marxàvem del País Basc era perquè teníem algun problema amb la policia. En ser un lloc tan petit això impedia fer res. Aleshores el Moviment Comunista es va crear a partir de gent basca que marxava del País Basc per diferents raons i contactes amb diferents grups de la zona d'allà on va.

Luis: Així es munta el primer seminari que crea la primera cèl·lula de Komunistak en un seminari a la Facultat d'Arquitectura. No és que em convencés molt; era l'època del pensament maotsetung, durant el curs 1969-70, i llavors es deien coses terribles!

- **Qui és aquest nucli que impulsa Komunistak/MC?**

Luis: El nucli que impulsa el MC a Catalunya és una parella procedent de Donosti: Ignasi Álvarez i Montse Oliván, i una parella que ha de fugir.

Miren: I una persona vinculada a Komunistak que era el Javier Antza, que era el punt de referència.

Luis: A la universitat és aquesta gent a través d'amics organitzem un grupet de 8-9 persones a partir del qual surt la cèl·lula d'arquitectura. Paral·lelament es forma una altra cèl·lula a Medicina, però això va per una línia diferent. Jo finalment entro a l'MC l'any 70.

Miren: La relació amb el moviment obrer es produeix també de manera diferent, una a través del *Tornero* i el *Cristóbal*; l'Ignasi Álvarez es proletaritzava. El front obrer es crea en paral·lel a les universitats, a través dels contactes d'universitats i que com Ignasi Álvarez i Núria Casals es proletaritzen, així com també la María Jesús Pinto de Medicina que també es proletaritzava. No és que a partir del front universitari es formi el front obrer, sinó que va en paral·lel. Ignasi Álvarez connecta amb el *Tornero* i un líder sindical de la SEAT que era el *Cristóbal*. Aquest Cristóbal era de la SEAT i que després es va desvincular; i va ser una mica així... Vam arribar a tenir una implantació interessant, molt més sindical.

Luis: Tal com funcionava el moviment universitari, jo no coneixia gent del front obrer, anava en paral·lel. Nosaltres només coneixíem el grup universitari...

Miren: Hi ha gent que canvia de carrera perquè no hi teníem gent. A Lletres no hi havia gent i per això vam enviar gent a estudiar a Lletres.

- **Tu Luis al 70 entres a militar. Una vegada acabes la carrera què fas?**

Luis: Un any abans d'acabar la carrera d'Arquitectura, amb 24 anys, van haver-hi caigudes a Euskadi i vaig anar allà a dirigir el Front Obrer del MC. No en tenia ni idea! Vaig estar a la primera vaga general d'Euskadi el 1974 que organitzem MC i ORT en contra de PCE i ETA, que la van boicotejar; el PT tenia molt poc al País Basc, i la Lliga també. Després vaig tornar aquí a Barcelona dins el MC.

Miren: vam militar fins que ens vam dissoldre, fins el 93

- **Estàveu alliberats?**

Miren: Sí. Jo vaig treballar una temporada a aquí a Barcelona. En alguns moments com a alliberada.

- **Què suposava estar alliberat?**

Miren: Que el partit pagava un sou miserable i vivíem dedicats exclusivament a la militància i a l'organització.

Luis: Per fer-vos una idea del poc que cobràvem, jo quan tinc 29 anys tinc l'oportunitat de treballar a ensenyament a fer a mitja jornada. Amb la meitat del sou d'ensenyament em quedaven 7000 o 8000 pessetes per cotitzar....

- **Les cotitzacions les marcava el partit?**

Miren: Les marcàvem cadascú de nosaltres. Cotitzàvem la meitat del sou, depenent del sou... La gent que estàvem a la direcció cotitzàvem tot el que ultrapassava el sou d'alliberat. L'assignació com a alliberats era una quantitat que no recordo la quantitat més la part proporcional que s'hagués de pagar per l'habitatge. Tot el que passés d'aquesta quantitat si es tenia un sou propi doncs anava al partit. Era una cosa molt general; el partit es sostenia de les quotes de militància, que eren voluntàries.

- **Com va ser el naixement del MC com un grup d'ETA-Berri / Komunistak? Les divergències només eren teòriques entre el sector obrer i el sector més nacionalista d'ETA? Quines persones lideraven el corrent nacionalista i quins el sector obrerista?**

Miren: Això ho hauríeu de preguntar a l'Eugenio del Río, va ser un dels que va dirigir l'escissió. Personalment no hi vaig participar... Jo crec que l'eix bàsic de conflicte amb la V Assemblea d'ETA va ser la prioritat d'una militància de caràcter polític i una definició ideològica comunista de la III Internacional i una mica més enllà l' influència del pensament socialista i comunista en determinats sectors. No és casual que els sectors obrers dins d'ETA fossin els que s'allunyessin d'aquesta via i de deixar la lluita armada en un segon pla front a una ideologia més marcadament nacionalista, essencialista i radicalitzada des del punt de vista de les formes de lluita

- **El Front Obrer interpretava el nacionalisme com un factor burgès. Aquest és el debat no?**

Miren: *Txillardegui* és l'ideòleg que s'oposa frontalment a aquest moviment de dissidència amb un caràcter més de classe.

Luis: Per més informació sobre tot això hauries de consultar la pàgina web de Kepa Bilbao, que ja té escrita aquesta part sobre l'escissió d'ETA i la formació d'EMK. Té una primera part ja escrita sobre aquesta escissió.

Miren: Recordo el primer *Zutik* que va sortir d'ETA Berri era una definició d'organització revolucionària que lluitava per l'alliberament del poble treballador basc i que s'enfrontava a les visions etnicistes del poble basc i la seva voluntat de ser i totes aquestes qüestions.

Luis: Era la crítica al nacionalisme més essencialista... Repartíem *Zer Egin* i com que érem bascos teníem acollida! Els catalans sempre han tingut una visió romàntica del País Basc.

- **Quines eren les influències de Komunistak? Com es definia?**

Miren: Komunistak tenia forces influències; tenia influències guevaristes, tenia influències del Maig Francès, havia influències maoistes. Es tractava de definir-nos com un partit revolucionari a l'esquerra del PCE, i per tant, teníem relacions amb PCE (ml), amb l'esquerra revolucionària francesa com la *Gauche Proletarien* francès, i en canvi, mai amb els trotskistes. En definitiva, influències guevaristes i dels moviments d'alliberament africans, i també dels moviments de drets civils americans i del moviment contra la guerra del Vietnam.

- **Més tard sí que a partir de 1971 i fins a 1975 hi ha una aposta clara pel maoisme...**

Miren: Sí. El maoisme a l'MC, tot i la parafernàlia verbal, jo crec que va ser més una mística que una definició política. La definició maoista prové per la influència de Xina, de la Revolució Cultural, representava per nosaltres una permanent revolució dins una revolució pel poder. Ens ho vam empassar tot! Jo dissenyada reformes agràries als Monegros! Ens va seduir de Mao la relació entre el partit i la relació amb les masses. Teníem una biblioteca. Llegíem el *Libro Rojo*, *Las Obras escogidas de Mao*, ens ho llegíem tot! Ho compràvem a França i ho passàvem clandestinament

- **Una cosa diferent era la realitat a l'interior de la República Popular de Xina...**

Miren: Teníem les notícies que ens arribaven de la mateixa ambaixada Xina: llegíem puntualment *La China Construye* sobre les realitzacions i *El Pekín Informa* sobre la política. El primer moment que vam dir això no quadra va ... teníem una idealització tremenda de la Revolució Cultural.

Luis: El problema és que només rebíem la propaganda oficial de Xina.

Miren: Ho vam començar a qüestionar amb la història de *la banda de los cuatro*. Vam començar a entrar una mica més a fons en un estudi independent o bevent d'altres fonts sobre la realitat de la revolució xinesa. Era bastant general, en aquella època, tenir una concepció bastant doctrinària sobre l'elaboració teòrica d'un líder, es sacralitzava, era paraula de Déu. Vam reconsiderar i vam analitzar amb fonts diferents de les que ens havien arribat fins llavors, i de fet, Mao va ser el primer sant que va caure dels nostres altars.

Luis: Després hi ha una altra cosa... L'estratègia política del PCX i la revolució democràtica popular abans de la socialista ens va seduir per l'estratègia, per un motiu. Nosaltres pensàvem que el feixisme no es podia transformar en democràcia, feia falta una revolució, les armes. Però quadrava amb aliança amb sectors petit burgesos, això ens va seduir pel tema de la "revolució democràtica-popular". Això ens seduir pel tema de la revolució democràtica-popular, pel tema de les aliances i estratègia, que ens seduïa de cares a fer la revolució.

Miren: perquè nosaltres partíem que Espanya era una colònia de l'imperialisme americà. A l'MC sempre hem tingut alguns intel·lectuals que ens han ajudat a connectar amb la realitat. Luis Nuñez va fer un estudi sobre el grau de dependència que hi havia amb l'imperialisme americà. El resultat era que no es podia parlar d'una relació colonial.

Aquest element ens va influir per considerar que el model xinès de front ampli per una democràcia popular.

- **Quan es forma el nucli del MC a Catalunya i per qui està format. És a dir, quan arriba i s'arrela el MC a Catalunya i qui són els membres.**

Luis: Jo el que recordo és que hi havia una persona aquí, "Javier" i després que van venir dues parelles, Ignasi Álvarez Dorronsoro i Montse Oliván i uns altres que venien fugint, que eren José Mari Zubillaga i Mertxe Gurrutxaga. Aquests quatre són els que van muntar l'organització inicial. I amics bascos i amics que no eren bascos amics del bascos.

- **Quin any era?**

Luis: Això era l'any 70, diria jo.

Miren: Potser abans, perquè nosaltres vam marxar al febrer del 71 i ells ja eren aquí...

- **Ignasi Álvarez arriba ja com alliberat per construir el partit, per expandir Komunistak a Catalunya?**

Luis: Sí.

Miren: Una cosa que també passava era que havíem de trencar els vincles familiars perquè eren difícils de mantenir. Montse Oliván no havia acabat la carrera i es va

ajuntar amb l'Iñaki, que es va posar a treballar. L'altre germà Dorronsoro va ser enviat a Madrid per la mateixa qüestió, després que nosaltres obríssim el partit des de Saragossa amb quatre fugits i la *Federación de Comunistas*.

Luis: De les dues parelles, uns venen a obrir partit i l'altre parella fugint.

Miren: Pel que fa a nosaltres, a mi m'havien congelat perquè m'havien detingut. Primer es va pensar que anéssim al País Valencià perquè ella hi havia un grup que es deia *Unificación Comunista*. Després ells van tenir un problema de divergències internes i paral·lelament a Saragossa uns havien entrat en contacte amb fent del FLP, que havien constituït Plataformes Anticapitalistes, i aleshores vam decidir que anàvem a Saragossa a fer partit. I vam decidir que anéssim allà. No era difícil fer partit eh? A Saragossa quan vaig arribar érem 6 o 7 de l'MC i els altres uns 12. Un any després l'organització tenia ja 60 membres. Era un moment que la gent s'organitzava.

- **Es mantenien els militants?**

Miren: Bastant, fins a l'any 78-79 la gent es va mantenir. En arribar la democràcia es va començar a baixar...

- **Una vegada ja format l'MC, quina és l'evolució de militants?**

Miren: Tu Luis pots parlar d'això!

Luis: Sí, però a la universitat... Aquí nosaltres ens fem un forat molt important bàsicament a les facultats de Medicina i Arquitectura i després a Psicologia/Lletres. Eren facultats on hi havia força del PTE. El PTE tenia una línia molt sectària amb la

Joven Guardia Roja i això ens va permetre una ràpida penetració i guanyar gent fàcilment. Aquestes eren les facultats més potents.

Miren: Més tard vam tenir gent a Psicologia, Història, a la Central (UB). A l'Autònoma poca cosa..

Luis: La llengua era sempre el castellà. L'esquerra era en castellà! Es tenia associat el català com a llengua de la burgesia, i el castellà com a llengua del proletariat.

Miren: Fins el 1974 jo no conec l'expansió. Cap a 1974 el Front Obrer hi teníem unes 70-80 persones a Catalunya. Teníem presència a empreses com Telefònica, La Maquinista, Macosa, Standard, Roselson, Braun, AFA, Deslite, Renfe, Unidad Hermética.

Luis: Quan diu presència vol dir tenir gent a les comissions!

Miren: La gent s'organitzava molt ràpidament en aquells anys. El número de militants que teníem el 1979, uns 400, no havia canviat gaire respecte el 1974. El 74 quan vaig venir aquí a Universitats 120-130 persones, al front obrer 60, ensenyament unes 30. A ensenyament vam formar el front quan vam crear USTEC, era gent que treballava a barris, i abans algunes reunions a través de les coordinadores de zona. Penseu que el maoisme també ens va influir en no intentar crear *xiringuitos* nostres, sinó en buscar sempre l'entesa. Estem parlant de militants i simpatitzant, és més tard quan es diferencia entre militants i simpatitzants. Aquí parlo de cèl·lules, de militants, amb un sistema piramidal de cèl·lules estanques en clandestinitat. Territorialment teníem gent en aquella època a Santa Coloma i Badalona, a Barris, a Hospitalet. Amb la unificació amb l'OIC vam completar bastant, Vilafranca, Vendrell, Tarragona, però Tarragona ens ho aporta l'OIC, i el Vallès també. I en alguns barris de Barcelona, especialment Nou Barris, venien de l'OIC. L'MC era un partit més gran que l'OIC.

- **Les experiències de proletarització, eren voluntàries o les decidia el partit?**

Miren: eren voluntàries, eren voluntàries discutides.

- **Explica-m'ho millor...**

Miren: Es parlava de la conveniència de proletaritzar-se o hi havia gent que s'apuntava. Són experiències del 72-73-74.

Luis: Eren voluntàries, però sí que hi havia una certa pressió no només del partit, del context social. Era vist com la més gran contribució que es podia fer. Era un pensament de l'època, no només del nostre partit, bastant general.

Miren: El Montilla per exemple, del PTE, va deixar els estudis i es va proletaritzar.

- **La proletarització, doncs, no anava en contra de les llibertats individuals?**

Miren: El concepte de llibertat individual estava molt subordinat a les necessitats del partit, i això sí que era una qüestió que teníem molt clara. Ara, recordo també gent que va desaparèixer després que jo li proposés la proletarització. No era una cosa que s'imposés en contra de la voluntat. Era com tenir fills: nosaltres consideràvem que tenir fills era tenir una càrrega i que es discutia, hi havia una pressió col·lectiva per no tenir-ne. Però qui en volia tenir, en tenir.

- **De fet, això és el que critiquen els militants de la OIC en el moment de la unificació: haver d'informar el partit a l'hora de tenir fills, qüestionar la compra d'un pis, ficar-se a la vida personal...**

Miren: Tenir cotxe, pis... era petitburgès! Crec que la OIC no tenia... No sé com eren... Això de comprar-se un cotxe, un pis... ho consideràvem com un *lujo asiático*! El primer pis el vam comprar amb cinquanta anys! Teníem unes formes de vida absolutament austeres, i es requeria un nivell de compromís en la militància molt alt. Perquè t'havies de comprar un pis si anaves d'aquí cap allà?

Luis: Sí que hi havia una pressió, sí..

Miren: De comprar-se pisos no recordo discussions. Per exemple, el pis que tenia l'Iñaki Álvarez dels seus pares, el va vendre i van donar els diners al partit. I altres, també ho van fer... La *Sole Otegi* també!

- **D'on venia això, d'aquesta idea? De l'autocrítica del maoisme?**

Miren: De *puretes*! Venia de tant purs que volíem ser. No crec que vingués del maoisme específicament, érem molt leninistes, venia de l'església apostòlica catòlica del País Basc, és del moment de l'esquerra revolucionària. T'ho trobes a *Lotta Continua*, al MIR xilè, érem així tots de *puretes*. També del guevarisme; el *Che* era impecable amb tot això. Diferents components...

- **I de l'Església també?**

Procedeix en part del pensament cristià, on els valors morals i coherència amb el pensament tenia un pes molt important. En altres grups també hi havia aquest comportament. Aquesta pressió existia realment.

Luis: conec experiències del PT que també, també vivien amb un sol més baix que el nostre...

Miren: Vivíem tant austerament que vivíem tres alliberats en un pis, i si se'ns espatllava la rentadora no teníem suficients diners per comprar-ne una altra. Bé, sí vaig poder comprar una rentadora nova perquè em vaig vendre el 600!

- **I els vostres pares?**

Miren: Els nostres pares no sabien res! Sabien de la nostra activitat, però poca cosa. Tot i això la meva mare, que era republicana, tenia una llibreta amb estalvis per si havia de fugir! Fora d'això, no vaig tenir mai diners de la família. No vaig tenir mai un duro de la meva família.

Luis: En el meu cas era un misteri, els meus germans ho sabien perquè havien tingut visites de la Guàrdia Civil. Els pares no ho sabien. Jo no vaig necessitar ser rescatat per la família.

- **La República Democràtica i Popular del MC com a pas previ al socialisme. A partir de 1975 el Moviment Comunista deixa el projecte de la República Democràtic i Popular per inserir-se dins el projecte rupturista.**

Com es compagina un partit revolucionari amb un projecte rupturista, sumant-se a plataformes unitàries?

Luis: El punt d'inflexió és l'agost del 75 en un congrés a París, quan ens adonem dels fets de Portugal. El *Boletín interno n. 5 por las libertades democráticas* és on apareix el canvi. Portugal va tenir una importància gran perquè es va veure que es va poder passar del feixisme a la democràcia sense revolució armada. Això per una banda, i per l'altra a Catalunya el MC no era tant fort però el moviment antifranquista sí, allò dels espais de llibertat que deia el PSUC era ben cert.

Miren: jo quan vaig arribar aquí vaig quedar al·lucinat dels espais de llibertat, dels espais de treball semi legal que es podia. A País Basc hi havia molta organització obrera, sindical i estudiantil, però no existien organismes, i el moviment veïnal era inexistent fins a l'entrada de la democràcia. Al País Basc la repressió era terrible, era incomparable. Però arribar aquí va ser arribar a un altre món. A Saragossa i al País Valencià estava en absoluta clandestinitat, aquí, en canvi, em podia reunir al centre social de la Florida o reunir-me a les assemblees de zona de mestres que es feien a la Casa de Reconciliació de Can Serra... En moltes vegades no eren persones vinculades a partits polítics, i això era el que desconeixia. Això era un món desconegut! El fet que hi hagués gent organitzada en diferents moviments socials, que no era militant de partits polítics, era una cosa que desconeixia i a Madrid tampoc hi havia.

Luis: Llavors en el congrés aquest és quan es fa el punt d'inflexió i ens posicionem a favor de la lluita per les llibertats democràtiques, matisem algunes coses.

Miren: La quantitat de temps que vam dedicar a les assemblees va ser enorme. Vam insistir en moltes coses; per nosaltres era fonamental que en les organismes unitaris sortís la dissolució dels cossos repressius. La correlació de forces no donava per això, tot i que ho aconseguim posar en el programa de l'Assemblea de l'Hospitalet. Nosaltres sí que vam estar a la lluita per les llibertats democràtiques intentant que fos una

autèntica ruptura. Es va produir aquell desplaçament semàntic de ruptura/ruptura pactada/reforma pactada/reforma democràtica...

- **En aquest context és quan també entreu a l'Assemblea de Catalunya. Per què va estar a la Plataforma i no a la Junta Democràtica?**

Luis: Perquè la Plataforma estava pel dret d'autodeterminació! Hi ha una anècdota que explica el *Jabato*... I és que una vegada l'Álvarez Miranda va exclamar *que el derecho a la autodeterminación es la independencia!* És igual...

Miren: Però també hi havia una lògica sectària: la Junta era del PCE, i volien tenir el seu espai. Nosaltres pensàvem que teníem molta més influència que la que després les urnes van evidenciar; en clandestinitat era difícil saber quin era la influència de cadascú.

Luis: Entrar a l'Assemblea de Catalunya era també una necessitat de superar l'aïllament polític. Això ho va patir molt la LCR i l'OIC. L'Assemblea era l'òrgan on es decidia tot, tot. Tota l'oposició al franquisme era a l'Assemblea. A altres llocs també es fan assemblees unitàries sense el mateix resultat. Vaig estar a l'assemblea de Biscaia i no us podeu imaginar la diferència que hi havia amb Catalunya... No hi havia acords, sense cap activitat concreta

Miren: Jo hi vaig participar des de l'Hospitalet, com a aprenentatge i experiència va ser molt interessant

- **A l'Assemblea de Catalunya l'Empar va criticar el reformisme del PSUC alhora que aquests responien amb la crítica cap a la figura de Tarradellas que feia el MC no?**

Certament a la vida de l'activisme polític teníem molta incidència perquè no estàvem de passada. Ens hi dedicàvem molt. I perquè articulàvem un discurs bastant coherent. L'Empar [Pineda] era una persona molt brillant i seductora i en alguna discussió va deixar al Guti fet *caldo*. El debat sobre Tarradellas és una altra cosa: l'Iñaki es va morir sense haver fet crítica a la figura del president Tarradellas.

Luis: Una cosa que a nosaltres ens va pesar sempre molt va ser venir com un grup de fora. No com PTE i BR que sorgeixen d'aquí; nosaltres teníem poc coneixement d'alguns elements polítics, com el cas de Tarradellas. Tarradellas no el coneixíem gaire. El PSUC el coneixia, el *Guti* sabia perfectament que era un poca-vergonya. Érem joves i no teníem uns lligams amb la tradició catalana. El Tarradellas era també un seductor

Miren: el nostre secretari Dorronsoro va morir sense criticar a la figura de Tarradellas; vam exigir-li sempre la revisió de la figura del president, però ell sempre s'hi negà. Si ell no ho va fer, nosaltres ara tampoc ho farem!

- **Una de les puntes de llança del MC va ser el feminisme. Quan apareixen les reivindicacions feministes, d'on s'importen, d'on surten?**

Miren: el 1975 és quan comença la qüestió de les reivindicacions feministes. Ve de les primeres jornades feministes que es van fer de Madrid, del 1975 com a Any Internacional de la Dona. En motiu d'aquesta celebració la Lúcia Falcó organitzada unes jornades. Van ser unes jornades minoritàries, hi van anar algunes companyes i vam connectar, ens vam fer unes *foròfes* feministes a partir d'aquest any. Fixa't, aquí es donen els percentatges: l'any 79 teníem un 34% de dones, però les dones de l'MC, i això ho dic amb cert orgull, sempre hem tingut una posició bastant activa i bastant rellevant, sempre hi han hagut dones actives a la direcció. Aquí van ser 4 o 5 companyes que van treballar en associacions de veïns i van crear les primeres vocalies de dones. A partir de

les jornades de Madrid del desembre 75 es munten coses a Catalunya, com les I Jornades Catalanes de la Dona. A partir de llavors va ser un signe d'identitat fonamental per a nosaltres. Diria que vam ser el primer partit polític des de la tradició marxista que vam fer del feminisme un eix definitori del partit i tenir estructuralment un grup autònom de dones del partit.

- **Això quina part va ser responsable dels contactes internacionals?**

No no... No venia importat d'altres països, el feminisme va sorgir de les pròpies dones de l'interior de l'Estat. Vam influir nosaltres a Amèrica Llatina. Amb la Lliga Comunista Revolucionària vam tenir bastant d'acord però la seva incorporació al moviment feminista va ser posterior. La continuïtat del moviment però potser ha estat més important per a les dones de la LCR... Han estat dones amb les que hem compartit molt en el moviment feminista. El feminisme va tenir forces repercussions a nivell intern amb la conformació d'un grup de dones a l'interior del partit. Un dels encerts en la capacitat d'influència cap a fora és que vam incorporar aquest element en els moviments socials en els que participàvem. Les dones que van impulsar secretaries de la dona a CCOO, USTEC, vocalies de les dones... en bona mesura les impulsores d'això són militants de l'MC. I teníem a la gran lesbiana de líder [Empar Pineda]. Vam aprofitar per fer la nostra revolució del 68, i ben feta!

Luis: La revolució va ser en el món feminista... però també pel col·lectiu homosexual! Era un ambient molt liberal en aquest sentit. *Cristóbal* va sortir de l'armari fins i tot quan no ho sabia!

- **Com era l'estructura interna organitzativa del partit?**

Miren: A Catalunya al capdavant de tot es situava el Comitè Nacional, format primer per 5 persones i més tard, amb els anys, per unes 10-12 persones; la clandestinitat feia que els organismes fossin tots més petits. Com a mecanisme de participació democràtica es feien consultes.

- **I això de fer enquestes d'on venia?**

Miren: Això de fer enquestes i consultes procedia ja d'ETA. Era una xarxa piramidal en la que hi havia el Comitè Nacional.... En clandestinitat les cèl·lules estaven formades per 5-6 persones que després s'amplia tot i s'acaba en un funcionament més assembleari o d'agrupació. Front Obrer, comitè del Front obrer, i d'allà depenien cèl·lules de militants i després cèl·lules d'afiliats. I cada organisme tenia un responsable. Fronts Obrer, Universitat Barris, Barris Barcelona, i després Organitzacions Territorials: Sabadell, Sta. Coloma, Badalona, Barris de Barcelona (Besòs, Gràcia, Carmel, Collblanc), i després Hospitalet, alguna gent a Cornellà i St. Feliu de Llobregat.

- **I fora la província de Barcelona?**

Fora de Barcelona hi havia el Penedès, quatre *matats* a Girona, Lleida poca cosa només els amics de *Charly*, tots van venir cap a Barcelona, no vam tenir organització a Lleida; Girona cèl·lula sense influència. Després creem el Front d'ensenyament. Després hi havia els fronts actius: estructura autònoma de dones, gent que podia estar en diferents organitzacions però que tenia algun element comú, per exemple, mestres que estaven a Santa Coloma, a la territorial i de sector.

Luis: Aquesta estructura ja es va implementar a partir del 77. Jo anava a Sabadell, allà amb la Vespa. Hi havia Front Obrer, universitat i zones. Abans front obrer, universitats i zones, tot molt més estanc.

- **Quantes cèl·lules hi podien haver a cada front?**

Miren: A l'Hospitalet teníem una cèl·lula. Ai no! Un comitè i tres cèl·lules de militants i algunes d'afiliats.

Luis: L'estructura bàsica del partit era el Comitè Nacional, i a continuació els comitès per front, després subcomitès i després cèl·lules.

- **Com s'escollien els responsables?**

Luis: Els càrrecs s'escollien de dalt a baix;

Miren: Per mèrits. Era una cosa acordada. No practicàvem un sistema de democràcia formal. La clandestinitat marcava molt, no vam trobar gaires problemes de discrepàncies a l'hora de nomenar els càrrecs. En aquest sentit la clandestinitat cohesionava els militants. Es podia discutir un programa per a les eleccions municipals i les idees, però no els càrrecs. Això sí, hi havia gent que es presentava per càrrecs: el Jesús, per exemple, va presentar-se com a membre del Comitè Nacional.

- **I cèl·lules a Universitat?**

Luis: En el cas d'universitats, per exemple, hi havia el comitè d'arquitectura, medicina, els químics, psicologia, història.

Miren: De cada comitè penjaven tres cèl·lules mínim. Si no hi havia tres cèl·lules no es creava un comitè. En el de Psicologia també estava el de Lletres, a Arquitectura penjaven aparelladors... A Universitat teníem molta implantació: el nostre cap era l'Ignasi Vila Mendiburu.

Luis: Quan hi va haver les primeres eleccions a la Universitat sí que vam aconseguir resultats, especialment a la Universitat de Barcelona. Quan van haver-hi les primeres eleccions, nosaltres portàvem els representants a arquitectura, dret...

- **On termes relatius a quins sector teníeu més força?**

Luis: a la Universitat és on vam assolir més influència. El PSUC tenia molts militants però comparativament pocs representats als comitès de curs. Ignasi Vila era el líder de la universitat. Representació d'arquitectura i medicina. MC, PTE i BR era qui ens barallàvem a la Universitat. En canvi el PSUC era un gran magna però no tenia el nivell d'activisme de l'esquerra revolucionària. Els guanyàvem per avorriment! A Santa Coloma bastanta força, Hospitalet vam arribar a tenir incidència.

Miren: Al Carmel veníem molta incidència, a partir del moviment veïnal i Escola Tramuntana. Abans del 74 aquestes facultats.

Luis: A les primeres eleccions el delegat d'universitat de la central era el *Nacho* Vila durant el curs 75-76. Era el 75 perquè jo ja estic fora... El delegat d'arquitectura era de l'MC i el delegat del primer claustre era també de l'MC. Quan va ser allò de Puig Antic?

Miren: A la universitat teníem força... Si parlem de força des del punt de vista numèric el PSUC guanyava. El PSUC tenia molta més gent a nivell numèric. Ara bé, si parlem de capacitat d'incidència i de participació a la Central teníem molta incidència. El Nacho Vila tenia molta influència. En aquest sentit l'esquerra revolucionària era més activa.

- **A nivell de front obrer recordeu quins sectors hi havia?**

Miren: No ho recordo. Hi havia metall, Telefònica, Renfe...

- **Cèl·lules de diferents empreses, no teníeu cèl·lules de... la cèl·lula de la Seat, la cèl·lula de...**

Miren: Segurament hi havia gent de diferents empreses a les cèl·lules... Em parles d'uns anys que no tinc les dades. A universitats sí, perquè era un lloc que s'interrelacionava molt amb zones. De fet, havia estudiants d'arquitectura que venien d'assessors, o de dret, tenim força gent a dret. Que venien a militar en les AAVV i feien una assessoria, de l'habitatge, no sé què, d'aquest tipus. I per l'organització de les manis i tot això jo tenia més relació amb l'organització d'Universitats; la conec millor, del que havia, que s'estructurava per facultats Però no recordo el Front Obrer. (...) Li preguntaré a la M. J. Pinto que està a Colòmbia.

- **D'ensenyament, perquè vas tenir una relació directa, vaig estar parlant amb l'Antonio Rosales, àlies Roque. Vam estar mirant les primeres eleccions sindicals d'USTEC i sortia com un 30% de la gent que es presentava... la implantació va ser molt forta.**

Miren: molt, a partir que vam configurar... L'organització d'ensenyament es va conformar a partir de l'escola d'estiu de l'any 1976, 23ena escola d'estiu, que és on es va definir tot el model d'escola pública. I allà, com que venia gent d'arreu de l'Estat, doncs en altres llocs ja havien començat a organitzar, a pensar en un sindicat unitari, amb el una mica del model del sindicat unitari de la FEM? A mi em va tocar... jo vaig ser la responsable estatal de l'organització d'ensenyament.

- **I com és que aposteu per un model USTEC quan hi havia tot el que era CCOO. La LCR va fer això, CCOO és la que té més força, és on hi ha la gent més combativa, per tant dins d'educació ens mantenim a CCOO. Hi ha la força del moviment d'ensenyants assembleari, però que va passar més a l'hora de crear USTEC?**

Miren: Bàsicament, la incidència... Bueno, a part de que en moltes zones teníem molta incidència en l'educació en el que era el moviment assembleari, l'aposta pel moviment assembleari més enllà dels paràmetres d'organització del sindicalisme anomenat de classe. És una discussió que vam tenir... jo la vaig tenir amb el Sacristán i tot, que és el culpable que se hiciera Comisiones en la enseñanza, perquè tant PSC com gent del PSUC com alguna gent de la LCR estaven a favor i van participar en la configuració... la LCR no va arribar a participar però en la discussió prèvia de com s'havia de traduir el moviment de base, el moviment assembleari que existia, en un sindicat, hi vam participar tots. La LCR es va decantar per CCOO però el PSC i gent del PSUC van formar part de la iniciativa de formar part del sindicat unitari. I després ja van acabar marxant, però marxant perquè no podien suportar-nos als rojos que estàvem allà donant la llauna. (...) Bueno, alguns no van marxar.

- **Un sector del PSUC estava a l'USTEC, no?**

-

Miren: Sí, el sector més de dretà, però el menys sectari a la vegada, sí, el sector més de Bandera, la Vintró, la dona del Tura, la Teresa Eulàlia Calzada, la Carme Turró, que elles havien estat representants en el sindicat vertical. O siguin, eren líders del moviment de l'escola privada, però no estic parlat de l'escola d'elit, aquí hi havia una escola privada per morir-se...

- **Llavors la lògica que hi ha entre crear Comissions o USTEC és una lògica de dos projectes sindicals diferents o de rivalitat política?**

Miren: No, perquè inicialment els líders que havien en el moviment assembleari aposten per un sindicalisme unitari i això és el que li dona força no només a USTEC aquí sinó a la USTE a nivell estatal. Això va ser així.

- **USTEC es nodreix dels líders del moviment assembleari?**

Miren: Evident. I la política que vam fer nosaltres amb el sindicat va ser el de anar amb el que els que eren líders de les assemblees i de les assemblees de zona, que eren gent reconeguda, estiguessin disposats a fer. L'USTE i de retruc l'USTEC es va plantejar anys després novament la pervivència o no i si es passaran a CCOO i alguns sectors aquí es van passar a CCOO, etcètera. Si els naturals del moviment assembleari apostaven per la continuïtat, nosaltres els acompanyàvem.

- **Llavors va ser una proposta que va sorgir del propi moviment, no va ser una proposta de l'MC.**

Miren: No, no. Però nosaltres vam apostar, i ens ho vam currar força. . Alguns d'aquells documents, aquí n'hi ha alguns que estan escrits per mi. (...) [Aposta per USTEC:] No d'una manera total però algunes parts del PSUC i el PSC. El PSC, inicialment, molt

influïts per la FEV? francesa com opció que el partit socialista francès era... Bueno és un sindicat que eren hegemònics hi havia gent... del PSC... un fill d'exiliats, que havia viscut a França i és el que va apostar per aquesta via. El que passa és que tant el PSC com el PSUC, en arribar la democràcia deixen molt alguns moviments de base per passar a l'acció institucional i jo crec que és una de les raons per les quals, doncs per exemple, totes aquestes dones del PSUC, que hi eren, i que estaven actives, que inicialment formaven part de la direcció de l'USTEC, van acabant deixant-ho, però no com a afiliades, als 90 i pico la Vintró continuava afiliada, eh?

- **L'MC podríem dir que és la força política que domina USTEC**

Fins que arriba Esquerra Republicana però això és molt més tard. La força política que domina és l'MC però això per conjuminar els acords i les confluències amb el que eren líders, de Girona o de Lleida, especialment, que, eren, per nosaltres, bastant dretanosos, ens costava molt. Els congressos de l'USTEC eren un deliri, d'estar fins a les tantes de la matinada discutint i discutint.

Què va aportar l'MC a l'USTEC, en què va ajudar?

Miren: Doncs que és el sindicat que, almenys formalment, es va definir com un sindicat més radical i més renovador des del punt de vista de la pedagogia i des de la condició sociopolítica del sindicat

Luis: sí, que en realitat l'opció posterior de CCOO a l'ensenyament és posterior a la formació d'USTEC

Miren: sí, l'operació de CCOO de l'ensenyament en realitat és un operació del sector "sacristanista", és una assemblea que es fa al col·legi de llicenciats on discutim i discutim amb el Sacristán, i LCR en aquella assemblea s'absté, i finalment passen a CCOO, més i tot que el PSUC. O són més actius. Qui dona cos a l'opció de CCOO estan ja l'USTEC constituïda és el sector de Sacristán, o fa molt Sacristán des de la universitat. Però em va haver de reconèixer, en algun moment, que això de que el

sindicalisme de classe no depenia de l'etiqueta només, en moments en què el sector de Mientrastanto fins i tot van tenir una relació bastant fluïda amb ells a nivell polític, etc., quan van donar suport a la Unitat pel Socialisme (UPS) [de 1980]. Si aneu a veure el *Natxo* Vila us donarà un cendrer de la CUPS, encara queden.

- **Per acabar aquest apunt més organitzatiu, clar, l'MC es construeix d'una forma bastant ràpida si tenim en compte que gairebé no tenia implantació aquí a Catalunya. La LCR o l'OIC tenien més base que l'MC inicialment.**

Miren: eren més catalans.

- **Perquè creieu que va tenir aquesta capacitat de creixement més ràpid?**

Luis: és una bona pregunta, mai l'havia fet.

Miren: no he pensat mai perquè vam arribar a tenir més gent que la LCR tot i ser ells efectivament un partit més català. La LCR es va constituir bastant més després que nosaltres. Perquè tenien escissió, això és després de la sisena assemblea d'ETA que surt un sector que munta la LCR (...)

- **1972 és l'escissió LCR-LC i el 1973-74 és la fusió amb ETA-VI**

Miren: doncs això, que nosaltres ja veníem d'uns anys abans.

- **Però la LCR venia ja d'un sector del FOC, que muntarà el grup Comunismo, vull dir que ja tenien una implantació catalana prèvia.**

Miren: doncs no sé que dir-te. *Teníamos poder de convicción* (riu). Érem molt instruïts nosaltres, però molt, li donàvem molta importància a la lletra. No, és més una broma. Jo crec que és difícil establir una relació de causa efecte perquè influïen tants elements en la conformació dels grups, en les seves divisions internes, o sigui és un moment en què es feia fàcil però també es desfia. I l'OIC tenia una certa implantació, més obrera, però clar els intel·lectuals se'ls hi en van.

Luis: nosaltres érem un grup bastant unificat, molt dinàmic, aconseguim unes assentades ràpides en algunes facultats, que ens dóna... entrada ràpida a universitats. Jo crec que el fet de ser bascos ens va ajudar, a la universitat.

Miren: però és veritat que per exemple a l'Hospitalet... érem quatre pelats i després de seguida vam fer una...

Luis: jo crec que el fet de ser bascos ens va ajudar.

Miren: però això a la universitat. A la Florida no. Potser hi ha un element. Érem gent que no treballàvem tant com a partit sinó que entràvem molt en els moviments socials, en el que es movia en els llocs. Perquè la incidència a ensenyament va venir d'aquí, que nosaltres formaven part d'això.

Luis: això era la línia de masses.

Miren: i això té a veure amb el maoisme. *Fue una mística*. D'estar lligats a la gent. D'anar una mica per davant per estar molt...

Luis: potenciem molt els organismes unitaris, per sota. Cadascú tenia... el PTE tenia la Joven Guardia, nosaltres anem a constituir grups de tota la gent, unificats, això ens fa tenir un cert èxit. Però...

Miren: mira, jo recordo que una vegada vaig haver d'explicar a... qui érem. I va resultar a mi mateixa xocant, a uns llatinoamericans, en una trobada d'educació popular. A veure, érem molt leninistes, en el sentit de partit unificat, bastant de pensament únic, disciplina fèrria, austeritat total, *cuanto ganas, cuanto cotizas*, però des del punt de vista de la incidència treballàvem molt en el que eren organismes de base, i ens importaven molt, érem molt assemblearis. Perquè teníem la concepció d'un partit dirigent, però que no havia de ser un moviment de minories, que havia de ser un moviment de masses, en això és en el que ens va influir més el maoisme, a la nostra manera, perquè el maoisme

va tenir lectures molt ortodoxes. Tot el que van ser els partits MLs, els PCs MLs, aquí a França a Itàlia mateix.

- **Quin és el moment en què... el moment en què hi ha més militants és del 79, però el 80 hi ha més afiliats.**

-

Miren: Penseu que aquí [dades de 1979, cens del maig, i 1980] ja són dades amb l'OIC. Aquí heu de comptar... nosaltres *el goteo, el desgaste*, el vam tenir abans, jo crec que tots els partits de l'esquerra revolucionària vam tenir pèrdua de militants a partir del 77, o sigui, en el 78, jo crec que gairebé en tots els partits es va produir una certa, un cert debat, o una necessària reubicació en el context democràtic i alguna gent, probablement més lúcida que nosaltres, doncs, va pensar que no donava per gaire la gasosa però nosaltres vam aguantar fins el 93, eh? i la LCR també. Va ser aquest moment de desgast i nosaltres a partir del 79 aquí hi ha moviments de sortida i entrada, aquí Eugenio em va posar les altes i baixes d'aquest any, del 81 i dels altres no deuen constar. Això són les dades que ell [Eugenio del Río] em va enviar, perquè aquí no vam guardar cap arxiu. I això són els informes, bueno, els informes, hi havia un actiu estatal d'organització i a cada organització hi havia una responsable que es dedicava a fer (...) això de la afiliació, del moviment que hi havia, de captacions, etc. i això m'imagino que la Marta ho va anar perfeccionant, vull dir les estadístiques... Probablement també hi ha moviments de militants que passen a afiliats, que van baixar una mica el nivell d'activitat, perquè aquesta era la distinció bàsica. Però vam tenir forces incorporacions de dones. Nosaltres vam arribar a captar moltes dones, i em fa gràcia perquè em posa l'Eugenio, en el censo del 87 serien ja un 40%, vam anar pujant, pujant, de...

- **Lavors el moment màxim de militància de l'MC?**

Luis: jo crec que va ser al voltant del 75...

Miren: buf...

Luis: això de la clandestinitat...

- **Però el 76 hi ha moltes lluites, ja s'ha mort Franco...**

Miren: el 76 probablement. sí entre el 76 i el 77.

Luis: sí perquè en les primeres eleccions la CUPS vam tenir molta gent.

Miren: sí, i pocs vots. 12.000 vots a Catalunya, per favor...

- **Pot ser que l'MC sol tingués més força abans de les eleccions del 77 que després de la fusió amb l'OIC?**

Miren: força, des del punt de vista numèric? Jo crec que no. Jo crec que el moment en què es va unificar amb l'OIC es va complementar molt, a més, perquè va ser una organització va aportar territoris on nosaltres no tenim incidència. Probablement... el 78 vam perdre molta gent, va haver aquell follón de... no ho sabem, perquè no ho vam comptar. I la incidència si la valorem des del punt de vista de la capacitat d'influir i possiblement les nostres incidències són diferents en les diferents èpoques. És a dir tenim una certa incidència en els organismes unitaris de lluita per la democràcia, perquè la teníem. A l'Assemblea de Catalunya teníem la representació de l'assemblea del Baix Penedès, de Hospitalet, de St. Coloma, de Badalona, de Sabadell, la d'Universitat i l'Empar Pineda, que recordi. I aconseguíem posar coses en els documents de l'Assemblea de Catalunya, després no servia però...

Luis: I després de la CUPS és quan ja comença la baixada.

- **A mi m'agradaria saber, us presenteu a les primeres eleccions de 1977, el 15 de juny, com és que no hi ha una aliança amb els partits com LCR, PTE, OIC i en canvi us aneu a una cosa amb independents, amb independentistes, amb el Partit Carlí, o sigui, com es gesta la CUPS, perquè el 76 trobem diferents intents d'anar cap a la unitat amb l'esquerra revolucionària i tots són fallits. I molts acusen a l'MC de sectarisme i dogmàtics, etc.**

-
Miren: molts, molts... no, eh? Els del PTE no crec que ens acusin a nosaltres de... bueno, de dogmàtics potser però de sectaris perquè ells...

Luis: tots érem una mica sectaris. Però el PTE va amb ERC. El PTE fa una opció per intentar treure diputat, simplement això i si haguéssiu estat en negociacions de la UPS es veia moltíssim, perquè al Gràcia li era igual qui anava, què passava, sempre que es triessin vots i que nosaltres que érem més puristes.

Miren: nosaltres érem més ideologistes.

Luis: sí, l'altre era un pràctic. Això dóna vots, vale.

Miren: això us podem dir que les negociacions de la UPS les vam portar ell i jo.

- **Com es gesta la CUPS?**

Luis: La CUPS té bastant a veure amb l'Assemblea de Catalunya.

Miren: amb la idea justament de recollir la gent independent, representativa, de l'esperit unitari de l'Assemblea de Catalunya. I el sector més radicalitzat... de recollir gent independent i sector radicalitzat. Eren els aliats a l'Assemblea de Catalunya.

Llavors intentes fer una candidatura unitària però d'unitària no té res, et quedes amb una cosa residual com el Partit Carlí, amb gent que ve del PSAN...

Miren: bueno, eren els aliats dins de l'Assemblea de Catalunya

Luis: al partit carlí li pots dir partit carlí però no eren res, el que passa és que participen... però del partit carlí...

Miren: els carlins van tenir la seva història. el trencament entre el sector fatxa i els sectors del socialisme autogestionari del ... Palma i aquest sector acaba més aviat al PSOE però d'aquí queden alguns residus, que no volien anar al PSOE i que participen a la cosa democràtica.

Luis: i la filla del *jefe* carlí era del partit (MC). També va afectar el tema familiar.

Miren: no tenien força i era explosiu, discutint sobre l'avortament amb el jefe, el Badia...

- **I com és que essent el grup més potent no ocupéssiu el número 1?**

Miren: per la mateixa raó. Nosaltres a USTEC mai no hem tingut el número 1 de les llistes electorals, i és evidentíssim que qui portava la direcció política era un militant nostre. Però mai vam jugar això. No volíem ocupar els organismes on participava la gent i on hi havia lideratges, no. Ara, pensàvem també que la capacitat d'arrossegar d'alguns líders aquest de l'Assemblea de Catalunya que van venir a la CUPS... Estàvem segurs de què...

Luis: estàvem en els núvols, pensàvem que el que per nosaltres era conegut era conegut per tothom.

Miren: O que la incidència que aconseguíem en el món clandestí, en aquells organismes es traduïa després en vots de la gent. Bueno, no ens coneixia ningú. Les anècdotes que es poden explicar de la campanya de la CUPS són mundials. Per exemple, que un ens comentés, "doncs sí que són vells els seus candidats", perquè? perquè portàvem uns cartells que eren el Macià i el Companys. Però imagineu-vos... Fèiem uns mítings... De totes maneres és al·lucinant, nosaltres vam ajuntar 10.000 persones en el Palau Esports de Barcelona en el míting final de campanya. I ens van votar 12.000 i pico. I jo crec que l'aliança FUT-LCR era bastant natural, perquè eren dues organitzacions de l'esquerra revolucionària que no participaven a l'Assemblea de Catalunya. La LCR anava a l'Assemblea de Catalunya però d'observadora, no participaven d'això. Era una cultura més tercerola, de la tercera internacional.

Luis: la campanya de la CUPS va arreplegar molta gent, molta. Llavors tenim anècdotes de gent que feia d'interventor i en aquella taula no hi havia cap vot de la CUPS, ni de l'interventor... no existíem, això era un invent.

- **No ho vau copsar això, pensàveu en 4-5-10 diputats?**

Miren: bueno, això els optimistes. Jo no vaig pensar mai això, però el nuestro excelso jefe el que no se criticava del Tarradellas, este va venir... Quan el Félix Cucurull va donar suport a la CUPS el nuestro jefe va muntar un sopar i ens va dir, què quants voleu, tres, quatre?

Luis: Perquè pensàvem que Cucurull era un personatge, i Cucurull era un personatge en uns àmbits, molt petits (...).

Miren: En les eleccions del 77 l'esquerra va recollir els vots que tenien arrel històrica, vol dir memòria història, a nivell popular, de masses.

Luis: perquè expliques l'èxit del PSOE? Existia el nom.

Miren: el que existia de veritat era el PSUC. Era un partit, amb un nivell de penetració impressionant i que connectava amb la tradició comunista i arrossegava tot. (...) Els altres no existíem però el que passa és que hi havia memòria històrica. O sigui, la meva mare era socialista, va votar als socialistes. Però a nosaltres? (...) Tu imagina't una candidatura que portes una mobilització impressionant per tenir apoderats i interventors en les urnes i s'obre l'urna i no hi a cap vot a la CUPS. I tens apoderats. No et voten ni els teus apoderats.

- **O sigui que tenies una capacitat de crear xarxa social molt gran però per traduir això...**

Miren: però perquè ens havien de votar a nosaltres? Si jo vaig fer una reunió amb tota la gent que ens havia votat, que vam aconseguir la construcció de cinc escoles públiques a l'Hospitalet des de les associacions de veïns, una moguda d'ensenyament que vam muntar allà. Clar, em considerava una líder de masses i vam fer una reunió amb tota aquella gent i vaig explicar el nostre programa i tal i qual i en sortir em diu una de les mares del parvulari aquell, "*bueno, yo te votaré a ti, porque ya sé que estás en la candidatura del Pere*", i el Pere anava amb la del PSUC!

Luis: clar, perquè en realitat, fora dels nuclis actius, nosaltres érem comunistes, no ens distingien, i nosaltres vivíem la nostra vida dins d'aquest nucli més dinàmic, el nucli més activista de l'antifranquisme, però fora d'allí el vot era comunista o socialista.

Miren: un míting interminable, que la gent se n'anava perquè s'acabava el metro, perquè teníem salutacions de deu i sa mare, Otelo Saraiva de Carvalho...

Luis: ell no va intervenir però va enviar un delegat, però un delegat que li donaves el micro i deia tinc públic...

Miren: es va tirar mitja hora!

Luis: en portuguès, i l'italià i l'altre, va ser dramàtic.

Miren: el míting final de la candidatura de la CUPS. El dia següent tens que reflexionar perquè quelcom, *estos brasas, ni al cielo* (riu).

Luis: ja quan va acabar ja vam saber que no, que no.

- **En canvi s'omplien els mítings...**

Miren: jo crec que la gent anava a casi tots els mítings o els mítings on, efectivament, et podien conèixer, perquè clar, sí, sabien que ve, pues això, el Rafa Gisbert, de l'empresa no sé què, i va al míting va molta gent.

Luis: però el vot era cap a les grans famílies ideològiques, vot comunista, vot socialista.

Miren: i vot a la UCD.

- **Perquè vinculant el que passa a les eleccions amb el que passa abans. Es mort Franco i hi ha un esclat de lluites molt gran durant el 1976 i sembla que la ruptura és possible en aquell moment o no? En aquell moment no pensàveu que era possible?**

Luis: aquí sí.

- **Quines eren les perspectives de l'MC en aquell moment i com canvien després? En aquell moment de 1976 pensàveu que era possible la ruptura?**

Luis: No. Jo crec que la ruptura... en aquells temps ja hi havia moviments polítics que ja es veia, Convergència se'n surt de l'Assemblea, hi ha una sèrie de moviments que vas veient que l'assumpte de la ruptura no té sortida.

Miren: Sí, és allò que us he comentat abans, com van canviant els termes amb el que es designa el pas a la democràcia, des de la ruptura democràtica, que clar, representava un ajustament de comptes amb la dictadura, fins al que va acabar sent, que va ser la reforma pactada. Sí que ho vam veure i érem conscients que anàvem a la contra, que estàvem en minoria, però nosaltres ja ens semblava un èxit que això figurés en els papers, per això el miratge aquell de els he convençut, no, no és el mateix. *Lo digas como lo digas la cosa se está moviendo en otros niveles.* D'això n'érem conscients, que anàvem a la contra, però sí crèiem que electoralment podia tenir una traducció molt minoritària recollint, o intentant fer de l'Assemblea de Catalunya o dels sectors que no feien opció partidària, de l'Assemblea de Catalunya, doncs de mantenir un moviment de certa resistència per l'aprofundiment de la democràcia.

- **La candidatura era recollir els suports rupturistes, els que havien apostat per la ruptura.**

Miren: Efectivament, efectivament. I érem conscients també del poti-poti que era allò. I un altre factor és que cap dels partits d'esquerra revolucionària estàvem legalitzats. No sé que hauria passat si ens haguessin legalitzat, això ja no, es pot rebobinar. No sé si els moviments d'aliances haurien set uns altres, però no ho crec perquè érem partits molt sectaritzats.

Luis: i això com anècdota, sabeu també qui va estar a la CUPS? El Miguel Barroso, el company de la Chacón, aquell que es deia que era el cervell gris darrera de Zapatero, aquest estava, que era del Viejo Topo. Era una barreja, hi havia de tot, va ser una fase interessant.

Miren: bueno, el pis aquell del carrer Avinyó, això sí que hagués estat per filmar.

- **Els resultats que es van treure van ser un gerro d'aigua freda.**

Luis: (riu)

Miren: no vam tenir temps ni casi per pensar, perquè ens van quedar 5 milions de deute, que ens van obligar als militants de l'MC, perquè els altres van desaparèixer, a currar com uns cabrons, per eixugar el deute.

- **O sigui tota la propaganda que va destinar, els va haver de sufragar l'MC, i d'on van sortir, de cadascú?**

Miren: joder, no t'ho pots imaginar. És que això, vam estar endeutats força anys. Aquí és on l'impost revolucionari era total i absolut. Va haver-hi gent que va fer aportacions, però bàsicament el sistema va ser, gent que demanava crèdits [personals] i ho anava pagant el partit. Això el PTE també ho va fer.

- **El PTE encara es va endeutar més.**

Miren: sí perquè jo he dit 5 milions, però no arribava.

- **Com que va fer una campanya tant bèstia el 77 se us acusa que havíeu aconseguit els diners amb lluita armada, amb atracaments a bancs.**

Miren: no ho vam fer mai. El PTE, però no en aquell moment, quan eren PCE(i).

Luis: i lo del correu de Madrid, què? que el Joaquín no dice ni pio. Eso, això és el que es va dir. I si li preguntes a Joaquín, de hecho no parla, lo qual és una manera de... Nosaltres no.

Miren: nosaltres ens ho vam *currar*, o sigui, vam obrir el departament d'iniciatives econòmiques i no et pots imaginar les iniciatives que teníem. Vam demanar crèdits, ell el va demanar, jo no ho podia demanar, era alliberada, no tenia un ral. I el departament d'iniciatives econòmiques venia mocadors portuguesos, en fin, artesanía variada, que...

- **De quina quantitat estem parlant, quina quantitat vas demanar?**

L: jo mig milió, a la Banca Catalana, perquè als arquitectes donava uns crèdits.

M: això ho vam fer amb la gent que podien demanar crèdits. No crec que va arribar a cinc. Però siguin els que siguin, era una passada de diners per la capacitat que teníem, i no us podeu imaginar com ens ho vam haver de *currar*. Quan temps vam poder trigar a solucionar la deute? Pues, perquè després vam tenir una altra que va *ser de órdago*. Ja havíem acabat amb la *deuda de la CUPS y nos tangó el Clarís Mateu, que era el responsable de finanzas, o sea que seguimos con las iniciativas económicas, hasta muy tarde*.

- **Perquè demaneu crèdit i després arriba una nova campanya electoral el 1979, eleccions legislatives, que aquesta vegada aneu amb solitari perquè acabeu d'absorbir la OIC.**

Miren: va ser una unificació molt treballada la de la OIC.

- **Com es produeix aquesta unificació, com van ser les negociacions, quins van ser els tractes, les condicions, els límits?**

Miren: d'això no en sé.

Luis: jo en sé una mica. Els responsable de ... [l'OIC] era en Josep Sementé. Va ser un procés bastant fàcil.

Miren: el que va portar era el Josep Sementé. A veure, nosaltres estàvem més estabilitzats i com que teníem moltes banderes que ja ens donaven per entretenir-nos, en el moment de la unificació jo crec que l'OIC estava en una situació de més feblesa perquè acabava de tenir unes certes desercions. Una d'elles la que va encapçalar el Ramón Flecha, professor de sociologia de l'educació a l'Escola de Magisteri, comunitats d'aprenentatge, no us sona res? Doncs passem, bueno, un tio amb certa incidència en el món de l'educació d'adults i que va arrossegar el grup, bueno que d'alguna manera no veien el sentit d'un partit d'esquerra revolucionària en el context, no recordo com era exactament la discussió, però que havien sortit d'una fracció que... que els havia deixat una mica afeblits, no dic des del punt de vista de... disminuïts.

- **L'escissió que va sortir de l'OIC van ser els CUM, Col·lectius de la Unitat Marxista.**

Miren: Va haver-hi vàries. Jo no em referia aquesta, jo em referia a la final, que va ser gent, molt del món de l'educació de l'OIC. Això de les CUM van ser a la zona del Vallès, van tenir una pèrdua de la gent que van muntar això, que és la zona del Vallès.

- **Però la unificació va ser relativament fàcil...**

Miren: Sí. Primer perquè ens complementàvem, va ser unificació que el que d'alguna manera, l'hegemonia de cada una de les organitzacions en els diferents organismes que... es van sumar.

Luis: no havíem tingut temps de de sectaritzar-nos, els uns contra els altres, no havíem tingut mai una competència i un enfrontament i això va facilitar molt.

Miren: cosa que sí va passar amb la LCR, si hi arribem.... Amb la LCR havíem tingut enganxades amb el treball que fèiem a les organitzacions que participàvem plegats.

Luis: Hi havia un nivell de competència molt forta, amb l'OIC no. Jo tinc el record que va ser bastant fluid tot, es va arribar molt bé als acords intern, de com s'integrava, vam posar bastanta gent a la direcció.

- **Heu parlat de la competència, però a les eleccions 1980 com s'arriba a fer una candidatura conjunta?**

Miren: perquè era l'única possibilitat... si hi havia alguna possibilitat de que la política passés per aquí, era reunint i allò ja va demostrar que *cinco veces pasados por las urnas era suficiente ejecución como para darlo para finiquitado.*

- **Com van anar les converses per la formació de la candidatura?**

Luis: hi havia un acord d'anar, de supervivència. Llavors, el que passa és que les reunions haurien estat per fer un gag de televisió, de les discussions que teníem, discussions molt doctrinàries sobre lemes i sobre el sobiranisme.

- **Sobre el sobiranisme? Perquè el programa va ser molt fàcil va ser un programa mínim de reivindicacions econòmiques i socials.**

Miren: però al final no vam posar lo del sobiranisme, vam guanyar que no es posés. *Estábamos en una...* va ser una nit llarguíssima aquella. Perquè ho vam discutir? Perquè

la LCR era partidària de posar el dret a la sobirania. I nosaltres ens vam entestar que el dret a la sobirania era el mateix que el dret a la independència. I nosaltres estàvem pel dret a l'autodeterminació.

Luis: que és el mateix (riu).

Miren: sí, és igual. Això ens va portar a una reunió que vam començar a mitja tarda i vam acabar a les sis de la matinada mentre... el Pau Pons i el Joan Font [de la LCR] i nosaltres dos discutint i el Manuel Gracia del PTE, que deia que li era igual, que pusieramos las dos cosas o que no pusieramos ninguna, li era igual, i el de Bandera, que Bandera llavors ja era una coseta molt residual, que venia el de Bandera d'Hospitalet, i aquest no deia res.

- **Dins les converses de la candidatura, no tenia un pes més important el PTE respecte els altres, o va ser tots quatre de tu a tu, el PTE no va dir, jo sóc més important...?**

Miren: qui va encapçalar? El Gracia, llavors, vam anar per força proporcional. I vam fer aportacions [econòmiques] diferents.

- **El PTE no va jugar un paper de més autoritat de dir, jo sóc el partit més gran, a l'hora de discutir...**

Miren: No. Mira, al Gràcia, a l'únic que li interessava és tenir-nos allà per poder presentar-se, no va posar cap problema cap problema en cap discussió de contingut. Aquells problemes els vam tenir entre la LCR i nosaltres.

Luis: al PTE el Gracia anava el primer, li era igual...

Miren: però jo no ho dic ni críticament, era el seu objectiu, el PTE era el partit de tots... el més pragmàtic i el més polític en el sentit tradicional de la classe política.

- **Aquí sí que esperàveu treure diputat?**

Miren: No.

Luis: No. Jo crec que una de les raons per les que poguéis anar uns altres i que no es fiqués (inaudible)

Miren: no, nosaltres, nosaltres... A veure, vam tornar no sé si omplir, però bastant, el Palau d'Esports. I teníem el suport els mientrastantistes i de tot. Però és igual... Vam treure 40.000 vots, no va estar malament, però...

- **Va treure més vots el PTE anant per lliure un any abans que després tots quatre conjuntament.**

Miren: Això marca la tendència... Si perquè a més, com ens diem, UPS? PTC, Partido de los Trabajadores de Catalunya, suena a partido comunista, bueno, algú es pot... Els d'Unificació Comunista treuen molts vots, però això pot ser un despiste. I aleshores... Si cada cop que et presentes a més et montes una disfressa diferent, amb què t'identifiques? Has d'estar molt enterat... clar, 40.000 enterats, més o menys. Més o menys les que vam treure per la candidatura europea. La candidatura europea d'Herri Batasuna.

- **Després d'Unitat Pel Socialisme, l'MC se'n va cap a una deriva, cap al nacionalisme radical tant aquí com al País Basc i una acostament cap a...**

-Luis: al País Basc.

- **A Herri Batasuna i a Catalunya es deixa de participar a les eleccions i només es dona suport a les eleccions europees a HB, hi ha un canvi d'estratègia de no participar a les eleccions i acostament als moviments de resistència siguin revolucionaris o nacionalistes.**

Luis: sí... Això bé molt de la mà de l'estratègia del País Basc, d'Euskadiko Ezquerria, després, allí des del País Basc ja s'han fet les autocrítiques perquè sobre aquest temps d'estar una mica a l'estela d'Herri Batasuna, i llavors quan veien a fer aquí les eleccions vam tenir unes discussions fortíssimes amb HB perquè HB el que volia era manar, volia que nosaltres poséssim els cartells i ells manar. El que vam aconseguir o el que vàrem decidir que aquí es feia un Comitè Català de suport, que era el que decidia tot. [el 1987].
(...) (sobre morts d'Hiperco)

Miren: aquest, per nosaltres dos i per bastant gent que ha format part de l'MC, ha estat un forat negre, el suport a ETA i HB en aquests anys. (...) L'estratègia d'ETA en aquell moment ja era una estratègia absolutament criminal i nosaltres vam, vam menysvalorar el que representava això des del punt de vista ideològic i des del punt de vista moral, pensàvem que era una expressió radicalitzada que afeblia l'estat i que des d'aquest punt de vista valia la pena donar-li suport.

- **Però donàveu suport a HB no a ETA.**

Miren: efectivament, però no podem desconèixer que vam fer, orelles sords a allò que estava passant al País Basc. I la gent que som d'allí, tot això, vull dir, aquell és un País molt petit, no pots dir que no te n'has assabentat.

- **Retornant una mica a aquestes eleccions, les de 1980, dieu, vam tornar a omplir el Palau de Congressos, però amb la mateixa quantitat de gent que s'havia omplert amb la CUPS el 77? Recordeu com era la campanya electoral, si es movia molta gent o si havia canviat l'ambient?**

Luis: jo recordo que la campanya més dinàmica va ser la CUPS, va tenir molt dinamisme, com a campanya i les altres ja eren més...

Miren: bueno, però no... jo crec que vam centrar molts esforços i allò del Palau d'Esports va ser una cosa molt festiva i un format una mica diferent vull dir que... Així d'actes no recordo aquesta i no recordo cap altra. Recordo la de les municipals perquè jo em vaig presentar d'alcaldeessa a l'Hospitalet, però... recordo la campanya que vaig fer jo, déu meu.

- **Hospitalet, que es va fer una llista conjunta, però l'MC va anar a part. Va haver-hi una aliança entre diverses organitzacions...**

Miren: no, era la candidatura MC-OIC.

- **Va haver-hi una candidatura entre LCR, BR, Bloc Català dels Treballadors i PSAN, encapçalat per Pepe Gutiérrez. I MC no es va integrar perquè aspirava a ser el primer i quart a la llista.**

Miren: és possible i no m'enrecordo. I si aquesta és la negociació, la vaig portar jo, però no m'enrecordo, *lo digo de verdad*.

- **Però l'MC teníeu més força que la LCR a l'Hospitalet?**

Miren: sí, sens dubte.

- **Per això aspiràveu a ocupar el primer lloc i...**

Miren: de la LCR havia el pico d'oro (Pepe Gutiérrez), el de Bandera, el Pep Ribas del PSAN i qui més heu dit.

- **El Bloc Català dels Treballadors, que aniria al BEAN.**

Luis: això és una escissió de Bandera Roja.

Miren: i el Joan Oms. (...) Vaig treure 2.000 i pico vots.

- **Trèieu 0,6% dels vots, el PT 3%, i la candidatura de la Lliga 1,8, tres vegades més que vosaltres.**

Miren: això és *el voto equivocado*, el PT no tenia força a Hospitalet. (...)

- **On trèieu molts vots és a Montcada i Reixac...**

Miren: OIC

- **I a Santa Coloma 2%.**

Miren: aquí ja suma [MC i OIC] i estava la Gabriela Serra. I a Sabadell, la Maria. També vam recollir OIC, però h encaçalava una dona nostra.

- **Sobre el tema de la política d'aliances, a l'Assemblea de Catalunya després de les eleccions de 1977 es crea l'Assemblea de Parlamentaris. I clar, l'MC us quedeu al marge d'això, com el PTE. Com us reubiqueu, que intenteu?**

Miren: nosaltres jo crec que vam quedar dintre del residu de l'Assemblea de Catalunya, el PTE se'n va pel seu cantó, intenta la via política o de resistència, fins que s'unifica amb l'ORT i després es dissolt. I nosaltres ens quedem amb el sector de la CUPS, sectors que acabaran confluint amb la Crida i aleshores... Tenim alguna presència aquí, però no és un lloc d'incidència que sigui molt... sí nuclear, però no molt important.

Luis: nosaltres estàvem més lligats al moviment feminista, el moviment de barris, la universitat ja baixa molt... a CCOO continua...

Miren: en la línia minoritària, i entrem o comença llavors el moviment antiOTAN, això a més a mes coincideix amb el moment de la revolució nicaragüenca, de les guerrilles centreamericanes, i això no només passa aquí sinó que és també un fenomen europeu, fa que es generi un moviment de solidaritat, amb certa potència i nosaltres bueno, participem d'aquests moviments socials, de la solidaritat, que alguns amb certa importància doncs van configurar una manera de reubicar-se en el que és el moviment social, no tant el moviment polític entès com a representació parlamentària.

- **Però en aquests anys, el 77, l'aposta per Tarradellas, quins són els motius polítics de l'aposta per Tarradellas?**

Miren: i no us ho ha explicat l'Amparito? [Empar Pineda] *Ella estuvo en primera linea.* (...) Ha estat malaltona... ha tingut diversos ictus.

Luis: l'Amparito tenia molt bona relació personal amb Tarradellas i era el que ens transmetia una mica una visió molt rupturista de Tarradellas. I clar, nosaltres vivim el tema de Tarradellas com l'única ruptura que es dona, el restabliment de la Generalitat, que no valorem el personatge perquè no el coneixíem. Quan el Guti deia a l'Amparito,

no sabeis a quién habéis apoyado, o sea, ese es un personaje tal... només valorem de manera abstracte...

Miren: a veure, era una situació que no tenia tampoc cap mena de precedents. O sigui, clar, la capacitat que va tenir el Suárez de fer aquesta operació, que formalment també s'hagués pogut plantejar com una operació rupturista, d'assimilar-la al procés de la reforma política. *Cómo lo íbamos a hacer, joder, yo que sé.*

Luis: nosaltres ho vivíem com la reconstitució republicana, és només aquest aspecte el que vam veure. És aquesta la línia argumentativa en aquest sentit.

- **I no hi havia també una mica de rivalitat amb el PSUC, de pensar que amb l'aliança amb el Tarradellas estem aconseguint con contrapès al PSUC?**

Miren: nosaltres amb el PSUC jo crec que mai... vull dir, estàvem molt ideologitzats però no érem tontos, mai vam competir. Nosaltres ens desmarcàvem ideològicament del PSUC i això era per entesos però nosaltres érem molt conscients de l'enorme desigualtat i de la capacitat... Clar, el PSUC comença llavors a ser una força institucional, i bàsicament institucional, i clar, vull dir, casi desapareixen les associacions de veïns, es queden en estat absolutament letàrgic, quatre vellets *aixins* mantenint el local. Apareixen altres moviments... vull dir nosaltres anem a la nostra.

Luis: els quadres el PSUC entren en el moviment institucional, bueno, en aquella època, la nostra visió com a contrapès al PSUC no, no hi era.

- **I la relació amb els militants del PSUC, era bona, era dolenta?**

Miren: depèn, depèn de corrents dintre del PSUC. Per exemple l'USTEC, la relació amb les dones del PSUC, perquè tot eren dones, les rellevants, eren unes relacions excel·lents, que jo he continuat tenint-les molt bones. Però tenia a veure amb un tarannà poc sectari de les pròpies del PSUC. I et podies trobar... Depenia o de si eren leninistes

o si tal. A vegades tenien més problemes ells per relacionar-se que no pas amb nosaltres, entre els leninistes i els Bandera Roja.

- **Però hi ha un moment, potser més dins les lluites, en un moment d'auge de lluites. Quin tipus d'orientació es tenia cap al PSUC: que era una competència dins el moviment, d'aliança, d'atreure a les bases?**

Luis: Quan es va produir allò del Tarradellas, lo dels Joglars. (...) Jo anava a les reunions de suport als Joglars. I venia una tia del PSUC i el Joan Oms, el Joan Oms (Bandera Roja) va estar intentant posar les consignes, eh, més radicals i jo recordo que nosaltres no estàvem per aquesta... nosaltres estàvem per aconseguir el màxim de suport. El Ribó li va desqualificar a la seva representant perquè havia signat una cosa, va tirar enrere. I jo recordo que li comentava al Joan "si aquí el que necessitem...". Jo crec que en aquest sentit no rivalitzàvem tant.

Miren: amb el PSUC no tant. Bueno, en el món sindical, bueno, en el món de CCOO sí que hi havia batalla. Per exemple, a l'USTEC no hi va haver, i en les plataformes d'educació que sempre hi ha hagut moltes, aquí a Catalunya, diferents mogudes que es van fer per l'escola pública, antecedent del que ara és el MUCE [Marco Unitario de la Comunidad Educativa] o que és... venia el Quim Sampere, de representant, no, vam tenir bona relació. Però a nivell d'educació he de dir que en general, fora del tema sindical, en el que era projecte d'escola, les coses que hi havia de partits teníem bona relació.

Luis: jo m'imagino que el PSUC tenia un territori tant clar, eh? Que ens barallàvem més l'espai interrevolucionari, entre nosaltres, que amb el PSUC.

Miren: sí, havíem de preservar la nostra identitat.

Luis: Jo recordo que quan vaig estar al País Basc el PCE sí que era un contrincant, sí que era hi havia un enfrontament directe amb el PCE, aquí no.

- **Era massa gran...**

Miren: No, era potser aquest element de necessitat de definir més les fronteres entre els que estem en aquesta banda...

- **No es va pensar en una política d'aliança de tota l'esquerra revolucionària que ajudés a incrementar la influència? Així el 1976 quan es comencen a veure les negociacions des de dalt i el tema de la ruptura pactada, no es planteja si l'esquerra revolucionària anem tots a una amb la mateixa política podem...**

Miren: Bueno, potser, això va ser el que va acabar... o l'experiment que vam fer amb la UPS. Fixa't que ja ni recordava com es deia. Però en aquell moment...

- **No teníeu una política d'aliances pensada?**

Miren: no...

Luis: però pensa una cosa per exemple, el PTE està a la Junta, i això és font de molts enfrontaments, nosaltres estem a la Plataforma, la Lliga està a fora, eh? Vull dir que hi ha una situació d'opcions molt diferenciada i que això ens sectaritzava bastant i això fa molt difícil la política d'aliances.

Miren: també pel doctrinarisme de cadascú, el doctrinarisme estava molt més arrelat en el comportament dels partits d'esquerra revolucionària, vull dir que, la coma era important. Jo crec que veritablement, menys el PTE, que era més pragmàtic, aquestes discussions no les fèiem perquè sí sinó perquè pensàvem que era important. Vull dir que érem sectaris i doctrinaris. És la supervivència.

- **Anem doncs. El 77 els resultats no esperàveu uns resultats tant dolents i després venen els Pactes de la Moncloa i ja es va desplegant el que serà el model. Com això impacta sobre el partit, hi ha tensions internes?**

Miren: primer és el moment en el que es produeixen alguns trencaments en algunes zones. Alguna gent d'aquí d'arquitectura que en el congrés del 78, a Bilbao, legalitzats, trenca, probablement amb més realisme que no pas nosaltres del que calia. Amb una visió més realista del que donava de si la situació. Nosaltres encara estem en la resistència, o sigui, intentar aprofundir al màxim pensant que alguna cosa es podrà fer, acumulació de forces, la consigna del partit. La nostra anàlisi és que entrem en una situació de resistència i d'anar acumulant forces per poder plantejar, i hem trobat algun fil conductor.(...) Els altres plantejaven, no ho plantejaven així però posar-nos en PCE o en el PSUC.

Luis: Això i d'altres se'n van fora. (BCN unes deu persones van marxar de l'MCC.)

Miren: no veuen bé, l'interès el manteniment d'un partit. I, amb crítiques al punt de vista de la democràcia interna i tal, es produeix més tard l'escissió de Madrid, bueno, el trencament. Així com a trencaments de grup.

- **Hi ha crítiques a la democràcia interna?**

Miren: el partit a Madrid jo crec que sí, és bàsicament una discussió en termes de si hi ha prou democràcia interna o si centralisme democràtic sí, si centralisme democràtic no. La d'aquí va ser pacífica, en el sentit que és una discussió que es porta al congrés i es dirimeix en el congrés.

Luis: va ser força petita.

Miren: i algun altre, el germà de l'Ignasi [Dorronsoro]. I van marxar. I en l'organització de Madrid va ser més forta, una de les coses que estava en la discussió era el tema de la democràcia interna i el centralisme democràtic. Aquestes són les dues coses així de bloc i després es produeix el que nosaltres diem la fase de desgast, o sigui gent que marxa,

que ho deixa, o que passa a afiliats, afiliats que ho deixen, una època de goteig, poc a poc, poc a poc, però que anem disminuint de forces. A vegades compensades o quasi compensades o alguns ingressos, com es posa de manifest aquí... no sé si ho ha fet per què és l'any en què guanyem algun militant en termes nets, no ho sé, no ho sé.

Luis: penseu que la dinàmica d'activitat canvia moltíssim fins llavors entre el moviment antifranquista, que tothom sabia què anava a fer, a després les eleccions, després acaba i la dinàmica és més feble, als barris, la universitat baixa moltíssim, eh? i clar en aquest sentit es produeix veritablement...

Miren: i la lluita sindical passa a ser lluita dintre dels sindicats, lluita vull dir, s'han de conformar els sindicats, s'han d'ocupar els llocs, és aquesta fase, la construcció dels sindicats, amb el model absolutament tradicional pel que fa a l'USTEC, tot i que és un sindicat assembleari.

Luis: i a nivell més humà es dona també el fet que molta gent es comença a plantejar el seu futur, la seva vida. Jo sóc professional de tal, he de treballar, he de tal, comença també, també hi ha un problema d'edat.

Miren: la criatura que no tuve... el pis que no em vaig comprar...

Luis: Estem parlant del 70-71 de 20-22 i després ja estem parlant de 27-28 anys, que ja s'han de plantejar si es compren un pis si volen ser arquitectes i treballar d'arquitectes, si volen muntar-se la vida...

Miren: tot això fins i tot a alguna gent li fa marxar amb mala consciència, la persona que fa l'opció de dedicar-se a la seva professió tal i que casi no s'atreveix a dir-ho.

Luis: això són fenòmens que es donen en aquell moment.

Miren: i que hi ha situacions que afecten fins i tot en la situació psicològica de les persones. Es tenen bastants fills per exemple, a partir d'aquest moment.(...) I hi ha gent que fins i tot, en aquesta opció personal del que havia fet fins llavors, però es manté en el partit. Es tenen fills també la gent que es queda en el partit, i també et plantes què fas amb la teva professió i què fas aquí d'alliberada... torno a treballar, o sigui...

- **Quants alliberats podíeu tenir?**

Luis: a Catalunya no gaires.

Miren: El 1977 sí que t'ho puc dir en el 77 estem alliberats: Ignasi, Montse, Empar, Luis M i ningú més.

Luis: mitja dotzena màxim.

Miren: I quan ens unifiquem amb OIC es sumen: el Borri, la Gabriela i el Sementé, tres. I es mantenen de l'MC cinc, Luis ho deixa i entra la Miren i la Sole Otegui, otra paratxutada del País Basc.

Luis: pensa que hi va haver moments que al Comitè Nacional érem tots bascos, al començament: Púlgar, Ignasi, Montse, Sole, tu i jo i l'Empar. Tots bascos.

- **Una pregunta més de valoració vostra. Què creieu que va aportar l'MC (o l'esquerra revolucionària) al canvi polític, als moviments a tot el que passa els anys 70?**

Luis: nosaltres som un fenomen d'època que vàrem participar en la dinamització del moviment antifranquista i que després va participar molt en els moviments socials, en el moviment antiOTAN, en el moviment feminista i que això ara està liquidat, tot el que era...

- **Però heu contribuït... Heu aportat a formar doncs a treballadors, a l'escola pública valors, enfortir els serveis públics...**

Miren: mira, si jo hagués de reivindicar alguna àrea d'influència en el que crec que sense la nostra presència no s'hagués pogut fer el que es va arribar a fer parlaria del moviment feminista. Crec que en d'altres moviments hem tingut força influència, sens dubte en la formació del moviment educatiu, de tot el que pot continuar mantenint certa

tradició d'igualtat i seguretat en l'escola pública, però per mi això ara no ho representen els sindicats ni tant sols aquell al que vaig arribar a fundar, crec que la cosa està pitjor. mm... crec que vam tenir incidència també en la dinamització del moviment antiOTAN sens dubte, però potser sense nosaltres aquest moviment hagués existit. Jo crec que si hi ha alguna cosa singular en la que, de veritat, no només des del punt de vista de la conformació de la xarxa sinó del canvi de mentalitat, haguem tingut nosaltres alguna cosa a veure és en el canvi en les relacions entre homes i dones, i no falta poco y no lo estamos perdiendo de mala manera. Jo diria que en això. En la conformació del pensament d'esquerra? Més difícil dir-ho perquè no sé exactament què és això. Jo crec que ara en el MC vam fer una certa deconstrucció del que és la tradició doctrinal, però... no sé si hem aportat... què hem aportat a l'esquerra? potser alguna consciència que la cosa... com a mínim és indispensable que passi pels moviments socials. Bueno, ara tenim una mica més de moviment, però jo no sé quin és el model que es pot conformar amb això, no ho sé. De vegades sento coses que em fan pensar que estem en els anys 70 del pensament marxista ortodox(...)

- **I a tu què t'ha aportat?**

Miren: en positiu la possibilitat de participar en molta altra gent, que, també amb tota la transmissió de tots els errors de visió que poguéssim tenir, però de molta gent que des d'on estava t'aportava un cert coneixement, que té l'altra cara, que tu tens la versió que et donen, però... Jo, sempre m'ha agradat molt crear coses en debat amb la gent i com que nosaltres ens passàvem la vida reunint-nos i discutint, doncs això sí que va quedar molt assegurar.

Luis: Sí, hi ha una cosa que és curiosa a aquest nivell, no? Entre la gent que vam estar a l'MC, quan et trobes amb gent que vas estar a l'MC, tens una connexió d'idees molt fàcil i jo de vegades et puc dir, aquest ha estat al PTE, gent de 60 anys, eh? Sobretot distingeixo els trotskos, PTE la manera de pensar. És que jo crec que nosaltres vam fer esforç bastant gran per trencar amb el doctrinalisme, com a corrent, i intentar tenir un pensament propi. I això des del punt de vista intel·lectual per mi ha estat molt

interessant. Des del punt de vista històric hem aportat... jo crec que poc. Jo crec que som un flash en un moment donat que passa i ja està. No veig línies de continuïtat.

- **L'OICE té els seus orígens als COC. Què eren els COC?**

Jo quan conec els COC és a través del moviment obrer, amb una important presència al Vallès i en canvi poca presència al Baix Llobregat. Penetra en certs sectors professionals. És gent que treballa al marge del Sindicato Vertical i comença a planteja el tema de les assemblees, la lluita directa. La relació amb el FOC la vaig conèixer poc; almenys jo no vaig estar relacionada amb el FOC. En el meu cas conec els COC quan treballa a l'Hospital de Bellvitge. Els COC no eren revisionistes, plantejaven una lluita alternativa frontal, amb lluita directe assembleària...

- **És cert el protagonista de Fàbregas als COC i OICE?**

Sí. Estava envoltat d'una sèrie de personatges, no era l'únic. Però sí, era el líder, el líder indiscutible. Això no vol dir que no hi hagués altres persones important. Però qui marca la trajectòria del grup és ell. Es dóna fins i tot un cert culte a la personalitat en el seu cas. Hi havia un culte al seu lideratge.

- **Explica'm el moviment sindical de Plataformas...**

Començo a contactar amb Plataformas Anticapitalistas per crear-me un espai de llibertat personal. Quan entro a treballar a l'Hospital de Bellvitge és quan milito als COC i a Plataformas amb un objectiu concret: aconseguir resultats concrets, és a dir, es tractava d'aglutinar diferents sectors de l'hospital sota una plataforma reivindicativa comuna. Dit altrament volíem construir el que anomenàvem com a bloc històric, o sigui, diferents sectors de la població sota una plataforma unitària – consell obrer – amb unes

reivindicacions polítiques i econòmiques de caràcter anticapitalista. La lluita no va ser mai nacional

- **Quina era la crítica a CCOO?**

El seu entrisme al Sindicat Vertical i la seva voluntat reformista. El que no volien era un nou model de societat sinó la reforma. Això era reformisme, eren socialdemòcrates. La seva lluita era per aconseguir un espai públic, un reconeixement. Plataformas i la OICE era just al contrari; el model organitzatiu era diferent, totalment clandestí.

- **Quina era la definició ideològica?**

Hi va haver continuïtat ideològica entre els COC i OICE. El canvi ideològic només va ser quan ens vam integrar al Moviment Comunista a 1979. Discussió ideològica n'hi havia poca en el moviment obrer, només eren reivindicacions concretes. El sector universitari era diferent: allà sí que hi havia més teorització, de ser marxistes-leninistes. En el front obrer hi havia la consigna concreta a seguir, la reivindicació puntual, i de discussió ideològica mínima. Jo no feia pensament, jo actuava, acció pamfletària.

A nivell general ens definíem com a marxistes i leninistes, assemblearis, no trotskistes ni revisionistes.

- **Amb quins grups vau contactar a nivell internacional?**

Sí que fèiem contactes, sobretot a nivell de l'estat, com la gent de Vitòria. Internacionalment no ho sé. Dins a l'OIC hi havia gent molt diversa. No crec que tinguéssim referents internacionals.

- **Que significava per tu el consellisme?**

Per mi era allò més semblant als soviets. Es tractava de crear comitès obrers on hi haguessin representants de tots els sectors i encarregats de dirigir la revolució.

- **No era un model molt simplista?**

Mira... Estic d'acord amb tu. En aquell moment m'ho creia tot! El gran problema de la OIC va ser precisament la pobra reflexió teòrica. *El Pájaro* no era un teòric ni un intel·lectual, no era un teòric de la revolució. La gent que podia elaborar teoria del sector estudiantil se'n va anar.

- **Hi havia divergències a l'interior del partit?**

La meva experiència interna a l'OIC em permetia una certa llibertat individual. En canvi, més tard, ja dins el Moviment Comunista, no puc dir el mateix. Això segurament és a causa del seu maoisme.

- **El programa de Transició de l'OIC en què consistia?**

Era un programa basat en el model leninista per arribar a una societat sense classes. Nosaltres érem leninistes, i per tant, volíem la dictadura del proletariat. Democràcia representativa? La nostra generació no sabíem què era la democràcia. A mi l'OIC em va donar mecanismes per trencar amb l'entorn que tenia.

- **Des del primer moment vam tenir clar que havíem de concórrer les eleccions amb el FUT?**

No ho recordo. Només recordo la poca visió que vam tenir sobre el tema nacional.

- **La LCR era el grup més important dins la coalició?**

Sí. Però a nosaltres ens ho semblava. Ara estem a la societat de la informació en què tot es sap, però a nosaltres no teníem aquesta sensació. En aquella societat clandestina jo pensava que l'OIC portava el pes en el si de la coalició. En aquells moments també recordo que la rivalitat amb la LCR era extrema.

- **I les expectatives quines eren?**

Doncs treure com a mínim uns quants diputats, com a mínim *El Pájaro* i uns altres

- **El Pájaro no participa a les llistes... El cap de llista va ser Emilio Espín**

A no? Deuria ser per una qüestió legal... (sic)

- **Crec que la finalitat a l'hora de confeccionar les llistes va ser prioritzar obrers i persones implicades a les lluites concretes enlloc dels líders de cada partit.**

Jo vaig participar a la campanya i és aquí on conec l'Àngel. Vam aconseguir 40.000 vots. Eren molts! Quants militants teníem?

- **Després de les eleccions la crítica va ser molt dura amb aquest passat més recent, fins i tot ja parla de la crisi de l'esquerra revolucionària.**

Jo crec que el problema de fons era que fruit de les lluites que havíem encapçalat pensàvem que havíem produït un canvi en el moviment obrer i amb capacitat d'influenciar realment. Després de les eleccions ens adonem que no va ser així i és aleshores quan sorgeixen els dubtes. Es comença a qüestionar tot. També el model organitzatiu, sobretot la figura de Dídac Fàbregas.

- **A finals de 1977 es crea una tendència que forma el CUM...**

Jo aquí tinc un salt que va fins a la unificació amb el Moviment Comunista. Fins el 1977 tinc una intervenció directe amb el partit. És el 1977 quan m'adono que això de la revolució està molt bé, però que a nivell personal he de començar a estudiar. Quan m'acomiaten de l'hospital vaig a treballar en una empresa del metall i més tard a una tèxtil, i em plantejo fer vida universitària. No abandono l'organització, però me'n mantinc bastant al marge quan entro a la universitat.

- **Recordes com va ser la fusió amb el Moviment Comunista?**

A nivell intern recordo la falta de llibertat interna dins el MC. A l'OIC teníem bastanta llibertat, i quan m'insereixo dins l'estructura del MC recordo que es comencen a ficar a la vida personal. Companyes que s'havien plantejat tenir fills, el partit debatia la seva idoneïtat. Havies de donar comptes al partit si et compraves un cotxe, tenir fills.. Una noia del MC volia tenir fills, i el partit planteja que no era el moment pels canvis que

s'estaven produint al país. Jo mateixa em vaig comprar un cotxe i el partit no li va semblar gaire bé. Era un altre model de vida.

- **I vau conèixer experiències sectàries?**

Sí! Amb els trotskistes ens vèiem com a rivals, com a rivals de plantejaments ideològics diferents. I també a la vida privada. Tenir un *nòvio* del FRAP era molt mal vist! Eren cercles molt tancats i pràcticament només t'havies de relacionar amb la gent del partit. El sectarisme era polític i també a nivell personal.

ANGEL MERINO (1950.) Dirigent de l'Organització d'Esquerra Comunista

- **Per què s'expulsa Dídac Fàbregas del partit?**

Para que te sitúes, hay dos momentos fundamentales. La vuelta de Tarradellas, que nosotros rechazábamos per reformista. Y el segundo tema importante es que el sector mayoritario del partido, opta por entrar en los partidos mayoritarios de izquierda, no al PSUC sino en el PSC. Quien se plantea esto en Cataluña es Dídac Fàbregas. Intenta traspasar el OIC al partido socialista. Lo hace en el Vallès y Barcelona. Cuando se hace esta maniobra montamos una reunión sin Dídac y se decide expulsar a Fàbregas. Es más, se le expulsa sin consultar a la organización estatal. El que estaba como máximo dirigente del estado [José Vicente Villaescusa] ni siquiera se le consulta permiso para expulsarlo. Lo primero que hacemos es pedirle cuentas, porque él tenía el dinero del partido, cogerle el coche y hacemos una nota de prensa –la redacto yo – y la llevamos a los medios de comunicación para fraccionar el partido en beneficio del Partido Socialista.

Este proceso de expulsión de Fàbregas se acelera cuando entramos en contactos con el MC. Qué sector de la OIC ingresa en el MC? Pues el más radical, la dirección de la OIC. Y por qué se va hacia el MC? Pues porque una de las tesis centrales es la construcción del Bloque Histórico Revolucionario, construir un bloque a la izquierda del PCE. El MC tenía la imagen de un grupo fuerte, buen estructurado. Nosotros veníamos de un funcionamiento muy anárquico, y este es el primer gran choque con el MC. En ese proceso empiezo a darme cuenta del funcionamiento estalinista, autoritario, jerárquico, del Movimiento Comunista, además con una filosofía que nosotros no estábamos acostumbrados. Ante el desplome de la OIC, el sector de la dirección opta para integrarse descaradamente al Movimiento Comunista, y solo tres miembros de la OIC se integran a la dirección del MC: Gabriela Serra, Emilio Espín y Bori. Hay un

sector de barrios, como Andrés Naya, que ya no pasa al MC. Hay una sumisión absoluta de la dirección hacia MC...

- **Quina es la crítica a l'interior de l'OIC que acaba cristal·litzant en el CUM?**

Yo creo que en el fondo hay una crítica clarísima. Hay una percepción que en España está ocurriendo lo mismo que en Europa a partir de 1945. Por toda nuestra generación el primer acercamiento a la política es a partir del 68.

- **Què són els Círculos Obreros Comunistas?**

Yo creo que aquí hay una gente que viene del FOC. Fàbregas primero crea las Plataformas Anticapitalistas en el Vallès. Es una organización muy sindical. Pues se da cuenta que requiere una organización política. Por eso forma los COC. Él en el FOC trabaja con Maragall, Serra... y por eso después tiene una entrada muy fácil en el PSC. Empieza a contactar con grupos anticapitalistas de todo el Estado: Andalucía, Vigo, los NOC vascos, Madrid, movimientos cristianos en Córdoba y Zaragoza, ... Al final los dos grupos que darán vida a OICE serán los COC y NOC.

- **Quina era la seva definició ideològica?**

No definíamos como marxistas revolucionarios, y básicamente entendíamos que nuestro sistema sería la república de los trabajadores. Y esto lo definíamos por nuestra raíz anticapitalista. Si nuestro problema es el capitalismo, solo se puede llegar al socialismo a través de la lucha anticapitalista, y por lo tanto, esto es una lucha de clases por el socialismo.

- **Quins eren els sectors on la OIC va tenir més presència?**

En los barrios, sector obrero, en la Universidad. En la universidad se llega a tener mucha fuerza dentro de los comités de curso. Dentro de la Universidad se organizaron auténticas escuelas de formación de militantes.

- **Amb qui teníeu contactes internacionals?**

Sí, durante la revolución portuguesa con Partido Revolucionario de los Trabajadores (PST) y el Movimiento Socialista de los Trabajadores (MST), que eran los partidos más fuertes en aquel momento, incluso más que el PC. Yo mismo fui a Portugal en abril 1977 para estudiar la cuestión electoral con Miguel Pajares y con una persona de Valencia del movimiento vecinal. Recuerdo que escribí a la Voz de los Trabajadores ese viaje. Nos atendieron de maravilla.

Después con quien tuvimos relación en Suramérica fue con el MIL chileno. Los contactos los hicimos aquí, con militantes que huyen de Chile y aquí los acogemos dentro del partido. Se trataba de solidaridad, de dar apoyo logístico a los exiliados y proporcionar documentación. El máximo representante del MIL en España tenía mi pasaporte. Este era el ambiente en el que nos movíamos. También nos relacionamos con SWP de Inglaterra.

- **La OIC es definia com a consellista...**

Nos inspirábamos en el pensamiento de Rosa Luxemburgo, de Rossana Rossanda, de Negri y en el fondo de Gramsci durante la primera etapa consejista. Nosotros copiamos

la estructura consejista y la teoría sobre la construcción del Bloque Histórico Revolucionario a través de la hegemonía cultural de Gramsci. La cultura consejista bebe mucho de Italia, de la primera izquierda alemana y del leninismo de los soviets.

El consejismo sería el movimiento asambleario de las clases populares y trabajadoras para crear el Bloque Histórico Revolucionario. Es un movimiento de carácter organizativo basado en la asamblea y que desarrolla la revolución.

ENTREVISTA A MANEL GRACIA (1947). Secretari General del Partit del Treball de Catalunya

- Com neix el partit el PCE (i)?

El seu origen bàsicament és una escissió fruit de la deriva del PCE cap a la política de Reconciliació Nacional i els pactes amb els sectors evolucionistes del franquisme. Això produeix una divisió. El nucli fonamental va ser a Barcelona, en el sector universitari i un tal “Miguel”, el camarada Andrés, que havia estat dirigent del PSUC i s’havia exiliat a França. L’escissió va tirar de sector obrers de la SEAT i de joves universitaris. La intenció no era crear una escissió al PSUC, sinó ser el mateix PSUC: ells eren l’autèntic PSUC. El nom que es van posar va ser *Unidad*, que era el nom de la publicació del Comitè Local de Barcelona del PSUC! Aleshores van llençar una política radical. La seva ideologia era molt radical i anticapitalista, alhora molt simple. Aquests sectors van comptar amb la desfeta del FOC després de l’estat d’excepció de 1969. Aleshores molts sectors del FOC es van integrar al PCE(i), entre els quals jo. També va recollir sectors procedents del cristianisme.

- De quants militants estem parlant?

A l’origen no t’ho puc dir, no ho sé. A Catalunya potser 150 membres durant els primers anys. Has de tenir en compte que el concepte militant era molt dur, que es posava a les ordres del partit absolutament. Al final del partit podem considerar que aquí a Catalunya tindriem uns 2.500 militants i uns 2500 de la Jove Guàrdia. En el conjunt d’Espanya uns 25.000 militants, aproximadament.

- Quines eren les vostres influències ideològiques? Sempre s’ha qualificat el PT de maoista...

Nosaltres el nostre referent ideològic era el marxisme-leninisme en el sentit més pur de la paraula, és a dir, la revolució no es fa sinó que s'organitza. No vam renegar mai d'Stalin, i érem bastant maoistes. D'Albània, Che Guevara no em consta. Marxisme-leninisme-pensament Mao Tse-Tung. Nosaltres no aplicàvem el model xinès: era una revolució democràtic i nacional, independent de l'imperialisme i un partit marxisme que defensava un procés de transformacions socials i que la revolució l'havia de fer el proletariat. La revolució xinesa no era el nostre referent, sinó el pensament maotsetung.

Sobretot ens va influenciar la línia de masses, això que tant ens va costar d'entendre. No era un partit de cafè: teníem clar que la revolució només la podien fer les masses, i per tant, no política armada. Això volia dir que havíem de tenir una línia de masses en tots els fronts: dones, front obrer, universitats, barris... I en aquesta lluita teníem un primer enemic, que era el franquisme

- **Això era la tàctica del Front Popular de 1975?**

Nosaltres vam fer un congrés el 1973, dit també Congrés de Refundació. Abans de 1972 hi va haver una pugna interna amb un sector que propugnava una crítica al PCE en base als blocs històrics, la lluita de guerrilles i propugnava una front armat del partit i la no integració a CCOO. Era una línia aventurera, no de masses. Nosaltres vam defensar una línia de masses, una estratègia per a la revolució socialista però amb un pas entremig que era la fi del franquisme, on el proletariat amb els seus aliats aconseguir enderrocar el franquisme, destruir l'Estat franquista i constituir un govern provisional. Aquesta via va ser la que es va imposar en el Congrés de 1973. Per això a partir d'aquí ens vam integrar a l'AC.

Quin concepte teníem de la lluita antifranquista? Doncs el mateix que l'AC, però amb algunes coses més. En primer lloc l'autodeterminació de les nacionalitats, i un altre que era fonamental. El nucli on havien de convergir totes les lluites era contra el franquisme (...). La nostra política de Front Popular no era un pacte de forces polítiques per dalt com

havia set el Pacte de Sant Sebastià. Nosaltres volíem la unitat antifranquista, per nosaltres eren òrgan provisional de poder. Sí, era interclassista, perquè tenia un programa polític.

- **On es troben les reivindicacions marxistes?**

I què són les reivindicacions marxistes? La revolució socialista per nosaltres no era una batalla, sinó una successió de batalles. Primer calia enderrocar el franquisme i la burgesia. Nosaltres consideràvem que la batalla contra el franquisme era la primera batalla.

Cap a l'any 74 vam veure que el poder del franquisme era a l'exèrcit. El PT és l'únic partit que infiltra gent a l'exèrcit, oficials i suboficials, a banda d'organitzar soldats. Teníem més de 200 militants permanentment a la *mili* organitzant soldats. Teníem dues polítiques a l'exèrcit: els soldats i els oficials i suboficials. Preguntaràs que es necessitava temps: una acadèmia eren 5 anys. Doncs tot això estava pensat i planificat. Primera ofensiva: ficar gent als suboficials, que eren 3 anys. Segona: Acadèmia General de Saragossa. Això significava seleccionar gent pel partit molt fidel i no fixats per la policia i que ho deixen tot per ficar-se a l'exèrcit. Això vol dir estar molt a sobre seu, alimentar-los. Aquí vam ficar unes 70 persones, a les Acadèmies. També hi havia altres camins que també vam fer, que eren les milícies universitàries, que sortien *alferes* provisionals i els *Cuerpos no de Armas* que amb un any ja entraven a l'exèrcit: sanitat, farmàcia...

La finalitat no era crear un cop d'Estat, no no, no era la nostra intenció. La finalitat era que l'exèrcit sortís al carrer a reprimir el poble. Teníem un pla, un comitè que dirigia això, amb un enginyers de camins, dos enginyers aeronàutics... Teníem un pla per cada per cada regió militar que englobava oficials i soldats, un pla per cada quarter militar amb la finalitat de saber com s'havia d'actuar en cada moment. Coneixíem les maniobres del SIM, la policia secreta de l'exèrcit. La UMD, no! Aquesta gent

preconitzava només una reforma democràtica de l'exèrcit. El nostre paper no era per una reforma, sinó per actuar sobre l'exèrcit.

A Espanya no va ser possible la ruptura. Per què? Primera: la correlació de forces no va ser favorable a la ruptura. Al mes de juny de 1976 el Rei se'n va a Washington. O fas un canvi o això s'enfonsa amb Arias Navarro. Canvi per Suárez. Immediatament Suárez posa carbó a la màquina i emprèn la Reforma Política. Quan entra Suárez és quan triomfa la reforma. Nosaltres teníem certa influència... Però era a ràfegues. Totes les forces que estaven als organismes unitaris van pactar amb Suárez i van pactar la reforma. El PCE deia que la democràcia s'assoliria amb reformes; en canvi, nosaltres no. Es van quedar pel camí una tira de coses: ni dret a l'autodeterminació, ni depuració dels franquistes,... res, una merda!

La revolució socialista... No preteníem convèncer a la burgesia, ni convèncer al PCE... Nosaltres preteníem guanyar-nos a les bases obreres i populars perquè aquestes forcessis el PCE a abandonar la línia de la Reconciliació Nacional i a portar un xoc amb el franquisme. Aleshores seria l'hora d'una etapa provisional i a un referèndum per una República, per fer un estat federal com déu mana... aquest era el procés. A on arribaríem? Doncs no ho sé, però aquest era el camí. Aquest era un procés d'avançar amb la gent... o tenies el poble amb tu o no avançaves.

- **En alguns àmbits o lluites el PTE va arribar a tenir més força que el mateix PSUC?**

Sí, a la SEAT. Hi teníem més de 100 militants. A Correus érem una força hegemònica. Al SOC també érem hegemònic. A la Universitat també érem importants. La gent més radical no estava al PCE, i en aquella època la gent era molt radical.

- **I quina era la relació amb les altres forces del 'esquerra revolucionària? Quin grup tenia més força?**

Els millors arxius es troben a la Policia. Ells sí tenien informes de quants.

- **Per què no va ser possible la unitat?**

Jo vaig estar a totes les batalles per la unitat. No se la creia ningú! Amb Bandera Roja vam estar negociant aquí a Barcelona. I no hi va haver manera, després es van passar al PSUC. No en tenien ganes. Amb l'ORT va ser una fusió ORT, però va ser irreal. És molt difícil un procés de fusió perquè teníem una estructura molt sectària, molt rígida. Amb els altres no hi va haver manera. Impossible. Ja vam fer una gran coalició el 1980, amb UpS.

- **Quines eren les previsions electoral de cares el 15-J?**

Ni idea. No recordo en cap moment les previsions del partit. Personalment creia que aquí a Catalunya sí que en trauríem amb ERC. Jo vaig estar a les negociacions amb Heribert Barrera.

- **A què es degué el matrimoni de conveniència amb ERC?**

No no! No era un matrimoni de conveniència! Nosaltres ho vam proposar a tots els partits d'esquerres, inclòs el PSUC. Va ser mantenir el programa de l'AC. ERC a nosaltres ens veia com el dimoni, un important sector no ens volia. Per nosaltres ells eren quatre arplegats sense força. Van ser els únics que van dir "*o ens unim amb aquesta gent o no fem res*". Ells ens van exigir els dos llocs primers de la llista. Jo vaig

dir que amb el número 1 ja està bé, el dos és per nosaltres. El Carreté estava disposat a cedir, però jo em vaig posar molt *soviètic*. Pensava que a Barcelona podíem haver tret diputat, i a Sevilla també, perquè teníem molta força. Pensava que podíem haver tret 3 diputats... No teníem experiència i no en teníem ni idea.

- **És cert allò que vosaltres vau posar els cartells i ells van recollir el diputat?**

Primer de tot, ells no tenien militants. En cert sí. Algú havia de clavar els cartells, i els únics que ho podíem fer érem nosaltres. Per 3000 vots més no vam aconseguir el diputat del PT. Era un programa d'unitat, d'esquerra, i per Catalunya. I no vam sortir. Què vols que t'hi digui...

- **Què criticàveu de la resta de grups de l'esquerra revolucionària?**

La ignorància total. Nosaltres no criticàvem res: ni de la LCR, ni el MC, ni la ORT. *Nosotros somos nosotros, ellos son ellos*. Allà on es podia arribar a un acord, nosaltres hi anàvem. No eren els nostres enemics, no eren els nostres adversaris, però no enemics. Podien ser adversaris a l'hora de captar la vanguardia proletària, però res més. Ni tan sols eren enemics ideològics.

Els programes no serveixen de res si les masses no venen amb tu. Érem molt radicals: pensàvem que podíem fer un pas endavant, però aleshores ens adonàvem que les masses no estaven preparades. El PCE feia el contrari: no voler tirar amb les masses cap endavant quan hi havia la possibilitat de fer-ho.

- **A la documentació he trobat les divergències entre el Comitè Nacional de Catalunya i la direcció estatal fins al punt de crear-se el Partit del Treball de Catalunya.**

No. La creació del PTC va ser una decisió de tot el partit a Catalunya després de les eleccions de 1977. Jo era el màxim defensor de la qüestió nacional i del federalisme. No hi havia grans diferències de fons. En tot cas, la divergència era que en el procés de canvi a una democràcia el partit es torna en un instrument que ja no és de transformació sinó per agafar quotes de poder i per promoció personal d'uns quants. Aquesta era la clau de fons: tu servies al partit o el partit et servia a tu. La prova és que el secretari general no tenia influència en el partit: el fracàs de la seva escissió n'era la prova.

Constituir-se com a PTC es produeix després que el partit es declarés com a federal el 1978. Allà lluito per un partit més federal, i sóc derrotat. La meva posició era que el Comitè Central s'havia d'elegir per cooptació dels comitès federals, un federalisme fiscal... En definitiva, donar més importància als comitès federals i menys al Comitè Central. Doncs bé, aquestes posicions són derrotades. Igualment, però la posició vencedora del Congrés decideix declarar el partit com a federal, perquè no hi havia cap altre solució. Tanmateix, és un federalisme descafeïnat. Per això organitzativament el PT adopta una estructura federal i així es crea el Partit del Treball de Catalunya com a federació de Catalunya del PTE.

- **Per què finalment opteu pel SÍ a la Constitució?**

Sí, diem que sí. O tu vas amb les masses avançant o no et menges un *pepino*. Més que la qüestió republicana a mi em sabia greu el tema de l'autodeterminació. Perquè a Euskadi, allò on s'havia produït la lluita més aferrissada, era una ferida oberta. La generació d'ETA arriba a un punt que continua perquè el tema nacional no es resolt. Érem molt crítics en aquests dos aspectes: República i autodeterminació.

- **A partir del SÍ a la Constitució el PTE signa la seva acte de defunció...**

La reforma política triomfa també per un crisi econòmica molt forta i perquè s'ha de fer un gran pacte social entre patronal i treballadors a canvi de reconduir el procés. Durant el franquisme no hi havia interlocutors. Aquest va ser un element accelerador de la reforma. Si tu vols consolidar un procés de negociació i pacte, l'únic vàlid era el PCE. Si no acceptes això, hi ha fracàs. Els grans pactes de la Transició van ser els Pactes de la Moncloa, ja abans de la Constitució. Els treballadors accepten unes condicions. A canvi de què? Doncs a canvi de res.

Nosaltres no entrem en crisi per donar el SÍ a la Constitució! Nosaltres vam néixer en unes condicions de lluita frontal contra el franquisme; vam formar la vanguardia més abnegada de la classe obrera; vam dir que la lluita contra el franquisme era la primera etapa del socialisme; vam fracassar en la ruptura democràtica; ens vam fotre una *hòstia* contra la paret, i quan no és possible la ruptura i s'assenta la democràcia, el partit que havia nascut dins un clima determinat que canvia, els nostres quadres estaven cansats de lluitar. Per tant, canvien les condicions i es produeix un desgast intern molt gran per la constatació pràctica que les nostres posicions radicals no són captades per la vanguardia de la societat. La gent ja no està per la revolució, fracassa. Els americans viuen molt bé, i els alemanys també. Hi ha una correlació de forces que estan a favor de la reforma, i només uns quants per la ruptura. Quedem arraconats. Quedem claríssimament en *fora de joc* quan intentem jugar al contraatac. Passem a jugar més defensivament.

Això va tenir diverses reflexions. A partir de 1977 segueix una inèrcia que porta al Congrés de 1978. El 1979 és quan s'esbrinen coses. En primer lloc, un sector del partit a nivell central defensa la reconversió del PT cap a IU, que encara no existia! Nosaltres ens vam avançar, com Eladio García Castro: crear nuclis del PT juntament amb altres nuclis radicals per formar una nova organització, igual que la crisi del PCE va portar cap a IU. Aquesta gent es va avançar a aquest procés. El problema és que la reconversió del PT no va ser possible, molts sectors no hi estaven d'acord.

El partit està en crisi total a 1979, en el moment de la fusió amb la ORT. No és una fusió. Cada comitè regional comença a actuar autònomament. L'Eladio juntament amb un nucli afí a ell considera que la sortida és autoproclamar-se defensor d'uns sectors transformadors de moviments radicals i federar-los. Fer desaparèixer el PT i juntament amb altres col·lectius amb personalitat pròpia crear una nova entitat federal. Sota la nomenclatura de Partido Radical ja es tenia el pensament d'organitzar una coordinadora al marge del PCE/PSUC.

Les connexions que existien entre el partit amb altres grups no ho sabem ni els que vam dirigir el partit. No ho sabem. El PCE tenia molta influència i moltes potes

- **García Castro renega del marxisme-leninisme?**

No ho sé... Segurament...

- **Quina va ser la sortida a la crisi de 1979?**

No hi ha sortida. La dissolució. No hi ha debat intern. Sí que hi ha diferents documents que anuncien la dissolució del partit. En el cas de Catalunya consideràvem que la reconversió del partit era molt complicada i que calia anar cap a casa. Almenys acabar amb dignitat. Després que cadascú emprengués el camí que considerés més oportú.

- **La reconversió del partit ja no estava ocupat pel PSUC?**

A mi em van proposar entrar a les llistes del PSUC. Però jo era fidel al partit. No podíem traïr al partit ni als nostres companys. Ets sents fidel a una gent (...) Jo vaig intentar negociar amb el PSUC, amb el López Raimundo i el Guti. Vam intentar l'ingrés

al PSUC: no ho van acceptar, no ho van voler. Era a inicis de 1980; no els hi interessava. Els hi havíem estat fent la punyeta durant anys. Pensaven que faríem una facció dins el PSUC, i ells ja tenien la seva facció prosoviètica. Per això van dir que no. Als socialistes també hi vam anar. A mi m'era igual fer un grup a l'esquerra del PSC o el PSUC. Però no ho van voler. Volien un ingrés individual i no col·lectiu. Però jo no estava per un ingrés individual. Tenia la responsabilitat del partit. La solució individual no la podia fer. O anàvem tots o cap. La meva sortida individual ja m'espavilava

- **A les eleccions de 1980 es crea això d'Unitat pel Socialisme...**

Teníem bones relacions amb aquesta gent. Competíem però érem col·legues. Ells sols no tenien, i nosaltres sense ells tampoc. Vam considerar que es podia fer un bloc. Sols no teníem sortida. Hi podia haver sortida fent un bloc a l'esquerra del PSUC. Jo vaig demanar al MC que l'Empar Pineda liderés la llista per Barcelona, però estava a Madrid. No et puc dir que tinguéssim gaires problemes; els de la LCR a vegades ficaven la pota en els mítings... eren anècdotes secundàries. Era l'últim intent... Si haguéssim aconseguit 1 diputat la cosa hagués pogut quallar.

No recordo conflictivitat. No ens teníem rancor ni odi. Aquelles eleccions eren un dels últims tren que quedaven

- **Què ha aportat el PT a la democràcia?**

Mira si tu lluites pel 10 aconseguiràs 8. Si lluites pel 8 aconseguiràs el 6. El PT ens tenien por. Vam lluitar per la ruptura i teníem força. Ens tenien por perquè teníem força entre el poble. El nostre objectiu era fer participar el poble en les lluites. Les masses són les protagonistes del canvi. El nostre llegat va ser que tot i tenir tics esquerranosos, sempre constatarem que els canvis havien de venir de la mà de guanyar-nos el poble.

Casos particulars, el moviment jornalero el vam organitzar nosaltres, així com l'Associació Catalana de la dona (...) Nosaltres vam influir molt en el desenvolupament dels Estatuts d'Autonomia.

- **Temes com l'emancipació de la dona, l'ecologisme... Com hi va inserir?**

El tema de la dona va ser un tema de tota l'esquerra. No existia el divorci, l'adulteri era delictiu i maltractar una dona no ho era... Dels moviments homosexuals nosaltres no vam fer gaire cosa; de l'ecologisme sí més cap al final; de l'objecció de consciència també ho vam promoure; sobretot, però, vam defensar els drets dels treballadors i els barris. És l'economia la que determina els canvis, i no la superestructura

- **Ho tornaries a fer?**

Sí! I cada vegada sóc més radical! Primer de tot per orígens familiars. Van afusellar gent de la meua família durant la Guerra Civil. I per tota la repressió patida. La meua consciència no m'ha vingut de llegir llibres, sinó de la meua família, de la meua realitat. I tant que ho tornàrem a fer!

MARTA CAMPOY (1949). Militant del PTE i membre del Comitè Nacional de Catalunya del PTE.

- **El PTE es va infiltrar a l'exèrcit. Com ho va fer?**

L'organització a l'exèrcit era superclandestina. Si el partit ja tenia per si una organització molt clandestina, a l'exèrcit encara més. Els militants que anaven a les acadèmies eren els més clandestins; fins i tot van simular abandonar el partit. Això podia crear problemes amb els companys i la família: no tenien possibilitats d'explicar perquè abandonaven el partit. No podien dir realment perquè anaven a l'exèrcit. Només la gent que estava organitzada sota la direcció de les dues secretaries (per l'exèrcit i els comandants) sabia el perquè.

Els militants que van ser destinats a l'exèrcit eren els més preparats. Les normes de seguretat eren molt exhaustives. En només caure un militant podia fer caure tota l'organització. No era cap broma... Havien de tenir molt clar els objectius del partit per poder desenvolupar la tasca a l'interior de l'exèrcit. Van acabar entrant a la part dels comandants, a les acadèmies, al voltant de 70 militants del PT. Hi havia tres vies per entrar a les acadèmies: la via militar, la milícies i l'altra era el personal civil extern: metges, cuiners... El que interessava era ser present a l'exèrcit. Com coneixeràs la UMD, que ja tenia problemes, imagina't nosaltres!

- **Mai us van descobrir?**

Mai! Va ser una cosa tan ben portada que ningú ens va descobrir. Per això ningú te'n vol parlar a tu. L'exèrcit és una cosa molt seriosa. La por és per patir represàlies dels militars, de l'extrema dreta... La qüestió és que es va portar molt bé i mai ningú els va enganxar. Tampoc anaven a fer un propaganda, sinó a aprendre. Era molt difícil que ens descobrissin. En els cas de la UDS era més fàcil que els enganxessin, però no en el cas dels militars del PT que es van infiltrar no.

Estic segura que altres grups, com el PCE, tenien també militars infiltrats a l'exèrcit...

- **Què hagués passat en cas de cop d'Estat?**

S'intentava subvertir l'exèrcit, fer un treball amb la finalitat que l'exèrcit es posicionés al costat del poble i impedir que l'exèrcit reprimís el poble. Anaven a impedir que l'exèrcit sortís al carrer. La situació no era de ciència-ficció; era un treball real a llarg termini. La revolució no era per l'endemà mateix. La perspectiva sempre era a llarg termini. Per tant, la proposta de creació d'una república democràtica passava per un exèrcit afí.

La situació dels soldats era terrible. Per això les accions els soldats promovien minuts de silenci, concentracions a les cantines... Per aquesta lluita van ser portats davant tribunals militars, per consells de guerra. Van ser 22 o 23 consells de guerra contra membres de l'UDS.

Tot això que et comentava de portar en secret la qüestió de l'exèrcit ho pots veure també a la tesi doctoral de la Consuelo Laiz. Hi ha alguns entrevistats que no volen revelar informació sobre la política a l'exèrcit. No volen fer memòria del partit on van estar o també potser perquè hi ha temor a fer mal a altres companys (...) Sí que vam aconseguir eines per intentar parar o boicotejar un cop d'estat

- **Sempre s'acusa a l'esquerra revolucionària de sectària. Tu vas patir experiències sectàries?**

No. No recordo casos concrets. Des del partit es portava una política molt extrema, però nosaltres que érem fills del PSUC el nostre model era el de José Díaz, i per tant, l'objectiu històric de la revolució estava molt clar. La nostra trajectòria coincideix amb altres grup que diuen el mateix pot arribar a ser confusa. Tothom pensava que era el millor, l'únic i l'autèntic. Vist des d'ara era una tonteria pensar això. A l'esquerra del PSUC hi havia molta gent que es deia marxista-leninista. Potser amb un sol partit haguéssim fet molt més. En nostre cas haguéssim fet més feina PTE-ORT-MC

- **I per què no va ser possible?**

Jo diria en general, encara que ens consti d'assumir, que és la lluita pel poder. La lluita per la parcel·la que tenia cada dirigent no la volien deixar. Vam intentar diferents unificacions, no va ser possible... Per què? La qüestió era a la direcció. Vam aconseguir una unificació amb UCL, que tenia importància a Aragó. Potser vam demostrar més flexibilitat que altres partits. Amb l'ORT, que érem calcats, la unificació es va fer massa tard, quan ja es va veure que sols no es podia fer res, i junts potser tampoc. Sols no es podia arribar a les institucions, al Parlament... A Andalusia sí que es van aconseguir alcaldies. A Catalunya ni una sola alcaldia, i algun regidor al Maresme. Les posicions dogmàtiques potser sí que en el fons eren a tot arreu. Si un mira les coses amb distància veus que sí que es veu que tothom es pensava ser els únics comunistes, i que els altres, en canvi, eren menys comunistes. Això va ser un error molt greu. Un partit comunista que hagués aplegar PTE, ORT, MC... hagués set molt important. La qüestió de la divisió a qui més interessava era al PCE, que més tard també se'n va "*en orris*". Un dels errors del PCE/PSUC a la Transició va ser renunciar als seus principis, i per això va tenir la davallada.

- **No va ser més tard la davallada comunista del PCE/PSUC?**

Sí. La davallada ve més tard però el caldo de cultiu ja s'havia creat a través de les renúncies durant la Transició. Això porta al desmantellament. Totes les associacions de

veïns, moviments de dones, ... es van diluir per prendre un caràcter institucional. Si es podia incidir a les institucions, aleshores el PCE va prescindir dels moviments socials. Per això es van afeblir organitzacions com les AAVV, CCOO, associacions feministes...

- **Alguna autocrítica cap al PT?**

En aquest sentit no. La crítica que faig és que hauríem d'haver sigut més capaços de treballar per la unitat dels marxistes-leninistes. I la creació de la CSUT, també, que no acabo de prendre un posicionament positiu. A CCOO haguéssim pogut arribar a més gent. Ara bé, si no haguéssim creat el CSUT tampoc hagués existit el SOC. De fet, avui en dia el SOC és la única entitat viva i en funcionament que queda del PTE integrada dins el SAT. Ara estan prenent finques, promovent activitats fermes i dignes. La qüestió de la unificació penso que és el punt més crític

- **El 1980 hi ha el gran pacte: Unitat pel Socialisme.**

Sí, però arriba massa tard. Ja no era una unificació, sinó un pacte electoral. Anem fins i tot amb la LCR. Si això s'hagués fet a les primeres eleccions municipals o legislatives... En el moment en què es convoquen les primeres eleccions nosaltres anem amb ERC, i se'ns critica molt per això. Però jo penso que era el que tocava. Hauria d'haver estat més ampli això: nosaltres vam plantejar una candidatura unitària amb partits progressistes, seguint l'exemple del Front Democràtic per crear una República Democràtica. I així s'havia de provocar una ruptura amb totes les estructures del franquisme. I evidentment doncs demanar comptes a l'aparell repressiu del franquisme. I això era possible, però nosaltres no vam tenir prou força per imposar això.

Una vegada celebrades les eleccions hi havia dues vies: la democràcia burgesa o el camí cap al socialisme. Per això nosaltres proposàvem un Front Democràtic per provocar la ruptura (...) El que passa és que el PCE no va continuar les lluites. El nostre objectiu era

organitzar les masses, organitzar les masses i organitzar les masses. Per això es van crear tantes plataformes: CSUT, ACD, SOC a Andalusia... En aquestes plataformes hi participen militants d'altres partits.

ENTREVISTA A PEDRO GÓMEZ (1946). Militant d'Acció Comunista.

- **Com es forma AC?**

Gent dissident del PCE, del Felipe i militants de les *Joventudes Socialistas Revolucionarias*. Acció Comunista és una revista, d'entrada. No és fins uns anys després que es creen nuclis al voltant de la revista. La primera editorial és de José Luis Leal sobre la revolució agrària. El primer editorial és sobre l'anàlisi de la revolució agrària. Aquest nucli es manté durant dos, tres anys. Es distribueixen exemplars de la revista primer a nuclis de l'emigració a Frankfurt, Brussel·les, Colònia, i algunes passen a Espanya: Barcelona, Sevilla, València

- **Quan es constitueix el nucli d'AC a Barcelona?**

A finals dels seixanta, no recordo la data exacte.

- **Quantes persones formaven aquest nucli? I el moment de màxima expansió d'AC?**

Uns 10 militants en el moment de la formació. El nucli de Barcelona té 9 cèl·lules, 50 persones. Era més difícil entrar a AC que a l'Opus! A Granollers i Baix Llobregat també hi havia implantació: 3 al Baix Llobregat i 1 a Granollers. 100 militants a Catalunya i 300 a tot Espanya. Fora de Barcelona, hi havia nuclis a Sevilla, Madrid i València, i un petit nucli al País Basc

- **El partit es forma a l'exterior per les divergències amb el PCE i el FOC. Quins són els principis ideològics?**

Mai es parla de partit; parlar de partit per quatre persones era una cosa que no pensàvem. El model organitzatiu és la principal definició ideològica: *libertad de tendencia y libertad de fracción*. Tu pots organitzar-te en fracció i no estàs obligat a fer propaganda de la majoria. Un exemple: hi ha grups dins d'AC que són antisindicalistes, ja que es defineixen com a consellistes. Per tant no segueixen la política sindical del partit.

- **Definició trotskista de partit. Hi havia picabaralles a la definició de partit?**

No és trotskista per definició. L'any 70 la discussió va ser forta: el SU de la IV Internacional va proposar a AC ser la seva secció espanyola. La proposta és rebutjada per majoria de militants, ja que seguien les tesis de Krivine i Bensaïd del centre i la perifèria. L'entrada a la IV és rebutjada, fins i tot pels que es definien com a trotskistes.

(...)

- **Quins contactes teníeu?**

OIC, UCL. Teníem un comitè d'enllaç constant. Hi havia membres d'AC a les Plataformas Anticapitalistas

- **Una qüestió delicada són les accions armades d'AC...**

Això és el que crea l'escissió d'AC. Una bona part marxa al POUM, entre els quals l'Ubierna. Les accions armades es decideixen en un congrés celebrat a París al Nadal de 1975 i es cometen fins al 30 de juliol de 1976 amb la caiguda després de l'atracament del Banc Popular de Badalona.

- **Inicialment AC rebutjava la lluita armada...**

Les accions armades són per motius econòmics. Mai es van reivindicar i eren per finançar la propaganda del partit i per solidaritat amb els presos. De fet la caiguda del grup va ser per casualitat perquè un dels detinguts va estar a la presó amb els GRAPO anteriorment

- **Quin era el *modus operandi*? Qui manava?**

Qui duia la coordinació era "Angel", que tenia experiència amb ETA.

- **No em pots dir el nom autèntic d'"Angel"?**

José Miguel Iriondo. Es formava un grup armat per cada acció, és a dir, no hi havia militants dedicats a les accions armades. S'escollien aquells militants adequats per portar a terme l'acció.

- **D'on sortien les armes?**

De Portugal, del PRP-BR. Ens les van donar gratuïtament. El capità Fernandes va robar un camió d'armes d'un regiment l'any 75. El problema és que no eren armes curtes; eren metralletes!

- **Com et va arribar a tu l'avís per formar part d'una acció armada?**

Pasa mañana a verme. Quédate a dormir a dormir aquí. Tengo una pipa, tendrás que aguantar a la gente. En el meu cas no va ser una entitat bancària, sinó un taller. Teníem notícies que s'hi guardava la paga del 18 de juliol. Era un taller de fusteria i sabíem quan arribava la *pasta* per pagar. Era un taller de mobles situat al carrer Sepúlveda de Barcelona.

- **Qui era aquest tal Manzanares? Era ell que estava en contacte amb els GRAPO?**

Sí sí. No estava en contacte amb els GRAPO, sinó que havia coincidit a la presó amb un membre que més tard seria dels GRAPO, però que aleshores militava a l'OMLE. Quan li esclatà una bomba en manipular-la, la policia trobà el contacte de Juan Manzanares Ros dins la seva agenda.

- **Manzanares Ros va ser sempre militant d'AC?**

Sí. Bé, fins que es va *parar* pel seu compte. Fins que es va fer atracador professional. Va fotre fins i tot quatre trets al governador civil a Valls.

- **Per qui estava format el comando que va assaltar el Banc Popular?**

Pedro Cambón, Riaño el van detenir però no hi va participar, José Miguel Iriondo i Txiki, aquest dos darrers procedents d'ETA. El cotxe per a l'atracament era robat. Ferran López no hi participa. Els enganxen a l'agost de 1976 i el judici és a 1977. Les accions armades finalitzen perquè detenen a militants i el grup deixa de tenir armes. També per no disposar de les infraestructures necessàries: el lloc on hi havia el magatzem, al carrer Camprodon, era la fusteria on treballava Manzanares Ros, va ser interceptat per la policia. De fet, el magatzem-fusteria era propietat de Riaño, que dirigia l'editorial Blume. De l'atracament del Banc Popular la policia va aconseguir recuperar tot el botí excepte un milió de pessetes que van quedar a la guanterera del cotxe de Riaño.

- **Quin era el programa polític entre 1975 i 1977?**

El programa real era desconcert. L'elaboració teòrica a partir dels setanta per escassa. A l'interior no teníem la capacitat per teoritzar.

- **A les eleccions de 1977 participeu al FUT. Com és això?**

Al mes de gener de 1977 tenim una reunió amb Dídac Fàbregas, Riaño, Barceló, jo mateix i altra gent per formar una candidatura amb la LCR. Inicialment hi ha un enfrontament perquè nosaltres inicialment només volíem aprofitar les eleccions per fer propaganda. Per això ja vam anunciar que el dia 13 de juny ens retiràriem. El dia 13 els companys de Madrid fan una roda de premsa anunciant que ens retiràvem. Això va ser molt criticat per "el Pájaro", que estava tant boig que pensava que podríem treure 8 diputats. Cap dels caps de llista de la candidatura eren els líders dels respectius partits.

- **Després de les eleccions el partit ja pràcticament es dissolt...**

Com dèiem nosaltres, els antics militants d'AC, sempre ironitzem amb la pregunta “*tu sabes que día nos disolvimos?*”. No sé si vam plegar a València, Salamanca o al congrés de Sant Cugat. Ens vam dissoldre per “*absoluto desconcierto ante la situación política. Incapacidad de análisis*”.

- **On va la militància?**

A casa. Els més joves potser a la LCR

- **Pedro de la Llosa, d'on prové?**

Del PCE. Abandona el PCE per la invasió d'Hongria. Del Felipe procedeixen Carlos Semprún Maura i Riaño Castro, que més tard fundarà Ediciones del Serbal. De les JSR no en sé res, no no...

- **Qui era Pedro?**

Estava a la química de *Hoechst* de Frankfurt! No va tornar a viure a Espanya mai més. No recordo el seu nom, només el nom de guerra; de cognom es deia Perellada i era de la Barceloneta. Hi ha gent que ha tingut 3 i 4 noms de guerra...

- **Iriondo, com passa d'ETA a AC?**

A la presó, a l'exili. És detingut com a membre d'ETA i s'escapa saltant d'un cotxe de la Guàrdia Civil i creuant el Bidasoa esposat. Ell era del front obrer d'ETA. Passa a París, i el 74 és a Portugal. En clandestinitat entra i surt sovint d'Espanya. Juntament amb ell entren a Acció Comunista altres bascos procedents d'ETA, com *Txiki*. Quan es decreta l'amnistia retorna.

- **Les accions armades sempre les coordina només ell?**

Sí, només ell. I només es van fer a Barcelona. L'acord es pren a París a desembre del 75 i la última és l'estiu de 1976. Es van fer 4 o 5 accions armades, no més. Sempre he estat segur que altres grups també van fer aquest tipus d'accions;estic segur que BR i sobretot MC –que també venia d'ETA- també van fer activitats armades. No s'explica la propaganda del MC a les primeres accions si no és d'aquesta manera. El que passa que ningú les reivindicava. No era lluita armada, era una cosa diferent del que feia el PCE (m-l) o els GRAPO. Eren per mantenir una mínima infraestructura

- **Disposava d'alliberats Acció Comunista?**

No. Si havies de fer un viatge, te'l pagava. Jo vaig fer un viatge a Madrid i em van donar *pasta*. La gent de l'aparell de propaganda tampoc estava alliberada. Sí que el partit podia ajudar econòmicament a algú en casos determinats. El Ferran López es va passar un any fora, a Madrid, Sevilla... i sí que es podien pagar despeses concretes.

- **Com es va fer l'entrega d'armes del PRP-BR a Acció Comunista?**

Per mitjà de José Miguel Iriondo, que estava a Lisboa. Fins el 25 de novembre de 1975
Iriondo es troba a Portugal. Totalment gratuïtes.

ENTREVISTA A JORDI PLANES (1941). Sacerdot i estudiant d'Història a la Sorbona durant els fets revolucionaris de París 1968

- **Com vas viure personalment el Maig parisenc i quina va ser la teva implicació?**

Jo estava estudiant a París, ho vaig viure però no estava implicat a la primera línia. Jo era capellà i vaig mantenir la *compostura*. Ho vaig viure amb molt d'interès perquè era una cosa que va començar mig en broma i va acabar com sent un gran canvi cultural

- **Em pots explicar en què va consistir aquest canvi cultural?**

La gent es pensa que el Maig del 68 ho va fer gent amb els cabells llargs. La revolució la va fer gent amb corbata que eren estudiants. Tot va començar com un problema de piscina entre sexes a Nanterre... Això de canvi cultural és la relació d'entre homes i dones diferent, una crítica al sistema d'ensenyament que comportà un canvi a les aules en el sentit d'acabar amb la classe magistral... La universitat del 67 no s'assemblava gens a la universitat del 68! Va canviar totalment el sistema. Les batalles de carrer son arxiconegudes, les càrregues, cops de cop. També va canviar la policia i les seves tècniques! La policia va aprendre a córrer com nosaltres! No vull parlar de les batalles al carrer perquè ja son conegudes.

- **A tu personalment com et va influir el Maig del 68?**

Doncs mira, vaig deixar de fer de capellà. Dins el meu cap van entrar idees diferents, de tipus llibertari, després vaig tirar cap al socialisme democràtic i finalment demòcrata. La meva vocació va trontollar i no em vaig veure capaç de defensar una institució en la qual ja no creia.

- **Va començar a trontollar el 68 o abans?**

No no, va ser a partir del 68.

- **Si a tu et va influenciar, com ho va fer a l'esquerra catalana i espanyola?**

Doncs no ho sé. Jo vaig tornar a Catalunya el 1977, em considerava un exiliat, legal, com diuen els d'ETA, tenia passaport. Quan vaig tornar ja tenia fills. No tenia gaire relació amb la gent d'aquí, i sí en canvi amb la gent de l'exili, com Carrillo i vells exiliats de la Guerra Civil. Aquest era el meu ambient. Aquí no tenia relació amb ningú, i per tant, no et puc dir si va influenciar o no. Personalment jo crec que no va influenciar: la situació de França era molt diferent. Allà la situació era totalment democràtica, i aquí la lluita era contra la dictadura. Això ho distorsiona tot: allà hi havia partits, eleccions... Precisament la revolta es va acabar quan els partits s'hi van ficar... Quan hi va entrar el PC es va acabar tot. La gent no sabia què havia passat a París. La gent que venia a París a veure la pel·lícula Z es pensaven que havien fet la revolució! Però res de canvi de mentalitat, de vestir, canvi de relació de gènere....

- **Tot i això, no hi va haver mecanismes de transmissió entre l'esquerra catalana i francesa?**

Sí que es passaven llibres i documentació. Hi havia llibreries que regalaven llibres de Marx i Engels *a dojo*. La informació es passava per maletes; jo mateix vaig passar una maleta plena d'exemplars del Llibre Roig de Mao, que era *infumable*, però aleshores causava furor.

- **Per qui eren els llibres?**

A tothom que trobés! Tenia un cosí que més tard va obrir la llibreria Documenta. Ell tenia relacions amb el PCE (i), que els hi donava amb ells. Jo només passava.

- **A tots aquests grups de l'extrema esquerra els fets de París sí que els hi va impactar, no?**

Sí. Krivine, que estava a la presó, a aquests sectors sí que els va influenciar. No ho sé, potser sí. Sí que venien a París a comprar llibres. Eren estudiants que venien a París. Tinc molt mala memòria. Jo tenia un estudi que em pagava en Jordi Pujol, i venia diferent gent... Eren estudiants i gent jove tots. Va passar en Jaume Arnella, un tal Pla... Jo feia de consolat, de reunió i captació de joves exiliats catalans. De tant en tant pujava en Pujol i ens reuníem.

- **A la revolta també hi participen els grups de l'extrema esquerra? Van ser importants aquests grups revolucionaris com els joves estudiants del 22-M?**

Sí. Els joves del partits revolucionaris estaven organitzats, coses que no tenien els estudiants del 22-M. Naturalment hi ha una confluència d'interessos, però és quan s'hi ajunten els partits comunistes. Els partits revolucionaris hi participen en minoria; hi són però en nom propi. No són els imaginatius de les pintades. Pel què recordo hi són a nivell individual. Quan van intentar nuclearitzar el moviment és llavors quan es va podrir, quan guanya De Gaulle, quan tots aquests grups no es podien veure i tenien una divisió interna. A les eleccions de juny guanya la dreta perquè no és el mateix França que París.

- **Com es vivia la quotidianitat durant la revolta?**

Amb normalitat. La veritat és que menjàvem i dormíem.

- **I la participació d'altres sectors, com obrers i treballadors**

Els obrers i treballadors eren minoria. Quan s'hi va ficar la CGT és quan hi va haver la vaga general. Nosaltres enteníem que era una revolta, en canvi els obrers per una revolució, el moviment ens va superar. Pels estudiants era una revolta d'acció-reacció, no una revolució obrera. Aleshores era una altra cosa, no allò que havíem començat nosaltres. A França la CGT i el moviment obrer era molt fort. Els sindicats no volien que els representés Cohn Bendit. Fins i tot els líders del moviment de maig van sorgir espontàniament. Quan s'hi fiquen els moviments organitzats és quan el moviment va de baixa. I les vagues no poden ser indefinides: les guanya qui les combat.

No tinc la sensació de sentir-me heroi, ni jo ni els que hi vam participar. Nosaltres creiem que si la policia no s'hi hagués ficat no hagués passat res. Vet aquí.

- **L'ambient de la Sorbona de 1968 era molt d'esquerres?**

No. Hi havia gent que sí, naturalment, però la majoria d'estudiants va ser com una explosió. La gent que participa a la revolta eren progressistes; no hi havia gaires conservadors com a estudiants. Hi havia els comunistes, els socialistes, els que ens captivava el moviment llibertari. El meu sentiment era proudhonià, i no vaig tenir contacte amb grups anarquistes francesos, només contactes amb el POUM, la seva vella guàrdia. Érem tots bons amics.

- **La revolta de 68, no va tenir aspiracions d'estendre-la a Espanya?**

No, no, una cosa era França i l'altra Espanya. Només es va estendre cap a països amb democràcia com Itàlia i la RFA, però no a Espanya o als països de l'Est. Aquí el moviment que aglutinava era l'antifranquisme. No hi havia més pretensions que fer fora Franco.

ENTREVISTA A MARIA ÀNGELS ROQUE (1951). Estudiant a París durant la revolta universitària del 68.

- **Què hi feies a París el 68?**

Jo sí que vaig viure el Maig del 68. Hi vaig anar abans de fer la carrera. Em va quedar grec del curs Pre-Universitari, i em vaig matricular a París. Vaig coincidir amb l'Edgar Morin, que és un pensador que va sostenir bastant el maig del 68. Té llibres de tot tipus

- **La teva implicació quina va ser?**

Ser-hi! Com a estudiant tenia la possibilitat d'accedir als menjadors universitaris. Quan va esclatar la revolta jo no em vaig posar a tirar pedres: jo era estrangera i tenia clar que em posarien a la frontera. Però sí que hi vaig participar: anant a la Sorbona, anant als mítings, feia autoestop perquè els transports no funcionaven... París va ser molt agradable! Jo la veritat és que estava més lligada a l'anarquisme que al marxisme. Des de l'inici, quan vaig anar a París, ja tenia simpatia llibertària que la vaig continuar. Més tard em va portar problemes a Barcelona. Els comunistes, el PSUC, feien un míting (...) jo no m'amagava de ser llibertària. Ens havien dit que quan fessin la revolució ens penjarien a tots. A París jo em sentia identificada amb els llibertaris, amb el Cohn Bendit; no era una cosa de partit. La gràcia del 68 és que no són els partits, sinó la gent. Els comunistes van intentar rebentar-ho! L'esclat dels estudiants l'entenc molt bé perquè jo he estudiant el Magreb! El més important va ser el canvi de mentalitat. Les regles del joc en democràcia són els partits polítics, i en canvi el maig del 68 vas ser un canvi de mentalitat, que va ser molt important, al marge dels partits polítics. Allò més important és el canvi de mentalitat, no és el tema polític que després els partits polítics... El que vaig trobar important del maig del 68 va ser com va influir.

- **A tu com et va influir?**

A mi molt! Sobretot després a la Universitat. Bandera Roja em va proposar entrar-hi. Hi havia la Carmina Roig, l'Helena Posa... Tothom tenia un àlies. (...) La gent també demanava aprovats generals! Això és ser un desgraciat. Quan es necessita gent per la revolució es necessita gent preparada i formada. Jo tinc una consciència llibertària però alhora formada.

- **De veritat us ho creieu això de la revolució?**

A veure, a mi ja m'havien sortit les dents. Quan vaig venir a Barcelona ja havia viscut a París (...) Jo era una mica més gran i havia viscut la revolta de París. No em creia gaire això de la revolució, deia allò de a *Diós rogando y con el mazo dando*: anem a treure el dictador, i això dels aprovats generals...

- **Com va influir el maig del 68 a Catalunya?**

A la societat catalana igual que la resta de països europeus, no més. Quan vaig acabar la carrera la Mercè Vilanova em va oferir la possibilitat de quedar-me, però vaig decidir que no. El Departament d'Història ha estat dominat pels comunistes, jo era anarquista. Tots eren comunistes del PSUC. Tu aquí no entraràs, em deien. A mi em repugnava el sistema. La meva idea era llibertària i de justícia

- **Si va tenir impacte, com s'importaven les idees, quins eren els mecanismes de transmissió?**

A París hi havia molta gent i després aquí hi ha una cosa: els darrers anys del franquisme a Catalunya hi havia llibreries amb moltes coses polítiques. Durant els

setanta les llibreries estaven plenes de tot el que volguessis. No era ni clandestí (...) La CNT es va refundar el 1976. Amb el tema sexual va anar tot molt ràpid; menys amb les idees. Aquí va costar molt perquè tot estava dominat pel PSUC, pels comunistes, a tots els aspectes de la vida. El maig del 68 va anar molt bé pel tema sexual, però no per altres coses. Quan van sortir els *trotskos*, que eren... Jo aleshores era militant antifranquista i també em feien molta ràbia els trotskistes i tots aquests grups. Eren gent que tenien la mateixa mentalitat comunista. Alguns han anat canviat de jaqueta...

- **Els maig parisenc però sí que ajuda a crear una nova esquerra no?**

Sí, oi tant! Abans hi havia... El panorama anterior amb el PCF era d'un dinosaure... Ja no era ni el comunisme dels italians amb Berlinguer. Tots els meus amics tots eren comunistes, però comunistes que es posaven a les ordres del partit. Està molt bé ser comunista en un país que no ho és... La revolució cultural maoista va ser també molt important al moment, va crear una gran expectativa, era un canvi, Mao va agafar els pagesos quan la teoria marxista eren els obrers... Mai hi ha una sola cosa, sempre són un cúmul de fets. Els maoistes no venien del maig del 68, però sí que és veritat que va permetre fer un esclat que propicià nous partits d'esquerres; aquí a Catalunya la situació era molt monolítica. (...) En Jordi Porta a París tenia un pis i estaven mig pagats i per formar les futures elits de Catalunya (...) Sí que ajuda a trencar el pensament monolític de que el PC és el que té la única opció ideològica de l'esquerra.

- **Quina és la participació d'aquests grups alternatius i revolucionaris a la revolta parisenca?**

Això surt en un moment determinat per gent d'esquerres que vol canviar les coses, i més tard s'hi ajunten altres persones, com Cohn Bendit. I segur que s'hi afegixen els trotskistes i maoistes. És com les revoltes àrabs? Qui surt al carrer? La universitat és un lloc que serveix d'amplificador. Van a veure els obrers, però no tenen gaire d'èxit. En

un primer moment aconseguïen que es parés tot i que aixequessin llambordes. És un moviment espontani de gent amb una mentalitat que no era la dels comunistes del PC. D'entrada els comunistes no estaven d'acord i més tard s'apunten al carro. Aquí a Espanya va permetre que hi afloressin partits, grupuscles i gent alternativa. La mateixa Bandera Roja és filla del maig del 68. Per la vida quotidiana el maig del 68 va ser molt important perquè va ajudar a canviar mentalitats i a favor de la llibertat personal. El feminisme no és que aquí arribés amb les Jornades Catalanes de la Dona de 1977. Hi ha coses que van marcant la mentalitat, no tot és tan fàcil. Per això es necessita el món associatiu. El canvi de mentalitat crec que és important no només pel maig del 68 sinó per les evolucions durant els seixanta (creixement nivell econòmic, nous interessos personals, revoltes Europa de l'Est contra l'URSS...). Quan vaig arribar a París a finals de 1967 vaig quedar horroritzada: la policia al carrer com en una dictadura. Però també hi havia més llibertat d'expressió...

RICARD VINYES (1952). Militant de Bandera Roja al front d'Universitats a la UB.

- **En el teu cas, comences la militància a Bandera Roja...**

Sí. Jo entro a militar quan començo a estudiar a la Universitat amb 18 anys. Em relaciono amb organismes antifranquistes. Em detenen a 1973. És un cop a la presó quan ingreso a Bandera Roja, fins que ingresem tots al PSUC i després ja vaig continuar al PSUC fins als vuitanta.

- **En quins sectors podem dir que BR podia qüestionar l'hegemonia del PSUC.**

Eren tres sectors. Indiscutiblement a la Universitat Bandera Roja va disputar l'hegemonia al PSUC, sobretot a partir de 1969 per la caiguda de 1969. El meu record és el gran buit del PSUC; el PSUC no existeix a la Universitat.

L'altre sector és el moviment de barris. Bandera Roja va arribar a tenir més importància que el propi PSUC. I després la disputa també va ser molt seriosa al Baix Llobregat amb el sindicat de Sectors. Va tractar de tu a tu a CCOO. El model de sectors del Baix Llobregat tractava de no només implicar a la fàbrica, sinó també a la població

Hi ha també un sector que va tenir un sector amb un creixement exponencial com va ser l'Ensenyament. A 1974 Bandera Roja comptava amb un miler de militants i amb un expansió territorial interessant, amb focus a Lleida, per exemple

- **Bandera Roja sempre és criticada per ser un grup cultural...**

Qui ho ha dit això? Ho vull saber. En Marc Álvaro és un indocumentat, té una idea prefixada i necessita carregar-s'ho tot. Una altra cosa és que BR tingués uns quadres molt qualificats. I no només a la Universitat. Per exemple la reflexió urbanística de Barcelona procedeix de BR, i més tard s'incorporarà al PSUC.

- **Quins eren els contactes internacionals?**

Sobretot italians. Més que Lotta Continua, Bandiera Rossa.

- **Era eclèctica ideològicament Bandera Roja o es pot definir com un grup maoista?**

La cosa és més complexa. Si mires les seves revistes sí que hi apareix Mao Tse-tung, i sí que es reivindicava maoista. Ara bé, els militants passaven olímpicament. Jo em vaig assabentar que BR era maoista gairebé quan vaig entrar al PSUC. Això demostra que qualsevol organització clandestina del moment, ja fos BR, el FRAP o qualsevol altre, és una incorporació que procedeix d'una insurrecció ètica, i en les quals intervé molt l'entorn en què t'estàs movent, en les persones. A mi m'era igual la definició de maoista o no de Bandera Roja; en canvi sí que era important la reflexió al voltant de la crítica al model socialista de l'URSS, i que havia condemnat la invasió soviètica d'Hongria de 1968. Això per mi sí que era important. Potser a Jordi Borja o a Solé Tura no, però per mi sí. Els que érem militants havíem llegit Mao, però com una cosa distanciada. És una qüestió d'activisme: es tractava d'actuar, d'actuar contra la dictadura... i pel socialisme!

La lluita del PSUC també passava per la revolució. L'eurocomunisme és arribar al socialisme d'una manera diferent a l'experiència soviètica. A la meva generació Gramsci van ser un autèntic manual, molt enriquidor, més que Mao. Aleshores compte amb qüestionar el PSUC o no de revolucionari. La militància del PSUC que vaig

conèixer era revolucionària. El seu model era el socialisme, per la via democràtica, però el socialisme. Qüestionar la voluntat revolucionària d'aquestes organitzacions, inclòs el PSUC, no correspon a la realitat. Un dels problemes del moviment comunista ha estat precisament mirar els punts en desacord. Si tu ingresses amb un lloc o un altre no és per conviccions ideològiques sinó per afinitats. Els quadres ideològics venen després, per reafirmar la militància. Una altra cosa és que anys més tard és que hi hagi persones que no s'hagin adonat que el partit lluitava per alguna cosa més que la democràcia. La democràcia és una cosa com a sistema, i l'altre és la democràcia com a cultura, que és assumir tots aquells conflictes destinats a una societat més igualitària. Dins aquest món explicar com s'estructuraria el socialisme és una cosa que Bandera Roja no havia explicat. Una de les coses més atractives de BR era la crítica al model soviètic. De democràcia proletària res, la democràcia era de tots. Per això vam entrar el PSUC, perquè sí que tenia un projecte, en canvi BR no.

- **Per què no va ser possible la unitat de l'esquerra revolucionària?**

Unitat d'acció n'hi va haver. Jo recordo accions conjuntes amb el PT. Una altra cosa és unitat de projectes. Eren més construccions ideològiques i personals que diferències polítiques reals.

No és tan senzill com això... En el món liberal passa exactament al mateix. Per què s'exigeix unitat a l'esquerra i no al món liberal. El dogmatisme també és l'explicació fàcil per explicar la divisió.

Els principis ideològics amb el PSUC no eren gaire diferents. No hi va haver càlculs electorals. Hi haurà un canvi, i això què exigeix? Doncs fer política. Amb qui ens assemblem més BR? Al PSUC! El PSUC eren comunistes, tenien un projecte, havien iniciat una crítica a l'URSS i això és el que empeny la primera entrada al PSUC. La realitat política és el que fa canviar les posicions de Bandera Roja.

L'eurocomunisme neix a partir de l'experiència del setembre de 1973 de Xile. Entén que cal l'entesa amb la dreta. S'ha de distingir entre això que en extrema esquerra en un país democràtic i en dictadura. En democràcia les divergències tenen un sentit. En el cas d'Espanya no tan; és l'activisme qui ens porta a la militància. Bandera Roja era una organització molt alegre, molt desinhibida. Cert, hi havia dogmatisme, com a tot arreu. No és una propietat de la dreta ni l'esquerra, sinó una propietat dels moviments socials.

- **Què va diferenciar Bandera Roja de la resta de partits?**

Vam tenir la capacitat d'atraure a molts antifranquistes. Altres no ho van aconseguir. Això és senyal que els plantejaments connectàvem. Com és que el gran partit històric de les grans lluites socials de Catalunya es va començar a preocupar per una nova organització que no era només d'estudiants? Perquè hi havia una capacitat de captar problemes, perquè tenia connexió amb els barris, perquè captava problemes i els transformava en projectes.

Saps el cas Ocaña? És importantíssim! Presentar un candidat propi a eleccions a Corts. Un dirigent de Nou Barris de Bandera Roja que guanya les eleccions a Corts. Els franquistes van anul·lar les eleccions i les van tornar a convocar inhabilitant a Ocaña. Això demostra la gran audiència en el moviment veïnal

- **Quin és el llegat de Bandera Roja?**

A BR es van formar quadres i dirigents tan si han participat a la vida institucional com no: en la historiografia, antropologia, arquitectura, moviments de mestres... La seva importància ha estat contribuir a la cultura democràtica del país i contribuir al gran partit polític de l'esquerra catalana. Tu mira quants dirigents procedeixen de Bandera

Roja. Important també per la reflexió dins el cristianisme i la vinculació entre l'església i el marxisme.

El gran servei va ser la integració d'homosexuals al partit, com en Jordi Petit. Ell va explicar tot això. Ens els moments de la transició canvia, abans no. La transició és un esclat cultural. La gent més oberta és la que procedeix d'aquest món.

- **És pionera l'esquerra revolucionària en els nous moviments socials com l'ecologisme, pacifisme, homosexuals?**

Sí, és pionera. Això t'explica que les organitzacions no recloses en si mateixes, com BR o el PSUC, són permeables als canvis que es produeixen en la societat. En la mesura que els militants formen part dels moviments socials, i sobretot en els emergents, obliguen a canviar el partit. La cultura obrera sempre havia estat contrària a l'homosexualitat. Amb aquestes avantguardes van mantenir ruptures importants. No es limita en els canvis socials, sinó també en les estratègies de coneixement: historiografia, urbanisme... Van portant tota la cultura de l'esquerra internacional a la societat, no només en la política parlamentària. Aquesta esquerra ha aportat una més profunda democratització de la societat i capacitat de coneixement, que vol dir influir en què la mirada professional es dirigís cap a les classes subalternes.

No comparteixo l'etiqueta d'esquerra revolucionària. Com a màxim extrema esquerra. El PSUC volia també la revolució! El problema és com entens la revolució? Com a Lenin a 1917? A veure, quan es produeix el debat sobre la gran escissió del PSUC al IV Congrés, la cosa també va per aquí. La gent que negarà la dictadura del proletariat serà la gent que procedeix de Bandera Roja. La revolució és això i s'ha de fer així. Doncs no! I per això tu ets més revolucionari que jo? Utilitzar la terminologia de *revolucionari* és entès dins un context

-

A tu com t'ingresses al PSUC? Hi ha debat?

La direcció tenia un gran prestigi a Bandera Roja. Ara bé, eren dirigents molt diferent als del PSUC. El PSUC procedia d'una tradició jerarquizada. BR també era jeràrquica, però la connexió amb el moviment social era molt gran. Els militants que treballaven directament amb els moviments socials, que eren gairebé tots, percebien a mesura que anaven aconseguint èxits que tenien un sostre. I ara què farem? Quan un partit té 150/200 militants s'ho pot permetre tot. Però quan té audiència, va creixent, es planteja fer política o si no va a l'aventura. Això no va en contra de la puresa ideològica. És cert que en tots els àmbits hi ha gent que aprofita l'oportunitat, però n'hi altres que no.

ENTREVISTA A PEP MARTÍNEZ (1948). Militant de Bandera Roja, dirigent veïnal a Nou Barris i candidat de Bandera Roja a les eleccions municipals de 1979 a la ciutat de Barcelona.

- **Quan entres a militar a Bandera Roja i en quines condicions? Recordes els inicis del grup com un grup de joves revolucionaris al voltant d'Unión de Estudiantes Revolucionarios (UER)?**

Vivia en un barri marginal, la Trinitat Nova. Vaig entrar a militar a BR des dels inicis, des de 1969, quan vaig entrar a la Universitat. De fet, des dels catorze anys que treballava i vaig deixar de treballar per estudiar a la Universitat. Abans vaig estudiar el Batxillerat nocturn a l'Institut Maragall. Quan veia els manifestants universitaris pensava que eren colla de "*fills de papa*". Amb molts esforços entro a la Universitat. És en entrar a treballar a les nits al manicomi de l'Hospitalet més les contradiccions del règim em van portar a la política.

Sense adonar-me'n compte vaig entrar amb la UER, no per la ideologia, sinó per l'activitat. Per casualitat al barri feien una xerrada, un tal Sarró, i em vaig trobar amb uns quants joves que se li tiraven a sobre dient-li que era un reaccionari. A partir d'aquell dia vaig començar a anar a aquest centre. Vam començar a organitzar activitats al centre: BR era encara una revista, com una cosa d'intel·lectuals. Em vaig trobar a gent que feien coses a barris que m'interessaven. Així m'incorpo a BR a l'any 1970, el mateix any que vaig anar a fer la *mili*.

- **La UER hi havia estudiants o també gent de barris?**

A la UER només hi ha gent universitària. Em vaig declinar per BR pel tema dels barris. El meu barri, la Trinitat, era la *puta* merda més gran.

- **I quan tornes de la mili...**

Bandera Roja no s'organitza com un partit polític, sinó com una alternativa al PCE/PSUC, i per tant, es comença per una crítica al seu reformisme. Nosaltres no vam ser mai prosoviètics, sinó pro-Xina. Jo estava d'acord amb la crítica que feia BR cap al PCE, sobretot els intel·lectuals Jordi Borja i Solé Tura. La tesi central era que Carrillo afirmava que el franquisme no permetia el desenvolupament de les forces productives. En canvi les forces productives sí que funcionaven, i amb l'apropiació de les plusvàlues. Era l'instrument del capitalisme. I res de *Huelga General*, calia feina de masses. S'havia de generar moviment a partir de la realitat. Jo estava totalment d'acord amb aquesta crítica. En canvi, la meva formació ideològica venia de la pràctica.

- **BR es va definir com a maoista.**

No va ser així de ràpid... BR no feia proselitisme. Vam començar a organitzar-nos per cercles i per fronts de lluita: ensenyament, estudiants, joves, barris, empreses... Llegíem els textos, tant de Marx com Mao, les tesis maoistes també. El *Libro Rojo* a mi mai no m'interessà mai. Ningú però s'havia llegit tot Marx i Mao. Per mi el text orientador de capçalera era *Les condicions de vida de la classe obrera a Anglaterra*, d'Engels.

Vam veure de dos fets: la ideologia i dels moviments socials de la història de Barcelona (Setmana Tràgica, bullangues). Aquesta ciutat sempre ha funcionat a través de moviments.

- **Quants militants éreu?**

No tinc ni idea de quants militants érem. Molts més dels que pensava. Els *tirats* que vam quedar a BR després de 1974 no érem quatre arplegats. Ells eren els pocs que se'n van anar!

- **Vau poder fer ombra al PSUC?**

El PSUC no era un tema de fer-li ombra, sinó que eren uns *capullos*. Si Carrillo deia *Huelga General*, doncs tothom a per la *Huelga General*. Eren temes que tenien a veure amb la generació; nosaltres crèiem que havíem d'enganyar a la Policia. En el cas del PSUC algunes consignes venien de l'exili. Estàvem junts a la pràctica: comissions, barris, assemblees... però el PSUC tenia poca cura amb les normes de seguretat, ells no funcionaven per fronts de lluita. Ells funcionaven d'una altra manera.

A l'estiu del 74 part de BR torna al PSUC. Jo no he estat mai al PSUC. En canvi tots els meus amics eren del PSUC. El PSUC era el partit, nosaltres volíem aportar una altra forma de fer.

- **I tu doncs per què et quedes a BR i no t'integres al PSUC?**

Se'n anaven amb els reformistes; eren ells que marxaven, nosaltres no ens vam moure!

- **Quants us quedeu a BR després de les escissions?**

El Borja deia que ens havíem quedat més que no pas els que havien marxat. No sé quants. Allò important és que hi haguessin dinàmiques; per això el nostre deure era generar moviment popular i obrer.

- **I què passa amb BR a la Transició?**

La discussió va ser duríssima. A Barcelona ens vam abstenir a la Constitució. Obria una nova etapa diferent del franquisme, però no hi havia la possibilitat de parlar de la República i els socialisme. Teníem clar que la revolució burgesa s'havia fet però que

s'havia d'avançar cap a una república. Nosaltres érem republicans. Jo no podia acceptar la imposició de la forma d'estat. A Euskadi vam votar NO; votar NO era identificar-se també amb els fatxes. La Constitució té coses molt avançades i no està feta per *capullos*. El fet diferencial del referèndum a Euskadi no va ser conflictiu, després sí, quan teníem de definir qui érem com a organització. El problema nacional sempre havia existit però va esclatar amb el lema "No hi haurà estatuts sense república". La consigna era "si vols l'estatut lluita per la República", però les condicions havien canviat respecte als anys 30. Ningú ha renunciat al dret de l'autodeterminació!

L'esquerra revolucionària va quedar escombrada del tot. En el fons tots els grups va ser la que va estar a la base de generar moviments socials a barris, fàbriques, de presa de consciència contra el franquisme. El que passa que la transició es va fer des de dalt i se "*los comió*". Quin procés constituent hi havia hagut? Per això vam optar per l'abstenció. Les eleccions del 15-J les convocaven des del règim franquista, i no eren constituents. Crec que vam fer bé en l'abstenció: les convocava el règim sense cap garantia. Podien ser constituents... o no! Els altres grups revolucionaris hi participen? No ho recordo...

A les eleccions de 1979 va anar en solitari...

Solitari a les eleccions de 1979 perquè no hi havia més remei: tothom anava per solitari. Les de 1979 eren simbòliques pel llegat històric del 31. Tothom s'havia preparat molt des de feia mesos per les eleccions municipals. El PSOE tenia els mateixos cartells electorals que el Billy Brandt a Alemanya. Les eleccions de 1979 tanquen l'etapa per mi perquè plego de la política per guanyar-me les garrofes. L'etapa que tanca el 1979 és la que s'inicia el 1931. Me'n torno a treballar al manicomi i plego de l'activitat política.

El programa electoral de municipals de 1979 la consigna era que Barcelona no havia de créixer més, les reivindicacions eren millores als barris i habitatge. Solé Tura havia set molt important a BR, però el programa neix de la lluita, les propostes neix de la pràctica, de la discussió; les propostes reivindicatives neixen de la gent.

- **Va tenir algun tipus d'activitat Bandera Roja dins l'exèrcit?**

No sé res de l'activitat del partit a l'exèrcit. Jo com a molt vaig tenir trobades amb companys per parlar de política. No crec que el PT tingués militants infiltrats a l'exèrcit.

- **Què succeeix amb les associacions de veïns?**

BR va ser important a Nou Barris per moure la ciutat de Barcelona. Hi havia una coordinació de barris molt potent que es va concretar en la FAVB. És una realitat molt ben tramada a base de grups, reunions, assemblees. Les que agafen el moviment social que transforma la qualitat de vida a les ciutats són les associacions de veïns dels anys 70.

RESUM

“L’ESQUERRA MARXISTA RADICAL A LA TRANSICIÓ (1967-1980)”, Albert Planas i Serra

L’esquerra marxista radical va ser una opció política que es configurà a l’alça durant la dècada dels seixanta i que es perllongà al llarg dels setanta per oferir un programa revolucionari als treballadors creient en la imminència d’una revolució proletària que instauraria el socialisme, d’una banda, i per la incapacitat de les forces polítiques existents per impulsar-la, d’altre banda. Aquesta tesi doctoral detalla els orígens de l’esquerra revolucionària, l’evolució ideològica de les sis organitzacions estudiades (PTE, OCE[BR], AC, LCR, OEC i MC), la seva actuació durant els principals esdeveniments de la Transició i finalment com cadascuna de les organitzacions encarà el nou context democràtic.

El conglomerat format per l’arxipèlag de l’esquerra revolucionària forma un conjunt que, tot i les seves diferències, presenta trets comuns que ens permeten l’anàlisi com un col·lectiu amb identitat pròpia. Lluny de cercar els punts en comú i establir el comunisme com a element de cohesió, va ser precisament aquest qui actuà com a cavall de batalla i d’element de disgregació entre les formacions del marxisme radical. Com es detalla en el cos del treball van ser el sectarisme i el dogmatisme els dos factors principals que van impossibilitar l’entesa entre l’esquerra marxista radical tot impeding una possible unitat orgànica.

Les eleccions van demostrar que l’electorat comunista català era insubornable amb el seu compromís favorable al PSUC, i aquest partit totalment imbatible a l’espai comunista a nivell municipal i estatal. Electoralment totes les experiències de l’esquerra revolucionària van resultar un fracàs en no aconseguir guanyar la confiança de la població. Per tant, la seva importància no es pot copsar a través de la participació en les diferents cites electorals sinó que s’ha de cercar en dinàmiques de llarg recorregut i en

esquemes que van permeabilitzar a la cultura d'esquerres. Ja durant la dictadura participà de manera activa en l'erosió del règim franquista impossibilitant la seva continuïtat a mig i llarg termini. També actuà com a punta de llança en defensa de col·lectius discriminats i minoritaris i mostrant una sensibilitat especial cap a les reivindicacions en defensa del territori i el medi ambient. L'esquerra revolucionària exigí amb més vehemència que ningú qüestions com els drets dels homosexuals i transsexuals, les polítiques per la no discriminació de gènere, els drets dels presos socials o bé la projecció de polítiques públiques respectuoses amb la natura. També ho va ser a l'hora de projectar la democràcia amb propostes pioneres, transgressores i innovadores. I sobretot el principal llegat de l'esquerra revolucionària ha consistit en formar un capital humà impregnat de valors en defensa de la llibertat, la igualtat i la justícia social que des de càrrecs de responsabilitat a l'actual democràcia en ocasions han dirigit la mirada cap a les classes subalternes.